

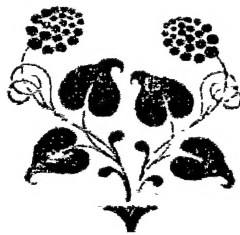
శ్రీ

భారత కథామృతము

రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాది గ్రంథకర్తయగు

శ్రీమతి కల్లూరి విశాలాకమ్మగారిచే

రచింపబడినది

రాజమహేంద్రవరము

శ్రీ లలితా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడినది

1930

అంశం గతిపరునివంబులు సమకు శాస్త్రమువారిని నేను మునుడఁ గాంచినపుడు నిజపుష్పవిగదిత
 వారతఁ ధామ్యతమంగూర్చి నాతోఁ బ్రస్తావించు నేను దానింజూచితిననియు దాని నంశము మీగు
 ముద్రింపించి ప్రకటింపఁదగుననియుఁ జెప్పిన నారకు వల్లె యని కాచి యిది పుష్పాంశము నున్నదే
 నేను వానిని సరింపఁచు. ఉన్నది యున్నచితే ముద్రణంబు గావించు. అట్లయిన నాంశము గావించునని
 యని యిడిరి. దానికి నేను రుచిరాన్నములతో సకలకణంబు లొకఁడగుటకు నున్నచో నెయ్యన్నము
 నెవలైనఁ జరిచురింకరా; ఈనామాంశము మారి యాగఁగఁగఁ మను వైశంబు ముద్రణంబు గావించి
 ప్రకటింపుడని చెప్పిన నారకు నియ్యకొనిరి.

ఈంధమునకు భారతకథామృతమని యొకఁడయ్యితమణి పెట్టినదెరు నంబు సమంజసము యల
 రా రెడు. అమృతంబు విధంబున నీగ్రంథము చదువువారి యుల్లంజలవాడనలవారి నోలలాగు. ఈయెంబు
 లన దీనియందుఁ జెప్పఁబడినది పరమసావనం బంశక్రమ్యపాండనాశల సరిదిను. ప్రతి యనర్థం బను
 మంజులవర్ణ రక్షారంబుపనిది ధారాశంపై సోయగఁగాఁ సంపారు నేట తెనఁగఁగఁగటలం గ్రాతెను. కఠిన
 పదంబులు చదువకైన నింజలేవు. అన్వయసాలక్ష్యనిగ్రంథముఁ గావచ్చును గొప్పపనుము ~~సంక~~
 యుత్రీమణి ప్రాక్తనజననకుకృతపరిపాకవి తేమంగున నీజను కచనంబుఁబోయి ను హలీశ్చక్రాపాకమై
 కుదిరినయ్యది. కావున దీనిం జదువునప్పు డింకో యర్థ ముండునుందమలునను నున్నచో నే నీ
 పాత్రమును జరువుమండ విద్యావిహీను లగ్రస్త్రీపురుషులును నిండో యర్థములను చల్లముగా నెఱుంగఁ
 జాలిరిని చెప్పఁగలను. పదములు కడు లఠితములు. అన్వయము కరము సులభము. ప్రతిపదము పరభము
 ధారయంతయు ధారాశము ఇట్టి కవినము మిగులఁ బొగడనుండుననుది యని చెప్పుట యతికయోక్తి
 కానేరదు.

క్రిమతి వికాలాశుమృ భర్త గారు కల్లూరి సుబ్బారాయనామధేయము పాకికోద్యోగముననున్న
 వారు. వీరికి నొకపుత్రుఁడు నొకపుత్రికయుఁ గలర. ఈకవయిత్రికిఁ బరిచెస వినయమును లజ్జయు
 నార్యులదెస వినమ్రతయును గృహకృత్యములు నలుపుచో నప్రమత్తతయు నీమొదలగు సుగుణములు విల
 సిలుమందును. ఎప్పుడు గ్రంథములు చదువుచో యెప్పుడు పద్యములు రచియించుచో యదిసామర్థ్యముగా
 నితరులకుఁజెయ్యదు. గృహకార్యములన్నియు సారిచిం జరుపుచు నెడనెడ నిండు యువకాళి చల్ల
 జరుపుటయో వ్రాయుటయో గూఢముగా నలుపును. తనకుఁ గవిత్వము చెప్పు నేర్పుగలవనో యీమగున
 యిండుకేని గర్వపడెను. అంజీదొడవ సుముఖురాలై వారివారి కుచితరీతిం బ్రవర్తించుమందును. ఇట్టి
 యుత్తముగుణోపేత యగునాకిరిోమణి పాప్యమార్గె యనుటకు సందియమేమి? స్వయముగా నే నీమ
 సుగుణముల నెఱుంగుదుం గావున వీనిని వివరింపఁజాలితి.

ఈకబ్బంబునఁ బాండవకౌరవులవరింపును సంగ్రహముగాఁ జెప్పఁబడినది. ఇది భాషాంతరీక
 ణము గాక స్వతంత్రగ్రంథమయి చెలవారు భారతమునందలి కథలలోఁ బ్రధానములనువానిని గ్రహి
 క్రిమికాలాశుమృగారు సంక్షేపముగా నెంచుఁ జెప్పియున్నారు. కావున నిందుఁ బెక్కు లుపాఖ్యానేమ
 లను వర్ణనలును విపులముకలేవు. నలోపాఖ్యానము రామాయణము మున్నగునవి యిందు సంగ్రహముగాఁ
 జెప్పఁబడినవినికొక్కడనేని యికావ్యంబునఁ దిక్కనాని భారతకవుల కవనంబు ననుసరించిన పట్టులు
 గానంబడును. కొన్నిచోటుల ఎక్కువవయముల నతిసంగ్రహముగాఁ జెప్పటలో నిమిడిక చాల రమ్య
 యుగాఁ బొడనూపును. వీని కుపాఖ్యానము లొకకొన్ని ప్రదర్శింతు.

భారతము — శాంతిపర్వము. ఆ 4.

- సీ. ఇరుప్రార్థు గుడుచుచు నెడనెడఁ గడువకయుండు నాతండు సదోపవాసి
ముకుతాలముల నాత్మనశియంబు రతిసంబు భవ్యశీలుఁడు సదా బ్రహ్మచారి
దేవసిత్రాతిథిపూజావిధులనిడి మఱి నంజు పురుషుఁ డమాంసభోజి
తనయట్లు పంక్తి వారును భుజింప భుజింపు సంచితాత్ముఁడు విఘ్నసాశనుండు
- తే. భృత్యవర్గంబు గడిచిన పిదపఁ గడుచు, నాతఁ డమృతాశి దివసంబునందు నిదుర
వోని పుణ్యుఁ డస్వత్నుఁ డీగాలములగు మ, హాధికవృత్తులు దేహబాధకములు.

దీనికి భారతకథామృతమునందు,

- తే. దినమునకు రెండునూరులు దినము మధ్య, మధ్య భుజియింపకుండెడు మానవుండు
పరగు నాతం డిల సదోపవాసి గుంపఁగ, సానిధానుడైనై విను సాగ్యభామ.
- క. ముకుతాలంబుననే తన, సతి సాంగత్యం బొనర్చి సర్వదినములం
దతిథుల వేల్పుల గొల్పెడు, నతఁడు సదాబ్రహ్మచారి యగు లోకేశా.
- తే. తనదుపంక్తి, గూర్చుండిన మనుజులకును, దనభుజింపువిధమున భోజన మొసంగు
నతఁడు విఘ్నసాశనుఁ డగు ననభువర్య, ధర్మనూత్ముత తెఱఁగిది ధర్మరాజు.
- ప. మఱియు భృత్యులు భుజించినపిదప భుజింపుట డమృతాశియుఁ బగు నిద్రింపనివాఁ డస్వత్నుడు

భారతము — శాంతిపర్వము — ఆ 4.

- అ|| కతిమిలేములనగఁ గల పొ. రెండవి, యత్ను గౌరవము నయత్నుతయును
గలుగవచ్చుననుట గాదనినాజేయఁ దనము వినుము తెలియ ననిపింపద్ర
- క|| తేరకయుండఁగఁజేగుం, దేరంగాఁ బోయి విధియధీనంబులుగా
కారయవిత్తంబులు పురు, హాంభాయత్తు ములె మహాబుద్ధినిధి
- అ|| ఏనుఁగర్త ననుట గొలుంగమిదాఁ గర్త, యేని నెల్లఘలము లెడలకుండ
నఖిలకర్మములును శాంతింబుచున్న, నాఁడె కానఁ గర్త గాఁడుదాను.

దీనికి భారతకథామృతమునందు

- సీ|| కతిమిలేములు రెండు కలవు దైవాయత్తు, ము లవి పురుషయత్నుములును గావు
శత్రులఁ జెందుట మిశ్రులఁ బ్రోచుట, యును నాపదలయందు మునుఁగకుంట
యనునవిహాడ దైవాయత్తు ములె యగు, మనుజయత్నుము లేదు వినఁగ నెందుఁ
దెలివి లేమికతంగిమిలనను శేఁ గర్త, నని తలంచుచు నుండు రవనిజములు
- క|| కాన దేనికి మనుజుఁడు కర్త కాఁడు, సిద్ధస్థిస్థులయందున స్థిరముకాని
గుఱుమునందు దుఃఖమునందు సుంతయేని, జింతఁ బొందక యుండుటే శ్రేయమునగు.

భారతము — శాంతిపర్వము ఆ 5

- సీ|| గరుభక్తి నిరగులు గురభిత్పూజనపరులును సత్యసంభాషణులును
దానశీలురు పగధనపగదార పరాజ్ఞుఖచిత్తులు బ్రాహ్మణప్రి
యులుదివాని ద్రావియుక్తులు వృద్ధదుర్బలదీనయాపిశ్చపాఠభులును
కౌముదు, నతిభోజనశిష్టభోజులు శేష మెచ్చజనంబు లిట్లుకాక

అంతః గతిప మననంబులు సమదు కాన్పులువారిని నేను మునుడఁ గాంచియును నిజపువ్రివిగచి
 భారత భావ్యతమంసూర్చ నాతోఁ బ్రస్తావించు నేను దానిని నిజమనియు గాని నాకు గాని
 ముద్రింపించి ప్రకటింపఁదగువనియుఁ జెప్పిన వారును వల్లె యనిరి కాని యిది ముద్రింపఁ
 నేను వానిని సరింపను. ఉన్నది యెన్నఁదులే ముద్రణంబు గావగును. అట్లుగాను నాకొనినది
 యని యడిగిరి. దానికి నేను గుచిరాన్నములో సకతాకణంబు లొకఁడగు రెం డొక్క నీ ముద్రింపఁ
 నెవరైనం జరిచారెందురా ; ఈమొహంస న మని యాగ్రహమును వ్రేలఁగల ముద్రింపఁ గావించి
 ప్రకటింపుడని చెప్పిన వారును నియ్యకొనిరి.

ఈంధమునకు భారత భావ్యతనుని యాకాశయిత్రీమణి పెట్టిన వారు కలఁగల వనియును ముద్రల
 రాచెడు. అమృతంబు విధంబున నీగ్రంథము చదువుచారి యుల్లంబుల నాపంసలవారి నోలబాగ్గి. అమృతంబు
 లన దీనియందుఁ జెప్పఁబడినది పరకాపావనం బుసకృష్ణపాండవాల వర్తియు. ఈ ముద్రలలో బహు
 మంజులలిర్ప రత్నారంబుపది ధారాశంబై సోయగఁబాడ నింపారు నేట్రుతనఁ గూర్చులం గ్రాహకు. పదిన
 పశంబులు వండునకైన నింపలేవు. అన్వయసౌలభ్యమీగ్రంథమునఁ జూపుట కిది మును మును
 యిత్రీమణి ప్రాక్షానజననమకృతిపరిపావని శేషుగాన నీయమ కవనియొకఁడని ను ములక గావనాపా
 మదిరినయది. కావున దీనిం జదువునప్పు డింపి యగ్గ మనుననుననుమలనును మును మును గీ నీ
 సాత్తమును జదువుచుండ విద్యావిహీను లకస్త్రీపురుషులును నింపిని యగ్గములను గ్రహించు గా
 జాలిరిని చెప్పఁగలను. పదములు కడు లితములు. అన్వయము కరము ములభము. ముద్రించు పదభేదము
 భారయంతయు ధారాశము. ఇట్టి కవనము మిగుల బొగడవలసినవని ననుచు చెప్పుట యతిశయోక్తి
 కానేరదు.

త్రీమణి విశాలాక్షమృ భర్తగారు కల్లారి సుబ్బరాయనామధేయులు జాతిలోగ్రహముననున్న
 వారు. వీరికి నొకపుత్రుఁడు నొకపుత్రియుఁ గలర. ఈకవయిత్రీక బలిదన వినుముమును లజ్జయు
 నాద్యులదన విసమ్రుతయును గృహకృత్యములు సలుపుచో సప్రపత్తరియు నీమొదలగు సుగుణములు విల
 సేల్లుచుండును. ఎప్పుడు గ్రంథముల చదువునో యెప్పుడు పద్యములు రచియించునో యుపాధ్యక్షముగా
 నితరులకుఁదెలియదు. గృహకార్యములన్నియు సారిదం జరుపును చెప్పినడ నిందుఁ యుగరాశి కలఁ
 జదువుటయో వ్రాయుటయో గూఢముగా నలుపును. తనకు గలిత్యము చెప్పు నేర్పుగలవని వామనక
 యింమనేని గర్వపడెను. అంతటియెడను సుముఖురాలై వారివారి పవిత్రగీతిం బ్రవర్తింపించుచుండును. ఇట్టి
 యుత్తముగుణోపేత యగువారికిఁమణి నాధ్యక్షులై యనుటకు నందియమేమి ? స్వయముగా నే నీమొ
 నుగుణముల నెఱుంగుదుం గావున వీనిని వివరింపఁజాలితి.

ఈకబ్బులనఁ బొందవకొగవులవిరిగియు సంగ్రహముగాఁ జెప్పఁబడినది. ఇది భాషాంతరీక
 ణము గాక స్వతంత్రగ్రంథమయి చెలఁగదు భారతమునందలి కథలతోఁ బ్రభావములనువాని ప్రియని
 శ్రీవిశాలాక్షమృగారు సంతేనముగా నందుఁ జెప్పియున్నారు. కావున నిందుఁ బెక్కు బాహుళ్యము
 లును వర్ణనలును విపులముగాలేవు. నలోపాఖ్యానము రామాయణము మున్నగునవి యిందు సంగ్రహముగాఁ
 జెప్పఁబడినవి. ఎక్కడనేని యిక్కావ్యంగానఁ దిక్కనాది భారతకవుల కవనంబు ననుసరించిన పట్టులు
 గానంబుదును. కొన్నిచోటుల వక్తవ్యవిషయముల నతిసంగ్రహముగాఁ జెప్పటలో నిమిడిక చాల రమ్య
 ఘటాఁ బొడనూపును. వీని కుదాహరణము లొకకొన్ని ప్రదర్శింతు.

భాగవతము — శాంతిపర్వము. ఆ 4.

సీ. ఇరుపాద్ము గుడుదుదు నెడఁడఁ గడుచుండు నాతఁడు సదోపవాసి
 ఋతుకాలముల వాత్సల్యముం బరతిసంజ్ఞ భవ్యతీలుఁడు సదా బ్రహ్మచారి
 దేవసిద్ధిసిద్ధి బాసిధిబాసి మతి సంయమై యుండ నమాంసభోజి
 తనయల్ల పంక్తి గానల సునిగ భువియ నంబితెచ్చుచో విఘసాశనుండు
 తే. భృగ్వర్ణముం బడిచి పఁ గుము, నాశఁ డవృతాశి దివసంబునందు నిదుర
 వోని పుణ్యుడ డస్మన్ను శిశులములను మ, హాధికవృతములం దేవాభాగములు.

దీనికి భారతకథామృతమునందు,

తే. దినమునకు రెంగువొగులు ననుచు మగ్ధు; మగ్ధు భుజియింపకుండెడు మానవుండు
 పరగు నాతం డిల సదోపవాసి యనఁగ, సామభానుడఁ బై విను సార్వభౌమ.
 క. ఋతుకాలములనే తన, సతి సాంగత్యం బొనర్చి సర్వదినములం
 దతిగుల వేల్చుల కొల్చెను, నతఁడు సగాబ్రహ్మచారి యగు లోకేశా.
 తే. తనదుపంక్తి గూర్చుండిన నునులకును, రసభుజియవిధమున భోజన మొసంగ
 నతఁడు విఘసాశనుం డను ననఘనగ్ధ, భగ్యమాత్ముత లెం గది భర్తరాజ.
 వ. మతియు భృగ్మూల భుజింబిసిన భుజిందువాఁ డవృతాశియుఁ బగలు నిద్రింపనివాఁ డస్మత్పుడు.

భాగవతము — శాంతిపర్వము — ఆ 4.

అ॥ కలిమిలేములఁగఁ గల మఁ, కెండఁ, యన్నగొరవము నయత్నలేయును
 గలుగవచ్చుననుట గావసూతఁ గ. ననుచు వినుచు తెలియ ననివిషేంద్ర
 క॥ తేరకయండఁగఁజేసుం, భేరంగఁ గొనియ విధియధీనంబులుగా
 కారయత్నంబులు ప్రస, మోంభాయత్నములె హహాబద్ధినిధి
 అ॥ ఏనుగర్తవములు గొలుంగుమిదఁ గర్త, యేని నెల్లఫలము తెడలకుండ
 నభిలకగర్మములను నానింగుచున్న, గాండె కానఁ గర్తగాఁడుదాను.

దీనికి భారతకథామృతమునందు

సీ॥ కలిమిలేముల. కలవలపు దైహాయత్నము లని పురుషయత్నములును గావు
 శక్తిగల జెంతులు మిక్కిలఁ బ్రోచుటయును నాపదలయందు మునుఁగకుంట
 యనునవిషాడ స్థానములు బలె యగు, నునుజయత్నము లేదు వినఁగ నెందుఁ
 దెలివి లేమియును నగును కల గర్త, నని పలంచుచు నుండు రవనిజములు
 తే॥ కాన దీనికి మానుకలను గర్త కాలకు, నిష్ఫలస్థులయందున స్థిరముకాని
 ముఖమానగల గుణమానగల ముఖసిని, నతఁ బొందక యుండుతే శ్రీయమొసఁగు.

భాగవతము — శాంతిపర్వము ఆ 5

సీ॥ గగుభక్తి నిరసలు మరసికృతాజనపరులును సత్యసంభాషణులును
 దానశీలరు పరగవపదార పరాజ్యునిదీనులు బ్రాహ్మి
 యులుదినాని ద్రావియుత్తులు వృద్ధదుర్బలదీనయోసిక్కిపారతులును
 కొదులు నతిధిభోజనశిష్టభోజులు శేష మెచ్చజనంబు లిట్లుకాక

అంతః గతిపయనములు సమయ క్రాంతిని వారిని నేను ముందఁ గాంచినపుడు నిజపుత్రవీరచిత్ర
 కారితః ధాన్యతమంగూర్చి నాతోఁ బ్రస్తావించు నేను దానింజూచితిననియు దాని నవశ్యము మీగు
 ముద్రింపించి ప్రకటింపఁదగుననియుఁ జెప్పిన వారును వల్లె యనిరి కాని యిందు స్థావిత్యము మున్నవే
 నేను వానిని సరింపను. జెన్నది యున్నట్లులే ముద్రణంబు గావించు. అట్లయిన లోకులు గారవంతురా
 యని యడిగిరి. వానికి నేను రుచిరాన్నములో సకతాకణంబు లూఁకఁచురెం దున్నచో నెప్పున్నము
 నెవరైనం జరిపారెంతురా ; ఈయిమాఁడను మారి యీగ్రంథమును వైశంబ ముద్రణంబు గావించి
 ప్రకటింపుఁడని చెప్పిన వారును నియ్యకొనిరి.

ఈగ్రంథమునకు భారతకథామృతమని యీకవయిత్రముణి పెట్టినచేరు కరంబు సనంజనమై యల
 రాచెడు. అమృతంబు విధించున నీగ్రంథము చదువువారి యుల్లంబులనానందలహరి నోలెదార్చు. అదియెట్లు
 లన దీనియందుఁ జెప్పఁబడినది పరమపావనం బగుకృత్యపాండనాగుల చరిత్రము. వైశి యనర్గళం బగు
 మంజులర్హ రహారంబుపగిది ధారాళంబై సోయగంబాన నింపారు లేటలెనుఁగుమాటలం గ్రాలెడు. కఠిన
 పదంబులు నుండునైన నింశులేవు. అన్వయపాలనమీగ్రంథమునఁ జూపట్టుట గొప్పగుగుణము. ఈకవ
 యిత్రముణి ప్రాకృతజననకుకృతపరిపాకవి కేవలంబున నీయమ కవనంబునఁబాకము సులలితదాక్షిణ్యపాకమై
 కుదిరినయది. కావున దీనిం జదువునప్పు డింకో యర్థ మమందమందమతులకును సుగోఢంబున నే నీ
 పాత్రమును జరుపుమంద విద్యావిహీను లగ్రస్త్రీపురుషులును నిందలి యర్థములను దెల్లముగా నెఱుంగఁ
 జాలరని చెప్పఁగలను. పదమాలు కడు లితములు. అన్వయము కరము సులభము. వైశి తిద్దయు సరళము.
 ధారయంతయు ధారాళము. ఇట్టి కవనము మిగులఁ బొగడకుండగినయది యని చెప్పుం యతిశయోక్తి
 కానేరదు.

క్రమతి వికాలాత్మ మృ భర్త గారు కల్లారి సుబ్బారాయనామధేయలు తాకికొద్దగమనమున్న
 వారు. వీరికి నొకపుత్రుఁడు చోకపుత్రుఁడనఁ గలరు. ఈకవయిత్రకిఁ బఠించెన విషయమును లజ్జయు
 నాద్యులడన విసమ్రుతమును గృహకృత్యములు నలుపుచో నప్రవృత్తతయు నీమొదలగు సుగుణములు విల
 సెల్లుచుండును. ఎప్పుడు గ్రంథములు చదువునో యెప్పుడు పద్యములు రచియించునో యదిసాన్యత్యముగా
 నితరులకుఁదెలియదు. గృహకార్యములన్నియు సోదిం జరుపును నెడనెడ నిందుకఁయనకాళ చలం
 జరుపుటయో వ్రాయుటయో గూఢముగా నలుపును. తనకుఁ గవిత్వము చెప్పు నేర్పుగలవని యీమగున
 యిందుకేని గర్వపాదు. అంతటియెడను సుముఖురాలై వారివారి కుచితరీతిం బ్రవర్తించుచుండును. ఇట్టి
 యుత్తమగుణోపేతి యగువారికిఁగోమణి సాన్వీయ్యుల్లి యనుటకు నందియ మేమి ? స్వయముగా నే నీమె
 సుగుణముల నెఱుంగుదుం గావున వీనిని వివరింపఁజాలితి.

ఈకవ్యంబునఁ బాండవకారవులచరిత్రము సంగ్రహముగాఁ జెప్పఁబడినది. ఇది భాషాంతరీక
 ణము గాక స్వతంత్రగ్రంథమయి నెలవారు సారవమునందలి కథలలోఁ బ్రధానములగువానిని గైకొని
 కృతవికాలాత్మ గారు సంక్షేపముగా నందుఁ జెప్పియున్నారు. కావున నిందుఁ దెక్కు లుపాఖ్యానము
 లుచ వర్ణనలుక విపులముగాలేవు. నలోపాఖ్యానము రామాయణము మున్నగునవి యిందు సంగ్రహముగాఁ
 జెప్పఁబడినవి. ఎక్కడదేని యిక్కాన్వయంబునఁ దిక్కనాది భారతకవుల కవనంబు ననుసరించిన పట్టులు
 గానంబడును. కొన్నిచోటుల వక్రవృత్తివిషయముల నతిసంగ్రహముగాఁ జెప్పుటలో నిమిడిక చాల రమ్య
 యుగాఁ జోడనావును. వీని కుదాహరణము లొకకొన్ని ప్రదర్శింతు.

భారతము — కాంతిపర్వము. ఆ 4.

సీ॥ ఇరుప్రాద్దు గుడుదుదు నెడకడ గుడుగుయందు నాతందు సహపవాసి
ముకుతాలముల వాత్మసత్యమును రతిసన్న్య భవ్యకీలుండు సదా బ్రహ్మచారి
దేవపితృతిథిభూజావిధులనిడి మఱి నంజు పురుషుడ డేమాంసభోజి
తనయల్లు పంక్తి నాకును భుజింప భుజింపు నందిరామ్యుడు విఘసాశనుండు
తే॥ భృత్యనర్థము నడిచి పింపఁ గనుమ, నాశం దమ్ముతాశి దివసంబునందు నిదుర
వోని పుణ్యుడ డస్వత్నుఁ డీగలములగు మ, హాధికవృత్తులు దేహబాధకములు.

దీనికి భారతకథామృతమునందు,

తే॥ దినమునకు రెండునూరులు దినుమ మధ్య; చంద్ర భుజియింపకుండెడు మానవుండు
పరగు నాతం డిల సహపవాసి శుభవగ, సాంఘానుడ వై విను సార్వభౌమ.
క॥ ఋతుకాలంబుననే తన, సతి సాంగత్వం బొనర్చి సర్వదినములం
దతిథుల వేల్పుల గొల్పెడు, నతఁడు సదాబ్రహ్మచారి యగు లోకేశా.
తే॥ తనదుపంక్తి, గూర్చుండిన మనుజులకును, దనభుజింపువిధమున భోజన మొసంగు
నతఁడు విఘసాశనుం డగు ననఘవర్చ; గర్మనూత్ముత లెఱు గిది ధర్మరాజు.
వ. మఱియు భృత్యులు భుజించిపిదప భుజింపువాఁ డమ్ముతాశియుఁ బగలు నిద్రింపనివాఁ డస్వత్నుడు.

భారతము — కాంతిపర్వము — ఆ 4.

అ॥ కలిమిలేములకఁగల వొకరెండవి, యర్జునారవము నయత్నతయును
గలుగవచ్చుననుట గాదనినూలే ::, దంము వినుము తెలియ ననిమిషేంద్ర
క॥ తేరకయుండఁగఁజేగుం, దేరంగఁ బోయి విధియధినంబులుగా
కారయవిత్తంబులు పురు, మెగంభాయత్తములె మహాబుద్ధినిధి
అ॥ ఏనుఁగర్తననుట యెఱుఁగమిదఁ గర్త, యేని నెల్లఫలము లేడలకుండ
నఖిలకర్మములను సాంగింపుచునున్న నాఁడె కానఁ గర్తగాఁడుదాను.

దీనికి భారతకథామృతమునందు

సీ॥ కలిమిలేములు తె దుఁ కలవు దైవాయత్తము లవి పురుషయత్నములును గావు
శత్రులఁ జెఱుచుట మిక్కిలిఁ బ్రోచుటయును నాపదలయందు మునుఁగకుంట
యనునవికూడఁ బ్రగాయత్తములె యగు, మనుజయత్నము లేదు వినఁగ నెందుఁ
దెలివి లేమికతఁగి నలనను కఁ గర్త, నని తలంచుచు నుండు రవనిజులు
తే॥ కాన దేనికి మనుజుఁడు కర్త కాఁడు, సిద్ధిస్థిధులయందున స్థిరముకాని
సుఖమునందు నుభయునందు సుంతయేని, శీంతఁ బొంగక యుండుటే శ్రేయమొసంగు.

భారతము — కాంతిపర్వము ఆ 5

సీ॥ గరుభక్తినిరతులు సురపితృభూజనపరులును సత్యసంభాషణులును
దానశీలురు పరధనపరదార పరాజ్యుభిచిత్తులు బ్రాహ్మణ్యవిప్రి
యులుదివాని ద్రావియుక్తులు వృద్ధదుర్బలదీనయోషిశృంగారతులను
శౌచులు నతిధిభోజనశిష్టభోజులు శేను మెచ్చజనంబు లిట్లుకాక

లే|| ధర్మమెడలి కామంబుఁ గోరిధంబుఁజాలఁ, గలిగి గర్వలై బలియు భిక్షంబు లిడక
 పరువ వాక్కులఁగ్రూరంపు చరితములును, మిఁల వర్తింనువారు నా మెచ్చుగారు
 దీనికి భారతకథామృతమునందు—

క|| గురుభక్తి నెఱపువారలు, నిరత మతిధిదేవపూజ నెఱపెనునారల
 పరధనము గోరునట్టిరు, నీరులును సంపదలఁ గాంతుఁగ్గి షీతివరమింటే.

లే|| సత్య మాడెనువారలు శాంతమతులు, దానశీలురు ను న్యహాత్మాగపరులు
 పరసతులఁ గోరకుండెనువారలందు, నిశ్చయముగ శాశ్వతలక్ష్మి నిలిచియుండు.

సీ|| పరధనంబులయందుఁ బరదారలందుఁ బ, రాజ్యనిచిత్తులై పృబలువారు
 బ్రాహ్మణప్రియులును బగటిబామునయందు, బసలింపకుండెను ప్రాణ్ణులందు
 వృద్ధులయందును వెలయులయందును, శౌచనిరతులందు సదయులందు
 నతిధిపూజ లొనర్చునానక్తులందును, శమదమోన్నతు లగుజనులయందు

లే|| కలిమిలేమ నిక్కంబుగాఁ జెలఁగుమందు, గామమును గోసమును గల్గి గర్వలైవ
 వారియందును బరువము పలుకువారి, దరికిఁ జేరగాఁ జాలను సిరి వృపాల

స|| భిక్షమువేయక క్రూరచరిత్రములఁ బ్రొద్దులుపుమ్మివారలను లక్ష్మి మెచ్చఁబోదు. బుద్ధి నీతి తమ
 కాంతి భృతి సమృద్ధి శ్రద్ధ యనునీయేహుగరు దేవతలులేష్మి నభివృద్ధిఁ బొందింతురు.

భారతము—ఉద్యోగపర్వము ఆ 8

క|| పగవారియింటఁగుడిచిన, నగుఁ దమ కనుమాన మమృతముంబునదువారుం
 బగతురతుఁ గుడువఁ బెట్టఁగఁ, దగదొడకుల కెప్పు డెవ్విధము వాటిలునో.

చ|| నేను బగతుండనె యంటేలి,

క|| అటుగను పొండవులకు నా, రలు వాకుం బ్రాణములు ధరావల్లభ యి
 ట్టలముగఁ దమప్రాణములుకు, నలుగు జనులు పగతురనుట యనుమానంజే.

దీనికి భారతకథామృతమునందు,

సీ|| పగవారి యింటిలోపలను భుజించిన, నమృతమల్యం బగునట్టిదైన
 పోలాహలం బని యనుమానమగును నా, ప్రాణసమానులు పొందుకుతులు

చారికి మీకును వైర మున్నది కదా, పొండవదూతైన నచ్చినాడ

కార్యముసంసిద్ధి కలిగినమీఁదట, మర్యాద లొనరింప వుంచి నగును

లే|| విదురునింట భోజనము సంప్రీతికరము, సుదియం బందఁబోకు నీస్యాంతమందు
 ననుచు నాతని యనుమతి వనజనాభుఁ, డరిగెనంతట విదురు మందిరమునకును

భారతము—అరణ్యపర్వము ఆ 2

మధ్యాహ్నం

ఆరాజగుణులు వాకు కెఱింగించినట్టులు నన్ను, నారాజున కెఱింగించి కరుణమాయందుఁ గావించు
 మారంగ ననుడు నిమగ్దదేశంబున కరిగి హంస, పిన్నసేనజనుకు దానిగుణరూప విభవములుఁజెప్పె

దీనికి భారతకథామృతమున,

చ. నలవి చరిత్ర మంతయును నా కెఱిగించిన హంసరాజమా

నలువ కెఱుంగ జేసి కరుణా ననుఁ జూడఁ గదే యటంబున

క్రమికి వచ్చిప హంస కుతుకంబున నట్లర నందు బోయి య

న్నలునిపండేశముం పరిసి నవ్వుమొగంబున వాని కిట్లనె.

ఈగంధగుంధగి వైరిం బెంపుటవై యదాహరణముం చూపవలయునన్న నెన్నియో పద్యములు చూపదగియుండును. అయినను పీఠిక చదువు వారికిఁ బ్రీతికావించుపాఠంబై గొన్నిపద్యములు దాహరించుచున్నాఁడను.

చ. మరవనందనుండు రంభారసు కుంఠికిఁ గూర్చున్నప్రదా

సురుచిరూపవంతుండు విపస్థాననస్కుండు భారతావ్యయూ

భరణుండు శత్రుఁడీదుగు ఘోరణుండు గ్రుపదాధినాథుతో

దురమొనరించి నట్టుకొని ప్రోబునిఁబుట్టె డెన్నిపెట్టినన్.

చ. మనసిజరాగహగ్న నయిమాటికి నేల మనున్నదాన నో

మనఃజరూప నన్నిపుడు నూనక పెంజి. నగు మే హెడిం

బను విను నాదనన్ని మిముఁ బట్టినధింపు నటంచుఁ బల్కెనే

నిన్నుఁ గనిమోహ మందితిని నీసతి నయ్యె నోమనోహరా.

ఉ. నారదమాని నాధవిదనంబుల బోధితుడై జగత్రియం

గూరిమిఁ గూర్చునిత్తమున గొంఠిసుతుం.బు యాధిపతిరుండు పెం

పారంగ రాజసూయ మనునవ్యవహారం గొరింప నెది యా

ధారణినాథుఁ డియ్యెడను భామునితో కెఱిగించె నంతయున్.

క. నీవే తల్లివి తండ్రియొం బుండవున్ నీవే జగన్నాథుఁడున్

నీవే విశ్వము తాల్చుండవు ప్రభూ నీవే మహాత్ముండవున్

నీవే నన్నిటఁ బ్రోవ దిక్కరంగా నీసోదరి నే నయిన్

రావే కావె దేవదేవయ మోరాజీవతేజ్జ్వాణా

ఉ. ద్యూతమునందు నోడినప్రభూత్వ ము లాజగదేశసన్నతుల్

భూతలనేతపాండువరపుతులగు ధర్మశక్తైక భూషణుల్

పూతనరిత్రులున్ ఘనులు పుణ్యలగఃకృపహాప రాక్రమో

పేతులు దేవసన్నిభులు పీరులు కారవంశభూషణుల్.

సీ॥ ఉద్యానవనమున నువిదలతోఁగూడి, పూలు గోయుచు నున్న కాలమందు

హంసము లెన్నియో యట నచ్చి వ్రాసె, దళయంతి యొకహంసఁ దాను బట్టి

విడువకున్నను బల్కె విడువు న న్నడయంతి! నీకు మే లానగూర్తు నిక్కముగను

నివధాధినాథుండు నిత్యసత్కరతుండు, నలుఁ వనునొకరాజు కలఁడు సుమ్ము

తే॥ అతనికి నిన్నుఁ గూర్చెన నలరుబోడి, నన్ను విడు మని పల్కిన సన్నుతాంగి

విడిచె దానిని శీఘ్రము విడువ గానె, హంస యట్లని వదిలించె నాదరమున.

చ॥ చెలువలమేలుబంతి యిది శితవయూఖునిఁబోలు మోముతో

గలువలమించి పెం పలరు క న్నవతో నపరంజి మేనితో

వతి పెసంగింపఁ జేసెడిని పల్కు లిఁ కేల కిసాలహణి నీ

యలివలనేణిఁ గోరు టిది యందనిపండ్లను నట్లు నాచుటే.

ఉ॥ అఁదఁ బ్రభాతకాలముఁ యాచవభూషణుఁ డైన రుక్మిణీ
కాంతుఁడు కాల్యక్ష్మణ్యములు గ్రహిష్కరఁ దీసిచి గుంబికేయున
భ్యంతరమందిరంబునకు నప్పుడు సాత్యకితోడఁ బోవ భూ
కాంతుఁడు గారవించి నను గఁజవశేక్షణుఁ డప్పు డిట్లనె.

ఉ॥ తప్పుల నన్నిటి న్విడిచి తాల్మితోడ మహానుభావ యిం
దొప్పుల స్వీరింపఁ గనె యోపరమేశ్వర భక్తి తోడ నేఁ
జెప్పితి నీపదాబ్జములఁ జేర్చితి నచ్చ మెఱుంగఁ జాల నా
కప్పుడు నీచయామృతము నీయఁ గవయ్య సిమాంశు శేఖరా.

ఇట్టి లలితమధురతైలిం గ్రాసె నీసాత్తమునందు లక్షణవిరుద్ధము లగుప్రయోగములు కొన్ని కానం
బడుచున్నవి కాని “ప్రబంధము నా జలరాశి దానిలోపల నెరకు ల్లణింతుకె యపారములొ మణులెల్ల
నుండఁగె” అని తొప్పి రుక్మిణీయకవి వచించిన చాడ్చిన నుదాత్తమతు లగు నార్యులు వానిని సరకు
నేయక సుపజ్జములనే గ్రహించి యానందింతురనియు నీకవయిత్రిని గౌరవింతురనియు నమ్ముచున్నాఁడ.

ఇప్పుడతిమిన్న యిన్నలువుననే భాగవతకథామృతమును రామాయణకథామృతమును చాగిసి
యున్నది. ఆరెండు గ్రంథములును నచిరకాలములోనే ముద్రికములై యాంధ్రజనులకుఁ బ్రసాదము
సమకూర్చునని తలంచెదను.

ఈగంధమున గొండ్లొక్కచోలేవ మెఱింగింతు. ఇది పరమశివున కంకితము నేయఁబడినది.
ఇన్నాగీశిరోమణికి శివభక్తి యగ్గలంబలి యిందలి యాశ్వాసాంతపద్యములను జరువఁ దెల్లంబగు. ఒక్క
పద్య ముదాహరించి దీని నుపసంహరించెద.

మ. శివలింగంబును బూజఁ జేసినయెడల జేమాలు సర్వార్థముల్
శివుడే లోకము లన్నిటికొ గరుణతో సృష్టింపెవాఁ డందు నీ
యవనీచక్రమునందు మానవులు ని న్నర్చింతు కాదే సదా
శివ నాకావ్యము నీదయామృతమునకొ జేకొమ్ము సర్వేశ్వరా.

ఈకవయిత్రీమణికిఁ బరమేశ్వరీయుఁ బరమేశ్వరుండును సర్వాభీష్టశుభంబు లొసంగి పోతురు

గాకయని ప్రార్థించుచున్నాఁడ.

తిరుపతి.

5-10-30

}

ఇట్లు

వాగపూడి శుక్రస్వామయ్య బి. యే.

భారతకథామృతము.

అదిపర్వము:—విషయసూచిక.

—(0)—

విషయము.

ఇప్తుదేవతా పూర్వనాదకము.
కళాపూర్వరంభము.
సప్తసతీపరాకరుల వృత్తాంతము.
వ్యాకులజన్మ ప్రకారము.
యయాతిస్మృతాంత సంగ్రహము.
దుష్కలకుని చరిత్రము.
పరితీపుని చరిత్రము.
శతనని వృత్తాంతము.
వ్యాసానుగ్రహమునఁ బితౄంగద విచిత్రకీర్త్య లున్నవిందుట.
పాండవుల వృత్తాంతము.
కురుపాండవుల యస్త్రశస్త్ర పరిచర్యము.
రామగృహ దహనము.
కీమందు పీడింపని నరపాలించి పీడింబను బెండ్లియాడుట.
దోషపదేవృత్తాంతము.
ఆర్జునఁడు పర్ణయక్షము శంకేయుట.
ఆర్జునఁడు యతిశేషఁడన ద్వారవతి కరుగుట.
సుభద్రకళిమన్యుండు పుట్టుట.

స భా ప ర్వ ము.

వయసభా వర్ణనము.
నారదుండు పాండురాజు సంగదేశ మెఱింగింపుట.
ధర్మరాజు రాజనూయ మొనర్చుట.
మత్స్యాసనుండు ద్రౌపదిని సభకుఁ బెమ్మట.
గృతరాష్ట్రుండు పాంచాలి నాదరింపుట.

ఆ ర ణ్య ప ర్వ ము.

ఈశ్వరాదులజ్ఞనునకస్త్రము లిమ్మట.
ఈశ్వర యజ్ఞను నరించుట.

పాఖ్యానము.	71
రథయాత్రాప్రభావము.	77
ముందాంజనేయుం జూచుట.	79
వజ్రగరోపాఖ్యానము.	81
య్యగతిప్రకారము.	83
శ్రీకృష్ణాపదీ సంవాదము.	84
కాండవుల వనవాసమునకు ధృతరాష్ట్రుండు చింతించుట.	86
భీష్మయాత్ర.	87
కాండవుండు పాంచాలిం జూచి మోహించుట.	88
శ్రీరామచరిత్రము.	90
భాకరుండు కర్ణునకు వర్జనమిచ్చుట.	101
నేయపర్వము.	103

విరాటపర్వము.

బండవులు వృత్తులేర్పడుకొనుట.	105
మయ్యులు పాండవులకు ధర్మము తెలిపింగిండుట.	106
నేడునగిరంబునఁ బాండవులు తమవృత్తులతోనుండుట.	107
సండు ద్రౌపదినిఁ జూచి మోహించుట.	108
య్యపదీ భీమునితోఁ దనవరిభవ మెఱింగిండుట.	113
సండు ద్రౌపదితో సంభాషించుట.	114
వివర్ణ.	115
కావులు పాండవులజాడ లరచుగోరుట.	117
హా గోగ్రహణము.	118
శశికు లర్జునుతోఁ బోరుట.	124
మండు ధర్మజునితోఁ బాచికలాడుట.	125
దవులు విరాటునకు దమ్మెఱింగిండుట.	127

ఉద్యోగపర్వము.

శ్రీధనార్జునులు శ్రీకృష్ణసహాయము గోరుట.	132
శ్రీగమనము.	133
యని రాయబారము.	135
శ్రీమలు ధృతరాష్ట్రునకు నీతి చెప్పుట.	142
దవులు శ్రీకృష్ణుని రాయబారిగాఁ బంపుట.	143
శ్రీధన రాయబారము.	115
శ్రీమదిష్టరూపము సాక్షాత్కరించుట.	156
మండు లర్జునకు హితోపదేశముచేయుట.	517

కుంతి కర్ణునితో సంభాషించుట	158
కురుపాండవుల సమరోద్యోగము.	159

భీష్మ పర్వము.

కురుపాండవుల సమర సన్నాహము.	163
ధర్మరాజు భీష్ములవలన సమరానుజ్ఞాతుండగుట.	165
శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునకు జ్ఞానోపదేశముచేయుట.	166
కురుపాండవులయుద్ధము.	167

ద్రోణ పర్వము.

ద్రోణాభిషేకము.	184
కౌరవ పాండవ యుద్ధము.	185
అభిమన్యునివధ.	187
సైంధవవధ.	190
ద్రోణుని మరణము.	196

కర్ణ పర్వము.

కర్ణుడుల యుద్ధము.	200
శబ్యుని సారథ్యము.	201
కర్ణుఁడు తనకౌపమృతాంతము శబ్యునకుజెప్పట.	204
ధర్మరాజుర్జును నభినందించుట.	206
ధర్మరాజుర్జునుని దూషించుట.	207
అర్జునుఁ డగ్రజుని నిందించుట.	209
కర్ణుని మరణము.	211

శల్య పర్వము.

సుయోధనుఁడు కృపునిహితము నిరాకరించుట.	214
శల్యపాండవుల యుద్ధము.	216
సుయోధనుఁడు ద్వైపాయమునదాగుట.	217

సౌప్తిక పర్వము.

ధృతరాష్ట్రుఁడు పుత్రమరణమునకు విలపించుట.	224
అశ్వత్థామ బ్రహ్మాస్త్రము ప్రయోగించుట	226

శ్రీ పర్వము.

ధృతరాష్ట్రుని శోకము.	228
వ్యాసాదులొంటికియు నోదార్చుట	23
ధర్మరాజుతమ్ములతో గాంధీకయుం జూడఁబోవుట.	

వ్యాసములు గాంధారి నాశ్వాసించుట.
గాంధారి క్రొక్కపట్టని శపించుట.

తాంత్రికపర్వము.

ధర్మరాజు కట్టిన సూర్యి శోకించుట.
బాయానములు ధర్మరాజు నాశ్వాసించుట.

అనుతాననికపర్వము.

ఉష్ణశేషములు.
దానవిశేషములు.
ప్రజావిధానములు.
పతివ్రతార్థములు.
విష్ణుసహస్రనామ ప్రభావము
నివరుహము.
భీష్మ నిర్వాణము.

అశ్వమేధపర్వము.

చాన్దసములు ధర్మరాజు నాశ్వాసించుట.
కృష్ణుడు ద్వారక కేరట.
పక్షిక్షణనము.
అశ్వమేధయాగము.

ఆశ్రమవాసపర్వము.

మానసపర్వము.

మహాశ్రద్ధానికపర్వము.

శ్రీమాద్భువనవల సహజేన ద్రాపదులు దేహశ్మశాన మొనర్చుట.
అంద్రకర్మణాల సంవాదము.
ధర్మరాజు స్వర్గమున కేగట.

స్వర్గారోహణపర్వము.

జనమేజయుడు దానాదు లొనర్చుట.
భారత పరివర్ణము.

281

286

288

291

294

296

270

275

276

278

279

282

283

286

287

313

315

316

322

328

భారతకథామృతము.

అనివర్తము.

అప్రదే తాపాన్ నాదికము.

శ్లో. నారాయణం నమస్కృత్య నరం శైవ న హోత్రమం
దేవీ సరస్వతీం వ్యాస తతో య మునిరయోన్.

- తా. శ్రీరాధార్పితపాదపద్మయుగళున్ శీతాంశుమాళిక్ మహా
నాసింవాక్రివశున్ బరాత్పగనిఁ బ్రేమస్వాంతుని నృంకరున్
నానాదేవవశేష్యులిక్ హకు జగన్నాథు స్మహాదేవులిక్
జ్ఞానానందమయస్వరూపుఁ డగ నానర్వేశ్వరుం గొల్చెనన్.
- మ. హిమవత్పుత్రిఁ యై మహామహిమతో నీరేడులోకంబులం
గిరిమనీతిం దగఁ బ్రోచునీశ్వరునకుం గారాబపుకరాణి యై
చినులం బామతి కెల్లలోకములలోఁ కళ్యాత యై యొప్పున
కృమలాక్షీ నివసించు నామదిని శ్రీకాత్యాయనీదేవిని.
- తా. శ్రీరామామణి యై నలక్షి గిరిమన్ నేలంప సర్వానుభవ
కానుగ్యం బలరాఁ కేలుఁ బరలుం కైవారముల్ నేయఁ గాఁ
నారావారమునందు శేషునిపముఁ బచ్చంపునైకుంబుఁ డా
నీరేజాక్షుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁడు నయ వ్విక్షించి మ మ్మేలుతన్.
- చ. కమలమునన్ కరించియును గౌరవ మార సముద్రపుత్రి యై
కమలనభాయతాక్షునకుఁ గామిని యై ఛరణీతలంబులోఁ
గ్రమమున నెల్లవారలకుఁ గల్మి నొసంగుచుఁ బ్రోచు చు డుశ్రీ
రమణి శ్రీహాససుందరి నిర. తరము న్నయఁ గాచుఁ గవుశన్.
- హరిపాశ్కలిసరిసిజమున, గరిచుంబున జన్మ మొంది కడువేడుకతో
ఛరణీస్థలి సృష్టించిన, సరిమాత్ముం డగువిధాతఁ బ్రణుతి యొనర్తున్.
- తెల్లనిచాన యై పరగి దేవవశేష్యుడు నల్వరాణి యై
చల్లనవాలుజూపులను సర్వజగ. బుల నేలుచుండునా
తల్లి మహాప్రభావనిధి భారుణి విద్యల కెల్ల దేవి మా
హల్లకపాణి వాణి నదయామతిఁ గోర్కులు మా కొసంగుతన్.

- ఉ. ఎవ్వనిరాకచే జగము లెంతయుఁ దేజము నొందుచునున్
యెవ్వనికై సమస్తజను లీధరనేస్థలి నేచి యుందున్
యెవ్వడు చీకటి న్నడి హరించున్ భక్తుల నాపించున్
యవ్వనజాతమిత్రిని మహాత్ముని భాస్కరునిం భజించెదన్. 7
- చ. పలుకుల కెల్ల నాధుఁడయి పాపవివాశకుఁడై ధర్మక్షిణి
సలహారుముద్దుబిడ్డఁడయి యన్నిటియందును విఘ్ననేశ యై
పెరిసి గతేశ్వరుం డనెడుపేరిఁ జెలంగినయమ్మహాత్మునిన్
నలిమలపట్టిపట్టి యగునాసి వినాయకునిన్ భజించెదన్. 8
- కా. వేదంబు ల్విభజించి నూనినకుఁడై విజ్ఞాని యై పుణ్యఁడై
యాదిం బంచమవేదమై వినూ నూనాభారతాగ్రానమున్
మోచు బొప్ప రచించినట్టితిగి న్నూజ్ఞుఁడై బలితుఁ ఘనఁ
వేదవ్యాసుని సన్నతింతు సశమున్ విజ్ఞాన మేపారగన్. 9
- మ. ఘనఁడై తాఁగవిరాజు నై నుగిణి యై భ్యాసేం బ్రకాశించుచు
దనపేరన్ రచియించి భారతము నీధాత్రీతలం బాదుఁడే
ర్మినిఁ బెంపొందెడునట్టిసత్కవివరున్ శ్రీపాదకృష్ణాఖ్య నా
జనకన్ భక్తి భజింతు సంతతసమస్కాగంబు లర్పించుచున్. 10
- తే. ఘరులఁ బూర్వకపీఠుల మానమునందా
నిల్పి భ్యాసించి యెంతయు నిర్మలముగ
గురువరేణ్యుల నాత్మలోఁ గొలిచి భక్తి
గ్రంథ మొక్కండు రచియింప గడఁగొంటి. 11
- సీ. రాజమహేంద్రవరమునభారతకథామృతమువ్రాయంగనామతిఁ దలంచి
గుంటూరుపురమునఁ గోరికతో నాది, పర్వము సాతము వ్రాసి యుంటి
నవల నెల్లూరున నానభారణ్యవి, రాటపర్వంబుల వ్రాసి యుంటి
నొనరబళ్ళారిలోనుద్యోగమునభీష్మ, మునుద్రోణమునుమతియునుగ్రమముగఁ
తే. గర్జశల్కసౌత్తికములు కామినియును, శాంతిపర్వముమతి యనుశాసనికము
నశ్వమేధమాశ్రమవాసమంతమాస, లమునవలమహాప్రస్థానికమునుమతియు.
న. అనంతరంబ స్వర్గారోహణమును రచించి. 12
- ఆ. పదియునెన్ని దైనపర్వసంగ్రహముల, భారతామృత మనుపేర వ్రాసి
నీకు భక్తితోడ నే నమ్పించితీ, దీనిఁ జత్తగింపు దేవదేవ. 14

స. అని యుష్టదేవతాప్రాప్తినాదికం బొనరించి పరిమళావనం బగుమహాభారతమున నత్కృతాచిలాపం శిలీ సంగ్రహముగా భారతము రచించి నిర్వాంతర్యామి యగు భగవానున కంకితము గా నాయొనర్పించి భారతకథామృతం పునకుం గథాపర్యకారం బెట్టి దసిన 15

— కథాప్రారంభము. —

కి. జనమేజయభూరిమణుడు, పనఘుడు పనవిరుతసర్పయోగము నాంతం బొనరించి భారతయును, విని వేడుక పలిగి యుండె విజ్ఞానమునన్. 16

ఉ. తనమయంబున గల మహాత్ముడు సత్యవతీతిరూజుడై వ్యాసుడు లోకనందితుడు భారతవంశపరూషగాంబు నై భాసిలుమనానదంబుడు విభాకరతేజుడు వేదవిన్మహాల్లాసుడు శిష్యసేకము నీలాపతే జుడగ నేగుడెచిరన్. 17

క. కని యెదురు వోను యపు డా, జనమేజయచక్రవర్తి నాత్మచక్రేయున్ గొనితెచ్చి యర్ఘ్యపాద్యము, అరుచలరంగనోసగియిట్టుల నెవినయమునన్. 18

చ. పరమదయాసమేతు అగువారలు భర్తృగుణై కభూషణుల్ దురితవిదూరులున్ ఘనలు తోయజనాభునిచాణితిముల్ సురుచిరహాపవంతులున్ శుద్ధ మనస్కులు నైనపాంశుభూవరవరపుత్రరత్నములభవ్యచరిత్ర వినంగ నోరితిన్. 19

చ. ఘన లగుపాంశునూరులును గజులు మిష్టులు ధార్తరాష్ట్రులున్ మును సమరం బొనర్చి రలు ముఖ్యులు నీవు నవీరుతాదులున్ గనుగొను చుండ నట్లెటులు కల్లెక నే విన నోరి యుంటి నా వినతచరిత్ర మంతయును పేరులపొందుగ నాకుం బెప్పవే. 20

వ. అని ప్రార్థించిన బారాశర్యుండు ప్రసన్నచిత్తుడై తనశిష్యుని వైశంపాయనునిం గాంచి జనమేజయుండు భారతకథాశ్రవణానందపరవశుడై యుండె నారచించిన మహాభారతం బీతనికి సాంతంబుగ విన్నవింపుమని నియోగించి తాను శిష్యగణముతో వేచేసె సంత. 21

కి. ఆవైశంపాయనముచి, భావబున భక్తితోడ బారాశర్యున్ నేవించి భారతంబును, భూవరునకుం దెలిపె నిట్లు పూర్వప్రజ్ఞన్. 22

వ. ఆతండు ముందు దానిమాహాత్మ్యం బెఱింగింపం దలంచి. 23

ఉ. భారతసత్కథామృతము పంచమవేద మనంగ నొప్పునా భారత మెల్లకాలమును వ్రాసి పఠంచుచు నున్నవారికిన్

- ఉ. ఎవ్వనిరాకచే జగము లెంతయుఁ దేజము నొందుచుండునో
యెవ్వనికై సమస్తజను లీధరణీస్థులి వేచి యుందురో
యెవ్వఁడు చీకటి న్నడి హరించునో భక్తుల నాఁరించునో
యవ్వనజాతమిత్రిని మహాత్ముని భాస్కరునిం భజించెనన్. 7
- చ. పలుకుల కెల్ల నాథుఁడయి పాపవిनाశకుఁడై ధర్మక్షేత్రో
నలహరుముద్దుబిడ్డఁడయి యన్నిటియందును విఘ్ననేశ యై
నెలసి గజేశ్వరుం డనెడుపేరిఁ జెలంగినయన్మహాత్మునిన్
నలిమలపట్టిపట్టి యగువాని వినాయకునిన్ భజించెనన్. 8
- తా. వేదంబు ల్విభజించి మానివకుఁడై విజ్ఞాని యై పుణ్యఁడై
యాదిం బంచమవేదమై వినూతన మానాభారతాఖ్యానమున్
మోదం బొప్ప రచించినట్టిత్రిజగత్సూక్ష్మజ్ఞుఁ బవిత్రుఁ ఘనుఁ
వేదవ్యాసుని సన్నతింతు సతమున్ విజ్ఞాన మేపారఁగన్. 9
- మ ఘనుఁడై తాఁ గవిరాజు నై నుగుణి యై ఖ్యాతిం బ్రకాశించుచు
డనపేరన్ రచించి భారతము నీధాత్రీతలం బందుఁ జే
ర్చినిఁ జెంపొందెడునట్టిసత్కవివరున్ శ్రీపాదకృష్ణాఖ్య నా
జనకన్ భక్తి భజింతు సంతతసమస్కాగంబు లర్పించుచున్. 10
- తే. ఘరులఁ బూర్వకవీంద్రుల మానమునందు
నిల్చి ధ్యానించి యెంతయు నిర్మలముగ
గురువరేణ్యుల నాత్మలోఁ గొలిచి భక్తి
గ్రంథ మొక్కండు రచియింప గడఁగొంటి. 11
- సీ. రాజమహేంద్రవరమునభారతకథామృతమువ్రాయంగనామతిఁ దలంచి
గుంటూరుపురమునఁ గోరికతో నాదిపర్వము సాతము వ్రాసి యుంటి
నవల నెల్లూరన నాసభారణ్యవిరాటపర్వంబుల వ్రాసి యుంటి
నొనరబళ్ళారిలోనుద్యోగమున భీష్మమునద్రోణమునుమతియునుగ్రమముగఁ
తే. గర్జశల్యసౌప్తికములు కామినియును, శాంతిపర్వముమతి యనుశాసనికము
నశ్వమేధమాశ్రమవాసమంతమాస, లమునవలమహాప్రస్థానికమునుమతియు.
న. అనంతరంబ స్వర్గారోహణమును రచించి. 12
- అ. పదియునెన్ని యైనపర్వసంగ్రహముల, భారతామృత మనుపేర వ్రాసి
నీకు భక్తితోడ నే నమ్పొచిత, దీనిఁ జిత్తగింపు దేవదేవ. 14

వ. అని యిట్లు దేవతాస్థానాదికం బొనరించి పరిమపావనం బగుమహాభారతమున నత్మజాభిలాషం గలిగి సంగ్రహముగా భారతము రచించి సర్వాంతర్యామి యగుభగవానున కంకితము గా నాయొనర్పం బోవు భారతకథామృతంబునకుఁ గథాప్రకారం జెట్టి దనిన

15

— కథాప్రారంభము. —

1. జనమేజయభూరమణుఁ, దనఘోషుఁడు జనవినుతసర్పయాగము సొంతం బొనరించి భారతంబును, విన వేడుక గలిగి యుండె విజ్ఞానమునన్. 16

ఉ. తనమయంబున గలు మహాత్ముఁడు సత్యవతీతమాజుఁడౌ వ్యాసుఁడు లోకవంశితుఁడు భారతవంశవిభూషణంబు నై భాసలుమానిదంబును విభాకర తేజుఁడు వేదవిస్మహాల్లాసుఁడు శిష్యసేవకుఁ డిలాపతేఁ జూడంగ నేగుడెంచినన్. 17

క. కని యెదురు వోయి యపు రా, జనమేజయచక్రినర్తి నాత్మవశేయున్ గొనితెచ్చి యర్ఘ్యపాద్యము, అనువలరంగనొసంగియిట్టులనెవినయమునన్.

చ. పరిమదయాసమేతు లగువారలు సర్మగుణైకభూషణుల్ దురితపిదూరులుఁ ఘోషలు తోయజనాభునిప్రాణమిత్రముల్ సురుచిరహాసవంతులును సుస్థి మనస్కులు నై సపాండుభూవరవరపుత్రరత్నములభవ్యచరిత్ర వినంగఁ గోరితిన్. 19

చ. ఘోష లగుపాండుచూచులును గుప్తులు మప్తులు ధార్తరాష్ట్రులున్ మును సమరం బొనర్చి రట ముఖ్యులు గీవు నదీసుతాదులున్ గనుఁగొను చుండ నల్లెలులు కల్లెకు నే వినఁ గోరి యుంటి నా వినతచరిత్ర మంతయును వీరులమిదుగ నాకుఁ జెప్పవే. 20

వ. అని ప్రార్థించినఁ బారాశర్యుండు ప్రసన్నచిత్తుడై తనశిష్యుని వైశంపాయనునిం గాంచి జనమేజయుండు భారతకథాశ్రవణానందపరవశుడై యుండె నారచించిన మహాభారతం బీతనికి సొంతంబుగ విన్నవింపుమని నియోగించి తాను శిష్యగణముతో వేచేసెనంత. 21

క. ఆవైశంపాయనముని, భావబున భక్తితోడఁ బారాశర్యున్ నేమిచి భారతంబును, భూవరునకుఁ డెలిపె నిట్లు పూర్వప్రజ్ఞ. 22

వ. ఆతండు ముందు దానిమాహాత్మ్యం బెఱింగింపం దలంచి. 23

ఉ. భారతసత్కథామృతము పంచమవేద మనంగ నొప్పునా భారత మెల్లకాలమును వ్రాసి పెతంచుదు నున్నవారికి

గోరిక, లెల్ల, దీ, రెడును గూరును సంపద లెల్ల సౌఖ్యముతో
వాడు పవిత్రుని లయ్యెద రవారితో ర్తివిశాలమూర్తు లై.

24

క. నిత్యము శుచు లై మానవు, లత్యంతపవిత్ర మగుమహాభారతము.

శుభ్రత్యనుకూలత విచిత్ర, సత్యంబుగఁ గలుగుసర్వసౌఖ్యంబు లిల.

25

తే. గోవులకు స్వర్ణమయముగఁ గొమ్ము లిడుచు

వేదవిదు లయి యలరామవిప్రుని కును

దాన మిచ్చునంత ఫలంబు తప్పకుండఁ

గలిగెడును మహాభారతాఖ్యానము విన.

26

చ. భరతశలకృదీపకులభవ్యచరిత్రము నాలకించి

సరికముఁ గాలించువా రయిన నాకముఁ గాంతుల సాపదూరు లై

నిరతము దీని మానవుడు సర్వం బశించు వెడల గృతార్థుఁ డా

బరమపదంబుఁ జేరుటకుఁ బాయనిమిత్రము భారతం బగు.

27

ఉ. ఇందున లేనిధర్మము ల వెందును లేవు తలచి చూడఁ గా

నిందుఁ గలట్టిధర్మము ల వెందును లే నన నేల వేదమే

యిందుల నుండు నీచరిత మెవ్వఁడు గాని పఠించు కీని మా

నందముఁ బొందు సౌఖ్యము లనారతముం గొను ని చు న చూడ.

28

క. పావన మగునిక్కావ్యం, బేవేళఁ బశించువారి లిలఁ బాపముల

వేవేగఁ బాసి పుణ్యము, దేవత్యముఁ గాంచఁ గలరు తేజస్సునై.

29

తే. అజుఁడు మొదలుగ నిదివఱ కై నపూగు

వశవృత్తాంత మెఱిగింప బ్రహ్మకేసి

వశము గాదు నానేర్చినపగిది నీకుఁ

జెలియఁ జెప్పెర విచు మయ్య! నలలితాత్మ.

30

న. అని వై శంపాయనుండు జనమేజయునకుఁ బూరువశవృత్తాంతసంగ్రహ

మెఱిగించి మహాభారతగ్రంథరచనాధురంధరుండును భారతపరశమూల

పురుషుడు సగు వేదవ్యాసునిపవిత్రచరిత్ర మిట్లు చెప్పం దొడంగె.

— సత్యవతీ పరాశరుల వృత్తాంతము —

క. మను యమునానది సద్రక, యనుసచ్చరలేమ యొకత యజ్ఞశాపవశం

బున మీనం బై యుండెచ, గనుఁగొనఁ గాఁ గొన్ని వేలఘనవర్షంబుల్.

చ. వసు వసురాజశేఖరుండు పావన మాయమునాశటంబునం

బాసఁగెడుపూలతోటకును బోయి విహార మొనర్చు చున్నెడ

- వసుధైవ కుటంభమిత్యేతద్భావతేజము పితృభ్యో నమః
 క. తేన గోపానానదిం బడియె నెంచుల దిండుల విభాతకాయ్వులక. 38
- క. ఆవసుస్థపాలుతేజము, వేవేగమె మీన దానిని తేన గడ్డితో యై
 తావెలసి వదియు మానము, లావెలసి మోచె దాని నతిభారముగిళ.
 ఖే. అంతటను దిశమానము లైన నెనక, నచ్చి చాలరుల్ వలలను దెచ్చి పైచి
 మత్స్యమును బట్టుకొని తీసి మమతతోడ, దానిపొట్టును విచ్చిరి గరికి నీడ్చి.
 న. అందు దివ్యసుందరాకాశులై దిశదిశలం దీపింపఁ చేయునొక్క మగ
 శిశువు నొకయాడుశిశువు నుండుం గాంచి చాలరులు హర్షించి యక్క
 వలం దెచ్చి వసుస్థపాలన కొన నీ తమతావుల కేగి నంత. 39
- జ. అజనిపలనఁ దనకు నైనశాపము నాసి, యద్రికాభ్యుతోడ నపుడు మీను
 దేవలోకమునకు వేవేగఁ జని సురాం, గహిం గూడి వేక్కుఁ దనరుచుండె.
 వ. అంత వసుమహీవల్లభుండు. 40
- చ. కొమరుని మత్స్యదేశమునకుం బోఁ జేసెను మత్స్యరాజ నా
 గొమరిత మత్స్యగంధి యని కూరిమిఁ బిల్చుచు చాశరాజు లోఁ
 గొమరులు లేక కుండ విని కోరికి దీరఁగఁ బెంప నిచ్చి భూ
 రమణన రేయ్యి డైనవసురాజు ధరాతల మేలె మేలనక. 41
- వ. మత్స్యగంధి చాశరాజుకడ నాత్మజయుం బోలెఁ బ్రసన్నులను శుక్లవక్ష
 తపాకర కేళియుం బలె దినదినప్రవర్ధమాన యై తుడ్డియాజ్ఞుండేసి
 పరోపకారం బెంచి యమునానది నోడ నడపుచుండె నంత. 42
- చ. పరమతపోధనోత్తముఁ డపారమహత్వసమేతుఁ డప్పగా
 శరముని తీర్థసేవలను సల్పుచు నయ్యమునానదీతటాం
 తరమున కేగి యద్దరికి చాలఁగ నెంచుచు నోడ నెక్కి నా
 సరిసిజనేత్ర సత్యవతి చయ్యనఁ ద్రొసెను నావ నయ్యెడన్. 43
- క. మునివరుడు మత్స్యగంధిని, గనుఁగొనె నాసోయగంబు కనులకటవుదీ
 అను గాంచినంతనాతఁడు, ఘనతరమోహంబు బొందెఁ గాంతామణిపై.
 వ. మహాతపస్సంపన్నుం డగపరాశరుం జానరోజానసన్నె నిరాళిం బెంప
 మదిం ద్విప్పుకొన లేక యిట్లని తలపోయు చుండె. 44
- ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ జక్కని దై రతనంపుబొమ్మ యై
 చక్కెరబోడి నామనము చయ్యనఁ దాను హరించె నీమెతో

- మక్కున దీరగా ముకు మాటిక నుటము గల్గ కుండినన్
దక్కున నాకు బ్రాణములు కక్క వి కేమి యొనర్తు దైవమా. 44
- ఉ. కాంచనగర్భుడొంజయును కాంచనపుత్రీక కాయు వోసిర
త్తొంచంగ నయ్య నే డిచుట సంచముఖమణి జూచినంత నే
గాంచినదాని గా నిపుడు కామునిబారికి జిక్కి యుంటి నీ
కాంచనగంధితో ముడము గల్గగ నే నెటు మాట లాడుదున్. 45
- క. చిటునగవు చంద్రకళవలె, బరగె న్నె మ్మాముసొంపు పక్కము బోలెన్
పరవర్ణనీయ యగునీ, తరుణీమణి గూడ కెట్లు తాళుదు నక్కలా. 46
- క. పిలిచియెటు మాటలాడుదు, బిలిచిన గోపించు నొక్కొవిమలాంగిని నే
బిలువక యి కెట్లు తాళుదు, జెలువలమేల్పుతి నెట్లు చేరుదు నొక్కో.
- క. అని యహ్మసినదేయ్య ను, ఘరు డైనవరాశదుండు కడు మోహముతో
ఘనతరసౌందర్యము గల, వనజానన గాంచి యిట్లు పలికెం గడకక.
- ఉ. ఎవ్వరిదాన వెవ్వతెవో యెంచుల కియ్యెక నున్నదానవో
జన్మని! నామ మెయ్యడియొ చక్కదనాలకు నిక్క యైననీ
వెవ్వరో యోడమీడ నిటు లేమిటి కుంటి పటంచు బల్కు గా
నవ్వనజాయతాక్షి యపు డామునినాధునితోడ నిట్లనక. 47
- చ. మునివర! దాశరాజునకు బుత్రీక నాదును మత్స్యగంధి నా
దనరుదు ధర్మహర్షమునఁ జుడియెన్నజ్జను నొకఁ డ్రెప్పుడున్
జనులకు రాకపోకలను సల్పుచు నుండు నటంచు దెల్పినన్
మనివరు డిట్లు పల్కె వసుపుత్రీకతో నతిమోహమన్ను డై. 50
- ఉ. కాంతరొ! నీదునుచరతఁ గాంచిననాకు విరాళి యయ్యె నే
గతుసి బారి జిక్కితిని గావుము నీయధరామృతంబు నా
కింత యొసంగ కుండునెడ నే నెటు మేను భరింతు నన్న న
య్యింతులమేలుబంతి యపు డిట్లను నమ్మనినాథమూర్తితో. 51
- ఉ. ఈవు మహామహుండవు మునీంద్రీకులాధరణంబ వెన్న గా
నీవు మునీంద్రీచంద్రుడవు నీచకులంబున నైనదానినిన్
దావి నసహ్య మై తనరుదానిని గన్నియ యైనదాని న
న్నీ వెటు లంట గోరితివో నే వివరింపగఁ జాల నక్కటా. 52
- తే. మీనుపొలనువానన గలమేనిదాన, దల్లిదండ్రులచాటున నున్నదాన
గన్నెనే నిన్ను గూడిన గాంచిరేని, తల్లితండ్రిలునడపింతురిట్లువెడల.

- ఆ. తపము చెకును గాదె తాపనేశ్వర ! నన్ను, నీవు నోరుచు త నమిషముచు
తపము చెకుప నేరు తప్పు నేయఁగ నేలఁ, నీకుతోచివఁజరుమునీవుతోలఁగి.
- చ. అనిన నప్పల్లవాధరిం గాంచి ముచితల్లజుండు క్రాంతిఁగంఁగి ! నీవు జాలరి
దానపు కాపు ననునృచాలపుత్రకపు దివ్యద్వష్టింజేసి నీచరిత్రము నా కా
ద్వితంబు జెలియ నయ్యె నాకోర్కి దీర్ఘము నీకన్యాత్వంబు దూషి
తంబు గా కుండు నియ్యది దైవనిర్మితంబు నీకు నావలన నంశోద్ధారకుం
డగునందనుం కుచయించు నన నమ్మందయాన యి ట్లనియె. 55
- క. మునినాథ ! చూడు మల్లదె, జరు తెల్లరు దిరుగుపగటిసమయం బిది యే
నినిఁ గూడు పెట్టులననా, ముని తమముం బర్వః జేసెఁ బోగిమి నచట.
- ఆ. తమము పర్వః జేసి కమలాయతాక్షిని, జేతఁ దా-కునంత శీఘ్రమునె
మీనుపొలనుకంపు మేకుకు విడిచుగం, ప మ్మలండుకొనియెఁ దన్నికంత.
- ప. పరాశరహస్తసంస్కర్షంబువలనం గలిగిననుగంధ మ్మొకయోజనమ్ము
దాఁక వ్యాపించుం గావున నామెకు యోజనగంధి యనియు గంధవతి
యనియు నామంబు లేర్పడియె నంత. 58
- క. తనపూర్వజన్మమునకుం, దనమేనం గలిగినట్టి తావికి మదిలో
ఘన మైనమోదమంద్యుచు, ననజానన మూరికోర్కి వాసిగఁ దీర్చె. 59
- ప. అంత నయోజనగంధి నద్యోగర్థముం దాల్చి. 60

— వ్యాసుని జన్మప్రకారము —

- మ. ఘనునిఁ దండకమండలుప్రధితునిం గాంతిచ్చటాధామునిఁ
ఘననిష్ఠాపరుని న్మహామహుని గృష్ణవస్తుతాకారునిఁ
మునిలోకప్రచయాధినాథుని జటాభూషావిశేషించితుఁ
గనియెఁ వ్యాసుని భారతాస్వయగరుఁ గంజాతునంశంబునన్. 61
- ప. సర్వవిద్యాననద్యుండును వేదధర్మోద్ధారకుండును భారతగ్రంథకర్తయు
నగువేదవ్యాసుండు జన్మించి వెంటన పెరిగి పెద్దవాఁడై తల్లికి మొక్కి
నీ వెప్పుడు నిలిచిన నప్పుడ నత్తు నని విన్నవించె నంత. 62
- ఆ. ఆపరాశరుఁడు మహాత్ముఁడయ్యోజన, గంధిఁ గాంచి పలికె గడఁకతోడ
నాదుకోర్కి దీరె నాతి! శంతనురాజ, పత్ని వగుదు నీవు భాసురముగ. 63
- ప. అని యాశీర్వదించి వేదవ్యాసునితోఁ దపోవని కేగె నంత. 64
- క. సంచితపుణ్యుఁడు వ్యాసుఁడు, పంచమవేదం బనంగ భారతమును ము
న్నంచితగతి వ్రాసెను లో, కాంచితమహాసీయమూర్తి యాతఁడుతలఁపఁ.

క. కురువంశం బనియెనునా, గర మభివర్తింప నేరు గల రీధరలో
నగసిజగర్భుడు చాచుడు, నరు లెంతటివారు జెలువ నగనాథమశీ. 66

— + యయాతివృత్తాంతసంగ్రహము +

చ. ఆకౌరవవంశంబున ననేకులు రాజ్యము పాలించినయనంతరంబు నహు
షుండు వట్టాభిషిక్తుం డై యతి యయాతి సయయాతి మొదలగునార్జు
ను పుత్రులంగాంచి వివి కేగె యతి తపోనియతి నుండుటయు యయాతి
రా డై పూజ్యసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుం డై ధర్మతీచక్రం బనన్విక్ర
మంబున బరిపాలించుచు. 67

తే. దేవ యాని శర్మిష్ఠనుఁ దేజమలర, బరిణయం బై యయాతి భూవల్లభుఁడు
రాజసూయాధ్వరంబు రాణలెనంగ, జేయుచును రాజ్యపాలనాస్థితి నెసంగి.

తే. దేవయానిరమణియందుఁ దేజమలర, గాంచెనిర్వరసుతులభూకాంతుఁడవల
ముదితశర్మిష్ఠ వలనను మిగులుసుతులగాంచెవంశభూషణులలో కాంచితులను.

చ. అనంతరం బయ్యయాతి శుక్రశాపంబున యావనం బుడిగి జరాభారపీడి
తుం డై కామాభిలాషుం దగిలి తనయేవురు పుత్రులం గాంచి నాముది
మిం గైకొని మీయావానంబు నా కొన గుఁ డవల మీయావానంబు
మీకొనంగ నాముదిమి నేచు గైకొందు నాయభిలషితమ్ము తీర్చినవాఁడే
నారాజ్యార్జుం డగు ననిన నల్వురుపుత్రులు నమ్మింపమియుఁ బూరుండు
పితృమనోరథంబు దీర్పు నలంచి తన యావనమాతని కొనంగి యాతని
ముదిమిం గైకొనియె యయాతి సూతనయావనంబున విరాజిల్లుచు
దనమనోభిలాషుం దీర్చుకొని సహస్రనర్థములయనంతరం మాపూరుసి
యావనంబు వాని కొనంగి తనముదిమి. దాను గైకొని పూరునకుఁ
బూజ్యసామ్రాజ్యపట్టాభిషేక మొనర్చి తపోవని కేగె న.త. 70

ఉ. భారతనంశభూషణుఁ డపారపరాక్రమశాలి యైనయా
పూరుఁ డిలాతలేళుఁ డయి పొల్చి ఘనం బగునట్టియాగముల్
సారమతిం బొనర్చి గుణసాగరుం డై విభవాభిరాముం డై
ధారుణి రాజ్య మేలుచును ధర్మము నిల్పుచు నుండె నెయ్యెడన్. 71

క. సురనాయకునింబోలెను, బరమైశ్వర్యంబుతోడ భాసిల్లుచు నా
ధరణీశ్వరుండు పూరుం, డరుదారగ రాజ్య మేలె నాకాలమునన్. 72

ప. అంత నపూరుండు పౌష్టి యనునతియందుఁ బ్రేమిం గాంచె వాని
యందు శక్తుండు మొదలుగాఁ బదునెన్నిదితరంబుల కశ్వల నీలుం డను
వానికి రథంతరి యనుకాంతయందు దుష్కంతుండు జన్మించి సార్వభౌ
ముండై చతుస్సముద్రముద్రితమహీచక్రం బవక్రవిక్రమంబునఁ బరిపా
లించు చుండె.

—• దుష్టంతునిచరిత్రము •—

- క. కురువంశాధరణుం డై, ధరణీంధ్రుల నెల్ల గెలిచి ధర్మనిధుం డై
యరుదారంగ దుష్టంతుఁడు, పరిపాలించెను ఫరిత్రుఁ బ్రజ్ఞానిధి యై. 74
- సీ. సర్వసర్వంసహచక్రమ్ము నుగుణి యై, దుష్టంతుఁ డేలెను దోర్బలమున
నతనిపాలనమున నధము లెవ్వరు లేరు, గతపుణ్యు లెందును గలుగఁబోరు
నట్టోన్న తాచారదుష్టు లెందును లేరు, వర్తనంకరకరుల్ వసుధ లేరు
ధర్మమే కాని యధర్మ మెందును లేదు, శాపసంగతి యెందుఁ బరఁగఁ బోదు
తే. ధనము ధాన్యము లెల్లను దనుపు మీఱు, జారచోరభయం బనుపేరు లేదు
నకలధర్మనిరతులయి సర్వజరులు, సౌఖ్య మందిరి దుష్టంతశాసనమున. 75
- శా. ఆదుష్టంతనరేంద్రచంద్రుఁడు విలాసార్థంబు వేటాడ నై
మోదం బొప్పఁగ నొక్కరాఁ డడవికిం బోయె న్నహాసేనతో
నాదారిం గలకూర్చిరజంతువు, న ప్లితండు చాసేసి యా
హ్లాదం బై తగుకన్యానాశ్రమముచాయం బోయి యున్నంతటన్. 76
- ఉ. ఉల్లము పల్లవించునటు లుండెను బుష్పవనంబు లయ్యెడన్
జల్లనిగాలి పీచుచును సౌరభ మీనైకపూలు రాజు పై
జల్లున రాల భూజములు స్వాగత మిచ్చెను జిల్కలెల్ల న
ల్లల్లన మాటలాడెను గృహస్థులునోలె మనోహరంబుగన్. 77
- ఉ. ఆరమణీయ మహావనమునందు మహీపతి కొంత నిల్చి యా
శారికకీరముల్ వలుకుచక్కనిపల్కుల నాలకించి పెం
పారఁగఁ గణ్వమాని విమలాశ్రమముం గనుగోఁ దలంచుచున్
మారసమానసుందరుఁడు మానక లోనికిఁబోయె నాయెడన్. 78
- మ. సిరులన్ సంపదలన్ దలి ర్చెడుమహాచిహ్నంబుతో నొప్పి బం
గనుచాయం బురుణించుమేనిరుచిన్, గాషాయవస్త్రంబుతో
సిరివల్లంటికి నెత్తువచ్చునది యై శీతాంశుబింబాస్య యై
తరుణీరత్న మొకర్తు వచ్చె నటకున్ ధాత్రీశ్వరుం జేరఁగన్. 79
- క. కాంతారత్నం బాదు, వ్యంతునిఁ గని నృపతి యనుచు స్వాగత మిడి య
త్యంతామోదముతో భూ, కాంతునకుం బలికె నిల్లు గౌరవ ములరన్. 80
- ఉ. ఈ రొకరాజచంద్రి లని యేను గ్రహించితి మీకు సేమమా
మీరలు పోచుచేక మెది మీ రిట కెందుల కేగుడెంతురో

కోరితి నాకుఁ దెల్పుఁ డని కూరిమితో నటు లామె యన్న నా
భూరమణుం డనుకొ భవనమోహినితో జలజాయతాక్షితోన్.

81

క. నను దుష్కృతుం డందురు, వనితామణి! హస్తపురికిఁ బరివృథుఁడను నే
మునినంద్యుఁడు కణ్వామహా,మునిఁ జూడఁగ వచ్చితి నెటుపోయిరో వారల్.

82

చ. అనవుడు నాశకుంతల ప్రియం బగువాక్కుల నిట్లు పల్కెనో
జనవర! కణ్వామాని యిటఁ జయ్యన నచ్చెడుఁ బూలుఁ బండుఁ దేఁ
జనియె వనాంతరంబు సురసన్నిభుఁ జామహానీయమూర్తినిన్
గనుఁగొన నెంచితేని క్షణకాలము నిల్వము భూతలేశ్వరా.

83

వ. అనిమండహానభాసురనదనారవిందయైమృదుమధురవచనర చనలంబలికినశకుంతలం
గాంచి దుష్కృతమహీకాఁతుం డిట్లనియె.

84

ఉ. ఎవ్వని కీపు పుత్రికవా యెవ్వతివోతెలియంగఁ బల్కుమీ
వివ్వనమందు నొంటిమెయి నేల వసించితి నీదునామ మో
పువ్వులఁబోడి నాకు విన ముచ్చట గల్గిన దంచుఁ బల్కుఁ గా
నవ్వుచుఁ గణ్వాపుత్రి నరనాథున కిట్లని పల్కెఁ గుల్కుచున్.

85

క. మునినాథుం డగుకణ్వాని, తనయ శకుంతల యనంగఁడనరినదానన్
జననాథ నాచరిత్రము, వినిపించితి ననుట వేడ్క విభుఁ డిట్లనియెన్.

86

క. అనఘుం డగుకణ్వామహా,ముని కెట్లు తనూజ వైతొ పుణ్యుఁడతండున్
దనవృతము విడువఁ డెన్నడు, వినవలతుం బెప్పు మనుడు విమలాగియనున్.

87

సీ. సృష్టికిఁబ్రతిసృష్టి చేసినమాని వి,శ్వామిత్రుఁడు తపంబు సలుపు చుండఁ
గినుక దేవేంద్రుఁ డాతనితపోవిఘ్నము, పొనరింప మేనక యనెడుదాని
నచ్చరచానను జెచ్చెఱ గాధేయు,దరికిఁ బంపించె నోధన్యచరిత
కౌశికుఁ డాసతి ఘనసుందరాశృతి, గనుఁగొని విభ్రాంతి కలితుఁడగుచు

తే. సుమశరునిబారిఁ జిక్కి యాసుందరాంగి, నూడి తడభీష్టమును దీర్చికొనినవెనుక
జన్మ మొందితి నచ్చరచానయందు, ఘనుఁడు గాధేయమానికి జనవరేణ్య.

88

క. ననుఁ గని జననీజనకులు, వనమందున నన్ను విడిచి వారలు చని రం
దునుఁ గలశకుంతసంతతి, ననుఁ బెంచెం గొన్నినాళ్ళు సరవర వింటే.

89

తే. అంతఁ గొన్నినాళ్ళకును మహాత్ముడైన, కణ్వామునివరుండటవచ్చికాంచినన్నుఁ
దెచ్చి కూఁతు బోలెను బెంచె నిచ్చతోడఁ, గాన నాతనిసుత నైతి మానవేంద్ర.

క. అని విన్నవించినయన్నలమిన్న కన్నరనాథుం డిట్లనియె.

91

- మ. వనితారత్నమ నీపయిం దవిలె నాభావంబు తిప్పిం గ లే
ననుమానింపక న న్వరింపఁ గడవ్చేయబ్బాక్షి! రాజ్యనిగ
దన వంచు నివని మోద మందితిని గాంధర్వంబు శ్రేష్ఠంబు గా
వున నీ వట్లొనరింపు మం చనియు నయ్యుర్వీశ్వరుం డవ్వలన్. 92
- క. తరుణీరత్నమ! యీమ, ర్భరకాశల నుండ నేల పరిణయ మై నా
ధరణీసామ్రాజ్యంబును, బరిపాలన నేయ రాజె పడఁతులు గొలువన్. 93
- క. నీసౌందర్య మపూర్వ మి, దేనుదతులయందు నుండ దిందునిభాస్యా
గా సిల్లఁ జేయకుము నీ, చానుండ నీవాఁడ నన్ను దయఁ జూడఁగదే. 94
- తే. త్రిజగముచు నిజకాంతిచేఁ దేజరిల్లు, సాటిలేనిసౌందర్యము సాటిలేని
పరమసాధ్యమహత్వము పరఁగ నీవు, వనులయం దుండఁగా నేల వనరుహాస్య.
- శా. కాంతారత్నమ! ఘృబాణు గెలువంగఁ జాల న న్నావు మ
త్యంతేష్టం బగు నీదుకోరికెను నేతన్నాత్రలోఁ దీర్తు నీ
చెంతం జేరితి దివ్యభూషణములం జెల్వారఁగా నిచ్చెదన్
స్వాంతంబందలికోర్కి దీర్పఁగదె నాసామ్రాజ్య మే నీ దగున్ 96
- క. అని దువ్యంతనరేందుర్ని, డనిన శకుంతల వచించె నాతనితో నో
జననాయక! కణ్వమహా, ముని నను నీకొసఁగునెడల మోదమె నాకున్. 97
- వ. అని మిగులవగలం గులుకుచుఁ బలికిన శకుంతలకు దువ్యంతుం డిట్లనియె. 98
- చ మరునిశితాశ్రుపాతమున మ్రగ్గుచు నుండిని చాళఁ జాల మేన్
దొరఁగెడునో యటంచు మది దోచుచు నుండె స్వతంత్రి వీవ యో
తరుణి! నను న్వరించి పరితాపముఁ దీర్పు మటంచు వేడఁగా
సరసిజచారులోచన శశాంకకులీరునితోడ ని ట్లనున్. 99
- చ. జనవర! నీదుకోరికను సమృథిఁ దీర్చెద నాకుఁ గల్లునా
తనయుఁడు నీదురాజ్యమునఁ దప్పక రాజుగఁ జేయునట్లు నా
నను బొనరింపు మంచు మృగశాబవిలోచన పల్కినంత ని
ట్లనియె మహీతలేందుర్నిఁడు నిజాత్మను గౌతుక ముప్పతిల్లఁగన్. 100
- క. నీకోరినతీటుననే, నీకొమరుఁడు రాజ్యలక్ష్మి నిశ్చయముగఁ దా
గైకొని పరిపాలించును, నాకోరికిఁ దీర్పు మింక నలినదభాక్షి. 101
- క. అనిన శకుంతల లజ్జా, ననమున సంగీకరింప సరనాయకుఁ డా
వనజాక్షిని గాంధర్వం, బునఁబాణిగ్రహణ మపుడు పొనరించెఁ దగన్. 102
- వ. అంత దువ్యంతభూకాంతుండు జగదేకనుందరి యగుశకుంతలాకాంతం బరిగ్ర

- హించి తనయభీష్టుంబు నెఱవేర్చుకొని మరల వరుడెంచి నిన్ను నారాష్ట్రంబున కుం గొంపోవుదు నని యామె నొడంబఱచి వీడ్కొని నిజపురంబునకు నిష్క్రమించె సంతఁ గొంతసేవటికిఁ గణ్యమహర్షి చనుడెంచి శకుంతలావృత్తాంత మంతయు దివ్యదృష్టి నవలోకించి సంతసించుచు నక్కుమారి నాశీర్వదించి యిట్లనియె.
- క. తనయా! సంతసమందితి, ననఘుఁడు దువ్యంతనృపతి నాత్మేశ్వరుఁగాఁ గొని వరియించితి కులవ, ర్థనుఁ డగునందనుఁడు నీకుఁ దగఁ జనియించున్. 104
- చ. అనిన శకుంతలాసతి నిజాత్మను సంతసమంది భక్తితో జనకునకుం బ్రదక్షిణము సల్పి నమస్కృతిఁ జేసి పల్కు నో యనఘ! మదీయవల్లభునియందునఁ గిన్న సహింపరాదు నా మనమునఁ గోర్కిపెంపునను మానవనాథుని నే వరించితిన్. 105
- తే. భర్తమూర్తి యాదువ్యంతధరణివతికి, నాయురైశ్వర్య మధిక మానట్లు గాఁగఁ దండ్రి! వరముఁగోరితినిన్నఁ దగనొసంగుచునుటయుంగఁబ్బుఁ జట్లగునని వచించె.
- వ. అంత శకుంతల గర్భవతి యై మూఁడువర్షములు నీరుమోసి శశాంకమకరాంకన దృశుడు రాజలక్షణలక్షితుండు నగునర్వదమనుండు చురొక్కసుకుమారుం గనియె నతనికిఁ బంచవర్షప్రాయ మరుడెంచినంతఁ గణ్యమహాముని శకుంతల నను నయించి యిట్లనియె. 107
- చ. సుతుఁడు పాసంగె నీ కితఁడు ట్లోణితలంబున కెల్ల నాధుఁడీ సుతు గుణవంతుఁ డోడుకొని నుండరి! నీవతియొద్ద కేగుమా నతులకుఁ బుట్టినిండ్లకడ సంతత ముండుట పాడి గా ననన్ సతి జనకాజ్ఞ కెంతయును సమృతమందెను స్వాంతమందునన్. 108
- వ. కణ్వుండును శకుంతల నాశీర్వదించి శిష్యులు దో డిచ్చి కుమారునితో నామెను దువ్యంతరాజధాని కంపిపుచ్చుటయు వార లవ్వారిజాక్షి నాతనికడం జేర్చి మరలిన శకుంతలనభాష్టలంబున మంత్రిసామంతపరివృత్తుం డగుదువ్యంతనరేంద్రుం దిలకించి యిట్లనియె. 109
- ఉ. నాఁ డలకణ్వునాశ్రమమునన్ వరియించితి వేను నీసతిన్ వీడు భవత్తనూభవుఁడు వీనిని నన్నును స్వీకరించి ని నాడినమాటచొప్పున ననంగసమాంగుని నిక్కుమారునిన్ వేడుకతోడఁ గూడి పృథివీధవుఁ జేయఁగడే మనోహరా. 110
- తరలము. అని శకుంతల వల్కిన న్మనఃకాధిపుండు మనంబునం దునఁ గడుంగడుఁ గోప మందుచుఁ దోయజేక్షణ కిట్లనున్

- వనిత! నీ వెవరో యెఱుంగను వచ్చినట్లుగఁ బోవుచూ
యనినఁ గన్నుల నీరు గార్చుకు నామె యిట్లు నైతేరికిఁ . 111
- మత్తకోకిలము. ధారుణీశ్వర! నన్నఁ బూర్వము ధర్మము న్నము గాఁగ నై
కోరి కైకొని యుంటి వప్పటికూరిమిఁ విడిచావుదే
పూరువంశవిభూషణుండవు పోలునే యిటు లాడఁగా
మారనన్నిభుఁ నై నయాసుకుమారుఁ గైకొనుమా ఓభూ. 112
- చ. మనుజున కర్థకాయ మగుమాడ్కిఁ దినరైపు పత్ని యెహికం
బునఁ బరలోకమందునను బూరుకులేశ్వర! పాణిమిత్ర మా
జనవర! నీనతీమణిని సాధిని న న్నిటు లాడ నొప్పునే
విశము మదీయవాక్యముల వేడుచు నుంటిని బాణివల్ల భా. 113
- క. తనయుం డనఁ దనయాత్మయె, తనయుం డిల జన్మ మొంది తనతండ్రి ఋణం
బును దీర్చి పోచుఁ గావునఁ, దనయుని గైకొనుము రాజ! ధర్మవిచారా. 114
- ఉ. సత్యము నిల్పు భూరమణ సత్యము చేయుము నాటివాక్యముఁ
సత్యము మోక్షమార్గ మగు సత్యము పుణ్యపదైకమూలముఁ
సత్యము పాణిమిత్ర మగు సత్యము త్రి నానాగుఁ గాన నీ
వత్యమలస్వభావుఁ డగునాత్మజ ముద్దిడు జివితేశ్వరా. 115
- వ. అంతఁ జింతాకులస్వాంతయు ధర్మానుసారిణ్యము సత్యంతపావనియు నై విచారం
బునం బొగులుశకుంతలకు దుష్కంతుం డిట్లనియె. 116
- చ. అనృతము లాడఁ జొచ్చి తిటు లాడఁగ నొప్పునె నాదుకొల్పినఁ
మును నినుఁ జూచి యే నెఱుంగఁ బొమ్ము సుతుం డెవరో యెఱుంగ ని
న్నును వరియించు తు నెఱుంగ నోవరవర్తిసి! వేశ్యవోలె ని
ట్లనుటకుఁ బాడి గాదు వడి నవ్వల కేగుము నీవు దుర్మతి. 117
- వ. అనిన రోషకమాయితనేత్ర యై శకుంతలధాతీంద్రున కిట్లనియె. 118
- చ. జనవర నీదురాజ్యమును సమ్మతితో నిపు డీయకున్న నా
తనయుఁడు పూజ్యరాజ్యమును దప్పక ప్రోచెడుఁ జక్రవర్తి యై
మును పలదివ్యవాణి యనె బోవుచు నుంటిని దండ్రిపాలి కం
చును సుతుఁ గూడి పోఁ దలఁచె నుందరి యాస నిరాశ నొందఁగన్. 119
- ఉ. అంతట నభివాణి యనె నందఱకు నివనవచ్చునట్లు భూ
కాంత! యితండు నీసుతుఁడె కంజదళాయితచారునేత్ర నీ

- కాంత వచించె నత్యమును గావున నీనతినిం గుమారునిన్
స్వాంతము ప్రేమఁ గైకొనుము వాని కొనఁగుము యావరాజ్యమున్. 120
- క. భరియింపు మిక్కుమారుని, భరితుం డసి పే రొసంగ పారవవంశా
భరణ! యవరాజ్య మొనఁగుము, గరిత శకుంతలనుఁబోవు త్కౌతలనాథా. 121
- వ. అని దివ్యవాణి యెల్లవారియు హృదయంబులు పల్లవించునట్లుగా వచించిన నాలిం
చి హర్షసంభూతుం డై దుష్ట్యంతుడు పూర్వవృత్తాంతంబు జ్ఞప్తికిం దెచ్చుకొని
సభాస్థారులం గాంచి యిట్లనియె. 122
- ఆ. సభ్యులార! మీరు సమ్మతి వింటిరే, దివ్యవాణిపలుకు భవ్యతరము
కలువనాశ్రమమునఁ గాంతఁ బెండ్లాడితి, నాకుమారుఁ డితఁడు లోకలార, 123
- చ. అనుచుఁ గుమారు ముద్దిడి ప్రియంబున నక్కున నక్కుఁ జేర్చి నా
తనయుఁడ! నిన్నుఁ గాంచితిని ధన్యఁడ నైతి నటంచుఁ బల్కి య
వ్వనరుహచారునేత్రఁ దనపత్నిఁ బవిత్రచరిత్రఁ గాంచి యి
ట్లనె నతిశౌరవంబున మహామహినాథుఁడు పేమపెంపునన్ 124
- చ. చెలువలమేలుబంతి! సినుఁ జెల్వగ నాశ్రమమందుఁ గాంచి పెం
పలరఁగఁ బెండ్లియాడితి నదంతయు లోకు లెఱుంగకున్కి నేఁ
బలికితి నిట్లనత్యములు ప్రల్లదముల్ వచియించి యుంటి నో
చెలువ! దయామః! న్ సయిచి చేకొని పోవుము నిన్ను వేడుదున్. 125
- వ. దీన నీపవిత్రచరిత్రం బెల్లరకుఁ జేటతెల్లముగాఁ దెలియు నని ప్రియోక్తుల శకుం
తల నలరించె నత్తన్వియు నమందానందంబున హృదయవల్లభకరగ్రహణం బొన
రించె నంత మహిమనికుమారునకు భరతుం డనునామకరణ మొనరించి యా
వరాజ్యపట్టాభిషేక మొనరించె నట్లు శకుంతలాదుష్ట్యంతులు కలకాలము సర్వ
సౌఖ్యమ్ము లనుభవించి యవ్వల నిర్దురు తపోవనంబునకుం జని రంత. 126
- క. భరతుఁడు రాజ్యార్హుం డై, పరిపాలనఁ జేసె బాహుబలమున ధరణీ
శ్వరుల గెలిచి బహుసవముల, నరుదారఁగఁ జేసె నాతఁ డాకాలమునన్. 127
- చ. భరతుఁడు సార్వభౌముఁ డయి పశువిభూషణుఁ డయ్యె నయ్యెడన్
భరతునినామ మంతయును బ్రస్తుతి కెక్కఁగఁ బూరువంశమం
దరయఁగ వెన్కముందుఁ గలయట్టిరక్కెల్లను నొప్పినట్టిదై
పరఁగెను నక్కొలంబు నగువారలు భారతు లైరి పెంపునన్. 128
- చ. భరతుఁడు రాజ్య మేలుచును బాహుబలంబున నొప్పి పెక్కు ల
ధ్వరము లొనర్చి విపులకు దక్షిణలం బలువే లొసంగియుం

దిరుఁ డయి రాజ్యమేలుటను దేశ మిదంతయు భారతం బనన్

బరఁగెడుఖ్యాతిపెంపునను భారతవర్షము నెన్న శక్యమే.

129

వ. భరతుండు పెద్దకాలము రాజ్యమేలి భుమన్యుం డను సుతునిం గాంచి యవ్వెనుక
స్వర్గంబునకు నిర్గమించుటయు భుమన్యుండు రాజై సుహోత్రుం డనుసుతుం
గాంచె సుహోత్రుండు రాజై రాజసూయాధ్వరాదులు పెక్కు లొనర్చి వాసి
గాంచె నటు భారతవంశము పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిగా వర్ధిల్లె మఱికొన్ని తరంబుల
కవ్వల రాజై ప్రతీపుండు ధర్మానుసారంబుగ రాజ్య మేలుచు.

130

—+ ప్రతీపుని చరిత్రము +—

క. తనయులఁ గోరి ప్రతీపుఁడు, ఘననైష్ఠికుఁ, తపంబు గంగాతీరం

బునఁ జేయు చుండ జాహ్నువి, చనుదొచె లలి బ్రతీపజనవతిదరికిన్.

131

చ. సురనది యక్కురూద్యహుని శోభిలు చుండెడుదక్షిణాంకమం

దరమర లేక నిల్చుటయు నద్భుత మంది యతండు పల్కు నో

తరుణి! యిదేమి చెప్పు మనఁ దన్వి వచించె నరేంద్ర! గంగ నే

బరఁగ నినున్ వరించుటకు వచ్చితిఁ గైకొని నన్ను బోవుమా.

132

చ. అనవుడు నాప్రతీపుఁ డను నాజలజాయితచారునేత్రితో

వనితరొ! యేకవత్ని యగువాఁడ నధర్మ మొనర్పఁ జాల నా

తనయుని నీవు గైకొనుము దానును గోడలి వయ్యె దన్న నా

నని మది సమ్మతించి చనె నప్పుడు జాహ్నువి సంతసంబున్.

133

క. అంతటఁ బ్రతీపభూపతి, యెంతయు సంతస మెల్లర్ప నెనఁగెడుసుతునిన్

శంతనునిం గాంచెను గా,లాంతరమున యందుఁ బ్రస్తుతజోవంతున్.

134

వ. అంతఁ గొంతకాలంబునకుఁ బ్రతీపుండు సర్వసర్వసహచక్రింబునకు శంతను

సధివతినిఁ గా నభిషేకించి మున్ను గంగాదేవికిం దాను జేసినబాసం జెల్లింపు

మని చెప్పి యొప్పించి తాను దపోవసంబునకుం జనియె సంత.

135

చ. జనవతి యై ప్రకాశిలెడుశంతనుభూపతి సార్వభౌముఁ డై,

జనులను బిడ్డలంబలెను సాకుచు నాతఁడు రాజసూయమున్,

మునుకొనునధ్వరంబులఁ బ్రమోదమునం బొనరించి కీరితిం

దనరె మహేంద్రాక్షయుఁ డయి ధానుణి నెల్లరుఁ తన్ను మెచ్చఁగన్.

136

ఉ. శంతనుధారుణీవరుఁడు సర్వమహీతల రాజ్య మేలుచున్

సంతతసర్వసంపదలు సంతి నొప్పుచు వేట లాడఁగా

నంతట నొక్కనాడు కుతుకాంచితుఁడై చని కాననంబునం
గాంత నొకర్తుఁ గాంచి తమకంబున నిట్లని పత్కై నామెకోకో.

137

— శంతనుని వృత్తాంతము —

ఉ. ఎవ్వరిదాన వెవ్వతెవొ యిచ్చట నెందులకుంటి వొంటి మై
నివ్వనభూమిఁ జేరుటకు నేమికతంబూ జలేజనేత్ర! యో
జవ్వని! నాదు మానసము చయ్యన దొంగిలి యున్నదాన వీ
వెవ్వరో నాకుఁ దెల్పు మన నిట్లను నాయను నవ్వుమోమునన్.

138

చ. జనవర! నన్నుఁ గైకొనిగ నమ్మత మానెడ నే నొనర్చున
ట్లనువుగ నన్ని కార్యములు నౌ నట నప్రియ మాడనట్లు గా
నను వరియింపు మన్న జననాయకుఁ డౌ నని బాస చేసి య
మృదసిజరాజ్యలక్ష్మి యగుమానినిఁ గైకొనెఁ గౌతుకంబునన్.

139

వ. అట్లు వారిసమాగమంబునం బుట్టినపుత్రుల నప్పద్మవత్రనేత్ర యేడ్వరం బుట్టి
నప్పుడ గంగాజలంబులం బాటవైచి యెనిమిదవవాని నట్లు చేయుచుండ బాల
భాస్కరతేజం డగునబ్బాలుం గని శంతనుం డక్కాంత కిట్లనియె.

140

క. భానుసమానుం డగునీ, సూనుని విడనాడఁ జాల నుంవరి! నీ వె
త్తైసను నమ్మత మయ్యెకు, నానందను జంప వలదు నలినదళాక్షి.

141

చ. అనవుడు గంగ తొంటిపలు కాత్మకు జ్ఞప్తికి రాగ నప్రియం
బనుచు నచేంద్రుఁడై గిడుక నంద మహీర్షర! యేచ జాహ్నువి
వనితను గాను బోయెదను వచ్చినమచ్చున నీతనూజునిన్
గొనుము సుమాత్రునన్నిభునిఁ గూరిమి తీతెను నాకు నీ కి కన్.

142

వ. వసువు లెనమృదుగురు వశిష్టశాపంబున నిహతులై మర్త్యలోకంబున నిట్లు
నాయుండు జన్మించి శాపమోక్షంబు నొందిరి నేను దేవహితార్థ మై మనుజుం
గనయుంబోలె నిన్నుఁ గామించితి నీయప్తమపుత్రుఁడు భీష్ముండని పేరఁ జర
కాల మీభూలోకంబున నుండి యవ్వల వసువులం గలియు వీని నేఁ గొంతకాలం
బున కప్పుల డెచ్చి యిచ్చెననని గంగాదేవి కుమారునితో నదృశ్యయయ్యెనంత.

క. శంతనధరణీరముఁడు, కాంతావిరహోపలమునఁ గొలుచు స్వాంతం
జెంతయు సంతాపించెడు, నంతట రాజ్యంబు నేలె నతిభర్తమునన్.

144

ఆ. కొన్నియేండ్లకవలఁ గోరికతోడను, వేట లాడఁ బోయి విష్ణుపదికిఁ
జెంత నున్నవనము చేరి విశ్రాంతిగా, విశ్రమించెను బృథివీపవుడు.

145

వ. అంత సైకత శ్రేణిలో ధనుర్విద్య నభ్యసించు చున్న బాలార్కప్రతిమాన తేజం

డగునొకబాలుం గాంచి యీమోహనాంగుఁ డెవ్వరోతో యనితలఁచుచుండు
తఱి గంగాదేవి యంగనారూపగున నేతెంచి దేవప్రతునిం దెచ్చి శంతనుభూ
కాంతున కిచ్చి యిట్లనియె. 146

క. భూనాయక యీబాలుఁడు, నీనందనుఁ డగును వీనినిం గైకొనుమా
నే ననిమిషనది నెఱుంగవె, వీనిని యువరాజుఁ జేయు వేడుకతోడన్. 147

వ. అని భాగీరథి యదృశ్య యగుటయు శంతనుండు సర్వవిద్యాపారంగతుం డగు
గాంగేయునితో హస్తీపురి కేగి యక్కుమారునకు యశావరాజ్యాభిషేక మొనర్చి
సర్వప్రజాసురంజకముగా రాజ్య మేలుచు నొక్కదినంబున యమునాతీరమ్మన
కరిగి యందోడ నడచుశరదిందుప్రతిమాననుందరవదన యగుమత్స్యగంధిం
గాంచి విరాళిం జెంది యిట్లనియె. 148

మ. శరదిందుప్రతిమానవక్త్ర) వగునీనర్వాంగసౌందర్యముం
బరికింపం గనువండు వై యలరు నోపద్మాయితాక్షీ ననున్
ధరణీనాథునిఁ బెండ్లియాడి దయ నాతాత్పర్యముం దీర్పవే
తరుణీరత్నమ వేడుచుంటి నన నాతన్వంగి తా నిట్లనున్. 149

ఆ. దాశరాజుకూర్మితనయను గన్య న,న్నతఁడు నీ కొనఁగిన నగు వివాహ
మనుడు దాశరాజనంతికంబున కేగి, తనదుకోర్కిఁ దెలిపె జనవరుండు. 150

వ. శంతనుభూ కాంతునకు దాశరా జిట్లనియె. 151

క. నీ కియ్యోజనగంధికి, నొకొమరుని రాజుఁ జేయునటు లగునేనిన్
నాకన్నియఁ గొను మనఁ జి,తాకులమతి యయ్యె నంత ధరణీశ్వరుఁడున్. 152

వ. దేవప్రతునిం దలఁచి యిట్లొనర్ప నిచ్చ లేక నిష్ఫలప్రయత్నం దై నిజరాజ
ధాని కేతెంచి కాంతావిరహానలమ్మన మ్రగ్గుచు నిద్రాహారములను బరిత్య
జించి నిట్టూర్పు వుచ్చుచుండె నప్పుడు. 153

ఉ. ఆత్రముతోడ శాంతనవుఁ డాతనిఁ గన్గొని వల్కె నిట్లయో
శాత్రపు లెవ్వరేనియును సల్పఁగ లే దపరాధ మయ్య! లో
కత్రయ మేలునీ టిలులు కందఁగఁ గుండఁగఁ నేల యన్న న
ప్పత్రునితోడ నిట్లనియె భూతలపాలుఁడు కామలోలుఁ డై. 154

క. ఇందుకులమున జనించితి, నెందులకుం గొఱఁత లేక యేలితి ఘనునిన్
నందనుని నిన్నుఁ గని యిపు, డందనిపండులకుఁ జాతు నఱ్ఱులు వుతా). 155

చ. తనయులఁ బెక్కుమందిఁ గనఁ దద్దయుఁ గోర్కి జనించె నాకు నో
తనయుఁడ దాశరాజనుతఁ దామరసాయితచారులోచనిన్

- గనుఁగొనినంతనుండి యిటు కామశరంబునఁ జిక్కి యుంటి నా
జనకునితోడ నిట్లనియె శాంతనవుం డతిభక్తి మొక్కియున్. 156
- క. జనక ! భవదీయవాంఛిత, మనువలరఁగఁ దీర్చువాఁడ నాసత్యవతిఁ
గొని తెచ్చి నీ కొనఁగెద, నని యమునాతీరమునకు నాతం డరిగెన్. 157
- వ. అరిగి దాశరాజుం గాంచి గంధవతినిఁ దనతండ్రి కిమ్మనుడు సత్యవతికి జన్మించు
నందనునకుఁ గౌరవరాజ్యలక్ష్మి నొనఁగునట్లు బాస చేసిన నిచ్చెద ననుదాశ
రాజునకు భాగీరథీపుత్రుం డిట్లనియె. 158
- క. ఈరాజ్యము నే నొల్లను, ధీరుఁడు సత్యవతిసుతుఁడు దీనికి బ్రభు వై
కౌరవవంశాభరణుం, డై రాజ్యం బేలి పోయె నఖిలజనములన్. 159
- చ. అనవుడు దాశరా జనె మహాత్ముఁడ వై జనకాజ్ఞఁ దీర్ప ని
ట్లని వచియించి తీవు భవదాత్మజు లిందుల కొప్పవారలో
యనవుడు నాపగేయుఁ డనె నయ్య వచించెద బ్రహ్మచర్యమున్
గొనియెదఁ బెండ్లియాడ సుమకోమలి సీసుతఁ దండ్రి కీయవే. 160
- వ. అనిన భీష్ము నెల్లరుం బ్రశంసించిరి నుర లాతనిపై విరులసోనం గురిసి రనంత
రంబున గాంగేయుండు యోజనగంధినిఁ గనకరథంబుపై నెక్కించుకొని పోయి
శంతనునకు వివాహ మొనర్చె నాతఁడు కుమారుని పితృభక్తికి మెచ్చి యతనికి
స్వచ్ఛందమరణంబు గలుగ వరం బిచ్చె నంత. 161
- తే. శంతనుఁడు సత్యవతియందు సరఁగఁగాంచె, వెలయుఁ జిత్రాంగద విచిత్రవీర్యసుతుల
వారిఁ గాంచి శంతనధరావల్లభుండు, పోయె స్వర్గధామమునకుఁ బుడమి విడిచి.
- వ. అనంతరమ్మున సురనదీనందనుండు తల్లియనుమతిఁ జిత్రాంగదునకు రాజ్యాభి
షేక మొనర్చె నంతఁ జిత్రాంగదుండు చిత్రాంగదుఁ డనుగంధర్వునితో సమ
రము నలిపి విగతజీవుఁ డగుటయు భీష్ముండు రాజ్యమున విచిత్రవీర్య నభిషే
కించి యనేకరాష్ట్రంబుల గెలిచి రాజ్యాభిషుద్ధిఁ గావించి తమ్మునకు వివాహ
మొనర్ప నెంచి. 163
- తే. కాశిరాజేంద్రతనయల గజగమనల, నంబ యంచి కాంబాలిక లనెనువారి
సాల్వరాజులను గెల్చి సరగఁ దెచ్చి, యనుజనకు నిచ్చి పెండ్లి నేయఁగ దలంచె.
- తే. అంబ సాల్వుని వరించినట్టి చాట, శాంతనవునకు నెఱిగించి సాల్వుదరికిఁ
బోయె సాల్వుఁడు వల దనఁ బూవుఁబోడి, హస్తీపురి కేగి భీష్మునకదియుఁ దెలిపె.
- వ. అన్యైశక్తహృదయ వగునిన్ను నాతమ్మునకుఁ బెండ్లి నేయఁ బొమ్మన నంబ
పరశురామునిదరి కేగి విన్నవించిన నాజామదగ్నుఁడంబను దోహ్దాని భీష్ముని

దరి కేతెంచి దీని విచిత్రవీర్యనకుఁ జెండ్లిచేయు మన నతండు నిరాకరింప
శాంతనవపరశురాములు సంకులనమరం బొనర్చి రందు భీష్ము డే జయమ్ము
గాంచె నంబ తపోవని కేగె నంత గాంగేయుం డంబికాంబాలికల విచిత్రవీర్య
నకు వివాహ మొనర్చె నతండును. 166

క. ప్రేమాస్పదుడై యతులిత, కామాసక్తిం దనర్చి కాంతలయందున్
భూమిశుడు కొంతటిలోఁ, దా మేను నివ్విడిచి స్వర్గధామము చేరెన్. 167

ఆ. అంత సత్యవతి నిజాత్మ విచారించి శాంతనవునితోడ సాధ్యి పలికె
నీవు పెండ్లియాడి నిలుపుము వంశవి, చేద మయ్యె ననుచుభేదపడియె. 168

క. అనవుడు గంగానందనుఁ, డనియె జనని యిట్లు లాడ నగునే నీకున్
మును బ్రహ్మచర్యవ్రత మే, నొనరించెద ననుచుఁ బ్రతిన నుంటినిఁ గాదే 169
వ. అనిన సత్యవతి భీష్మాభిమతంబుగా వంశాభివృద్ధిం గోరి తనపుత్రుం డగువేద
వ్యాసుం డలఁచె నతండును. 170

— వ్యాసానుగ్రహంబునఁ జిత్రాంగద విచిత్రవీర్యులుద్భవించుట—

క. మును లెల్లఁ గొల్వ వ్యాసుఁడు, చనుడెంచియు సత్యవతికి సదృశిని మొ
క్కినఁ గాంగిలించి యిట్లని, యనె నాగంధవతి యామహాత్మునితోడన్. 171

చ. తనయుఁడ వంశ మిట్లు లగుఁ దమ్మునిపత్నులయందు నీవు స
త్తనయులఁ గాంచి వంశమును దద్దయు నిల్పుము నాదునాజ్ఞ పై
ననవుడు మానినాధుఁ డగువ్యాసమహర్షి వచించె నమ్మ నీ
వనునటు లే నొనర్తు నన నందఱు సంతన మంది రయ్యెడన్. 172

వ. అంత వ్యాసుం డంబికయం దంధుం డగుధృతరాష్ట్రుని సంబాలికయందుఁ
బాండశరీరుం డగుఁబాండురాజును దానీకన్యయం దఖిలధర్మవిదుం డగువిదు
రునిం గాంచి తపోవని కేగె నామువ్వురుబిడ్డలను సత్యవతీగాంగేయులు పెంచు
చుండిరి పుట్టుగుఁ డగుధృతరాష్ట్రుండు రాజ్యపాలనార్హుండు కా డని భీష్ముండు
పాండురాజునకు రాజ్యపట్టాభిషేక మొనర్చె నంత. 173

ఆ. అంత నదితనూజుఁ డాంచి కేమునకును, బరిణయం బొనర్పఁ బరఁగఁ దలఁచి
నుబలతనయ వినుతనుఁగుణశీల యగుగాంధారిఁ దెచ్చి పెండ్లిఁ దగ నొనర్చె.

క. కరిపురసామ్రాజ్యంబును, బరిపాలనఁ జేయుపాండువసుధేశునకున్
బరిణయ మొనర్ప భీష్ముం, డరుదారఁగఁ దలఁచుచుండె నంతట మదిలోన్.

చ. అను వగుయాదవాన్వయమునం దుదయించినశూరశేనుఁ డా
తనినుత కుంతిభోజనకుఁ దద్దయుఁ బెంపుడుపట్టి కుంతి యన్

వనజదళాయతాక్షీ భగవానునిసేవ నొనర్చునట్టి దై

తననిసమస్తదానములు ధర్మములుం బొనరించుచున్నెడన్.

176

క. మునిసోముఁడు దూర్వాసుఁడు, చనుదెంచి పృథాకుమారిసత్పరిచర్యల్

గొని యొసఁగె దేవవశ మా, ఘనమంత్రము నొక్కదానిఁ గడువేడుకతోన్.

తే. అంత నొక్కదినంబునఁ గుంతి గంగ, కరిగి మంత్రప్రభావము సరయఁ దలఁచి

సూర్యదేవు నారాధించెనుండరాంగి, భానుఁడవును ప్రత్యక్ష మైవచ్చి పలికె 178

క. ననుఁ గోరి పిలిచి యుంటివి, వనితా నీకోర్కిఁ దీర్చువాఁడ ననుచుఁ దా

నిని గలసె గర్భవతి యై, కనఁ గర్ణునిఁ గుంతి యపుడు కడుచిత్రముగన్. 179

ప. దివాకరుం డామెకన్యాత్వము దూషితము గాకుండ వరంబిచ్చి చనె నంత. 180

క. లీల దివాకరుఁ బోలిన, బాలుని విడనాడ లేక బాలామణి యా

బాలుని మందసమున నిడి, యాలోఁ బడ వైచె దాని నానదిలోనన్. 181

ప. కర్ణుం డమ్మండనమ్ముతో నధిరఘం డనుసూతునకు దొరికిన నతండు పుత్రహీ

నుండు కావున నాపుత్రుని నతి యగురాధ కిచ్చి పెంచుచుండె నాటనుండియుఁ

గర్జుండు రాధేయుం డనం బరఁగె. 182

క. కుంతీమాదుల నిర్వరఁ గాంతలఁ బెండ్లాడి భూమికాంతుఁడు పాండుం

డెంతయు నిజరాజ్యంబును, స్వాంత మలర నేలుచుండె జను లగ్నింపన్. 183

ఉ. పౌరవవంశభూషణుఁడు పాండునరేంద్రుఁడు ధర్మపద్ధతిన్

గౌరవపూజ్యరాజ్యమును గైకొని యేలుచు సర్వరాష్ట్రముల్

కోరికఁజేసి గెల్చియుచు గోల్లు ధనంబు గ్రహించి తెచ్చి పెం

పారగ నిచ్చె నగ్రజున కాతఁ డొనర్చె ననేకయాగముల్. 184

మ. త. భార్యణీశ్వరుఁ డై నపాండుఁడు ధర్మవత్సులతోడఁ గాం

తారమందున వేటలాడఁగఁ దాల్చి మీఱఁగ నేగి తాఁ

సూరిమైనమృగావళిం గొని కూల్చుచున్ మిధునంబునై

మారుకేళినిఁ జేలుతేళ్ళను మానవేందుఁడు కాంచియున్. 185

క. ఆమృగమిధునము పైఁ బడ, భూమింద్రుఁడు వేగ బాణమును విడువం గా

నామిధునము శాపం బిడె, భూమింద్రుఁడునతినిఁ గూడఁ బొలియు నటంచున్.

మ. తనశాపంబుఁ దలంచి చింతిలుచు నాధాత్రీశ్వరుం డయ్యెడన్

దనవీటం గలబంధుమిత్రతతికిన్ దచ్చాపవృత్తాంతమున్

వినఁ గాఁ దెల్చి నతీనమేళుఁ డగుచున్ వేంచేసెఁ బెంగానకున్

మునిఁ బోలెం దపముం బొనర్చుకొన నై పొల్పొంద వై రాగ్యమున్ 187

- క. శతశృంగాద్రికిఁ బాండు, క్షీతినాథుఁడు సతులతోడఁ జేరి నియతితో
నతిదీక్షాపరుఁ డగుచున్, యతిఁ బోలె దప మొనర్చె నతనిష్ఠమెయిన్. 188
- వ. అంత నప్పాడుభూకాంతుడు కుంతిం గాంచి సంతాపించి కాంతా! పుత్రులు
లేనివానికి గతులు లే వందురు కావున బ్రాహ్మణచ్రీసాదమునఁ బుత్రులఁ
గాంచి నాకు గతులు గలిగింపు మన నావృథాదేవి దేవవరంబున బుత్రులఁ
గాంచెద నని నిజకాంతునిసంతాప ముడిపి. 189
- క. యము నారాధించిన దా, కమలాక్షి యమప్రసాదగరిమంబున కై
కొమరు యుద్ధిష్ఠిరుఁ గాంచెను, విమలాంగుని సకలధర్మవిజ్ఞాననిధిన్. 190
- వ. కాంచి మఱియును. 191
- క. వాయువరంబునఁ గాంచెను, వాయుబలోపేతుఁ డైనవరనందనునిన్
శ్రీయుతుని భీమసేనుని, దోయజదళనేత్రీ కుంతి తోరముప్రీతిన్ 192
- వ. భీముఁడు జన్మించినదినమ్మున గాంధారి దుర్యోధనుం గాంచి దినంబున కొక్కఁ
డుగాఁ గ్రీమంబునఁ బుత్రశతలాభంబుఁ గాంచి దుస్సల యనునొక కూతుం
గాంచె నంత. 193
- చ. ఘనుఁడగు పాండుభూవిభుఁడు కాంతను గన్గొనియిట్లు పల్కు నో
వనజదళాయతాక్షి యలవాసపుఁ బోలినయట్టివానిసన్
దనయునిఁ బొందఁ గోర్కె యనఁ దన్వి భజించెను శైలశాసనున్
వెనుక జనించె నర్జునుఁడు విక్రమమూర్తి మహేంద్రతుల్యుఁ డై. 194
- క. ఆవెనుక మాదిరి పాండు త్నౌవల్లభుఁ గాంచి ప్రాణకాంతుఁడ నాకుం
గావలయుఁ బుత్రుల నునెడ, భూవరుఁ డాకుంతి గాంచి పొడిమిఁ బలికెన్. 195
- చ. తనయులు నీకుఁ గల్గి రింక దన్వికి మాదిరికి నాదుపంపునన్
దనయులఁ గల్గఁ జేయు మనఁ దామరసేక్షణ సమ్మతించి య
శ్వీనులను గూర్చి యీజపము చేయు మటంచును జెప్పె మంత్రీమున్
దనయులు కల్గి రిర్వు రలతామరసేక్షణ కవ్వరంబునన్. 196
- వ. అశ్వీనులవరప్రసాదమున మాదిరికి నకులనహదేవు లుద్భవించుటయు నామువ్వురు
నీయిర్వురుం బంచపాండవు లన నొప్పి రంత నొకానొకదినంబున. 197
- ఉత్సాహము. కుంతిదరిని లేనివేళ కునుకు లేశ్వరుండు భూ
కాంతు డైనపాండు డవుకు కామశరవిలోలుఁ డై
యింతి మాదిరితోడఁ గవియ నెంచె నామె పలదనన్
గాంతయేని వినక దానిఁ గూడె నిచ్చనంతటన్. 198

- క. మానినిఁ గూడినపాండు, త్సానాధుఁడు మేను దొఱఁగి స్వర్గము చేరం
గా నలమాదియు వేగమె, పాణింబులు విడిచి తనదుపతినిం జేరెన్. 199
- వ. అంతఁ గుంతియుఁ బాండవులును విచారించుచుండ మునులు వారలం గొని
పోయి హస్తీపురంబున ధృతరాష్ట్రభీష్మాదులకుఁ బాండురాజమరణవృత్తాంత
మెఱింగించి వారల నప్పగించి చని రంత నాంబికేయుండు సోదరమరణమ్మునకు
విలపించి యథావిధిగా నాతనికి శ్రాద్ధక్రియ లొనరించి యనేకదానధర్మము
లొనర్చె నయ్యవనరమ్మున. 200
- తే. వ్యాసుఁ డరుదెంచి తల్లికిఁ బలికె నిట్లు, ధర్మమూర్తులు పాండురాట్టనయులమ్మ
వీరు ధార్తరాష్ట్రులు మహాకూరు లగుట, వారికిని వీరికినిఁ గల్గు భండనంబు.
వ. నీ వీకులక్షయంబును జూడ లేవు కావునఁ దపోవని కేగు మన సత్యవతి కోడం
డ్రొం గూడి తపోవనంబున కేగి మహానిష్ఠుఁ డపం బొనర్చి కొంతలో మేను
దొఱఁగి స్వర్గారోహణ మొనర్చె. 202

— పాండవుల వృత్తాంతము —

- చ. ఘను లగుఁబాండవేయులను గన్గొని యాధృతరాష్ట్రుఁ డెంతయే
ననువగుప్రేమఁ గన్గొనె ననారతముం దనపుత్రు లట్లు వా
రనయము గౌరవేశ్వరునియానతి మీఱక నేవఁ జేయుచున్
దనరిరి వీరిపాత్రు లయి ధారుణిలోపల నెల్లవారికిన్. 203
- క. ఘనబలవంతుని భీముని, మునుకొని వధియింప దుష్టబుద్ధిని దుర్యో
ధనుఁ డాత్మఁ దలఁచుచుండెను, దనతమ్ముల కెఱుంగఁ జెప్పి తద్వాక్యంబుల్. 204
- క. భీముని భీమాకారునిఁ, బాములఁ గఱపించి నీటఁ బడఁ ద్రోయింపెన్
బాములు వెట్టియుఁ జంపం, గామి విషాన్నంబుఁ బెట్టెఁ గడుదుర్మతి యై. 205
- వ. దుర్యోధనుండు భీమసేనుం జంప ననేకప్రయత్నము లొనర్చి విఫలమనోరథుం
డయ్యె నట్లు కురుపాండవులు కృపుం డనువానియొద్ద విద్యాభ్యాస మొనర్చు
చుండి రాకృపాదులవృత్తాంత మెట్టిదనిన. 206
- క. ధర గౌతమమునిసూనుడు, వరఁగు శరద్వంతుఁ డనెడువానికిఁ బుత్రుం
డరయంగఁ గృపాచార్యుఁడు, వరపుత్రీక కృపియు వారు వఱలెడునంత. 207
- తే. ధర భరద్వాజఁడనియెడుతాపనేంద్ర, సత్తనయుఁడు ద్రోణుఁడు కృపాచార్యుఁడై
తైనకృపిని వేడుకఁ బెండ్లియాడి యతఁడు, కనియొడనయునశ్వత్థామయ నెడువాని.
వ. భరద్వాజశిష్యుం డగుపృషతుం డనుపాంచాలదేశచక్రవర్తి తనకుమారుఁ డగు
ద్రుపదు నాభరద్వాజశ్రమమునఁ జదువఁ బెట్టుటయు ద్రుపదుండును ద్రోణుం

దును నత్యంతస్నేహానురాగబున భరద్వాజునొద్ద సమస్తవిద్యల నభ్యసించుచుండిరి. 209

ఉ. అంతటఁ గొంతకాలమున కావృషతుండు సమస్తవిద్యలన్
వంతున కెక్కువాని గుణవంతుని నాద్రువదాఖ్యుని న్నహా
శాంతునిఁ గొంచుఁ బోయి తనసర్వమహితల రాజ్యలక్ష్మి కిన్
సంతన మొప్ప నాధునిఁగ సల్పె ననల్పవిభూతి నేర్పడన్. 210

వ. ద్రోణాచార్యుఁడు పరశురామునివలన సమస్తధనుర్విద్యలను నేర్చి ననంతరంబ.
క. ఘనుఁ డగుద్రోణాచార్యుఁడు, తనబాల్యనఖుండు ద్రువదు దర్శించి ధనం
బును గైకొనంగఁ దలంచుచుఁ, జనైబాంచాలమ్మునకును సమ్మతితోడన్. 213

మ. ఘనుఁ డాచార్యుఁడు పోయి యాద్రువదునిన్ గన్గొంచుఁ దా నిట్లనున్
విను నీబాల్యనఖుండ ద్రోణుడను నే విత్తార్థి నై వచ్చితిన్
జననాథా! ధన మిచ్చి నన్నుఁ గరుణాస్వాంతుండ నై ప్రోవవే
యనఁ బాంచాలనరేంద్రుఁ డిట్లనియె రాజ్యాంధుండు గర్వాంధుఁడై 213

క. నిను నే నెన్నఁచుఁ గానీ, వినియుఁ గనియు నెఱుఁగఁ జేద విప్రుడ వీవున్
జననాథుండను నే నీ, మన కెట్లు సఖత్వ మిట్టిమాటలు తగునే. 214

వ. అని పొమ్మనుటయు నట్లు దుగ్రీవదునిచేఁ బరిభవింపంబడి ద్రోణాచార్యుఁడు
సతీసుతులతో హస్తినాపురి కేగిన నాతనిధనుర్విద్యాకౌశలంబున కచ్చెరు వంది
భీష్ముండు తనపాత్రులఁ గురుపాండవుల సతనికి శిష్యులుగాఁ జేసి యశ్రుశస్త్రాది
విద్యలు నేర్పించుచుండె. 215

క. గురు వగుద్రోణుఁడు ద్రువదునిఁ, బరిభవ మొనరింప నెంచి వజ్రసుతున కె
ల్లరకన్న సధికవిద్యల, నరుదారఁగఁ జెప్పుచుండె సతిదయతోడన్. 216

వ. అయ్యవసరమ్మన. 217

తే. ధర హిరణ్యధన్వుం డనునెఱుకరాజు, తనయుఁ డేకలవ్యుం డనఁ దనరునాతఁ
డశ్రుశస్త్రవిద్యామల నభ్యసించఁ, దలఁచి ద్రోణున కెఱిగించె దనదుకోర్కి.

వ. ద్రోణుం డేకలవ్యుని నిరసించిన, వాఁ డడవికిం బోయి మంటితో ద్రోణవిగ్రహ
ము గావించి విలువిద్య నభ్యసించినఁ గాంచి పాకశాసననందనుం డావార్త యా
చార్యున కెఱిగించిన ద్రోణుం డేకలవ్యునిదరి కేగి నీ వెవ్వండ వన నతండు
నేను నీశిష్యుండ నేకలవ్యుడనువాడ నని యెఱిగించిన ద్రోణుఁడు వానిదక్షి
ణాంగుష్ఠము గురుదక్షిణగాఁ గొని యేతెంచి కురుపాండవులకు విలువిద్య గఱపు
చుండె సంత. 219

- సీ. ధార్తరాష్ట్రులు పాండుధరణీశనందనుల్, సకలాశ్రువిద్యలు సాంతముగను
నేరిచినంతట వారలవిద్యలఁ, దిలకింపఁ గా నెంచి చెలువుమీఱ
ధృతరాష్ట్రఁ డొకసభఁ దొడరినిర్మించెను, గుంతి గాంధారులు కోర్కె వారిఁ
జూడ నేతెంచి రానాఁడు సభాసమల్, విచ్చేసి రెంతయు హెచ్చుగాఁగ
తే. భీమదుర్యోధనుల్ మహాభీకరముగ, నలిపి రట గదాయుద్ధ మాచార్యునాజ్ఞ
భీమసేనుక్రమముచు వినుతిఁ జేసి, రెల్లవారికి నుల్లము వల్ల వించె. 220
- తే. అర్జునుఁడు ధనుర్విద్యాదు లందఱకును, జూప రంగస్థలమునకుఁ జొచ్చె నంత
సహజకవచకుండలుఁడును స్వర్ణవర్ణుఁ, డైనకర్ణుఁ డేతెంచె దా నప్పు డటకు.
- వ. కర్ణార్జును లిరువురును ద్వంద్వయుద్ధ మొనర్చి యొకరికన్న నొక రధికపౌరుషమున
నలరుచుఁ జూపఱ నానందసాగరనిమగ్నులఁ జేయుచుండి రందలివా రెల్ల నర్జు
నుం గాంచి. 222

—కురుపాండవుల యశ్రుశాస్త్ర ప్రదర్శనము—

- క. వీడు మహేంద్రతనూజుఁడు, వీడు సమర్థుండు లోకపీరుఁడు వీడే
వీడు మహాస్త్రాభిజ్ఞుఁడు, వీడు మహాత్ముఁ డని పార్థ వినుతించి రోగిన్. 223
- తే. అంత దుర్యోధనుండు నిజాత్ముఁ గర్ణు, శక్తి కచ్చెరు వందుచు సంతసమున
నతని కంగరాజ్య మొనంగి యంతలోనఁ, జేసెఁ బట్టాభిషేకము స్నేహ మలర.
- వ. సూతుం డేతెంచి నూతనరాజ్యలాభ మందిన కర్ణు నాలింగన మొనర్చుకొనియె
నంత భీమసేనుఁడు సూతపుత్రునకు రాజ్య మిచ్చు పేల యనిన దుష్టబుద్ధి
యగుదుర్యోధనుం డిట్లను గర్ణున కంగమహీశ్వరత్వ మే కాదు నానర్హమహీ
శ్వరత్వ మైన నిత్తుఁ గాక నాకుఁ గూర్చువాఁ డిత్తఁ డనియె నంత నెల్లవారుం
దమతమతావుల కేగిరి. దుర్యోధనుఁడు కర్ణునితోఁ దనమందిరమున కేగె. 225
- తే. సహజకవచకుండలుఁడును స్వర్ణవర్ణుఁ, డరుణసమతేజుఁ డగుకర్ణు నరసి కుంతి
తనసుతుం డని మదిలోనఁ దా నెఱింగి, యెఱుంగ నట్లు చరించె నయ్యిందువదన.
- చ. అరయఁగ నొక్కనాఁడు గురుఁ డందఱ శిష్యులఁ జేరఁ బిల్చి నే
గురుఁడను నాకు దక్షిణను గోర్కె నొసంగఁ దలంతు రేని మీ
రరుగుఁడు సోమకుం డ నెడునాదుప్రదాఖ్యునిఁ బట్టి తెం డిదే
పరమహితంబు గైకొనెడువాఁడను దక్షిణ సంచుఁ బల్కినన్. 227
- క. గురువాక్యంబులు విని యా, కురునందను లెల్ల ద్రుప్రదమఁ గొని వచ్చుటకై
యరిగిరి పాంచాలమునకుఁ, బరమోత్సాహంబుతోడ బలములతోడన్. 228

- వ. కౌరవపుత్రశతమ్ము దుష్పదావనీశుం దాకి యాతని తేజోవ్రతశతమ్ములకుఁ
దాళ లేక నిష్ఫలప్రియత్నులై పాండవులదరి కేతెంచి రయ్యవసరమ్మున. 229
- చ. సురవరనందనుండు రణశూరుడు గొంఱికిఁ గూర్చుపుత్తుఁడా
సురుచిరరూపవంతుండు విశుద్ధమనస్కుండు భారతాన్వయా
భరణుండు శత్రుభీకరుండు ఫాల్గుణుఁ డాదుష్పదాధినాథుతో
దుర మొనరించి పట్టుకొని దోడ్చొనిముందటఁ దెచ్చి పెట్టినన్. 230
- క. కని యాచార్యుండు శిష్యుని, వినుతించుచు ద్రుపదుఁ గాంచి పృథ్వీనాథా
నను దోడ్చొని నెఱుఁగుదువే, ఘనుడవు పట్టుపడినావె కటకట యనియెన్. 231
- వ. అని గేలి చేసి యాచార్యుండు దుష్పదుని విడిచి యర్జునుం బ్రశంసించె నంత
నాఁబి కేయుండు భీష్మానుమతం జై కాంతేయాగ్రజుఁ డగుధర్మరాజును నకల
మహీచక్రిమునకు యువరాజుగాఁ జేసె నతనితమ్ములు నల్వరు నానాదేశాధీ
శులఁ గెల్చి ధనంబు దెచ్చి యుద్ధిష్ఠిరున కర్పించుచుండి రయ్యవసరమ్మున. 232
- ఉ. కూర్మసమోధనుం డపుడు కొందల మందుచుఁ దండ్రిపాలికిన్
జేరి వచించె నిట్లు లని చిత్తమునందు విషాద మొప్పఁ గాఁ
గారననాథ ధర్మజుని త్రొత్తలనాధునిఁ జేసి యుంటి పీ
పారులు వారియందున నె భక్తి మెలంగుచు నుండు రెప్పుడున్. 233
- మత్త. వార లెల్లఁ బరాక్రమక్రమవంతులౌటను నే సదా
వారికి భయ మందుచుండును వారిసంతతివారికే
పారవాన్వయరాజ్యమెల్లను వచ్చుచుండును గావునన్
వారణావతమందు నుంచుము వారిఁ గొన్ని దినంబులన్. 234
- చ. అన ధృతరాష్ట్రుఁ డెంతయును నాత్మ విచారము నొంది పల్కు నా
యనుజుండు పాండుపుత్రకుల నక్కట నే నెటు పాసి యుండు నిం
దనియుఁ గుమారువాక్యముల నవ్వలఁ దోయిఁగ లేక పాండునం
దనులను వారణావత ముదారత నేలఁగఁ బంపెఁ బంపినన్. 235
- ఉ. భారతవంశభూషణులు పాండునరేంద్రకుమారశేఖరుల్
మారసమానులై నమతిమంతులు ధర్మగుణైకమానసుల్
భూరివరాక్రముల్ సుగుణభూషణభూషితు లిందువంశజుల్
వారలు వారణావతమువద్దకుఁ బోయిరి మాతృదేవితో. 236
- వ. అంత దుర్యోధనుండు పురోచనుం డనుసఖుం జీరి వారణావతంబున లక్కయిల్లు
నిర్మించి పాండవుల నందుఁ బ్రవేశపెట్టి యెరు లెఱుంగకుండ దానికిఁ జిచ్చు

వెట్టిరా వలయుఁ బాండవులు సమసినఁ జతుస్సముద్ర) ముద్రితమహీమండలము
నిరాటంకంబుగ నేన యేలెద నని వానిఁ బంపించుటయు. 237

—, లాక్షాగృహదహనము, —

ఆ. ఆపురోచనాఖ్యుఁ డావారణాసిలో, లక్కయిలు రచించె లలితగతులఁ

బాండవేయులందు వసియించి దానధ, ర్థము లొనర్చుచుండె విమలయశులు. 238
వ. అంత విదురుం డీవృత్తాంతము విని పాండవులు నిష్కారణముగాఁ బొలియుదు
రని విచారించి యొకవీరున కీవృత్తాంత మాద్యంతంబు విన్నవించి పాండవుల నె
ట్లైన రక్షింపు మని పంచిన నాతండు వారణావతమున కేగి లక్కయింటినుండి
పాండవులు పోవుటకు రహస్యముగ నొకసారంగము నిర్మించె. 239

చ. పరమపవిత్రమూర్తు లగుపాండుతనూభవు లాసారంగమున్

విరివిగ దాటి పోవునెడ భీముఁడు కిన్కఁ బురోచనాఖ్యు మం

దిరమున కగ్నివెట్టి చనెఁ ద్రెల్లె పురోచనుఁ డంత నయ్యెడన్

బురజను లెల్ల దుఃఖమును బొందిరి పాథులు చచ్చి రంచెదన్. 240

వ. ఏవురుపుత్రులతో నిషాదవనిత లాక్షాగృహకవాటంబున భస్మీభూతం బైన నె
ల్లరుఁ గుంతీపాండవులు చచ్చిరని చెప్పికొనువార్త హస్తినాపురికిఁ దెలియ గురు
భీష్మవిదురధృతరాష్ట్రులు పాండవులకై మిక్కిలి విచారించి యుత్తరక్రియల నెఱ
వేర్చి రంత. 241

సీ. పాండుకుమారు లవ్వల లక్కయిలు వీడి, చేరిరి యొక్కకాంతారమునకు

వటభూరుహముక్తింద వారు నిద్రింపఁగ, భీముఁడు నిద్రను విడిచి వారిఁ

గాచుచునుండ రక్కసుఁడు హిడింబుఁడు, మనుజుమాంసముఁ దిన మదిఁ దలంచి

తనసోదరిని హిడింబును జీరి వారలఁ, జంపి తె మృతివ మాంసంబుఁ దిందు

తే. మనుచుఁ బంపించిన హిడింబ చనెను వారిఁ, జంప నట కేగి భీమునిసొంపుఁ గాంచి

వారలను జంప నొల్లక మారుతిఁ గని, నన్ను వరియింపు మనుచును విన్నవించి.

చ. మనసిజరాగమగ్న నయి మాటికి వేడుచునున్నదాన నో

మనసిజరూప! నన్నిపుడు మానక పెండిలియాడు మే హిడిం

బను విను నాదునన్న మిముఁ బట్టివధింపు మటంచుఁ బల్కె నే

నినుఁ గని మోహ మందితిని నీసతి నయ్యెడ నోమనోహరా! 243

సీ. అనుహిడింబకు భీముఁ డనె నిట్లు రక్కసి, వనితవు నాకేల చను మవలకు

నని పల్కునెడ హిడింబానురుం డేతెంచి, బలుకోప మొంది యవ్వాయునుతుని

మింగ నేతెంచె సమీరకుమారుడు, భీముఁ డారక్కనుఁ బీచ మడఁచె
నంత నిదిగితు లైనకుంతియుఁ దనయులు, లేచి ముందటఁ గలలేమఁ గాంచి
తే. తెఱవ! నీదువృత్తాంతముఁదెలియఁజేయు, మనహిడింబతనదువృత్తమునుఁదెలుపుచు
భీమసేనునకును నన్నుఁ బెండ్లిసేయు, మఱచు వేఁడెను గుంతిని వినయ మలర.

— భీముఁడు హిడింబుని సంహరించి హిడింబను పెండ్లియాడుట. —

ఉ. అంతట బాదరాయణమహాముని యచ్చటి కేగుడెంచి యా
కుంతినిఁ గాంచి యిట్లనియెఁ గోడల! యిప్పుడు భీమసేనుఁ డీ
కాంతను పెండ్లియాడఁ దగుఁ గా దన కుండఁగ దీనియందునక
వంతున కెక్కువాడు బలవంతుఁడు పుత్రుఁడు కల్లుఁ గావునన్. 245

వ. అని కృష్ణదైవపాయనుండు పాండవులం గాంచి మీకు హిత ముపదేశింప
వచ్చితి మీరు విప్ర)వేషధారులై యేకచక్రపురి కేగుడు కౌరవులు మి మ్మెన్ని
వెతలపాలుచేసినను మీరు తుదకు రాజ్యలాభము గొని చిరకాలము వర్ధిల్లుదు
రని యంతర్హితుం డయ్యె భీముండు హిడింబను పెండ్లాడి దానియందు వివిధ
మాయావిద్యాకుశలుండును గామరూపుండును నగుఘటోత్కచుం డనునంద
నుం గాంచె నతండు మీరు తలఁచినప్పు డరుడెంతు నని తల్లిం దోడ్కొని
పోయె నంత. 246

నీ. ఆవ్యాసభట్టారకాజ్ఞానుమతు లైన, పాండుకుమారులు భవ్యమూర్తు
లేకచక్రపురికి నేగి యచ్చట నొక, భిప్ర)గేహంబున విడిసి వారు
బ్రాహ్మణవేషముల్ వైచి వేదాదులు, పఠించుచుండిరి వడుగు లట్లు
భిక్షున్నమును దెచ్చి వెన భుజించుచు, గడపిరి కొన్నినాళ్ కష్టమునను
తే. అకట భూలోకదేవేంద్రునట్టివాని, కాత్మజాతు లై పాండవు లాపురమున
బిచ్చ మెత్తుక జీవింప వచ్చె నకట, దైవమాయను దప్పింపఁ దరము గాదు.

తే. అంత బలవంతుఁ డగుభీముఁ డాపురమున, మనుజులను సంహరించెడుదనుజవీరుఁ
డగుబకాసురు వధించి యచటివారి, కెల్లరకు సౌఖ్యమును గూర్చె నెంతయేని.

వ. బకాసురాంతకుం డగువృకోదరు నేకచక్రపురపౌరులు మిక్కిలిప్రశంసించి రంత.

క. ఘను లైనపాండవేములు, వినుతసుగుణశీలు రగుచు విలసిలి యాప్రొ
లను గౌరవంబుఁ గాంచుచు, దనరారిరి విప్రునింట ధర్మవిచారుల్. 250

వ. అయ్యవసరమ్మన. 251

తే. ధరణి బాంచాల మనుషేర భవ్య మైన, దేశమున దు)పదాఖ్యుండు తేజ మలరఁ
దనదురాజ్యము నేలుచు జనులఁ బ్రేమఁ, దండ్రవలె బ్రోచుచుండెను దగినపగిది.

- వ. ఆద్రుపదమహిజాని తన్నుఁ బరిభవించినదోణాచార్యులను వధింపఁ దగు పుత్రుండును దనకన్న బలీయుఁ డగునర్జునునకుఁ బరియణయ మొనర్పఁ దగు పుత్రికను బడయఁ గోరి యాజోపయాజు లనుకాశ్యపుల నుపాసించి యిట్లనియె.
- తే. దోణు వధియింపఁ జాలుపుత్రునిఁ బనితుని, నర్జునునకుఁ బత్నిగఁ జేయు నట్టిపుత్రిఁ బడయఁ గాఁ గోరి నాచిత్తపద్మమందు, మిమ్ము నర్థింప వచ్చితి మీకరుణకు.
- క. అని ద్రుపదుండు వచించిన, నని రాయాజోపయాజు లాతనితోడన్
ఘనతరమఖ మొనరింపుము, జననాయక తత్ఫలంబుఁ జయ్యవఁ గలుగున్. 255

—• ద్రాపదీవృత్తాంతము •—

- వ. అనిన వారియాజ్ఞ శిరసావహించి ద్రుపదుండు పుత్రకామేష్టి చేయునపు డభిమంత్రించిన హవిస్సు నయ్యగ్నిహోత్రములో వేయుటయు నయ్యవనరంబున.
- తే. కవచకుండలములతోడఁ గ్రాలువాఁడు, సస్త్రిశస్త్రాదులును గల్గినట్టివాఁడు
ఘనరథాశ్వగజంబులుఁ గలుగువాఁడు, తనరె నందు ధృష్టద్యుమ్నుఁడనెడువాఁడు.
- తే. త్రిజగములు నిజకాంతిచేఁ దేజరిల్ల, సాటిలేనిసౌందర్యము సాటిలేని
పరమసాధ్వీమమత్వము పరఁగియున్న, తరుణి ద్రాపది జన్మించెఁ దక్షణమున.
- క. అంతట ద్రుపదమహీశ్వరుఁ, డెంతో మోదంబుతోడ నెనఁగుచు మఖమున్
సాంతముగాఁ నొనరించెను, స్వాంతంబునఁ జింత లుడిగి నదమలమతి యై. 259
- తే. కవలకును నామకరణముల్ గొల్లఁజేసె, శౌర్యధనఖనియును నతిచతురుఁ డగుటఁ
దనయునకునుధృష్టద్యుమ్నుఁడనెడుపేరు, తనయకునుగృష్ణయనుచునుఘనతమీట.
- తే. ద్రుపదనందన కాపున దోవదియును, గృష్ణవర్ణిని కాపునఁ గృష్ణ యనఁగ
యజ్ఞసేనుని సుతయాట యాజ్ఞసేని, పరఁగఁ బాంచాలి యనుచు ద్రాపదికిఁ బేర్లు.
- వ. పాంచాలేందుగిం డగుద్రుపదుండు మఖజనితు లగు బిడ్డల ద్రాపదీధృష్టద్యుమ్నులఁ గడుగారాబమునఁ బెంచుచు వారిఁ గాంచి యానందించుచుండె ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణాచార్యుల యొద్ద కేగి విద్యాభ్యాస మొనర్చుచుండెఁ బాంచాలియు.
- 262
- సీ. జగదేకవిఖ్యాతసౌందర్యరాశి యై, నుగుణాలవాల యై సొంపు మీతె
దానదయాసత్యధర్మకర్మములను, భూషలఁ బలెఁ దాల్చి పోలుపు మీతె
పెద్దలందలిభక్తి పిన్నలందలిప్రేమ, గలిఁగి మహోన్నతిఁ జెలుపు మీతె
పరమసాధ్వీమణి మఱి యయోనిజ యని, జననతిపాత్ర యై ఘనత మీతె
- తే. అట్టిద్రావది సర్వవిద్యాధురీణ, నుగుణవర్ణిత లోకైకశుద్ధచరిత
పరిణయోచిత యైనంతఁ బార్థివుండు, సుతస్వయంవర మొనరింప మతిఁ దలంచె

వ. అయ్యవనరమ్మన నర్జునుండు గూఢప్రచారంబున నుంటంజేసి. 264

క. బంగారుమత్స్యయంత్రము, శృంగారంబుగ నొనర్చి క్షీతినాథుండున్
రంగున దీనిన్ వేసిన, నంగనఁ బాంచాలి నిత్తు నతనికి నతిఁ గాన్. 265

క. అని నిశ్చయించి ద్రుపదుడు, వనితస్వయంవర మటంచు వరదేశములం
దునఁ బ్రకటనమున్ నలిపెను, జనననుతూఁ డర్జునునికొఱకు నకలము వెదకెన్. 266

ఆ. అర్జునుండు తప్ప నన్యు లీయంత్రము, విఱుగఁ జేయ లేరు పృథివిలోన
నతఁడె వచ్చి విఱుచు నదిగాక యొకనికి, యాజ్ఞనేని నొనఁగ నని వచించె. 267

వ. ఆస్వయంవరమ్మన కేతెంచినరారాజులతోఁబాటు ఘనంజయుం డేతెంచు వారు
లాటొగృహమున దహనముగా రని తలంచి వివాహవ్రయత్నము లొనర్చుచుండె
నయ్యవనరంబున. 268

ఆ. పాండురాజనుతులు వరమపవిత్రులు, విప్రవేషములను వెలయఁ దాల్చి
ద్రాపదీస్వయంవరము విని జనయిత్రీ, కుంతితోడ ననిరి కోర్కు లలర. 269

క. జననీ! కృష్ణస్వయంవర, మును జూడఁగఁ ద్రుపదపురికిఁ బోవుద మని వా
రనవునుఁ గుంతి ముదంబునఁ, జనియెం గాంపిల్యమునకు సత్తనయులతోన్. 270

వ. పాండవులు ధౌమ్యునిఁ బురోహితునిఁగా వరించి యర్జునుం డంగారపర్శుని జయిం
చి బ్రాహ్మణవేషములతో వారు రాజులకు సమక్షమున నాసీనులై యుండ
ద్రుపదమహీ కాంతుడు స్వయంవరరంగమ్మన బంగారుమత్స్యయంత్రంబునుంచి
దానిని గ్రొంద నుడకములో నాలోకించి పైనున్న మత్స్యము నేయ వలయు నని
యెల్లరు వినఁ జెప్పిన రాజేందురీ లెల్లరు లేచి. 271

—•అర్జునుండు మత్స్యయంత్రంబు దెగ నేయుటఁ—

క. ఆయంత్రము శక్తిం దెగ, నేయఁ బ్రయత్నించి యేయ నేరక వారల్
పాయనివిచార మొందుచు, నేయెడవా రాయెడలకు నేగినమీఁదన్. 272

క. రాధాతనయుడు సూతకు, లాధారుం డైనకర్ణుఁ డప్పుడు తా దు
ర్యోధనబోధితుఁ డగుచున్, వే ధనువుం బూని శక్తి వేయఁగఁ బోయెన్. 273
తే. వరఁగఁ బాంచాలి యిట్లని పలికె నపుడు, సూతనుతూఁ డగుకర్ణుని భూతలమున
నేను వరియింపఁ జాలను గాన యంత్రీ, మేయఁ గా రాదు మరల నొసీక్షణంబ.

క. అని ద్రాపది వచించుట, వివి కర్ణుడు వీకతోడ వెనుకకు మరలెన్
జనవరు లెల్లరు సిగ్గునఁ, జనఁ జొచ్చిరి వీండ్ల కట్టినమయములోనన్. 275

మ. వెలయన్ బ్రాహ్మణవేషభాషలు ధనుర్విద్యాధుడీనుండునై
తెలియన్ బాండవవంశసోముడు జగద్వీరుండు శూరుండు నా

జలజాతాక్షునిమిత్రుఁ డట్లునుఁడు తానొప్పీతితోఁ గొంచు విల్

జలమందుం గని మత్స్యయంత్రము రహిన్ ట్టామండలిం గూల్చినన్. 276

క. యంత్రముఁ గూల్చినపార్థుని, మంత్రులు బుదులును ద్రుపదమహినాథుండున్
మంత్రములను మెచ్చియు విను, తింత్రు సభాస్థలములందుఁ దెలియఁగ వేడ్కన్.

ప. అంత ధృష్టద్యుమ్న పేషితురా లగుపాంచాలి సర్వాభరణాలంకృతురాలై కరం
బున మాల్యము ధరించి నమస్తరాజన్యలుఁ గనుఁగొనుచుండ భూరునిం బోలె
భాసిలుధర్మరాజానుజుం డగునర్జునునికంతమున హాసము శృంగారించి కరగ్ర
హణ మొనర్ప సురలు విరులవానం గురిసిరి. పాండవులు ద్రౌపదీసహితులై నివా
సగేహమున కేగి కుంతిదేవి కిట్లనిరి. 278

క. అమ్మా భిక్షుము గొని మే, మిమ్మెయి వచ్చితి మటంచు నెఱిగించిన నా
యమ్మ కుమారులతోఁ గై, కొమ్మనె నేవురను గూడఁ గూరిమితోడన్. 279

తే. భిక్ష మన ఫల మని పాండవేయజనని, మదిఁ దలంచి పాండవులను సదమలమతిఁ
గొనుఁడనుచుద్రౌపదినిరాజతనయఁ గంచి, తనయులనుజూచియిట్లనెమనములలర.

క. ఈకాంతామణి యెవ్వరో, నాకిపు డెఱిగింపరయ్య నానుతులారా
యాకుంతి యట్లుపలికిన, నాకొమరులు పలికి రిట్లు లాజనని కొగిల్. 281

తే. మత్స్యయంత్రము దెగనేసి మచ్చెకంటిఁ

గైకొనుచు వచ్చితి మటంచుఁ గ్రమము మీఱఁ

దెలుపునెడఁ జింతతోఁ గుంతి పలికె నపుడు

తనయులార! చూడక వేఱ తలఁచియుంటి. 282

క. ఫల మనఁ గన్నియ యని యే, దెలియక నే మోసపోయితిని సుతులారా

ఫలమిట్లు లయ్యె నే మని, పలుకుదు నేవురు పరింప వలెఁ బాంచాలిన్. 283

తే. తల్లిమాటను దప్పినఁ దనయులకును, ధర్మమే లేదు జగతిలోఁ దనయులార
నాదునాజ్ఞానుసారులై మోద మలరఁ, బెండ్లియాడుఁ డీకృష్ణును బ్రేమమలర. 284

తే. అనిన ధర్మజుఁ డిట్లు పార్థునకుఁ బలికె, నీవె తెచ్చితిఁ కావున నీరజాక్షిఁ

బార్ధసీవె వరించు యథార్థ మనిన, విజయుఁ డిట్లని పల్కె ధర్మజునితోడ. 285

ప. అన్నా నీవు జ్యేష్ఠుండవు శ్రేష్ఠుండవు నీవే యీపూవుఁబోడిని వరింపు మన
సజాతశత్రుఁ డిట్లనియె. నర్జునా! మున్ను నేను వేదవ్యాసునివలన ద్రౌపదీపూర్వ
జన్మవృత్తాంతము వింటి దైవశాసనంబున నేవురు పతులుం దప్పరు కావునఁ దల్లి
వాక్యము సత్యము గావించి మన మేవుర మీమెను వరింత మన నెల్లరు సంత
సించిరి. 286

- క. అంతటఁ బాంచాలేశ్వరుఁ, డింతినిఁ గైకొన్నయాతఁ డెట్టిఁడో యనుచున్
పావంతంబునఁ దలఁపోయుచుఁ, జితాకులుఁ డయ్యె నతఁడు చిత్తము కలఁగన్.
- క. వేదవ్యాసముసీంద్రుని, డాదరమున వచ్చి ద్రిపదు నవలోకించెన్
మేదినినాథుఁడు వ్యాసుని, పాదములకు భక్తి మొక్కి పల్కె నిటులుగన్. 288
- తే. అనఘ! నీరాక నేను గృతార్థుఁడైతి, జన్మసార్థకతయుఁ గంటి జగతిలోన
ననుచుఁ గృష్ణస్వయంవరమును దెలిపిన, నాత్మదృష్టిని వీక్షించి వ్యాసుఁ డనియె.
- వ. రాజేంద్రా! పాంచాలిని మత్స్యయంత్రము నైచి స్వీఁరించినవాఁ డర్జునుండు నీకు
మారిత పంచపాండవులకు దైవశాసనమున ధర్మపత్ని యగు నీవు సందేహిం
పక నామెను ధర్మజభీమార్జున నకులసహదేవులకుఁ బాణిగ్రహణ మొనరింపుము
నీకూతుపూర్వజన్మవృత్తాంత మెఱింగింతు నాలింపుము. 290
- ఆ. తనదుజీవితమ్ము దగబ్రహ్మచర్యవ్ర, తము నొనర్చిననట్టి తపసికన్య
శివునిఁ గూర్చి తపము చేసె ఘోరంబుగా, హరుఁడు వచ్చె నప్పు డామెకిడకు.
- చ. వర మది యేది కోరితివా వారిజలోచన తెల్పు మన్న నా
వరమునికన్య యీశ్వరునిపాదసరోరుహముం భజించుచున్
వరము నొనంగు నాకుఁ బతివాంఛిత మంచును నేను మా ర్గనన్
హరుఁ డటు తాను నీ కనుచు నానతి నిచ్చె ముసీంద్రకన్యకున్. 292
- వ. జీవితాంతమ్మున నమ్మునికన్య నీగృహమ్మున యజ్ఞకుండమ్మున ద్రాపదియై
జన్మించె శివశాసనమున దానికీఁ బతు లేవురు తప్పరు కావునఁ బాండువుత్రుల
కియ్యండజయూన నొసంగి వివాహ మొనర్పుము మఱియును. 293
- ఆ. పాండవేయు లనఁగఁ బరఁగఁ దేవాంశనం, భవులు లోకనతులు భవ్యమతులు
కురుకులాభరణులు కుంతీతనూజులు, వారి కొనఁగు సుతనుఁ బార్థివేంద్ర. 294
- వ. అని చెప్పి పారాశర్యుం డంతర్హితుం డైనంత. 295
- ఉ. నావును సోమకుండును మనంబునఁ జింతిలి దైవనిర్మితిన్
బావనగాత్రిఁ బాండవులపత్నినిఁ జేయఁగ నిశ్చయించి నం
భావితకీర్తిఁ బాండవులు వచ్చుటకై తనవారి నంపఁగా
నేవురు కృష్ణతో నలమహీశునిపద్దకు నేగుదెంచినన్. 296
- వ. పాంచాలధరానాథుఁడు పాండవుల గౌరవించి బంధుమిత్రుల రావించి నర్వ
భూషణాలంకృత యగుద్రాపదినిఁ బంచపాండవులకుఁ గన్యాదానము చేసి యథా
విధిఁ బాణిగ్రహణమహోత్సవము నెఱవేర్చి సబహుమానంబుగా బంధుమిత్రుల
వీడ్కొలిపి కుంతీపాండవులకుఁ గానుక లొసంగి తనయింట నుంచుకొనియె. 297

ల్ప

సతి కొడుకులతో, నింతులమేల్బంతి చాప్పదీసతితోఁ దా

తయు సంతసమున భూ, కాంతుం డగుదుప్రదునింట గౌరవ మందెన్. 298

వరమతు లైనపాండవులు వారలు నాఁ డలక్కయింటిలో

సురవడిఁ జావ లేదనుచు నొక్కవదంతి యెసంగె మత్స్యమున్

నరుఁ డిలఁ గూల్చినాఁడు సళినాక్షిని చాప్పదిని న్వరించి యే

పురు దుప్రదేశ్శేహమునఁ బొల్చి రటంచు వినంగ వచ్చినన్. 299

ప. పాండవులు జీవించి రని విని కర్ణదుర్యోధనదుశ్శాసనాదులు మహావిచారమున
స్కూలై యుండ ధృతరాష్ట్రాదుజుం డగువిదురుండు సామవచనంబుల ధృతరా
ష్ట్రాని కిట్లనియె. 300

సీ. సీపుత్రులును బోలె నాపాండుపుత్రుల, మన్నింప వలె సీపు మహితమతిని

దుర్యోధనునిమీఁద దుర్మోహమును జేసి, పాండవులకు వెతల్ పటపితీపు

జాతుషగృహమునఁ జఁపింపఁ దలఁచిన, పుత్రఘాతుకుఁడవు పుడమి సీపు

వీరు వా రనుచును వారు వీ రనుచును, భేద ముండఁగరాదు వేరికై నఁ

తే. గాన నామాటలను విని కౌరవేంద్ర, పాండవులఁ దోడుకొని వచ్చి నై భవమున
వారిరాజ్యము సగమును వారి కిమ్ము, దుష్టచింతాబ్ధి దరియింపు మిష్టమునను.

క. అనిన విదురోపదేశం, బును విని ధృథరాష్ట్రుఁ డనియెఁ బొమ్మట కీ వా
జననిని సతినిం గూడుక, చనుడె మ్మను బాండవులను జయ్యన నిటకున్. 302

తే. అనినవిదురుఁడుపాంచాలమునకుఁబోయి, సోమకునియింటఁ గుంతినిఁబ్రేమమీఱఁ
బాండవులఁ గాంచి ధృతరాష్ట్రప్రభువులన, మిమ్ముఁ గొనిపోవ వచ్చితి మేలుగోరి.

ప. అనినఁ బాండవులు విదురునకు మ్రొక్కి ద్రుపదమహీశునాజ్ఞం గొనికుంతీద్రా
వదీనమేతముగా ధృతరాష్ట్రశాసనమున హస్తినాపురి కేగి గురుకృపభీష్మధృత
రాష్ట్రాదులకు మ్రొక్కిన వారక్కుమారుల నక్కునఁజేర్చి కాఁగిలించిరనంతరంబ.

తే. సగము రాజ్యము ధృతరాష్ట్రజనవరుండు, పాండవేములకొనఁగెను నిండువేడ్క
ఖాండవప్రస్థపురమున నుండి వారు, రాజ్య మేలుచు నుండిరి పౌఢివెలయ. 305

ప. ధర్మావతారుం డగునజాతశత్రుండు తమ్ములఁ ద్రావదిం గూడి ధర్మానుసార
ముగా సర్ధరాజ్యం బగుకురురాజ్యమ్మను బూజ్యసామ్రాజ్యంబున బట్టభద్రుండై
ప్రజాపరిపాలన మొనర్చుచుండె నింద్రప్రస్థము ధర్మజునిపాలనమున రెండవ
స్వర్గముఁ బోలి యలరారె. 306

చ. సురవరకూర్చినందనుఁడు నుందరదేహుఁడు ఫల్గుణుండు భూ

వరుఁడు యుధిష్ఠిరాజ్ఞ నొకవర్షము తీర్థము లెల్లఁ గాంచనై

యరిగెను గాంగతీరమున కక్కడఁ గాంచె నులూపి నాఁగ నుం

దరి నది పార్థుఁ గోరుటయు దాని వివాహము పొందె నయ్యెడన్. 308

వ. అర్జునుండులూపిం గూడిన నద్యోగార్థమున దాని కిరావంతుం డనునుతుం డుద్భ
వించె నతం డవ్వల మణిపూరపురంబున కేగి చిత్రీవాహనపుత్రిఁ జిత్రాంగదను
బరిణయమై దానివలన బభ్రువాహనుం గాంచి యతివేషంబున ద్వారకానగరం
బున కేగిన మేనబావ యగుధనంజయు గౌరవించి శ్రీకృష్ణుండు తనమందిరము
నకుఁ గొనిపోయె. 309

— అర్జునుండు యతివేషంబున ద్వారవతి కరుగుట —

క. శ్రీకృష్ణునిసాధంబున, నాకొంతేయుండు మానియట్లుండం గా
శ్రీకృష్ణానుమతంబున, నాకన్నె సుభద్ర సలిపె నతనిసవర్యత్. 310

క. యతిరూపంబున ద్వారా, వతియందున ఫల్గుణుండు వర్తిలుచుండన్.
నతి యానుభద్ర యొకనాఁ, డతులితమతి నిట్టు లనియె నాతనితోడన్. 311

ఉ. దేవ మహానుభావ జగదీశ్వర మీరు నమస్తతీర్థముల్
నేవ యొనర్చినా రనుచుఁ జెప్పఁగ నే విని యున్నదాన నో
పావనమూర్తి నాయనుఁగుబావలు పాండుతనూజులుం బృథా
దేవియు వారిఁ జూచితీరె తెల్పుఁడు వారల కెల్ల నేమమే. 312

సీ. సంపూర్ణపూర్ణమా చంద్రబింబము సరి, పోలి యుండెడుముద్దు మోమువాఁడు
కమలరేఖలఁ బోలి కడునుందరంబైన, ధవళనేత్రంబులఁ దనరువాఁడు
మరుకొల్వుకూటము మాడ్కి నొప్పిన దగు, చెలువగువక్షఁబు గలుగువాఁడు
భానుతేజము సరి వచ్చుచు నుండెడు, కాయసౌందర్యము గలుగువాఁడు.

తే. సాటి లేనిసరాశ్రమశాలి యైన, వానినిం ధనుర్విద్యాప్రభావనిధిని
మేనయత్తకు వజ్రకి నై నవాని, విజయు నెందైనఁ గంటిరే వృథివిలోన. 313

తే. కటకటా! తీర్థయాత్రకుఁ గడలిపోయె, ననుచు వింటి నే నాతనిఁ గనులఁగాంచు
భాగ్యమున్నదో లేదో యాభావజనము,మీర లెందైనఁగాంచినవార లొక్కొక్కరి 314

వ. అని హావభావవికారములు బొందఁగ నర్జునుండును సుభద్రను మున్నే వలచి
మోహించెఁ గావున నవ్వుచు నాపువ్వు బోడికి ట్లనియె. 315

చ. నరు నెటు చూడ లేదు సలినాయతలోచన యోనుభద్ర యా
నరుఁ డని యెంచి మోహమున న న్వరియింపు మటంచుఁ బల్క న
వ్వనజదళాక్షి శోపమునఁ బల్కెను నిష్ఠురవాక్య మప్పు డ
ర్జునుఁ డను నే నటం చతఁడు నుందరికేలును బట్టఁ బోయినన్. 316

వ. సుభద్ర లజ్జావదన యై తనమందిరము కేగెఁ గృష్ణుండు సుభద్రార్జునులయను
రాగ మెఱింగి వారికిరహస్యమున వివాహమొనర్చి యింద్రప్రస్థంబునకుఁ బంపె

ధనఁజయుండు ధర్మజభీమనకులసహదేవుల నాలింగన మొనర్చి సుభద్రాచేఁ
గుంతిద్రావదులకు మ్రొక్కించిన నెల్ల రానందించి రయ్యెడ. 317

సీ. చెలియులు బావయుఁ జెలువార ఖాండవ, పృస్థమందున మహావైభవమున
నలరుచుండి రటంచు నాలించి శ్రీకృష్ణ, బలదేవసాత్యకిప్రవరు లెల్ల
వివిధభూషణములు వేడ్కఁ గైకొని ఖాండ, వపృస్థమునకును నచ్చి రవుడు
కానుక లెల్లను గవ్వడికిని సుభ, ద్రాకుఁ బంధువులకును దగ నొనంగి.

తే. పోయి రంత ద్వారకకును శ్రేయ మరలఁ, గుంతి యెంతయు మనమున సంతసించెఁ
దమ్ములునుబత్నులునునదాతన్నఁగొలువ, రాజ్యమేధర్మసతుండుఁ ప్రౌఢిమెఱయ

— సుభద్రా కభీమన్యుండువుట్టుట —

చ. తరుణి సుభద్రా గర్భమును దాల్చి కుమారునిఁ గాంచె దివ్యసుం
దరునిఁ బరాక్రమకృముని దామరసాయతనేత్రునిఁ ధురం
ధరు నతీవీరు లోకనుతు ధర్మవిచారుని శౌర్యమూర్తినిన్
గురుకులవంశశేఖరుని గోరికతో సభిమన్యు నంతటన్. 319

క. తనయుండు కలిగినపిమ్మట, ఘనుఁ డైనయుధిష్ఠిరుండు కడువేడుకతో
నొనరించె దానధర్మము, లను వలరఁగ వేలకొలఁది యానమయములోన్. 320

వ. శుక్లపక్షనుధాకరుం బోలెఁ దేజరిల్లునాయభిమన్యున కర్జునుం డత్రుశస్త్రాది
విద్యల నేర్పుచుఁ దనయంతవానిం జేసె నంత ద్రావదియు నీరుమోసి ధర్మజ
భీమార్జుననకులసహదేవులందు బ్రతివింద్యాదుల నేవురువుత్సృజం గాంచె వారు
ద్రావదేయులనం బరఁగి యభిమన్యునితో నకలవిద్యల నేర్చుచుండిరి. 321

ఉ. తనయులముద్దుఁ జూచుచును దల్లికి భక్తి సవర్యఁ జేయుచున్
గుణవతు లైనపత్నులను గూడి మెలంగుచు సర్వసౌఖ్యముల్
గొనుచు మహానుభావు లగుకుంతికుమారులు రాజ్య మేలుచున్
దనరిరి నిర్విచారు లయి ధర్మపరాయణు లై ధరాస్థలి. 322

సీ. ఘనులు కృష్ణార్జునుల్ ఖాండవవనమున, విహరించి రొకనాఁడు వేడ్కతోడ
నవుడొక్కఁ బ్రాహ్మణుడరుదెంచియిష్టాన్న, మొనఁగూడంచునువారిఁబొనఁగఁగోరె
నీ కేది యిష్టమా నో కోరు మనికృష్ణ, లనుటయు నావిప్పుఁ డనియె నిట్లు
ఖాండవదహనము మొండగునాకలి, తీర్చు నా కని వల్కెఁ దెలిసి వారు

తే. అగ్ని దేవునిఁ బూజింప నగ్ని దేవు, డవుడు ప్రత్యక్షమై వచ్చి యవల వరుణఁ
దలఁచి నన్నిహితుంజేసి చెలువుమీఱ, జయునకుదివ్యరథమును వేడ్క నొనఁగె.

వ. మఱియు సర్జునునకు గాండీవ మనుకార్ముక మొనంగి కృష్ణునకు సుదర్శనచక్రం
బును గౌమోదకి యసుగదయు నొనంగి యంతర్ధానంబు నొందినఁగృష్ణార్జునులు

ప్రహస్తాంతరంగులై ఖండవదహన మొనర్చి రంత నాయగ్నిండప్పించు
కొన లేక. 324

- క. మయుఁ డనెడువాఁడు కృష్ణా, ప్రియుఁ డగునర్జునుని గృష్ణ వీక్షించుచుఁ దా
రయమున నట కేతెంచి విజయ! నన్నుం గావు మనుచు శరణము జొచ్చెన్. 325
- వ. అర్జునుండు మయుని రక్షించినంత నాయగ్ని జ్వలలకు దేవతలు భయపడి దే
వేందుని కెఱింగింప నింద్రుఁ డేతెంచి యర్జునునిఁ బోరి యతనిపరాక్రమ
మునకు సంతసించి వారుణవాయవ్యాదిమహాత్రుము లిచ్చి చనియె నంత 326
- క. నరనారాయణు లిర్వురు, పరమానందమున ఖండవప్రస్థముఁ దా
మరిగిరి మయునిం దోడ్కొని, జరిగినకథ చెప్పి రపుడు స్వాంతము దనరన్. 327
- ఉ. ధర్మతనూభవుం డదియుఁ దా విని యెంతయు సంతసించి యీ
కార్ముకలాభమున్ గలిగె గల్గదు శత్రుభయం బటంచు లో
నర్మిలఁ దమ్మునిం బొగడి యాదవభూషణభక్తిఁ గొల్చి యా
ధర్మవిచారుఁ డెంతయును ధర్మము తప్పక రాజ్య మేలెఱుఁబో. 328
- వ. సుగుణభరణాలంకారుం డగునభాతశాత్రువుండు తమ్ములతో సర్వసౌఖ్యము లను
భవించుచు సర్వప్రజానురంజకముగా సర్వసర్వసహాచకముపారిపాలించుచుండె
నని వై శంపాయనుండు జనమేజయున కాదిపర్వవృత్తాంతసంగ్రహ మెఱింగించిన
నతం డవ్వలికథ నడుగుటయు. 329

ఆశ్వాసాంతము.

చ. తెలియవు మంచి చెడ్డ లవి దేవవరేణ్య నినుం భజించుటే
తెలియదు బాలభావమున దివ్యమయం బగుభారతంబులోఁ
గలిగిననత్కథాక్రమము గై కొని వ్రాసితి నీ కొనంగతిన్
జెలుపుగ స్వీకరించి నను జేకొని పోవుము చంద్రశేఖరా. 330

గద్యము—ఇది కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి
పుత్రికయును, కల్లూరి వేంకటసుబ్బరాయఁడుగారి
పత్నియును, రాజ్యలక్ష్మీవరిణయాది గ్రంథకర్త
యును అగు విశాలాక్షమ్మచే

రచియింపఁబడిన భారత

కథామృతమునం

దాదిపర్వము.

శ్రీ పరమేశ్వరార్పణ మస్తు.

శ్రీశ్రీశ్రీ

శ్రీ

భారతకథామృతము.

— సభాపర్వము —

- క. శ్రీవామాహృదయేశ్వర, దేవాధిప లోకవినుత దివ్యాకారా
సేవితసకలమునీశ్వర, సేవించి భజింతు నిన్ను శ్రీవరమేశా. 1
- వ. జనమేజయభూపల్లభునకు వైశంపాయనమునివల్లభుం డిట్లనంతరవృత్తాంతము
చెప్పం దొడంగె. 2
- క. నలువురు తమ్ములతోడన్, జెలి యాపాంచాలితోడఁ జెలుపు దలిత్పన్
సలలితమతి ధర్మసుతుఁడు, విలసిల్లుచు రాజ్యలక్ష్మీ వేడుకఁ బొందెన్. 3
- వ. అట్లు మహావైభవంబున ధర్మసృపాలుండు ప్రజాపరిపాలనం బొనర్చుచుండ
నొకనాఁడు శ్రీకృష్ణసమేతులై వినోదించుపాండవులదరి కేతెంచి యమ్మయుండు
యుధిష్ఠిరున కిట్లనియె. 4
- చ. జనవర! సత్యభూషణ! విశాలయశోధన! ధర్మరాజ! యో
వినుతసుశీల! నానుడులు వేడుకతో నిపు డాలకింపు నీ
యనుజుఁడు సవ్యసాచి నుగుణాధ్యుఁడు ఖాండవదాహమందుసన్
నను దయఁ బోయె నోయనఘ! నా కతఁడే యిడె ప్రాణదానమున్. 5
- క. దానికిఁ బ్రీత్యుపకారము, మానసమునఁ జేయఁ దలఁతు మానవనాథా
యే నసురవిశ్వకర్ముఁడ, నే నేర్పితి శిల్పశాస్త్ర మంతయుఁ జెలియన్. 6
- ఉ. ఆనతి మీ రొసంగిన మహాప్రభువా! యొకరమ్య మాసభా
స్థానము నే నొనర్తు నన సంతన మంది ధనంజయుం డనున్
దానవశిల్పి! మా కొనఁగుదాని రచించి మురారి కిచ్చినన్
మానవనాథుఁ డంతయును మానసమందున సంతసించెడున్. 7
- క. అనునెడల వాసుదేవుం, డనె నామయుతోడ దానవాధీశ్వర మేల్
ఘన మైనసభ యొనర్చుము, జనవతి ధర్మజున కిమ్ము సమ్మతి నాకున్. 8
- తే. అనిన మయుఁ డిట్లు పల్కు నోవనజనాభ! దేవవరులనభలఁ బోలి తేజరిల్లు
దివ్య మగుసభ రచియించి భవ్యమతికి, ధర్మసుతున కొసంగెదఁ దత్పరతను. 9
- వ. అని పలికి మయుండు పూర్వము వృషపర్వునకు సభాభవనము నిర్మింప నెంచి
వివిధరత్నముల బిందునరస్సున దాచి యుంటి నవి తెచ్చి సభ నిర్మింతు

మతియు భీమునకు గదను ధనంజయునకు దేవదత్తముఁ దెచ్చెద నని హరియును
మతి ధర్మరాజుజ్ఞును బిందుసరస్సున కేగె వాసుదేవుండు ద్వారక కేగె నంత
మయుండు బిందుసరమునుండి యింద్రసీలవజ్రవైడూర్యమరకతమాణిక్యములం
దెచ్చి యపూర్వసౌందర్యనిధి యగుసభాభవనము నిర్మించె. 10

సీ. మయవినిర్మితసభ మాటికిఁ జూడంగ, వేయికన్నులవేల్పు వెఱుగుపడును
బ్రహ్మసభను మించి పరుణసభను మించి, దేవేంద్రసభ వించి తేజరిల్లు
ధనరాజుసభ మించి కనుఁగొన నమర్తి, సభ మించి యెంతయుఁ బ్రభ నెనంగు
జగతి నెందున లేని సభను వినిర్మించి, మయుఁడు ధర్మజునకుఁ బ్రియత నొసఁగె
తే. దేవదత్త మర్జునునకుఁ దెలియ నొసఁగెఁ భీమసేనునకును గదఁ బ్రీతి నొసఁగె
దానవాధీశ్వరుం డంత మానవేంద్రుఁ, డైనధర్మజు మన్నన లంది పొండె. 11

—, మయసభావర్ణనము, —

ఉ. పచ్చలగోడలు వెలయువజ్రము లుంచినద్వారబంధముల్
హెచ్చగుతల్పు లద్దములు నింపగునట్లపరంజిమెట్లును
మచ్చగుదూలముల్ మలఁచుమానికముల్ గిటికీలు సీలముల్
ముచ్చట లీనునట్టి సభ మోహముఁ గూర్చెకు నెల్లవారికిన్. 12

చ. అలరెడు నాసభాభవనమందు సరోవర మొక్కదానిని
సలిపె సువర్ణవద్దములు స్వర్ణమయం బగునట్టిమత్స్యముల్
గలిగి వినిర్మలోదకము గల్గి పృథ్వికాశిలునట్టిదాని ని
య్యల వినుతింప శక్తిఁగలఁ డెవ్వఁడు కల్గిన శేషుఁ డొక్కఁడే. 13

క. చలువల నెసఁగెనునీడలు, గలిగి మనోహరము గూర్చు గా దగుఁబూదో
టలు మయుఁ డట నిర్మించెను, విలుసిల్లు నువాసనలను వెలయుచు నుండన్. 14
తే. అద్దములతోడఁ గిటికీలు నందమైన, బొమ్మలును గీలుబొమ్మలు పొంది పొసఁగ
వేయిగన్నులవేల్పుకు వింతఁగొలుపు చిత్రనిర్మితశాలను జేసె మయుఁడు. 15

ఉ. ఆపరమస్వరూప మగునాసభ యంతయు రత్ననిర్మిత
బ్రాపగు సూర్యకాంతులను గ్రీక్కుచు రేలుఁ బవళు నెప్పుడున్
స్థాపిత మైన తేజమున సర్వజగన్నుత మై తలిర్చె నా
సీమధివీస్థలంబునను నెయ్యది దానిని బోలియుండునే. 16

ప. అట్టి మహాసభాభవనమ్ము మయుండు. 17

తే. ధర్మజునకు సర్పించెను ధర్మసుతుఁడు, వరమనంతోషభరితుఁడై పలికె నిట్లు
లిందునే రాజసూయాదు లే నొనర్చు,వాడ ననుచు మయునిఁజాల ప్రస్తుతించె.

సీ. ధర్మతనూజుండు ధామ్యు లేర్పటచిన శుభలగ్నమందున విభవ మలర
మంగళవాద్యముల్ రంగుమీటుచునుండ భూనురాశీర్వాదములు సెలంగ
మయవినిర్మితనభ మనుజేశ్వరుడు ప్రవేశించె నెంతయు వేడ్క చెలువుమీట
నానభ జూడంగ నఖిలజేశాధీశు లరుగుదెంచిరి మునీశ్వరులఁ గూడి

తే. రాజులను గౌరవించి యారాజరాజు వారివలనఁ గానుకలను బడసెనంత

మునుల నెంతయు భక్తితోఁ బూజఁజేసి వారియాశీర్వాదులఁగొని వారిఁబంపె. 19
ప. అజాతశత్రుం డనేకవేలబ్రాహ్మణులకు సచారాధన మొనరించి యద్ధులకు
వలయువాని నొసంగి యొకనాఁడు జాయానజనమేతముగా సభలో నుభోపవిష్టుండై
యుండ బ్రహ్మచూసనపుత్రుండు నారదుం డేతెంచి రాజనీతిం బ్రశ్నించుచుఁ
బొందుపుత్రాగ్రిజన కిట్లనియె. 20

సీ. ధర్మమునందుఁ జిత్తము నిల్పి యీమహీచక్రముఁ బ్రోవుచే సదయహృదయ
యోగ్యు లావారి నియోగించితివి కదా నీదుపనులఁ జేయ మేదిసీశ
రాజుల కెప్పుడు ప్రబలుచుండు జయంబు దానిఁ గాపాడుచే ధర్మరాజు
నీవురోహితుఁ డతినిర్మలంబును వేదవేత్తయు నగునొకో విమలమూర్తి

తే. వేదశాస్త్రము లెఱిగినవీరవరుల సచివులుగఁ జేసి యుంటివా శాంతమూర్తి
వైద్యశాస్త్రప్రవీణులౌ వైద్యవరులు గలిగిరే నీమగృహమున లలితమూర్తి. 21

తే. ఆశగలవారి దొంగల నన్మత మాడువారలను దుష్టులను శత్రుపక్షపాతు
లను మఱియు రాజకార్యములందు నెపుడు నీవు నియమింపకుందువే భూవరేణ్య.

సీ. రాష్ట్రముపై వచ్చురాఁబడిలోన మూడవపాలు వెచ్చింప నవును గాని
మిక్కిలిగా నగుటొక్కము వెచ్చింప రా దని యెఱుఁగుచే రాజరాజు
శరణము గోరిన శత్రువు నైనను రక్షింతువే ధర్మరాజు నీవు
చోరభయంబులు నీరాష్ట్రమున లేక పాలించుచుందువే పార్థివేంద్ర

తే. వైరిరాజులపక్షమై వారివలన, ధనము గొని నీ కవకృతిని దలఁపనట్టి
భక్తివిశ్వాసపాత్రులు భటులు నీకు, గలిగియున్నారె చెప్పుము సలలితాత్మ. 22

సీ. నిర్ణయకాలాన నీనేవకులకును, జీతంబు లిత్తువా భూతలేంద్ర
రాజ్యకార్యాదినిర్వాహకత్వమునకు, ధనలుబ్ధులను బంపఁ దలఁపవు కద
నీదురక్షిత మగునీ రాష్ట్రమందున, జారులు చోరులు లేరు కాదె
సరవినీరాజ్యము సస్యసమృద్ధమై, వర్ధిల్లుచున్నదే వరసృపాల

తే. సకలరాజరాజులు నిన్ను సన్నుతించు, నట్లు గురుల బాంధవులను నాశ్రితులను
భక్తులను బేదవారలఁ బ్రిత్యహంబుఁ, బ్రోచుచుంటివె తెలుపుము పుణ్యమూర్తి.

చ. అనవుడు ధర్మపుత్రుడు మహాముని కిట్లను గేలు మోడ్చి యో
మునివర! చేత నావటకుఁ బోచుచునుందును బేదవారలన్
విను మిల ధర్మకార్యముల వేడ్క నొనర్చి యథార్థతక్తితో
జనులను గాచుచుందు సనిశంబును జూచెద వారిమేలుకై .

25

— నారదుండు పాండురాజు సందేశమెఱింగించుట —

వ. అనిన నారదుండు సంతసించి పాండురాజుసందేశ మెఱింగించి ధర్మనందనా! రాజ
సూయయాగ మొనర్చుము సీతంశ్చి కమరావాసము లభించు నని బోధించిన
యుధిష్ఠిరుం డాతనియుపదేశము శిరసావహించి తమ్ములుఁ గొమ్మయు దాను
నమ్మునికే బ్రదక్షిణనమస్కార మొనర్చిన సతండు తిరోహితుఁ డయ్యె సంత.

ఉ. నారదహూనినాధవచనంబుల బోధితుడై జగత్ప్రియంబునం

గూరిమిఁ గూర్చుచి త్తమున గొంతినుతుండు యుధిష్ఠిరుండు పెం

పారఁగ రాజసూయ మనునధ్వరముం బొనరింప నెంచి యా

ధాగుణినాథుఁ డయ్యెడను ధామ్యులతో నెఱింగించె సంతయున్ .

27

క. ఘనులై నధామ్యులని రిటు, జననాయక పాండురాజుసందేశమునన్

ఘన మైనరాజసూయము, నొనరించుట శ్రేష్ఠ మైన దుర్వీణ్యలిలోన్ .

28

వ. అప్పుడు భీమార్జునసకులసహదేవులు రాజసూయమునకై యగ్రజున కుత్సా

హము గల్గించుటయు సయ్యచసరచ్చున.

29

క. శ్రీకృష్ణుని యదుముఖ్యునిఁ, కైకొని రావలయు ననుచుఁ గొంతేయుం డా

లోకేశునకై యరదముఁ, బ్రాకటగతి ద్వారకకును బంపించుటయున్

30

సీ. అంత జనార్దనుం డానందపరవశుం, డై ఖండవప్రస్థ మవుడు చనియె

ధర్మరా జెదురేగి తమ్ములతోఁ గూడ, గృష్ణుఁ దోడ్చెచ్చెను గేఠ గ్రహించి

యమలాననంబున నాశీనునిం జేసి, కుశలవాక్యంబులు కొన్ని నలిపి

యాదవాలంకారుఁ డార్తరక్షాపరుం, డైనమురారితో ననియె నృపతి

తే. బావ! నీ వెఱుంగనిది యీషనుధలోన, లేదు లే డైనఁ జెప్పెద యాదవేంద్ర

నారదప్రబోధితుఁడనై నారసింహా!, రాజసూయము చేయ నేర్పటచు కొంటి.

తే. పితృహితార్థము గా దీని వెన నొనర్పఁ, బూనితిని దయ నాయందుఁబూని నీవు

అధ్వరంబును నెఱవేటు నట్లు సేయు, మనఘ! భార మంతయు నీడె వనజనాభ.

వ. అని యజాతశత్రుండు పలికిన వసుదేవపుత్రుండు కరంబు సంతసిల్లి యుధిష్ఠిరా!

రాజసూయము సేయుదు ననుట కెంతయు సంతసం బయ్యెఁ గాని కుత్ప్రియవీరుల

నెల్ల జయించినజరాసంధుం డున్నవాఁ డతనిఁ బరిమార్చిన యాగము నిరాటం

కమ్ముగా నెఱవేఱు నన భీమాద్వునులు జరాసంధుని వధియింతు మని యగ్రజున
కానంద మాపాదించిరి. 33

తే. ధర్మరా జిట్లు పలికె నోదైత్యదమన, యాజరాసంధువుట్టువు నంత నాకుఁ
దెలియఁ జెప్ప మనంగను బలికె నిట్లు, లార్తరతౌపరుండు నారాయణుండు. 34

క. నరవర! తెల్పెద నాతఁడు, జర యనురక్కసివలనను సంధింపఁ బడెన్.

బరగి జరాసంధుండన, నరిభీకరుడై యెసంగె నాతఁడు ధరలోన్. 35

వ. అని జరాసంధుని జన్మవృత్తాంతము సాంతముగా విన్నవించె నంత. 36

ఆ. నరుడు భీమసేన నారాయణులు ధర్మ, తనయు నాజ్ఞఁ బొంది త్వరితముగను
పోయి మగధదేశమున జరాసంధుని, గాంచి రతఁడు వీరి గాంచి యవల. 37

— ధర్మరాజు రాజసూయ మొనర్చుట —

సీ. అపుడు జరాసంధుఁ డాతిధ్య మిడుటయు, సమ్మతింపక యిట్లు శౌరి పలికె
నేను గృష్ణుండను నితఁడు పార్థుండును, నతఁడు భీముండు మహాబలుండు
ధర్మనందనునాజ్ఞఁ దప్పకుండఁగ నిన్ను, వధియింప వచ్చినవార మోయి
నిరపరాధకు లైనధరణిధవులను గా, రావాసమున నుంచి తకఁట సీవు

తే. దుష్టకార్య మొనర్చినదుష్టుఁ డీవు, నిన్నుఁ బోలుపరాక్రమనిపుణుండవని
లే డనుచు గర్వ మొందెనువాడ వీవు, నీతి శాంతిని విడిచినసీచమతివి.

క. సీతోఁ గయ్య మొనర్పఁగ, నేతెంచినవార మోయి యెఱుఁగుము మ మోక్ష
ఘాతుకుండ! వేగరమ్మా, మాతో రణముం బొనర్చుమా బీరమునన్. 39

క. కారాగృహమం దుండిన, వారల విడిపించి రాచవారల కెందున్
గూర్తవ్యము సేయ ననిన, నోరీ నిను విడుచువార మోహో యనఁగన్. 40

తే. అన జరాసంధు డిట్లనె నలుకతోడ, యాదవకులోద్భవుండవై నట్టినిన్నుఁ
జూచి రాజుల విడుతునా సీచ! రమ్ము, మిమ్ముమువ్వుర వధియింతు మిసిమిచెడఁగ.

క. అనిన జరాసంధునితో, నని నల్పి వృకోదరుండు హా యన గడతో
ఘనకాయు నతనిఁ గూల్చెను, వనజాక్షుండు మెచ్చె భీముబాహుబలంబున్. 42

వ. జరాసంధవధానంతర మాతనికుమారుడు సహదేవునకు మగధరాజ్యాభిషేక
మొనర్చి శ్రీకృష్ణభీమపార్థు లింద్రప్రస్థమున కేగి ధర్మజనిపాదారవిందములపై
సాగిలిపడి మ్రొక్కిన నతండు వారిం గుచ్చి కౌగిలించె నంత యోగేశ్వరేశ్వ
రుం డగువిశ్వేశ్వరుననుమతి నలువురు తమ్ములు నాల్గుదిశలుకు దిగ్విజయార్థ ము
రిగి రంత. 43

సీ. విజయుఁ డుత్తరము దిగ్విజయముగాఁ బోయి, యోడించి యాపులిందోర్వినాథు
నతనివల్లను వేల కగుధనంబును గొని, ప్రతివింధ్యభూపాలుపాలి కేగి

తనపరాక్రమము నాతనికిఁ జూపియు వాని, చే నధికధనంబు స్వీకరించి
సర్వదేశములలో నుర్వీచతుల గెల్చి, వెల లేనిధనముతో వేడ్కమీఁటఁ

తే. జనియెఁ బ్రాగ్జ్యోతిషమున కాజనవశేష్యుఁడై సభగవత్తుతోడత నని యొనర్చి
జయము గాంచె వేలు ధనంబు సంగ్రహించి, తెచ్చి ధర్మకండనునకునిచ్చె వేడ్క.
న. అంత భీమసేనుండు పూర్వద్విగ్విజయమ్మును సలిపి పాంచాలవిదేహదశార్ణపతులన
లన మహాధనంబు నేరించె సహదేవుండు కక్షిణద్విగ్విజయంబును నకులుండు పశ్చి
మద్విగ్విజయంబును సలిపిరి. నమ స్తాజులం గెల్చి తమ్ములు మిత్రమీఁతినధనం బగ్ర
జుల కొనుగిరి.

45

క. ఘన లగు తమ్ములు తెచ్చిరఁ ధన మంతయు నిల్లునిండఁ దనరావటయుఁ
జననాయకుండు సంతన, మున యాగస్త్యయన్న మపుడు మొకలిడఁ బోయెఁ.

నీ. సకలభూదేవులు సమచక్రితనయుని, జయము గోరుచు నుండి ప్రియము మీఁ
నపుడు లీలామానుషాకారుఁ డగునట్టి, దేవకీసూనుఁ డే తెంచుటయును
మత్స్యపాంచాలాదిమగధవిదేహాది, ప్రభువు లేతెంచిరి వై భవమున
వసుదేవసాత్యకీబలరామప్రద్యుమ్న యాదవు లెల్లరు సరుగుదేఱ

తే. భీష్మకలశశాశ్వత్థామవిదురసంజ, యాంబికేయదుర్యోధను లందఱు
చచ్చి రప్పరి కెంతయు నిచ్చుతోడ, ధర్మసంపన్నాజ్ఞను దప్పకుండ.

47

క. వచ్చిరి కౌరవు లెల్లరు, వచ్చిరి యదుముఖ్యులెల్ల వాంఛ దలిర్పన్
వచ్చి రనేకపుత్రులు, వచ్చిరి యారాజసూయవై భవ మరయన్.

48

తే. రాజసూయమ్ము చూడంగ రాణ లెసంగ, వచ్చినట్టివారలను భూవల్లభుండు
మిగుల మర్యాద లొనరించి తగినపగిది, నిచ్చె వారలు వసియింప నిండ్లు కొన్ని.4)

న. యాగకార్యము లొనర్ప భీష్మద్రోణశృపాశ్వత్థామకర్ణ శకునిదుర్యోధనదుశ్శాస
నాదులు నియమించఁబడిరి దీక్షితుండై యజాతశత్రుండు రాజసూయమొనర్పచుండె.

చ. అనువుగ ధర్మసూనుఁడు సీతాబ్జదళేక్షణ యాజ్ఞసేనితో
ఘన మగురాజసూయమును గౌతుక మొండ నొనర్చె దత్సభన్
జగద్రుత్సర్గ రుక్ వినుతి నల్లుచు నుండిరి పాండవేయులన్
దనరెడుదత్సభామహిమ ధన్యమతిం గనుచుండి రెల్లరున్.

51

క. కొండలు ముఖముం బొగడియు, గొండలు ద్రుపదాత్మజాతఁ గొలుతురు భక్తి
కొండలు మయసభఁ బొగడుచు , గొండలు పాండవుల భక్తి గొలిచెద రచటన్.

వ. నిరాటంకముగా రాజసూయాధ్వరము నెఱవేలుచుండె సంత దేవన్నతండ్రిబాత్మవైరి
కి ట్లనియె.

53

ఉ. నీవలనం బనిత్ర మయి నిత్యే గులంబు స్మృపాలశేఖరా
యీవు కులాబ్ధిచంద్రుఁ డగు దీవె కుసూద్యహ! నాదుపంపుగా

నీవాక పుణ్యపూనుషుని నీనచయంబునఁ బూజఁ జేయుమా
నావుడు ధర్మపుత్రుఁడు మనంబున వేసుకతోడ నిట్లనున్.

54

క. తాతా యిప్పు డెవ్వారికి, నాతగుసర్వస్వం బొసంగె నయ మయ్యెడునో

ప్రీతి నెఱిగించి నను నం, ప్రీతునిఁగాఁ జేయు మనుచు వేఁడిన మీఁడన్.

55

మ. ఘనునిన్ ధర్మవిచారు శిశుని జగత్కళ్యాణు నీదేవకీ

శిశుయన్ బూతచరిత్రునిన్ సుగుణవిస్తారున్ రమానాథునిన్

ననజాతాయతీలోచనున్ విమలభాస్వదూపు నీకృష్ణుఁ గొ

ల్పినకొల్పుల్ గడు సుప్రసిద్ధము లగున్ టోణీతిలాధీశ్వరా.

56

మ. అని భీష్ముండు వచించినన్ మనములో నాహ్లాద మేపారఁగా

ఘనుడాధర్మతనూభవుండు త్రిజగత్కళ్యాణమూర్తి మహా

త్ముని లోకై కనుతుం బరాత్పరు జగత్పూజ్యుఁ రమానాథునిన్

గని పూజించి యొసంగె చ్ఛయమును లోకప్రస్తుతుం డయ్యెడన్.

57

వ. అజాతశత్రుం డొసంగినయర్హము యదూద్వహుండు సంప్రీతుఁడై పరిగ్రహించెఁ

బరిగ్రహించుటకుఁ జేదినాథుండు శిశుపాలుండు సహింప నేరక గాంగేయుఁ బదరి

కృష్ణునధిక్షేపించి కన్నుల నిప్పులు గాల మండిపఁచుచుఁ గౌంతేయగ్రజునకి ట్లనియె.

క. ఇందు మహాత్ములు సరపతు, తెండటో గుమికూడి యుండ నిందుకులేశా

యందట విడిచి యనర్హుఁడు, నందసుతుఁ కర్ణ్య మొసంగినాఁడ వి దేలా.

59

తే. వృష్ణికులపాంసనుం డగుకృష్ణునకును, స్వర్ణమిచ్చుటదూష్య మా సనియెఱుఁగవొ

గుణగరిష్ఠులు పాంశురాట్రయ లిట్టియక్రమం బొసరించి రేమందు నహహ. 60

సీ. యాదవునందు మీ కభిమాన ముండిన, నడిగినధన మిచ్చి యనుప రాదె

యంతియే కాని మహాసభాస్థలమునఁ, బూజించు లే తిప్పు పూరునంశ్య

నిత్యసత్యవ్రతాన్వితుడ వనుచు నీదు, క్రతువుకై వచ్చుభూపతుల నెల్ల

నవమాన మొసరించితివి మహారాజనీ, విటు నేయఁ డగునో యక్కట యటంచు

తే. సభను వెడలి పోవుచు నుండ జముసుతుండు, వానివారింది యిట్లని పలికె నతఁడు

మాపితామహునాజ్ఞను మానకుండ, దేవకీసూతిఁ బూజించితిని నరేంద్ర. 61

వ. అని చంద్రాన్వయాధీశుండు పలికిన శిశుపాలుండు ధర్మజు గర్వించి పలికి కృష్ణుని

దూరిన భీష్ముండు వానికి బుద్ధిసెప్పుటయు నంత వానిదౌష్ట్యము చూడలేక పాంచ

జన్యధరుండు సుదర్శనచక్రమును వదలి శిశుపాలుని విగతజీవుని జేసె నంత. 62

ఆ. ధర్మతనయునకును ధర్మణిలోన్మపతులు, కట్నముల నొసంగిరి కడకతోడ

వెలు లేని రత్నములు వజ్రనీలముల్, పరఁగుదివ్యమైనవస్త్రములును.

63

- క. శ్రీకృష్ణుడు యదుముఖ్యుడు, పాకారిష్ఠముఖినుతోపమేష్వరుఁ డా
లోకస్తుత్యుఁ డచంతుఁడు, కైకొను మని మనుల నొసఁగెఁ గాంతేయులకున్ 64
- వ. అంత రాజసూయము పరిసన్నాస్త నొందిన యుధిష్ఠిరుండు వచ్చిఁవారి నెల్ల సబహు
మానముగా వీడ్కొలిపె. 65
- సీ. హస్తినాపురి కేగి యంత దుర్యోధనుఁ, డెంతయో చింతించె స్వాంతమందుఁ
బాండవేమాగ్రజు భాగ్యభోగ్యములకు, నోర్వ లే కుండె సుయోధనుండు
నేరితోఁ బలుకక నింతయుఁ గుఱవక, సంతాప మొందెను సంతతంబు
భూలోకమున లేనిపూజ్యసభాగేహ, నుండ రాకృతిఁ గనికుందికుంది
- తే. వారి రాజ్యలక్ష్మి హరింపవలయు ననుచు, ఖలుఁడు గాంధారిసూనుండు తలచుచుండి
యొక్కదిసమున శకునితో నూహఁ జేసి, చనియె కృతరాష్ట్రపాలిఁ సమ్మతమున.
- మ. జనకుం డాధృతరాష్ట్రుఁ గాంచి పలికె స్సంతాపచిత్తమ్ముతో
విను మాధర్మజు రాజ్యలాభము జగద్విఖ్యాతికిం గాత్రమై
కన నయ్యెం గదె రాజసూయమున నీత్యైమండలిం దదవ్వశం
బునుగాఁ జేసికొనె నిచ్చార మిది నాబుద్ధిం దలంపోయఁగన్. 67
- క. కావున ధర్మత నూభవు, వేవేగమ పిల్వు మిటకుఁ బృథ్వీనాథా
మావెనక జూడమాడుదు, నావుడు దృతరాష్ట్రుఁ డనియె నందనుతోడన్ 68
- తే. 69 సీ కయ్యె విపరీత మిట్టిబుద్ధి, పాండవులసిరి గాంచి నీ వుండలేవా
కదర వారికంటెను సిరి గలదునీకు; గుటిలవృత్తిని మానుమా కొడుకుకుట్టి 69
- సీ. అని విచారించి యయ్యూరిబి కేయుండు వెండి, రాజులు శౌరవార్థంబు గాంగఁ
గానుక లొసఁగిరి కౌంతేయునకుఁ గాని, వారెల్ల స్మిరియుల్ కౌరవేంద్ర
వారిభాగ్యంబును గోర నేటికి నీవు, దేవేంద్రభోగము తేజరిల్ల
నేకొఱంతయు లేక యోకురుభూషణా, వర్ధిల్లుచుంటివి వసుధయందు
- తే. నిన్నుఁ బోల రేవారలు కన్నకొడుక, పాండవులయందు ద్వేషంబు వదలు మయ్య
యవనిపతులు నీయరిగావు లగుదురయ్య యనిన దుర్యోధనుం డను జనకుసకును. 70
- తే. ధర్మజునికీర్తివల్లి యీధరణిలోన, సకలదశలకుఁ బాఠకెను జనవరేణ్య
సర్వదేశముల్ గెలిచెను సవ్యసాచి, నేను సహియింపఁగాఁ జాల దీని సయ్య. 71
- వ. సప్తద్వీపసముద్రముద్రితమహామహీమండంబెల్ల వారివశం బై యుండెనిర్వక్రజరాక్ర
మవంతుండ నగునే నిది చూచి సహింపఁ జాల ధర్మనందనుమందిరము రత్నమ
యందై విరాజిల్లుచున్నయది వినుము. 72

- క. పదివేలగేస్తు లనిశము, మునమున, ధర్మజనియింట భుజియితురు న
 చెడ రెల్లయుషులు నచటికి, మది నాకువిచార మయ్యె మామననాథా. 73
- క. యమతనయునింట నిత్యము, విమలాత్ములు కుటుచుచుండ్రు విప్రులు వేవేల్
 క్రమముగ సంపత్తివెనుకన్, గమలాక్షి భుజించు గృష్ణ కౌరవనాథా 74
- ఆ. యజ్ఞదీక్షితుఁ డగుయమ సూతి తమ్ములు, ఛత్రచామరములు సరగఁ బట్టి
 కొలుచుచుండు రతనిఁ గోరికమీఱుండ ద్విభవ మెన్న నగునె యిభఃపురీశ. 75
- వ. ధృష్టద్యుమ్నుండును గృష్ణంఘను సర్పమహిపతులచే ధర్మజునకు మ్రొక్కించు
 చుండి రది మాకుఁ దలవంపు లయ్యె నయ్యెడ. 76
- క. సవ్వెను ద్రోవది ననుఁ గని, నవ్వుడుఁ బొండవులుఁ గూడ నవ్విరి భటులున్
 నవ్విరి కృష్ణప్రభృతులు, నవ్విరి పరిభవము గలిగె సరవర! నాకున్. 77
- వ. అయ్యవసరంబున. 78
- తే. శకుని దుర్యోధనుఁ గాంచి శమనసుతుని, మాయజూడిముసం గెల్చి శ్రేయసులఁ
 గుట్ట! వారిరాజ్యము నీకుఁ గూర్చువాడఁ, నింకె బోనాడు మని పల్కె సంతనముగ. 79
- క. అనినన్ దుర్యోధనుఁ డి, ట్లనియెన్ మామామ జూదమందు నిపుణుఁ డో
 జననాథ! పొండవేయులఁ, గొనితేరం బంపవలయుఁ గోరుచు నుంటిన్. 80
- క. అనునెడ ధృతరాష్ట్రుం డను, దసయా! యిది విదురుతోడఁ దగ నాలోచిం
 తు నతండు సెప్పినట్లుగఁ, జను నెడ మే లగును మనకు సర్వవిధములన్. 81
- వ. నావుడు దుర్యోధనుండు దండ్రుం గాంచి విదురునితో నాలోచింపఁ దగ దతండు
 పొండవపక్షపాతి మనమేలు కోరంఘ శకునిమతంబుచక్రీ వొడంబడ కున్న నే నిదె
 నామేనిం బాయదు నని యటనుండి యొండుచోటికిం బోయె పంతె. 82
- ఆ. అంబికాతనూజుఁ డాత్మజుపల్కులుఁ, పంతగూరి సెట్టిచి త్తమునను
 దనయుమీఁదిమోహ మను వీడఁగా లేక, యెట్లొనర్తు ననుచు నెంచుచుండె. 83
- వ. అనంతరం బాదుర్యోధనునకుఁ బ్రియంబు నేయుటక నిశ్చయించి శిల్పశాస్త్రజ్ఞుల
 రావించి కాంచనమణిమయంబుగా నొకసభాస్థలంబు రచింప నాజ్ఞ యిచ్చి. 84
- క. ముదుకం డగుధృతరాష్ట్రుండు, విదురుని రావించి సుతుని విధి మెఱింగింపన్
 మది నాలోచించుచు నా, విదురుం డిట్లని నచించెఁ బృథ్వీశునితోన్. 85
- ఉ. కౌరవవంశభూషణ యకార్యము ను మ్మిది విన్న నానుచుల్
 కూరులు ధార్తరాష్ట్ర లతికృద్ధులు ధర్మవిహీను లెందును
 గౌరవపొండవుల్ గలిసి కయ్య మొనర్పక యుండు నట్లుగా
 భారతమం దొనర్చుటకు బాధ్యుడ వాదువు జూద మొప్పునే. 86

- క. జననాథ యెట్టిశాంతుల, కును జూడమునందుఁ బోరు కూడును గానన్
నినుమ్రొక్కుచుంటిఁ బొందుని, తనయుల నీతనయులట్లు తెలుపుము మదిలోన్. 87
- క. అన్నా! ధర్మము నిల్పుము, నన్నతమతు లైనపాండుజనపతిసుతులన్
మన్నింపుము నీరాజ్యము, కన్నాకై యొప్పుమీఱుఁ గౌరవనాథా. 88
- వ. అని సర్వధర్మవిదుం డగువిదురుండు పలికిన ధృతరాష్ట్రుండు. 89
- క. వీరలు వారలు నా కొక, తీగున నైనట్టివారు తెలియఁగి విదురా
వారికి వీరికి భేదము, కూరుతునే బుద్ధి లేనికుజుండ నొక్కొన్. 90
- వ. జూదంబుఁ జూడ నిభిలషించువాండఁ గానం జెప్పితి నేను నీవు భీష్మ ప్రాణ
కృపాదు లుండఁ బాండవుల కేకీడును వాటిల్లదు గావున నీ విండ్రిస్థిమమున కేగి
సజాయానుజమ్ముగఁ బాండవాగ్రిజుం దొక్కొని యుంకిపుచ్చిదుర్యోధుని
రావించి యిట్లనియె. 91
- సీ. జూదంబువలన నో సుతుండ శాంతులకైచ, గలుగును నైది ముక్కాండమున
నన్నదమ్ములపుత్రు లగుమీకు మీలోన, భేదము గల్గిన భేద మగును
దానితో నెగ్గు లుత్పాదిల్లుఁ గావున, మానము జూడము మానధనుడ
యీవు పాండవులతో నెప్పటిమట్లుగాఁ, బూర్ణానురాగముఁ బొందు మయ్య
తే. కలిసి వారుమీరును బోన వలయు ధాత్రిఁ, బరులధనమును గోరుట పాపకరము
కలదు వేయిచెట్లధికము కలిమి నీకు, రాజసూయ మొచర్చము రాజరాజ. 92
- ఉ. ఆతఁడు చేసె ధర్మసుతుఁ డధ్వర మంతకు గొప్పగా నిటం
బీరిని నీ వొనర్చఁ గడ వేలకు వేలను బంచి పెట్టుచున్
భూతలనాధు లెల్లరును బోడిమి నిత్తురు నీకుఁ గాన్కలన్
నాతగుబోధనల్ వినుము నాదుకుమార ! నరేంద్రశేఖరా. 93
- తే. జూద మాడుట తగదని నాదుతమ్ముఁ, డైనవిదురుండు తెల్పెను గాన నట్టి
మాయజూదము నాడుట మంచి దగునె యనిన దుర్యోధనుం డను జనకునకును. 94
- సీ. రాజసూయానంతరము మయనిర్మిత, సభఁ జూడఁ బోతి నానమయమందు
జలపరిపూర్ణ కాసారంబు కానిది గా నెంచి యచ్చోట్టికే నరిగిలి
వలువలు దడిసిన వాయుతనూజుండు, ననుఁ జూచి నవ్వెనుజనవరేణ్య
యపుడు ధర్మాత్మజుననుచరుల్ వలువలఁ, దెచ్చి వేవేగ నా కిచ్చి కొండు
తే. నన్నుఁ గని నవ్వె నానళినాక్షి కృష్ణ, హృదయశల్యమై బాధించె నిభపురీశ
యక్కటక్కట పరులత్నీ సపహరింప, కున్నఁ బరుషార్థ మున్నదే యుద్విపత్తికి. 95

- చ. అనవుడు సంవికాతనయఁ డాత్మగతంబున నెంచి చూచి య
త్తనయుఁడు కోరుకోరికను తప్పక తీర్పఁదలంచి తమ్మునిన్
జననకెచిత్తుని న్విదురుఁ జయ్యనఁ బిల్చుచుఁ బొండురాజనం
దనులను దోడితెమ్మునుచుఁ దత్పరతన్ వచియించి పుచ్చుడున్. 96
- వ. విదురుండును గనకరథం బెక్కి ఖండవప్రస్థంబునకుం జని ధర్మసందనుం గాంచి
యతండును దమ్ములును గొమ్మయును మ్రొక్కిన దీవించి సుఖానీనుండై యున్న
సమయంబునఁ బొండవగ్రామం దతనిం గని యిట్లనియె. 97
- క. మాతొగ్గి యూరబి కేయుఁడు, మాతల్లి సతీమతల్లి మానుబలజమా
తాత సదీతనయుండుకా, భాగ్యులు సుఖమున్నవారె పావనచరితా. 98
- తే. గురుఁడు గృపుడు సత్కర్థమ కరుకులజులు, గుశలముగ నున్నవారలే విశదకీర్తి
మజ్జనకుఁ డెప్పుడైన ను మముఁ దలఁచునె, విస వచింపవె వీరుల విందుగాను. 99
- చ. అనుటయు ధర్మరాజునకు నవిదురుండును ధర్మపుత్రు నీ
జనకుఁడు కౌరవేశ్వరుఁడు సర్వజనంబులు సౌఖ్యవంతు ల
జ్ఞనపతి రత్న చిత్రసువిశాలసభాభవనం బొనర్చె ని
న్ననుజులతోడ రమ్మనియె నచ్చటి కెచ్చినవేడ్కఁ జూడఁగన్. 100
- వ. అనిన సంతసించి కుంతీసందనుండు కాంతయుం దమ్ములుం బరివేష్టించ భౌగ్ని
విదురసహితండ్డై కరిపురంబునకుం జనుడెంచె సంత. 101
- చ. ఘనఁ డగుధర్మసందనుఁడు ఖండవప్రస్థమునుండి వచ్చె సంత
చును విని యాసుయోధనుఁడు సోదరసంయుతుండై యెదుర్కొనెం
దనవరమందిరంబున కుదారతఁ గై కొని వచ్చి వారికిఁ
దనరుసపర్యలన్ సలుప దాసులఁ బుచ్చెను గారవంబునన్. 102
- క. మఱుచటిదిఁమున వారం దఱఁ దోడ్కొని నూతన మగుశనదివ్యసభాం
తరమును జూపెను వారం దఱుఁ జూచిరి దానిసాగనుఁ దనరినవేడ్కన్. 103
- వ. ధర్మజుండు సభావిశేషంబులం దిలకించియొక్కరత్నపీఠంబున నాశీనుండై యుండ
శకుని యతనిం గాంచి యిట్లనియె. 104
- తే. మానవాధీశ! యీసభాస్థానమందుఁ గొంతకాలము నుసమెల్ల సంతసమున
ద్యూతమాడుద మనిన నాభూతలేంద్రుఁడనియె సౌబలుఁగాంచి రోషావృతుఁడయి.
- వ. శకునీ! ద్యూత మనర్థదాయకము నా కిష్టము కా దనుచున్నంత దుర్యోధనుం
డజాతశత్రుం గాంచి సుహృద్ద్యూతంబు నీకిష్టం బేని యాడుము లేకున్న నోడితి
నని పల్కు మనిన ధర్మసందనుం డెట్లకేల కంగీకరించి సుయోధనున కిట్లనియె. 106

- ఆ. కురుకుమారులందుఁ గోరి యెచ్చరితోడ, జూడ మాడవలయుమేదినిశ
తెలుప వలయు ననుడుఁ దెలిపె గాంధారేయుఁ, షిటులు ధర్మజనకుఁ గుటిలవృత్తి
- ఆ. మామ శకుని నాకు మాటుగా నాడును, విత్త మెంతయేని పెట్టువాఁడ
సనిచ ధర్మసూనుఁ డౌగాఁ నయనుచును శకునితోడ నాడ సమ్మతించె. 108
- వ. అంత నాద్యూతవిశేషంబు లరయ భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామవిదురసంజయాదు
లెల్ల సభాసమై యుండి దశంతరంబ. 109
- చ. ఈన దగురాజ్యమంతయును ధర్మతనూభవుఁ డొడ్డి యోడె స
జ్జననకుఁ డెన్నగా నికృతి పాబలుఁ డంతయు గెల్చె బాండునఁ
దనుఁ డటు లోడుచుండుటయు దద్జ్ఞుఁడు వాఁ డటు గెల్చుచుంటయున్
గనుఁగొన నయ్యె మాటి కటఁ గల్గినవారల కెల్లఁ దెల్లమై. 110
- వ. ఇ ట్లధర్మద్యూతంబు ప్రవర్తించుచున్నంత విదురుండు ధృతరాష్ట్రుంజేరి
యిట్లనియె 111
- క. ఖలుఁ డగుదుర్యోధనుఁ డిలఁ, గలిగినదుశ్శకుచము లవి గలిగెను నీకుం
దెలిపితి వీని న్విడు మని, పలికితి విని వైతి వీవు పాధివముఖ్యా. 112
- చ. ఖలుఁ డగునీసుయోధనునిఁ గానల కేగఁగఁ బంశి పాండువు
తులకు ధరాతలం బాసఁగి తొల్లిటిరాజులు వోలెగీర్తిమైఁ
జెలఁగుము పుత్రమోహమును జెచ్చెర వీడుము ధర్మ మిట్లుగా
సలుపుము భారతాన్వయము సాకుము నేర్పునఁ గౌరవేశ్వరా. 113
- తే. దుష్టుని సుయోధనుని వీడు తొలఁగఁ జేసి, పాండుతులకు రాజ్యభూభార మెల్ల
నొనఁగు భారతాన్వయము చెంపెనఁగుచుండుఁ గౌరవాధీశ! సల్పు మిక్కార్థమిచ్చు. 114
- వ. అట్లు పలికినవిదురునిపలుకులు పుత్రమోహంబున నయ్యంబి కేయుండు గణింపక
మాటుపలుక కున్నంత విదురుండు ధార్తరాష్ట్రాగ్రజుఁ గాంచి యిట్లనియె. 115
- చ. పరమదురాత్మ! నీ విటులు పాండవలక్ష్మీని మోసకారివై
యరమర లేక కైకొనుట న్యాయవిరుద్ధము నీదుచేత లీ
ధరణిమెచ్చ రెవ్వరును దమ్ములు నీవును గర్ల పాబలుల్
మరిమరి మెచ్చుకోఁ గలరు మానుము జూదము వాదు వోవఁగన్. 116
- క. అనునెడ గాంధారేయుం, డను విదురా నీదునీతు లవి మా కేలా
యనయము పార్థులమేలే, కనుఁగొందువు నాదుమేలు కనుగొన వెపుడున్. 117
- తే. ధార్తరాష్ట్రుల నిందింపఁ దలఁతు వీవు, పాండవులకు మేలొనఁగూర్చు వాఁడ వైతి
శమనుఁ డైతివి మాపట్ల శత్రుపక్ష, పాతి వగునీవు మారాడ వలదు మాకు. 118

- ప. అని పడుకుంటే తయి వానిండులనాడి నిష్కలప్రయత్నం డయ్యె నంత శకుని
యునిష్ఠిరునితో నిట్లనియె. 119
- ఆ. ధర్మతనయ! నీవు ధనము కాజ్యంబును, నొడ్డి యోజినాడ వొడ్డుటకును
నింక నేమి కలహి యెఱిగింపు మనవును శమనతనయుఁ డనియె సౌబలునకు. 120
- చ. కలధన మెల్ల నోడితి వింక స్థిర లేకని పల్కువాడ వో
తులువ! యిదే యెం బిడితి దొడ్లధనం బని కోట్లు కోట్లుగాఁ
గలధన మెల్ల నొడ్డియును గన్గొన నోడెఁ గుహాద్వహండు ని
ర్మలచరితుండు ధర్మజుఁ డమాయకుఁ డై నృపధర్మనర్థియె. 121
- క. తనకుఁ గలరాజభూషలు, తనతమ్ములవెల్ల దీసి తాత్పర్యమునం
గన నొడ్డి నూడ సౌబలు, డణుమాత్రములోన గెల్చె నాభూషణమూల్. 122
- ఆ. ఒడ్డుటకును లేకయున్న ధర్మసుతుండు, తనదుసోదరుల నుదాసు లైన
నకులుని సహదేవుని కురుభూషణులను, ద్యూతపణము చేసి యోజిపోయె. 123
- ప. అంత నయ్యజాతశత్రుండు క్రమమ్మున నక్రిమం బగునమ్మాయాదురోడరమ్మున
భీమాద్గునులను డన్నను నొడ్డి యోజి చేయునదే మియు లేక చింతాకులస్వాం
తుండై యుండ శకుని వెండియును. 124
- ఉ. ధర్మతనూజ! యేల యిటు తాలిమిఁ దూలిచలించుచుంటి నీ
కర్మముఁజేసి యివ్వెతకుఁ గారణమయ్యెను యాజ్ఞనేని నీ
యర్పిలిపత్ని నొడ్డుమిపు డన్నను ద్రావని నొడ్డిచింతిన్
దుర్మతి యైనయాశకునితో మఱి యాడెను మాయజూడమున్. 125
- తే. శకుని పాంచాలరాట్టుతన్ సాధ్వి నపుడుఁ గెలిచె ద్యూతమునం దట్లుగెలిచినంత
ధార్తరాష్ట్రులు సంతోషమూర్తు లైరి పాండుసూనులు సిగ్గున నుండి రంత. 126
- తే. అపుడు సభనుహాహాకారమశిశులైగురుండు భీష్ముడుఁగృహుడువిదురుఁడుమరియు
నిలువు నీ రయి పోవగాఁ గలతపశిరి కారివులు చెలరేగిరి కాతుకమున. 127
- ప. అంత నాంబికేయుండు కుమారులారా! మీర లేమేమి గెలిచితి రనుచుండదుర్యో
ధనుండు విదురుం బిలిచి యిట్లనియె. 128
- క. విదురుఁడ వేగు పాండవ, సుదతిం దోడుకొని రమ్ముసుండరి నాయీ
నదమలగేహము దానీ, సుతలతోఁ దుడువవలయు సొంపలరారన్. 129
- చ. అని విదురుండు మానసమునందు సుదుఃఖముతోడ నోసుయో
ధన తగ దోరి నీ కిటులు ద్రావది దాసియటంచుఁ బల్కు నా

- వనజశఱాక్షి సోమకునివహ్ని జలించినయాచిత్రము
జననత సాధ్య ని ట్లనట సర్పముతోఁ జెలగాట లాడుటే. 131
- వ. చతుస్సముద్రముద్రితం బగుచుహామహీచక్రం జేయపాండవత్ని చిట్లు చేయు
టుచితంబు గాడనుచుండ దుర్యోధనుండు ప్రాతికామిం బిలిచి 132
- ఉ. పాండవపక్షపాతి యగువాఁ డగుట నిష్ఠురుండు పోడు నే
నుండ భయంబు లేచట నోయి! వడిం జని నాదునాజ్ఞ నా
పాండవధర్మపత్నిని సభాస్థలికిం గొనిరమ్ము నావుడున్
గొండొకయింతలోన నటకుం జని కృష్ణకుఁ దెల్పె నెంతయున్. 133
- చ. మనమునఁ జింత నేయుచును మానిని పల్కెను బ్రాతికామితో
ఘనుఁ డగుధర్మజుండు కుంకాంతను న న్నెటు లొడ్డియొడెనో
విని కని యే నెఱుంగ నిది వింతగ చున్నది పోయి పాండురా
త్తనయునిఁ గాంచి దీనిని యథార్థము గన్గొని రమ్ము చెచ్చెరన్. 134
- వ. ముందు నన్నోటువడి త న్నోటువడియెనో త న్నోటువడి నన్నోటువడియెనో కనుం
గొని ర మ్మరుండు వాఁడుపోయి పాంచాలివాక్యములు సుయోధనుని కెఱింగింప
నతండు ద్రోవదియే వచ్చినభాస్థానమునఁడననందేహముదీర్చుకొనుంగాకయని. 135
- తే. దుస్సనేరునిఁ దమ్ములి దుశ్చరితునిఁబిలిచి నీ వేగి వడిఁ బాండ వేయనతిని
ద్రావదిని సభలోనికిఁ ద్వరగఁ దెమ్ముటనుచుఁ బల్కిన నాదుష్టు డరిగె నంత. 136
- ఉ. భూతలనాథుఁ డాద్రుపదుపుత్రికఁ బాండవధర్మపత్ని న
జ్ఞాతవశాయతాక్షిఁ గులపావని నానుకుమారి సుందరిం
బూతచరిత్ర ద్రోవదిని మూఢుండు పల్కెను దుస్సనేరుఁ డి
ట్లోతరశాక్షి రమ్ము సభ సూడిగము ల్వాసరింపఁ జెచ్చెరన్. 137
- తే. మేము నిను గెల్చి కొంటిమి కోమలాంగి, సిగ్గు విడి మాసుయోధనుఁ జేరి కొలిచి
వరపుడ మొనర్చుచుండుము పాండవేయ, నతివి కాపు మాదాసివి సారసాక్షి. 138
- చ. అనవుడు యాజ్ఞసేని హృదయంబున నెంతయు భీతి గుందుచున్
గనుఁగవ నశ్రుధార లొగి గాఱంగ మేరు వడంకఁ దత్తఱం
బున నతిదీనతన్ బఱచి పోయెను దా సుబలాత్మజాగృహం
బున కటు లామె వెచ్చెనుకఁ బోయెను సూరుడు దుస్సనేరుడున్. 139
- క. పడ తీ యిఁకేల పోయెడు, తడయక నాతోడ రమ్ము తరుణీమణి మా
పడసినదాసివి పార్థుల, పడతివి కా వంచు నతిని భర్జించె గడుకా. 140
- వ. అయ్యవసరంబున. 141

ఉ. ఆకరువంశపాంసనుని కాయము పల్కె ననాధవోలే ని

ట్లోకునుపూత్ర ! యిట్లుట లొప్పదు దూష్యము నే రజస్వలన్

నీ కిదె ప్రార్థనం బిడుదు నే నట రాజు జన దేశవస్త్రు నై

యాకునుముఖ్యులుండుసభయం దెటు జొత్తు నటంచు బల్కుడున్.

142

వ. దుశ్శాసనం జాపించాలీసమ్ముఖంబున కేగి రజస్వలయు నేకవస్త్రయు సగునారాజ

పుత్ర కటిలకుంఠలంబులు ప్రభుగర్వంబునం బట్టి సభాస్థలంబున కీడ్చి తెచ్చుటయుం

నాంచి. — దుశ్శాసనంబు ద్రావనిని సభకుం దెచ్చుట. —

143

ఉ. నిర్వమునో సుయోధనుండు కారులుప్రేంగె జొచ్చె ద్రావని

బ్యంగ ద్యూతదాసీ పతివా యికమారమణీయకేహముల్

నర్వము శుభ్రతం గొలుప నాగుము పాడవు లెల్ల మాకు నీ

యర్చిని దానులైరి పరమోన్నత మయ్యెడు నంచు బక్ష్మినన్.

144

చ. వనజదళాక్షి ద్రావని సభాసమలం గని యిట్లు వల్కు నో

జనపతులార యోసుగుణసాగులార మహాత్ములార మీ

రసములు పెద్దవారలు దురాత్ముడు నన్నిట నేయఁ జూతు రీ

పనితన గావకుంటి రిది పాడియె చూడంగ ధర్మ మొప్పునే.

145

చ. కరుణ పహింప రయ్య కలకాంతను బాండవపత్ని యైనన

న్నరయుండు దుస్సనేనుఁ డిటు లక్కట నన్నొసరింపఁ బాడియె

గురువులు వృద్ధులున్ ఘనులు క్రూరుని వీనిని మండలింపరే

పరమవయాళురార జనవందితులార యిఁ కేమి చెప్పుదున్.

146

చ. ఘనుఁ డలయజ్ఞ సేననిమఖంబున జన్మము నొంది పాండురా

త్తనయులధర్మపత్ని నయి తామరనాథునికూర్చిచెల్లె నై

ఘను లగునట్టిపుత్రులను గాంచి పటినత నైన నేను దు

ష్టనికరమందుఁ జక్కితిని జూచితి రయ్య వదీయదుఃఖమున్.

147

ఉ. క్రూరుండు కౌరవాధముండు కోరిక నన్నిట చేయఁ పెద్దలే

యూరక చూచుచుండి రిటు లొప్పునె ధర్మము ద్రోణభీష్ములే

వీరిని మండలింప రొకొ వేడినుడుల్ విననైరి చూడ నీ

భారతవంశ మెంతయును బాపమయం బయి పోయె నక్కటా.

148

వ. అని పాంచాలరాజపుత్ర భర్తలఁ దిలకించుచుండ వారు దాను లాట నేమియుం

బలుకలేక తలలు వాంచుకొనిరి. కురువృద్ధు లెవ్వరును మాతాడనైరి. వికర్ణుం

డొక్కరుం డిక్కరణిం జేయుట ధర్మంబు గాదనిన వానిం బదరి కర్ణుండు ట్లనియె.

- జ. పలువురు భర్తలుండుటను వారిజప్రతివిశాలనేత్రకున్
పలువల నూడ్చినన్ విగతవస్త్రుగఁ జేసిన దోస మేది యీ
చెలునను వస్త్రహీనఁగను జేయు మటంచును ధార్తరాష్ట్రతోఁ
బలికెను గర్జుఁ డయ్యెడను బొండవు లెంతయు లజ్జఁ బొందగన్. 150
- ప. అకర్మవాక్యము లాకర్ణించి దుర్తయుం డగు దుర్యోధనుం డాద్రాపదిని వస్త్రహీనం
జేయుమని దుశ్శాసనుని బురికొల్పుటయు నాతఁడు సతీజనశిరోభూషణ మిగు శృష్ట
సమక్షమ్మున కేగి యాయమ్మ దాల్చినచుట్టము లూడలాగుచుండ నామె యిట్లని
దేవాదిదేవుం డగు శ్రీకృష్ణుని ప్రస్తుతించెను. 151
- ఉ. హా యదువంశహారమణి ! హా జగదేశసురూప ! కేశవా
హా యిటు నన్ను దుఃఖముల నందఁగఁజేయుచునుండె దుష్టుఁ డీ
పాయనిదుఃఖవారిధిని బాపవె నక్షయిరోడఁ బ్రోవవే
నాయెడ సత్కృపారసము నందఁగఁజేయవె నందనందనా. 152
- ఉ. దేవతలందు మేటి యగుదేవుండ వీవు యద్వాప్తముండ వో
సీవు సమస్తజీవముల నిల్పెడువాడవు వాసుదేవ నీ
నేవకురాల దుర్మతులు చిక్కులు వెల్లుచు నన్నవార లో
దేవ భవత్కృపాక్షమునఁ దేలిచి నన్ను నక్షయింపవే. 153
- చ. సనకసనందనాదులకు శక్యము గాని భవత్స్పృహనం
బున నలరించి నన్ను దయఁ బ్రోవుము దేవి కియాసముద్ర నే
ననయము నీకృపారసము నందిన నేమికోఱఁత గల్గెమన్
వనజఃకాయతాక్ష మునివందిత దేవ ! పరాత్పరా ! హరీ. 154
- మ. నినుఁ బ్రార్థించినవారికిన్ సుగతు లౌ నీరేజప్రతేక్షణ
కనుఁగొంటే పరమేశ నామవెతలం గారుణ్యవారాన్నిధీ
ఘనతా పాథులపత్నిన్ ద్రుపదభూకాంతాత్మసంజాత న
య్యును నీమధులబాటిఁ బక్కికొని నే నుంటిన్ హరీ మాధవా. 155
- చ. పరమపయాకరా నుజననందిత పాండవపక్ష శ్రీహరీ
దురితవినాశ ! సోదరిని దుష్టులబాటి వసించియున్న న
న్నరయును ప్రేమఁగోడను మహాత్మ జగన్నత దీనరక్షకా
సరసిజనాభ ది క్కెవ్వరు సాకఁగ నన్ను రమామనోహరా ! 156
- శా. నీవే తల్లిని తండ్రియుం గురుఁడవున్ నీవే జగన్నాథుఁడున్
నీవే విశ్వము తాల్చువాడవు ప్రభూ నీవే మహాత్ముండవున్

నీవే నన్నిటఁ బ్రోవది క్కరయఁగా నీసోదరి స్వేదయన్
రావే కావవె దేవకీతనయ యోరాజీవప్రతేక్షణా.

157

తే. అనచు ద్రాపది ప్రాప్తింప నచ్యుతుండు, ద్వారకాపురినుండియ ద్రాపదికిని
సత్యము గల్గు గావుత మని వచించె, సంత కురుసభ నెనఁగ హాహారవంబు.

158

క. ఒకపుట్టం బొలిచిన నిం, కొకఘట్టము తోన వచ్చె యువతీమణికిన్
ఒకటాకటి గాఁగ వలువలు, ప్రకటింపంబశేయఁ బెద్దపర్వతమువలెన్.

159

వ. ఒకదానిపై నొకటిగా దివ్యవస్త్రము లామహాసాధ్వీకిఁ గాన వచ్చుటయు నొలువ
లేకదిగ్గున దుశ్శాసనుండాశతపత్ర జైత్రనేత్రుని విడిచె నస్పాంచాలియుఁ దనమాన
భంగము గాకి తప్పెనని శ్రీకృష్ణధగవానుని స్మరించుచుండె నానమయమునఁ
గ్రోధానలము నైపలేక భీముం డీట్లు ప్రతిజ్ఞ సలిపె.

160

చ. నరవరులార మీరలు వినఁ దగు నేను బ్రతిజ్ఞఁ జేయుదున్
మరమున దుస్సనేను ఖలుఁ దున్నెడువాఁడఁ దదీయరక్త మే
నరమర లేక త్రావెద మహామహిమాంచితమూర్తి యైన యీ
తరుణికి మానభంగమును దా నొనరించుగలం బొసంగెదన్.

161

వ. భీమునిప్రతిజ్ఞ మెచ్చి యెల్లరు ధృతరాష్ట్రాదుల దూరిన విదురుం డెల్లవారు విన
నిట్లు లనియె.

162

తే. ద్రాపదిదేవిప్రసన్న కుత్తరము చెప్పు, వార లుండినఁ జెప్పు జోధీరులార
భారతరాష్ట్రానిభయమున నార్తయైచ, సతికి నుత్తర మిడుఁ డచ్యు సభ్యులార

163

వ. ఎవ్వరును మర్యోధనభయంబున మాతాడ కూరకుండఁ గర్కండు ద్రాపదిని సభలో
నికఁ దె మ్మని దుశ్శాసను బురికొల్పిన సతండు ద్రుపదమహితేశ్వరుదుహితదరి
కేగి తర్జనభర్జన మొనర్చుడు నామె యిట్లని దీనముగా విలపించెను.

164

ఉ. అత్తటి నాస్వయంవరమునందునభాస్థలిలో నమస్తరా
జోత్త ములుం గనుంగొనఁగ నొప్పుగవచ్చినయట్టిదాననై
యిత్తటి నీచుచేత నిటు లీడ్వఁగనై యిట వచ్చియుంటి మీ
చిత్తము జాలి బొంద దొకొ చెల్వను న స్గనఁగొన్నయింతలోన్.

165

చ. అలఘులు పాండుసూనులు మహాత్ములు వేల్పులఁ బోలువార లై
తులువ సభాస్థలంబునకు. దోకొనివచ్చి పరాభవించినన్
బలుకరు నన్నుఁ జూడ రతిపాపమొనర్తురు వృద్ధరాజు లీ
ఖలు నిది కా దటం చనగు కౌరవధర్మము కాలె నక్కటా!

166

- క. పరమపత్నివ్రత నీడిచి, యరమర లేకుండ వలువ లవి యొల్పిన నో
దురితాత్మ కూడ దని యీ కురువరు లెల్లరును బలుకకుండిరి కట్టా. 167
- ఉ. కారవవంశపాంసరుడు కాల్పేడు కోసెడు తాళజూల నో
ధారుణినాథులార తగుధర్మము మీరలు నాకుఁ జెప్పుఁ డీ
కారవదాసి వైతి నని క్రౌర్యముతో నని రట్టులాడునా
మీరలు చెప్పినట్లుగనె మీఁద మెలంగెన నంచుఁ బల్కినన్. 168
- వ. అంత నెవ్వరు మారాడకున్న శాంతనవుండు కాఁతేయపత్ని కిట్లనియె. 169
- తే. అమ్మ దీనిధర్మ మాప్యథాగ్రసుతుండు, చెప్పవలయు నొరులు చెప్పలేరు
నిన్నఁ బరిభవించునీచు లచిరకాల మందునే ఫలంబు నొందఁ గలరు. 170
- వ. అప్పుడు దుర్యోధనుండు పాంచాలరాజాత్మజ కిట్లనియె. 171
- చ. అలఁతులు పాండురాజునుతు లబ్జవళేక్షణ! యంగనాసముల్
పలుకరు నీ కొకింతయును వారల వీడి సుఖంపు ధార్తరా
ష్ట్రులను వరించి యీధరణి సాం పలరారు మటంచుఁ బల్కు వు
ద్ధు లపుడు చీ దురాత్మ యని దూరిరి వానిని గోపభావులై. 172
- వ. అంత మహోగ్రాకారుండై భీముండు దక్షిణహస్త మెత్తి ధార్తరాష్ట్రుల నీచేతి
తోఁ బిడిచేయువాడ నని ప్రతిజ్ఞఁ బట్టె. కర్ణుం డాస్వర్థ గాత్రిం గాంచి యిట్లనియె.
ఉత్సాహ. తరుణి ధార్తరాష్ట్రులకును దాసి వైతి విద్యోడన్
వరులు పలువు రున్న నిట్లు వచ్చె నక్కటక్కటా
కురుకుమారులందు నొకనిఁ గోరి పెండ్లియోడి యె
సరసిజాక్షి విపుల మైనసౌఖ్యముల మెలంగుమా. 174
- ఆ. నలినేత్ర రాచనగరున కేగుము, నీవు చేయుపనులు నేర్పఁ గలరు
పరుల విడిచి నీవు కురుకుమారులఁ గొల్చి, జీవనంబుఁ జేయు పూవుబోడి. 175
- వ. అని కర్ణుండు ప్రహసించిన దాసుం డగుట భీముం డేమియుఁ బల్కుకండ్ల నుయోధ
నుం డైశ్వర్యమదమత్తుండై కురువుమీఁది వస్త్రముం దీసి చేయి స్పృశించి ద్రుపద
జం గని నవ్వుచు నట కూర్చుండు మని నన్నఁ జేసె నంత. 176
- ఉ. భీముండు భీమమూర్తి యయి పృథ్వివరుల్ విన నిట్లు పల్కె నో
భూమివరేణ్యులార ప్రభుపుత్రిక పుణ్యచరిత్ర యైనమా
కోమలి నిట్లుగాఁ బలుకుక్రూరసుయోధను సంగరంబునన్
భూమినిఁ గూల్చి యీకురువు ముక్కలుముక్కలు గాఁగఁ జేసెదన్. 177

- స. భీమునివలనఁ గురువంశమునకు మహాప్రద్రవము వాటిల్లు నని విదురాదులు
తలంచుచుండిరంత ధృతరాష్ట్రునిగ్నిహోత్రాలయమున రాబందులు నక్కలు
కాకులు గ్రద్ద లఱచె నాదుర్నిమిత్తముల విదురాదు లాంబికేయున కెఱింగింప
నతఁడు దుర్యోధనున కిట్లనియె. 178
- క. దుర్మదాంధ యోరిదుర్యోధనా ద్రుష, వాత్మహత నిట్టు లంటి వకట
పరమసాధ్వి దాని భవయించుమా యది, యాదిశక్తిరూప మని నెఱుంగర. 179
- వ. ధృతరాష్ట్రుండు కొడుకుం బడరి పాంచాలిం దరికఁ బిలిచి యాశీర్వదించి యి
ట్లనియె. — ధృతరాష్ట్రుండు పాంచాలి నాదరించుట. — 180
- చ. అతివరొ నాదుకోడలుల యంగణలోనను నీవె పూజ్యవౌ
కుశుకము కల్గె నీ ననినఁ గోరుము కోర్కులఁ దీర్తు నన్న నా
నతి యతిభక్తి మామకును జాగిలి మ్రొక్కి వచించె నిట్టు లో
క్షీతివర ధర్మనంగనుని జేయుము దాన్యమునుండి ముక్తుఁగన్. 181
- క. భరతర్షభ ధర్మనరే, శ్వరుతమ్ములు భూషణములు శస్త్రాస్త్రములున్
వరమతి ధరించువారై, వరపుడముం బాయనట్లు వర మీయఁ గడే. 182
- క. వరవర్షిని కోరినయా, వర మిచ్చి మహీశ్వరుండు వనజదళాక్షీ
మణ్ణిమొకటి కోరు మన నా,తరుణీమణి పలికె నిట్లు తనమామకుచున్. 183
- వ. క్షత్రియకాంతకు రెండువరంబులకన్న నెక్కువ కోరిన ధర్మహాని యన నామెసాశీ
ల్యమునకు మెచ్చి యాంబికేయుండు. 184
- చ. పరమపవిత్రు లైనయలపాండుతచూజులఁ గాంచి యిట్లుచున్
గురుతర మైనరాజ్యమును గొండు నగ మ్మిది మీ కొనంగితిన్
వరసుతులార మున్నవలె వైభవమొప్పుఁగ రాజ్యమేలుచున్
సురుచిరకీర్తివంతు లయి సొంపు దలిర్చుడు భూతలంబునన్. 185
- క. అని పాంచాలీసహితులు, జనవినుతులు నైనపాగడుజనపతిసుతులన్
దనరెడు నింద్రప్రస్థం, బున కనిసెను రాజ్యభాగము నొనఁగి యంగణ. 186
- క. ఇంద్రునిపురముం బోలిన, యింద్రప్రస్థంబులోన నీపాండవభూ
మింద్రుండు ధర్మసూనుం, డింద్రునివలె రాజ్యలక్ష్మీ నేలుచునుండెన్. 187
- వ. కౌరవసభలో దుశ్శాసనుచే బలిభవింపఁబడిన మహాసాధ్వి తల విరియంబోసికొని
వాఁడు చచ్చువరకు జడ ముడిచికొన నని ప్రతిజ్ఞ పట్టియుండె నంత. 188
- తే. పాండవై శ్వర్యమునకు నోర్వంగ లేక, దుష్టుఁడు సుయోధనుఁడు తండ్రితోడఁబలికె
బాండవులఁ బిలిపింపు మీపగిది మరల, ద్యూత మాడంగవలయును భూతజేత. 189

వ. ఆసమయంబున మహాసాధ్వియగుగాంధారి పక్షికడ కేగి నోరోక్కిననుం ద్యులించి పాండు
పుత్రులకు రాజ్యమొసంగి పరమోత్తమంబునభారతాన్వయము గాపాటు మని
ప్రార్థించిన నతం డామెవాక్యంబుల నిరసించి బుత్రమోహము ద్యులంప లేని పాండ
వుల రప్పించిన శకునియుధిష్ఠుకున కి జ్ఞనియె. 190

ఆ. ధర్మతనయ నీవు ధార్తరాష్ట్రులతోడ, ద్యూత మాడవలయుఁ బ్రీతిమీఱు
ననిన ధర్మపుత్రుఁ డాఁబి కేయునియాజ్ఞ, వలన ద్యూత మాడె ఖలులతోడ. 191

వ. ఓడినవారు పంక్రైండేండ్లు వనవానంబు నొకయే డజ్జాతవానము చేయ నిశ్చయించు
కొని యాడి రంత. 192

తే. శకునితో ద్యూత మాడెను శమనసుతుఁడు, సర్వరాజ్యము గోల్పోయె నుర్విలోన
నిలువ నీడయుఁ గల్పగుడ్డయును లేక, నారచీరలు దాల్చిరి వార లుపుడు. 193

వ. పారిం గాంచి దుశ్శాసనాచికుమారులు నవ్వుచుండిరి భీష్మద్రోణదులు నవనాన
దీక్షితులగువారిం గాంచి చింతించి నీతు లుపదేశించిరి పాండవులు ధృతరాష్ట్ర
విదుర భీష్మద్రోణ గాంధారులకు మ్రొక్కి నారెయరుమతి వనమున కేగ సంసిద్ధు
లై రంత. 194

చ. తులువ ఖలుక సుయోధనుని దోర్బల మేర్పడ నొంచి యూరపుల్
నలిపెద ముక్కముక్కలుగ శత్రుని నీచుని దుస్సనేను భూ
తలమున గూల్చి నెత్తురులు ద్రావెద నియ్యది నిక్క మాను నా
పలుకులు నమ్ము డంచున బ్రభంజనపుత్రుఁడు పల్కె నయ్యెడక. 195

చ. అనిమొనఁ గర్ణుఁ జంపెదఁ గృతాంతుఁడఁబోలె నటంచు నర్జునుం
డనియెను ధార్తరాష్ట్రులను నందఱునం బరిమార్చువాడ నే
నని నకులుండు పల్కునెడ నానహదేవుఁడు పల్కె ధర్మనం
దన దురితాత్మునిన్ శకుని ధారుణిఁ గూలఁగ నేతుఁ బోరునన్. 196

వ. యుధిష్ఠిరుండు ధామ్యులతోఁ దమ్ములం ద్రాపదిం గూడి పోయివత్తుమని యెల్లర
కడ సెలవుం గొని కుంతిని విదురసదనంబున నుంచి పోవుచు నెల్లరు కుంతికి
మ్రొక్కిన నామె మిక్కిలి విలపించి వారల సంపిపుచ్చెనంత. 197

తే. యాజ్ఞ నేసినమేతుఁడై యచునుతుండు, తనదు తమ్ములతోఁ గూడి వనుల కేగ
ధార్తరాష్ట్రులు రాజ్యముద క్కె ననుచు, మిగుల సంతోషమూర్తులైమెలఁగిరంత. 198

వ. ఆసమయంబున నారదుం డాకాశంబున నుండి వచ్చి పదునాల్గవయేట మేటిభారత
యుద్ధము జరుగు పాండవులే జయము గాంతురని పలికి యంతర్ధాన మయ్యె నంత
విదుర సజయు లేతెంచి ధృతరాష్ట్రునకు నీతు లుపదేశించినఁ బుత్రమోహంబున

నతండు పరిగ్రహింపకుండ నని వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు సభాపర్య
వృత్తాంత సంగ్రహము చెల్పిన నతం డవ్వలి వృత్తాంత మడుగుటయు. 199

ఆ శ్వాసాంతము

చ. సుమములు చెల్ల నేరి పరిశుద్ధతఁ బూజ యొనర్చినట్లు వా
క్కుమముల నేరి పర్యచులు గూర్చి భవత్పదపంకజంబులం
దమలమనంబుతో నిడి మహావ్రభువా నినుఁ బూజ చేసితిన్
గ్రమముగ భారతామృతము గైకొను మ్రొక్కెద నోపరాత్మరా. 200

గద్యము.

ఇది కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి పుత్రికయును, కల్లూరి వేంకట
సుబ్బరాయఁడుగారి పత్నియును, గాజ్యలక్ష్మీపరిణయాది గ్రంథ
కర్త్రీయును, అగు విశాలాక్షమ్మచే రచింపఁబడిన
భారతకథామృతమునందు సభాపర్యము.

శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీమద్భారతకథామృతము

అరణ్యపర్వము

- క. శ్రీనామాహ్వానయేత్స్వర, దేవాధిపలోకవినుత దివ్యాకారా
సేవితసకలముచీత్స్వర, సేవించి భజంతు నిన్ను కీర్తివరమేశా.
- వ. జనమేజయమహీనాధునకు వైశంపాయనుఁ డిట్లు చెప్పఁ బోడఁగె. 2
- ఉ. ద్యూతమునందు కోడినప్రభూత్వము లాకగదేకసన్నతుల్
భూతలనేతపాదువరపుత్రులు ధర్మగుణైకభూషణుల్
పూతచరిత్రులున్ ఘనులు పుణ్యు లగణ్యమహాపరాక్రమా
వేతులు దేవనన్నిభులు వీరులు కౌరవవంశభూషణుల్. 3
- వ. వారుకామ్యకవనంబున కేగుటయు వారివెనువెంట భూదేవులెల్లఁ గాంచనరథానూ
థులై సుభద్రాభీమన్యుప్రతివింధ్యాదుల దోడ్కొనిపోయిరి. కౌరవ లప్పాండవులం గాంచి
దుఃఖించి యజాతవైరిం గాంచి సవినయంబు గా నిట్లనిరి. 4
- చ. నరవర యేమిచెప్పదుము న్యాయవిహీనులు ధార్తరాష్ట్రుఁ లా
కరిపురి నుండలేక మిముఁ గన్గొన వచ్చితిమయ్య యిందు నీ
నరిని వసెంతు మెల్లరము వాలిమి మమ్ము ననుగ్రహించు మో
పకమనయాసగా కడుచువారము మేమును గందములముల్. 5
- చ. అనుటయు ధర్మపుత్రుఁ డహ డంనఱఁ బోవల నూరజించి యీ
వనుల ననించు తెప్పటికి భావ్యముగా నిత హస్తినాపురం
బునకును బోయి సౌఖ్యములఁ బొందుఁజే మీ రిటునున్నఁ గష్టమా
నని నీగ వారిఁబంపిను మహాత్ములను నందఱు నానిరించుచున్. 6
- క. ధరణీసుం దెల్లఁచు భూ, వసులకుఁ బాండవులవద్ద ననియించుటకై
కరిపురికిఁ బోక యచ్చట, చనుచారని నిలిచియుండి రాగణ్యకలై. 7
- వ. అయ్యవసరమ్మన. 8
- ఉ. కాననమందు మీ రిటుల కష్టములొందుట చూడలేను నేఁ
గాన మహాత్ములార యిది కామ్యకము న్నిడి హస్తినాపురిన్
బోనగు నంచుఁ బాండుసరపుత్రుఁడు పక్కిన నమ్మహాసుహృత్
వానికిఁ బల్కి రిట్లనుచుఁ బాయనికారుణికత్వ మేర్పడన్. 9

- ఉ. భావణీనాథ యిల్లులుట స్పృమ సీక భవత్సమీపమున్
జేరినమాకుఁగవ్వములు చేకుర వెన్నుడు కందమూలముల్
కోకి భుజించుచుండెదము గ్రూరులనన్నిధి నుండఁ బాల మో
భూకవణాగ్రగణ్య మముఁ బ్రోచెనునాడవు నీనె చూడంగన్. 10
- స. భార్గవాష్ట్రులనన్నిధి నుండఁ బాలము. భవత్సన్నిధి నేనినసంతో మని యవసీబృందా
గకులు పలికి భక్తచందనుడు సన్నుతించి వీరల నాహా మెట్లు లభించునో యని
విశ్లేషించి. 11
- క. భన మేమి లేచినే నీ, జనులకు చన్నంబుఁ బెట్టి సాకుటయెట్లీ
చివదినము వడసాన్నం, బును చినువా రిట్లు వచ్చి పొగిలెదరకటా. 12
- తే. ఇష్టమృష్టాన్నమును భుజించునాచు, ఘనులు భూదేవులెల్లరి వనలలోన
కష్టములు బొంది నాతోడ కందమూల, ఫలము లెట్లు భుజింతురో తెలియదకట.
- తే. ఆత్మభోగార్థమునకు నే నానవడను, విప్రవర్యుల నెట్టులీ విసినమందు
నన్నమునుబెట్టి సాకుడునయ్యెలుపు, మనుడుధౌమ్యుఁడెట్లనుబృథాతనయునకును.
- చ. అనఘుని సూర్యదేవుని మహాత్మునిఁ గొల్చి న సుప్రసన్నుడై
వనజహితుండు సీకుఁ గలవాంఁకిత మెల్లను దీర్చునయ్య భా
రుణిఁ గలభూతకోటులకు రూఢిగ నన్న మొసంగి యాతఁడే
జనవర కాచు వా డగుట శాంతుడ వై భజింపు మిత్రునిన్. 15
- స. అని ధౌమ్యులు సూర్యాష్టోత్తర శతనామస్తోత్ర ముపదేశించినఁ బరిగ్రహించి ధ
ర్మజుడు సుస్నాతుండై మిత్రు నుద్దేశించి. 16
- ఉ. కాలుడు మృత్యువుం భగుడు కాష్టముహూర్తము కాలచక్రమున్
బోలంగ సూర్యుఁ డర్యముండు పూష బృహస్పతి వేదకర్తయున్
మేలగు వేదవాహనుండు మిత్రుండు శుక్రుండు వైద్యుతుండ వో
బాలదివాకరా సుజనచందితవర్తన యోవికర్తనా. 17
- ఉ. భూతవరుండు స్రవ్యయుఁ డమోనుడుండు గపిలుండు శౌరి జే
మాతుండు జీవనుండు శశి పూషుండు శాశ్వతుండున్ సనాతనుం
డై తగువిశ్వతోముఖచరాచరుడున్ మనసున్ సుపర్ణుండున్
ఖ్యాతిగ విశ్వకర్మ రవి వ్యక్తుడ వీ వగుదయ్య భాస్కరా. 18
- ఉ. ఎవ్వనికాంతిచే జగము లెంతయుఁ దెల్విని బొందుచుండెనో
యెవ్వనికై సమస్తజను లీధరణ్ణలి వేచియుండురో

యెవ్వఁడు చీకటి స్వశి హరించునో భక్తుల నాదరించునో

యవ్వనజాతమిత్రుని మహాత్ముని నిర్మలతుల్య బ్రథాకరా.

19

తే. అతిథులను బ్రోవ నన్నము సంసరోతి, నిన్న భజించినాడ నోకిన్నతండ్రి

నాయభిష్టము నెఱవేర్చి చచ్చు బ్రోవు, మనఘ యిదె నమస్కాంతము వనజమిత్ర.

మ. అని కొఁఁజేయుఁడు మ్రొక్కినన్ మనములో హృదించి యాభాసుఁడి

ట్లనె నోధర్మతనూ నీయభిమతం బాఁగొకి నీప్రార్థన

విని నే మెచ్చి వరులు నీ కొనఁగఁగా విచ్చేసితిన్ జమ్మి యీ

వనవాసంబున ద్వాదశాబ్దము తెటో నర్చించు మాపిమ్మటన్

21

తే. కారవులతోడియుద్ధముఁ గలుగు మోగు మీరు జయముఁగాంచెదరయ్య ధారుణీశ

పూజ్యసామ్రాజ్య మేలుదుఁ బూరువంజితలక సుఖముంతు విడిముందు విలసిలేముగ.

న. అని ప్రద్యోతనండు పాండవకృష్ణునకుఁ దామ్రపాత్ర మొసంగి దీనిని బాంచాల

రాజవంశన కమ్ము దాన నక్షయ్యముగా నన్నము లభించుఁ గోటానగో ట్లతిథుల

కన్నప్రదాన మొనర్పఁ గలవని యంతర్హితం డగునంత ఛిజ్జండు ధౌమ్యులకు

మ్రొక్కి యాజ్ఞసేనిఁ గానవించి తమ్ముల నాలింగన మొనర్చుకొని తామ్రపితరము

కృష్ణ కొసంగె నంత నన్న మక్షయ్య మయ్యె. నట్లుగా నగు నన్నమున ననేక

భాసురుల కన్నదానమొనర్చుచుఁ బాండవులు కొన్నిదినము లాననంబున నుండిరి.

ఆ. అంత నొకదినమున నాంచికే యుండల, విదురు గొరచి పలికె ముదితుఁ డగుచుఁ

బాండుపూను లింక నొకేమి సేతురో, తెలుపవయ్య విదుర తెలిసెనంత.

24

సీ. అనవుడు విదురుఁ డిట్లనియె నన్నకు మ్రొక్కి, తెలిసినంతకు నీకుఁ తెలుపువాడఁ

బాండుతనూజులు బాహుపరాక్రముల్, నీవెఱుంగుదు వయ్య భావరేణ్య

అజ్ఞావాసము నై నంత వారలు, వైరివీరులతోడఁ బోరఁ గలరు

భండనంబున మహోద్దండగదాదండ, మురు దాల్చు భీమునిఁ గనిన భయము

తే. గాండినంబులు బాల్చి సంగస్థలమున, నలరునట్టియాఖండలురాత్మజమ్ము

శత్రులోకభయంకరశౌర్యమూర్తి, గెలువ నెవ్వారె తరచుఁ గులవరేణ్య.

25

తే. మఱికరాసనధారు తామాద్రుతులు దురమునందు నేరికి గెల్వఁ దరమ్ముగాదు

అలుక లేనియుధిషరుం డలిగెనేని సప్తసింధువు లింకును జుండవంశ.

26

క. అన్యాయద్యూతమ్మున, మాన్యుల రాజ్యము హరించి మఱిసోమకన

త్కన్యను బరాభవించిరి దైన్యంబుగ నిమసుతులు భరణేనాథా.

27

క. వల దీజాడంబు నేఁడెలికితి నీమేలఁ గోలి నేమి శనక జనై

వలదని వారింపక నాపలుకులు పెడచెవుల నిడితి ననుధాధీశా.

28

- ఉ. భారతవంశధరామంబు పాండునరేంద్రులమూలశేఖరుల్
నూనసమామూర్తి లసమానపరాక్రమశాలులు స్వహా
సేవలు భానుతేజులు విశుద్ధమహిములు ధర్మశిష్టసత్
వారిల తోడితెచ్చి జనవల్లభ ధర్మము గొల్పినిల్చుమా. 29
- శే. ధర్మజనసమృతముగా నుద్వియెల్లసేర్పరాజున కొనసము ధామశీశ
క్రొవడేగిమనెనులఁ గలివేడఁబులుమయ్య దుశ్శాసనుఁ వారికిడకు. 30
- క. అని విదురుండు విచించి, విని ధృతరాష్ట్రుండు కోకవివశాత్తుండై
విదురొంటి నిష్ఠలుగులంగ, చనె విదురునెతోడి నిట్టు లన్యాయమునన్. 31
- శే. పాండవులపక్షపాక్షివౌ వాడు వీవు, ధార్తరాష్ట్రులమెరు దలఁపఁ బోవు
ఈవు నూవద్ద నుండి నెనఁగుఁ గీడుపాండుపుత్రులఁ జేరి నీ వుండు మింక. 32
- చ. అని విదురుండు శ్రీకృష్ణును నన్నను వీడ్చి కామ్యకంబునా
మమన కేగి పాండవులవద్ద వసించె విచిత్రవీర్యనం
దనువచనంబులం దెలిపి ధర్మతనూభవ! రాజ్యసంపదల్
నను వలచున్ దమతటన నీ వధినాధుడ వెల్లచారికి. 33
- శే. ధర్మహీను లై నధార్తరాష్ట్రులవద్దనిలువఁ జాలదయ్య కలిమిలేమ
సీకు పచ్చి చేలు నిశ్చయ మని పల్కి విదురుఁ డచట నుండె సనమలమతి. 34
- వ. అంత గాంధారిధవుఁడ విదురుం బాసి వసియింపఁ జాలక సంజయుఁ జీరి సంజయా!
ధర్మకోపిండుడగువిదురుని నాతమ్మునిఁ బాయఁ జాల నీవు కామ్యకాలవి కేగి
వానిం దోడ్కొని రమ్మని పంచుటయును. 35
- క. చనియెను సంజయుఁ డప్పుడు కనకరథా రుథుఁ డగుచుఁ గామ్యాటవికిన్
గనియె నట ధర్మమూర్తుల, గుణరత్నవిభూషణులను గుంతీసుతులన్. 36
- ఉ. ఆవసరాజమందున మహాత్ములు పుణ్యులు, హృదయముఖ్యులున్
బానసముల్ పురాణము లవారిగఁ, జెప్పుచు నుండఁ గా మహీ
దేవులు తమ్ములుం దసదుదేవియు నవ్వెదురుండుఁ గొల్వఁగా
భూవరుఁ డైనయాశమనపుత్రుండు భాసిలుచుండె చయ్యెడన్. 37
- క. అంతట సంజయుఁ డాభూకాంతుని వీక్షించి పలికె గౌతూహల్యై
కాంతేయ విదురు లేమికి సంతాపము బొందుచుండె జననరుఁ డచటన్. 38
- ఉ. అని సజాతక్షత్రుఁ డావిదురుం గని, వృద్ధరాజుతలాపు పితృదమయ్యె
గాన వేగ నీవు కరిపురి కేగు ము, టనిన విదురుఁ డరిగ మాన్తిపురకె. 39

- సీ. విదురుఁ జాగంధారిహృదయేర్వారు నచకఃపాన కేచనః యతఃసన్
ముదితఁ డయి నానుతెప్పలుకొడుగా మన్నుచునుచు వేఁడెన్ బెలుచున్. 40
- సీ. విదురుఁ జేతెంచి మోముదుకవినోడిగా, ర్యాలోడిచమునేయ సయ్యెఁగా
విదురవాక్యములు విని మాంబికేయుఁడు పాండవేయుల బిల్చు వానియేమొ
యట్లు రాపించి పట్ల పివప్రయో, గమున వారినిఁ బుచ్చుమె యబుచు
దుర్యోధనుఁడు కర్ణదుశ్శాసనులతోడ నాలోచనము చేయ ననియె శకుని
- తే. వారిరమ్మని వార్తను బంపిరేని, నిత్యసత్యవ్రతాచారి నిర్మలుండు
ధర్మజుం డొప్పఁ డిదియె యథార్థముచుఁ బలుకు నెడఁ గడ్డుఁ డిట్లని పలికెనంత. 41
- క. దీనికి విచారమేలా, మానవవర నాపరాక్రమముఁ జూడము నే
గాన కరిగి కౌంతేయుల, నానేర్పుమయి స్వధింతు నా యని పలికెన్. 42
- క. ఆనమయంబున వేద, వ్యాసుం డిది దివ్యవృష్టివలన నెఱిగి చు
శ్శాసనుయోధనుల నాశ్వాసింపఁ వచ్చె నబుకు సత్స్వగతితోన్. 43
- ప. కృష్ణద్వైపాయనుండు దుర్యోధనున కిట్టిపని కూడనిని మందలించి మైచిత్ర్యవీరుని
సమీపము చేరి యిట్లనియె. 44
- సీ. రాజ్యసంపదల దురాశతోఁ గైకొని, పాండవేయులఁ గానపాలుచేసి
యూరకుండఁగ లేక వారిపధింపంగ, నిసుతుండు తలంచి జనవరేణ్య
బలగంబుగూర్చుగా వలయుకలఁచు ను, యోధనుకకుఁ దెల్పె నోర్వలేక
ఇది నీవు వారింప వేల నీసుతులకు, ముందలింపఁగ లేవె మమత విడిచి
- తే. వారియజ్ఞాతవాసము దీక్షువెనుక, బాహుబలులు వా ర్వత్తురు బవరమునకు
నడపె నుండినవారిపై వెడలనేల, భంగమును బొంది రానేల వారివలన. 45
- క. దోషుండును భాగీరథి, సూరుండును నీవు నిట్లు చూతురు మీరల్
దీనిని వారింపఁగ లేరా నీ కది సమ్మతమురా ధృతరాష్ట్ర. 46
- తే. వ్యాసవాక్యముల్ విని జనవల్లభుండు, పల్కె నిట్లు మహాత్మి నావచనములను
పినఁడు తనయుఁ డీ వాతని ననుసరించి, ధర్మవధమున నిల్పవే నిర్మలాత్మ. 47
- ప. అనిచ గాంధారిరచుణువకు సత్యవతీనందనుం డిట్లు మైత్రేయమహామునీంద్రుం డే
తెంచి నీకుమాఁపకు ధర్మము లుపదేశించు గాక యని యంతర్హితుండయ్యె. 48
- తే. ఆయెడను గొంతోన మైత్రేయుఁడనెను, మునివరుం డేగుండెంచిన గనియునాంచి
కేయుఁ డతిధర్మ బూజులఁ జేచు బంచి యూగమనకారణ బేరు యనుచునడిగె.
- ప. మైత్రేయుఁ డాంబికేయున కిట్లనియె. 49

- సీ. సరనాథ తెల్పిన నారచీరలును జిహ్వానంబులు బాల్మీ రాజు లయ్యు
గంధముల ధరింపలం దిరుచును మహా, మునులట్లు కామ్యకవనముచందు
జరియించుచుండెన పరిమళవీత్రులు పాహుల వరినుండి వచ్చినాడ
నని పలుకుటల విధి క్షేత్రాప్యంబు మునివల్లభునితోడ ననయ నిట్లు
- తే. సత్యభావావిశేషులు శాంతమతులు ఫిర్యసింధాపనులు పుణ్యతత్పులగు
పాంశనేయులు తమధర్మవృత్తితోడ సేమముచ నున్న వారలా యోమునీ ద్ర. 51
- వ. అనవుడు నమ్ముసింద్రుం డెచ్చునుజేంద్రుల కిట్లనియె. 52
- క. దిననిచము వానివద్దకు, మునివరు లేకెంచి ఫిర్యములఁ జెప్పదు రా
జననుతులు జేవనము లని వినియుండువు రాజె నీవు పృథ్వీనాథా. 53
- తే. వారు కిడుధర్మివంతులు భారతాన్న, మాధరణు లగువారితో లోభమతులు
క్రూరు లగు చట్టినిమకుమారు లెల్ల దొడ గిరి యధర్మముచకును బుడమితేడ. 54
- సీ. అపుడు కుర్యోధనుం డగుదెంచుటయు మునివల్లభుఁ డిటువల్కె వానితోడఁ
బాండుపుత్రులతోడ నుండుసఖ్యంబున వైరము విడనాడి కౌరవేంద్ర
దేవనద్యక్షు లాభూవరపుత్రుల గెలువఁ జాలవు గానఁ బరిక్షితి నిటు
లని యుపదేశింప విని నవ్వి దుష్టదుర్యోధనుఁ డెంతయో క్రోధమునను
- తే. బాజ మంపిష్టముచ నేల వ్రాయుచుండ నమ్ముసింద్రుండు తననచన మ్మితండు,
చేసె నిర్లక్ష్య మని భీమసేనుచేత నూరుయుగళంబు భగ్నమా నోరిచెడుగ. 55
- క. అని శాసించిచ్చిన నాముని యిట్లని పలికె బాండుపుత్రులతో నీ,
వును మైత్రితో మెలంగిననిచు శాపముఁ బొడకుండు నిఖిలోర్వీశా. 56
- వ. అట్లు కాకున్న భండవంబున భీమదాదండఘాతంబున నీయూగువులు చక్కల
గుట తప్పదని మైత్రేయుండు వేంచేయుటయునంతనక్కడ. 57
- క. కిమ్మిరుం డనుదానపుండమ్మెయి నొకనాఁడు కామ్యకారణ్యములో
నమ్మునుజేంద్రులు పాహుల పమ్మిసమార్థమున కడ్డుపడి యిట్లనియెన్. 58
- క. సేను బకారురుచుజాడ దానవరాధుండ చుర్వతతికియముండన్,
మీనామము లెఱువి మీ కీనెలపున నేటికుంటి నెటిగింపుఁ జొగిన్. 59
- వ. అనిన ధర్మరాజు వాని కిట్లనియె. 60
- ఉ. భారతవంశరత్న మగుపాండున రావలయాధినేతకున్
గూరిమిఁ పూర్వపుత్రులయు గోరికనిచ్చట నుంటి మన్నఁ గి
మ్మిరుండు పత్నిఁ గోపమున మీరలలోపలభీమసేనుండన్
క్రూరునినాకుఁజూపుడిలఁ గూల్చెద వానిని బట్టి నెట్లనన్.

ప. అని కిమ్మారుండు రాక్షసచర్యలఁ గావించుచుండ వాయుచందముండు సహదండం
బున వానిని యమనదశమునకు బంపి కామ్యకారణ్యతాపసులకు సౌఖ్యము లొన
గూర్చె నంతఁ బాండవులు మాయాద్యూతంబున చంచలబడి సర్వసర్వంసహా
రాజ్యంబును గోల్పోయి రసి విని పాంచాలాది రాజులును శకలయాదవసమేతము
గ శ్రీకృష్ణుండును వారిం జూడఁ గామ్యకవనమున కేతెంచి రయ్యవనరంబున. 62

తే. రాజబృందంబునడుమను రాజతేజమునఁ బ్రకాశించునందనందనున కెఱిగి
ద్రాపది వచించెఁ దనదుపరాభవమ్మువిన్నవించుచు నెంతయు విచయమునను. 63

క. పరమేశ వాసుదేవా, గురుతాత్ములు చేయుదానిఁ దోయజనాభా
విరళముగఁ దెల్పు మదిఁ దత్తర ముండెడు నేను చెల్లుదానిని వినుమా. 64

శీ. ద్రుపదభూమిశ్వరదుహితనై శాత్రవ, వీతిహోవ్రుండు మహావీరుఁ డైన
ఘనుఁడుదృష్టద్యుమ్నుననుజనై లోకైక, వినుతనరాక్రమాస్వీతు లై న
పాండుసూనులధర్మపత్నినై యలరారికుంతీ మహాదేవి కోడలనయి
లోకాధిపాధుఁడౌ నీకు సోదరి నయి, యతులితమత్తులైన సుతులుఁ గాంచి

తే. కారవులసభలో మహాకూరుఁ డైనదుస్ససేనునిచేతను దోయబాక్ష
యిదియై కేశభారముఁ బట్టి యీడ్వఁబడితి దేవకీపుత్ర నాపాట్లు నీవువింపె. 65

తే. గురుపితామహప్రముఖులెవ్వరునుఁ గాని, వానిఁ గాదని వారించి పలుకఁజరి
నాఁటిపరిభవ మోజగన్నాథ నీకుఁ దెలుప లేకుంటి యాదవకులనశేష్య. 66

క. శరణన్నశత్రు నైనను బరిమార్చక కాచువారు కాహుబలాధ్యుల్
సురరాట్సానుండు భీముండురువడి నపు డుక్కుడక్కి యుండిరి కట్టా. 67

క. భీముండు గదఁ గొనుటయు సుత్రామసుతుండు గాండివంబు ధరియించుట నా
కేమియుపకార మయ్యెడుఁ గామినులట్లయిరి వీరు కారనసభలోన్. 68

తే. సాధ్వీ నను బట్టి వాఁడు దుశ్శాసనుండు యీడ్చి నభలోన వలువల వీడ్చునపుడు
నాడు పతు లబలలఁ బోలె నన్నుఁ గనిరేకాని రిక్షింపరాఁజరి కమలనాభ. 69

తే. సకలబంధులు గలిగిన సాధ్వీసయ్యు విక్కులేని పక్షినిబోలెఁ బొక్కియింటిఁ
దరణిసూనుండు నను నవ్వి పరిహసించె వీనరక్షక నేనేమి తెలుపుదాన. 70

ప. ధార్తరాష్ట్ర లొనర్చు పరిభవముకన్న సూర్యసూనుం డొనర్చిన పరిహాసము
నకుమిక్కిలి పొక్కుచుంటి మణియును. 71

సీ. మును బాలకేశులందున సుయోధనుండు తా, వాయుపుత్రుని నీటఁద్రోయుటయును
నలసి నిద్రించిన హాసమయంబున విషసర్పముల గఱపించుటయును

- పక్షభోజనంబును పెట్టి హింస యొనర్చి వారణానతపురి కింపి యవల
హతుషగృహమున శమనచుతామల వహియింపగా మది దలచుటయును
తే. మాయపణమున రాజ్యరమను హరించు వానినట్ల శౌర్యము వీడు పతులగాంచి
నాపరిభవము వీర్ష కున్నానటంచు స్వాంతమునఁ జింత నుంటి నోవాసఁదేవా. 72
- న. అని కన్నీరు మున్నీరుగా వెలపించుచు ముఖానలమగ్నమానస యగుఁపాంచాలి
నూతిపించి దేవకీనందనుం డీట్లనియె. 73
- తే. వేని బాండవనన్నిధి లేనుగాన నట్టిపరిభవ మందితి వతివ నీవు
యపుడు సాల్వచఢోద్యోగ మందునుంటిఁ గాన మీ కిట్టికష్టముల్ కలిగెనకట.
సీ. అజ్ఞాతవాసము నైఁంత నీవతుల్, ధార్తరాష్ట్రులను యుద్ధంబులోనఁ
దునుమాడ నపుడు నెత్తురు ప్రవాహముఁగాంచి,యానందమునబొందుమనియెశౌరి
కరుణాంతరంగుఁడై కవలాక్షు డుండఁగా వగననేటికి నీకు వనజనేత్ర,
యని యూతిపించె నర్జునుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుఁ, డప్పుడు భగినీతో ననియె నిట్లు
తే. ధార్తరాష్ట్రుల వాయునందనుఁడు చంపు, నవ్యసాచి రాధేయునిఁ జంపఁగలఁడు
ద్రోణు నేను వధించెదఁ గాన నీవుఁ జింత విడనాడు మమ్మ యోచిగురుబోడి. 75
- క. అని కృష్ణ నూతిపించుచు, జనె ధృష్టద్యుమ్నుఁ డంత స్వపురంబునకుఁ
వనజోదరుఁడు సుభద్రను, దనయుని గొంపోయె నపుడు ద్వారానతికిన్. 76
- వ. అంతఁ బొంతురాజనందనులు ద్వైతాచార్యుమ్మున కేగి నంత, కటకటంబడి పాంచాల
లరాజపుత్రి యజాతశత్రున కిట్లనియె. 77
- సీ. అంధస్మృతాలుఁ డాయాంచికేయుఁడు దుష్టు డగుఁ దనయునినుడు లాలకించి
రాజ్యలక్ష్మీ హరించి రాజరాజుల మిమ్ము, నడవులపాల్చేసె నక్కటకట
యతనివలయు నిల్లనై యుండు నిషంగు ధాత యాతనిగుండె రాతఁ జేసెఁ
గలహవాంఛ జనించి ఖలులై నపుత్రులుచేయుక్రార్యంబులఁ జేయనిచ్చె
తే. మణిమయం బగుసౌధమందునఁజెలంగు మీర లీయరణ్యంబున నారఁ దాల్చి,
యుండి రకట నేలలను బరుండ నయ్యెనట్టి మిము జూడఁ జాల మహీతలేశ. 78
- క. మును మయనిర్మితసభలో ననుజులతో రాజ్య మేలునట్టిమహాత్మున్
నినుఁ జూచునట్టి నా కీవసులందున నిన్నుఁ జూడ వలసెం గట్టా. 79
- తే. భాను తేజఃప్రభాభానమాన మైన నీదుపాదపంకేజము మేదినీశ
శిలలపై నీవు నడచుటవలన నిదియెయరుణకాంతి వహించిన నక్కటకట. 80
- సీ. అనవరతంబు సౌఖ్యమున నొప్పారుచు రాజ్యమేలెడు మహారాజ నీవు
భూచురులను వేలు భోజనాదులనల్లఁ దృప్తిఁ గావించెడుదేవ నీకు

ననిశంబు కందమూలాదుల భుజియింప, వలసివచ్చెను గదా వసుమతీశ
యడవులలో మీర లిడుమలఁ బహుచుంట, కే నెట్లు సైతును సృపవరేణ్య.

తే. కాన నావాక్యము ల్విను కౌరవేంద్ర, శాంతసమయము గా దిది శమచపుత్ర
క్రోధసమయము కావునఁ గ్రూరు లైన, ధార్తరాష్ట్రుల వధియింపఁ దలఁపుమీవు.

తే. క్రోధమూర్తి నగుము నీవు కురువరేణ్య, బాహుబలయుతుల్ తమ్ములు బవరమందు
ధార్తరాష్ట్రశతంబు నోధర్మరాజు, యుక్తడంగింపఁ గాఁ గల రొక్కనాడె. 82

క. అని ద్రౌపది వచియించిన, జననాథుఁడు చలుక కున్న సమయములోనన్
గని భీముఁ డామెవాక్కుల, కనుగుణముగఁ బల్కె నిట్లు లగ్రజుతోడె. 83

సీ. దుర్జనులందును దుర్మార్గులందును, దశుఁ బూని యుండుట తగవు కాదు
నలినాక్షి వాక్యము న్యాయమై యురారె, ధార్తరాష్ట్రులవధఁ దలఁపుమీవు
ధర్మవ్రతములకు ధనము మూలము గదా, దానిని విడనాడి ధారుణీశ!
హితుల కప్రియము నహితులకు హస్యాస్ప, దము వనవాసము శమనతనయ.

తే. అడవులందున వసియింప నగునె నీకు, నీవు నాఁ డాజ్ఞ నొసఁగిన నిమిషమందు
శత్రువుల వధియించి నాస్వామి నీకు, వననివాసము నాపెడువాడె గానె. 84

వ. సందియం బందక శాత్రవజయోపాయమునకుఁ బూనుము. మనకు సాహాయ్య
మొనర్పఁ శాంచాలకేకయాదిరాజులు సంసిద్ధులై యున్నవారు. 85

సీ. ధార్తరాష్ట్రులు ప్రోవఁ దగనిరాష్ట్రం బది, దూప్యమై పోయె నీపోష్యులెల్ల
నాబాలగోపాల మచఘ నీపరిపాలనము గోరి యుండి రీసమయమంగుఁ
గౌరవుల్ రథభటగజసహితు లటంచు, స్వాంతములోఁ జింతఁ బడకుమయ్య
నాపరాక్రమమున న న్నెదిర్చెడివారు, వారిలో నెవ్వరు లేరు నిజము.

తే. చండమార్తాండుపగిదిని భండనమున, దేవదత్తముఁ బూరించి దిశలు మ్రోగ
విజయుఁ డీగాండివంబున విడిచె నేని, శత్రుసేన భస్మావశిష్టంబు గాడె. 86

ఉత్సాహము. ఇం దనత్య ముండఁ బోవ దింతయేనిఁ గావునన్
సందియంబు నొందకుండ సమరకేళి నల్పుమా
యిందువంశరత్నదీప! యీవు రివుల నోర్చి నీ
వందునన్ స్వరాజ్యసౌఖ్య మందుమా యుధిష్టిరా. 87

సీ. ఇందుల కొడఁబడ వేని వనమునందు, ద్వాదశవర్ష ముల్ దనరవలయుఁ
బడవడి యజ్ఞాతవాసము మఱియొక, పత్సరం బొనరింప వలయు రాజ
యారణ్యవాస మె ట్లయినను నయ్యెడు, సజ్ఞాత మది కష్ట మగు సృపాల
బాహుపరాక్రమవంతుల మగుమమ్ము, ని న్నెఱుంగనివారె లున్నవారె

- శే. పదియు మూడు చెలత్ వచవాసయాత్ర, వత్సరమునకు మాసము ప్రతినిధిగను
నగ్రహ సర్ప, దగు ధర్మహాని గాదు, కరిపురికి బోవఁ దలఁపుము దుర మొనర్ప.
- స. రాజులకు రాజ్యపాలనముకన్నఁ బరమధర్మము వేఱొందు లేదు. సమరవిజయ
ప్రయాణప్రయత్నండువు గ మ్మన వాయుపుత్రున కాయజాతశత్రుం డి ట్లనియె.
- ఉ. తమ్ముడ నీవు చెప్పినది ధర్మము నందియ ముడ దేను నాఁ
డమ్మెయి నానభాస్థలమునందు నదీసుతముఖ్యులుండ న
త్యమ్ముగ భాసఁ జేసితిని ద్వానశవర్షము లీయరణ్యవా
స మొనరించి వత్సరము నల్పన గూఢ మటంచు నెంచఁగక. 90
- సీ. లుపకు ప్రతినఁ జేసి యిపుడు చంచలలక్ష్మీ, కాసఁ జెంది యనత్యహానిఁ బొంది
ధర్మహానినిఁ బొందఁ నగదు గావున నేను, సమయభంగముచకు సమ్మతింప
శుభకాల మఱుఁదెంచుఁ జూడఁ గొంతటిలోనఁ, గాపుర ముడవు కష్టములును
నీరాజ్యభోగము లెల్ల సత్యముతోడ, సమము గా వందుచు జ్ఞాననిధులు
- శే. శూరు లగుదురు ధృతరాష్ట్రపూను లెల్ల, ఘనుఁడు భూతిశ్రవుండును గర్ణశకుని
మద్రభూపతి మొదలగు మనుజవరులు, వారిపక్షమ యై పోరువారు మనల. 91
- క. మనచే నిర్జితు లగునా, జనవల్లభ లెల్ల వారి సాకెడువాఁడై
యని నేయ నెంచుచుండిరి, మనలను నిర్జించుపొంటె మారుతపు తా. 92
- తే. సహజకవచకుండలుఁడును స్వర్ణవర్ణుఁ, డగుదివాకరసూనుఁ డయ్యలఘుమూర్తి
కర్ణవిలువిద్య నిపుణత గాంచునెడలఁ గన్ను మూతపడదు నాకుఁ గలుగుభీతి. 93
- క. శారద్యంతుఁడు గురుభా, గీరధిపుత్రుండు వారికినినునహాయుత్
వారల జయించి కానీ, కారవుల వధింపలేము కఱువలితనయా. 94
- సీ. పాండునందను లట్లు భాషించుచుండఁగ, వారిచింతం దీర్చ వ్యాసమాని
యరుడెంచెఁ బాండవు లామునీంద్రుంఁగాంచి, పెన్నిధినిం గన్న పేద లట్లు
సంతసంబున వానిచరణాబ్జముల వ్రాలి, యాశీసుఁ జేసినా నతని భక్తి
సంత మునీంద్రుఁడు కుంతీతనూజుల, కభయదాన మొసంగి యమతనూజుఁ
- తే. బిల్చి యి ట్లని పల్కెను భీష్మద్రోణుఁ, లుచు గృపుండు సశ్వత్థామయునుఁ గలట్టి
కారవులనుగెల్పుటయెట్లుగలుగు ననుచు, స్వాంతమునఁ జింతిలఁగఁబోకుసార్వభౌమ.
- తే. నేఁ బ్రతిస్మృతి యచవిద్య నీ కొనఁగెడ, దాని నర్జునున కొనంగు దాన నతఁడు
తపము సల్పి యీశ్వరు శచీధవుఁబ్రసన్ను'లునుగ నొనరించివరములఁగొనునరేంద్ర.
- స. మఱియు వారివలన దివ్యాశ్రుశత్రుములు గలుఁగ శత్రువీరుల నుఱుమాడు మని
యావిద్య ధర్మజున కుపదేశించి పారాశర్యమునీంద్రుండు వెంచేసె సంత. 97

- చ. అనఖుఁ డజాతశత్రుఁ డపుఁడఁమహిమాన్వితయైన విద్యుఁ బా
ర్థున కుపదేశ మిచ్చి యనె నుత్తరదిక్కున కేగి సత్తపం
బును బొనరించి దివ్యశక్తిముల్ గొని యెన్ని పుచ్చె ఫ
ల్గులుఁ డశఁ డేగె నుత్తరము ఘోరతపం బొనరింప నిచ్చమై. 98
- సీ. అగ్రజనానతి నొదల ఫరియిగి, విజయుఁడు త్తరదిశ వెడలె నంత
వృక్షమునీడఁ విశ్రమించినయొక్క, వృద్ధవిప్రునిఁ గాంచి విపులభక్తి
మొక్కిన మీఁక నాభూసురుం డిట్ల నె, నీవెవ్వరో తెల్పు నే నెఱుంగ
నిట కేకతంబు నేటి కేతెంచితి, ప్రిపులు తపియించు వివిన మిద్ది.
- తే. ధారుణీంద్రులు కార్ముకధారు లగుచు, నిచటి కెన్నఁడు రాఁగూడ దిపుడు నీవు
కార్ముకము దాల్చి నచ్చితిగాన దాని, విడిచి పోవు మిచ్చటనుండి వేగముగను 99
- క. అనపుఁడు కిరీటి యాతం, డను మాటలు లెక్క నేయ కతి ధైర్యముతోఁ
ననరాఁ నామహినురు, డనె నాయర్జునునితోడ నతి కుతుకమునన్. 100
- తే. నీదుధైర్యము మెచ్చితి నేను వత్స, విప్రుఁడను గాను వినుపృథివీకశత్ర
నీదుతుండ్రి మహేంద్రుండ నే నటంచు, దనదు నిజరూప మపుడు పార్థునకుఁజూపె.
- వ. నీ కేమికావలయునో కోరు మిచ్చెద నన హర్షోత్కర్ష మాననుండయి యాగాండ్డివి
మహేంద్రున కభిమదన మొనరించి యస్త్రలాభమును గోరుటయు నీశ్వరునిఁ
గూర్చి జపించిన స్త్రులాభము చేకూరు నని వానవుం డదృశ్యుండయ్యె నయ్యెడ.
- సీ. ఇంద్రుఁ డట్లనతి యిచ్చి యేగిన యంత, భరత ర్షభుఁడు హిమవన్నగమున
ఫలపుష్పధరితమై పరఁగువనమునందు, బరమేశుఁగూర్చి తపం బొనర్చె
భూతేశ్వరుండు కీరాతహాపము దాల్చి, మూకుఁ డ్దాదానవముఖ్యు నొకని
సూకరమును జేసి వీడితో దానిని, దరుముచు వచ్చె నాతావునకును.
- తే. దనదుమీఁది కేతెంచెడుదానిఁ గాంచి, విజయుఁ డద్దానిపై శరాల్ విడుచునెడల
సక్కపటకిరాతుండు సర్వాధిపుండు, దానిపై నేనె శరము లెన్నేని గాఁగ. 103
- వ. కీరాతాష్టనుల శరంబులు దగిలి దైత్యుండు వరాహరూపము విడిచి నిజరూపంబున
నదృశ్యుం డయ్యె నయ్యెడఁ గిరాతాంగనాసమేతుం డగు నీశ్వరునితోఁ బూరు
వంశవిభూషణుఁ డిట్లనియె. 104
- క. నీ వెవ్వ రీవనంబున, నీవనితం గూడి యుంటి వెఱిఁగింపఁ గదే
నే వేయుసూకరముపై, నీవేలా వైచినావు నీదుశరంబుల్. 105
- సీ. నిన్ను వధించెద నేను బాణంబుల, నని పృథాత్మజుఁ డనె నాతనికి న
ట్లనుఁడుఁ గోపముతోడ నాఘాలనేత్రుండు, నిను నేలఁ గూల్చెద నని వచించె

- వారిరువురు పరస్పరకోపమున యుద్ధ, సన్నద్ధులై యాసమయమందు
నాయురువురు వెనుదీయక పోరుడు, సర్వేశ్వరుం డంత స్వాంతమందు
తే. అర్జునునిపటుబాహుశౌర్యంబులకును, సంతసించి యిట్లని పల్కె జనవరేణ్య
యేఁ గిరాతుండఁ గాను మహేశ్వరుండ, ననుచు సాక్షాత్కరించెను దనదురూపు.
తే. సవ్యసాచి విస్మయ మంది స్వాంతమందు, భక్తితోఁ గేలు మోడ్చియాఘాలనేత్రుఁ
జండ్రమాళీశ్వరునిపాదజలజములకు, నలిపె సాష్టాంగ మప్పుడు సన్నతించి. 107
- క. నీవు కిరాతుండ వనియెడు, భావంబున నెంచినాఁడఁ బరమేశ్వర యో
దేవాదిదేవ సన్నుం, బ్రోవం గదె తప్పు మఱచి భూతాధీశా. 108
- తే. సన్ను మన్నించు మని వేడుకొన్న పాద్మ, భక్తికిని మెచ్చిపార్వతీవల్లభుండు
వర మొసంగెద వేడు మోకురుకులేశ, యనుడు భారతుఁ డీశున కనియెనిట్లు. 109
- క. వర మొసంగ దలచి తేనియు, బరమేశ్వర పాశుపతము వాంఛిత మన నీ
శ్వరుఁ డిచ్చి పోయె నతని కి, తరదివ్యాస్త్రములతోడ దానిని దయతోన్. 110
- సీ. పరమేశ్వరునిదయఁ బాశుపతాదిది, వ్యాస్త్రులభము నొంది యర్జునండు
నాపూర్వసుకృతమునన్ మహాదేవుని, గనులార గాంచితిఁ గరళకంట
జన్మపాపన మయ్యె జగదీశ్వరునిఁ గాంచి, నుదిన మియ్యది యని యుదము నొంది
ధర్మనందనునకుఁ దప్పక జయ మగు, రాజ్యలక్ష్మీ లభించి రమణ మెఱయు
- ఆ. అనుచు సంతసించునాసమయములోన, విజయుఁ గనులఁ గాంచువేడ్క మీఱ
దేవగణముతోడ దేవేంద్రుఁ డరుఁడెంచి, యెంతయేనిబ్రీతి నిట్లుపలికె. 111
- తే. వత్స శంకరునిం గెల్చి పాశుపతము, స్వీకరించితి వని విని వేడ్కతోడ
దేవతలు నీకు వరము లుదీయనెంచి, వచ్చియున్నారు చూచితే వరకుమార. 112
- వ. ఇంద్రునందనుం డింద్రునకుఁ బ్రదక్షిణనమస్కార మొనరించి నంత మహేం
దుండు దేవగణంబులం గాంచుట కర్జునునకు దివ్యదృష్టి నొసంగినఁ బార్థుండు వా
రండఱకు శిరము నేల సోక నమస్కార మొనరించె నంత నాభారతవంశాభర
ణునకు. —ఈశ్వరాదు లర్జునుని కస్త్రము లిచ్చుట—
- సీ. వరుణుం డొసంగెను వారుణాస్త్రంబును, దండధరుం డొక్కడండ మొసంగె
జననాహనుం డొసంగెను గుభేరాస్త్రము, నింద్రుఁ డిట్లనియె నరేంద్రునకును
బరమేశువలన దేవత్వ మొందితి వీవు, దేవకార్యము దీర్ప నీవె కలవు
స్యందన మంపింతు సరగ నారోహించి, యమరావతికి రమ్మ విమలమూర్తి
- తే. అనుచు నాశీర్వాదించి యయ్యమరవిభుఁడు, దేవగణములతోడను దేజ మలరఁ
బోయె నమరావతికి స్వపురమునకును, నర్జునుం డెంతయే వేడ్క నలరె నపుడు. 114

- వ. అంతః గాంతేముండు స్వందనమునకై యెదురు చూచుచుండ స్వర్గపుణ్యముఁజే
మాతలి కాంచనరథంబుఁ దెచ్చి సత్వరము వాని నాస్వందనానాహుఁడఁ జేసి యమ
రావతికిఁ గొంపోయిన నింద్రుం డక్కుమారుం గాంచి హృష్టించి రత్నసిద్ధితసౌధ
మున నివసింపఁ జేసి కొన్ని దినంబు లుండి పొమ్మని వానిని వేడుకొనియె. 115
- నీ. అర్జునుం డాపురమ౧ దున్నచిత్రచి, త్రాదు లన్నియుఁ గాంచి మోడ మొండఁ
గనకసౌధంబులు మణిగవాక్షంబులు, రత్నదీపంబులవృథలు మఱియు
రాజమందిరములు ప్రాకారద్వారక, వాటచమత్కారవరగృహములు
దీపధూపంబులు దేవాలయంబులు, ఫలపుష్పభరితముల్ వనము లెల్ల
తే. సలిలసారము లైనకాసారములును, గీరశారికాపిక కేకిగీతములును
వివిధ మైనచిత్రంబుల వెలయుచుండు, నాకమందు వసించె ధనంజయుండు. 116
- తే. సోయగంబున రతిఁ గేలి నేయునట్టి, దేవవేశ్యాంగనలతోడఁ దేజరిల్లి
కలితమంగళవాద్యముల్ గలుఁగూనట్టి, యాపురమున వినోదించె నర్జునుండు. 117
- ఆ. అంత నొక్కదినమునందు శీతాంశుండు, తనదుపూర్ణకళలఁ దనరి పరగఁ
జేయుచుండె మదికి హా యనిపించెడు, మందమారుతమ్ము మఱియు వీచె. 118

— ఊర్వశి యర్జును వరించుట —

- ఉ. అత్తటి దేవవేశ్య యగునచ్చర యూర్వశి యెంతయేనియున్
జిత్తము చిత్తజాన్వితము చేసిధనంజయుఁ గూడుకోర్కి లో
హత్తగఁ బార్థునన్నిధికి నప్పు డలంకృతయయ్యుఁ బోయి యా
చిత్తజహపుఁ గాంచె నటఁ జిన్నెలు వన్నెలు కొన్ని జూపుచున్. 119
- క. ఊర్వశి యలంకరించుక, యుర్వీపతిసుతుని కడకు రొగి వచ్చిన నా
సర్వాభరణాలంకృత, పశ్వేందుసమానముఖికిఁ బార్థుండు పలికెన్. 120
- తే. ఏఁ గృతార్థుండ నోయమ్మ యిపుడు నీవు, కరుణ ననుఁ జూడ వచ్చితేకాన నిన్ను
మ్రొక్కుచుంటిని భక్తి నీపుత్రుఁ డైన, నన్ను నాశీర్వదింపవే నాదుతల్లి. 121
- వ. అనుటయు నవ్వేశ్యాసుందరి సుభద్రాసుందరున కిట్లనియె. 122
- ఉ. మారనమానరూప సుకుమారశరీర సరోజలోచనా
కోరితి నీసమాగమము కోరితి నీయధరామృతంబు నిక
గోరి యి టేగుండెంచితిని గోమలదేహుండ నన్నుఁ గూడి యా
మారునిబాధఁ బాపఁ గడ మాటికి వేడితి వానవాత్మజా. 123
- ఉత్సాహ. నారదాదిమునివరులు ధనంజయా! సతంబు నిన్
గోరి పొగడుచుందు నీదుగుణము లేను వింటి నో

మారిరూప నిన్నుఁ గూడ మదిఁ దలంతు నెప్పుడున్

జేరే నట్టిపుణ్యదినము చెలఁగు నాకు భారతా.

124

తే. నిన్నుఁ జూచెడుకోక్కెత్తో నున్నదాన, నాపురాకృతసుకృతమునను నరేంద్ర

నీవె యరుదెంచి తిచటికి నేను శర్య, నైతి నినుఁ గంటి మరునిపా లైతినిపుడు. 125

చ. జనని యటంచు నన్ బిలుచుసాహస మెట్లుగ నీకుఁ గల్గెనో

మనసిజమోహమగ్న నను మానము వీడుము నన్నుఁ బొందు మో

మనసిజమోహ వేశ్యలము మా కిటు వాపులు లే వెఱుంగవో

యనిమిషనాధనందన మహాగుణభూషణ యోయియర్జునా.

126

చ. సుమతెరఁగితిత్తయి యును సుందరి పల్కిన నాలకించి యా

యమరవరేణ్యసూనుఁ డగునర్జునుఁ డిట్లని పల్కె నూర్వశీ

క్రమమున మాపునూరవునికాంతపు నై యమరేంద్రుఁ డీశచీ

రమణునిసేవఁ జేయుప్రియురాలవు కావున నాకుఁ జల్లివే.

127

వ. అక్కటక్కటా! తల్లీ! యిప్పుడైన నీచిత్తము మరల్చి' నన్నుఁ బుత్రవాత్సల్యం

బునఁ జూడు మనుచుఁ బ్రత్యుత్తరం బొసంగిన యూర్వశి మదనబాణపీడితయై

గాంఢీవి తన్ను నిరాకరించినకోపమ్మొన నైవఁ జాలక నపునకుండై వనితాజన

మధ్యంబున నుండునట్ల తనికి శాపం బొసంగి చనియె నంత. 128

సీ. ఆమరునాఁ డుడయమున నీవార్తను, దేవేంద్రుఁ డెఱిగిఁ గాంఢీవి బిల్చి

తనదుసింహాసనమున నుంచి యిట్లనెఁ నూర్వశీశాప మి దోకుమార

నెఱవేఱుఁ గావున నీ కద తప్ప డ, జ్ఞాతవాసంబున సంభవించు

నవ్వల నాశాప మడిమోక్షమును గాంచఁ, గలదు గావునఁ గాంత వల డటంచుఁ

తే. దనయు నాలింగన మొనర్చి యనిమిషేశ్వ, మండు సంతోషమగ్నుడై గాంఢీవికిని

వేలుదివ్యశస్త్రాస్త్రముల్ వెన నొసంగె, నపుడు రోమశమాసీంద్రుఁ డటకు వచ్చె.

క. ఇంద్రునియర్ధాసనమున, నింద్రుండుో యనఁగ నొప్పునింద్రసుతుని భూ

మొంద్రుఁ డగుపార్థుఁ గని మా, నీంద్రుం డిట్లని వదించె నింద్రునితోడన్ 130

తే. ఈతఁ డెవ్వఁడు తెల్పు మహేంద్రసింధు, నర్ధసింహాసనంబున నధివసించు

వీనిచరితము వినఁ గోర్కె వెన జనించె, ననుడుఁ బాకారి యిట్లనె మునివరునకు. 131

వ. ఈతండు పాండురాజనందనుం డెద్దునుండు. మదీయాంశంబునఁగుంతికి జన్మించె నని

పార్థుని పరాక్రమము దెలిసి ముసీంద్రా! భూలోకమ్మున ద్వైతవనివాసుం డగుయు

ధర్మిరునిగరి కేగి గాంఢీవి పాశుపతదివ్యాస్త్రలాభము లెఱింగించి యీతని సేమంబు

దెలిసి దేవకార్యము నెఱవేర్చి వచ్చు నని యెఱింగించి ధర్మజుని జాయానుజసహిత

ముగాఁ దీర్థయాత్రలు సేయింపు మని నియోగింప రోమశుం జంగీకరించి యిం
ద్రానుమతంబున ద్వైతవనంబులకు యుధిష్ఠిరునిఁ గనుఁగొనఁబోయె నయ్యెడ. 132

శే. శాంతమున భీమసేనుని శమచతనయుఁ, డూరశించుచు నుండఁగాఁ జేరె నటకు

మౌని బృహదశ్వుఁ డనువాఁడు వాని కెల్ల, పూజలొనరించుమాధర్మపుత్రుఁడనియె.

క. సిరులుక సుంపదలు నిష్ఠి, చురంధుల హితుల వీడి వచవాసమునన్. 133

బరితాప మొందువాఁడు, ధరలో నెవ నైనఁ గలదె తాపనర్యా. 134

వ. అనిన బృహదశ్వుండు యుధిష్ఠిరు న కిట్లనియె. సర్వేంద్రా ! మున్ను నిషధరాజగు
నలరాజు సీవలెఁ దనరాజ్యము జూడమున గోల్పోయి యరణ్యవాస మొనర్చె
నన ధర్మజుండు నలోపాఖ్యానము చెప్పు మని కోరునంత నమ్మునిచంద్రుం డమ్ము
నుజేంద్రున కిట్లనియె. — నలోపాఖ్యానము — 135

ఆ. వీరసేనుఁ డనెడుధారుణీ నాధని, సుతుఁడు ధర్మరతుఁడు సూన్యతుండు
నలమహీశ్వరుండు న్యాయశీలంబున, రాజ్యమేలుచుండె రచుఁ యెఱయ. 136

వ. అయ్యవనరంబున విడ రాబనగరంబున. 137

క. శ్రీమంతుం డనఘుండు సూర్యవరవంశేశుండు ధీమంతుఁడున్
భీమాకారుఁడు నిర్వికారుఁడు జగద్వీరుండు ధీరుండు నై
భీమాఖ్యం గొని పొల్చురాజు ప్రజలంబ్రేమించియు ని్మించి ని
త్యామోదంబున నేలుచుండె నకలాష్టాదంబుగా నప్పరిన్. 138

వ. ఆమహీజానినందన యగుడమయంతి నమస్తనద్గుణోపేన యై సుశీలయై త్రిలో
కనుండరియై వివాహోచితయావననతియై యలరారె నయ్యవనరమ్మున. 139

సీ. ఉద్యానవనమున నువిదలతోఁగూడి, పూలు గోయుచునున్న కాలమందు
హంసము లెన్నియో యట వచ్చి వ్రాలిన, దమయంతి యొకహంసఁ దాను బట్టి
విడువకున్నను బల్కె విడువు న స్తమయంతి, నీకు మే లొనఁగూర్తు నిక్కముగను
నిషధాధినాథుండు నిత్యసత్యరతుండు, నలుఁ డనునొకరాజు కలఁడు సుమ్ము.

తే. ఆతనికి నిన్నఁ గూర్చెద నలరుఁబోఁడి, నన్ను విడు మని పల్కి న నన్నుతాఁగి
విడిచె దాసిని శీఘ్రము విడువ గానె, హంస యిట్లని వచియించె నాదరమున. 140

వ. మాచెలికాఁ డగు నలమహీసార్వభౌముండు రూపున మన్మథుఁ బోలియుండు
సామ్రాజ్యలక్ష్మీధురంధరుండును నవనీతమనస్కుండును నగు నీ వాతనిఁ జెట్టపట్టి
నఁ బసిడికిఁ దావియబ్బిన ట్లుండు నన నమ్మరాళముతోనచ్చుంచలేక్షణయిట్లనియె.

చ. నలుని చరిత్ర మంతయును నా కెఱిగించిన హంసరాజమా
నలున కెఱుంగఁజేసి కరుణన్ ననుఁ జూడఁ గదే యటంచు న

- క్కలికి వచింప హంస కుతుకంబున నట్లగు నంచు బోయి య
న్నలునినదేశముం దరిసి నవృమ్మొగంబున వాని కిట్లనున్. 142
- క. నలరాజ భీముఁ డను భూతలజానితనూజ యైన దమయంతి మహా
త్సలచారునేత్ర యామెను, జెలువుగ వరియింపు మయ్య ష్ఠితలనాథా. 143
- వ. అని దమయంతి చరిత్ర మెఱింగించి మరాళము వేంచేసి నలదమయంతు లొకరి
పై నొకరు పరిస్పరానురాగమ్మున నుండ భీమమహిజాని పుత్రికావివాహ మహా
శ్మశము చాటించి సమస్తరాజబంధుమిత్రాదులఁ బిలిపించిన నెల్ల రేగు డెంచి
రంత నింద్రాగ్నియమవరుణదేవతలు భూతలంబునకు వచ్చి స్వయంవరంబున కేగుచు
న్ననలుని గాంచి యిట్లనిరి. 144
- శే. మీసేనకుమారకా విమలచరిత, యద్భుత మేము వచ్చితి మని వచింప
దేవవరు లని తెలిసి యాభూవరుండు, భక్తితోఁ బ్రణమిల్లి తాఁ బలికె నిట్లు. 145
- చ. అనిమిషులార పుణ్యమతులార మహామహాలార ధన్యుడన్
సను నిపు డెద్ది కోరితిరొ నాకెఱిగింపుండు వేగఁ దీర్తు నే
నని వచియింప దేవవరు లాత్మలలో గడువేడ్కఁ దోగుచున్
జనపతితోడ నిట్లనిరి సత్యము తప్పకు నైషధేశ్వరా. 146
- క. దమయంతి పాలికి జని, యమవరుణేంద్రాగ్ను లనెడునమరులలో నా
కమలాక్షి కేగు నచ్చినఁ, గ్రమమున వరియింపు మనుము రాజవశేష్యా. 147
- చ. అని యిటు దేవనాథు లన నాత్మగతంబున భేదమొంది యా
మనజవరుండు పల్కె నిటు మానిని నేనును గోరి యుంటి నో
యనిమిషవర్యులార తరళాక్షిని మీ కెటు కూర్పనేర్తు నా
మనవి గ్రహించి యవ్వనికి మాత్రము నకదొలగింప వేఁడెడన్. 148
- క. నలుఁ డిటు పల్కిన మదిలో, నటుక వహించియు సురేంద్రు లని రానలుతోఁ
జెలువుగఁ గోరినకోరిక, నలిపెడ నని పలికితివి మృషావచనుడ వై. 149
- వ. అని నిష్ఠురము లాడుదేవతలఁ బ్రసన్నులం జేసి వారివలన నొకయదృశ్యఘటికం
గొని దానిమహిమమున నదృశ్యుం డై దమయంతి సాధాంతరమున కరిగి చేటిక
లొలసి కొల్వ నచ్చెలువం గాంగి. 150
- చ. చెలువలమేలుబంతి యిది శీతమయాభునిఁ బోలుమోముతోఁ
గలువల మించి పెం పలరుకన్లవతో నపరంజమేనితో
వల పెనఁగింపఁ జేసిడిని పల్కు లిఁ కేల కిసాలపాణి నీ
యలికులవేణిఁ గోరు టిది యందనిపండ్లకు నట్టు సాచుటే, 151

- క. అనుచు దమయంతి వద్దకుఁ, దననిజరూపంబుతోడఁ దాఁ బోయిన న
వ్వనజాక్షి లేచి యహ్లా, ననమునఁ గూర్చుండఁ జేసె జననల్లభునిన్. 152
- వ. ఆతనివలన సురసందేశము విని వారల నిరాకరించిన సరోజాననతో ధరారమణుఁ
డి ట్లనియె. 153
- ఉ. ఓతరళాయతాక్షి సుగుణోన్నతకీర్తి సతీవతంసమా
నాతగుబోధన నిర్విరుము నైషధు నాత్మను బాయదోలి నం
ప్రీతిని దేననాయకుని వేడుకమై వరియించి మించి యీ
భూతలమందు సౌఖ్యములఁ బొందుచు శాశ్వతకీర్తి నొందుమా. 154
- వ. అనిన దమయంతి దేవత లెట్టివాఁడైనను వారలను వరింపను. నలుఁడే నాప్రాణ
వల్లభుఁ డని పలుకుచుండ నలుండు తనవృత్తాంత మెఱింగించి చని దేవతలకు
జరిగిన దెల్ల విన్నవించె. వివాహరంగమ్మున నల్లురు దేవతలు నలరూపము దాల్చి
యలరార నిజనలుం గానలేక దమయంతి దేవతల నిట్లు ప్రార్థించెను. 155
- చ. సురవరులార మీతనయఁ జూడుఁడు న న్దయతోడ మీర లీ
తరుణిపయిం బ్రతాపమును దర్పము చూపుట పాడి యశానాశో
ధరణితలాధినాథుఁడు సుదారగుణుం డగునట్టినామనో
హరు నలరాజుఁ జూపుఁడు నిజాత్మ మిము నిస్ససతిం బొనర్చెదన్. 156
- వ. అని ప్రార్థింప దేవతలు హర్షసంభూతులై నలుం జూపుటయు నభినాక్షి యాతని
కంఠమ్మున రత్న హారము శృంగారించె నంత భీమరాజు నలదమయంతులకు వివాహ
మొనర్చి కానుక లొసంగి నిష్కథకుఁ బంపించె నంత. 157
- చ. కలిపురుషుండు భీమనుత గర్వముతో నను వీడి సీచుఁ డా
నలుని వరించెఁ గావునను నైషధుతో దమయంతికి స్వేతల్
గలుఁగఁగఁ జేసి వారలకుఁ గావర మేగఁగఁ జేతు నంచు లోఁ
డలఁచి గమించి పుష్కరుని నైషధబాంధవుఁ గాంచి యిట్లనెన్. 158
- తే. జూద మాడుము నలునితో జూదమందు, నీవు జయము గాంచెద వయ్య భూవరాధ్య
యనిన ముద మంది పుష్కరజనవరుండఁ, నలునిదరి కేగి యిట్లని పలికె నంత. 159
- తే. అగ్రజా నిన్ను గాంచిన దాది నుండి, ద్యూత మాడవలయు నని తోచుచుండె
నాదుకోరిక నెఱవేఱఁ బ్రోది చేసి, జూదమాడఁ గడంగవే మోదమలర. 160
- చ. అనిన నలావసీకుఁడు నిజాత్మ విచారము చేయకుండ న
య్యనజునితోడ దుష్టకఠినాత్మునితోఁ దెగియాడె జూదమున్

- జనవరపూజ్య మాతనదుసర్వమహీతలరాజ్య మొక్లేదు
 ర్జనుఁ డగుఁబుష్కరాహ్వయుఁడు రాజ్యము సర్వము గెల్చె, మాయచేన్. 161
- తే. అంత నలుఁడు కవచకీరీటాదు లొడ్డి, యోడె సర్వధనంబుల నోశిపోయె
 కమ్యసాధము లోడెను రాజరాజు, కలి యొసర్చినదమ్మతకార్యమునను. 162
- న. పుష్కరుడు సమస్తము గెల్చినవాఁడై నలుని సతీసమేశముగాఁ బురి వీడి పా
 మ్మన నలావసీశుండు సహధర్మచాణి యగుదమయంతి కిట్లనియె 163
- మ. పనిరత్నామ యేమి తెల్పుదును మానదాజ్య మే నోశిపో
 ఘనమా నాదుమఃకీరీటమును లోకం బెంచు ఛత్రంబుతో
 నను నావీటినిఁ బాసి పామ్మనుచు నన్యాయంబుగాఁ బుష్కరుం
 డనియెన్ గవ్వము సంభవించె నిది నీ కత్యంతదుఃఖం బగున్. 164
- చ. నలుఁ డటువిన్నవించిన మనమ్మున భేదముతో భయమ్ముతో
 గలువలకంటి కన్గవను గాలువలై జలముల్ స్రవించు గాఁ
 దులువను బుష్కరుం దలఁచి దూరి కటా యెటులైతి మంచు లో
 గలి యొసరించుదుమ్మృతము కాంత యెఱింగి విచార మొందుచున్. 165
- ప. అంత నలదమయంతులు తమబిడ్డల విదర్భకుం బంపి యిర్వురును వనమ్ముల
 కేగి కలిబాధ సహింప లేక పక్షిద్వయంబుం గని దానిం బట్టి తిండ మని నృపతి
 యుత్తరీయము పైకెగుర వేయ నయ్యవి వననం బపహరించి పై కెగిరియిన
 ముఱింత విచారించి యిర్వురు నేకవస్త్రధారులై భూశయ్య శయనించి రంత
 నలుండు మేల్కొంచి. 166
- సీ. కమయంతి వెడఁ బాయఁ తనదుబుద్ధికి దోష, సకియ చేలాబును సగము ద్రుంచి
 పలుమాటుఁ దనగతిఁ నలఁచి శోకించి యా, వడఁతి విడువ లేక విడువ లేక
 విడనాడి పోయెను విమలోజ్వలాంగినిఁ, గానలోఁ గడుభయంకరములోనఁ
 గొంతవడికి మెలకువఁ గాంచి దమయంతి, తనచీట సగముంటఁ దలఁచి చూచి
- తే. నలుఁడు తన్నుఁ బాసి నటంచుఁ బలువిధముల, నాత్మలోన విచారించి యడలుచుండ
 సంత నొకకిరాతుఁడు వచ్చె నతనితోడఁ, దనదుచరితముఁ దెలుప వాఁడనియె నిట్లు.
- చ. నలుఁ డతిపాపి యాట నళినాక్షి భయంకర మైనకానలోఁ
 దలిరులబోడి ని నివిడిచి తా నెట కేగెను మర్మదాంధుఁ డా
 నలుని మనంబులో విడిచి న స్వరియింపు కిరాతనాధుఁడన్
 బలువిధ మైనసంపదలు వచ్చెడు నీకు మదేభగామిని. 168
- ప. వాఁ డట్లన నద్దేవి తోకఁ ద్రొక్కినకాలాహి వలె మండి. 169

- ఉ. ఏను మహాపత్నితన యేని మదీయపతిన్ నలున్ నదా
మానక కొల్తునేని సురమానుల భక్తుల దలంతునేనియున్
మానలరాజు సత్త్వమును మానడయేనిఁ గెరాత నాధుఁ డీ
కాననసీను నన్నుఁ బలుకారులు పల్కెను దాన దగ్గుఁ జా. 170
- క. అని సంతఁ గెరాతుం జా, వనితామణి శాపమునను వసుదాస్థలముం
దునఁ బడి దగ్గుఁ డయ్యెను, ఘన మైనసతీత్వ మెన్నఁ గా వక మానే. 171
- సీ. అటు కెరాతుఁ శపించి యానతీరత్నము, సమవరానియెడారి నడచి నడచి
పతి నందు వెదకుచు గతి లేక నొకతయై, యధికశోకంబున నడచి దాటి
చేదిపురంబును జేరె నప్పురిలోన, రాణి యా విపుల యారమణిఁ గాంచి
తనకు సైర్యస్థిగాఁ దా నుంచికొనియెను, భారుణీశ్వర పత్ని దాసి యయ్యె
తే. నలుఁడు సర్వదృష్టండునుచెలుపుచెడియు, బాహుకునిపేరిట నయోధ్య వచ్చియుఋతు
పట్టనింట వంట నొనర్చి బ్రతుకుచుండెఁ, గాలగతి యేరికిం దాటఁ గాదు నువ్వె. 172
- ప. అంత భీమన కేంద్రుఁడు పుత్రికాజామాతలకై యనేక దేశములను వెదకించి విప్రులఁ
జేదినగరమునకుఁ బంపించి విపులాంతఃపురసౌధమున నూడిగము లొనర్చుదమ
యంతి నానవాలు వట్టి విదర్భకుఁ గొంపోయి నలునికై వెదకించుచు. 173
- సీ. నలుని రప్పింపఁగఁ దలఁచియు మదిలో ను, పాయ మారయుచుండె బార్ధివుండు
తనప్రియపుత్రుల దమయంతికి ద్వితీయ, వైవాహిక మొనర్చు వాఁడ ననుచుఁ
బ్రతిక నొక్కటి వ్రాసి యయోధ్యలో, ఋతుపల్లనకుఁ బంపె హాథి మీఱ
ఋతుపల్లన డని చూచి యతివ పెండ్లికిఁ బోవ, నమకట్టి బాహుకు సరగఁ బిల్చి
తే. బాహుకా విదర్భకుఁబోవవలయుచునము, తురగములఁ దేరునకుసిద్ధపఱపు మనుడు
మాయ దమయంతి న న్నొంత మాయఁ జేసె, ననివిచారించె నెంతయే నానలుండు.
- ప. అంత నలుఁ డశ్వహృదయవిద్యావ్రభావమ్మున నొక్కపూటలో నూరుయోజన
ములమేఱ విదర్భకుఁ గొనిపోవ ఋతుపల్లనండు సంతసించి తనయత్నహృదయవిద్య
నలునకుపదేశించెభీమరాజువారల కొకదివ్య భవనమ్మును విడిదగా నేర్పఱచెనంత.
- సీ. బాహుకుం డొక్కచోఁ బాకంబులొనరింప, దమయంతి యచటకుఁ దాను బోయి
వానితోఁ గొంతసంభాషించి యాతని, వ్యతిరేకవాక్యముల్ మఱి దలంచి
యశ్వహృదయవిద్య యుక్య లెఱుంగఁ రంచు నాతనిఁ దననాధుఁ డని గ్రహించి
నాప్రాణనాయకా నన్ను మన్నింపవే, నాతప్పులు మరచి భూతలేంద్ర
తే. నిన్ను రప్పింపఁ గా నిట్లు పన్నియుంటి, రాజ్యహీనత నీ విందు రా వటంచు
స్వీకరింపుము దయను నకా స్వీకరింపు, మనుచుఁ బ్రార్థించి మ్రొక్కిన నాతఁ డనియె.

- మ. తరుణీ న న్నొకవంటవానిఁ గొలువఁ ద ప్పొను నీపెండ్లిలో
 మరుఁ డెవ్వఁ డగునో కదే యశనినిన్ బ్రార్థింపనాఁ గా కిటుల్
 పరులఁ మొక్కు మటంచు నీకు ఖలు లెవ్వారల్ నివేదించిరో
 శ్వరితం బవ్వలఁ కేగుమంచు నన నప్పద్మాక్షి తా నిట్లయన్. 177
- చ. అనయము నిన్ను నామదిని ధ్యానము చేయుచు నేటి దాఁక నీ
 తరువును నిల్చి కొంటి నిఁకఁ దా నెపు డైనను వత్తునంచు ని
 ట్లనుటలుఁ పాడియే నృపవరా ననుఁ బ్రోవ విడేల నేను నీ
 వనితను గానె యన్య నఁటె భావములో దయఁ జూడవే ననున్. 178
- తే. నాదుతప్పు లెల్ల మఱపు నాహృదీశ, నీపదాబ్జముల్ మ్రొక్కెడ నెలమితోడ
 ననుచు దమయంతి ప్రార్థింప నానలుండు, పలికె దమయంతితోఁ దనచెలువతోడ.
 తే. చెలియరో నేను బూర్వపునలుండఁ గాను, గూపు మాతినవికృతఁపునూపువాఁడ
 నిట్టివికృతుఁడు నీ కేల యింతి యనిన, నీవె నాదుడై వ మటంచు నెఱత పలికె.
- వ. అప్పు డానలుండు పూర్వము దన్నుఁ దలంచిన కర్కృతకుం దలంచుచు. 181
- మ. కలియాజ్ఞాఁ నిరసింప రా దనుచు నాకాంతారమధ్యంబులో
 పల నున్న న్ననుఁ జూచి నీవు కఱవన్ బ్రార్థించితీక నిన్ను నన్
 దలఁపన్ నీదుసురూప మిత్తు ననుచున్ దధ్యంబుఁగాఁ బల్కునిన్
 దలఁతుఁ నాదుసురూప మిమ్ము ఫణినాథా నేఁడు కర్కృతకా. 182
- చ. నలుఁ డటు భక్తితో భుజగనాథుని సంస్మరణం బొనర్పఁగా
 ఎలువ యొకండు వచ్చి జనవల్లభుపైఁ బడ రూపు మాటి ము
 న్నలుఁ డయి సుందరుఁ డయి మనంబున మోదము నొందుచున్న న
 వ్వల ఋతువర్ణ భీమనరపాలురు వచ్చిరి సంతసంబునఁ. 183
- వ. బాహుకరూపము మాటి పూర్వపునలుఁ డైన జామాతఁ గాంచి నిన్ను రప్పిం
 చుట కిట్లి పన్నియుంటి విమలశీల యగునాకూఁతుం బరిగ్రహింపు మని భీమరాజు
 ను వంటలవాఁ డని నీచే నీచకృత్యములు చేయించిన నన్నుఁ గరుణింపు మని ఋతు
 పద్మండును నానేరములు నైచి స్వీకరింపుమని దమయంతియు బ్రతిమలాడిన నలుం
 డందఱఁ గారవించి దమయంతి కి ట్లనియె. 184
- సీ. నామనోహరిణి నాగృహజయలక్ష్మి, నినుఁ బెడబాసితి వనములోన
 విడనాడ లేక ని నిడనాడి పోయితి, నాకర్మగతి యట్లు నాకుఁ దోప
 రమణీయ మగు సౌధరాజములం దుండు, సతిని ని న్నెంతయో వెతలఁ బెట్టి
 సిగ్గుమాలినయట్టిచి త్రముతోడను, బ్రతికియున్నాఁడ నీవసుధలోన

తే. నాదులోపముల్ మన్నించి నశిననేత్ర, నన్ను బ్రోవవేయని వేడుచున్నవాడ
ననిన దమయంతి యామోద చుంకురింప, బ్రాణనాథునితో నిట్లు చలికె నంత.

తే. అనఘ న నిట్లు పట్టుట న్యాయ మటవె, నిన్ను గణించంత బ్రాణముల్ సలిచెనాకు
మనకు గలకష్టములు దీక్షె మానవేంద్ర, పుష్కరుని గెల్చి రాజ్యము సాగుమింక.

వ. అంత నలమహీనాథుండు దమయంతినమేతుండై బాంధవులతో నిషఙ్గ కేస పుష్కరునితో జూడ మాణి వాని నోడించి విజయలక్ష్మినమేతుండై పుష్కరుని తుమించి
వాని దేశమునకు బంపి బంధువుల సగౌరవముగా వీడ్కోలిపి దమయంతిదేవితో
నిరంతరసౌఖ్యాబ్ధి నోలలాడుచు రాజ్యము పాలించుచుండె. 187

క. దమయంతినలచరితము, క్రమముచు బలియించువారు కనువేడుకతో
విమలమతి విన్నవారును, తమ గలిబాధలకు వీడి గడంగెడ వెళ్ళును. 188

వ. యుధిష్ఠిరా! పిప్రు నలునినలె విడుమలఁ బడినను నజ్ఞాతవాసానంతరమునఁ బూజ్య
సామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుండ వగుదు నని బృహదశ్వం డవృశ్యుండయ్యెఁ బాండవు
లాఖండలాత్మజాగమనము కోరుచుండఁగా వారకుండచుదెంచిన ధర్మజుడు సజా
యానుజముగా నాతనిఁ బూజించె నంత నమ్ముని కమ్మనుజేంద్రుఁ డిట్లనియె. 189

— తీర్థ యాత్రా ప్రభావము —

తే. భూమికిం బదక్షిణమును బోతె నున్న, సర్వతీర్థముల్ సేవించు సజ్జనులకుఁ
గలుగునుకృతంబు నినఁగోర్కి కలదుకాన, నాకుఁ దెలియఁగఁ జెప్పవేలోకవిచిత.

వ. అనవుడు నమ్మునింద్రుఁ డిట్లనియె. 191

క. గోదానంబులు ఘనతర, భూదానంబులు సువర్ణముఖదానములున్
మోదమున నిచ్చునల మో, మేదినివర తీర్థయాత్రమెయి లభియించున్. 192

తే. క్రతువు లొనరించువారికిఁ గలుగుఫలము, నన్నదానాదు లొనరించునట్టిఫలము
గుడులు గోపురాల్ గట్టించుగొప్పఫలము, తీర్థయాత్ర జేసిన గల్గు బాధివేంద్ర.

తే. ధరణి బుష్కరిణి యచుతీర్థము వెలుంగు, నందు బదికోట్లతీర్థము లలరుచుండు
సజుడు సురలతో నిససించు నందులోన, దానిఁ దలఁచిన బాపముల్ దరలిపోవు.

వ. మఱియు సగస్త్యసరోవరంబును, ధర్మారణ్యంబును, యయాతిపతనస్థలంబును, కో
టితీర్థంబును రుద్రవటంబును సర్వరయుఁ జర్మణ్యతియు వసిష్ఠాశ్రమము, బింగళము,
ప్రభానము వరదానము సరస్వతీసాగరసంగమము పిండారకము వసుద్వారము భద్ర
తీర్థము పీనియందు స్నానము పితృతర్పణము నొనర్చినవారికి నహస్రగోదానఫలం
బును దశాశ్వమేధఫలంబును నగ్నిష్ఠోమమహాఫలంబును బహుధనధాన్యాదిసంపద
లును గలిగి యుత్తమలోకనివాసము గాంచగలుగు నని మఱియును. 195

- సీ. నైమిశం బసంగఁ దనరుమహాక్షేత్రము, నందుఁ గురుక్షేత్రమందు మఱియు,
 బారిష్టమం బనఁబడెనుతీర్థమునందు, శాలూకిని యనెడుజలమునందు,
 నశ్వినీతీర్థమునందు నను జయంతి, యందు రామహాసమందు నవలఁ
 గాయశౌచమునందు గపిలతీర్థమునందు, శ్రీతీర్థమందును శ్రేయ మలర
 తే. బరఁగుసూర్యతీర్థమున గోభవమునందు, యక్షమాతృతీర్థంబుల యందు భక్తి
 స్నాన మొనరించు మానవుల్ నద్గతులను, బొంది సర్వసాఖ్యంబుల బొందఁగలరు.
- వ. స్వర్ణద్వారం బగుగంగాద్వారంబునఁ గ్రుంకులిడిన శతకోటితీర్థయాత్రాఫలంబులభిం
 చు గంగాగోదాసరససప్తసాగరసంగమము పెన్న తుంగభద్ర శూర్పారకము మొద
 లుగాఁ గలపుణ్యతీర్థముల నాడినఁ బుణ్యలోకప్రాప్తియు గోసహస్రదానఫలంబును
 నశ్వమేధఫలంబునుగలుగు సర్వతీర్థములలోఁ బ్రయాగముత్తమ మైనది కోటియజ్ఞ
 ములొనర్చినఫలముకన్నఁ బ్రయాగస్నానము మహాత్యమెక్కువ యని యనఁమిషు
 లు వచించుచుండు రాకర్ణింపుము. 197
- ఆ. పుడమిలోన నున్నపుణ్యతీర్థము లెల్లఁ, దెలుప వశము గాదు నలువ కేని
 ధర్మరాజు నీవు తమ్ములతోఁ గూడఁ, జేయు మయ్య తీర్థసేవనమ్ము. 198
- వ. అని సర్వతీర్థవృత్తాంతమాహాత్యమెఱింగించి కలహప్రియుఁ డంతర్ధానం బయ్యె
 ధర్మజుండుచుఘోములతోఁ దీర్థయాత్రాప్రసంగంబుచేయుచుండునంత రోమశమహా
 ముని విచ్చేయుటయు యుధిష్ఠిరుం డ్ధర్మపాద్యాదివిధుల సత్కరించి యెం దుండి యే
 తెంచితి రని ప్రశ్నింప రోమశమునీంద్రుండు మరుజేంద్రున కిట్లనియె. 199
- ఆ. అమరపురమునండి యగు దెంచి నాడను, ధర్మరాజు నీదుతమ్ముఁ డైన
 యర్జునుండు వక్రచుర్ధాసనంబున, నున్న వానిఁగంటి గన్ను లలర. 200
- సీ. అతఁ డెవ్వరో యని యాత్మ నందియ మంద, దేవేంద్రుఁ డిట్లనెఁ దెలియ నాకుఁ
 బొంతునందనుఁ డైనఫాల్గుణుం డీతఁడు, వివేచమందున ఘోరతప మొనర్చి
 యీశుని మెప్పించి పాశుపతాస్త్రముఁ, బడసినవాఁడు దోర్బలయుతుండు
 దేవవర్యులవల్ల నావలనం గొన్ని, వివాస్త్రములు గొనెఁ దేజ మలర
- తే. వీనిశస్త్రాస్త్రలాభ మోహానివర్య, ధర్మజునకును దెలుపుము ధరణిఁ గలుఁగు
 తీర్థయాత్రలు సేయుపు పార్థ నతని, ననుచు వక్ర పుత్రైచె న న్నవనినాథ. 201
- తే. దేవకార్యములన్నియుఁదీర్చియవల,నర్జునుఁడుమీకడకువచ్చుననుచు దెలుపుమనియె
 నాశైలశాసనుఁ డనఘచరిత, తెలియుమని రోమశుం డట్లు తెలుపుటయును. 202
- చ. అనుజని క్షేమవార్తయును నస్త్రము లెల్ల లభించి యుంటయున్
 విని యమనందనుండు కడువేడుకతోడ నెసంగెఁ దమ్ములున్

వనితయు సంతసంబునను వచ్చి రత్తజీ రోమశుండు న

జ్జనవిభునిం బ్రయోక్తుల బ్రశంస యొనర్చె న చంతరంబునన్. 203

వ. ధర్మనందనుండు రోమశపురస్కరంబుగా నమస్తమహీనుడలుం డమ్ములుం గొమ్మయుం దోడరా- దీర్ఘంబులు సేవింప గడలి చని యం దందుమహామునులవలన ధర్మనిశేషంబులెఱుంగుచునగ స్త్యచక్రత్రంబుచుభగీరథ చరిత్రంబుచునగరసుతులుభస్మీ భూతు లగుటయుఋష్యశృంగమునిచరిత్రంబును బరశు రామచరిత్రమును సుకన్యోపాఖ్యానంబుచుమాంధాత్మచరిత్రంబునుసోమక రాజ్విచరిత్రమునుశిబిచరిత్రమును నష్టావక్రచరిత్రమును వివి గంధమాదనపర్వతముఁ జేరంజనియెనయ్యవనరమ్మున ఘటోత్కచుండు వచ్చి వారిచెల్ల మోచుకొనిబరరికాశ్రమంబునం దించి చనినవా రందు విశ్రమించి రంత నొక్కనాఁడు. 204

సీ. భీముండు కృష్ణతో విహరించుచుండంగ, వాయువేగంబున వచ్చె నొక న హాసపత్రకమల మది చూచి పాంచాలి, తత్పుండరత మెచ్చి తగ వచించె నిట్టిసుందరపుష్ప మెం దైన నుండిన, గొని తె మ్మనచు భీముఁ గోరుటయును ద్రౌపదికోర్కి దీర్చంగ నెంచె భీముఁడు, పాంచాలి ధర్మజు పజ్జ కరిగె తే. భీముఁడు గదాయుధంబును వేస ధరించి, పుష్పము పడినదెస పట్టి పోయి పోయి కనియె నొకనరోవర మొక్కకాననమున, మదికి నానంద మొతయు మనలుకొనగ. వ. ఆనరోవర తీరంబున నొకశిలాతలమ్మున నూర్ధ్వదేహుండై దారి కడ్డుగం బవలించి నిద్రించుహనుమంతుం గాంచి భీమసేనుండు సింహనాద మొనర్చె నంత. 206

— ౨౧ భీ ము డాం జ నే యుం జూ చుట ౨౧ —

ఉ. ఆకపివంశచంద్రుఁ డపు డారవము నివిని లేచి పల్కె నిట్లోకరుణావిహీన యిపు డుంటిని నిద్దురలోన వృద్ధుఁడన్ నీ కెటు లేపఁ దోచె నను నీతి యెఱుంగవొ చెప్పు మయ్య నీ ఏకమలాకరంబునకు నేటికి వచ్చితో కార్య మెద్దియో. 207

వ. అనిన భీమసేనుం డతని కిట్లనియె. 208

సీ. వనచరేశ్వర నేను బాండుభూపతికిఁ గుం, తీదేవియందునఁ దేజ మెనగ వాయువరంబునఁ బ్రభవించినాఁడను, భీమసేనుం డనువేరివాఁడ నే నొకకార్యార్థి నీపర్వతంబును, లంఘించి పోవలె లలితగతుల హనుమత్పరాక్రముఁ డంద్రు నన్నవనిలో, ననుటయు హనుమానుఁ డనియె నిట్లు

అ. మునలివాఁడ నేను భూనాథ నాతోక, జరిపి యవలి కేగు సత్వరమున ననుఁడు భీమసేనుఁ డాకపీందునితోక నవల జరుపఁ దలఁచె నతిబలమున. 209

- క. తనభుజబల మంతయు జూ, పిన నయ్యది జరుగకున్న వీక్షించియచున్
వనచర నాథా! నీ వొక, ఘనుడవు సామాన్యఁ డైనకపి వెట్టెతో. 210
- తే. నన్నకక్షింప నరుడెంచినట్టి నీ వ, యాత్రిమూర్తులలో నొక్కఁ డాదువో మ
హాత్మ్య నిజము తెల్పు మటంచునడుగునెడల, నవ్వి హనుమానుఁ డిట్లనెనరవరునకు.
మ. హనుమంతుఁ డను వాడ వాయుజుడ నే నొదుం జమి నీవు నా
యనుజుఁ డాదు మటంచు వానిఁ దగ మూర్ధాఘ్రాణముం జేసియున్
ననరూపంబును జూపి మీ కనల యుద్ధం బొండు దాపించు న
య్యనిలో బౌద్ధ రథధ్వజంబువయి నే నాహ్లాదినై యుండెదన్. 212
- వ. అనిసౌగంధికమార్గము చూపి యదృశ్యం బయ్యె నయ్యెడ. 213
- నీ. భీమసేనుం డంత విమలసరోవరం, బున కేగి కోసెను బుష్పములను
నచట గావలి యుండు యక్షరాక్షసులెల్ల, వాయుపుత్రునితోడఁ బలికి రిట్లు
ఈసరోవరమున నీపుష్పములఁ గోయ, సాహసించితి వేల జనవరేణ్య
యిది కుబేరునివనం బెఱుంగవొకో యతఁ, డిది విన్న నిను జంపు మద మడంచి
తే. యతనికడ. కేగి యాతని మూఱ్ఱఁ బొంది, కోసికొనును యీపుష్పముల్ కోర్కెదీటు
నిట్లుచేయక పోయిన నీవుడు నిన్ను, మేము దునుమాడువారము మేదినీశ. 214
- వ. అప్పలుకులు లెక్క నేయక వృకోదరుం డిట్లనియె. 215
- నీ. నేను బొండునృపాలసూనుండ నిర్వక్ర, విక్రమక్రముండను విపులబలుండ
భీమసేనుం డనుపేర నొప్పినవాడ, పాంచాలికోర్కిఁ దీర్చగఁ దలంచి
యీపుష్పరాజము లేఁ గోయుచున్నాడ, శౌర్యవంతులు నుహాక్షత్రియులకుఁ
దంపరాక్రమమును దాము చూపుటె కాని, యొకరియాజ్ఞలలోన నుండఁ దగదు
తే. అనుచుఁబ్రత్యుత్తర మొనంగియచటఁబూలు, కోయుచుండెను సతికిచ్చుకోర్కితోడ
యక్షరాక్షసుల్ సైవ లే కతనితోడ, యుద్ధ మొనరించి వా రెల్ల నోడి రంత. 216
- వ. వా రాసంగతి కుబేరున కెఱిగించుటయు సతండు భీమసేనునిపరాక్రమమున కా
శ్చర్యమగ్నమానసుడై వాని నేమియుఁ జేయఁ జాలక యూటకుండె నంతనక్కడ.
ఉ. తమ్ముడు రాకపోయె నని ధర్మతనూజుఁడు చింతఁ బొంది పు
ష్పమ్ముల కేగి నాడనుచుఁ బశజలోచన శృష్ట తెల్పఁ జ
త్తమ్మున నొంటి పోయె నని తద్దయుఁ జింతిలి యెల్ల తమ్ములుం
గొమ్ముయు విప్రవక్త్యులును గూడఁగఁ బోయె వృకోదరుం గనన్. 218
- అంత సజాతశత్రుండు సౌగంధిక సరోవరమ్మున కేగి యచట వృక్షంబునీడను విశ్ర
మించువాఁడుపుత్రుం గాంచి కాగిలించిననతండన్న కుమ్రుక్కి సౌగంధికపుష్పంబులు

ద్రావిడ కొనలగ నవ్వలఁ బారు వేటొకవనంబున కేగి ఘటోత్కచుం బంకి
సంత జటాసురుండు భూసురవేషంబున వారితో గొన్నిదిసంబులు నివసించి రె
నాఁడు భీముండు లేనిచనుచుంబున భవ్యజహ్నుడొక్కడొకవనదేవుల నెత్తుకొని
సకులుండు వ్యకోమరుఁ డెఱిగించి కలఁచు వేదేగ నేతెంచి వారిని కడి
ఘోరముగాఁ బోరి జటాసురుల నధిచె.

నీ. ఘనులు సావధానము కావలెననియు, పాపమోషమున నివాసముండి
శ్వేతకీ యనునది కేతెంచి యక్కడఁ బాపములను నెత్తి యసి నుడుండు
పంచవిద్వంసువిద్వంసువులను వారచారి కొనుగెను మించుచేడ్క
నచట పీక్కుని కుడెంచి చేరినను నాఁ, నల్లి పేజ్జానమనముండిని

తే. అప్పు డానందపురియందే యట్టునుండ, నచ్చు ఫర్మరాజాదులవద్ద కల
వాని నాలింగన మొనర్చి భోగిలెట్టి నెలినమున చునింగి రాసమయమందు.
ఆ. కోరి యొకరి కొకరు కుశలవార్తలతోడఁ బొద్దుఁ బుచ్చుచుండే మోద ము
దుగ్ధపదరాజపుత్రి హృదయారవిదవి, క న మొందె నన్యునాగమమన.

నీ. పరమేశ్వరునివల్లఁ బాశుపతాది, వ్యావ్రతముల్ గాంచుట ఎరునఁ దెలిపి
దేవగణంబులు దేద్రేద్రునాతి, నస్త్రము లొసఁగుట నదియు దెలిపి
వాత్సల్య మేవార వాసపుండు కరీట, కవచాదులొసఁగుట లవియుఁ దెలిపి
అనివాతకవచు లనినధిపఁబడుట, మొదలైన వ్యత్రాంతములను తెలిపి.

తే. అర్జునుండు తనభ్రాతల సతివతోడఁ, దనసమీపమునం దొంచి ఘనతమీఱ
నత్కిథలఁ దెల్పి వారలస్వాంతమున, సంతసమ్మును గలిగించె నెంతయేని.

తే. అంత బదరీవనంబున కరిగి మఱిను, బాహుపురిమునకును భృత్యులరులఁ గూడి
పోయి రాహిమవన్నగమునకు నందఱు, మునిజనాశ్రమము లకును జనిరి వారు.

—*అ జ గ రో వా ఖ్యా న ము.*—

నీ. మృగయాధమై వాయుపుత్రుఁ డడవి కేగి, పన్నగేంద్రునిచేతఁ బట్టుపడియె
నాగాయతిబలుఁ డానాగబంధమునుండి, తప్పించుకొనలేక దానిబుఘు
గని పిన్మయంపడి యని నిల్చి దానితో, నాగేంద్రనేఁ బొందునందనుండ
భీమసేనుడ మహోద్దామబలాధ్యుడ, నే ట్లు పడితిని నీదు నోట

తే. అదిమితబలవంతుండ వైన నేను, నీవలనఁ బట్టుపడితినిఁ జూచ నైతి
డెందమున నాదుమ్మతి కేను గుండఁ బోన, భ్రాత లున్నవారివస్త్రాంత
లలనాభ్రాతలు నాకై, విలపించెద రెంతయేని విడుపుము నన్ను
గలయాహార మిడద నని. పలుకఁ గని వాయుజుకుల బహుగ మఱి

తే. నీవె యన్త కల్లునెడలను ని న్నెవడుచు, గాని యాపంగ లే కని చే న్ముందు
నలుక తేవట్టివాడ వీ వలుఁగనెడల, సప్తసింధువు లింకు నో సార్వభౌమ. 2

క. అని పలికిన ధర్మజుఁడా, వనజాక్షునిఁ బ్రస్తుతించి పలికెఁ దేవా
యనవరతము మాసేమి, మిను జూచెనునాడ నీవె భూతలముండు. 1

సీ. గోపాలదేవా! యోగోవింద మాధవా!, కరుణాతరంగుండై కష్టమనక
బహుదూరముననున్న వారి మమ్ములఁ జూడ, వచ్చితి పత్నితో వనజనాథ
భవదీయదర్శనభాగ్యమువలన మా, నయనముల్ నఫలముల్ సంతతతయ
మాయండ నీ వ్రుడ మా కేవిధుబగు, భయము లే కయ్య యోవాసుదేవ

తే. న్యల్పకాల మున్నది వనవాన మింక, నలల నజ్ఞతవాసము నైన వెనుక
వైరివీరులయెడఁ బ్రభావముఁ జూపి, వారల జయించె కలఁచితి నాకసాక్ష. 2

తే. నీవె మముఁ బ్రోచుభారము యాదవేంద్ర, నీభజస్కంధమన వడి నిలువవల
నిను శతఁగు గోరి యుంటిమి నెమ్మిశోడ, దేవ దేవ నీచే మాకుఁ దిక్కుగావె.

ప. అని దేవకీసందనునకుఁ గుంతిసందనుఁడు వందన మర్పించి జగదీశ్వరా! నీశరః
జొచ్చిన మాకు విజయలక్ష్మీచేకూరుట కేమి సందెయ మనె సంతఃస్పృహేశ్వరుః
నమీపంబులం గలప్రపదరాజాత్మజు గారవించి నాప్సే! నీపుస్త్రులు సుఖాబున్న
రభిమన్యునితో నత్రుశత్రువిద్యాదుల నభ్యసించుచున్న నామ. నీవు చింత ద
యుండు మనియె సంతలో మార్కండేయమనీంద్రుం చేతెంచిన నాతని కర్ణ్య
ద్యాదు లొనంగి పూజించి రంత వనజనాథుం డమ్మునిరాధుని కిట్లవియె. 1

ఉ. దేవర పార్థ లే నవనిదేవత లెల్లరు నీదురాక చే
బావను లైతి మోయనఘ ప్రస్తుతిఁ జేయుచునుంటి మా కిటన్
బావన మూపురాణములు పార్థివముఖ్యుల సచ్చరిత్రముల్
నీవలన నివసంగఁ గడునిచ్చు జనించె మునీంద్రచంద్రమా. 2

—క ర్మ గ తి ప్ర కా ర ము.—

ఆ. అనినఁ గృష్ణునుడుల కాసందమును బొందె, ధర్మరాజు పలికె దవసితోడ
నకుఁ డొనర్చుసుకృతదురితము లిందునో, యందునో భజించు టనఘ తెలుపు.
సీ. అనిన మార్కండేయుఁ డవుఁగాక యని యిట్లు, పలికె ధర్మజునితోఁ జెలుపుమీ
మనుజు లొనర్చెడు ఘనపుణ్యపాపముల్, కాయముఁ దొఱగిన గర్మఫలము.
మేనినీడను జోలెఁ దా నేగు వెనువెంటఁ, బుణ్యపాపము లందుఁ బొందఁ జేరి
దనువు సెడివఁ గర్మతతి సెడ దెప్పడు, కర్మమే భవమునుఁ గలుగఁజేయు

గొందఁ జేపానాఖ్యఫలమును గోరువారు, కొందఱు పరసాఖ్యఫలము గోరువారు
 కొందఁ జేహాకఫలములఁ బొందకుండు, నుండు సంతయుఁ జెప్పెవరు నుద్వినాథ.
 ధనము భాన్యము లభికము దననచుండి, సుకృతములపాతఁబోవక సుతయే
 కామవాంఛ మిక్కుటముగాఁ గల్గునట్టి, వారలహీకరున సుఖుఁడగువారు.
 తిర్థసేవాను లొనరించి స్థిరముకాది, కామసాఖ్యముల్ మాడక క్రతువు లెన్న
 చేసి యుపవాసవ్రతములఁ జేయువాడు పశముండు సాఖ్యులములు పడును రభిష.
 క్రమము దమము లేక సత్యము లేక యా, చార మేమి లేక సకలమైన
 క్షుప్తకార్యములను నొడరి చేసెనువారి, కందు నిందు సాఖ్య మొకులేరు. 246
 సీతులును సంపదల్ గలిగి చెన్నల రారును యజ్ఞయాగముల్
 జరుపుచుఁ దీర్థ సేవలను నల్పుచు ధర్మము లాచరించుచు
 ఘోరతము సత్యపాలనము నే యొనరించుచు నుండినట్టియా
 భురు లిహమంతునక బరముసంతురు గొతురు సర్వసాఖ్యముల్. 247
 భరణీనాయక మిహల్, సురలవరాశముల వైశుధ్యచరిత్రుల్
 పరికింప మీరు మేచుల్, దొరగిన జేవత్వ మొందుచురు నిక్కముగక. 248
 పతి మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకు ధర్మాధర్మముల నెఱిగించి బ్రాహ్మణ
 ప్రభావంబును నత్రిగౌతముల సువాదాబురు వైనన్వతవృత్తాంతంబురు బ్రశం
 ప్రకారంబును నారాయణప్రభావంబురు గలియుగధర్మంబులు విష్ణుండు కల్పియ
 యుంబురు ధర్మములు ప్రతిష్ఠించుటయు నిద్రన్యము చరిత్రంబునుగువలయాశ్వచరి
 త్రంబును మధుకైటభులవృత్తాంతంబురు బుత్రుల కూడఁ దగుగుణాబులును బతి
 వ్రతమాహాత్మ్యంబును గౌశికుండు ధర్మవ్యాధుని యొద్ద కేగుటయు నహింసా
 ధర్మరూపము జీవలక్షణముల తెలుగును ధర్మవ్యాధుని పూర్వజన్మవృత్తాంతంబును
 వినియును క్షియైతెఱంగును గుమారస్వామి వృత్తాంతంబురు మొదలగుపుణ్య
 కథల నెఱిగించె బాండవులు వాసుదేవసమేతముగా నమ్ముచి నభినందించి రంత
 తక్షణమే బాపదీం గాంచి యిట్లనియె.

- తే. అట్టివా రేవురుకు గూక నలుకునోడి, నీనకువను లైః నా రేవురకును
నిన్నుఁ గనినంత నగుమోముచిరకమగును, జూడ నాన్నెన్నముఁ నుంచెనువతి నాకు.
- చ. వ్రత మొనరించి వారలను జన్మము జేరితొ ముడు పెట్టిఁగో
యతులిత మంత్రవైభవమొ యంతముఁ జెప్పెము కేచ నట్లు న
మృతినిఁ జరిపి మత్సరి మాధవు వశ్యునిఁ గాఁగ జేసి నే
నతులితమైన సౌఖ్యము నంది మెరుగెడ వారిజానచా. 252
- వ. అనిన గర్హించుచు ద్రావిది యామె కిట్లనియె. 253
- తే. అవనిలో ముత్రతంత్రదివ్యోచనము, నలిసి పతిని వశము చేయునకియ కలదె
యట్లు చేసిన సిద్ధిప దదియుఁ గాక, ఫణినమాఁముగాఁ జూచుఁ బతియె దాని.
- క. మగువ యొనర్చినమధున, మగఁ డారోగ్యముఁ బోవ మతిమతి రోగాల్
దగిలెను వేఱుతెఱుగున, నగుదేహము వీను నంత నంబుజనేత్రా. 255
- వ. అది యట్టిద కావున సతి పతి కెన్నఁడు కపటకర్మములఁ గావించ రాదట్లు కావించునది జగంబున నపకీర్తిపాలై పరంబున దుర్గతి పాలగును బలిభావ మెఱిగి పర్తిం
చుదాని కిట్ల కామ్యార్థ సిద్ధియగు నే నెట్లు సౌకవేములయెడఁ బ్రవర్తించి యిట్టి
సౌభాగ్యము నొందితి నో విచుచు. 256
- శీ. స్నానభోజనములు నేన చేయుతుడ, బతులకు నాయుడుఁ గుతుక మురఁ
బతులొక చెలువను మదిఁ దలుచిర యేని, నేను గోపిపడు నిశ్చయముగ
భక్తితో నేమితుఁ బతుల నెల్లప్పుడు, ప్రియభాషణములతోఁ బ్రీతిఁ గొలుతు
వారి మేనుల నీడవలె మెలుగుచు నుందు, వారిభావ మెఱిగి పర్తిలుదును.
- తే. దివ్యసుందరు నైనను దేవునైన, నన్యుఁ దృణమాత్రముగ నెతు నాత్మలోన
పతినపర్యట కితుల బయపకుండ, నేన సలుపుచునుండును నీకజాషి. 257
- వ. నే నెప్పుడం బ్రవాసగతు లగుప్రాణనాథులయాగమనము కోరి యలంకారాదులఁ
బరిత్యజింతు నత్త యగుఁబృథ్వాడవికిఁ జిత్తంబిగురొత్తఁ బరిచర్య చేయుదు ధర్మ
పుత్రునింట నిత్యము బసింకి పశ్చేరముల నెనిమిదివేల బ్రాహ్మణులు భుజించుచుం
దురు ధనాగారములు గోతురగాదులు దాసీదాసులు నేన పరామర్శించుచుండు
భృత్యులజీవితము లేన విచారింతు. నిద్రాహారముల విడనాడి రాజకార్యదులే
నొనర్తును బాంశపులు వర్వభారము నాయు నుంచి స్వస్థచిత్తులై యుండు రిట్టి
ప్రవర్తనముల వారికిఁ బ్రియమాలనైతిని గాని నీవనినట్టిమందులు మంత్రములెఱుంగ
నవ సాతాజితి లజ్జావనతవదనయై సాంచాలి కిట్లనియె. 258

చ. తెలియక పల్కినా నటుల దేని దయామతి నన్ను నైపు నీ
పలుకులలో సుధారసము ప్రబ్బికొనుక భవదీయవృత్తముక
చెలిసితి మోద మయ్యె నికం దెల్పుము సాధ్యులవృత్తమన్నదా
బలికెను గృష్ణ మాధవునిపత్నికీ దేనియతేట లొల్కంగక.

259

క. సతికి బతికంటె వైవము, పీతిలో వేతొందు లేదు శీతాంశుముఖ

పతిభక్తి మోక్షమార్గము, పతియానతి దాటజనదు భామల కెందున్.

260

తే. ప్రతిచినము భయభక్తుల బతికిసేవ, జేయ వలయు దదానతి జేయ వలయు
బతులుచెల్పురహస్యముల్ పరులెవరికి, దెలుపగా రాదు వినుమమ్మ చంద్రపదన.

తే. కులట చెలులతోడను మైత్రి కూడచెపును, నుత్తమాంగనలనుగూడి యుండవలయు
భర్తకును హేతులగువారు వత్తురేని, మిగుల మర్యాద గొనరింపదగునుదరుణి.

తే. ఉన్నదానితో సంతృప్తి నొందవలయు, నధిధు లేతెంచునెడల నత్యధికభక్తి
గారవింపగ వలయును గలిగినంత. భర్తయు లోనర్పవలయును దలిరుబోడి.

263

వ. అది చెప్పిన నత్యభామ ప్రీతచిత్తమై దేవి! నీచెప్పినట్టికమింద మెలుంగెద నీవు
చింత దక్కి యుండును నీవుత్రులు ప్రతివిద్యాదులు ద్వారకలో సుఖులై
యున్నవారలు, నీవు చతుస్సముద్రముదితమహిమంతులమునకు దేవేరివగును నని
యాజ్ఞసేవికి బ్రహ్మీణవమస్కార మొనర్చి శ్రీకృష్ణరథం బారోహించె బుండరీ
కాక్షుండు పాండవేయుల వీడ్కొని ప్రియాసమేతముగా ద్వారకవతికేగి మార్కం
జేయుండు నిజాశ్రమమున కేగెను బాండవులు ద్వైతవనంబు చేరుటయు నంత.

264

పాండవుల వనవాసమునకు ధృతరాష్ట్రుండు చింతించుట.

నీ, హస్తినాపురమున నయ్యాంబికేయుండు, పాండవేయులు ఘోరవనమునందు

నిక్కట్టులం బొందు తెఱిగి మనంబులో, నిట్లని చింతించె నెంతయేని

నక్కటక్కట నీదుః ధైరదుర్యోధను, వలన బాధల కెట్లు వచ్చెనకట

నలుపురు సోదరుల్ గొలువ వైభవమున, నకలరాజులు దన్ను సన్నుతించ

తే. భారణీచక్ర మేలెడుభర్తసుతుండు, ఘోరకాంతారములలోన గ్రూరమృగ స
మూహములలోన నివసించి దేహసౌఖ్యములను విడనాడి కష్టముల్ పొందుచుండు,

తే. లతులితపరాక్రముండు శతక్రతుసుతుండు, పార్థదేక్రియ శౌర్యము వదలెనొక్క
బాహుబలియుతుండగువాడువాయుతనయు, డెట్లువేగించుచుండెనోయెఱుంగనకట.

కృష్ణుకుమారదేహులును గవ, లకలంకులు రణనిపుణులు సతులితబాహు

పకటితనత్వులు, నగునూ, దిక్కుమారకు లెట్లు లుండొ తెలియదు కట్ట.

267

- తే. ఎండకన్నను వానక న్నెఱుగకుండ, నంతిపురి బరిచారిక లనుదినంబు
గొలువ ఘనవై భవము నొందుకోమలాంగి, ద్రువదనుత యెట్టులున్నదోవివినమందు
సీ. అర్జునుండు తపించి యమరుల మెప్పించి, దివ్యాస్త్రములఁ గొనెఁ దేజ మలర
నజ్జాతవాసవర్షానంతరమున, శ్వేతవాహనిలప్రేరిత మయి
భీమనే నదవాగ్ని పెచ్చుపెఱిగి కర్ణ, సౌబల ముఖ్యవృక్షములతోడఁ
గౌరవారణ్యముఁ గాల్చక యుండునా, కురుకులం బెల్లను గూలిపోవుఁ
- తే. గాలమానన్నమయ్యె నిక్కముగ నింక, భీముఁ దలఁచిన గుండెలో భీతి గలుఁగు
నర్జునాస్త్రలాభము విన్ననగు భయంబు, వైవనిర్మాణమెట్టిదో తప్పదకట. 269
- క. దీనికి నేనే మూల, మూనాఁడు దురోదరహృదా నాగక పోటిక
నేను వలదన్న మానరె, నేనే దుర్వ్యక్తిఁ గొంటి నశ్చయ మకటా. 270
- వ. అని విచారించుచుండునంత దుర్యోధనుండు కర్ణసౌబలాదులతో నాలోచించి పాం
డపులం జంపఁ దలఁచి ధృతరాష్ట్రునిగాంచి యిట్లనియె. 271

— ఘోష యాత్ర. —

- సీ. ద్వైతవనమునఁదువజలుగోవులఁ గావ, దుష్టమృగంబులఁదనుప వలయు
నానతిమ్మనుటయు నయ్యాంబి కేయుఁడు, వలై యటంచును బలికినంత
దుర్యోధనుఁడు కర్ణతోడ సౌబలుతోడ, పోదరశతముతో మోద మలర
ద్వైతవనము నేరి తత్సమీపమునఁ గ్రీ, డాగారము లొనర్ప నాజ్ఞఁజేసె
- అ. నేవకాళి యట్లు నేయుచుండ గంధర్వ లరిగి రటకుఁ ద్వరితగతుల
ధార్తరాష్ట్రులంత ధూర్జులై వాఁళ్లో, రణమునకు గలఁగిరి రభసమునను. 272
- సీ. కౌరవు లచ్చట గంధర్వులను గూడి, పోరుచునుండిరి ఘోరముగను
నంత గంధర్వేశుఁ డగుచిత్రి సేనుఁడు, దుర్యోధనుం బట్టి శౌర్యమడర
విగతరథుఁ జేసి వెనఁ గేశపాశముల్, పట్టి యీడ్చుచు నేలఁ బడఁగ వైచి
తనరథంబునఁ బెట్టికొని పోవుచుఁ డెను, దుశ్శాసనాదులు దురమువిడిచి
- తే. పరుగులిడుచుండి రప్పమ కురుసమూహ, మందు కొందఱు ధైర్యాత్ములైనవారు
ద్వైతవనమునఁ బండురాత్రినయు లున్న, వార లని పోయి తెల్పి రివారికెల్ల.
- క. శరణు శరణంచుఁ బల్కిన, కురుసైన్యము గాంచి పలికెఁ గుంతిసుతుఁడా
పరమూర్తిభీముఁ డౌరా పరమానందమ్మగూర్పు పలుకులు వింటిక. 274
- వ. మేము చేయఁదలఁచినది గంధర్వులే చేసి రని భీమసేనుండును, నాగురాత్ములకట్లు
కావలెనని నకులనవాదేవార్జునులును బలికిన శాంతస్వరూపుం డగుఁజాతశత్రు
డు తిమ్మలతో నిట్లనియె. 275

తే. కోవగినుట కిట్లును కూడ దయ్యము మూడు నల్లును వే జని కొని నేందు
నతని విడిచిచే రారయ్య యనుజాలార, యనును బునిచే నవంబునానడవును.

తే. కారవులతో విరోధము గలిగియున్న, ధర్మరాజు పోరాడక తలచునుజుల
నతని చిత్తము బువ్వెనయ్యతివయ్యు, ధర్మగుణములు వర్ణించి దరము గాదు.

ఉ. కారవనైస్సము గలిసి కన్యకీర్తనతోడ నేగి యా
వీరుని కత్తి నేను గనె విరిలు వాడులు బోరుదుండి రా
బోరున బాకలాననుభుక్తులను గల్పించి జిత్తి నేనుచుకా
జేరును క్రిగి వచ్చి యనె జేవనుహీనతిసూతితోడ జగత్.

278

క. నాకును నీకును కన్నులు, నీకయ్యుంజేల రాజ యాచరితాశ్చుక్
వీక గొనబోదు నెవవును, నాకొంటేయుండు వల్లె నాననిభోవత్.

279

తే. మనము పొడిము ధర్మగంధనుని దరికి, నతడు చెప్పినట్లుగరించె నగు సుటాను
పాండవాగ్రీవా దరికిని వాడు చరికి, ధర్మజాడు కత్తినేనుతోడ నుండుచుకా.

280

ప. గంధర్వరాజా! కూరుండైన నగు గాక నీతిని విడువునున కత్తినేనుండు దుర్యో
ధనుని విడిచి చనియె బాండవులు దుర్యోధనునితో ముండుట్టి కూరికృత్యము
చేయ నలదని బుద్ధిజెప్పిన నతడు విన్నబోయినమోమాతో నజపురి కేగి ప్రాయో
పవేళ మొనర్చు బోవ గర్హితుకునుచుశ్చాసనాదలు వారింటి రంత గొంటేయుల
దరికి గుచ్చవైపాయనం జేతెంచి ధర్మములు బోధించి వ్రీహిద్రోణాఖ్యానము
చెలిపి మగ్గులకు జేవదూత తెలుపు పుణ్యలోకముల లెటాగెఱింగించి నిజాన్
మమన కేగె నంత నొకచినుబున దృణలందునాశ్రమమున ద్రౌపది నుంచి పాం
డివు లేవురు మృగహానినోచార్థముగా బోయి రంత.

సైంధవుడు పాంచాలిని జూని మోహించుట.

సీ. అసుయోధనుచెల్లలైన దుస్సలవతి, సైంధవుడవ్వడా నమయమందు
సాశ్వరాజాత్మజ సరివి పెండ్లడంగె, జతురంగబాముతో సంతనమున
బాండవాశ్రమనమీశమునుండి పోవుచు, వసంతాలలామ ద్రౌపదిగ గాంచి

మదనసంతాపము మదిలోన హెచ్చంగ, ద్రౌపది గొని పోవ నలచి యతడు

తే. పాండుసూనులు లేరనువార్త నెఱిగి, పోయె నయ్యాశ్రమమునకు మోద మలర
ద్రౌపదిదేవి యాజయద్రథుని గాండి, యతిథి యేతెంచి నాడని మతిగలంచె.

ప. అంత సైంధవుం డాశ్రమద రాజాత్మజాత కిట్లనియె.

283

తే. కుశలముగ నున్నదానవే కోవలాంగి, నీద్రవేమాన్వయల్ ఘనల్ నీతివిడులు
నీదుకతులకు గుశలమా నెంత యనిన, నందజకు గుశలం బని యతిభవతి.

- చ. వినుతపరాక్రమకృములు పిరులు మత్పతు లైనవాండును
దను లతివేగ వచ్చెదరు తాల్మీ వసింపుము కొంతకాల మో
జనవర పాద్యముం గొరుము సావడు మిచ్చట గుండు బ్బా నా
ననరుహాచారులోచనకుం బల్మై జయద్రోణు కన్న డిట్లుగన్. 285
- మ. అరవిందానన నిన్నుఁ గాంచునెడ మోహవేశముం బొందితిన్
మరుబాధం భరియింపఁ జాల నను సామ్రాజ్యాభిప్రు గూడి నా
పురిలో రాజ్యసుఖంబులన్ సతతమన్ బంధు దే దేవివై
తరుణీతన్నను పాండురాజసుతులన్ దైన్యాత్ముల స్వీడుచున్. 286
- ఆ. తరుణి నిన్నుఁ గాంచి ధన్యుండ నైతిని, నిన్నుఁ బోలుసుకతి నేను నాడ
నైతి నీదుమోహనాకారమును జూచి, యలరువిల్లుబాజీ కన్గ మైతి. 287
- సీ. పూజ్యరాజ్యము గోలుపోయి కాంతారవానసుఁ జేయుచున్నట్టిపక్షమతులను
బాండవేయులఁ గూడియుండి సౌఖ్యం జేమి, పడుచున్నదానవు భానురాంగి
ననుఁ గోర్కి వరియించి నాసింపురాద్యము, నేలుకొనం గదే యిందువదన
యిదియె రథం బెక్కు మిపుడె నాపురికిని, బోవుద మనవుడు ముదిత పలికె
- తే. ఆకట దుస్సలభర్త వైనట్టిసీత, నాకు నగ్రజుడవు గాదె న్యాయమునఁ బ
తివ్రతలఁ గోర వచ్చునే తెలివితేక, నీదుశిరము వ్రక్కలు గాదె నిమిషమందు. 288
- క. బలవంతులైనపార్థుల, బల మెఱుంగనివాడవొక్కొ పాపాత్ముడ వో
ఖలుడ చను నీదుదారిని, బలుకకు దుర్భాష లింక పశువుం బోలెన్. 289
- తే. పాండవులు వచ్చిరేని నిన్ బాపచిత్త, భస్మమును జేయుదురు గాన వచ్చినట్లు
పోవు మోరి నీదారినిఁ బోవు మనఁగ, సైంధవుం డిట్లు పలికెను సకియతోడ. 290
- ప. పాంచాలీ! నీభర్తలపరాక్రమమునకు నేను వెఱువను నినుఁ గూడక మాన నని
ద్రావడిని బలవంతముగాఁ దనరథమ్ముమీదఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని పోవుడు
ధౌమ్యులు వానిని వల దని వారించిన వాడు విన కుండె నంతఁ బాండవు లేతెంచి
యావృత్తాంతము విని కోపోద్దీప్తితులై జయద్రోణునిసైన్యమును గలిసి వారి నంతకు
నింటి కతిథులుగాఁ జేసిరి సోపీరకుమారుల నర్జునుండు దునుమాడె సైంధవుండు
ద్రావడిని విడిచి పాటిపోవ భీమార్జునులు వానిం చెచ్చి యవమానపఱచి పంపించిన
నతండు గంగాతీరమున కేగి యీశ్వరునిఁ గూర్చి ఘోరతపం బాచరించుచుండె.
- తే. శంకరునిగూర్చి తపియించి సైంధవుండు, పాండవులలోన నొక్కని బాధ విడిచి
నల్వరను గూడఁ దా నొక్కనాటియుద్ధ, మందఁ జంపఁగ వరమును బొందె నతఁడు

వి. పైఠానము నొసఁగినందున కేదో మరలఁ బాడవులదరికి మార్కండేయమహాముని
యేకాదిన ధర్మమును రామాయణకథఁ జెప్ప మని కోరుటయు మార్కండేయుం
డిట్లు చెప్పఁ దొడంగె. 293

శ్రీరామచరిత్రము.

మ. సరయాశీరమునందుఁ గోగల మకానస్యాదిసంపూర్ణమై
పరంగున్ దేశమునకుం గయోధ్యయననై ఘోసిల్లుప్రో లుందు భా
స్మరపంచాంగుని క్షిరుఁ బాడకరఘాఖ్యాకుండు పూరుండు త
ద్వరదేశంబును బ్రోచుచుంజెను మహావైదుష్య మేపారంగణ. 294

క. ధర్మసతి దశరథునకు, సరసీరుహలోచన లగునతుల గలరు ము
వ్వురు కౌసల్యాకైకలు, పరంగ సుమిత్రయు ననంగఁ బరఁ గెనువారల్. 295

వ. అటువదివేలయద్దంబులు సుతులకై మహాతపం బొనర్చి పెద్దకాలమునకు దశరథు
రానాథుండు మువ్వురునకులందు శ్రీహరియంశమున శ్రీరామధరతలశ్మణశత్రుఘ్ను
లనుసుతుల నల్వరుం గాంచె నాబాలురు దినదినప్రవర్ధమానులై రంత. 296

చ. పానరు విదర్భదేశమునఁ బొచ్చినయమ్మిధిలాపురంబులో
జనకుఁ డనంగఁ బొల్పెనంగు మ్మొరమణుండు ప్రజానురాగియై
ఘనముగ రాజ్యమేలుచును గ్రాలుచునుండి కులాభివృద్ధికి
దనయులు లేరటంచు మది వైష్యముతోడఁ జరించె నవ్వలన్. 297

మ. ఘనయాగంబు నొకండు నేయ మది సొకల్పించియు న్నించి య
జ్ఞనకర్మవరుఁ డంత భూమి నొకచో జానొంద దున్నించుచో
మును వైత్యేంద్రుండు వీడుస్వర్ణమయమైపొల్పొందునమ్మందన
మునుఁ గాంచెన్ ధర్మశీలంబున నటన్ మోదంబు సంధిల్లంగన్. 298

క. ఆమందనమ్ము దెఱచిన, హేమవిభూషలు ధరించి యిందుకళలతోఁ
ప్రేమం గూర్చుచు నుండెడు, భూమిసుతం గాంచె జనకభూవిభుఁ డంతన్. 299

వ. అనేకవిధమ్ముల నమ్ముద్దలపట్టిని ముద్దాడి కన్నులు మిఱుమిట్లు గొలుపుదాని సుంద
రరూపమ్మున కచ్చెరు వొంది దాని నయోనిజ గా నెంచి పుత్రికావాత్సల్యమునఁ
బెంచుచుండి నీత యనుపే రొనంగె నంత. 300

౩. శివునివిల్లు నీత చిన్న కాలమునుండి, మోయఁ గలిగి యుండె శ్రేయ, మలరఁ
దరుణి మించినట్టివరున కిచ్చెద నని, ప్రతిస నుండె జనకపార్థివుండు. 301

౪. ఇందిరాంశనంభవ యగునీతాదేవి పరిణయోచితయావన యయ్యె నయోధ్యలో
శ్రీరామధరతలశ్మణశత్రుఘ్ను లల్లారుముద్దుగాఁ బెఱుగుచు నత్రుశస్త్రాదివిద్యా

కుశలులై రంత గాధిపుత్రుండు విశ్వామిత్రుండు దశరథుం గాన వచ్చి యిల్లనియె.

ఆ. దశరథేన నీమితనయుని రాముని, నా కొనంగుమయ్య నయముతోడఁ

గ్రతు వొనర్చువాడఁ గ్రతురక్షణ మొనర్చుననుజులను వధించి తరలివచ్చు. 303

వ. దశరథుం డెట్టకేలకు సమ్మతించి శ్రీరామలక్ష్మణులను గాఢేయునితోఁ బంపించె నంత శ్రీరాముండు. 304

క. తాటక యనియెడుదుష్టని, శాటినిఁ గుటలను మదేభసత్వ వనాటికే

దీటుగ దివ్యాస్త్రంబున, మాటికిఁ గూలంగ నేసె మానియనుష్ఠిన్. 305

వ. సహస్రగజజవనత్వముగల తాటకను సంహరించిన శ్రీరాముని ముద్దాడి గాఢేయుం డు తనయస్త్రశస్త్రము లెల్ల నతనికొసంగె. మారీచసుబాహులపీఠ మడచినరామ చంద్రుం బ్రశంసించి మునిచంద్రుండు మిథిలలో శివధనస్సుఁ జూపఁ గొనిపోవుచు.

మ. కనుమా రాఘవ గౌతమాశ్రమ మిదే కన్పడునై యొప్పెడుక

విను మాగౌతమమానికాంత జగతీష్ఠ్యాతమై యొప్పు నా

వనితారత్నము భర్తశాశ్వతతం బాహుమై యిచ్చుటకే

గనె నయ్యెన్ భవదీయపాదరమున్ గొల్పంగనె తన్నియన్. 307

వ. అని రాఘవేంద్రుని నాశిలయంద్దకుఁ గొనిపోయిన సహస్ర రామవాదరంబు నోకరి శాఁవిమోచితమై గౌతమునితో నాశ్రమమున కేగె రామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రు నితో మిథిల కేగిన జనకుండు రామునకు శివధనస్సుఁ జూపినంత శ్రీరాముండును.

మ. ఘనకోదండము చేతఁ బూనియు మహాకౌతూహలం బేర్పడక

మని మహాకౌశికుఁ గొల్చి యాజనకునికొ బూపించి యుత్సాహియై

ధనువుం గూలంగ నేసినన్ బెళపెళధ్వానంబులై యొప్పు నా

జనకతొరముఖ్యు లెల్లమునులున్ సంతోషముం బొందఁగన్. 309

వ. దశరథు రప్పించి శ్రీరామునకు నీతను లక్ష్మణున కూర్మిలను భరతునకు మాండవిని శత్రుఘ్నునకు శుత్రకీర్తిని సమర్పించి వివాహ మొనర్చి జనకుండు వారి సయోధ్యకుఁ బంపించె దోవలో శ్రీరాముండు పరశురామగర్వభంగ మొనర్చు గా నంత నెల్ల రయోధ్య కేగిన దశరథుండు. 310

మ. ఉదనీబాతమనోహరంఁ ఘనునిఁ గన్పొమ్మన్ మహాబాహునిన్

భవనాఖ్యాతునిఁ దాటకాంతకు జగత్పూజ్యున్ జగన్నాథునిక

ధవళాబ్జాక్షుని సుందరాంగు ననఘున్ దైత్యారినిక రామునిక

సువిచారాత్ముని రాజుఁ జేయ మదిలో సూచించె మోదంబునక. 311

వ. అసమయమ్మనఁ బాపాయత్తచిత్తయు మందరాదుర్బోధితయు ధర్మవిరహితచిత్తయు
నగు కైకేయి పూర్వవాద్దానకారమున వరద్వయ మిమ్మని దశరథుం గోరు
కొనుటయు. 312

మ. మనుజేంద్రుం డనెఁ గాంత నీవరములన్ మానొందఁ గైకొ మ్మనన్
వనితారత్నము గోడెఁ బుత్రు భరతుం బట్టాభిషిక్తుండు గా
మునియై రాముఁడు ఘోరకాననమునం బోవంగఁ దాఁగోరినన్
విని రాజేంద్రుఁడు మూర్ఛఁ బ్రుంగి పలికెన్ వీకన్ సరోజాస్యతోన్. 313

ఉ. దుర్మతి వైననీ విపుడు తోయజమ్మి త్రకులావతంసునిన్
ధర్మవిచారునిన్ సుగుణతత్పరు శ్రీరఘరామచంద్రునిన్
దుర్మృగకాననంబులకుఁ దోయలితో నెటు పోవుమందు వీ
మర్మపుమాటలెల్ల నిక మానుము రామునిఁ బ్రోవుమా దయన్. 314

వ. అనిన రాజవాక్యములను విశ్వసించుకై కేయిని నిందించి సీతారామలక్షణుల నరణ్య
మునకుఁ బంపించి పుత్రవియోగమున దశరథుండు మృతిఁ గాంచె నంత మాత్రుల
నగరమునుండి భరతుం డేతెంచి తల్లి ననేకవిధముల నిందించి రాముఁడే రాజ్యా
ర్హుండు నేను గా నని చిత్రకూటమున కేగి శ్రీరాముం గాంచి తత్పాదారవిందముల
కెఱిగి రాజ్యమునకు రమ్మన రామచంద్రుఁడు సత్యహానిఁ గావించి రాఁ జాల నన
నాభరతుండు శ్రీరామునిపాదుకలు చెచ్చి రామునిపేరిట నంద్రగ్రామపురంబులో
రాజ్య మేలుచుండె రాముండు నజాయానుజుండై యత్రిమహామునియౌశ్రమమున
కేగె నంత ననసూయ సీత కంగరాగార్పణ మొనంగుటయు నామువ్వురు దండకార
ణ్యము చేరి రంత. 315

సీ. దండకాటవిలోనఁ దగవిరాధు వధించి, చుప్పనాతికి రూపు సురుగఁ జేసి
ఖరదూషణాదుల దురమున నురుమాడి, పంచవటీతీరభాగమందుఁ
బర్ణశాల రచించి పడఁతి జానకితోడ, లక్ష్మణుతోడను లలిఁ జెలంగ
శ్రీరామచంద్రుఁడు చెలువార నివసించి, సుఖియించుచుండెను సురుచిరముగ
తే. అంత దనుజుఁడు రావణుఁ డనెడువాఁడు, జనకరాజకుమారికచక్ర-దనము
వినియు జానకిఁ గొనిపోవ వేఱకుఁ దలఁచి, నీరుఁ డగుననమృతి మారీచుఁ గాంచి.

క. అనకజఁ బోలిననుండరిఁ, గనుఁగొన శిశ్యులు గాదు కాపున నాకున్
మనసాహుద్య మొనర్చును, జనకజఁ గొనివచ్చువాడఁ జాయామణిగన్ 317

క. అనినన్ మారీచుం డి, ట్లను శ్రీరాముండు మహాత్ముఁ డగువిష్ణుండు గా
పున వానినెల్లినె కైకగోడఁ, ననుకేవ్వరి సీతఁ దగిలు తలఁపుమా వుడిలోన్. 318

వ. అనిన తనవాక్యములు విశ్వసింపనిరావణునివాక్కు వలన మారించుడు సువర్ణాకారముగా మాయాకురంగమైష్ణుశాలనుండు నాట్యముచేయ జానకీదేవి దానియపూర్వ సౌందర్యమున కచ్చెరువొంది దాని చెచ్చి యిమ్మని హృదయోన్వేరునిఁ గోరుటయు.

క. వైదేహీకోరుకోరిక, మోదముతోఁ దీర్చి నెంచి భూమిశుఁ దీరే
నే చెచ్చువాఁడ ననుచును, దాఁ దమ్ముని నిలిపి పోయెఁ దననతిరయ ద్దళ. 320

తే. మాయలేడినిఁ బట్టంగ మనుజవిభుఁడు, ఘనువు ఘరియించి పోయియు దనుజమాయ వలన బహుదూరమున కేగి వనటఁ జెంది, కనకవృగమును సూత్యై కత్కానలోన.

వ. మాయామృగము రామస్వరమున నీతా! లక్ష్మణా! యని యాచ్చిన జనకరాజపుత్ర ప్రాణనాథున కాపద కల్గె నని లక్ష్మణుని క్రీరామునిసమీపమునకుఁ బంపించె నంత నమయము చూచి రావణుఁడు భిక్షాహేమమున ననుచుంచి భిక్షు గొని నీతావారి త్రము విని తత్సౌందర్యము గాంచి కామపీడితుండై. 322

క. నీదుచరిత్రము చెలియుట, మోదము జనియించె నాకు మోహనహాపా
నాదగుచరిత్రఁ చెలిపెద, వైదేహీ విను వటంచు వచ్చియంచె రహేళా. 323

చ. దనుజులలోన మేటి యగుచైత్యవరుండఁ బులస్త్యపుత్రుండన్
దనరెడులంక యన్పురి ముదంబున నేలెడురావణాఖ్యుండన్
వనరుహనేత్ర లెండఱునొ పత్నులుగాఁ బడయంగఁ గల్గితిన్
జనకజ నిన్నుఁ గోరితిని జయ్యనఁ గైకొనిపోవ వచ్చితిన్. 324

క. అని దశశిరములు చూడంగ, జనకజ మూర్ఛిల్లి ఓడ నిశాచరుఁ డంతన్
వనిత సరదంబుపై నిడి, కొని చనియెను గగనవీధిఁ గుత్తితమతియై. 325

వ. అంతఁ గొంతవడికి మూర్ఛఁ దేరి జానకీదేవి రావణుఁడు త న్నవహరించు లెఱిగి
మహావిచారమగ్నయై. 326

నీ. హారామ హారామ హాదీనమందార, హాసూర్యకులదీపి హాశుభాంగ
హాలక్ష్మణాగ్రజా హానరసిజనేత్ర, హాధర్మసువిచార హామహాత్మ
హాజగన్మోహన హాకీర్తివిస్తార, హాదశరథపుత్ర హాసుహృ
హాయజ్ఞరత్నక హాదానవాంతక, హానీలఘనగాత్ర హాసుశీల

ఆ. దనుజవరుఁడు నన్నుఁ గొనిపోవుచున్నాఁడు; నన్నుఁ గావు రామ నన్నుఁ గావు
నిఘరంబు లెల్ల నిన్నుఁ నేఁ బలికితి, నన్ను గావు లక్ష్మణా రయమున. 327

క. అని విలపించుచు బోవుచు, జనకజ యొకచోటఁ గపుల సరవిం గనియున్
ధనవీరుఁ గొంత చింతియు, దనభూషణు గానిఁ గట్టి సర కిని వైచెళా. 328

వ. అంత జటాయు వెదుర్కొని సీతకొట్టకై దశాస్యునితో బోరి యోడిన రావణాసురుం డాసాధ్వీమంబుని లంకాపురికి గొనిపోయి శింశుపావృక్షముక్కింద నామె నుంచి కావలియుంచె నిట శ్రీరాముం డరణ్యములో సీత నొంటి విడిచివచ్చిన తమ్ముని మందలించి యిర్దురు పర్ణశాల కేటించి ధరణీజాతను దనుజు లహరించి రని యెఱిగి నక్షీణాభిముఖుడై పోవుచు మార్గములో జటాయువుం గాంచి సీతా వృత్తాంతము విని శబరీలోపాయన మారగించి సుగ్రీవునితో సఖ్య మొనర్చి వాలిని సహరించి తద్రాజ్యము సుగ్రీవున కొనగి హనుమంతునిచే సీతకు నానవా లిచ్చి పంపించె నంత.

229

క. పొంగుచు నక్కపిపెరుడు, నిగికి దా నెగసి పోవునెడ మైనాక

మ్ముం గని సింహిక యనుదా, నిగనియు నతిక్రమించి నిశ్చల మతిమై.

330

ను. దనుజాశ్వరపాలితంబు నయి విందై సుందరాకారమై

ఘనరత్నంబుల నొప్పనాథముల లోకాతీతనిర్మాణమై

దనరక పేరభటాభిఠో సిరులతో ద. క్కత్తలకాపురి

గనియెన్ మారుతిజానకి గన మహాకౌతూహలం బేర్పడక.

231

వ. సూక్ష్మగాత్రుడై హనుమానుండు లంకాఃట్టణమెల్ల వెదకి యశోకారామమ్ముని కేగి యొక్కతరువునై నూర్చుండి బానకీవిలాప మాలించుచుండెనంత.

232

శా. మాయామేయకురంగమున్ గనియు రామా నిన్నుఁ దే బంచితినే

నాయం దెంతయు నల్కఁ బొందితివొకో నాస్వామి న న్నోవవే

శ్రీయుబే యిటు లూరకుండుటకు రాజేంద్రా సదా నామదిక్

శ్రీయుష్మచ్ఛరణంబు సమ్మితి దయ జెన్నొడవే వల్లభా.

233

చ. దనుజు లొనర్చు బాధలకుం దాళంగఁ జాల నరేంద్రచంద్రమా

యనుజునితోడ వచ్చి మఱితామ్ముని రావఁబ సహరించి నే

నను జెఱునుండి పాపు నళినాయతపత్రవిశాలనేత్రి యం

చును మది రామసంస్మరణం జప్పడ జేయుచునుండె సయ్యెడక.

234

వ. అనయమున దళకహిడు సమస్తభూషణాంకశుభ్రుడై జనకనందినిపై విరాళి గొని యామను దర్శించి తనమోహము లుప్పు మని పార్థివ నానిశాచరులకు సీత యి ట్లనియె.

235

క. పరమాత్ముని శ్రీరాముని, శరణని న న్నొనఁగుమా నిశాచరనాథా

శరణంబు బొందన యేనిక, గురమున గాఢువుడు నిన్నుఁ గునుమాడుజుమీ.

236

ఉ. రాముడు పుణ్యగమ్యుడు విరాధఖరామల కంతకుండు మా
 రావమలనన్ని భాగములు ధరావరవంద్యు డతండు నద్దఱు
 ధాముడు లోకసుందరుడు తామరసాయతపత్రనేతునిఁ జా
 రాము మహాన్నతు నివిడిచి రాక్షస నిచ్చుఁ దలంప నెప్పుడుకా. 237

వ. తనకు వశ్యురాలు కానిసీతను రావణుడు నభిమం బోవఁ గొందఁ జిట్టువచ్చిన
 శాంతించి మరలి పోయె నంత నాంజనేయుండు తరువుదిగి రామునుంగరము నొసం
 గిన నద్దేవి దాని నక్కునఁ జేర్చి ముద్దాడి తనచూడఁజూచి రామునకుఁ బంపించె
 వాయుజుఁడు శ్రీరామునితో నీతావృత్తాంతముఁ జెలిపిన నతండు సమస్తవానరు
 లతో సుగ్రీవలక్ష్మణసమేతముగా లుకకుఁ బోయి నేతువు గట్టించి కరము గోరిన
 విభీషణున కభయ మొనఁగి దనుజులఁ బెక్కడగి వధించినంత రావణాసురుండు
 సంగ్రామరంగమున కేగి. 238

క. బలగంబెల్లను సూడక, ఖలుఁ డగురావణుఁడు పోరఁ గాకుత్తునితో
 నలరెడుబ్రహ్మాస్త్రంబున, నిలఁ గూల్చె నిశాచరేంద్రు నినకులుఁ కంతకా. 239

వ. ఆనమయమ్మున సర్వదేవతలు సంతసించి శ్రీరామునిపైఁ బుష్పవృష్టి గురిసి యనేక
 విధంబుల నన్ను తించి రంత విభీషణాభిషేకానంతరమున సుగుణకల్యాణసమేత యగు
 సీతం చెచ్చి విభీషణుఁడు రామునకు సమర్పించిన నాభాసురగాత్రితోఁ గానల్యా
 నందనుఁ డిట్లనియె. 240

క. సతిఁ జెఱుఁ గొనిననిశాచరు,క్షితిఁ జంపితిఁ గీర్తిఁ గంటిఁ జెఱు నిన్విడిపిం
 చితినిఁ గృతార్థుఁడ నైతిని,క్షితిసుత నీయిచ్చుఁ జనుము చెలి ని న్నొల్లకా. 241

క. ఘనతరసౌదర్యముఁ గల,నినుఁ జూచి నిచాచరుండు నీరజనయనా
 మనమున నిశ్చలుఁ డగునా, వనితా నీయిచ్చవచ్చువానిం గొనుమా. 242

క. అని శ్రీరాముఁడు పలికిన,జనకతొప్పాలతనయ జానికి మూర్చి
 ల్లెను శీతలోపచారము,లను జేసిన మూర్ఖుఁ డేరి లలితాంగి యనున్. 243

క. రామా రామా యని శ్రీ, రాముని మదిలోఁ దలంచురమణిని న న్నీ
 రాముం డిట్లనఁ జొచ్చె నిఁ, కేమందును నాదుపాప మేమందు నొకో. 244

చే. దుష్టకల్మషమతి నయి దుష్టచరితుఁడైనరావణుఁ గోరినదాన నేని
 యగ్ని నను భన్య మొనరించు నమలమతిని, నైన నన్ను రక్షించును బ్రాణనాథ. 245

వ. అయ్యననరంబున ధాత్రీపుత్రీ యెల్లవారు చూచుచుండ శ్రీరామునకుఁ బ్రీతిదక్షిణ
 నమస్కార మొనర్చి మేటియనలంబునఁ జొచ్చుటయు. 246

తే. లోకపావని యగుచేత పోకటమున, నగ్నిలోఁ జొచ్చినంతనేఁ యగ్ని శీత
లుండునై నేత రక్షించి యుండె యపుడు, మనుజురూపున వచ్చి రామునకుఁ బలెకె.

క. భూవల్లభ శ్రీరామవ, నీవల్లభ చేతఁ బాడు నిర్మలచరితా
భూవనితానందతను, బావని యగుచేనిఁ బ్రోవు భానుకులేందా. 248

తే. లోకపావని శీత లోకముందు, వచ్చునే కళంకం బది వసుమతీశ
యనుచు శీత నచ్చించి యయ్యవలుఁ జపుడు, వీడుకొనిపోయె రాముని విమలచరితు.
స. అంత నొక్కొక్కనందనుం జమందానందకండలితహృదయారవిందుడై సుందరమంద
హాసవననాచమన యగు జనకనందన నభినందించి యి ట్లనియె. 250

తే. నీవు పావని వని మది నే నెఱిగి, ప్రజలయపవాదం బాపంగ వలసి యిట్టు
లగ్నిఁ జూరఁజేసిరావె ని న్నమలచరితః, పరమసాధ్వీశిరోమణి ధరణి నీవె. 251

స. అని మామెనారార్చి రాఘవుఁడు సజాయానుజుండై వానరరాక్షసులతోఁ బుష్పక
విమానానాధుండై యయోధ్య కేరిన శ్రీరామునకుఁ బాదుకలు సమర్పించి
భరతుం డిట్లనియె. 252

చ. జనకునిసత్కవాక్యమును సమృతితో నెఱవేర్చ నెంచి య
వ్వనములలోఁ జరించి నలుబాములఁ బొంది సతీనమేతుండై
నను వయః బ్రోవవచ్చుతివి నాదగు పార్థన లాలకించుచున్
ఘన మగురాజ్యలక్ష్మీ నీవె కైకొను మన్నమహేశుఁ డయ్యెడన్. 253

ఉ. తన్నుల నాకరించితనతల్లుల కెల్లను భక్తి మొక్కి తా
నెమ్మొయి నాయయోధ్యపురి కేగి స్వరాజ్యము పట్టభద్రుండై
కొమ్మను గూడి పాఖ్యములు కోర్కుల నెల్లను బొందుచుండి తా
నిమ్ముగ ఘోరతలము నేలుచు నుండఁ బ్రజానురంజనన్. 254

స. పట్టాభిరాముం డగుశ్రీరాముఁడు ధరిత్రీచక్ర మకవ్యవిక్రమంబునఁ బాలించుచు
నన్వేషేధాదియాగములు చేసి కీర్తి కాముండై పదునొకండుసహస్రవర్షములు పరి
పాలించె. 255

ఆ. రామచంద్రుఁ బోలె రాజాజ నీవును, శత్రువధ మొనర్చి శాంతిఁ బొంది
ద్రావదరాజపుత్రితోఁ బూజ్యరాజ్యపట్టాభిషిక్తు డగుదు వని వచించె. 256

స. అని రామాయణము చెప్పినమార్గండుయమహామునిని బ్రశంసించి యుధిష్ఠిరుండు
సేతారాములను వినుతుంచి సావిత్రిచరితము చెప్పుమని కోరిన నమ్మునందుం
డమ్మనుజేంద్రుని కి ట్లనియె. 257

సావిత్రి సత్యవంతులవృత్తాంతము

- తే. మద్రీదేశమునందున మహితయశుడు, వజ్రము నశ్వశతి యనంగఁ బార్థిశేంద్రుఁ
డతనితనయ సావిత్రినా యతివ తనరుఁ, బరమసాక్ష్యమహత్వవిఘ్నాన యగుచు. 258
- తే. యావనోపేత మైనయాపూర్వబోడి, శరణయః మొనర్చ మది చెంచి పార్థిపుండు
తనయగుణహావములకును దగినరమణుఁ, డెందు నుండునొకో యని యెంచుచుండె.
వ. జగదేశకుండరియగుసావిత్రి సాశ్వరా ఒగుద్యమశ్నేచునిసుతుండునశ్వవంతుండు శీల
గుణవయోరూపంబులకుఁ దనకుఁ దగినవాఁ డని తలచి తనయభిప్రాయ మేరికిఁ
దెలుప కుండె నయ్యెడ. 260
- ఉ. నారదహాని యంత నరనాథునిఁ జూడంగ నేగుడెంచి న
త్కారము బొంది యశ్వశతిఁ గాంచి వచించె నశేషద్రచంద్ర నీ
కూరిమిపుత్రికిం గుసుమకోమలగాత్రికిఁ బెట్లీశేయ కి
ట్లారక యుటివే మనుషు నొయ్యన భూతి కూతు కిట్లనున్. 261
- తే. అమ్మ నీరూపశోగుణమ్ములకును, దగిన రాజకుమారునిఁ దడయకుండుఁ
గోరికొమ్మని ప్రియ నాకూర్మితనయ, శల్క సావిత్రి యిట్లు భూవరునితోడ. 262
- చ. అనఘుండు సాశ్వభూమివరుఁ డాతనిపుత్రుని సత్యవంతుడన్
వనరుహచారుణోచనుని భాస్వరతేజునిఁ గోమహంసుని
న్ననవిలుకానినన్నిభు ననంతగుణాకరు నప్రమేయునిన్
ఘనుని వరించియుంటి జనకా ననుఁ గూర్పుము వాని కిమ్ముగన్. 263
- క. తనయ వచించినవలుకులు, విని ధరణీనాథుఁ డంత విజ్ఞానముతో
మునిఁ గాంచి యిట్లు లను నో, యనఘా రూతని చర్చిత మంతయుఁ జెపుమా. 264
- సీ. అనుషు నారదుఁ డిట్లు లనె మహాజానితో, సత్యవంతుచర్చిత సరగ వినుము
చైవయోగమున నాతనితండ్రి రాజ్యముఁ, గోల్పోయి యంధుడై ఘోరమైన
కాంతారమందునఁ గాంతాసుతులతోడ, జరియించుచుండెను నరవరేణ్య
సత్యవంతుండు భక్తి జననీజనకులకు, సత్పరిచర్యలు నలుపుచుండె
- తే. అతడు సత్యశీలుండు సుగుణాన్వితండు, దేవబ్రాహ్మణభక్తుండు పూవిలుతున
మానుఁడునువిజ్ఞాండునుమతిమంతుఁడతండు, దమశమాన్వితుఁడనికసుందరుఁడుఘనుండు.
- వ. వేయెల నతని బోలువా రుండు టరిది కాని శరణయం బయిన సంవత్సరములో
నతనికి మరణము సమీపించు ననిన నశ్వశతి సావిత్రి దిక్కు మొగంబై. 265
- తే. తల్లి సావిత్రి వింటివే తడసివరుని, వాక్య మిది యమోఘము గాన స్వాంతమందు
సత్యవంతుని విడనాడి చంద్రవదన, భారుణీశు వేటొక్కనిఁ గోరుకొనుము. 267

చ. ఆనవుడు సత్సన్నితుఁ డై నలెనను నయ్యెడుఁగాక తృప్తి నా
మనమునఁ గోరినట్టిసుకుమారుని నాతని పీడ నన్న న
మ్మునివరుఁ డప్పు డిట్లనియె భూవర నీసుత వాని కిమ్ము నీ
తనయమహాప్రభావమునఁ దప్పక నాతఁడు గాంచు నాయువున్. 268

క. ఆని విన్నవించి మునిచ నె, జనకతి సావిత్రితోడ సైన్యముతోడ
వనులకును బోయి సాక్ష్యావనినాథునితోడ నిట్లు పలికె గడఁకన్. 269

తే. నాకుమారిక యైనయీనని నేత్రఁగోడలుగ దీని జేకొమ్ము కువలయేక
సత్యవంతునకుం దగుసాస్వి యీమె, సత్యవంతుఁ డీమెకుఁ దగు సాశ్వరాజు. 270

ప. అనిన ద్యుమత్యేనుండు రాజరాజకుమారిక యగుసావిత్రి మాతో నడవుల నిడుమల
బడలే దని నిరాకరించి యెట్టకేల కంగీకరించె సత్వవతి సావిత్రిసత్యవంతులకు
వివాహ మొనర్చి కానుక లొసంగి మద్రపురి కేగె సావిత్రిదేవి రాజభూషాదులు
విసర్జించి యత్తమామలకుఁ బతికి శుశ్రూష లొనర్చుచుఁ బతియాయువు లెక్కఁ
జూచుచుఁ గాలము గడుపుచు నిక నాలుగుదినములు గడవు గల దని యెఱింగి. 271

తే. పరమవిష్ణుగర్భమై గరితమిన్న, చేసె నామె త్రిరాష్ట్రోపవాస మంతఁ
బతికి నవసానకాము వచ్చె ననుచు, శోకనంతస్తచిత్తమై సుందరాంగి.

సీ. అంత నాగ్నిదిన మమ్మద్రరాట్పుత్రి, హిమరణదినమ్ము వచ్చె ననుచు
నిత్యకృత్యంబులక దీజించి విభునకు, బరిచర్య లొనరించి భక్తితోడ
నత్తకు మామకు నతిభక్తితో మ్రొక్కి, వృద్ధవశానులకు సంప్రీతి మ్రొక్కి
దీవన లొందె నాతీగబోఁడిని బిల్చి, మామ యిట్లని పల్కె బ్రేమతోడ

తే. నల్పితివి తల్లి యుపవాసనస్వస్థులు, దస్పితివి భోజన మొనర్చు దగు నటన్న
సంజ పడుదాకఁ గుడువను జనవ రేణ్య, రామనిశుచు మి దని పల్కె నళిననయన.

ప. అంత సత్యవంతుడు సమిత్కృత్యలందులం గొనితే వనంబున కేగఁ బోవ సావిత్రి
మనోవల్లభుం జేరి సీతో వనంబున కరుదెంతఁ గొనిపో మృగ నతం డుపవాసంబున
బడలి యున్నదానవు నీవు రాచా దన నమ్ముహాసాధ్యి యిట్లనియె. 274

ఆ. ఉపవాసశ్రమ లే దీ, లిఖినంబును జూడ నాకు వేడుక యగు ని
న్నిపు డిది నే వాంఛించితి, నృపవర కొనిపోమ్ము వనికి సీతో నన్నున్. 275

వ. తరుసమూహములును బుష్పతతులులతలు, గలుగువనరమణీయముగనులఁజూడఁ
గౌతుకము జనించెను నాకు భూతలేక, వనికి గొనిపోఁగదే నన్నుఁ బ్రాణనాథ. 276

ప. సత్యవంతుఁడత్యంతానురాగమగ్న యైనసావిత్రిని దనతోఁ గొనిపోవనంగీకరించిన
నదేవి యత్తమామల కభివందనము చేసి దీవన లొంది ప్రాణవల్లభునితో నరణ్య

మ్మున కేగి లోఁ గల విచారమ్ముఁ బైకిఁ దెలియ నీయక చిఱునవ్వు నవ్వుచు కలు
గేలం గీలించి ప్రియునిచిత్తం చిగురొత్త చడచుచుండె నతండు వనవిశేషము లత్త
లోదరి కెఱిగించుచుండె. 277

సీ. తదనంతరంబ యాధరశేషసూనుండు, ఫలములఁ గోయుచుఁ బత్నిఁ గాంచి
వశము గాకున్నది వనిత నాదేహము, తల బ్రద్ద లగునట్లు గలిఁగె పోటు
నిలువ నోర్వంగ జాల నించుక శ్రమదీప, శయనించువాఁడ నీస్థామునందు
ననినఁ దత్తరమున వనజాక్షితనయంక, తలము విభున కుపధానముగను
తే. సలుపునెడ సత్యవంతుండు నిలువ లేక, వాల్మీని నిశ్చేతనుఁ డైనఁగిది నుండె
నతని మరణకాలము వచ్చె నని యెఱింగి, చెలువ యెంతయు సంతాపచిత్తయయ్యె.

తే. అంత నాతనిఁ గొనిపోవ నంతకుండు, వచ్చి యాతని గదియ నాఁరమసాన్వి
కాలుతో నిట్లు పలికెను గేలుమోడ్చి, యయ్య మీ దెన్న రనునెడ నాతఁ డనియె.

ఆ. కాలుఁ డగుదు నేను వాలుగంటి నీదు, పతినిఁ దైకొనంగ వచ్చినాఁడ
నమలమూర్తి యగుట నతని కేవచ్చితి, గరితవగుట నన్నుఁ కాంచి తీవు. 280

వ. అంత సయ్యంతకుండు సత్యవంతునికవనంబులు పాశునిం గట్టి లాఁగినిపోవునెడ
సావిత్రిదేవి పతిశరీరము నొక్కయెడ గుప్తము గావించి శృంగసాగరనిమగ్నయై పతిని
గొంపోవుకృతాంతునివెనువెంట నడచుచుండ నతం డక్కాతం గాంచి మరలి పో
మ్మున నాకొమ్మ యి ట్లనియె. 281

సీ. పతు లెందు బోయిన సతు లందుఁ జోవలె, నీప్రసాదము గొన్న నెలఁత నాకు
నరుగరానిది లేనియట్టి దాటను నీదు, వెనువెంట వచ్చెద విషవికుండ
ధర్మమార్గంబుఁ బ్రాసము సజ్జన, సందర్శనము వృథా జరుగ దెపుడు
సజ్జనుఁ డైననీ సందర్శనమునను, బరమశుభంబులు పడయకుండ

తే. నూర కెట్లు పోవుదుఁ జెన్నమోక్షతాంత, యనుడుసంతోషమునఁబల్కెసంతకుండు
మెచ్చు వచ్చె వరంబు నీ కీచ్చువాఁడ, విభునిజీవితమును దప్పఁ నేడు మొకటి.

వ. అనిన మద్రీరాజపుత్రి సూర్యపుత్రుని కభివందన మొనర్చి నామామ ద్యమక్షేప్త
నుండు లబ్ధచక్షుఁడు కావలె నన నతం డట్లయ్యెను బొమ్మున నామె యాతనిపిఱు
దం జని వెండియు ని ట్లనియె. 283

తే. ఈ వెఱుంగనిధర్మ మిం దెందుఁ గూడు, ధర్మదేవత వైనయోశవననయ
సముండు మెదున వైనను శమనుఁ డౌదు, ననిన నాప్రేక్షిని సతి కని మెచ్చి. 284

క. నీవాక్యములకు మెచ్చితి, నీనరుజీవితము గాక విక నొకవరము
నేనేగఁ గోగుకొ మ్మున, బానని పూతరుణి యిట్లు పలికెన్ పడకన్. 285

- క. దేవా బోయినరాజ్యము, భూమిని డగుసాశ్వతనిం బొందగ వలె నా
వేరమొసంగు మనునెడ, వైవస్వతుఁ డిచ్చితి నని నలికె నతికిఁ. 286
- వ. మరల నాతనివెనువెంట బోవుచున్న రావల దని యతండు కాసించినను వచ్చు
చున్న మచ్చెక్కిటి ధైర్యమున కచ్చెరువొంది భర్తదేవత పతిజీవితము గాక
వేటొందు వరము గోరు కొమ్మన సావిత్రీ తండ్రికిఁ బుత్రశతలాభము గోరిన సతం
డిచ్చితిఁ బామ్మన వినక మఱియు వానివెంట నేగుచున్న సన్నతాంగికిఁ గాలుం
డి ట్లనియె. 287
- క. నడువంగఁ జాల వియ్యోహం, గడుశక్సినదాన వీవు కావున నిక నో
పడఁతి వెనుకకుఁ బామ్మరు, నెడఁ గాలున కిట్లు పలికె నెనకం బెనంగఁ. 288
- నీ. పతియనుగమనము సతులకు నెందును, దప్పి నొప్పియు నీదు భర్తరాజ
యేడుమాటలు పల్కు నెట్టివా నైనను, నార్కులకును బంధుని యెఱుంగ జె
యేడుమాటలకన్న నెక్కువ మార్లు, నే నేగువెంచితి నీదువెనుక
సేకుఁ జుట్టమ వైతి నేఁ జెప్పఁగా నేల, నీ వెఱుంగదు వయ్య పేవవర్య
తే. మిత్రకార్యము దీర్చుట మేల టుము, జిత్తగింపుము మ్రొక్కెదఁ జేతులొగ్గి
యనిన ముదతుఁ డైనకృతాంతుఁ డనె నభీష్టవరము గోరుకొ మ్మిచ్చెద భాసురాంగి.
- వ. నావును సావిత్రీ ప్రీతిచిత్తమై సమవర్తి గాంచి మున్నుఁ బతిజీవితము దప్ప వరము
గోరుకొ మ్మని యిపు డభీష్టవర మిత్తు నంటివి కాన. 290
- నీ. పతి లేనిరాతిజీవితము వ్యర్థం బది, లోకదూషిత మగు నో కృతాంత
సర్వమంగళవిశేషములహీనత గాన, నేఁ గోరువర మిమ్ము నెమ్మిత్తోడ
నామనోనాథుండు నాజీవితేశ్వరుఁడతులితకీర్తి సమన్వితుండు
సుగుణవంతుండు మహాసుందరాకాశుండు, సాశ్వరాజసుతుండు శౌర్యధనుండు
- తే. అఁ ఘుఁ శసమానఁ జ్ఞానసమన్వితుండు, సత్యవంతుండు ఘనుండు విజ్ఞానయశుండు
దేవములఁ బొందునట్లు గాఁ జేయ వెలయు, ననికృతాంతునకును మ్రొక్కెదవనజగంధి.
- వ. సావిత్రీవాక్యములకు సంతసించి యనుభర్తరాజు సత్యవంతుని విగతపాశుం జేసి
సాశ్వ నీవరమపతివ్రతామాహాత్మ్యంబున నీపతి జీవించె నిదె వీనిం గొనిపామ్మ
- తే. వీడు చతుశ్చతాబ్దములు దీవించి నూర్పురు సుతులం గాంచు సత్వమేధాదియాగము
లొనర్చు నని భర్తరా జదృశ్యుడైనంత సావిత్రీ విభునిసమీపించి యాతనితలఁ దన
- తొడపై నుంచుకొనఁ గొనినడి కాఁ తాత్ప్రము మేల్కొని సావిత్రీ కిట్లనియె. 291
- నీ. నిద్రఁ బోయితి నన్ను నీ వేల లేవవు, కలగంటి నొక్కటి తెలుపువాఁడ
బలియఁ డొక్కఁడు నన్ను బడితికి నానా, దేవ్యోహం బెప్పిమా పునువగు

- యద నిజంబై తోచె ననవుడు నతె యిల్లువలికె రేపణివేళు, వెలుపుదాన
 చని కేయి నాయుర్వ రాళ్ళిమంబునకును చడచి పోయిరి కడుంగడుబడలిక
 తే. సాశ్వపతి కన్నులనుగాంచి సర్వవిశలుఁచుచాచి కనువచ్చెనదియేమొహద్య మనుచు
 బుతుగ్గి డింక రాలే చని పొక్కుచుండె, నూకడించిరి యపు డట నున్నవారు. 293
- వ. అంత సాహితీ సహితుండై సత్యవంతుం జేతెంచిన జనసేవనకులు వాని గుర్చి
 కొగిలించి వారు మనలినకారణం బడుగ సాహితీదేవి ద్యుమత్యేనున కి ట్లనియె
 తే. ఇతనిమరణ మాదిన మిది యే నెఱంగి,పినిపెనుపెంటు బోయితే విశినమునకుం
 బడియె నచ్చట నీతఁడు కడు బడలికఁ గాలుఁ జేసెంచి యంతట గదిసె నతని 295
- తే. వీనిజీవముల్ గొనిపోవువానిపెంటు, నేను జని వరంబులఁ గొంటి నింను రెండు
 నీకుఁ గనులు చేకూరుట నీదురాజ్యమెల్ల చేకూరు చుండు మహితతే. 296
- వ. మఱియొకవరము నాతండ్రికిఁ బుత్రతల్తలాధం బగునట్లుగను వేఱొకవరము సత్య
 వంతుండు లబ్ధజీవితంఁడగునట్లుగను గోరిత నతం జీచ్చె నన ద్యుమత్యేనుండు కోడలిం
 గాంచి తల్లి! నీవలన మాకులం బుద్ధరింపఁ పడ నని యామె నభినందించె మును
 ల్లెఱ్ఱ బ్రీతంపించి రంతఁ గొన్నిదినంబులకు సాశ్వరాజాప్తమంతులు భద్రగజ
 ముం దెచ్చి ద్యుమత్యేనమహారాజా! నీవైరులు హతు లైరి భద్రగజారోహణ
 మొనర్చి సాశ్వపురికి విచ్చేయు మనఁ బ్రహృష్టహృదయుండై ద్యుమత్యేనుండు
 సావిత్రీసత్యవంతులతో సతీసమేతుండై నిజపురి కేగి సర్వమహారాజ్యము నేలుచు
 జిత్రాశ్వినకు యావరాజ్యాభిషేక మొనర్చె. 297
- చ. తనపతి సత్తమామలను దన్నును దల్లిని దండ్రీ నేనతే
 జననుత మద్రాజసుత సర్వకులంబుల నుద్ధరించు న
 ట్లను వలరార మిమ్ము ద్రుపదాత్మజ మీయభలాన్వయంబులక
 దనదుసతీమహాత్వమునఁ దస్వకఁ బొడెడు నోయుధిషి.రా. 298
- క. అని యామార్కండేయుండు,వినుత యశులఁ బొండునుతుల వీడ్కొని యంతన
 దనయాశ్రమమునకును జనె,ననుపమతేజోవిశేషం చాతఁడు తలఁపన్. 299

—బ్రభాకరుండు కర్ణునకు దర్శనమిచ్చుట—

- సీ. ఆదిత్యుఁ డొక్కనాఁ డాత్మజుఁ డగుకర్ణునకు మేలుఁ గూర్చ మనమునఁ దలఁచి
 తనయ నీ కేను హితముఁ గూర్చ వచ్చితి,యే బ్రభాకరుఁడ నన్నెఱుంగ వొక్కొ
 భూసురవేషానఁ బురుహూతుఁ జేతెంచి,కవచకుండలములఁ గాంక్ష నేయు
 భూకాని నొకవని కీచులకు నుపశీ భూకానిని బిచ్చెద నను ముత్యముతో

తే. ఆకవచకుండలము లున్న ననఘ చరిత్ర, యీత్రలోకమునందున నేరు గాని
నిన్ను గెలువంగఁ జాలరు కన్నకొడుక, నాదునుపదేశవాక్యముల్ నమ్మి యుండు. 300
వ. అనిన. 301

క. సూతసుతుం డంతటఁ బ్రోచ్యోతనునకు భక్తి మొక్కి యోనాతండ్రి
యేతెంచె నేనియింద్రుడు, భూతలమునధన్యుఁ డైతి మొక్కులరాయా. 302

సీ. భారుణేసురు లేది కోరిన దాని నేనిచ్చెద నని దీక్ష నెనఁగు చుంటి
సంతతిదేవేందుఁ డతఁడు బ్రాహ్మణజేషు, భారియై వచ్చి నన్ గోరునేని
నాదుకవచకుండలాదు లేయ నటంచు, నే నెట్లు పలుకుదు సీరజాప్త
జన్మవ్రతము విడఁ జాల నె నెప్పుడు, విప్రు లడుగుదాని పెన నొసఁగుట

తే. శరణు గోరినవారల సాకుటయును, శత్రువులవధించుటయును సమరముందు
దీనజనుల కావదలను మానుపుటయు, దనయను మహియగుణములై తండ్రి వింటు.

తే. నీవుచెప్పినకరణిని దేవనాథుఁ, డగుచీరమణుఁడు వచ్చి యడిగెనేని
యీయ ననఁ జాలనయ్య నే నిచ్చువాఁడ, నాదుకవచకుండలముల నాదరమున. 304

వ. అనినభాస్కరుం డారాధేయుం గాంచి కుమారా! నివింద్రునియొద్దఁ గలపక్తి గ్రహిని
కవచకుండలము లిమ్మని యంతర్ధానం బయ్యె. 305

సీ. అంతఁ గొంతటిలోన నాశచికాంతండు, బ్రాహ్మణవేళిము వైచికొనియుఁ
గర్జనిదరి కేసి కవచకుండలముల, నర్థించె సంతట నర్థిబోలె
కర్ణుఁ డాతని కనేకప్రశస్తము లగు, నాధరణము లిత్తు నని పలికెన
నమరాధినాయకుం డది చెయిడఁపడకున్న, మును దివాకరుఁ డది తనకుఁ దెల్పె.

తే. గాన దేవేంద్రు భూసురుఁగా దలఁపక, యీవుత్రైలోక్యనాథుఁ డొనింద్రుఁ డొక్కొ
భూసురుఁడ పిప్రు కావయ్య భాసురాంగ, తెలుపు నీచర్చిత మటంచుఁ బలికె సంత.

తే. నే మహేంద్రుండు నగుదును విక్రముగను, సీదుకవచకుండలముల నేను గోరి
వచ్చితిని దేవహితము పీర్పంగ నీకు, జాగు నేయంగ వచ్చునా జనవరేణ్య. 307

క. అనుటయుఁ గర్ణుం డిట్లని, యెను నీచగుశక్తి నిచ్చి యిదె నా కవచం
బును గుండలములు గొను మని, యనునెడ దేవేంద్రుఁ డట్లె యాఁ గాకనుచు.

వ. రాధేయా! యీశక్తివలన నొక్కమహావిరుగుఁ మనుమాడఁ గల వని శక్తి నిచ్చిన
గర్జుండు కవచకుండలములఁ గోసి యిందుని, కిచ్చె నతం డదృశ్యుం డయ్యె గర్జుం
డీశక్తివలన నర్జును సంహరింప వచ్చు గదా యని సంతసించె గర్జునిశరీరం బించుక
రేజోహీనం బయ్యె. 309

ఆ ర త్న యః ప ద్య ము.

అ. పాండురాజసుతులు ద్వైతవనమునందు, నను వసించినప్పు డవనిసుమిఁ జొ
కండు వచ్చి పలికె బాండువులార నా, యరణి తప్పిపోయె నక్కటకట. 310

వ. దానిం చెచ్చి నానిత్యవిధికి లోపము గాకుండ జేయుం డన యున్నెమ్మిరుండు తమ్ము
లతో నది పోయిన మార్గమ్మునం బోయి దానిం గాన రాకుండుటకు విచారించి
యేవురుఁ దప్పిఁ గొని తనుచ్చాయను విశ్రమించిరంతఁ గాంతేఁడూగ్రజుండు మాదో
యాగ్రజుం గాంచి యిట్లనియె. 311

అ. అనుజ నీడుభ్రాత లతిపిపాసితు లైరి, యిమ్ముఁజూహమ్ము నెక్కి నీవు
నరసుఁ గలుఁగుమార్గ మరయు మటన్న మా, దోయుఁ జొక్క చెట్టుతివిరియెక్కి.

వ. అల్లదె నరోవరం బాండు కాన వచ్చె నన యున్నెమ్మిరుండు నకులా! నీ పట కేసి
దప్పిఁ పీర్చుకొని మాకు నీరు దెమ్మని పలికిన నతం డాకమలాకరంబున కేసి నీరుఁ
ద్రోగఁ బోవ నొకయశరీరభూతం బి ట్లనియె. 312

తే. ఈతటాకము నాయది భూతలేశ, యీజలంబునుఁ ద్రోగ నీ వెంటు వేసి
నాయశినపశ్చిన్న ల కీవు శ్రోయ మలర, నుత్తరం బిచ్చి త్రాఁగ నొ నోయి నీవు.

వ. అనిన నకులుండు దాని ననాదరముచేసి యానీరుఁ ద్రోవి నిశ్చేతనుండై పడియె నకు
లుండు మనలె నని ధర్మజుండు నహదేవుం బంపిన నతండు నరోవరమున కేసి పడి
యున్నయన్నం గాంచి విచారించి నీరనుద్రావఁ బోవఁగా నశరీరభూతం బాతని
కిట్లనియె. 313

తే. నానరోవర మియ్యది ధానురంబు, నాడుపశ్చిన్న కుత్తర మిచ్చి నరవరేణ్య
నీవు గోలు నీ రన నహదేవుఁ డాత్మ, దాని నిర్లక్ష్య మొనరించి త్రావె జలము.

వ. నహదేవుం డానీరు ద్రోవి విష మెక్కినట్లు నేలం గూలె నంత నజాతశత్రుఁ డింద్ర
పుత్రుం జీరి యర్జునా! తమ్ము లిర్వురును రాక తడ వయ్యె నీవు పోయి చూచి
రమ్మన శతకృతుపుత్రుం డట కేసి పడినపిన్నతమ్ములం జూచి పరమవిషాదమాన
సుండై నీరుం ద్రోవఁ బోవ నయ్యశరీరం బి ట్లనియె. 314

అ. పాండురాజతనయ సార్థివేత్సర నాదు, పశ్చిన్నలకును దగుజబాబుఁ జెప్పి
నీరు ద్రోవు మనఁగ నిరసించి కవ్వడి, నీరు గోలి వేగ నేలం బడియె. 315

ఉ. అంత ధర్మనందనుండు వృకోదరు బంపిన నతండు పడియున్ననకులనహదేవార్జు
నులం గాంచి కోకించి నీరు ద్రోవఁ బోవుచుండఁగా నెప్పటియ ట్లశరీరభూతం
బిట్లనియె. 316

తే. నామః గమలకరం గది మేదిసో, నామస్మిన్న కుత్తర మిచ్చి న్యాయ మలర
జలముఁ ద్రావు మనఃగ నిరసన మొనర్చి, త్రాగి పడియెను భీముఁడు ధరణిమీఁద.
వ. అంత యుధిష్ఠిరుండు తమ్ములవాడ నరయఁ నేగుఁడెంచి శవంబులం బోలఁబడియున్న
వారిం గాంచి మిక్కిలముగా పిలవించి వచ్చి దీర్ఘకొనుటకై యాననితో దిగి నీరు
నాగిన బోవుచుండ వెనుకటివలె నశరభూత మాతని కిట్లనియె. 321

ఆ. ధర్మరాజుడనను త్రాగకునీరు నా, పోన్న కుత్తరమును బలుకు మంతఁ
ద్రాగిగ వచ్చు ననుడు ధర్మరా జిట్లక, శరభూతమునకు మాటు పలికె. 322

వ. ఆశరభూతమా! పోన్నల కుత్తరువు చెప్పెన నాభ్రాత లేల వీ రిట్లుపడియున్న
వారో తెలుపు మన శరభూత మాతని యనియె. నోయాయుధిష్ఠిరా! యీసరోవరము
నాయచి నేను వల దని వారించిన విసక సీతమ్ము లీనీరుఁ ద్రాగి యిట్లయిరి నీవు
పీడినలె ననుచు వని వారించితి నాయనుమతి లేక యీనీరుఁ గోలువా రిట్లు చత్తు
రనఁ దాతేయాగ్నిజుం డిట్లనియె. 323

ఆ. దివ్యహుఁదరుఁడ తెలియ సేవెవ్వరో, నాకుఁ జెలుపు మిపు డనంగ ననియెఁ
సారవేద్ర బకము గాను యక్షుండ నా, పోన్నలకు జవాబు బలుకు మయ్య. 324

వ. అని యక్షుండు పోన్నంబుల వైచిన ధర్మజుం డన్నింటికిని దగు బత్సత్తరంబు
చెప్పిన యక్షుండు మోవాయత్తచిత్తుండై సీతమ్ములలో నొకనిం బ్రదికింతు గోరు
కొమ్మరం బాండవశ్శేషుండు నకులుం బ్రదికింగు మని కోరుటయు నయ్యక్షుండు
ధర్మజునిధర్మబుద్ధికి సంపించి నలుపురు తమ్ములం బునర్జీవితులం జేసి యుధిష్ఠిరా!
నే నంతకుండ సేతంధ్రుని నిన్ను బరీక్షింపఁ గోరి యిట్లు చేసితి నని తప్పిపోయిన
విప్రునియందఁ బిచ్చి యజ్ఞానవాసమ్మున మీరు పరులెటుంగ కుండ వర్తింపఁ గల
రవ్వల పడునాగ్రవయేట మేటియుద్ధమున గెల్చి సేవు రాజ్యపట్టాభిషిక్తుండ వగుదు
వని వగం విచ్చి యదృశ్య మయ్యెఁ గొంతవడికి సోదరులు లేచిన ధర్మజుండు వారి
నాలింగన మొనర్చికొని యరంగిని భూసురున కొనంగి వా రెల్లరు నిజాశ్రమముల
కేరి రని వైశంపాయనుండు చెప్పిన జనమేజయుం డవ్వలివృత్తాంత మడుగుటయు.

ఆశ్వాసాంతము.

మ. కరుణాకార మునీంద్రసేవిత జగత్కల్యాణమూర్తీ ప్రభా
పరమానందమయస్వరూప సుమనోభావా! యుమావల్లభా
పరిశుద్ధం బగుసేక్మతిం గరిమ సీపాదంబులం దుంచితన్
బరమేశా యిది సేవు కైకొని దయన్ బాలింపనే మ్రొక్కెదన్ 326

గద్యము—ఇది కవిరాజు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి పుత్రికయును, కల్లూరి వేంకట
సుబ్బరాయుడుగారి పత్నియును, రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాది గ్రంథకర్తయైన అగు
విశాలాక్షమ్మచే రచియింపబడిన భారతకళామృతమునం దాదిపర్వము.

శ్రీ పరమేశ్వరార్పణ మస్తు. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ

భారతకథామృతము.

విరాటపర్వము.

- క. శ్రీకళ్యాణగుణాకర, లోకేశ్వర లోకపాల లోకారాధ్యా
శ్రీకాంతాప్రియవల్లభ, నీకు నమస్కృతు లొనర్తు నిజలస్తుత్యా! 1
- వ. జనమేజయభూవల్లభునకు వైశంపాయనమునివల్లభు డిట్లు చెప్పఁ దొడంగె బొడవు
లరణ్యావాసము పూర్తి గావించి పదమూడవయేఁ డజ్ఞాతవాస మొసర్ప నెంచి
భూసురాడులంబంపి విచారించుధర్మతనూభవుని ధౌమ్యులు దమ్ములు గొమ్ముయు
నూతొచ్చిన నూటడిల్లి పాండవాగ్రజుండు గాండివి కి ట్లనియె. 2
- పాండవులు వృత్తులేర్పర్చుకొనుట.—
- తే. ఏవురము మన మింక నియ్యిందువదన, తోడ నెచటికిఁ బోదుమో తోఁపదయ్య
పాండవులు వీ రటంచు నెవ్వార లైన, నెఱుంగ కుందురె దుఃఖ మిట్లెల వచ్చె. 3
- తే. అనుడు నర్జునుఁ డి ట్లనె నన్నతోడ, ధర్మదేవతవరమును దప్పకుండ
నెందు మన మున్న నెవ్వార లెఱుంగ లేరు, కానఁజింతను బో నాడు కారవేంద్ర. 4
- చ. అనవుడు ధర్మపుత్రుఁ డనె నర్జున నిక్కము తద్వరంబునక
మన మతిగూఢమై తనరుమార్గమునందున నున్న నెవ్వరుక
మనల నెఱుంగ రెప్పటికి మత్స్యనరేందునిపాలనంబునక
మనము చరించి యుండఁ దగు మానినితోనొకవత్సరంబుగన్. 5
- క. మన మెవ్వ రెవ్వ రేయే, పనులందున నుండఁ దగునో పార్థా నాకుక
వినిపింపు మన్న నర్జునుఁడనె గన్నుల నీరు నించి యగ్రజితోడక. 6
- సీ. సకలావనీశులు చరణదాసులుగా ధ, రాచక్ర మేలిన రాజ వీవు
ధర్మాన నినుఁ బోలుధరణీధవులు లేరు, శాంతమూర్తివి నీవు జనవరేణ్య
యవనీతలమునఁ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచిననీవు, వివిధఘోగంబులు విడిచి వైచి
విరటుభూపాలు నెవ్విధమునఁ గొలుతువో, యని విచారించెడునర్జునునకు
- తే. ననియె ధర్మజుఁ డోయింద్రోతనయ వినుము, నేను సన్యాసివేషము బూని విరట
రాజు సేవించుచుందుఁ బురాణములను, జెప్పచుందును వానికి మెప్పు గాఁగ. 7
- తే. మోదమున కే నతనితోడ జూద మాడు, వాడఁ గంకుభ ట్టనుపేరఁ బరఁగువాడ
నతఁడు నాపూర్వవృత్తాంత మడిగె నేని, ధర్మరాజహితుఁడ నని తగ వచింతు. 8
- సీ. అని ధర్మరాజు ధౌమ్యుని గాంచి యి ట్లనె, భీమసేనుఁడు మహాభీమబలుఁడు

యక్షులను జయించి యమలసాగంధిక, పుష్పములను దెచ్చి పొలతి కొనఁగె
 కిమ్మిరదనుజుని నెమ్మెయిని వధించి, తాపకస్త్రముల్ పాపివైచె
 నిల బకాసురుఁ జంపి యేకచక్రపురాధి, వాసుల నానందపరులఁ జేసె
 తే మనలఁ బ్రోచె జటాసురుఁ దునిమి వైచి, యిల జనించినదాదిగా బలపరాక్ర
 మములతోడ వర్ధిల్లిన మాన్యయశుఁడు, భీముఁ డేరితిఁ విరటు సేవింపఁ గలఁడొ. 9
 సీ. ఖండవవనమును ఖ్యాతిమైని దహించి, మత్స్యయంత్రము నేసె మహితకీర్తి
 యీశుని మెప్పించి పాశుపతాస్త్రము, గైకొనినట్టిలోకైకవినుతుఁ
 డమరాధినాథుని యరగ నైవైన సు, భాశీనుఁ డైనట్టియనఘమూర్తి
 పైదిదుర్జయుఁ డగుపాకారితనయుండు, విరటు నెవ్వధము సేవింపఁ గలఁడొ
 తే. ముఖవిశేషతకరుఁ డతిసుఖసమన్వి, తుండు నకులుఁ డచ్చోట నెట్లుండఁ గలఁడొ
 పూవిలుతునఁచుఁ డగుసహదేవుఁ డకట, యెట్లు విరటు సేవించునో యెఱుంగ నకట.
 తే. కటకయా! యజ్ఞ సేవమఖిలనంద, జన్మ మొందినయది మహాసాధ్వి యాజ్ఞ
 సేవి పరుల కూడిగములఁ దా నొనర్చి, బ్రదుకు టెల్లొకో యనుచునుఁ బలికె సంత.
 ప. అచాతశత్రుండు నావలనఁ గదా మీకిట్లు వచ్చె నని విచారించుచుండ భీముఁ
 డిట్లనియె.

12

సీ. మత్స్యవిసేషునిమన్ననఁ గాంచుచు, వంటల నొనరింతు వలలుఁ డనెడు
 పేర నాతనిని సేవించుచుండెద సని, వాయుసూనుం డనఁ బార్థుఁ డనియె
 నూర్చితి నాఁడు నా కొనఁగె శాపము దానఁ, బేడితనముదాల్చి విరటుపురిని
 నే బృహన్నలపేర నెనగి రాసుతలకు, స్మత్యగీతాదుల నేర్పవాఁడ
 తే. సరగ నకులుఁ డే సర్వశిక్షణ మొనర్చి, దామగంధి పేరిటను భూధవునిఁ గొలుతుఁ
 దంత్రిపాలునిపేర భూధవునిఁ జేరి, గోవులనుఁ బ్రోతు నని సహదేవుఁ డనియె. 13
 చ. విరటునిధర్మపత్ని యరవిందనిభాస్య సుదేష్టఁ జేరి నే
 నిరతము పూలదండలను నేర్పునఁ గ్రుచ్చుచు నేవ సల్పుచుకా
 బరఁగడి మాఱునామమున వర్ష మొకండు గ సంచు ద్రావడి
 తరుణి వచించె శంతటను ధర్మతనూభవుతోడ నిచ్చమై.
 ఇట్లు తమతమవృత్తుల నేఱుపఱచి, విరటుపురి కేగ నొచిరి వినుతయశులు
 అపుడు వారలతోడ మహానుభావుఁ డైనధౌమ్యుఁ డిట్లనె వారి ననునయించి. 15

14

—ధౌమ్యులు పాండవులకు ధర్మము లెఱిగించుట—

సీ. సమయాసమయములు క్రమమునఁ గనిపెట్టి, పార్థివేంద్రునిఁ గొల్వ వలయు మీరు

జనవరేణ్యనియొద్దఁ జనువుగ నే నుంకి,నని గగ్వ మొందరా దనఘులార
యెవ రైన నేకార్య మేని జేయుదు మని,పలికిన మీఁదట వానినన్ద
పెట్టి భారము నైన వేసికొనఁగ రాదు,నే జేయుదు ననుచు నృపతి యొద్ద

తే. జనవరుండు తా నడుగుబ్రహ్మములకెల్ల,నుత్తరువొసంగుటయునట్టులొసంగునపుడు
పలుకఁ దగ దనవనర మాపలుకులెల్ల,మిగుల మొకునతోడను మొంగ వలయు.

తే. నగరులోనిరహస్యముల్ నలుపునకును,శ్చేష్టగా రాగు దానిని ముష్టగా గొలుగని
నంతిపురిశ్రీలతో మైత్రి హాని చెచ్చు,బరులతోడఁ బ్రగ్భముల్ పలుక రాదు.17

తే. నృపతి సన్మాన మొనరించె నేని దాని,కాత్మ సంతోషముచు బొంది యార రాదు
ఆతఁ డవమాన మొనరింప నయ్యె నేని,దానికినిఁ గిన్న లేకుంట ధన్యతమము. 18

వ. అని యనేకసేవాధర్మములం చెలిపిన ధౌమ్యులకు ధర్మజుం డనుజులతో నభివందన
మొనర్చె ధౌమ్యుఁడు పాండవుల నాశీర్వదించి వీడ్కొనియె. 19

—విరాటనగరంబునఁ బాండవులతమవృత్తులతో నుండుట.—

సీ. భారతాభరణులు పాండుతనూజులు,ధౌమ్యులవలనను దమ రొనర్చు
నేవావిధానముల్ చెలఁగ నాలించియు,దమతమయాత్రముల్ దాము దీసి
యివి యున్నయెడలఁ ద మ్రొఱుఁగుదు రనుచును,వాని దాఁడఁ దలంచి వార లెల్ల
వాని నన్నిటిని శవాకారముగఁ గట్టఁ,గట్టిరి యొకచోటఁ బెట్టి దలంచి

తే. చనిరి యట శమివృక్షరాజంబుపైన,గట్టినట్టికట్టను బెట్టి చెట్టునకును
జేలఁగ ముమ్మార్చదక్షిణాల్ చేసి వాడు,మత్స్యనగరము చేరిరి మహితయశులు.20

చ. విరటుపురంబుఁ జేరి తమవృత్తులతోడను మత్స్యభూవిభుఁ
గర మనురక్తితోఁ గొలిచి గౌరవ మొందుచు నుండి రచ్చటఁ
గురుకులవంశభూషణులు గొంతికుమారులు వారిఁ గాంచి యా
నరవరుఁ డెంతయేనియు మనంబునఁ బ్రేముడితోడ నొప్పెడుకా. 21

సీ. విరటుపురంబున వీరులు పాండవుల్, మాఱునామంబుల మనలుచుండ
వంటఁ జేయు నొకండు పొరోహితుఁ డొకండు,పశుఁ గాచు నొకండు విశదముగను
నాట్యశాల నొకండు నాట్యములను నేర్పు,నశ్వశిక్ష యొనర్చు నట్టిఁ డొకఁడు
రాజాధిరాజులై ప్రతిభఁ గాంచెడునట్టి,పాండవులకు నిట్లు వచ్చె నకట

గీ. విరటునతి సుదేష్ట యనంగవెలయు దాని,వద్దమాలినిపేర నేవొఁ బొనర్చు
చుండఁ బొంచాలి పాండవు లుండ్లి రట్లు,వైవక్యతమును దప్పింపఁ దరము గాదు.22

తే. విరటునతివద్ద బొంచాలి వినయమలర,దాను సైరంధ్రీపేరను దాసి యయ్యు

- నైట్ట్యోః గాలము గడవ నీదుచుండె, బరమపాపని కటువంటిపాట్లుఁ గలిగె. 23
- క. యమసుతుఁడు విరాటమహీ, రమణునిమెప్పులనుఁ గాంచి కాల్చుచునుండె
గ్రీమముగ నృపతి యొసంగిన, విమలాంబరముల నొసంగు వెనఁ దమ్ములకుఁ, 24
- ఆ. వాయునందనుండు వంటకు మిగిలిన, వస్తువుల నొసంగు భ్రాతలకును
నర్జునునకుఁ గల్గునమలభూణములు, సోదరుల కొసంగు మోడ మలర. 25
- తే. సకులునకు గల్గుధనము లన్నల కొసంగు, దేవనన్నిభుఁ డాసహదేవుఁ డెలమి
గోరిసాగు నన్నలకును గూర్చి నెనఁగు, నట్లు గడపుచుఁ ద్రోవది నరయు చుండ. 26
- క. తన్నరసి తిరుగుశతలన్, గన్నారం గాంచి ద్రుపదకన్యామణి తా
నున్నతి నలరెమఁ బెరులు, నన్నుతులం గొనిరి సకలజనములవలనఁ. 27
- వ. సర్వజనసోత్రపాత్రు లగుపాండవేయులు పాంచాలితో నిట్లు కాలము గడుపుచుండిరి
భీముఁడు మల్లులతో యుద్ధము చేసి వారి నోడించి మత్స్యవనీశున కుత్సాహముఁ
గలిగించి వానివలనఁ గాన్కలొందుచుండు నంతనొకనాఁడు విరాటమఱుంది కీచకుం
డునుధేష్టు గాన వచ్చి. 28

—కీచకుండు ద్రాపదిం జూచి మోహించుట—

- క. అంతటను సుధేష్టునుజుఁ, డెంతయు దుష్టాత్ముఁ డగుచు నీపాంచాలిఁ
గాంతాశిరోమణిం గని, స్వాంతంబున మోహ మందెఁ జలలాత్ముం డై. 29
- ఉ. అత్తఱి కీచకుండు మహిమాన్విత ద్రాపదిఁ గాంచి యెంచునీ
బిత్తరిసుందరంబుఁ బృథివీస్థలి నెందున లే దటంచుఁ దాఁ
జిత్తజబారిఁ జిక్కి కొని శీఘ్రమ పోయి సుధేష్టు దేవితో
నిత్తరుశిరోమణి యిదెన్వొ యెప్పుడె నాకు సోదరీ. 30
- ఉ. మారవికార మొంది యటు మాటికిఁ బల్కిన కీచకాఖ్యుఁ డా
క్రూరునితో సుధేష్టు సతి కొంచెము నేనియు మాఱుపల్కఁ గా
నేరక యున్నఁ గీచకుండు నీచుండు వేఁ జని ద్రాపదీనతిఁ
మారమనోజ్ఞ సుందరిని మంగళమూర్తినిఁ గాంచి యిట్లనుఁ. 31
- చ. అతనుశితాశ్రుపాతముల కగ్గల మైతినిఁ దాళఁ జాల నో
యతివ మదీయతాపము దయామతిఁ దీర్పుము నీదుకోర్కు లీ
హితి నవి యెన్నియుండినను జెచ్చెర దీర్చెర నాదుఁత్తి వై
యతులిత రాజ్యవైభవము నందఁగ దే జలజాయతేక్షణ. 32
- క. ఎందుం జూచిన నినుఁ బోల్, మందగమనఁ గాంచి యెఱుంగ మానిని నన్నుఁ

- బొందుము సకలైశ్వర్యము, లందుము యాడిగ మొనర్చ నగునే నీకున్. 33
- సీ. కనులతో నను జూచి కమలాయతేక్షణా, నాకోర్కి దీర్ఘము ప్రాకటముగ
భవవైకమోహిని వగునిన్నుఁ గాంచితి, మరుబాధ లొందితి సరసిజాన్య
నినుఁ బోలుసుందరి నిఖిలలోకంబుల, నేఁ జూచి యెఱుఁగెను రాజవదన
యంతఃపురంబుల సంతతము వసింది, సుఖముంపఁ గాఁ దగునకియ వీవు
- తే. మాసుధేష్ట కూడిగములఁ జేసి యిట్లు, కష్టములఁ బొందఁగా నేల కనకగ్రాతి
జనపతిని నన్నుఁ బొందుముఁ సాటిలేని, వివిధభూషణాదుల నిత్తు వేడ్క నీకు. 34
- చ. మనసిజరాజ్యలక్ష్మి వను మాడ్కిఁ జెలంగినదాన వయ్యు నో
వనరుహచారునేత్ర పరవారల కూడిగము ల్పొనర్చఁగాఁ
గనినను దుఃఖమయ్యెడును గావున వేగము రమ్ము నిన్ను నేఁ
గొని చని పెండ్లియాడెదనుఁ గోర్కులఁ దీర్చెదఁ దోయజాననా. 35
- వ. అని కేలు: కేలం గీలింపం బోవునెడ మదనావేశవశుం దగుసింహబలుం గాంచి
పాంచాలి తదీయమోహంబునకు వగచి వాని నెమ్మదిగా మందలింపఁ దలఁచి
యిట్లనియె. 36
- తే. షరసతీసంగమము గోరుపాపులకును, నాయురారోగ్యసంపద లంతరించు
వానివంశము సశియించు వాఁడు తుదిని, ఘోరనరకమునందునఁ గూలుఁ గాచె. 37
- తే. పూతచరిత భూతనయను నీతఁ గోరి, రావణుడు గొన్నకష్టము లీ వెఱుంగవె
నలునిసతి దమయంతిఁ గాననములోనఁ, గోరినట్టికిరాతుండు కూల లేచె, 38
- ఉ. ఏను మహాపతివ్రతను నీ విటు కోరఁ గ నీకు న్యాయమా
మానవనాథ యప్పనికి మానుము సోదరి యట్టిదాన నేఁ
గానను గోరఁగాఁ దగదు కావున వేఁ జను నీదుకోరికన్
నీనళినాక్షులందునను నెమ్మినిఁ దీర్చుకొనంగ నొప్పెడున్. 39
- క. పరకాంతాసంగమమున, దురితంబులు గలుగుఁ దనదుతోయ్యలియందే
పరిత్యక్తుఁడైనవాఁ డిహ, షరములలో సౌఖ్య మొందు వసుధాధీశా. 40
- ఉ. హీనకులంబునందు జనియించినదానిఁ గురూపి యైనయీ
బానిసదాని నేవ మగువల్ప ధరించినదాని సాధ్వీయా
దానిని నన్నుఁ గోరుటది దద్దయు నాదురదృష్ట మయ్యెడున్
మానవనాథ పొమ్మనుచు మానవతీమణి వాని కిట్లనున్. 41
- తే. ఆడుతోఁబుట్టువుల్ గలవాఁడ వైన, నన్ను నీ విట్లు పల్కుట న్యాయ మటవె

- మనసిజాయత్త మైననీమాననమును, వృజినముననుడి మరలింపుపృథివినాథ. 42
- వ. అతం గీచకుండు మోహనలమగ్నంజై పాండవభాగ్యలక్ష్మి కి ట్లనియె. 43
- తే. పరసత్తేనంగమమున నౌపాపమునకు, నోర్వ గాఁగల వాడ నోయువతిమిన్న
మదనతాపభరమునకు మాత్ర మోర్వ, గాను నే జాల ననియె నక్కంతతోడ.
- సీ. పాచాలి కోపము పట్ట గాఁ జాలక, పలికె నిట్లనుచు నప్పాపునకును
నిర్వక్రివిక్రిముల్ నిఖిలవిద్యానిధుల్, సంగర కేళీవిశారదులును
బతు లేవు ముద్ర గీర్వాణాకృతుల్ నాకు, వారు తలంచిన నోరిచెడుగ
త్రుటిలోన నినుఁ గూల్చి పలుబాహుశక్తుల, బంపువారలు జముపట్టునకును
- తే. అనుచుఁ బాపవాగన లేచి యచటనుండి, పోవునెఁక జితతోడను బాగిలిపాగిలి
చనియుఁ దనసోదరి సుదేష్ట కనియె నిట్లు, నీచమానసుఁ డైనమాకీచకుండు. 45
- చ. ముకుతసన్నిభం బయునమానినిఁ జూచినదాదిచుండి యే
మరులు పాసంగె నాకు సుకుమారిని దానిని గూర్చ కున్నెడక
గరితరొ నీదుసన్నిధినిఁ గ్రక్కునఁ బ్రాణమువీడు వాడ నా
తరుణినిఁ గూర్చి ప్రాణమును దానము చేయఁ గదే నహోదరి. 46
- వ. అనుటయు వానిదుష్టేష్టితములకు వగచి సుధేష్ట యి ట్లని మందలించె. 47
- తే. తమ్ముఁ డా రతిదేవి నాఁ దనరుచుండు, నువిద లెందతో నీయింట నుండఁ గానె
నీచనకసంజాత నీచలతఁ గోరు, ట్లనికహీన మటంచుఁ దా ననియె నిట్లు. 48
- తే. పరసత్తినిఁ గోర టాయువు తరింగిపోవు, ముక్తికిని దూర మయ్యెడుపురుషునకును
బరిహసితురు విని లేని బంధుజనులు, పత్ని వినెనేని విడనాడు ప్రాణములను. 49
- క. ఆవనితకు బలవిక్రము, లేవురు పతు లున్న వార లెఱిగించితి నేఁ
గావున నాచెనఁ బోకుము, నావుడు కీచకుండు పలికె నారీమణితోన్. 50
- సీ. దానిభర్తలఁ గాంచి నేను భీతిల్లను, మదనతాపంబున మ్రగ్గుచుంటి
నాసతి నెట్లైన నంగీకరింపఁ గాఁ, జేసి న స్తూడందఁ జేయు మమ్మ
యటఁ చేయనందువా త్రుటిలోనఁ బ్రాణముల్, విడనాడు వాడ నో విమలచరిత
యని సుదేష్టపదంబులను బడి యేడ్వ నా, సుదతి యి ట్లని పల్కె సోదరునకుఁ
- తే. దమ్ముఁడా! విచారింపకు తలిరుబోఁడి, మాయఁ బన్ని పంపింతు నీమందిరమున
కామెతోడ నుఖపు నీ వని వచింప, గీచకుండు వేడ్కఁ జనె నిజగేహమునకు. 51
- వ. అంత సింహబలుండు నిజమందిరమున కేగి వెన్నెలరాకకుఁ బ్రతిష్ఠించుచకోరంబు
మాడ్కిఁ బాంచాలియాగమనముం గోరి మనోజవికారమగ్నంజై. 52

- సీ. భూషణాదులు లేక భువనైకసుందరి, రాజతేజమున బ్రలుచుండె
భూషణాదులఁ దాల్చి పూబోడి మఱియొలె, సుందరాకారము చెందు నొక్కొ
సంపంగితావికి పరిపాలి యొప్పెడు, తరళలోచనమేనితావి యహహ
సాటి లేనట్టియాబోటిసృష్టిచుట, స్రష్ట యనెడుపేరఁ గ్రాట వలువ
తే. అట్టిసైరంధ్రిఁ గాంచినదాదినుండి, మదనమోహనలంబున మ్రగ్గుచుంటి
సుగుణములదొంతి యలివేణి సుందరాంగి, దానిఁగూడక నే నెట్లు తాళవఁజె. 53
- అ. నాదురాజ్యలక్ష్మి నాదుభాగ్యమునకు, నాదు సంపదలకు నాబలమున
కాలతాంగి యున్న మేలుగ నుండును, బహిషి తావిఁ గలఁగి పానఁగనట్లు. 54
- వ. అనుచు మనసిజపరతంత్రుండై కీచకాధముండు పాంచాలి గాంచి పలమించుచు
దదాగమనవాంఛితుండై యుండు సుధేష్ఠాదేవి ద్రోపదని రావించి తమ్మునిమందీర
మున కామె బంపఁ దలంచి తృష్ణభావించుచు నిల్లనియె. 55
- చ. తరుణి మదీయసోదరుడు దాహము నాకును వీర్య నెంచి నేఁ
డరయగ మద్య మిత్తు ననె నాతనియింటికిఁ బోయి సేవు చె
చ్చెర మదిరారనంబుఁ గొని చేడఁగొ తృష్ణను దీర్చు నా కనక
నరసిజనేత్ర) కృష్ణ మదిఁ జాల విచారముతోడ ని ట్లనున్. 56
- ఆ. నన్నుఁ బంప వలదు నళినాయతాక్షి నీ, వొడ్ల నటకుఁ బుచ్చు మొప్పుమొత్త .
నేను సాధ్వీ వైనదాన నాకాముకు, నింటి కనుప నీ కె చెల్లు తగురు. 57
- అ. అన సుధేష్ఠ కోపమునఁ బల్కె నక్కట, తృష్ణఁ దీర్తు వనుచుఁ చెఱవ నిన్నుఁ
గోరిపంపుచుండ నీరీతిఁ బల్కి హి, నంబు జేయ నగునె నన్ను సేవు. 58
- వ. పాండవేయవల్లభశాక్యములు మత్స్యమహిషవల్లభువల్లభ నిరసించినఁ చెఱు వేమియు
గానక భయకంపితాంగియై పాంచాలి బంగరు కలఁచెంబుఁగొని కీచకుని మందీరమున
కేగుటయు. 59
- క. వచ్చినపాండవసతికిన్, జెచ్చెరఁ గీచకుండు పలికెఁ జెలి వచ్చిలివా
మచ్చిక వరింపు న న్నన, నచ్చులలేతఁగ నాచించె నాచుష్టసకుఁ. 60
- తే. వచ్చితిని సుధేష్ఠాదేవిపంపువలన, మధురసమ్మను గోరె నామంజువాణి
వేగఁ దాని నొసంగుము వెడలి దేవి, తృష్ణఁ దీర్చెద ననుచు నాకృష్ణపలికె. 61
- వ. పరమదురితాత్ముం డగుకీచకుం డవ్వరవర్ణిని కి ట్లనియె. 62
- ఆ. భగినితృష్ణఁ దీర్చి నగుమధురరసంబు, నొరులచేతఁ బనుతు నోలతాంగి
నాదుతృష్ణఁ దీర్చి ననుఁ బోవు మని పల్క, యాజ్ఞనేని పలికె నతనితోడ. 63

తే. పరమసాక్ష్యిరోమణి పావని యగు, సతిని నన్నిట లాశంగఁ జనదు నీకు
సతులఁ జెరువంగఁ జూచిన జడమతులకు, నిహపరంబులు గల్గునే మొచి చూడ. 64

తే. నీచ నన్నిట పల్కిన నీదుశిరము, పేలి వ్రక్కలై భూమినిఁ ద్రెళ్ళు గాన
నట్టిదుర్బుద్ధి విడనాడుమనుచుఁ బలుక, సింహమశ్యతో నిట్లను సింహబలుఁడు. 65

నీ. సీతసూతగాంతి నీదులావణ్యము, మఱువ గాఁ జాల నోసరసిజాక్షి
నీదులేనవ్వులు నీయొయారమ్ములు, మదిఁ గలంచుచు నుండె సడమలాంగి
నీదుకన్గవసాపు నీసుందరతఁ గాంచి, నే నెట్లుతాళుదు నీలవేణి

చిదుదాసుఁడ నేను నీ వేలుకొని ప్రోవు, రాజ్య మిచ్చెద నీకు రాజవదన

తే. నాదుకాంతలచేతను నళిన నేత్ర, నీకు నేవలఁ జేయింతు నిక్కముగను
యొంటుల కూడిగము లొనర్చి యుండ వేల, పుష్ప బాణతాపము దీర్చి ప్రోవు నన్ను.

ప. అనిన నాదుర్జనునకు యాజ్ఞ నేని యిట్లనియె. 67

క. సతులను జెఱచెడుమచ్చ, వ్రోతమున నున్నట్టిచిదుపాపమున మ
త్సతు లేవురు వధియితురు, మతి నెఱుఁగుము నాదుమాట మనుచు నముఁడా. 68

తే. మఘరరస మిచ్చి ననుఁ బంపు మాట లేల, పరమసాక్షి నిట్లుమాట పాడిగాదు
తత్ఫలము గాంచు వాఁడవు త్వరిత మనఁగఁ, గ్రోధసంతృప్తుఁడై కీచకుండు పలికె. 69

ప. పనితరొ కాటు లిట్లుగను బల్కుంగఁ జొచ్చితె దుష్టబుద్ధివై
ఘనుఁడను శౌర్యవంతుఁడ నఖండరమావిధవుండ నైనన

నీ. న్నని కడుబల్కి గాంగ నళినాక్షికరంబును బట్టికాగె న
వ్వనరుహనేత్ర కష్టమున వాని విదల్బుచు వచ్చెఁ జెచ్చెరక. 70

క. సీ. ద్రుపదజవెనుమెట దుష్టకీచకుఁ జేగి, మోహనలంబునఁ బొగిలి పొగిలి
జనులఁ గాంచియు లజ్జ గొని వెనుకకుఁ బోయె, ద్రాపది యేడ్చుచు రయముగాను
మత్స్యేశ్వరునిసభామందిరంబున కేగి, గలిగినదానినిఁ దెలిపె సంత

నీ. విరటభూనాథుండు మరఁది నేమన లేక, సూరార్చె నాయమ నుచితభంగి

తే. భీముఁ డాకీచకు నళింఁ వెనఁ దలంప, వాని వారింది ధర్మరాట్సానుఁ డంత
సతినిఁ గాంచి వారాంగనగతిని నీవు, నృపతిసభ కేగుఁడెంచుట నీచ మనియె. 71

ప. అనిన సత్యతదుఃఖాక్రాంతచిత్త యగునయ్యాజ్ఞ నేని విరాటవల్లభ దరికేగి రోదనము
నఁ దనపరిభవం బెఱింగించిన నారాజునన్ని సోదగునినృప్తకు విచారించి పాంచా

న. లి నుచితవచనంబుల నూఱిడించె సంత నామె తనపరిభవము గరువలినూనున కె
ఱింగింప నెంచి నడురేయిని బాకశాలకుం బోయి నిద్రించు భీముని లేసి దుఃఖతాత్మ
యగుచు నిట్లనియె. 72

—ద్రావిడ భీమునితోఁ దనపరిభవ మెఱిగించుట—

- సీ. ఆద్ర్యపదాత్మజ నై పృథివీస్థలిఁ, గుంతీమహాదేవికోశల నయి
పాండవులకు మీకుఁ బత్నినై పడరాని, పాట్లఁ బడుచునుంటిఁ బార్థివేంద్ర
కారవసభలోనఁ గూర్చదుశ్శాసను, చేఁ పరిభవమును జెందితిఁ గదె
యారణ్యవాసమునందు సైంధవునిచే, హీనత్వ మొందితి నెఱుఁగుదు గదె
తే. పేరు చూపము మాఱంగ వీరివద్ద, దాసిగా నుండి యే నేను వైవగతులఁ
గీచకుండు నాఁగఁ బరఁగిననీచుచేతఁ, బరిభవింపంగఁ బడితి నోపాణనాథ. 73
- క. నాథులఁ గలిఁగిననేను న, నాథవలెఁ దుఃఖ మొంద నైతినిఁ గంటే
యీధర్మజుడొదంబున, నాథా యి ట్లయ్యెఁ గాదె నాకుం జూడఁ. 74
- సీ. సభలోన నాఁడు దుశ్శాసనుచేతఁ గాం, తారమండున జయద్రోఘునిచేతఁ
బడితి నేను బరాభవము దానికన్న నా, కీనాఁడు సభ్యు లీ రెల్లఁ జూడ
ఖలుఁ డగునీసింహబలుఁ డొనరించిన, దాని కుల్ల మ్మిది దహన మయ్యె
నానమయంబున నాసభ నీ వుండి, యూరకుండఁగ నేల యొప్పు నీకుఁ
తే. బవనజనిఁ గాంచి పల్కి యప్పద్యగంధి, యశుధారలు కాల్యలై నట్లు లేడ్వ
నామె నోదార్చి భీముఁడు కోమలాంగి, గంపెదను గీచకాథము శాంతి నొందు. 75
- తే. రాజకొల్వకూటమునకు రమణి నిన్నుఁ, దరిమి వచ్చినకీచకుఁ దర్ప మడఁపఁ
దలఁచి నాడ ధర్మజుఁడు వద్దనియె గాన, నూఱకుంటి వానినిఁ జంప కుజ్జ్వలాంగి.
ప. అనినంత. 77
- క. వాయుతనూజన కిట్లనె, దోయజదళచారునేత్ర ద్రావిడజ యంతన్
మీయభ్యుదయము గోరుచు, నాయాపదఁ దీర్చు బోరు నాథాయెడఁదఁ. 78
- ఆ. వేయిపలుకు లేల రేయి నెత్తెనను, సింహబలువధంబుఁ జేయ వేని
నీవు చూచుచుండ నిమిషములోనను, విషము ద్రాగి యేని విడుతు మేను. 79
- క. ఏవురు బలవిక్రీము లగునావరు లున్నా రటంచు నాథా నేనున్
నావిరి వానికిఁ జెప్పితిఁ, గావున వధియింప వలయు ఖలు నీరేయిఁ. 80
- ప. అనిన భీము డాకోమలాంగి గాంచి రేఁపటిరాత్రి, దురాత్ము డగు గీచకుం
బట్టి చిత్రీపథ మొనర్చెదం గాని ధార్తరాష్ట్రకదళికాంతారవిచ్ఛేదనము గావించినఁ
గానిఁ నాకు మనశ్శాంతి యుండదు వారలకుఁ గాలము చేకూరె సజ్జాతవాస
మింక మానము దినములే కలదు పిమ్మటనీ వమితసౌఖ్య మనుభవింపఁ గలవు. 81
- ఆ. సింహబలునికడకు చేరి నామాటలు, చెప్ప సందియంబుఁ జెంద వలదు

- నన్నుఁ గూడరమ్మునర్తనశాలకు, నీదుకోర్కి దీర్తు మోద మలర. 82
- చ. అని వచ్చియుంపు మోవనరుహానన యాతఁడు నిన్నుఁ గూడ న
 ర్తనమున కేగుఁ దెంచెడును రాతిరి వేళను నేను నీవలె
 దనరెడువేషము వయిచి తప్పకఁ గీచకుఁ జంపువాడ వే
 జనుమనఁద్రాపదీరమణి చయ్యనఁ బోయె సుదేష్టపాలికిఁ. 83
- ఉ. అంతటఁ గీచకుండు విరహానలవేదన సైఃప లేక య
 క్కాంతను బాంశవాంగనను గ్రమ్మరఁ జూడ సుధేష్టదేవిదా
 నంతిపురంబుఁ జేరి ద్రుపదాత్మజ కిట్లనె దుర్మదాంధుఁడై
 కంతునికేళిఁ గూడి ననుఁ గావు పయోరుహపత్రలోచనా. 84
- కీచకుఁడు ద్రాపదితో సంభాషించుట—
- క. అరవిందగంధి నీవై, విరహము క్షీణింపఁ జేసె వెన ననుఁ గంటే
 కరుణామత్తివై నావై, మరు లందఁగ రాదె సుమనమానశరీరా. 85
- క. లోలాక్షి నన్నుఁ బతిగా, నేలుచు సౌఖ్యంబు లొంద వేలా యిచటన్
 బేలవలె నుండు టేలా, జాలిఁ గలిగె నిన్నుఁ జూడఁ జంద్రనిభాస్యా. 86
- ఆ. నాదుకాంతలెల్ల నీమనవాదులు, చేయునట్లు గాగఁ జేయువాడఁ
 బూజ్యరాజ్యలక్ష్మి పాలఁతి నీ కిచ్చెద, నన్నుఁ బెండ్లియాడు సన్నుతాంగి. 87
- క. అచ్చగుసీరూపముఁ గన, ముచ్చటఁ గలిగించె నాకు మోహనగ్రాతీ
 మచ్చిక నన్ను వరింపుము, పచ్చవిలుతుఁ గెల్వఁ జాల వారిజనేత్రా. 88
- సీ. మద్బాహుసుపరాక్రమము నీ వెటుంగవు, తాజవరుల గెల్తు నాజిలోన
 నస్మదీయపరాక్రమాతిశయంబున, విరటురాజ్యం బిట్లు వృద్ధిఁ బొందె
 నా కెవ్వ రెదిరించి వాకొన నేరరు, నాకు సముండు లేఁడు లోకమందు
 మొన్న సీతోడ నే వెన్నంటి వచ్చిన, విరటుసభాస్థలి వీరవరులు
 తే నాకు మాటాడ గలిగిరే నళిన నేత్ర, పతులు గల రేవు రని నీవు పలికినావు
 వార లే మైరి యానాఁడు వారిశౌర్య, మెందుఁ బోయెనో తెల్పు మాయిందువదన.
 క. అనునెడఁ గోపం బడచుక, వనజానన వాయుజుండు పలికినటుల ని
 ట్లనె నర్తనశాలకు రా, త్రిని రాఁ దగు నీదుకోర్కి దీటుతు నచటన్. 90
- ప. అని పలికి ద్రాపది కీచకు నభీష్టము దీర్చుదానివలె నటించిన నాకీచకుండు కృతా
 ర్థుడ నైతి నని తలంచి తనమందిరమున కేగె ద్రాపది వృకోదరున కావృత్తాం
 తముం చెలిపె సంత. 91

—కీచకవధ—

- ఆ. వాయునందనుండు వంటశాలను బనుల్, నత్వరముగ నలిపి సంజ యెపుడు
పడెడు నొక్కొ సింహబలు వధియించుట, యెప్పుడో యటంచు నెంచుచుండె. 92
- ఉ. రాతిరి యెప్పు వచ్చు నని రాజకుమారుడు భీముఁ డయ్యెడన్
రాతిరిఁ గోరుచుండిన ధరాతల మెల్ల దమంబుఁ బర్వె బ్ర
ద్యోతనుఁ డస్తమించునెడ నొయ్యన గీచకుని న్వధింపఁగా
నాతఁడు నాట్యశాలఁ జని యందుఁ బరుండె ముసుంగు పెట్టుచున్. 93
- ఆ. ద్రుపదసూతిఁ బోలె నపుడు వాయునుతుండు, వేషమును ధరించి వెలయ నాట్య
శాలలోఁ బరుండి జడమతి యగుగీచ, కాగమనముఁ గోరె సంతలోన. 94
- ప. మణిమయ కాంచనాద్యలంకారాలంకృతుండై చీనిచీనాంబరధారియై చందనగంధము
మేన నలంది ద్రాపదిం గూడుకోర్కితోఁ గీచకుండు నర్తనాగారము ప్రవేశించి
యామె యెందున్నదో యని కామాతురుండై నలుదిక్కులు చూచుచుండె. 95
- ఉత్సాహము. దిక్కు లెల్లఁ జూచి యతఁడు తెఱవఁ గాన లేక యం
దొక్కమూల ముసుంగు బెట్టి యున్న భీముఁ గాంచి వాఁ
డక్కమలదళాక్షి యంచు నాత్మలోన నెంచి యా
చక్కఁ బోయి పలుకుఁ గామశరవిలోలుఁ డయ్యెడన్. 96
- తరళము. వనజలోచన కీచకుండను వచ్చియుంటిని నన్ను నీ
కనులతోడను జూచి యిప్పుడు కౌగిటం దనియింపు మీ
వనిన యట్టులు నాట్యశాలకు వచ్చినా నని భీముపైఁ
దనకరంబును వైచి లె మ్మని దాను నిద్దుర లేపఁగన్. 97
- ప. భీముఁడు వానిపలుకుల కనవ్యాము నొంది సైఁప లేక. 98
- లే. ముసుంగు దీసివైచి ముందట నుండిన, సింహబలునిఁ గాంచి చెలఁగి కినుక
మల్లయుద్ధమునకు మార్కొని కీచకుఁ, జిత్రవధ మొనర్చె శీఘ్రముగను. 99
- తే. నాట్యశాల భీముఁడు విడనాడి వేగ, పాకశాలకు నేగి ద్రాపదినిఁ గాంచి
సింహబలువధియించితిఁ జెలువయనిన, స్వాంతమున మోదమందెఁ బంచాలతనయ.
- సీ. సైరంధ్రీఁ గూడఁగాఁ గోరి సింహబలుండు, నాట్యశాలకుఁ బోయి నాటిరేయి
నచ్చటఁ బ్రాణము లాతఁడు విడె నని కలకలము జనించె గ్రామమందు
నత్వరంబుగ నాట్యశాల కేగితదీయు, లుపకీచకు దుఃఖమునృత్తి
నాకీచకుం గాంచి శోకించుచుండిరి, భ్రాత పోయె నటంచు వార లెల్ల

- తే. అపుడు నర్తనశాలలో నగున దేమొచూత మని యెంచి పాండవసుందరాంగి
 దూరమందున నిలుచుండి వారి నెల్లఁ జూచుచుండిన దాయుఁకీచకులను. 101
- ప. డొకకీచకులు ద్రుపదసుతం గాంచి యీమెవలననే తమయన్న మరణించె నని
 యామెం బట్టికీచకశవంబుతోఁ గట్టి దహింప శ్మశానమునకు గొంపోయిరి. 102
- ఆ. ద్రుపదరాజతనయ యుఁకీచకు లొనర్చుదారుణమున కేడ్చి తనదుఃఖతులఁ
 బిలుచుచుండె నట్టి కలకలము స్వని,ప్రజలు చెప్పకొనెడుఃఖలుకులు విని. 103
- ప. భీమసేనుండు మహాగ్రాకారుడై కడువేగమున శ్మశానమున కేగినంతలో నుఁకీచ
 కులు కీచకునితోఁ బాటు చాక్షిణిని చితం బెట్టఁ గ్రిందకు దింపి రామె మహారోద
 న మొనర్చుచుండె నంత. 104
- సీ. భీముఁ డయ్యది విని వేవేగ నచ్చట, వృక్షము నొకదానిఁ బెఱికికొంచు
 రాద్రితక మండి దురాత్ముల వారల, వధియించె నల్వూర బలముకలిమి
 భయమంది మిగిలినవారు ఁర్విడి పోవ, భీముఁడు వారల వెనుకఁ బోయి
 నూటయేవూరు నగునుఁకీచకులఁ జంపి,సింహబలుశవంబుఁ జేర వచ్చి .
- తే. చాక్షిణిని విడిపించెను దక్షిణమునఁ, బాకశాలకుఁ బోయె నవ్వాయునుతుఁడు
 శ్వసనసుతుశౌర్యబలముల నన్ను తించి,కృష్ణ వేవేగఁ జనియె సుధేష్ణదరికి. 105
- ప. విరాటుండు ఁకీచకీచకోఁకీచకులు చచ్చి రని విచారించి శోకాయత్త చిత్త యగు
 సుధేష్ణ నూఱుడించి పైరంధ్రీవలననే వీ రెల్లరు నమసిరి తత్పతు లగుగంధర్వశే
 యిల్లొనర్చి రని నిశ్చయించి సుధేష్ణ కి ట్లనియె. 106
- సీ. సాందర్యనిధి యైనపైరంధ్రీ నిట నుండి,పాసి పొ మ్మని ఁల్కవలయు నీవు
 పురుషు లే రైన నాతెరువునఁ బోయిన,హాని వచ్చుచునుండు నలరుబోఁడి
 యామెసోయగ మది యతీమనోహర మగుఁ,బురుషు లేందున భోగమూర్తులు గదె
 మారుం డొన ర్చెడుకూరత లెక్కింప, శక్య మెవ్వరి కగు జగతిలోన
- తే. నువిద యిటువంటిసతి మనయొద్ద నుంట,భీతి కలుగుచునుండేను వెలది నాకు
 నేను జెప్పంగఁ జాల నానెలఁతతోడ,నతులు నతులకుఁ జెప్పటే చాల మేలు. 107
- ప. సుధేష్ణ విరటువాక్యములకు నమ్మితించి పొంచాలిం బిలిచి యొండుచోటునకు
 బామ్మన నయ్యండజయాన యి ట్లనియె. 108
- తే. ఇంకఁ బదుమూఁడుదినము లే యిచట నుండు,నాఁతులవలన విరాటనాథునకును
 జాలశుభములుఁ గల్గెడు సాధ్య నిన్నుఁ,గోరితీ నొకింతమాత్రము గౌరవమున. 109

వ. అనిన విరాటమహీవల్లభ పాండవవల్లభపలుకులకు సమ్మతించి యట్లేయుండు
మనియె నయ్యవసరమున.

110

—కొరవులు పాండవులజాడ లరయఁ గోరుట—

సీ. దుర్యోధనుగ డతిదుర్మాగుఁ డగుఁ గానఁ, బాండవాజ్ఞాతము భంగపరుప
వార్త వాహుల నెల్లఁ బాండవేయులఁ జూడఁ, బంపించె నెన్నియో పట్టణములు
బాండునందను లెందు నుండిరో వారలు, కనుఁగొనఁ గా లేకఁ గరిపురికిని
జని సుయోధనునకు వినిపించి రంతయు, నతఁడు భీష్మాదుల కనియె నిట్లు

తే. పాండురాజతనూజు లెందుడు వాహి, మిర లూహింపవలయు మామేలు గోరి
యనుచు రారాజు పలికిన నబ్జమిత్రీ, సూనుఁ డిట్లని పల్కెను వానితోడ.

111

తే. మాటువేషములం బూని చారులెల్ల, సకలదేశముల్ వెదకినఁ జాలమేలు
పాండవులు గానఁబడుదురు వారలకును, మనప్రియత్నము సఫలమౌ మానవేంద్రీ

వ. అంత దుశ్శాసనుండు దుర్యోధనుండు గాంచి పాండవు లీవర కరణ్యములోనే నశిం
తురు కాని నిష్క్రంటముగా రాజ్య మేలు మన ద్రోణుం డిట్లనియె.

113

క. దైవము వారల నెప్పుడు, కావఁగ నుండెడును గానఁ గొంతేయుల కి
స్త్రేవిధ మగునాపదలును, రావు నిజము నానుమాట రాజవరేణ్య.

114

వ. అనుటయు నమ్మదాకిసినందచుండు భారద్వాజనందనువాక్యముల కలరి ధృతరా
ష్ట్రాగ్రినందనునితో నిట్లనియె.

115

సీ. కొరవాధీశ్వర కాంతేయులును నీవు, నాకు సమాను లీలోకమందు
నైన వారలఁజూడి నడిగితి గావునఁ, చెలుపుచుంటి న్విను చెలియు నంత
ధర్మతనూజుండు తనరుదేశంబునఁ, బ్రజల కెల్లను వైవభక్తి గలుగు
సత్యభాషణమును సాధుపోషణమును, ప్రినేవయుభక్తి వెలయుచుండు

తే. శాంతి కృప నీతి మొదలుగా సద్గణములు, గలుఁగుగోక్షీర మధికముగలుగుచుండు
వలయునప్పుడు కలుగును వర్షములును, సస్యములు చక్కగాఁ బండు జనవరేణ్య.

తే. కాన నట్లున్న దేశముఁ గాంచి యట్టి, దేశమునఁ బాండుపుత్రులు తిరుగుచుండు
వారి సరయంగ వలయును గోరి తీవు, కావునను నీకుఁ జెప్పితిఁ గారవేద్ర.

117

సీ. భీష్మునిష్క్రాలు విని సుయోధనుఁ డను, నచటివారలతోడ నష్ట డిట్లు
భాగీరథీనూతిపల్కినతీరున, విరటునిరాజ్యము వెలయుచుండె
నదికాక యట నొకసుదతికారణమున, గంధర్వు లాదుర్మదాంధుఁ డైన
సింఘాబలువధంబుఁ జేసినవా రని, వార్తవాహులు విన్నవారు గాన

- తే. కీచకునిఁ గూల్చుబల మేరికిని గలుగదు, మత్స్యగాజేందుకొల్పిన మారిపులును
మాటువేషముతోడ నున్నా రటంచు, దెలియ మిక్కిలిసమ్మిక గలిగెనాకు. 118
- క. మానినివలనను గాదా, ప్రాణంబుల బాసె సింహబలు డచ్చోట
మానిని ద్రోషది యాతని, ప్రాణంబులఁ గొన్నవాఁడు వాయుసుతుఁ డగున్. 119
- క. కావున మన మిప్పట్టునఁ, బోవుద మావిరటరాజుప్రాలున కచటన్
గోవులను బట్టవలె నటు, కావించిన మనకు మేలుఁ గలుగుట నిజమా. 120
- సీ. మత్స్యపనీశుండు మనతోడఁ బోరంగఁ, బాండవులం గూడి వచ్చు గాన
నానమయంబున నప్పార్థులం గాంచి, వారలయజ్ఞాతవాసమునకు
భంగ మైనదటంచు బలికి వారలతోడ, మరల పండ్రొండేండ్లు మానకుండ
వనవాస మొనరింపఁ బంపించెద నటంచు, బల్కిన నలరిరి భ్రాతల్లె
- తే. సకలసైన్యములను గూడి సత్వరమున, విరటుగోగ్రహణ మొనర్ప వెడలు మనుచు
నాజ్ఞ యడె సుశర్మకుఁ గౌరవాధిపుండు, పాండవులకీడు గోరుచు భావమందు. 121

—♦దక్షిణగోగ్రహణము♦—

- సీ. ఆసుశర్మ సుయోధనాజ్ఞానుసారి మై, సర్వసైన్యావళీసహితుఁ డగుచు
విరటరాజేందునిగరుఁ జేరి యచ్చట, గోబృందములఁ గాంచుగోపకులను
గొట్టి గోచయమును బట్టుక మరలెను, గొట్టఁబడినయట్టి గోపకులును
విరటుసన్నిధి కేగి వినిపించి రీవార్త, విరటుఁ డీవార్తను వినిన వెనుక
- తే. కోగ్రహణము డయి గోవుల గొన్నయాసు, శర్మతోఁ బోరునకుఁ బోవసకలసైన్య
ములను సిద్ధము జేయించి భావరుండు, పోవుచుండ వానికి ధర్మపుత్రిఁ డనియె. 122
- తే. వలలుఁ దామగంధినిఁ దంత్రీపాలుఁ గూడఁ, బోరునకుఁ గొనిపో మృని కోరునంత
విరటుఁ డది సమ్మతించి యవ్వీరులకును, నస్త్రశస్త్రాదుల నొసంగె ననువుమీఱ. 123
- చ. విరటమహీతలేశ్వరుండు వేగ సుశర్మను దాకె నాతఁ డ
వ్వీరటునిఁ దాకె నిర్వురును వీరవరేణ్యులు బాహువిక్రముల్
బారిపారి రెండుసైన్యములు పోరి యొనర్చె బ్రచండభండనం
బరయ సుశర్మ మత్స్యనగరాధిపు సారథిఁ గూల్చె నవ్వలన్. 124
- తే. హయములవధించి రథముల నవల విడిచి, విగతరథుఁ జేసి మత్స్యపృథ్వీనరేంద్రు,
దనరథము పైన బెట్టుక తనదుబలము, లెల్లఁ గొలువ రయంబున నేగుచుండె. 125
- వ. సుశర్మం విరటు గైకొని పోవుట గాంచి ధర్మజుండు భీమార్జుననకులసహదేవుల
సుశర్మ నోడించి విరటుని విడిపింపుఁ డని యాజ్ఞాపించిన నామువ్వురు సుశర్మం

దాకి విగతరథుం జేసి కట్టికొట్టి విరాటుని విడిపించి ధర్మనందనుకడ కేటించిన
మత్స్యేంద్రుడు ధర్మజున కిట్లనియె. 126

ఉ. నీకరుణాకటాక్షమున నే నిటు లుంటిని బ్రోచి తీవె నన్
గైకొను మత్స్యదేశమును గాన్కగ నిచ్చెద నీవె యేలు మా
నీ కిది యే నొసంగి ధరణీవరుఁ జేసి సదా భజింతు నా
వాకులు సమ్మతింపు మన భారతవంశవిభూషణుం డనున్. 127

క. నాయందల్లి పేమంబున,ధీయుత యిట్లంటి వీవు తెలియఁగ నీకే
జేయునది యేమి యున్నది,నాయుల్లము పల్లవినినది నీ వనుటకా. 128

సీ. ధర్మరాజానుమతమున సుశర్మను,విడిచె విరాటపృథ్వీవసుండు
తను విడిపించిన ధైర్యసంపన్నుని, భీమసేనుని జాల వినుతిఁ జేసి
సంగరవిజయంబుఁ జాటించుచుండంగ, మంగళవాద్యముల్ రంగుమీఱు
సర్వసేనాపరిచారయుక్తంబు గా,నగరు ప్రసేశించి సరవరుండు

తే. బంధుమిత్రులు పరిజనుల్ బలసి కొలువఁనధికవైశ్రాంతిఁ గొనిమాతఁ డలరుచుండె
వత్సరంబగు నజ్ఞాతవాసప్రతము,తీరె నని పాండవులు వేడ్కఁ దేజరిలిరి. 129

వ. సుశర్మ దక్షిణగోగ్రహణాంతరము భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామాదు లుత్తరగోగ్రహణ
మొనర్ప నెంచి మత్స్యనగరము చేరి కొంచెము దూరముగా విరాటునిగోబృందముఁ
బట్టిరంత. 130

—ఉత్తరగోగ్రహణము—

సీ. గోపాలు రది గాంచి కోలాహల మొనర్చి,పరుగుపరుగుమీదఁ బురము సొచ్చి
రాజేంద్రునింటికి రయమున నేతెంచి,యంతఃపురంబున కరింగి వారు
రాజపుత్రుం డుత్తరకుమారకునితోడఁ,గురుసమూహము వచ్చి గోసమూహ
మును బట్టె ననువార్త వినిపించిన న్విని, యిట్లనె నుత్తరుం డెల్లరకును

తే. సంగరం బెప్పు వచ్చునో కౌర్య మలర, వైరవీరులతోడను బోరు తెపుడొ
యనుచుఁ డలపోయుచుంటి మదాత్మలోనఁ,నేటి కయ్యది యరుచెంచె నిశ్చయముగ.

వ. తగుసారథ్యము చేయువాఁడు లే డనివిచారించి. 132

సీ. సారథి యుండిన తుణమాత్రమందునఁ, బోరఁగల్గుదునంచు వారితోడ
కౌరవపైన్యము గనుఁగొని నన్ను వీఁ, డడ్డునుఁడా యనునట్లుఁ గాఁగ
రణమాచరించి యారథికుల నోడించి, గోవుల మరలించి కొందుఁ కాదె
యని పల్కుటలు పాండవాబ్బాఁ తొ విని, యింద్రసూనునికడ కేగి వేగ

తే. వానివాక్యముల్ తెలుసు భీభత్సుఁ డనియె, సకియ యజ్ఞాతవాసదీక్షయు నిక నొక
 దినముమాత్రమె యున్నది గనుక నీవు, యుత్తరునితోడ నిట్లను ముజ్జ్వలాంగి. 133
 ప. ఖండనదాహమం దర్జునునకు బృహన్నలయే సారథ్య మొనరించెను గావున నీ
 వాతని సారథిఁ గాఁ గైకొమ్మనిపల్కుమనద్రాపదీయ్యుత్తర రాజకుమారుని దరికేగి
 యిట్లనియె.

134

సీ. అవనీశపుత్ర బృహన్నల సారథ్యమున సతిసామర్థ్యము గలవాఁడు
 ఖండవదహనము గావించునప్పు డయ్యర్జునునకు సాది యయ్యె నతఁడు
 వాని సారథిఁ జేయవలె నీవు కురునేననిమిషాన గెలుతువు నిశ్చయముగ
 సారథి లేమి విచారించితివి గానఁ, దెలిసినదానను దెలిపియుంటి

తే. అనుడు నుత్తరుఁ డిట్లనె నామెతోడఁ, భజబలసముద్రు లగుకురుముఖ్యులైన
 ధార్తరాష్ట్రులు నాతోడఁ దార్కొనంగఁ, వారి నెదురుకోఁ దలఁచినవాఁడ నేను.

తే. పేడి యగువాని నెన్నడు చూచి ననుచునాకు వ్రత ముండినది బృహన్నలను నేను
 సారథిగ నియమించుట సాగ దనినఁ, ద్రాపదీదేవి యిట్లు టుత్తరున కనియె. 136

సీ. కౌరవసైన్యమే కాదు చతుర్దశభువనము లొకపెట్ట మూఁగివచ్చి
 దండెత్తి నను గాని భండనం బొనరించి, గెలుచుబృహన్నల సలలితముగ
 విధికతన నతండు పేడిరూపము దాల్చె, వానినిఁ బోల రెవ్వారుఁ గాని
 యనుచుఁ బాంచాలి పల్కిన విని వైరాటి, తనదుకోదరిని నుత్తరను బిలిచి

తే. పార్థునకు వర్తమానము పంపి వాని నటకు రప్పించి యుత్తరుం డనియె నోబృ
 హన్నలా నాకు సారథి వగు మటన్నఁ, వలె యని సంతసించెను ఫాల్గుణుడు. 137

ప. వారిం గాంచి యుత్తర కురుసైన్యము గెల్చి వారి శిరోవేష్టముల బొమ్మపూత్తికల
 కుగాఁ దెమ్మన బృహన్నల యంగీకరించె నంతట వైరాటి కిరీటిని సారథిఁ జేసి
 సమరంబున కేగె.

138

క. వైరాటియును గిరీటియుఁ, కౌరవసైన్యంబుఁ జేరఁగా నేగిరి భా
 గీరథిపుత్రప్రముఖులఁ, వారలఁ గని యుత్తరుండు పార్థున కనియె.

139

మ. కురుసైన్యం బన నేమియో యనుచు నన్కొంటిం గదే యాత్మలోఁ
 గురుసైన్యంబును గెల్వఁ జాల నిక చేకూరె భయం బియ్యడఁ
 బురికిం బోదము తేరు వేగమటులై పో నిమ్ము నావాక్యముఁ
 పరిపాలింపు మటంచుఁ బల్కు నెడ నప్పారుండు తా నిట్లను.

140

సీ. ఈతుచ్చులును మహాభూతుకు లగుధార్త రాష్ట్రమునో గోళమునందు
గోబృందము మరల్చికొని పో వలయుఁ గాని, యూరీతిఁ బెల్లుక లేమి నీవు
గోవుల మరలించి కొని వత్తు నని కదా, యంతిపురుసులో నున్నట్లు
సమరమందున పరాక్రమము చూపనగదా, కలుఁగుచుండును గీర్తి చెలువుమీఱ

తే. వైరిసైన్యముఁ గనిభీతిపడుదు వేల, నిట్లు పారిపోయిన నెడ నెల్లజనులు
నవ్వరా నినుఁ గని నరినాథతనయ, చిత్తమున భీతి విడనాడు ముత్తరుడు. 141

ఉ. ఇంతయె కాక మీఁసలు నెల్లను బట్టిరి కూరికొరవుల్
స్వాంతమునందు దానికిని సైచి యెటుండెడువాడ నోయి భూ
కాంతతనూభవా భయము గల్గిదు ధైర్యము పూని యుండు నే
సంతయుఁ జక్కఁజేయుదును నాహవకేళికి రమ్ము చెచ్చెరక. 142

ప. కొరవసైన్యము భీతిఁ బొందునట్లు రణం బొనర్తు మనుభసంజయుఁడులు నిరసించి
భూమింజయుండు రథంబు డిగ్గి వేవేగఁ బరుగిడి పోవుచుండ నాఖండలనందనుడు
వానిం బట్టికొని. 143

తే. భండనం బొనర్చగ భయపడెద వేల, నీకు భయముఁ గల్గినయెడ నాకు నీవు
సారథివి గమ్ము సమరము సలుపువాడ, ననిన భూమింజయుండు వలై యనె నతనికి.

ప. కిరీటి వైరాటి నొడంబరచి రథం బెక్కి నుత్తరుండు సారథియై రథమును దోలు
చుండె బాండవులు వనవాసాంతరమున శమీవృక్షమున నాయుధము లుంచిరి
కాన నావృక్షముకడ రథము నిలిపి దానిపై నున్న గాంఢీవము చెమ్మని గాంఢీవి
యుత్తరునకు నియమింపఁగా నతం డావృక్షము నెక్కి శవాకారముగా నున్నది
దీని ముట్ట వచ్చునే యనినఁ బార్థుం డది శవము కాదు పాండవు లట్లుకట్టి రన
భూమింజయుండు గాంఢీవ మర్జునున కొసంగి పాండవులం దలఁచి శోకించె. 145

సీ. అక్కటక్కట పాండవాధీశనందను, లెందున్నవారలో యెఱుంగ మకట
రాజాదిరాజవిరాజమానుం డగు, ధర్మజం డేరీతిఁ దనరునొక్క
శాత్రువకులవీతి హోతుండు నాఁ దగు, వాయుసూనుం డెట్లు వఱలునొక్క
వికృమకృముఁ డరివీరదుర్జయుఁ డగు, పార్థుండు గవ లెట్లు పరఁగువారొ

తే. దుఃప్రదరాజేంద్రపుత్రిక దొడ్డసాధ్య, ద్రాపదీదేవి యెట్లు కాంతారవాస
మందు నజ్ఞాతవాసమునందుఁ గూడఁ, బాట్లు పడుచున్నదో నెత్తివ్రాత నకట. 146

ప. అంత నమరేంద్రసూతి విరాటసూతి నూటడించి యిట్లనియె. 147

సీ. మత్స్యవనీశునిమందిరంబున నున్న, కంకుడే ధర్మభూ కాంతం డగును

పలుకుచు నెడుకేరి ఎంటలొన ర్పెడునాడు భీముడు నృపాలతనయ
దామగ్రంథ యనంగి దనరెడు సకులుడు తంతిపాలుం డనఁ దనరు చుండె
గోవుల నానవాదేవు జేలుచు నుండు, రాజపత్నిని గొల్చు గాజవదన

తే. మాలినిసమాఖ్య నెనఁగెడు మాన్యచరిత్రద్రాపదీదేవి సుమ్మి యుత్తరకుమార
దాఁగినేల నేనె పృథాతనూజు, జైనయర్జునుడఁ బరాకృమాన్వితండు. 158

తే. ఎనివాసము నొనరించి వచ్చి మేము, నల్పి యుంటి మజ్జాతవాసవ్రతంబు
మారువేషములక నైచి మహితయగుడు, మత్స్యరాజేంద్రు కొలువున మానవేంద్ర.

ప. అననుత్తిరుండు విశ్వసింఁక నీ వర్జనుడ వేని యతని దశనామంబుల బేర్కొను
మన గాంఢీవి యిట్లనియె. 150

స. అర్జునవర్ణండు నర్జునుం జైతిఁ బృథాపుత్రుఁడను గాన ధర్మలోనఁ
బాఁగుడ నైతిని బర్ధిశేంద్రులఁ గెల్చి, సమును చెత్తు సందునను నే ధ
సంజయుం జైతిని నరనాథసుత మొద, విజయంబుఁ గొనుటచే విజయుం జైతి
రెండుమాస్తంబుల గాంఢీవము నివ్వుడు, శక్తి యుండుట నవ్యసాచి నైతి

తే. భంజనమునఁ జేత ధరింతుఁ గాంఢీవంబు, గాన గాంఢీవి నైతి నాఖండలుండు
నా కొనఁగు గిరీటుఁ దాల్చినాడఁ గాన, నన్నిలఁ గిరీటి యందురు నరవరేణ్య.

తే. శల్లుని జనియించిన వాడ నొట, ఘాల్గుఁడు డనఁ బరఁగితిఁ బగతురకును
భయముఁ గ్కె జేయుటను భీభత్సుఁ జైతి, ననిమిషులఁ గెల్చుటను జిష్టుఁ జైన వాడ.

ప. మతయు శ్వేతాశ్వములుఁ గల రథావోహణ మొనర్చి సమర మొనర్తుఁ గాన
శ్వేతవాహనుడ నైతి సన నర్జునుఁలకుల నాలకించి యుత్తరుం డతని పదంబులకు
మొక్కిన సతం డక్కుమారుని తేవనెత్తి కొఁగిలించుకొని సమరాంగణమున కేగె.

సీ. గాంఢీవి చండమార్తాండుని ఁగిదని, భంజనంబున కేగి దంఢిమీఱు
నిజహాసమును దాల్చి విజయంబునుం గోరి, కౌరవపైన్యముఁ గదియ వచ్చి
దేవదత్తంబును దిక్కులు మోయంగఁ, బూరించుచుండెను పూర్ణశక్తి
నా శబ్దము నివిని యావులఁ బట్టిన, కౌరవహృదయంబుఁగలఁగి పోయె

తే. ఘటజుఁ డంత దుర్యోధనుఁ గాంచివలికె, దేవదత్తరవం బిది నీవు వింటె
పార్థుడు రణాధియై యిట వచ్చుచుండె, గోవులను గాచి కొనుమయ్య కరువరేణ్య.

తే. ఇతఁడు మాటల తోడుత నేగు వాడు, గాడు రణకుతూహలి యైన వాడు కానఁ
బసులకడ సుయోధనునుంఁపొసంగఁగొంత, సైన్యమునుముందునుంచుట సాధనంబు.

ప. ఆ ముందు మన ముంటి మేని పార్థుండు రారాజుం దాక లే డని గురుండు పితా

మహాదాహోః శిల్పి న సుయోధనుః యోధుః కిల్లనియె.

156

సీ. పాండుపుత్రులు ద్యౌతపణమున నో, శివవారలు గావున వాడు మున్ను
ద్వాదశాబ్దంబులు వనవాస మొనరించి, వన్న మొం డజ్ఞాతవాసవ్రతము
సలుపువార మటంచుఁ బలికిరి యానాడు, వారి జాడల గన వలసి కాదె
పసులఁ బట్టితి మిప్పు డదమూఁడు వర్షముల్, పూర్తి కాలేదన పోలదోచె

తే. అర్జునుడు ద న్నెఱిగింప నయ్యె నేని, ద్వాదశాబ్దముల్ వనవాస వ్రతము నేను
వలయు నిక నాతఁ డెదిరించి వచ్చె నేని, దేవతతి వచ్చినను వెనుదీయ మింక. 157

తే. సమరవిషయంబునం గూర్చి చావగునని, నడుగ రాదు పాండవపక్ష మతఁడు పలుకు
నిత పైన్యంబు నా పాఠుఁ డే, గొంచు, మున్నగన్నద్ధులై మీర లుండు డింక. 158

ప. అంత నశ్వత్థామ సుయోధను నిక్కుమొగ్గులై నిట్లనియె. 159

సీ. మాయ జాగము పన్ని మాయకావపు నీవు, పాండుకుమారుఁ భవ్యమశుఁ
రాజ్యము గొంటి ధేరా రాట్రులకుఁ బారి, మగఁ వారికిఁ గీడు మతిఁ దాఁడువు
పదమూఁడు వర్షముల్ పడిన కష్టంబులు, తీర్చుకొనఁగఁ గురువీపకుండు
ప్రళయరుద్రునిఁ బోలె భండనం బొనరింప, వచ్చుచు నుండెను బాంధు డిపుడు

తే. శకుని వాక్యప్రకారము నలిసి పాండు, తనయులకుఁ గీ జొనర్పఁగఁ దాఁడు వెపుడు
సాబలుని తోడ నా సవ్యసాచి పోరు, దుష్టుడవు గాన దోఁబుని దూఱి తీవు. 160

చ. సురల కజేయుడైన పరిశుద్ధచరితుని శ్వేతవాహనుఁ
భరతకులప్రదీపకుని బాంధు నెదుర్కొని పోర నేరికిఁ
తరమది కాదునీ విపుడు దర్పము మీరఁ బ్రగల్భ మాడిమీ
గురు నిలు దూఱి నగతటనె కూర్మిఁడ దోఁబుని కేమి లోపహా. 161

ప. మజ్జనకుండు రణం బొనర్చిన నొనర్చుఁ గాని చేను మాత్ర మొనర్చ జాల నన
రాధేయుండు కోరికవివశితమనస్కుడై యోధవరుతో నిట్లనియె. 162

సీ. ఆవుల బట్టంగ నడ్డునుం డేతెంచె, భయమేల నో యోధవర్యులార
రారాజు భీతి చేకూరంగఁ జేయుట, మీకు మంచిదిగాదు మీకు భయము
యున్నెడ మీ రెల్ల నూఱుకుండ దగు, నే నొక్కరుండ నయ్యింద్రీసుతుని
రణమునఁ గెల్పెద రాజు మెప్పించెద, నని వారితో మాట లాడు వేళ

తే. శాంతనవుఁ డిట్లు లనె మహిజాని తోడ, వారి యజ్ఞాతవాసపద్వితము నిన్న
దినముతోఁ దీరిపోయెను గనుక మనల, నెదురుకొన నాతఁ డేతెంచె నిభఘ్నిశ. 163

స. గర్భపాశబద్ధులగు వార లిక యూరకుండరు మీ ప్రియత్నము మీ గొనర్పు
కొనుఁ డనుటయు. 164

సీ. అంత రాజేంద్రుడు గొంతసైన్యము తోడ, నాలకు వెనుభాగ మలరు చుండె
నతని ముందున ఘనులైన భీష్మాదులు, కర్ణాది వీరులు కాచి యుండి
విజయుని రాకకు వీక్షించునెడ ధనంజయుఁ డంత మత్తర సహితుఁ డగుచు
దేవగర్భిణుని దివిగి యొత్తుచు వచ్చి, కుంభసంభవుఁ గాంచి కోర్కు లలర
తే. నతని పదములు దిక్కున నాలు నట్లువిడిచె రెండుబాణములను వినయ మలర
నతఁడు శిష్యవత్సావతకు నాత్మ మెచ్చె, శాంతనవుఁ డంతరంగము సంతసించె. 165

శే. అర్జునుఁడు కుసుసేనలో దుర్జనుఁ డగు, భార్తరాష్ట్రాగ్రిజఁడు లేమి తలచి తేరు
పోవ నిచ్చెను వేవేగ గోవు లున్న, చెనకు శౌర్యసమేతుడై పొనఁగనతఁడు. 166

వ. భీష్మాదులు దుర్యోధన సహాయార్థముగాఁ బోవు చుండ సంక్రందననందనుండు
గోవులకడ నున్న యల్ప బలంబును బెదరఁ గొట్టి గోవుల విడిపించి గోపాలురతో
మత్స్యనగరమునకుఁ దోలించె. 167

తే. గోసమూహముతోఁ గూడి గోపకులును, వేగవేగమ పోయిరి విరటుపురికి
ధైర్యసాహసుఁడైన పృథాతనూజ, నలవియో వినుతింపంగ నలువత్తెన. 168

తే. అట్లు గోవుల విడిపించి నర్జునుండు, శౌరవులసేన నడుమను గొతుకమున
దాను విహరించు చుండి యుద్ధగౌస ర్చె, శరములను గురిపించెను వర్షమట్లు, 169

వ. అంతఁ గుసనందనుండు మిత్రనందనుం గాంచి యిట్లనియె. 170

ఆ. ఇంద్రీనూతి నిచట యే నొక్కరుండ నే, దునుము వాడ ననుచుఁ దొడరి నీవు
పలికితివి ప్రగల్భవాక్యము లయ్యవి, యేమిచేసి తిప్పు డిసతనూజ. 171

క. శౌర్యం బిపు డెం దేగను, గార్యము చెన వాడ వీవు కాకుంటివి యో
యర్యమతనూజ యింక గాం, భీర్యమునఁ బోగవేల భీభత్సునితో. 172

వ. అశ్వత్థామ వచనములకు రాద్రానేశవరవశుండై మార్తాండునందనుండు గాండ్డివిఘో
భంశనం బొనరింప నెదుర్కొనియె. 173

—కురువీరు లర్జునునితో బోరుట—

చ. ఇరువురు కొంతనే పటుల హెచ్చుగఁ బోరిరిశౌర్య మేర్పడక
భరతకులప్రదీపకుఁడు పార్థుఁడు వైచుచు నుండి నట్టి యా
శరముల వేడిమిఁ నయివఁ జాలక గర్వము వీడి భీతుడై
దురుమును వీడిపోయె నట తోయజమిత్రగుతుండు చెచ్చరక.

వ. అంత దోమి డొకడు నాకు నాకు మోక్షము గురున కి ట్లనియె. 175

మ. కపటద్యూతము నందు రాజ్య మది పొగాగ్లగైశముం బొంది యా
విపినావాసమొనర్చి గూఢ మదియున్ వేవేనివర్తించినా
మిపు డీశిష్యుని బ్రేమ జూచి మునుముం దీరత్రుముల్ వేయుడీ
యపు డే వేయుదు ముందు వేయ ననఘా యాచార్యమాడామః. 176

వ. అంత నత్రుగుగుడు శిష్యవాత్సల్యము వినుటించి పాశ్చనిపై నత్రుము వైచె. 177

ఉ. దోమి డొకడు వైచు బాణములు నుత్తనియల్ పొనరించె పొడుగా
టూనుడు దోమి డంతటను శూరుని బాధుని గెల్పు లేక నే
తా నరిగె గృపుం డతని దామోని పోయెను బాధునితోడ దా
వానిని గెల్వఁ జాలక గృపాచ్యుడు కయ్యము వీడి పోయినన్. 178

వ. అంత నశ్వత్థామయు భాగీరథీపుత్రుండు నింద్రీపుత్రునితో బోరి యోడిన సుయో
ధనుం డర్జునుం దాకి యోడగవ్వడి మోహనాత్రుము ప్రయోగించి కురుసేనను
మూర్ఛ బుచ్చి యంత. 179

తే. కౌరవులు మూర్ఛ బడియున్న కాలమగు, భార్త రాష్ట్రాదివీరుల తలల నున్న
పుట్టముల దీసి యుత్తర భూమ్మలకును, గొని రథబెక్కి పాశ్చుడు చనియెనంత. 180

వ. దుర్యోధనుండు మూర్ఛ చేరి కౌంతేయుని వెన్నాడఁ దలంచిన శాంతనవుండు
వాని వారిచె నతండు పరాభవోపేతుడై కరిపురి కేగె నంత. 181

—విరటుండు ధర్మజునితో పాచికలాడుట—

సీ. విరటుభూపాలుండు మురిపెంపుఁ దనయుఁ డుత్తరుఁ డింక రాకుండఁ దక్కి ననుచు
గరము విచారింపఁ గంకుఁ డిట్లని పల్కె, జననాథ నామాట వినఁగ దయ్య
యుత్తరుండు జయంబు నొందియే యిటవచ్చు, మనకు సందియ మేల నని వచింప
నంతలో గోపాలు రరుదెంచి వైరాటి, విజయము దెల్పిరి విభుని తోడఁ

తే. దనయు విజయవార్తను విని జనవగుండు, పట్టరాని సంతసమున బట్టణంబు
నకు నలంకార మొనరింప నాన తిచ్చె, దనయు కెదురేగఁబంపెగొందఱను వేగ.

వ. మహదానందపరవశుండై విరాటుండు కుకునితో జూద మాడఁ దలంచి సైరంధ్రీ
గాంచి సారెల దెమ్మన నయ్యవిద రాజాజ్ఞ నవి తెచ్చి యిచ్చినవః త్వేంద్రుండు
జూద మాడుచు ధర్మనందనున కి ట్లనియె. 183

తే. నా కుమారుం డనంగ లోకైకసుతుండు, శౌర్యధనుండు పరాక్రమశాలి గాన
గౌరవేందులఁ గెల్చెను గంకుభట్ట, యుత్తరుని విజయము సాట నొప్పుఁ గాడె. 184

౪. మత్స్యేంద్రునికు గాంధేయగ్రామం డిట్లనియె.

185

తే. మన బృహన్నల కతమున మానవేంద్రయుత్తరునకు జయముగల్గెనొనగనాబృ
హన్నలావిజయము చాటు నాన్గ నిమ మటంచు బల్కె నిజమెఱింగి నట్టి యెట.

౪. నావుడు భూవరు డాగ్రహముతోఁ గంకుని సారె గొని శిరంబుపై గొట్టె నంత.

తే. ద్రోణదీదేవి ధర్మజు తలను గారు, నెత్తురును బైట చెఱుగున నొత్తుచుండ
నిట్లు నేయఁ గతంబు నీ కేటి కనుచు, విరటుఁ డడిగె సైరంధిని వితఁగాగ. 188

౪. భూసుర రక్తము నేలఁ బడిన గీడగునని యిట్లొనర్చితి నని యామె వచియించె.

సీ. ఆనమయంబున నర్జునుండు తుత్తరు, తోడుత నేతెంచె వేడు కలర
భంజనంబును గూర్చి బహువిధంబులు గాగ, ముచ్చటించుచు నుండి రచ్చు టవుడు
పరిచారకుఁడు లోని కరిఁగి విరటు యోడఁదనయుగాకను నెల్లె ధరణివిభుఁడు
సంతసంబున ముగ్ధి నత్వరంబున లోన, జనుదెమ్మని వచించె దనకుమారు

తే. సంత సైరంధి దాసున కనియె నోయి, యుత్తరకుమారు నిచటకు నొక్కరుఁడను
బంపుమా బృహన్నలఁ బంపవలదు సుమ్మి, యనుఁడువాడట్టులొగాకయనుచుబోయె.

౪. ద్రోణదీవాక్యానుసారముగా నుత్తరుండులోని కేతెంచి జనకునకు మొక్కిన
నతం డక్కుమారుఁ గుచ్చి కౌఁగిలించుకొని సమరప్రకారం బడుగుటయు వైరా
టి బృహన్నలకతంబున జయంబు చేకూరె నని చెప్పగా విరాటుండు బృహన్నలను
రావించి పారితోషిక మొసంగి పంపించె వైరాటిం గాంచి కిరీటితన నిజవృత్తాం
తము తెలుప వలదనిపలికి నాట్యశాల కేగి కురువీరుల శిరోవేష్టమాల నుత్తిరకు
బామ్మల పొత్తికలుగా నొసంగె నయ్యవసరమ్మున. 191

౬. భారతవంశభూషణులు వాయుజుఁ డింద్రుఁడన్న గాంచి యో

కారవనాథ యేటి కిటు కల్గెను నీశిర మందు మచ్చనా

వారి కజాతశక్తుఁ డనె బాధివశేఖరు డీవిరాటుఁడే

సారె గ్రహించి కొట్టె నను స్వాంతము నందునఁ గోపభావుడై.

192

౬. ఉత్తరుండు జయము నొందె బృహన్నల, నలన ననుచు నేను బలికి యుంటి

దాని కాగ్రహించి దారుణీనాథుండు, కోప ముర నన్నుఁ గొట్టె నిట్లు.

193

౪. అనిన విని భీమార్జును లాగ్రహవేశులై మండిపడి యిట్లనిరి.

194

౪. ధరణివరేణ్యు లెల్లరును దన్ను భజింపఁగ రాజ్యమేలు నీ

పరమదయాసమేతుని ప్రభాకరతేజు నజాతశాత్రువు

విరటుండు కొట్టినాఁ డకట వీరుల మే మిదిచూచి పైతృమా

- దుర మొనరించి మత్స్యశత్రు నుంతుము దోర్బాసాహసంబునకా. 195
- క. అని కోపంబునఁ బలికెడు, తనతమ్ములతోడ నిల్లు ధర్మతనూజు
డనె నాదు తమ్ములారా, జనపతివై గోపపడెడు సమయ ముదయూ. 196
- ప. అని వారిని వారిచి శూరిము గల్గించె నొక దినంబునఁ బొంపపు లేవురు విరా
టునకుఁ ద మ్రోతగింపఁ దలఁచి ప్రచ్ఛన్న వేషములఁ దీసి రాజభూషణాంబరాలం
కృతులై విరాటుని కొల్వకూటమున కేతెంచి. 197

—పాంపపులు విరాటునకు దమ్రోతగించుట—

- సీ. ధర్మతనూజుడు ద్రౌపదీసహితుడై, రాజభూషలు దాల్చి తేజ మలర
మత్స్యభూపాలుని మహనీయమయ మగు, సింహాసనము సభష్టించుటయును
సలువురు తమ్ములు చెలువార నారని, నేమించుచుండెడి శ్రేయ మలర
భూలోక మందలి పురుషూతునిం బోలి, విలసిల్లుచుండెనా విమలమూర్తి
- తే. అంత విరటుఁడు కొల్వన కకుగు చెంచి, తనదు సింహాసనంబున వసరుచున్న
పాంపవాగ్విజుఁ గాంచి కోపంబు తోడఁ, గంకుడనుచుదీక్షించె భూకాంతుడపుడు. 199
- ప. అర్జునుం డంత మత్సేందుర్ నవలోకించి యి ట్లనియె.
- సీ. కువలయాధీశ్వర కోపంబు వీడుము, భరతభూషణుడ యీ భన్యమూర్తి
పాండున్యపాలుని వరపుత్రిఁ డీతఁడు, ధర్మచందనుడైన ధర్మరాజు
సకలదిగ్విజయంబు నలిపినాఁ డీతఁడు, రాజసూయ మొనర్చె రాజరాజు
నిత్యసత్యవ్రతనిరతుఁడు కార వా, లంకాదుఁ డగు సకలంకమూర్తి.
- తే. ఇంద్రసింహాసనం బైన నెక్కుటకును, నష్టం బైనట్టి వాఁడు విద్యోతయశుఁడు
నీదు గద్దయ యన నెంత నీ వచెంత, యీ చిఱుతగడ్డె నెక్కుట కితఁడు తగడె.
- తే. బకహిడిబకిమ్మారులఁ బట్టి చంపి, సట్టి జగడెట్టి యొన మా యమలమూర్తి
నేటి వఱకు వంట లొనర్చె నీగృహమున, నెలలుఁ డనుబేర నీతఁడే వాయుసుతుడు.
- ప. కీచకుల ద్రౌపదికై యీభీముఁడే వధించె నని నకులం జూపి యి ట్లనియె. 202
- తే. తామ్రగంధి యనెడు పేరఁ దనరి నీదు, వారువమ్ముల సరసిన వా డీతఁడు
నకులు నీతనిఁ జూచితే నరవ రేణ్యు, యనుచు సహదేవుఁ జూపి యి ట్లనియె మఱియు.
- ఆ. తంత్రీపాలుఁ డనంగ ధరణీశ నీయింట, గోవుల సరసెడు సహదేవుఁ డీతఁ
డితనిఁ జూచి యుంటె యతులిత తేజుడు, గొంతిఁగూర్చుముద్దుకొమరుఁ డీతఁడు.
- చ. ఘనమగు యజ్ఞవేదికను ఖ్యాతి జనించి, మహేత లేశుడై

పొసరెడు సట్టి యాదుక్కుడుపుత్తిక నైమహిమాసమాసమై
ఘనులగుఁ బంచపాండవులు గాంతులు,గా వరియించి సాధ్వీమై
తనరెడు ద్రాక్షదీరమఁచి దాసిని బోలె, సుధీష్ణఁ గొల్చెగా.

205

తే. ద్వాదశాబ్దములును వనవాసయాత్ర, సలిపి యజ్ఞాతవాసము సలుపనెంచి
నేవకావ్యత్తులను నీకు నేనఁ జేసి, మాకువేపాల నుంటిమి మానవేంద్ర.

206

వ. అంత విరాటుండు సంతోషాబుధి మునింగి యజాతశత్రు నాలింగన మొసర్చి
మీలో నర్జునుఁ డెవ్వ రన భీముండు సుత్రామసుతుం జూపి.

207

తే. పండరూపము తోడఁ బ్రచ్ఛన్ను డగుచు, నీ సుతకు వృత్యవాద్యముల్ నేర్పి సట్టి
యీబృహన్నల యర్జునుం డితనిఁ గంటె,నకలలోకైకవీరుని జనవరేణ్య.

208

తే. విరటుఁ డెదనంతసంబున నేగ లేచి,భారతాన్వయాధరణుని పాదములకు
మ్రోక్కి నాతఁ డెల్లను బ్రోవుమయ్య,ధర్మరాజేంద్రయనుచుఁ బ్రార్థన మొనర్చె.
వ విరాటుండు పాండవులతో హాయిగా విరోధించుచు సుధేష్ఠాదేవి కీశుభవార్త
నెఱుంగించి పంచాలరాజతనయు దగువిభంబున గారవివ నాజ్ఞ నిడె సంత.

210

చ. భరతకులైకభూషణులఁ బొందుతనూజల గారవించి యా

విరటమహామహీశ్వరుండు నేడుక తోడుతఁ బాండవాగ్రీవా

నిరతిము నేవజేయుచును నెమ్మిఁ జెలంగెను గూఢమైన వ

త్సర మిది పూర్తి యయ్యె నని సంతస మందుచు నుడిచి పాండవుల్.

211

వ. అంత నొక్క దినంబున విరాటుండు.

212

నీ. తనకూర్మకూతు నుత్తరను శృంగారించి, వారి వద్దకు దెచ్చి పలికె నిట్లు
పాండవాగ్రీవ నాడు వాక్యముల్ విసవయ్య, మ్రోక్కెద నాతఁ డు బ్రోవ నీకు
నాకోర్కి యొక్కటి నీకెఱిగించెద, నాయందు దయఁజూడు సరవరేణ్య
తరుణి నాపుత్రి నుత్తిరిఁ బాఠున కొనంగి,నైవాహిక మొసర్ప వలయు సనుచుఁ

తే. దలఁచుచుంటినిఁ గావున దాని కీప్రసన్నుతింపంగ వలయును స్వాంత మందు
నాడు కులమును దగ పావనమ్ము చేయు,మనినఁ బాఠుండు విరటున కనియెనిట్లు.
క. గురుభావంబున నే నుత్తరకును విద్యలను జెప్పి తనరితి గానఁ
గురుడను వరింపఁ దగునా,పరికింపఁగ నదియధర్మపథ మగు రాజా.

214

క. హరిమేనల్లుండును నత్యురుతేజుండు శౌర్యధనుండు తోయజనేతుం
డరయఁగ మనీయసుతుఁ డుత్తరను వరించెడును గాక ధరణీనాథా.

215

- క. ఋభురాశ్చైత్త్రం దగ్గు మా, యభిమన్యుడు లోకవీరుఁ డతిసుందరుఁ డీ
యభరాజగమన నుత్తర, విభవంబునఁ బెండ్లియాడుఁ బృథ్వీరమణా. 216
- తే. విరటుఁ డవ్యాకృతముల కెద వేష్కఁ జెంకె, ధర్మజుఁడు సంతసంబొంది తా నవలను
వాసుదేవున కీశుభవార్తఁ చెలువఁ, బంపె నొక్కని ద్వారక కింపెనంగ. 217
- సీ. ద్వారకావాసుడు పాంచజన్యధరుండు, శ్రీకృష్ణుఁ డెంతయుఁ జెలుపు మీఱ
నభిమన్యుతో సుభద్రాబ్రాహ్మి, దోహ్దాని, బలభద్రసాత్యకిప్రముఖు లెల్ల
మెనుమెంట రాఁగను విరటుపురికిఁ బోయె, ధర్మజుండును మత్స్యధరణిపతియు
వారి రాక న్విని వారల కెదు రేగి, కైకొని ఎచ్చిలోకైకవినుత
- తే. దివ్యభవనమ్ముచందున దేవదేవు, మొదలుగా నెల్ల వారల ముదముతోఁబ్ర
వేశపెట్టి విరాటుడు వివిధగతుల, వారి సత్కార మొనరించె గౌరవమున. 218
- వ. పాండవు లాకృష్ణునకు మ్రొక్కిన నతం డెల్లర నాలింగన మొనర్చె నజ్ఞాతవాన
పూర్తికి సంతసించె నర్జునుం డభిమన్యుం గొనిలింది ముద్దాడె నక్కుమారుండు
తండుల కెల్ల దండప్రణామము లొనరించె వా రక్కుమారుం గొనిలిందుకొని
హర్షించిరి దోవదియు సుభద్రా గొంచి హర్షించె సంత. 219
- సీ. మత్స్యేశ్వరుం డంత మానవేంద్రులకును, శుభ రేఖలను బంపె విభవ మలర
నర్జునాత్మజు వివాహమహోత్సవము చూడ, విచ్చేసి రెల్ల పృథ్వీవరులును
అంతట శుభలగ్న మందున వివిధమం, గళవాద్యరవములు చెలఁగు చుండ
నఖిలభూమిసురు లాశీర్వాదింపంగ, నమరులు పుచ్చవర్ష మును గురియ
- తే. నర్జునాత్మజుఁ డభిమన్యుఁ డమలచరితుఁ, డస్త్రశస్త్రపిద్యానిధి యమితతేజుఁ
డాతఁడు విరాటపుత్రిక నబ్జనేత్ర, నుత్తరను పెండ్లియాడె మహోత్సవమున. 220
- క. సౌభద్రుం డుత్తర నతి, వైభవమునఁ బెండ్లియాడఁ బాణిపు లెల్ల
శోభిల్లు కాన్క లొనఁగిరి, శ్రీధరుఁ డొనఁగెన్ మహావిశేషము లెల్ల. 221
- వ. విరాటుండు సర్వోర్వీక్షతుల సబహుమానులుగా వీడ్కొలిపి యభిమన్యున కనేక
సహస్రదాసదాసీజనులను గోతురగరథాదులను జీనిచీవాంబరములను గాంచనమణి
భూషణములను గానుక లొనంగి పాండవేయులకుఁ దగ్గు కాన్క లొనంగి కృష్ణుం
గౌరవించి సుభద్రాద్రాక్షుల సత్కరించె నెల్లరు విరాటనగరంబునసకంసౌఖ్యము
ననుభవించుచుండి రని చెప్పిన వైశంపాయనుం గొంచి జనమేజయు డన్వలి ?
వృత్తాంతము చెప్ప మని కోరుటయు. 222

ఆశ్వాసాంతము.

శా. లోపాలోపములన్ తమించి కృతి త్రైలోక్యాధినాథా యిదే
 నీపాదంబులఁ జేర్చి నన్నదయతో నీవేలవే మ్రొక్కెదన్
 నా పూర్వార్జితదోషముల్ నయిపుమో నానామునీంద్రస్తుతా
 శ్రీపద్మాహృదయాధినాథవినుతా శ్రీచంద్రహాళేశ్వరా.

223

గద్యము.

ఇది శ్రీకవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి
 పుత్రికయును, కల్లూరి వేంకటసుబ్బరాయఁడుగారి
 పత్నియును, రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాది గ్రంథకర్త
 యును అగు విశాలాక్షమ్మచే
 రచియింపఁబడిన భారత
 కథామృతమునందు
 విరాటపర్వము.
 శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు.
 శ్రీ.శ్రీ.శ్రీ.

భారతకథామృతము

—ఉ ద్యోగ పర్వము—

- క. శ్రీవిజ్ఞానమయాత్మక, దేవేశ్వర దేవవినుత దివ్యాకారా
సేవితసకలమునీశ్వర, సేవించి భజింతు నిన్ను శ్రీపరమేశా.
- వ. అభిమన్యుని వివాహానంతరమున మత్ప్రీతామహు లెట్లు వర్తించి రను జనమేజయ
మనుజేంద్రునకు వైశంపాయనముసీద్రుం డవ్వలవృత్తాంత మిట్లు చెప్పందొడంగె.
- క. అభిమన్యునివైవాహిక,విభవానంతరమునందు విమలుడు ధర్మ
ప్రభవుడు విరాటుకొల్వున, సభికులతోఁ బలికె నిట్లు స్వాంతము లలరన్.
- మ. మునుజూదంబున రాజ్యనంపద లొగిన్ బోనాడి దుఃఖార్తిమై
వనవాసంబున ద్వాదశాబ్దములెటో వర్తించి మత్సేంద్రుపం
దున నజ్ఞాతవృత్తంబు సన్నిభిమన్యుం బెండ్లిగావించి నా
యనుజుల్ సే నిటులున్నవార మిఁక నెల్లెనో కదా మీఁదటన్.
- క. అని యా ధర్మప్రదృష్టుడనునెడి దామోదరుండు యమచతు వారిం
చెను వారితోడఁ దా నిట్లనెఁ బాండవపక్షపాతియై వినిసిలుచున్.
- శా. మాయాద్యూతమునందు సౌబలునిచే ట్మైనాధు లీపాండవుల్
శ్రీయున్ సంపదఁబోవ నత్యనిరతిన్ జెల్వొందువా రాటచేఁ
గాయకేశము లోర్చి శౌర్యనిధులై కాంతారవాసవృత్తం
బీయజ్ఞాతవృత్తంబు సన్ని రిక వీరెఁతేని మేలొందనా.
- క. మీరీ ధర్మజగుణములు, గౌరవులగుణంబు లెఱుంగగల రైనను గాం
ధారేయులుఁ బాండవులున్, గూరిమితోనుంట నాకుఁ గోరిక గల్గెన్.
- వ. వారలువీరలు క్షీరసీరన్యాయమున నన్యోన్యమును మెలంగున స్థానర్పవలయుఁ గా
రవు లిందుల కొప్పరేని యుద్ధము సిద్ధాంతము.
- ఉ. కౌరవచిత్తవృత్తులను గన్గొనఁగా నగుఁగాన నిప్పు గాం
ధారికుమారుపాలికిని దంతిపురంబున కర్ధరాజ్యమున్
వీరికిఁ గోరిపల్క నొక విజ్ఞ వివేకునిఁ గార్యసిద్ధికై
చారునిఁ బంపు టెంతయును సమ్మత మయ్యెడు నాకు నియ్యెడన్.
- ఉ. కౌరవు లర్ధరాజ్యమును గైకొనఁ బార్థులకిచ్చిరేని చే
కూరేడుమేలు గీర్ణియును గొప్పదనంబును రాజ్యవృద్ధి యీ

- భారతవంశ మొత్తయును బావనమయ్యెను నట్లుగానిచో
 ఘోరరిణంబు గల్గెడును గూర్చును రెల్లరు ధార్తరాష్ట్రులు. 10
- క. జలజోదరుండు పల్కిన, పలుకులకును సమ్మతించె బలరాముం డం
 దలివారు మెచ్చి కృష్ణుని, జలజాక్షున కధికభక్తి నలిపిరి సేవల్. 11
- తలరము. కమలనాభుని వాక్యముల్ వినఁ గానె సాత్యకి యిట్లనెన్
 గుమతిపాలికి దూతఁ బంపుట కూడదెప్పుడు వారలకా
 సమరమందున గెల్వగవలె సర్వరాజ్యము సంపదల్
 క్రమముమీఱఁగ నీ్వకరించుట గౌరవంబగు నియ్యెడకా. 12
- వ. ఆనమయంబున. 13
- నీ. పాంచాలనాథుండు వారితో నిట్లను, నగఁబా లొనఁగుటకు స్వాంతమందు
 సమ్మతించెడు కురుజననాథుఁ డాసుయో, ధనుఁడతినుర్మాగ్ధతత్పరుఁ డగు
 నబ్జనాభు డు పల్కినట్లు దూతను బంపి, వారిచిత్త మెఱుంగ వలయు మనము
 నాపురోహితుఁ గరినగరికి బంపినఁ, జక్కఁజేయు నతండు సభ్యులార
- తే. అనుచుఁబాంచాలుండనఁగఁ గృష్ణాది ముఖ్యులెల్ల విప్రుని బంపంగఁ నెంచియుండ
 ద్రుపదరాజవరేంద్రుండు విపులకీర్తి, ధనుఁడు భూసురేంద్రునితోడ ననియె నిట్లు. 14
- నీ. మాహితుండవు నీవు మాగురుండవు గాన, నీసహాయ మొనర్పు మిపుడు మాకుఁ
 బాండవార్థము గరిపట్టణమున కేగి, యాంబికేయునిఁ గాంచు మయ్య నీవు
 ధర్మజగుణము గాంధారేయుగుణమును, నీ కెఱుకయ గదె లోకవినుత
 కౌంతేయులకు నగుఁగప్తము లాగురు, భీష్మాదులకు దెల్పు విప్రవర్య
- తే. యాంబికేయుండుతనద్రుపేమానురక్తి, బాండవుల రాజ్యలక్ష్మిని వారి కొనఁగు
 నట్లు లొడఁబడఁగాఁ జేయు మట్లుకాని, యెడలఁ గార్య మాలోచింపఁగడఁగనగును.
- వ. అనినంత భూసుర శ్రేష్ఠుండుద్రుపదరాజుజ్ఞానుసారముగాధర్మరాజుదులయనుమతిపై
 హస్తిపురి కేగె శ్రీకృష్ణాదియాదవులెల్ల ద్వారక కేగిరి సకలావసీతులు దమతమ
 రాష్ట్రములకేగిరి. 16

—దుర్యోధనార్జునులు శ్రీకృష్ణ సహాయము గోరుట—

- నీ. అంతట నొక్కనాఁ డాసుయోధనుఁడు ము, రారిసాహాయ్యము గోరఁ దలఁచి
 ద్వారకాపురి కేగె వాసుదేవుం డట్లు, శయనించెఁ బూవులశయ్యమీఁద
 నానమయంబున నాఖండలసుతుండు, హరిసహాయముఁ గోర నరుఁగుడెంచె
 తలయంపియందున గలయాసనంబునఁ, గూర్చుండెనప్పుడు కురువరుండు

తే. పార్థుఁ డంతటఁ జేమాడ్చి పాదపద్మములనమీషమునంటున నిలిచియుండె
నంతఁ గృష్ణుండు మేల్కని యర్జునుఁ గని, వెనుక ధార్తరాష్ట్రగజుఁ గనియె వేడ్క.

క. శౌరి చిటునవ్వు తోడను, వారలయాగమనమడుగఁ బల్కెను నా గాం
ధారేయగజుఁ డిట్లని, ద్వారావతినాథునకును చైత్యారికినిన్. 18

క. కయ్య మొనరెచ్చెడు వగతో, నిమ్మెడ కరుడెంచినార మిపు డిర్వర మో
యయ్య కురుపాండవేయులు, నెయ్యరు సమముగనునీకు నీరజనాభా. 19

వ. కావున నీసాహాయ్యముం గోరి వచ్చితిమి ముం దే నరుడెంచితి నవ్వలఁ గవ్వడి
యేతెంచె మాండు నేఁ గోరెడ నాకు సమరసాహాయ్యం బానర్పు మనుద్రోధను
నకు గోవిందుం డిట్లనియె. 20

తే. నీవు మున్నరుడెంచుట నిక్కమగును, బార్థుఁ దొలదొల్త గాంచితి బార్థివేంద్ర
ముందు కవ్వడి కోరుట ముఖ్యమగును, గోరుకొనుము నీవవ్వలఁ గౌరవేంద్ర. 21

వ. షడివేలమంది గోపాలురొక్కవైపున నే నొక్కడ నొక్కవైపున నుండుము నే నెం
దున్నను సమర మొనర్పఁ జాలఁ గాంతేయా కోరుకొమ్మన జిష్ణుండు కృష్ణుం
గోరికొనియె సుయోధనుండు సంతసించి షడివేలగోపాలురం గోరుకొని బలరాముని
సదనంబున కేగిసాహాయ్యము గోర నాతం డెవ్వరికి సాహాయ్య మొనర్ప ననిన
సమ్మతించి దుర్యోధనుండు హస్తీపురి కేగె నంత హృషీకేశుండు గుడాకేశున
కిట్లనియె. 22

తే. సమరమున నిరాయధుడ నోసవ్యసాచి, నన్నుఁ గోరుకొంటివి నీకు నావలనను
నేప్రయోజనముండు నా కెటుగఁ జేయు, మనిన సంక్రిందనాత్మజు డనియె నిట్లు.

తే. వినయపూర్వకముగ మ్రొక్కి విశ్వనాథ, యెచట నీవువసింతువో యచట జయము
ధాత కును నిన్నెదుర్కొనఁ దరముగాదు, యాలమొనరింతువనుచునిన్నడుగ లేదు.

క. దుర మొనరెంచెడుచో నా, యరదంబును నడుపు మనుచు నాశించితి నిఁ
గరుణామతివై నాకున్, దురమున సారథివి గమ్ము తోయజనాభా. 23

వ. అనిన వాసుదేవుండు సంతసించి ధనంజయునకు రథము నడుప సమ్మతించె నంతఁ
బాండవులు మాద్రీసహోదరుం డగు మద్రేశ్వరుని శల్యుని సాహాయ్యము గోరి
దూతం బంపించిన నాశల్యుండు సంతసించి పాండవులదరికి దినదినప్రయాణంబుల
పచ్చుచుండె నంత. —శల్యాగమనము— 26

నీ. ఆసుయోధనుఁ డంత నీనంగతి ని్వని, మద్రేశుఁ డేతెంచు మార్గమందుఁ
జలువపందిరులను జెలువారు చ ద్రకాంతశిలాదివేదికల్ తగ నొనర్చి

- చిత్రవిచిత్రముల్ చేసి తా నందున, విహరించు చుండెను విశదముగను
శల్యబలములకు నదుపాయము లొనర్పఁ, బరిచారకుల నేలుపఱచె నతఁడు
తే. మార్గముం దలసటఁ జెందు మానవులకు, నలసటలు దీర్తు రచ్చట నలరువారు
దినదినప్రయాణమున ముద్రేశ్వరుండు, పాండవేయుల వద్దకు వచ్చుచుండె. 27
- వ. శల్యుండు దుర్యోధనిర్మాణముగు నాపందిరులఁ బ్రవేశించి తత్సందర్శాదుల కచ్చెరు
వొంది యందలి పరిచారకులతో ని ట్లనియె. 28
- తే. అహహ యేమి యీనిర్మాణ మలరుచుండె, నిట్టివెన్నఁడు నేఁ జూచి యెఱుంగ నైతి
నిట్లు చేయుచు నట్టివా రేమడిగినఁ, దప్పకుండంగ నే నీయఁ దలనియుంటి. 29
- చ. అనవుడు కౌరవేంద్రుఁ డపు డానమయంబున నందుఁ జొచ్చి యి
ట్లనియెను సీతయత్నముల నన్నిటి నే నొనరించి నాడ నా
జనవరుఁ గౌఁగిలించుకొని శల్యుండు కోరికఁ గొరుమన్ననీ
రణమున నీ సహాయము దిరంబుగ గోరితి శల్యభూవరా. 30
- క. అనవుడు శల్యుం డట్లే, యని సమ్మతితోడ నప్పు డాపాండవులక
గనుఁగొనఁగ నుపప్లావ్యం, బున కతివేగమున నరిగె ముదితాత్ముండై. 31
- వ. మద్రవతిరాక విని పాండుపుత్రులు ద్రాపదీసుభద్రాభిమన్వ్యాదికుమారసమేతులై
యెదురేగి శల్యుం నోడుతెచ్చి యుచితాసనాసీనుం జేసిన శల్యుండు దుర్యోధనుండు
కోరినకోర్కీఁ చెలిపిన విని ధర్మనందనుం డి ట్లనియె. 32
- ఉ. ఆతని మేలుఁ గూర్చుగ మహాత్మ తలంచిరి దాన నేను సం
ప్రీతుఁడనైతి మీ రతని ప్రీతి నొనర్చుట మీగుణంబు లీ
భూతలమం దెసంగెడు బ్రభూత్తమ యాశ్రితపక్షపాతివో
భూతలనాధ ని న్నెవరుఁ బోలెడు వారలు లేరు మాతులా. 33
- సీ. నీసహాయ మొకండు నేఁ గోరుచుంటిని, నాయందుఁ గరుణింపు నరవరేణ్య
గోపాలదేవుండు మాపార్థ సారథ్యమును బొనరించెడు ననఘచరిత
కర్ణార్జునుల కగు ఘన సమరమువేళ, దేవకీసుతు నట్లు తేరు నడువ
సామర్థ్యమది నీకుఁ జాలఁగనున్నది, య ట్లేవ్వరికిని లే దవనిలోనఁ
- తే. గర్హసారథ్య మది మీకుఁ గలుఁగునేమొ, కర్ణుచిత్తము మీరలు గలచి వైచి
శౌర్యధైర్యముల్ దొలఁగించి నవ్యసాచి, మీరు కాపాడవలయును గోరుచుంటి. 34
- వ. అనిన వల్లెయని యంగీకరించి శల్యుండు పాండవానుమతుండై హస్తీపురికి దుర్యో
ధనుపాలి కేగె నానమయంబున. 35

తే. సోమకుండు పంపినట్టి భూసురవరుండు, హస్తినాపురమున కేగి యనుదినంబు
సురనది సుతాది గృహముల కరుగు చుండి, చేయుచుండెవారిఁ బ్రసన్నచిత్తులుగను.

క. ధృతరాష్ట్రుండు కొల్వన నున్నతఱిని విప్రుఁ డట కేగి నయ మలరంగ భూ
పతిచేతఁ బూజలం గొని, యతనంబున నచటివారి కనె ని ట్లనుచున్. 37

సీ. భుజబలసాగరల్ భువనైకవినుతులు, పాండుభూరమణుని వరతనయులు
రాజ్యము నేలు టోర్వంగ లేక కౌరవుల్, కడగిజూడం బాడికౌర్యమనక
వారి రాజ్యమును సంపదలను హరియించి, కానపాల్చేసి రక్కాణమ్ము
మీర లెఱింగియున్నారు చెప్పఁగ నేల, వంశపావను లగువరసుతులను

తే. ఇక్కటులపాలునేయుట కక్కటకట, యాంచికేయుఁ డొడంబడినట్టిఁ డయ్యెఁ
గ్రూరచిత్తు నీతనిసేమి దూరవచ్చు, గౌరవులధర్మమంతయుఁ గాలిపోయె. 38

సీ. అలనాఁడు సభలోన నాన్రుపదాత్మజ, వలువల నొలిచినపాపమతుల
పైరించి కాంతారసంచార మొనరించి, వచ్చిన వార లాపాండు తనయు
లర్ధరాజ్యము వార లర్థించి రష్ట్రుడు వారిరాజ్యం బీయ వచ్చు గాదె
ధార్తరాష్ట్రులబుద్ధి ధర్మపుత్రునిబుద్ధి, పరికించి మీర లెల్లరును గూడ

తే. బుద్ధిజెప్పడు ధృతరాష్ట్రభూవరునకు, ధర్మపరులు పాండుమహీశతనయులెల్ల
భూప్రజానాశనం బగుపోరు సల్పు, నాత్మ నిష్టమొందరు వార లనఘులార. 39

ప. మఱియునొకవేళ సంక్రామము గలిగిన. 40

సీ. భండనంబందుఁ బ్రచండభైరవుఁ డట్లు, దండిమగఁడు గదాదండమూని
నిల్చెడువాయుజు గెల్చు వాఁడెవ్వఁడో, యతని మార్కొనువార లవని లేరు
యర్జునువిక్రమ మది మీఁతెఱుఁగుదురు, గాంధీవధారి యాఖండలజుండు
పోర నిల్చెడువేళ వైరిసమూహము, వెన్నిచ్చి త్రుటిలోన వెడలిపోవు

తే. దేవ దేవుఁ డొనావసు దేవసుతుండు, వారిపక్షమును వహించె వారలకును
గలుగఁగ దేయపాయంబును గాన వీరు, వారు గలసి యుండినను జేకూరు మేలు. 41

ప. అనవుఁడునయ్యించికేయుండు భూసురుం గాంచి భూసురశిఖామణి మేము నీతిశా
స్త్రవిశారదుం డగునొకని బాండవులకడకు రాయబారిగాఁ బంపుదుము నీవు వేం
చేయు మన నావిప్రుండు వారి వీడ్కొని పాండవులయొద్ద కేగె నంత. 42

—సంజయుని రాయబారము—

తే. అంత సంజయుఁ బిల్చి యయ్యాంబికేయుఁ, డనియెఁ సంజయ పాండునితనయు లెల్ల
వచ్చి రంట యుపప్లావ్యవరపురమున, కీవు నాపంపున నటకుఁ బోవలయును. 43

- సీ. వారి విచారము బాయుటెట్లగు నట్లు, వచియింపఁ గాఁ దగు వత్స నీవు
మునుమున్ను వారలఁ గని పల్కు మీతండ్రి, కుశల మడిగె మిమ్ము విశదముగను
వనవాస మొనరించి వచ్చినదానికి, సంతస మందె మీజనకుఁ డనుమి
యవల సభ్యులతోడ నను మిట్లు దుర్యోధ, నుం డవివేకియై యుండఁ గాన
- తే. కార్యకార్యజ్ఞుఁ డాతఁడు గాడుగాన, గౌరవులకుఁ బొండవులకుఁ గలిగె నిట్లు
నిత్యసత్యవ్రతాచార నిపుణు లైన, పాండుసూనులందున దోష ముండఁ బోదు. 44
- వ. అని పలుకు మని మఱియు సంజయునితో ని ట్లనియె. 45
- సీ. ధర్మమూర్తులు నీతితత్పరుల్ పాండవుల్, నిర్దోషులును మహానిర్మలులును
వారిపైతృకమును వా రేలకుండన, య్యడవుల నిడుమలఁ బడుచునుందు
వారలు మనమును క్షీరసీరము లట్లు, కలసి యుండిన మేలుఁ గలుఁగుఁ గాదె
వారిభాగంబును వారి కీకుండినఁ, గంగసారి రథమును గడపుచుండ
- తే. సమరమున కేగుఁడెంచి యానవ్యసాచి, గాంధీవమున జగద్ధానిఁ గలుఁగఁ జేయు
భండనమున మహాగదాదండ మూను, వాయుసూనుని గెల్చెడు వార లెవరు. 46
- సీ. అతనికోపంబును మతిఁ దలంచినయెడ, హృదయకంపంబునఁ బాదలుచుందు
మరియు మాద్యేయుల శరములనిపుణత, వర్ణింప నేరికి వశముగాదు
సామాన్యుఁ డొక్కొ పాంచాలాధినాథుండు, వానికుమారుఁ డయోనిజనితఁ
డెనఁగుధృష్టద్యుమ్ను నెదురుకొని గెలువ, నెవ్వారితర మగు నివ్వసుధను
- తే. మత్స్యభూమిశ్వరుండు సామాన్యుఁడొక్కొ, చువరిమితపరాక్రమము గలట్టివాఁడు
సాత్యకియు యుద్ధమున శూలిసముండు కాడె, వీరలెందఱో యుండిరి వారి వైపు. 47
- తే. వారిపక్ష మనేకు లున్నారు మఱియు, యమసుతుండు కొంచె మేనియు నలిగె నేని
యీచతుర్దభువనము లేకముగను, సంహరింపంగఁ జాలు నోసంజయుండ. 48
- సీ. గాంగేయు ననుమతి ఘటజు శనుమతిని, సంజయుఁ సంబికాసంభవుండు
పాండవులను జూడఁ బంపించె నాతఁ డు, పష్టావ్యమునకేగఁ ప్రౌడి మెరయ
నలుపురు సోదరుల్ గొలువ శ్రీకృష్ణసమేతు, డౌనాధర్మమాతిఁ గాంచి
కుశలవాక్యంబులఁ గొంతప్రొద్దును బుచ్చి, వినయపూర్వకముగా ననియె నిట్లు
- తే. ఆంబికేయానుమతమున ననఘ నిన్ను, నేను దర్శింప వచ్చితిఁ గాన నాడు
పలుకుపలుకు లాలింపుము లలితమూర్తి, ధర్మసంవర్ధనుండ వగు ధర్మరాజ. 49
- సీ. మసిగుడ్డలోఁ గల మాణిక్యమును బోలె, మిగులగౌరవమగు మీకులమున
నాసుయోధను కతమై కదా దుష్కీర్తి, జనియించు చున్నది జనవరేణ్య

దానిని బాహంగధారుణీనాయక, నీవె సమర్థుడై నిశ్చయముగ
సంగ్రామమందున జయ మవజయము దైవాధీన మగును గదే యనఘవర్య
తే. అని నిఖిలజనక్షయమున కగు మహాత్మ్య, దేవ సేవత. మగువాసుదేవదుర్జయ
సాత్యకివిరాటముఖ్యులు సమరమునకుఁ, దలఁపడిన జనులు గూడ దగ్ధమగును.

తే. సవ్యసాచిశౌర్య జెన్నఁ జాల రెచరు, వాయుజనిపరాక్రమ మెన్నవశ మెవరికి
స్వామిమాదేయు లనికివిశారదు లగువారి వర్ణింపనేరికి వశము గాదు. 51

వ. మతియుఁ గౌరవపక్షపాతు లగుగాఁ యకుంభసంభవసోమదత్త భూరిశ్రీనకర్ణజయ
ద్రోణాశ్వత్థామకృష్ణబాహుకాదుల నెదుర్కొని గోష్ఠి నెవ్వరికిని శక్యము కాదు
కౌపున శాంతించి సమరోద్యోగ మాపుటయే సర్వప్రశస్తమన సంజయునకు ధర్మ
జుండి ట్లనియె. 52

నీ. సంజయ! నీదువచనములచొప్పున, సమరము గాకుండఁ గ్రమము మీఁ
మారాజ్యభాగము మా కొసంగిరయేని, సంతోష మయ్యెడు సదమలాత్మ
మాతండ్రి యంబి కానూతి మాయంపట్ట, వక్రచిత్తముతోడఁ బరఁగి యిపుడు
నీతులు చెప్పంగ నిన్ను బంపించె నా, సంతసించితిని నాస్వాంతమందుఁ

తే. గడటమగుజూదమందు మావిపులరాజ్య, సంపదల సహించియు జాలి లేక
యడపులకు మమ్ము బంపినయట్టివారి, చరితసేకు నాకును గొత్తచరిత కాదు. 53

చ. అలఘుఁడు ధర్మచిత్తుఁడు మహామహుఁ డావిమరుడు జూదమనక
వల దని యెన్ని చెప్పినను వానిరుడు ల్వినఁ డాచి కేయుఁ డా
తులువలఁ గర్ణసౌబలులు దుర్వచనంబు నాటకించి యే
సలిపెను మాకుఁ గట్టములు సంజయ యీవిధ మీ వెఱుంగవో. 54

తే. ఇప్పు డైన సాధ్యత రాష్ట్రంఁ దిండుకేని, ధర్మపథము సూహించఁడు తనమనమున
మాకుఁ గీ డొనర్చుటకుఁదామతిఁదలంచునతనిహృదయమే నెఱుంగనాయనఘచరిత.

వ. మతియు దుర్యోధనుడు వాసుదేవుని సరకునొనక యర్జునునితోఁ బోరుటకు
భుజబలఘోరేయుం డగురాధేయు డుండె నని సదా గర్వించుచుండును. 55

ఉత్సాహము. ముందుముందు నీవు మమ్ము బాగడి యావలన్ నవీ
నందనాదులను గెలువంగ నా కసాధ్య ముంటి వే
నిర్మథులకును సమ్మతింప నీవు పక్షపాతి వీ
చందనమున వచించుటకును సంజయుండ యొప్పుకే. 57

- ఉ. భీముడు శౌర్యమూర్తి యరిభీకరుడై తగునిద్రసూనుడు
ద్వామబలాధ్యు లాకవలు ధైర్యహిమాదుగ్రిలు వార లెల్ల సం
గ్రామమునందు నిల్చినను రాజధరుండును గెల్వఁ జాలు నే
యీమనుజాధముల్ గురుకుతేశ్వరు లెంతటివారు సంజయూ. 58
- తే. కొరవుల గెల్వ లే మని కలను గాని, నీవు దలపంగఁ బోకుము నిశ్చయముగ
వానుఁ దేవుఁడు మాయందుఁ బక్షపాతి, యయ్యె గావున మాకగు నయ్య జయము.
- క. మే మేకీడుఁ దలంపము, భూమిశుండు బంధుమిత్రపుతులతోడఁ
నేమమున నుండఁ దలఁచిన, ప్రేమను మాభాగ మిచ్చి వేయుట మేలౌ. 60
- వ. ధృతరాష్ట్రుండు కొడుకులకు బుద్ధి జెప్పి యింద్రాప్రస్థ మైనను లేక దేని నైనను
మా కిమ్మని చెప్ప మన ధర్మజం గాంచి సంజయుం డిట్లనియె. 61
- క. దేవా నే వచియించిన, యీవాక్యములందు దోష మెయ్యది యున్నన్
భావమున శాంతిఁ గొని నన్, బ్రోవుము నీపాదములకు మ్రొక్కుచునుంటి. 62
- సీ. నీదుఃఖత్రము నిఖిలలోకంబులఁ బావనం బై నది పార్థివేంద్ర
చెడఁ దలంచినకురుక్షితిపతిసుతులు మీ, భాగ మీయ మటంచుఁ బల్కి రేని
నీనడవడికి ననిని జేసి రుధిరాన్నమును భుజించుటకంటె భూవరేణ్య
బితున్నమే నీకుఁ బ్రియ మని తలఁచెదఁ, గారణ మేమని కోరితేని
- తే. రాజసూయాధ్వరంబులఁ బ్రబలఁ జేసి, భూసురులఁ దృప్తి జేసినపుణ్యనిధిని
నీదుకీర్తివల్లి జగాన నెఱివహించ, నీవు జ్ఞాతివధ మొనర్ప నింద్య మగును. 63
౧. అంత ధర్మనందనుం డాసంజయున కిట్లుపత్కుత్ర ర మిచ్చె. 64
- తీ. వంశదూషకులను మహాపాపమతులఁ, గ్రూరులను వధించుట సదాచార మగును
సంగరం బిది ధర్మమా త్కత్రియులకు, మఱియు నెఱిగించు నీకునీ మాధవుండు. 65
౨. అనుటయు దేవకీనందనుండు సంజయున కిట్లనియె. 66
- పాండవశుభము గూర్చఁ దలంచి వైచిత్ర్య, వీర్యుండు నినుఁ బాపె వేడు కలర
కొంతేయుఁ డీతఁడు శాంతిఁ బొందెనునట్లు, చెప్పియుంటివి నీవు చిత్రీయుగను
శమనతనూజుండు సంధిగావించఁడు, వీరికి సగపాలు వాహిసంగక
శాంతముల్ పలికిన సంతసింపఁగఁ బోవ, రవమానమును బొంది యనద లట్లు
వీర లూరకుండుటకన్న వీరసమర, మును బానర్చుట శ్రేష్ఠమై తనరుమీఱు
సంగరం పొనరించుట త్కత్రియులకుఁ, బరమధర్మము గావునఁ బలికితినిటు. 67
౩. పాండవులయందు దోష మావంతయేని, గానుపించు నా కెందునేనిఁ జూడఁ

- గన్ను మిన్నును గానకఁ గౌరవులును, వీరలకుఁ గీ డొనర్పంగ వెనఁ దలఁతురు. 68
- సీ. ఆనాఁడు ద్రౌపది కానభాస్థలమున, జరిగినయట్టియాపరిభవంబు
వారింప నేరనివైచిత్ర్యవీర్యుండు, వీరి నేమము వినఁ గోరె నెట్లు
లట్లవమానము నందిశాంతులు గానఁ, బాండవు లూరకయుండి రకట
యొరు లెవ్వ రైన నిట్లూరకయుందురా, యప్పుడు కమలాస్తునాత్మజుండు
తే. గరితఁ ద్రోవదిఁ గాంచి నీవరులు నిన్ను, విడిచియుండిరి కావున బిసరుహాక్షీ
కౌరవులలోన నొక్కనిఁ గోరు మనియె, దానవిజయుని హృదయము దహన మయ్యె.
తే. దుస్సనేనుండు వీరల దూరఁ గాదె, వీరుపౌరుషహీను లైనారటంచు
వాని నన్నిటి నిప్పుడు పలుకుటేల, సంధి పొసఁగున నెమమాట సందియమ్ము. 70
- వ. అయినను సంధివిషయము నే నాబిక్షేయునిదరి కేతెంచి మాతాడువాఁడ నని భగ
వానుండును విన్నవించిన సంజయుండు సంతసించి ధర్మజున కి ట్లనియె. 71
- సీ. మానవాధీశ్వర నే నరుదెంచిన కార్యము సమకూరఁ గౌరవేంద్ర
దీనరక్షకుఁ డగుదేవకీసూనుండు, సంధికార్యము భుజస్కంధమండు
స్వయముగా వహియించి వైచిత్ర్యవీరుని, గనుఁగొనఁ గా వత్తు ననియెఁ గాన
సంధి పొసఁగును సందియం బిఁక నేల, పోయివత్తు ననుజ్ఞ నీయుమయ్య
తే. యనుడు సంజయుతో ధర్మతనయుఁ డనియె, గౌరవులఁజ్ఞమందలిఘనులు బాహు
బలపరాక్రము లెందఱుఁ కలిఁగియున్న, వారు మము గెలువఁగలేరు పోరిలోన. 72
- తే. ధర్మదేవత మముఁ గాచుఁ దప్పకుండ, త్రిజగములఁ బూజితుండు వసుదేవసుతుండు
మాకుఁ బెట్టినికోటయే నాకుఁ గలహ, వాంఛ లే దెన్నటికి లేకు బహ్నితి విను. 73
- ఆ. వారికైనపాలు వారలు గైకొని, మాకు నైనపాలు మాకొసంగి
వారు మేము గూడ క్షీరసీరములట్లు, కలసియుంటఁ గోర్కెఁ గలదు నాకు. 74
- వ. అట్లుకాదేని, 75
- తే. ఖాండవప్రస్థపురము మాకందియును గు, శస్థలపురము మఱియు వృకస్థలంబు
వారణావత మీయైదుపట్టణములు, నేపురకు నివి యొసఁగిన నింతె చాలు. 76
- వ. అనంతర మర్జునాదులవాక్యములను విని యివి యన్నియుఁ గౌరవేంద్రునకు విన్న
వింతు నని సంజయుండు హస్తినాపురి కేగె నంత. 77
- తే. సంజయుండు పాండవుల వీడి సత్వరముగఁ, గరిపురంబున కేతెంచి కురువరునకు
ధర్మసందనాదులనుడుల్ దాను దెలుప, విదురు రావించి ధృతరాష్ట్రవిభుండు వేగ. 78

వ. సంజయవాక్యముఁల్ చెలిపిన ధర్మధర్మవిమర్శనను డగునవిదురుండు వైచిత్ర్యవీర్యు
న కి ట్లనియె. 79

సీ. సర్వరాజ్యంబును నమకూరినది యని, వారిరాజ్యంబును వారి కిడక
యవహరింపంగ నీయాత్మఁ దలఁచితివి, సుతు లాచరించుదుమ్మృతుల కెల్లఁ
దలయాఁచుచుంటివి తగదు నీ కియ్యది, కర్ణునిప్రతాపాకతమువలన
కయ్యంబునకు సుతుల్ గ్రాల్చుదవ్వఁచునుగదా, నీతియు శాంతియు నీకు లేదు
తే. పాండుపతిభంగి నీయందు భక్తితోడ, నెసఁగఁగర్మరాజుదుల ని ట్లొనర్పఁ
దలఁచి తెంతయో దోసముఁ గలుఁగు నీకు, ధర్మపథము నాలోచించు ధారుణీశ. 80

తే. ధర్మగుణగరిష్ఠుం డగుధర్మజుండు, నీదుసుతు లాచరించిననీచములను
శాంతము వహించి యాతండు సైచియుండె, నధికభక్తి నీయం దుండినట్టిఁ జాట. 81

వ. భీమాద్వును లగ్రజశాంతవాక్యపాశబద్ధులై యూరకయుండిరి. 82

క. గారాబంబున పూర్వము, వారలఁ బెంచితివి కాదె పరమదయాళుఁ
భారతవంశభరణ, వారల నిపు డిట్లు చేయవచ్చునె నీకు. 83

సీ. కులదూషకుం డగుకొమరుని విడుచుట, ధర్మ మటంచు బెద్దలు వచింతు
రీమాట లన్నిటి నేఁ జెప్పితిని జూడ, మాడకపూర్వమే యవనినాథ
రోగికిఁ బశ్యము రుచియింపనట్లు నా, పలుకు నీచెవులకు ములికి యయ్యె
నిపు డైనఁ గాని మహీతిలనాయకా, ధర్మహీనులు భవత్తనయు లగుట

తే. వారిపలుకుల నిరసించి పాండుసుతుల, భరతవంశభూషణులను బావనులను
నాదరింపుము లేకున్న నచల నీదు, సుతులు పడుపాటులను నీవు చూడఁగలవు. 84

వ. అనిన విదురునకు ధృ రాష్ట్రం డి ట్లనియె. 85

ఆ. ధర్మహీను లైనఁదనయుల విడఁజాల, బాండ్లపులను దెచ్చి వారితోడ
సంధిని బానర్ప పరఁగఁ బ్రయత్నింతు, ననుఁడువిమరుడనియెనన్నతోడ. 86

తే. ఆసుయోధను నొడఁబుచ్చి యవనినాథ, పాండవేయులకుం గొన్ని పల్లె లైన
జీవనోపాధి కొనఁగట శ్రేష్ఠ మరుచు, వివిధధర్మానుసారుండు విమరుడనియె. 87

తే. నిండుపేరొలంగుబున నుండి యంచి, కాసుతుండు సంజయుం బిల్చి కంసవైరి
యైనవసుదేవసూనుఁ డే మనెను దాని, విశదముగ సంజయూ నాకు విన్నవింపు. 88

వ. అంత సంజయుం డాభూకాంతఁన కి ట్లనియె. 89

సీ. దేవ నే నిన్నటిదివము శ్రీకృష్ణుని, పలుకులఁ జెప్పగాఁ దలఁచియుండి
యాగ్రహం బగు నేమొ యనుచుఁ జెప్పకపోతి, వినుఁడుచెప్పెదఁ గృష్ణుఁడనియెట్లు

- ధనధాన్యముల నెల్ల ధారుణీసురులకు,దాన మీయు మటుచుఁ దగ వచ్చెను
మాశ్రితులకు బాంధవాదిముఖ్యులకును,నత్కార్యములఁ జాల సలుపు మనుచు
తే. సర్వభోగముల్ పొంది విస్తారముగను,నాటున్దెలుఁ ద్రేయమున నాచరించి
యెవ్వరికి దేనియందున నిష్టమగునో,వానినన్నిటి ననుభవింపగవలయు. 90
- తే. పిదపఁ బ్రాణము లజఁతఁ బెట్టుకొనుఁడు,సంగరమ్మున కేతెఱుడు కౌర్య ములర
కొలుపులోఁ బరిభవముచు గోమహారి,హంచె వానిధలము మీరు పొందవలయు.91
- వ. నాఁడు ద్రుపదరాజతనయ సన్నఁ గావు మన మొకపెట్టుకొనినవాక్యములు నాహ్వా
దయము బేఱించుచుండే ననియె నని కృష్ణవాక్యములఁ జెప్పెన నష్టశాభూమింద్రుం
డింద్రాత్మజుఁ డే మనియె నన సంజయుఁ డిల్లనియె. 92
- సీ. మాయర్ధరాజ్యము మా కొనంగు కటంచు,నే మడుగులయు మీ రియఁకుట
యెంతయు మదిలోన సంతస మయ్యెడు,మీరు ముకా జేసినకూర్గములకు
నిది మెఱుంగును జెట్టినదిగాఁ దన డ్రెన్దు,యుద్ధములోన సుయోధనుడు
ధరణిఁ బడినఁ గాని.ధర్మతనూజుడు,వనవాసముచునఁ బడినఁ ఘోర
- తే. శ్రమము ధీరదు కావున శమనసూనుఁ,కడవిఁ బడుదవాగ్నినిఁ బోలె నాలముదు
గౌరవులనేనపైఁ బడి పోకునెడలఁ,గాని సరికుఁగొనరు మీరు వాని ననుము. 93
- తే. ప్రళయకాలరద్రునిపోలె వాయుసుతుఁడు,భండనంబున దనగదాదండ మూని
యొనఁగ వైరులఁగూల్చి దుర్యోధనుఁడు,మాదురాజ్యభాగంబును మా కొనంగు.94
- తే. ఆకలిం గొన్నవ్యాఘ్రములట్లుగాఁగ,నకులసహ దేవుఁడౌధృక్రీకటయశులు
రణములోన మీ సైన్యము నణఁచునపుడు,మీరు మాసఖ్యమునుగోరువా రగుదురు.
- సీ. ద్రుపదవిరాటులు విపుల బాణాసన,తూఁశీరులై మహాత్తుంగయశులు
భండనంబున మిమ్ముఁ బరిమార్చునట్టె మీ,యలుక తీరెడుఁ గాక యవల మఱియు
సంగరకేళీవిశారదుం డైనధృప్రద్యుమ్నుఁ డాకుంభసంభవు నటఁ
దాఁకునప్పుడె మీరు మాకు పెఱవవచ్చు,శ్వేతవాహనములఁ జేర్చినట్టి
- తే. యరదమున నేను దన రార మురిపుడు,సారథిత్వము నాకును సలుపుచుండ
ధ్వజముపై.హనుమానుండు తనరు మీఱ,రథికుండై నేను జనుదెంతురణమునకును.
- తే. దేవదత్తము మ్రోయించి దిక్కు లగల,గాంధీవమును జేత ధరించి భండనమున
రిపుజనముమధ్య విహరించునపుడు నన్నుఁ,గరుణతోడ మీ రెల్ల రరయఁగలరు. 97
- వ. సుయోధనుడు లీలామానుషవిగ్రహుఁ డగుకృష్ణునే సరకుఁగొనఁ డట్టిచో మ
మెట్లు సరకుగొనును. 98

- ఆ. కురుపితామహునకు గురునకు మది మ్రొక్కి, రాజ్యభాగమునకు రణమొనర్చు
వార మగుటవలన వాసుదేవుండు మా, హందు నుండె జయము బొందఁగలము. 99
- వ. ధృతరాష్ట్రమహారాజా యర్జునుం డీవిధముగాఁ బల్కె నని సంజయుం డెల్లరు వినఁ
బల్కిన నంత మందాకినీనందనుండు ధృతరాష్ట్రాగ్రినందనునితో ని ట్లనియె. 100

—భీష్మాదులు ధృతరాష్ట్రునకు నీతి దెల్పుట—

- ఆ. కౌరవేంద్ర మున్న సారసగర్భుండు, నిండుకొలుపులోన నుండువేళ
దివ్యమూర్తు లగుచుఁ దేజంబు మీఁతెడు, పురుషు లిర్వు రటకు నరుఁగుడేర. 101
- వ. అప్పుడు బృహస్పతి పితామహుం గాంచి యీపురుషు లెవ్వ రన నలినగర్భుండు
వారి కి ట్లనియె. 102
- తే. తపముపెంపును బలశౌర్యదర్పములును, గలిగి లోకహితార్థము చెలఁగువీరు
నరుండు నారాయణుం డనఁ బరఁగునీపు, రాణపురుషులఁ బొగడంగ నేను జాల. 103
- వ. మఱియు వీరధర్మసంగ్రామంబున కేతెంచి ధర్మపరులకు జయం బొడఁగూర్తు రని
పలికె నరనారాయణులే కృష్ణార్జునులై జన్మించిరి కావున. 104
- సీ. ఆఖండలాత్యజఁ డాహిరణ్యపురి ని, వాతకవచులను వధమొనర్చె
నది లోకవిదితమే యాదవాధీశుని, బలపరాక్రమములఁ దలఁప వశమె
నరకాసురు వధించి మురుని వధించెను, గంసుని వధియించె గాదె యతఁడు
వారిర్వురును గూడి పోరానర్చెడువేళ, వారి గెల్వఁగ మనవశము గాదు
- తే. పురహరున కైన శక్యమై పాసఁగ దెపుడు, కృష్ణమూర్తి సారథి యయి క్రీడి రథికుఁ
డై సమరమున కేతెంచునట్టివేళ, నీవె తెలిసికొనఁగవచ్చు భావరేణ్య. 105
- సీ. నామాట లాంలిప నీమది యొప్పదు, దుష్టకార్యంబులే తోచు నీకు
నీహితంబును గోరి నేఁ జెప్పవాక్యముల్, వినవైతివేని భండనమునందు
వీరలు పడి రని వారలు పడి రని, చింతించుచుందు వీ మెంతయేని
దుష్టకర్తలశకునిదుశ్శాసనాదుల, చెనటివాక్యంబులే వినెద వీవు
- తే. మంచివాక్యము లెన్నఁడు పొంచి వినవు, నీదుకర్మ మె ట్లున్నదో నే నెఱుంగ
ననిన గాంగేయుమాటల కలిగి దుష్టుఁడగుసుయోధనుఁ డి ట్లని మగిడి పలికె. 106
- ఆ. పాండవేయులందుఁ బక్షపాతముతోడ, నిట్లు మాటలాడ నేల నీకు
నీ విటులు వచింప నే నేమి చేసితి, ననుచు నూటకుండ నంతలోన. 107
- వ. ఆపగనందనుండు విచిత్రవీర్యనందనున కి ట్లనియె. 108

- క. భండనమందు నెదుర్కొను,దాడిమగని లోక వీరు ధైర్యహిమాద్రి-
గాండీవధారి యగునా,ఖండలనందనుని గెల్వఁగా నేరి కగున్. 109
- సీ. ఈకర్ణుఁ డెప్పుడు లోకైకనుతులఁ బొంపపులఁ జుపును నంచుఁ దా వచించి
ప్రోత్సాహపాటచు నీపుత్రుల కెల్లను,వానిని నమ్మి నీసూను లప్పు
డవమాన మొనరించి రాపాడుపుత్రుల,వార లెల్లను మహాబాహుబలులు
పోరు సల్పుటలోన నారితేరినవారు,వారల గెల్వ నెవ్వారివశము
తే కర్ణుఁ డా ఘోషయాత్రీ నీకన్న సుతుల,నప్పగించె గంభర్వున కట్టివేశ
నితనిశౌర్యబలాదు ల మె దడంగె,నీతఁ డతిదుర్ణయవిచారుఁ డిభపురీశ. 110
- ఆ. నీతిదూరుఁ డైనయీతనిపలుకులు,నమ్ముచున్ద్రు నీమనందచులును
వీని నెల్ల నీవు వినుచుండెదవు మహా,త్సాహ మలరఁగాను ధారుణీశ. 111
- వ. అని గంగోద్భవుండు పలికిన ఘటోద్భవుం డి ట్లనియె. 112
- సీ. గాంగేయువాక్యముల్ కడుహితంబులు గాన,ధృతరాష్ట్ర వీని నమ్మితిని వినుము.
ధర్మనందనుతో నధర్మసంగరమును,సలుపుట దోష మోజనవరేణ్య
మనసైన్యమునఁ గాక యనిమిషేశ్వరసుతుఁ,బోకార్చువీరుఁ డీపుడమిలోన
మూఁడులోకంబుల లేఁ డనఁగావచ్చు,నని హితంబులు పల్కునట్టివేశ
తే. నీతివాక్యముల్ విన మది నిచ్చ లేక,నోణభీష్మాదిఘనులకుఁ దాను మాఱు
పలుకకుండ సంజయుఁ బిల్చి పార్థివుండు,పలికె నాతనితో నిట్లు గలఁక దేక్షి. 113
- మ. అనఘు డాయమనందనుండు జగదేకారాధ్యుఁ డోసంజయా
మన సైన్యం బిటు చేరె నంచు వినెనా మామిఁది కెవ్వారిఁ గై
కొని యేతెంచును నేనఁ గూర్పఁ బడె నా ఘోరాజిలోఁ బోరఁగా
ననఁగా సంజయుఁ డాలకించి యనె నిట్లాభూతలాధీశుతోన్. 114
- క. ధృతరాష్ట్రచక్రీవర్తి,యతి జడుఁడవు కాన నిట్లు లంటివి పాండు
క్షీతివరవరనందనులకు,యతనము గాకుండు నొక్కొ యత్నోహిణులున్. 115
- సీ. బకుని జంపి హిడింబు వధియించి కీచకుఁ,జంపినట్టిఁడు బలశౌర్యమూర్తి
భీమవిక్రీముఁ డగుభీమ సేనుండును,నని మహేశ్వరుఁ గల్పినట్టివాఁడు
ఖండవదహనము గావించినట్టివా,డర్జునుండు పరాక్రీమార్జితండు
రణమున సింగము లన నొప్పి వైరులఁ జెడాడఁగాఁ దగుదాడిమగలు
తే. కవలు నాద్రాపదేయులు గలరు మత్తియు,భుజబలమున నర్జునునకుఁ బోలువాఁడు
వైరినిహ్ములుఁ డైనసాభద్రుఁడలరు,నట్టివా రెండఱో గల రనఘ వింఱె. 116

తే. సమరకేళీవిలాసుడు సాత్వకియును శౌర్యమూర్తి యహా ప్రపదభూజాని మహిత
బలనమేకాదు మత్స్యభూవల్లభుడు, వనరుతమ్ములు పుత్రుడుత్తరుడు గలరు. 117

సీ. శిశుపాలనుతుడును జేకితానుడును, నాజరానంధ నిజాత్మజుడు
కేకయాధీశులు పాకటయశులు ధర్మజనకుఁ దోడుగా రాఁ బలంచి
రఙ్గుదేశాధీశు లనికి నే తెఱతురు, భీమసేనసుతుడు భీమబలుడు
కలఁడు ఘటోత్కచుఁ డలఘుఁ డౌనాతుడు, జనకునికంటెను శౌర్యమూర్తి

తే. అతఁడు మాయాబలాబున సరిసమూహ, మెల్లఁ జీకాకుఁ బఱచెడు నిది యటుండఁ
ద్రభువనము లఱచేతికిఁ వెచ్చువాఁడు, వాసుదేవుఁ డుడెను వారిఁజేమందు. 118

వ. అనిన సౌజయవాక్యములకు భీతిల్లి యూరికేయు డిట్లనియె. 119

తే. సంజయా సిప్ర చెప్పినశౌర్యవిధులు, నందఱును బ్రబలులె లేదు సందియమ్ము
వారలందఱు నొకయెత్తు వాయురూనుఁడతఁ డొకయెత్తుగా నాజి నలరుచుండు.

సీ. భీమునినామము వెనఁ దలంచిన నాకు, రాత్రిలిందున నిద్ర రాదు సుమ్ము
యతని మార్కొనఁజాలునట్టివీరుఁడు లేఁడు, మనసైన్యమందు నెందునను గానిః
కాలదండసమము గద బూని యాతఁడు, సరికదంబములలోఁ దిరుగునప్పు
డాసురాసురు లైన నతని గెల్వఁగలేరు, చుపె జరాచంధు ఊణములోన

తే. కౌరవసమూహమును గూడి పోరనేని, వాని గెల్వఁజాలరు మనవాఁడెవరును
జిచ్చునకు గాఢు సాయము చేయునట్లు, వాయుజనకుఁ దోడుఁడును ఫల్గుఁడు.
వ. భీమసేనశౌర్యధైర్యసాహసవారిధి దాట గాంధారేయులకు వశంబు గా దని
త్రోచుచుండె. 122

సీ. గాంధీవధారియై గాంధీవి యేతెఱుచు, నాతనిఁ బోలువాఁ డవని లేఁడు
చెప్పినంతటిదానిఁ జేయుచుండెను గాని, యన్యతంబు బల్కువా. డతఁడు కాఁడు
తో డయ్యె నతనికి దోయజనాభుడు, గాంధీవమందునఁ గలుఁగుమంట
కురుక్షేతను దహించు ఘోరాజయందున, నిట్లువచ్చిన దిశ నేమి నేతు

తే. నవ్యసాచివాయుసుతులశౌర్యబలము, కుంభసంభవుకన్నను గురునికన్న
నధికముగ నెవ్వ రెఱుఁగుదు రవనిలోన, నేమి నేయుదు సంజయా యిక నేను. 123

తే. ఆవగానునునకుఁ జాత్రిలైరి వారు, చెల్లఁగ నప్రగురునకును శిష్యులైరి
ఘనులు వారికి మనయందుఁగలుఁగుఁడేమి, పాంశవేయులందునఁగూడఁనుండుఁగాజె.

క. ఇది మొదటినుండియునుమా, విహరుండు వచించినట్టివిధముగ నదియే
య్యదనున జరుగుచునుండెను, మది నాలోచించునెడల మఱి సంజయుఁడా. 125

- ఉ. దానదయాపరుం డయిన ధర్మసాధనప్రతిభాంబుల గా
బూనుట యగ్నిని స్మృతుల వలన ధర్మము దలంచినట్టిదే
యూ నిక వారితోడుతను నాల మొనర్చు గులతయం బగుకా
గాన మహిమనందనుడు కయ్యము మానుక సంధి కేయశా. 126
- వ. ఎట్లున సుయోధను నొప్పించి సంధియన్న మొనర్తు నని ధృతరాష్ట్రుండు దుర్యోధనుని రావించి పాండవులయర్థరాజ్యము వారి కిచ్చి సంధి చేయు మన నాతం డిట్లనియె. 127
- సీ. అడవులయందున నచలంబులందున, వసియించి యుండి యిప్పటికి బురికి
వచ్చినవార లాపాండవేయులు మమ్ము, గెలుచుట గలలోన గలుగువారై
కురుపితామహుం డగుసురనరసింహుండు, సామాన్యం డగునె యాజగతిలోన
బరశురాముని గాని సరకులొననియితం, డలిగిన బాండవుల నిలువ గలరె
తే. కృపుడు ద్రోణుం డయోనిజుల్ విపులములు, దురిమునందున వారల బురహుండు
గెలువలే దింక బాండవుల్ గించులైన, వీర లె తని తలచితో ధారుణీశ. 128
- తే. సహజకవచకుండలుండును స్వర్ణనల్లం, ధ్వజకల్పనిత్రో బోచనట్టియితం
డెవడు కలడ ధర్మజుపాల నెంచి చూడ, భయము వివనాడు మింక నీభావమందు.
వ. మఱియు బాస్లిక సోమదత్త భూరిశ్రీనృసింహుండు పైగవాదిపరాగైసరులు వివిధదేశాధీశులు నాపక్షమున నుండ బాండవులు కన్నెత్తిచూడలేక. 129
- సీ. భీమసేనుని నీవు పెద్దం డేసి నుతించి, భీతిల్లు చూచి భీమనివలె
వాయునందనుడు గదాయుధుడుండ, నను దాకి వజ్రబాణముల న
నచలంబు గూలినయట్లు నేలకుఁ గొట్టు, వారిపక్షమున ని కేట గలరు
కన్దునిశక్తిచే గాండీప కూలును, నెక్కువతక్కువ లెమింగ వీవు.
తే. వారు బలవంతు లనుచును బలుకుచుందు, సంగరాగణమున మేము జయముగాంచ
గనుల గాంచెద వనియెడుతనయుఁ జూచి, యావిచిత్రవీర్యాత్మజు డనియె నిట్లు.
ఉత్సాహ. వత్స పలుకుచుంటి నామవాక్యముల్ వినుగదే
కుత్సితం లగుగర్జును నెక్కువయుఁ జివ్వఁ జేయ నిన్
బోత్సహించుచున్న నీవు మోదమొంది పోర్తికై
యుత్సహించుచున్న వాడ వోకుమారి శేఖరా. 130
- సీ. పాండును నులతోడ వైరంబు నుడుగుట, నాకుఁ దోచిన దయ్య నాకుమార
శమనతనూజుడు శాంతిసుఖానిధి, కావున నునచేయుకార్యములును

సహించి యాతండు సంధి కీర్చుచు పొందు, వారిరాజ్యముపాలు వారి కిమ్ము
దాన మే లయ్యెడు కాని వారలతోడఁ, పరిపాదంబుగారు కలను గాని.

గీ. కలహ మొందుట గాంధేయకలహాకు, సమ్యక్తము లేక యున్నది సంగరమున
వాయుజుడు కేల గడఁ బూని వైరివసలు, మరుముక్తు నావాక్యముల్ వినెద వీవు.

వ. వారల యమేంద్రవాహ్వస్విసేదేవతలు సర్వదా రక్షించుచుదురు వారల
కపజయము చేకూరదు కావున సంధి చేయుటయే యుత్తమ మని తోచెడు ననిన
విని కనలి దుర్యోధనుండు తనతోడ కి ట్లవి సౌమ్యత్వరమిచ్చె.

135

చ. కలశజుడు న్నదీసుతుండు కయ్య మొనర్చక యుండి రేని యీ
యలఘులు కర్ణసౌబలులు నర్ణవభీకరు లైనతమ్ములు
గలిగిరి యింక నే న్నెఱువఁగాదగు కయ్య మనీయరాజ్యము
దలరంగ నూది మోపుటకు నైన భరితీయు నీయ వారికిఁ.

136

ఉ. వీరినహాయభాగ్యమున భీకర మైనమహర్ణవములోఁ

గూర్చులఁ బాండవేయులను గూల్చెదఁ జింతిను పొందఁ బోకు నే
నేరుతు నెల్లశాస్త్రములు నేర్చితి యుద్ధమునందు మాయలన్
వైకులఁ గూల్చి రాజ్యమును బాలనఁ జేయుదుఁ గౌరవేశ్వరా.

137

క. నానావిధమృతమ్ముల, నే నేరిచి యుంటిఁ గాన నే నలింగిన నా
దీను లగుపాండుభూపతి, సూనుల రక్షింప లేరు సురలం దెవరుక.

138

తే. పాండవులును ధృష్టద్యుమ్నప్రముఖవరులు, సాత్యకి విరాట చేది పాంచాలవరులు
నస్మదీయబాణాగ్నిలో నాహుతులుగ, నేను సత్వద నామాట నిక్క మనిన.

139

వ. ఆసమయంబున మార్తాంధసూతి విచిత్రపిర్యసూతి కి ట్లనియె.

140

సీ. దేవ నావాక్యముల్ తెలిపెద వినుమయ్య, గురునికోపంబునఁ గొంత నా కు
బాణమందున శక్తి బలముతగ్గె నటంచు, జనులు పల్కుట లక్షనవ్య మగును
నమ్మునీశ్వరుని నే నారాధన మొనర్చి, తచ్చక్తిఁ గాంచితి ధామణీశ
యస్త్రశస్త్రంబుల నధికసంపదఁ గల్గు, నన్ను గెలువ లేరు నరవరేణ్య.

తే. నీసమీక్షమునందున నిలిచి యుండి, కలశభనశాంతనవులు నక గనుఁగొనంగ
ఘోరసమరము నొనరించి వైరు లైన, పాండవుల సహరించెదఁ బార్థివేంద్ర

141

వ. కర్ణవాక్యము లాకర్ణించి క్రోధమనస్కుండై భాగీరథీనందనుఁ డిట్లనియె.

142

సీ. కాలునిపేరణఁ గానఁ ప్రేలితి విట్లు, సూతనందన నీదు చేత వలనఁ

బాండకుమారులు భంజకముడునఁ, గూలెద రని యనుకొంటి నేమొ

శైలశాసనుఁ డిన్పుష్కర్తి వారల చేరి. చేయఁ బాలను నేను జెప్పుచుంటి
వాసుదేవునిచేత వ్రేయన్ బయ్యెను నది. కోటికి వచ్చునట్లేటి కనుట.

తే. పాండవులు పండుమఁదఁ బాలుల పండు పావుల పోగులుట్టు గలుగు ననుచుఁ
బలికి యానికేయునితోడఁ బలికె న్నన్, పండునందను డపు డేపు మీఱ. 143

మ. ధరణీచక్ర మిక్కరికొనుముగాఁ దా కేయఁ గా నెంచి యీ
దురితాత్ముల్ భవదీయసూచు లిపు డెంతో మోదముం బొంది రా
సురరాజ్ఞుడను గెల్పుఁ బాల రెవరుకా జూకుంగ లే వారితో
ధరణీనాయక సంధిఁజేయుట మహాధర్మముగా నొప్పెడున్. 144

వ. అని భీష్ముడు వచించిన బాహ్మికుండును సంధిఁజేయుట పరమోత్తమ మనిన వైచి
త్ర్యవీర్యుడు నిజాత్మజచ్ఛన కిట్లనియె. 145

తే. నీహితమ్ముఁ గోరి యెఱుఁగెఁ దోరబా, స్థాకభీష్ముముఖ్యు లిట్లు లనిరి
వీరివచనములను విని పాండవులతోడ, సంధిఁ జేయు మయ్య చక్కనయ్య. 146

క. విరటునిగోబ్ధుండులున, మరలుచుటకుఁ పల్లముడు మనవైకినిఁ దా
నరుఁడెంచి యేటు చేసెనో, మోటుగవె యాకట్లఁ డప్పు డేమి యొనర్చెన్. 147

వ. అని సూర్యసూనుం గాంచి యిట్లనియె. 148

నీ. కృష్ణుఁడు సారథి జష్టుండు రథికుడై, భీమసేనాదులు మోట రాగ
గాండీపసహితుడై భండనం బొనరించు, విష్వచ్చుకలువంగ నెవ్వరి కగు
నీపలుకులు విని నాపుత్రులెల్లరు, యుద్ధము చేయ సంసిద్ధు లైరి
రారాజమరణంబు కోరి యుండువి నీవె, యనుచుఁ వోచుచు నుండె నని వచింప.

తే. నొండు పలుకక యంత మాహ్తాండనూతి, యస్త్రసన్యాస మొనరించె నట్టియెడల
సురనదీనందనుఁడు నవ్వి కుంకుమాంబు, డైనదుర్యోధనునితోడ ననియె నిట్లు. 149

వ. అతం డలిగినందులకు సంజయంబు పొందకుము నేను సంగరమ్మున వైరివీర సహ
స్రాదుల బొలియింతు నాతరువాత రాధేయునిరణఃస్ఫు చూడు మన సుయోధనుం
డి ట్లనియె. 150

తే. పాండవులె గెల్తు రని మీరు పలుకుచుండుగ్గి, నిన్ను నాచార్యు బాహ్మికు నేను నమ్మి
కయ్య మొనరింప నెంచుట కష్ట మగును, గర్జనుశ్శాసనులు నాకుఁ గలిగియుండుగ్గి.

వ. వార లుండ నా కొరులై నాకు విజయలక్ష్మీ నిక్కముగాఁ జేరును ధర్మ మైన న
ధర్మ మైనను సంగ్రామము తప్పదు. 151

క. అనవుడు తనయునిపల్కులు, విని దాహానలముతోడ పృథ్వీశుండున్
దనయుఁడగు వినుగునితో, వినుకెను జరిగినట్టివృత్తాంతంబున్, 152

సహించి యాతండు సంధి కీర్తనలు పాడు, వారిరాజ్యముపాలు వారి కిమ్ము
దాన మే లమ్మెను కాని వారలతోడ, అహింసగారాదు కలను గాని.

గీ. కలహ మొందుట గాంధేయకలకలకు, సమ్మతియు లేక యున్నది సంగరమున
వాయుజుడు కేల గడఁ బూని వైరివనిల, వరుముకట్ట నావాక్యముల్ వినెద వీవు.
వ. వారల యమేంద్రవాద్యశ్రవణేదేవతలు సర్వదా రక్షించుచుందురు వారల
కపజయము చేకూరదు కావున సంధి చేయుటయే యుత్తమ మని తోచెడు ననిన
విని కనలి దుర్యోధనుడు తనతోడ కీర్తిని ప్రత్యక్షింపమిచ్చె. 135

చ. కలకజుడు న్నదీసుతుడు కయ్య మొనర్చక యుండిలేని యీ
యలఘులు కర్ణసాబలులు నర్ణవభీకరు లైనతమ్ములు
గలిగిరి యింక నే న్విఘ్నవఁగాదు నయ్య మనీయరాజ్యము
దలరంగ సూది మోపుటకు నైన భరితియు నీయ వారికి. 136

ఉ. వీరినహాయభాగ్యమున భీకర మైనమహర్ణవములలో
గూర్చులఁ బాండవేయులను గూల్చెదఁ జింతను బొందఁ బోకు నే
నేరుతు నెల్లశాస్త్రములు నేర్చితి యుద్ధమునందు మాయలన్
వైరులఁ గూల్చి రాజ్యమును బాలనఁ జేయుదుఁ గౌరవేశ్వరా. 137

క. నానావిధమంత్రమ్ముల, నే నేరిచి యుంటిఁ గాన నే నలిగిన నా
దీను లగుపాండభూపతి, సూనుల రక్షింప లేరు సురలం దెవరుక. 138

తే. పాండవులును ధృష్టద్యుమ్నప్రముఖవరులు, సాత్యకి విరాట చేది పాంచాలవరులు
నస్మదీయబాణాగ్నిలో నాహుతులుగ, నేను సల్పెద నామాట నిక్క మనిన. 139

వ. ఆసమయంబున మార్తాంధసూతి విచిత్రవీర్యసూతి కి ట్లనియె. 140

నీ. దేవ నావాక్యముల్ తెలిపెద వినుమయ్య, గురునికోపంబునఁ గొంత నాకు
బాణమందున శక్తి బలముతగ్గె నటంచు, జనులు పల్కుట లవసవ్య మగును
నమ్మునీశ్వరుని నే నారాధన మొనర్చి, తచ్చక్తిఁ గాంచితి ధారుణీశ
యస్త్రశస్త్రంబుల సధికసంపదఁ గల్గు, నన్ను గెలువ లేరు నరవరేణ్య.

తే. నీసమీపమునందున నిలిచి యుండి, కలకభవశాంతనవులు నక గనుఁగొనంగ
ఘోరసమరము నొనరించి వైరు లైన, పాండవుల సంహరించెదఁ బార్థివేంద్ర. 141

వ. కర్ణవాక్యము లాకర్ణించి క్రోధమనస్కుండై భాగీరథీనందనుఁ డిట్లనియె. 142

నీ. కాలునిపీఠణఁ గానఁ బ్రేలితి విట్లు, సూతనందన నీదు చేత వలనఁ
బాండకుమారులు భంజనమందునఁ, గూలెద రని యనుకొంటి నేమె

తైలశాసనుఁ డీన్పుకైక్తి వారల చేసి, చేయఁ బాలను నేను కెప్పుడుంటి
వాసుదేవునిచేత ప్రియ్యు లయ్యెను నది. నోటికి నచ్చిన స్లేటి కనుట.

తే. పాండవులు రణమందఁ బలము నీచి లోకావ్రల చేరి గూర్పుట గలుగు ననుచుఁ
బలికి మాంబుకేయునితోడఁ బలికె న్నిట్లు, పాండవచుం డపు డేపు మీఱ. 143

మ. ధరణీదక్ర) మవక్రదక్ర)మియుగాఁ దా కెలుఁ గా నెంచి యీ
మరితాత్ముల భవదీయసూరు లిపు డెంతో మోషముం బొంది రా
సురరాజ్ఞుండను గెల్వఁ బాల కెవరుకా బాహుళ్యే వే వారితో
ధరణీనాయక సంశ్లేషేయుట మహాధర్మంబుగా నొప్పెడున్. 144

వ. అని భీష్ముండు వచించిన బాహ్లికంబును సంశ్లేషేయుట పరమాత్తమ మనిన వైచి
త్ర్యవీర్యుండు నిజాత్మజన్మున కిట్లనియె. 145

తే. నీహితమ్ముఁ గోరి నిమిత్తంబై ననా, స్త్రీకభీష్మముఖ్యు లిట్లు అనిరి
వీరివచనములను విని పాండవులతోడ, సంశ్లేషేయు మయ్య చక్కనయ్య. 146

క. విరటునిగోబృందంబున, మరలుచుటకు ఖల్లుణుండు మనవైకినిఁ దా
నరుఁడెంచి యేమి చేసెనో, యెఱుంగవె యీకర్ణుఁ డప్పుఁ డేమి యొనర్చెన్. 147

వ. అని సూర్యసూనుం గాంచి యిట్లనియె. 148

నీ. కృష్ణుండు సారథి జిష్ణుండు రథికుడై, భీమసేనాదులు వెంట రాగ
గాండివసహితుండై భండనం బొనరించు, వివ్వచ్చుగెలువంగ నెవ్వరి కగు
నీవలుకులు విని నాపుతు) లెల్లను, యుద్ధము చేయ సంసిద్ధు లైరి
రారాజమరణంబు కొరి యుఁజివి నీనె, యనుచుఁ దోచుచు నుండె నని వచింప.

తే. నొండు పలుకక యంత మాత్రాడసూతి, యస్త్రసన్యాస మొనరించె నట్టియెడల
సురనదీనందనుండు నవ్వి కురుకుమారుఁ, డైనదుర్యోధనునితోడ ననియె నిట్లు. 149

వ. ఆతం డలిగినందులకు సందియంబు పొందకుము నేను సంగరమ్మున వైరివీర సహ
స్రాదుల బొలియింతు నాతరువాత రాధేయునిరణఃస్ఫు మాడు మన సుయోధనుం
డి ట్లనియె. 150

తే. పాండవులె గెల్తు రని మీరు పలుకుచుండు, నిన్ను నాచార్యు బాహ్లికం నేను నవ్వి
కయ్య మొనరింప నెంచుట కష్ట మగును, గర్హదుశ్శాసనులు నాకుఁ గలిగియుండు.

వ. వార లుండ నా కొరులేల నాకు విజయలక్ష్మీ నిక్కముగాఁ జేరును ధర్మ మైన న
ధర్మ మైనను సంగ్రామము తప్పదు. 151

క. అనవుండు తనయునిపల్కులు, విని దుఃఖానలముతోడ పృథ్వీశుండున్
దనయఁజుండు విదురునితో, వినిపించెను జరింగినట్టివృత్తాంతంబున్. 152

- సహించి యాతండు సంగి కిచ్చను పొందు, వారిరాజ్యముపాలు వారి కిమ్ము
దాన మే లయ్యెడు కాని వారలతోడఁ, గలహింసఁగారాదు కలను గాని.
- గీ. కలహ మొందుట గాంగేయకలశజులకు, సమృతము లేక యున్నది సంగరమున
వాయుజుడు కేల గదఁ బూని వైరివలఁ, ననుచున్నట్లు నావాక్యముల్ వినెద వీవు.
- వ. వారల యవేంద్రవాద్యైస్వీదేవతలు సర్వదా రక్షించుదురు వారల
కపజయము చేకూరదు కావున సంగి చేయుటయే యుత్తమ మని తోచెను ననిన
విని కనలి దుర్యోధనుండు తనతండ్రి కిట్లని ప్రిత్యుత్తరమిచ్చె.
- 135
- చ. కలశజుడు న్నదీసుతుఁడు కయ్య మొనర్చక యుండి రేని యీ
యలఘులు కర్ణసౌబలులు నర్ణవభీకరు లైనతమ్ములు
గలిగిరి యింక నే న్వెఱువఁగాదగు నయ్య మహిమహిమము
దలరఁగ సూది మోపుటకు నైన ధరితియు నీయ వారికి.
- 136
- ఉ. వీరినహాయభాగ్యమున భీకర మైనమహర్ణవంబులలో
గూర్చులఁ బాండవేయులను గూల్చెదఁ జింతను పొందఁ జోకు నే
నేరుతు నెల్లశాస్త్రములు నేర్చితి యుద్ధమునందు మాయలన్
వైరులఁ గూల్చి రాజ్యమును బాలనఁ జేయుదుఁ గౌరవేశ్వరా.
- 137
- క. నానావిధమంత్రమ్ముల, నే నేరిచి యుంటిఁ గాన నే నలిగిన నా
దీను లగుపాండుభూపతి, సూనుల రక్షింప లేరు సురలం బెనరుక.
- 138
- తే. పాండవులును ధృష్టద్యుమ్నప్రముఖవరులు, సాశ్వతి విరాట చేది పాంచాలవరులు
నన్మదీయబాణాగ్నిలో నాహుతులుగ, నేను నల్పద నామాట నిక్క మనిన.
- 139
- వ. ఆసమయంబున మార్తాంధ్రసూతి విచిత్రవీర్యసూతి కిట్లనియె.
- 140
- నీ. దేవ నావాక్యముల్ తెలిపెద వినుమయ్య, గురునికోపంబునఁ గొంత నాకు
బాణమందున శక్తి బలముతగ్గె నటంచు, జనులు పల్కుట లవసయ్య మగును
సమ్మనీశ్వరుని నే నారాధన మొనర్చి, తచ్చక్తిఁ గాంచితి ధామణీశ
యస్త్రశస్త్రంబుల సధికసంపదఁ గల్గు, నన్ను గెలువ లేరు నరవరేణ్య.
- తే. సీసమీషమునందున నిలిచి యుండి, కలశభనశాంతనవులు నన్ గనుఁగొనంగ
ఘోరసమరము నొనరించి వైరు లైన, పాండవుల సంహరించెదఁ బార్థివేంద్ర.
- 141
- వ. కర్ణవాక్యము లాకర్ణించి క్రోధమనస్కుండఁ భాగీరథీనందనుఁ డిట్లనియె.
- 142
- నీ. కాలునిప్రేరణఁ గానఁ బ్రేలితి విట్లు, సూతనందన నీమ చేత వలనఁ
బాండుకుమారులు భండనమందునఁ, గూలెద రని యనుకొంటి నేమొ

తైలశాసనుఁ జిచ్చుశక్తి వారల నేమి, చేయఁ జాలదు నేను జెప్పచుంటి
వానుదేవునిచేత వ్రయ్య లయ్యెను నది, నోటికి వచ్చున క్లేటి కనుట.

తే. పాండవులు రణమందఁగ బాము కలిగె. సోపుల నేఁగూల్పుట గలుగు ననుచుఁ
బలికి యాంబికేయునితోడఁ బలికె న్నిట్లు, పాండవనందనుం డపు డేపు మీఱ. 143

మ. ధరణీచక్ర మవక్రనిక్రమముగాఁ దా మెఱుఁ గా నెంచి యీ
దురితాత్ముల్ భవదీయసూను లిపు డెంతో మోషముం బొంది రా
సురరాణ్ణందను గెల్వఁ జాల రెవరుకా జూడంగ చే వారితో
ధరణీనాయక సంధిజేయుట మహాధర్మంబుగా నొప్పెడున్. 144

వ. అని భీష్ముండు వచించిన బాష్టాకుండును సంధిజేయుట పరమోత్తమ మనిన వైచి
త్ర్యవీర్యుండు నిజాత్మజన్మున కిట్లనియె. 145

తే. నీహితమ్ము గోరి నిమిత్తం వైనబా, స్థితభీష్మముఖ్యు లిట్లు లనిరి
వీరివచనములను విని పాండవులతోడ, సంధి జేయు మయ్య చక్కనయ్య. 146

క. విరటునిగోబ్ధుండంబున, మరలుచుటకు శల్లుణుండు మనపైకిని దా
నరుఁడెంచి యోటు చేసెనొ, యెఱుంగవె యీకన్యఁ డప్పుడేమి యొనర్చెకా. 147

వ. అని సూర్యసూనుం గాంచి యిట్లనియె. 148

నీ. కృష్ణుండు సారథి జిష్ణుండు రథికుడై, భీమసేనాదులు మెఱ రాగ
గాండీవసహితుడై భండనం బొనరించు, వివ్వచ్చుగెలువంగ నెవ్వరి కగు
నీపలుకులు విని నాపుతు లెల్లరు, యుద్ధము చేయ సంసిద్ధు లైరి
రారాజుమరణంబు కోరి యుంటివి నీవె, యనుచుఁ దోచుచు నుండె నని వచింప.

తే. నొండు పలుకక యంత మోహ్తాడనూతి, యస్త్రసన్యాస మొనరించె నట్టియెడల
సురనదీనందనుండు నవ్వి కురుకుమారుఁ, డైనదుర్యోధనునితోడ ననియె నిట్లు. 149

వ. ఆతం డిలిగినందులకు సందియంబు పొందకుము నేను సంగరమ్మున వైరివీర సహ
సాధుల బాలియితు నాతరువాత రాధేయునిరణఃస్ఫు చూడు మన సుయోధనుం
డి ట్లనియె. 150

తే. పాండవులె గెల్తు రని మీను పలుకుచుండు, నిన్ను నాచార్యు బాష్టాకు నేను నమ్మి
కయ్య మొనరింప నెంచుట కష్ట మగును, గర్జదుశ్శాసనులు నాకుఁ గలిగియుండు.

వ. వార లుండ నా కొరులేల నాకు విజయబట్టి నిక్కముగాఁ జేరును ధర్మ మైన న
ధర్మ మైనను సంగ్రామము తప్పదు. 151

క. అనవుండు తనయునిపల్కులు, విని దుఃఖానలమూఁగొడ పృథ్వీశుండున్
దనయన్దుఃఖుండు విదూరుభిఁగో, వినినెంచెను ఇదిగినట్టివృత్తాంతంబుకా. 152

—పాండవులు శ్రీకృష్ణుని రాయబారిగాఁ బంపుట—

ప. అంత ధర్మనందనుండు జనార్దనునిహస్తి నాపురికి రాయబారిగాఁ బంపఁ దలంచి
తమ్ములతో నమ్మహాత్మునిదరి కేగి మొక్కి యిట్లనియె. 154

సీ. దేవకీనందనా దీనరక్షాపరాశ్రీకృష్ణ షరమేశ లోకవినుత

మాజన్మమునకును మోకష్టమునకును,నిచు శరణముఁ జూపి జనవరుండు

పాండుఁడు పోయెను బరమపదమునకుఁ,గష్టము లేమియుఁ గలుఁగకుండఁ

జేయుచు శుభములఁ జేకూర్చి మముఁ బోయె,భారము నీయది నీరజాక్ష

తే. నాడువిన్నపము న్విను నలిననాభ,మాకుఁ జేయవలయు నొండు ప్రాకటముగ

నీదయావిశేషమున దామోదకుండ,కయ్యమును మాని సుఖముగఁ గలము మేము.

ప. అని పలికి శ్రీకృష్ణుని రాయబారిగా హస్తిపురికిఁ బోవ నమ్మహిషతచి కౌంతేయా
గృజుండు మధుసూదనునితో నిట్లనియె. 156

సీ. అచ్యుతా మాతండ్రి యాంబికేయునియూహ,సంజయుండు వచించె స్వామి వింటె

వారలయాజ్ఞాప్రకారము దుష్కర,ననవాస మజ్ఞాతమాసవ్రాతము

సలిపి వచ్చితి మేము సగము గాజ్యంబును,మాభాగ మగుదాని మా కొనఁగరు

దుర్యోధనునియందు దుష్టజాంబు,తండ్రి మాన్వంగ లేడు ధరణిలోన

తే. సర్వబంధుమిత్రాదులు సంతసింపఁ,గౌరవులు శాంతచిత్తులు గా నొనర్చి
యందఱము నెయ్య మేర్పడ సలరునట్టి,మార్గ మేదియొ యోచింపుమా యనంత.

ఆ. అయిదు పల్లె లిడిన నది చాలు నంటి ను,యోధనుండు దాని కొప్ప డేము

వారు మేము గలసి పరఁగుట శ్రేయము,సంపదలకు వారిఁ జంప నేల. 158

సీ. వంశనాశన మూట వల దెన్నఁటికిఁ గూడ,సమరమందు జయాజయము లెన్న

దైవనిర్మితి గాన భార్తరాష్ట్రుతోడఁ, బగ యడఁగించుకో నగును మనకు

బగరచే నిర్జింపఁ బడుట చావునకంటె, దారుణంబగుఁ గదే నీరజాక్ష

మాధవా నీ విప్రు మాయందుఁ బక్షపాతము మాని ధర్మము దలఁపవలయు

తే. జాహ్నవీ నందనుండు ఘటజన్మ విదుర,ప్రముఖులకు హిత మగునట్లుపలుకవలయు
నెల్లెవరితోడఁ బలుక నొ నట్లు పలికి,సంధిపాసఁగుమార్గము చూడు జలజనాభ. 159

ప. ధృతరాష్ట్ర వాక్యములు దుర్యోధనుండు వినకున్న సంతమాత్ర సంతాపకాదని
తొందర పడియేతేరకు మీవెల్లెట్లు పలుక వలయు నట్లట్లు పలికి మాహృద
యతాపము దీర్చుము పోయిరమ్మని యిట్లనియె. 160

ఉ. నీరజ నాభ ముందుగనె ని న్నటు పొమ్మని పత్నియంటి నా

కొరపు లెల్ల దుర్మ తులు గావున నీనుడు లెల్ల విందురొ

వారనిచింత గల్గెడిని వారలు కీడు దలంతు రేమొకో

కూర సుయోగనుండును చుకుండ మఱిమి తలంచునో కదా.

161

తే. నలిన నాభ నిన్నటు పంప నామనాబు, సమ్మతింప కున్నది నిన్ను సంకటముల

పాలొనర్చి నే సమరేంద్రో యదవి వైన, నొల్ల ననుభవజునికనె నల్లనయ్య.

162

తే. నన్ను వారేమి చేయరు నరవరేణ్య, వారు దుర్మాగ్నలైనను వారివలన

గీడు కల్గదు నాకట్లు కూడనేని, నన్ను గెల్చువాడంచొట్టనున్న వాఁడె.

163

ప. కావున శంక నీడి నన్నుఁబంపు మని ధర్మజు సమ్మతిలఁ జేసి యిట్లనియె.

164

తే. ధర్మమందున నుండె ధరణీశ నీమది, వైరము విడువరు కొరవులును

గురుపితామహప్రయుఖులు గలరని వాడుచి, విష్ణు వీగుచు నుండుచివివిధ గతుల

వారధర్మమునకుఁ బాల్పడి సభలోన, నవమాన మొనరించి రపుడు మీకు

కట్టి కూర్చులఁ జూచి యేరు కోపింప రా, కూరిమి యేల యాకూళ లందు

తే. బంధుభావము త్యజియింప వలయుఁ గాదె, వారు మి మ్మర య్యములకుఁ బంపువేళ

నవ్వి యున్నారు వారలా నవ్వునలము, శీఘ్ర కాలములోననుఁ జెంద వలయు.

తే. పౌరు లెల్ల రయ్యంధస్యపాలు నపుడు, దూరి రాపాండురాజపుత్రులు మహాత్ము

లని పరాక్రమశాలురు నమల మూర్ఖు, లనుచు మిమ్ముల వినుతించి రవనినాథ.

ప. మీరు పరాక్రమశాలురైనను ధర్మపరాయణు లగుటచే ధార్తరాష్ట్రులచేతఁ లకు

పైఁచి యుండిరని యిది

167

తే. పాములను జంపునట్లుగాఁ బాపమతులఁ బట్టివధియింప నలయును బాపమనక

నమరనదిసూనునందు నయ్యొబి కేయు, నందు భక్తిఁ జూపం దగు నిందుకులజ.

168

క. హితులును జట్టంబులు భూ, పతులును వినుచుండగఁ గురుపతిసభలోనన్

క్షితివర నీధర్మము నీ, యతులితసుగుణంబు లచట నభివర్ణింతున్.

169

తే. నాదుశక్తి వియోగించి నరవరేణ్య, సాధ్య మైసంతవఱకును సంధికోటకు

నలిపెదను బ్రయత్నంబు నాపలుకు లాసు, యోధనుండు వినకుండిన నో మహాత్మ.

ప. అవల సమరము చేకూరు నీకు విజయమొడ గూర్తు ననిన సమరసన్నాహ మొనర్చు

చుండె నీకృష్ణుం డని తలంచి భీమాష్ట్రములు ముకుళితకరకములులై భక్తపత్నయిండగు

వాసుదేవున కిట్లనిరి.

171

క. కొరవులతోడ సమరము, గోరుట లే దెపుడు మేము గోవిందహరి

స్థారలు మేమును గూడుక, కూరిమితోనుండు నట్లు కోరిక మాకున్,

172

- కురుకులూగనకిట్టి పరిభవ మగుమాడ, నూతక చూచుట యుచితమొ!
 తే. దుష్కృతాదు లన్నింటికెదోడరు వారు, ధార్తరాష్ట్రులు సంధికి దగని ^{వదేవ}
 వీరు వారల సంధిని గోరు లేల, నాకుయోజించి చెప్పము నళిన నాభ. ^{నందతనయ.}
 వ. అని ద్రోషది తన శిరోజము లచ్చుతునకుఁ జూపి యిట్లనియె
 తే. ధార్తరాష్ట్రుని వేల్గెకుఁ దగితె నివియె, దుస్సనేకుఁ డీల్గినదా క తోయజాక్ష ^{20!}
 డెంద మానంద మొందదు నందతనయ, నిన్నుఁ బ్రార్థించుచుంటిని నెమ్మ నమున.
 ఉ. నీవు సుభద్రకంటఁ గడు నెయ్యముతో ననుఁ జూతు వెప్పడున్
 నీవె మదీయదుఃఖమును నెమ్మిని కీరిచివైచు వాడవున్
 గావున ధార్తరాష్ట్రులను గయ్యములోఁ బరిమార్చు జేసి యో
 దేవ భవత్కృతాక్షమునఁదేలిచి మమ్ము ననుగ్రహింపవే. 186
 వ. అని కన్నీరు మున్నీరుగా విలసించు కృష్ణ సూత్రుడించి శ్రీకృష్ణుం డాపాండవాంగన
 కిట్లనియె. 187
 నీ. నీవు దుఃఖులకు నే నుండ భయమేల, గౌరవుల్ సంధికి గడఁగఁ బోరు
 నానహాయముధర్మనందను పంపున, భీమార్జునులును సంగ్రామమందు
 శత్రుక్షయంబును నలిపి మే ల్గూర్తురు, కౌరవాంగనలశోకములఁ గాంచి
 కల కల నవ్వెడు కాలము సుమ్మిది, జయము చేకూరు నీప్రియులకెల్లఁ
 తే. గవ్వ కాలము నీడెల్ల గడచిపోయె, సర్వ సౌఖ్యముల్ గలిగెడు సమయ మయ్యె
 ముజ్జగంబులఁ గీర్తిని బొంది తీవు, తల్లి నీమికఁ జింతను దక్కియుండు. 188
 వ. నీవుచతుస్సముద్రముదిత మహీవలయంబునకుఁ బట్టమహిషి పగుదు వని యామె
 నూరార్చి దామోదరుండు సాత్యకేసమేతుడైరథా రోహణ మొనర్చి హస్తీపురికేగె.

శ్రీకృష్ణరాయ బారము

- క. కరిపురమునకుం గృష్ణుం, ఉరయఁగ నేతెంచుచుండె నని విని కురుభూ
 వరుఁ డాధృతరాష్ట్రుఁడును, బరమానందమును బొందెఁ బరికింపంగన్. 190
 నీ. పురము శృంగారముఁ బొనరింపజేసెను, విడుదలనేర్పరై విశదముగను
 హస్తినానగర మయ్యమరేందుఁ పురిబోలె, గడురమ్యతరమయి గ్రామిలు చుండె
 రాజీవనేతుని రాక సూచించుచు, మంగళవాద్యముల్ మఱియుఁ జెలఁగె
 మురమర్దనుఁడు గరిపురమున కేతెంచె, సాత్యకి ముఖమిత్ర సహితుఁ డగుచు.
 తే. కురుకుమారశతంబును గుంభసంభ, వుండు మందాకినీనందనుండు విదురుఁ
 డెల్ల రయ్యాదవేందుని కెదురుపోయి, నగరునకుఁ దోడితెచ్చి రానందసుతుని. 191

తే. కారవకులక్షయమునకుఁ గారణంబు, దుష్టుడగు సుయోధనుఁ డని దూరు చుండు
రతనికావాదుఁ బోగొట్టి యబ్జనాభ, సునికొఱకుఁ బ్రయత్నము నొనఱుమయ్య
వ. అనిన వాయునందనునకు దేవకీనందనుం డిట్లనియె. 174

తే. ఎట్లు పిరికితనంబు వహింప కీవు, సునిచేయు పుటించు సీసమయమందు
పలికినా వేమియో భీమ భంష నంబు, పుటించె నేమి యని భీతి గలిగె నీకు.
వ. అని పరిహాసమొనర్చిన వాసుదేవునకు వృకోదరుం డిట్లనియె. 176

ఉ. పోరు నొనర్పగా భయము బొంది వచింపఁగ లేదు నిక్కమా
కారవవంశనాశనము గాఁ గలదంచు వచించినాడ నా
పొరుష మీవెఱింగి యిటుపల్కుట పాడియె మూఁడు లోకముల
పోరిన గెల్వఁగాఁ దగినపోటరి నొడును నందనందనా. 177

వ. వాయునందనుని వాక్యములకు జేసకీనందనుం డమందానందకందభిత్పాద
యార విందుడై నంత మాచోనందను లావసు దేవనందనున కిట్లనిరి. 178

ఉ. ధారుణినాయకుం డయినధర్మతనూజుఁడు వాని తమ్ములున్
గోరిరి సంధికార్యమును గోరిరి వారలతోడ నెయ్యమున్
వారలతోడినఖ్య మది పాములతో నొనరించునట్టిదే
వారిజ నాభ సీచికను భంషనముఁ బొనరింప జేయుమా. 179

ఆ. కురుసభాస్థలమునఁ బరమపతివ్రతన్, బట్టి పలువలూడ్చు పాపమతులఁ
దగిన శిక్షఁ జేయఁ దలఁపక వీరలు, సంధి కోరినారు జుజువాభ. 180

వ. దేవా! సకలలోకేశ్వరుండ నగు నీ వెఱుంగని దేవియు లేదు సీసమ్మతి యెట్లొ
యట్లే చేయుము దుర్యోధనుండు శమ్ముతోఁ గూలినష్టమ కాని మనశ్శాంతిఁబూం
దఁ జాల మనఁబొంచాల రాజతనయ పాంచజన్యధనుం గాంచి నమిపించి చేతులు
జోడించి యిట్లనియె. 181

శా. శ్రీనారాయణ లోకపూజిత ప్రభూ శ్రీవాసు దేవా హరి
దీనత్రాణపరాయణా మరహరా దేవా జగన్నాయకా
నానాధుల్ సతులట్లు పల్కుదురు హా న్యా యం బి దెట్లయ్యెఁబో
యానాఁడా సభలోఁ బరాభవము నీవాలింపవే కేశవా. 182

సీ. కురుసభామధ్య నెల్లరుఁ జూచుచుండంగ, దుశ్శాసనుండు మహాదుశ్చరితుండు
తలఁబట్టియీడ్చి నావలువలనొలిచెను, భీమాహ్నులు జగద్వీరు లయ్య
చిత్ర ప్రతిమలటు చొంగి ఘూఘుచు నుండున్, వారింప పైరి యెవ్వరు వాని

కురుకులూగనకిట్టి పరిభవ మగుచుండ, నూతన చూచుట యుచితమొ!
 తే. దుష్కృతాదు లన్నింటికీదోడగు వారు, ధార్తరాష్ట్రులు సంధికి దగని పదేవ
 వీరు వారల సంధిని గోరు లేలు, నాకుయోజించి చెప్పము నళిన నాభ. నందతనయ.
 వ. అని ద్రోషది తన శిరోజము లచ్యుతునకుఁ జూపి యిట్లనియె
 తే. ధార్తరాష్ట్రుని వేల్గికుఁ దగిత నివియె, దుస్సనేకుఁ డీల్గినదా క తోయజాక్ష
 డెంద మానంద మొందదు నందతనయ, నిన్నుఁ బ్రార్థించుచుంటిని నెమ్మనమున. 20!

ఉ. నీవు సుభద్రాకంఠఁ గడు నెయ్యముతో ననుఁ జూతు వెప్పుడున్
 నీవె మదీయదుఃఖమును నెమ్మిని కిరిచివైచు వాడవున్
 గావున ధార్తరాష్ట్రులను గయ్యములోఁ బరిమార్చు జేసి యో
 దేవ భవత్కృతాక్షమునఁదేలిచి మమ్ము ననుగ్రహింపవే. 186

వ. అని కన్నీరు మున్నీరుగా విలసించు కృష్ణ నూతనించి శ్రీకృష్ణుం డాపాండవాంగన
 కిట్లనియె. 187

సీ. నీవు దుఃఖుండు నే నుండ భయమేల, గౌరవుల్ సంధికిఁ గడఁగఁ బోరు
 నాసహాయముధర్మనందను పంపున, భీమాద్వునులును సంగ్రామమందు
 శత్రుక్షయంబును సలిపి మే ల్గూర్తురు, కౌరవాంగనలశోకములఁ గాంచి
 కల కల నవ్వెడు కాలము సుమ్మిది, జయము చేకూరు నీప్రియులకెల్లఁ

తే. గట్ట కాలము నీదెల్ల గడచిపోయె, సర్వ సౌఖ్యముల్ గలిగెడు సమయ మయ్యె
 ముజ్జగంబులఁ గీర్తిని బొంది తీవు, తల్లి నీమికఁ జింతను దక్కియుండు. 188

వ. నీవుచతుస్సముద్రముద్రిత మహీపలయంబునకుఁ బట్టమహిషి వగుదు వని యామె
 నూరార్చి దామోదరుండు సాత్యకినమేతుండైరథా రోహణ మొనర్చి హస్తీపురికేగె.

శ్రీకృష్ణరాయ బారము

క. కరిపురమునకుం గృష్ణు, పరయఁగ నేతెంచుచుండె నని విని కురుభూ
 వరుఁ డాధృతరాష్ట్రుఁడను, బరమానందమును బొందెఁ బరికింపంగన్. 190

సీ. పురము శృంగారముఁ బొనరింపఁజేసెను, విడుదలనేర్పరై విశదముగను
 హస్తినానగర మయ్యమరేంద్రు పురిబోలె, గడురమ్యతరమయి గ్రామిలు చుండె
 రాజీవనేతుని రాక సూచించుచు, మంగళవాద్యముల్ మఱియుఁ జెలఁగె
 మురమర్దనుఁడు గరిపురమున కేతెంచె, సాత్యకి ముఖమిత్ర సహితుఁ డగుచు.

తే. కురుకుమారశతంబును గుంభసంభ, పుండు మందాకినీనందనుండు విదురుఁ
 డెల్ల రయ్యాదవేంద్రున కెదురుపోయి, నగరునకుఁ దోడితెచ్చి రానందసుతుని. 191

రాష్ట్రాని మందిరమునఁ గృష్ణుండు కుశలవాక్యముతోఁ గొంత ప్రోద్దు పుచ్చి
కారవకుల్యునిసదనంబున కేగె నంతఁ గుంతిదేవి యప్పరమేశుం గాంచి యపారసంతోష
రతనికాగైగ నిమగ్నయై యాకృష్ణుం గొగ్గిలింతుకొని పాండవుల వనవాసాదులం దొంచి
ఆనన కైఁఖించి యిట్లనియె. 192

సత్యక్షత్రాంతసుతులఁ గాంచిన దానికీ, జేయఁదగిన సమయ మాయె నిశ్చయ
డట్లైనర్ప రేని యపని జనులు మిమ్ముఁ, బురుషు లనఁగఁ బోదు పుత్రులారి. 193
వ. అని నామాటగా భీమార్జునుల కెఱింగింపు మన శ్రీకృష్ణుం డామె నూటఁజించి
యిట్లనియె. 194

తే. అతివ చింతలఁ బోకు నీనుతులు వారు, సౌఖ్యముండెడు కాల మానన్నమయ్య
నని పృథ్వాదేవి పిఱ్ఱిని యచ్యుతుండుచనియె నంత దుర్యోధను సౌభమునకు.
ప. సుయోధనుం డాతని నతిగౌరవంబునఁ దన మందిరమునకుఁ గొంబొందు రిత్తప్రీత
మున నానీనుం జేసి వి దారగింపు మని కోరిన నిదిగాసుందను డిట్లనియె. 196

సీ. పగవారి యింటిలోఁబలను భుజించిన, నవ్యశత్రుఁబగు నట్టి దైన
హాలాహలం బని యనుమాన మగును నా, ప్రాణసమానులు పాండుసుతులు
వారికి మీకును వైర మున్నది కదా, పాండవ దూతనై వచ్చినాఁడ
కార్యము సంసిద్ధి కలిగిన మీఁదట, మర్యాద లొనరింప మంచి దగును
తే. విదురునింట భోజనము సంప్రీతికరము, సందయం బందఁ బోకు నీస్యాతమంగు
ననుచు నాతని యనుమతి వసభజనాభుఁడరిగెనంతట విదురు మందిరమునకును.

ఉ. యదుపతి యేగుదెంచె నని యాత్మను సంతన మాన్పెట్లి స
వ్విదురుఁడు భక్తితోడ సరవిద దళాక్షునిఁ బూజ సల్పియున్
సదమలశాకపాకముల శౌరికి విందు నొసర్చె నయ్యెడన్
బాదలెడు కమ్మతావులను బొల్పుగు వీడము సేయ నిచ్చిన్. 198

క. విదురుఁ డొనర్చు సవర్యకు, మదిలో సంతోషముంది మధుసూదనుఁ డు
విదురుని వినుతి యొనర్చెను, యదూర్ధ్వహుండు లోకనాథుఁ డంత డవ్వేళున్. 199
వ. అనంతర మయ్యనంతుడు హంసతూలికాత్పమున రవ్యశేయ్యుడై శయనించిన
విదురుం డాతని పాదారవింద సమీపమున నానీనుండై యిట్లనియె. 200

సీ. శ్రీకృష్ణ పరమేశ లోకైకరక్షకా, పాండవక్షయోవాసుదేవ
సంధి చేయుటకును సమ్మతింపఁగఁ బోఁడు దుర్యోధనుఁ డితండు తోయనాక్ష

ఉ ద్యోగ ప ర్వ ము.

- కొరవపక్షముగా నరుదెంచిన, నేనఁ గాంచి యితఁడు చిత్తమందు
నానందవారిధి నలరారు చున్నాఁడు, కర్ణుఁడు జయమును గల్గజేయు
ననుచు ధైర్యముతో నుండె నాత్మ లోన నీవు మహనీయమూర్తిపై దేవదేవ
చపలులను సంధిఁ గోరఁగా నిపుడు వచ్చి, నాడ వాశ్చర్య మాయెను నందతనయ
తే. వారు నీకుఁ గీడొనరింపఁ గోరువారు, వారిదరికి నీ వింకఁ బోవల దటంచు
నేను నినుఁ గోరుచుంటిని నీరజాత్మ, యనుఁడు శ్రీకృష్ణుఁ డతనితో ననియె నిట్లు. 2
నీ. ధృతరాష్ట్రనందనుం డతిపాపకర్ముండు, సంధి చేయుఁ డటంచు సరవి నెఱిగి
వచ్చితిఁ గౌరవుల్ పాండవుల్ నము లగు, బందుగులే నాకు వార లెల్లఁ
గూరిమితో నుంటఁ గోరి యేతెంచితి, నిష్ప డీకార్యము నొప్పు మీఱ
నే వహింపక యున్న నెల్ల రి ట్లందురు, కొరవపాండవుల్ పోరు చుండ
తే. నూరకుండఁ గృష్ణుఁడటంచు టూఁగలరు, కాన ని ట్లేగుదెంచితిఁ గత మెఱింగి
శక్తి నెల్ల ధారనుబోసి సంధికొఱకు. నేఁ బ్రయత్న మొనర్చెద నెంతయేని.
వ. కొరవులు దీని కొడఁబడకున్న వా రచిరకాలములోనే ఫలం బనుభవించు రన
రుండు సంతసించి కృష్ణానుమతి నిద్రింపఁ బోయె నవ్వాసుదేవుండును నిద్రించె
ఉ. అంతఁ బ్రభాతకాలమున యాదవభూషణుఁ డైన రుక్మిణీ
కాంతుఁడు కాల్యకృత్యములు గ్రక్కునఁ దీఱిచి యాంబికేయున
భ్యంతరమందిరంబునకు నప్పుడు సాత్త్వికతోడఁ బోవ భూ
కాంతుఁడు గౌరవించి నను గంజదళేక్షుఁడు డప్పు డిట్లనె. .
క. కురువంశశేఖరా విను, ధరలో నీ వెఱుంగనట్టిధర్మము లున్నే
భరతకులాభ్యుదయంబున, బరగెడు నీమేలుఁ గోరి వచ్చితి నిటకున్.
క. ధృతరాష్ట్రభూవరా నీ, సుతులును బాండువసుధేశసుతులుం గూర్మి
సతముఁ గలసి యుంటకు నే, హిత ముపదేశింప నైతి నిచ్చటి కనఘా.
తే. క్షీరసీరములట్లు గా వారు మీరు, కలసి యుండిన డేమ మహాఁ గౌరవేంద్ర
పాండుసుతు లితరులవంటివారు కారు, భరతవంశవిభూషణుల్ వార లధిప.
తే. సత్యధర్మగుణములకు శాంతమునకు, భరతవంశముతో సాటివచ్చుకులము
భూతలమ్మున లే దని ఖ్యాతిఁ గాంచె, నిష్ప డాకీర్తి పడనాడఁ నెంచఁబోకు.
నీ. ఈవంశమునకును నీ వాలవాలమ, యిట్టియెడల నిందు నెవ్వరోని
మంచిచెడ్డల నాచరించిన నయ్యది, నీతలపైఁ బడు భూతలేశ
కొరవపాండవుల్ గలసి యుండితయేని, జననుతిపాత్రు లై తనరుచుండు

రాల మొనర్చుట కామితం బగునెడ, నాపదల్ గలుగు మీయందటకును

ఆ. నీవు నిశ్చయముగ నేకార్య మైనను, జేయఁ దలఁచినట్లు చేయఁ గలవు
భండనంబునందు బంధుడుయముకన్న, సంధి చేయ మేలు జనవరేణ్య. 210

ఉ. కారవు తెల్లఁ జచ్చినను గల్గును దుఃఖము నీకుఁ బొండవుల్
బోరునఁ గూల దుఃఖమును బొందఁ గలఁడవు గాన నియ్యెడ
వారలరాజ్యభాగమును వారల కీయుము వార తెల్ల నిన్
జేరి భజించి యుండుటకుఁ జిత్తము నిల్పిరి కారవేశ్వరా. 211

తే. పాండవులతండ్రి మరణించుపట్ల వారిఁగన్న బిడ్డలకన్నను మిన్నగాఁగఁ
బెంచి విద్వాదు తెల్లఁ కెప్పుచినాఁడు, విష్ణు డిట్లు పేషించు టచేల రాజ. 212

తే. సమరమున రెండు తెగలును జచ్చుకంటె, వారిరాజ్యభాగంబును వారి కొనఁగి
క్షీరసీరములట్లు గా వారు మీరు, కలసిమెలసి సుఖంపుడు కారవేంద్ర. 213

వ. మీవలన నెన్నిపాట్లు పడినను వారు నీచరణసామీప్యమున నివసించఁ దలంచిరి
వారిపాలు వారి కొనఁగవేని తిప్పక సమరమున కేతెంతు రందు వారికి విజయము
సిద్ధాంత మనుకృష్టమగు ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియె. 214

సీ. నీతిదాయక మగునీదువాక్యంబుల, నేకాగ్రీబుద్ధితో నేను వింటి
నీవచించినరీతి నేఁ జేయ నైతిని, జింతించుచుంటి నాస్వాంతమందు
నానందనుండును నే నెన్ని చెప్పిన, వినకుండె నోయరవిదనాభ
సంధి యనంగ నసహ్య మొందుచు నుండె, వానియెదుట నేను బలుకఁ జాల

తె. నీవు కరుణతో వానికి నితిఁ దెలిసి, భరతవంశము సాఁకుము సరిసిజాతు
యనిన ధృతరాష్ట్రవాక్యముల్ వినిమహాత్ముఁడైనహరిసుయోధనునితో ననియెన్దిట్లు.
తే. మూఁడులోకములందునఁ బూజ లొందు, భరతవంశమగుదుజనించువాఁడ వ్రతి
నావీదురాగ్రీహ మిందు నీ కేలఁ గలఁగె, నిరుదెగలమేలుఁ గోరుచు నే వచింతు. 215

ఉ. కారున నావాక్యములు సావధానచిత్త మ్మున నాలకింపుము. 217

తే. పాండవులు నీకు భ్రాతలు వారు నీకు, కీడు నేయఁ దలంపరు కోడఁకాఁడ
యట్టివారి నిట్లొనరింప న్యాయ మగునె, వారు మీరుఁగలసియుండవలయు నెపుడు.

ఉ. పాలును నీరు పోలికను వారలు మీరును నున్న సర్వభూ
పాలును మీకు దాను లయి వర్తిలు చుందురు పాండవేయులగా
తమమనం దెదుర్కొనఁగ నన్యులశక్యము గాదు గాన నీ
నీలును గోరునుంటి నిదీ మేదనినాయక నమ్మింపవే, 216

- తే. నీకతంబువలనను ననేకజనులు, నాశనంబును బండుట న్యాయ మటవె
శాంతనవముఖ్యు లెల్లరు సంధి సేయ, నలయు నని పల్కుచుండిరి తెలియ వింటు.
- చ. జనవర పాపకార్యమును సల్పంగ బోకుము ధర్మ మొచు నీ
జనకుండు చెప్పినట్లుగను సల్పంగ నుండుము పాడురాజనం
దనులెడ భ్రాతృభావమున దద్దయు సంధి నొనర్చి సౌఖ్యమున్
గను మనువాసుదేవునకుఁ గౌరవనాధుండు పల్కు నొక్కతోన్. 221
- క. గురుభీష్మాదులు నన్నున్, నిరతంబును దూరుచుచు నీవును నట్లే
పరుషములఁ బల్కుచుంటివ, యరయపు నిజమైనవృత్త మంబుజనాభా. 222
- సీ. వననివాసమునకుఁ బంపితి మని కిన్క, వారలే మముఁ జూప నచ్చుచుండ్రు
ధర్మసూనుండు మహాత్మాహముతోడను, సుబలాశ్మజునితోడ జూప మాడె
నుర్విరాజ్యాదుల నోడిపోవఁగ మేము, గరుణ నిచ్చితిమి మాపరమలక్ష్మీ
మరల రెండవసారి మఱి జూదమున నోడి, ద్వాదశాబ్దంబులు వనమునందు
- తే. నొక్కయేట నజ్ఞాతము నొనర సలున, వలయు నన సమ్మతము బొంది వార లెల్ల
విధివశంబునఁ బోయిరి విషివములకు, నిందు నాదుత ప్పేమున్న దిందరేక. 223
- ఉ. తుత్రీయవంశమందునను జన్మము నొంది పరాక్రమంబునన్
ధాత్రీనిఁ బోవుచుంటి నెటు ధర్మపథంబున నున్నవాడ లో
కత్రీయ మేలునాకిపుడు కయ్య మనంగను భీ! కల్గనా
శత్రుల నాజిలోఁ దునిమి సర్వమహీతల మేన యేలుదున్. 224
- తే. పాండవులశౌర్యమునకును భయముఁ బొంది, సంధి కిచ్చగించు నేను సమరమందు
శత్రువుల నెల్ల గెలిచెద శౌర్య మలర, నట్లు కాదేని స్వర్గమం దలరువాడ. 225
- వ. రిపుల నోర్చి సర్వసర్వంసహాపట్టభద్రుండనై నిరంకుశముగా రాజ్య మేలుదు లేదేని
వీరస్వర్గ మలంకరింతు ననుదుర్యోధనునివాక్యముల కాగ్రహపడి వనజాత్ముడు
సభ్యుల కిట్లనియె. 226
- క. కులనాశముఁ దనవలనన్, గలుగు నేనుచుఁ దలఁపకుండఁ గయ్య మొనర్పన్
దలఁచెడు నీదుష్టాత్ముని, గులనాశకు విడుచునెడలఁ గులవృద్ధి యగున్. 227
- తే. దాన దోన మింతైనను గాని లేదు, నీచుఁ డగు కంసుని వధించి నేను మున్ను
శత్రులంబు రక్షించితి దాని నెల్ల, నెఱిగియుంటిరి నేఁ జెప్ప నెల్ల నింకఁ బడి 228
- వ. అంత విచిత్ర! వీర్యాత్మజుండు గాంధారిని, రావించి దుర్యోధనునకు హితంబుఁ
జేప్పఁ బుత్రులైన సామ చెప్పిన నెల్ల సమ్మత్యు.

రాల మొనర్చుట కామితం బగునెడ, నాపదల్ గలుగు మీయందఱకును

ఆ. నీవు నిశ్చయముగ నేకార్య మైనను, జేయఁ దలఁచినట్లు చేయఁ గలవు
భండనంబునందు బంధుత్వముకన్న, సంధి చేయ మేలు జనవరేణ్య. 210

ఉ. కారవు లెల్ల జచ్చినను గల్గును దుఃఖము నీకుఁ బొండవుల్
బోరునఁ గూల దుఃఖమును బొందఁ గలఁడవు గాన నియ్యెడ
వారలరాజ్యభాగమును వారల కీయుము వార లెల్ల నిన్
జేరి భజించి యుండుటకుఁ జిత్తము నిల్పిరి కారవేశ్వరా. 211

తే. పొండవులతండ్రి మరణించుపట్ల వారిఁగన్న బిడ్డలకన్నను మిన్నగాఁగఁ
బెంచి విద్వాదు లెల్ల తెప్పించినాఁక, విష్ణు డిట్లు పేక్షించు టదేల రాజ. 212

తే. సమరమున రెండుతెగలును జచ్చుకంటె, వారిరాజ్యభాగంబును వారి కొనఁగి
క్షీరసీరములట్లు గా వారు మీరు, కలసిమెలసి సుఖంపుఁడు కారవేంద్ర. 213

వ. మీవలన నెన్నిపాట్లు పడినను వారు నీచరణసామీప్యమున నివసంపఁ దలంచిరి
వారిపాలు వారి కొనఁగవేని తప్పక సమరమున కేతెంతు రందు వారికి విజయము
సిద్ధాంత మనుకృష్ణునకు ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియె. 214

నీ. నీతిదాయక మగునీదువాక్యంబుల, నేకాగ్రీబుద్ధితో నేను వింటి
నీవచించినరీతి నేఁ జేయ నైతిని, జింతించుచుంటి నాస్వాంతమందు
నానందనుండును నే నెన్ని చెప్పిన, వినకుండె నోయరవిందనాభ
సంధి యనంగ నసహ్య మొందుచు నుండె, వానియెదుట నేను బలుకఁ జాల

తె. నీవు కరుణతో వానికి నీతిఁ దెలిసి, భరతవంశము సాఁకుము సరసిజాతు
యనిన ధృతరాష్ట్రవాక్యముల్ వినిమహాత్ముఁడైనహరిసుయోధనునితోననియెనిట్లు.

తే. మూఁడులోకములందునఁ బూజ లొందు, భరతవంశమగుదుజనించువాడె ప్రతి
మీదురాగ్రీహ మిందు నీ కేలఁ గలిఁగె, నిరుదెగలమేలుఁ గోరుచు నే వచింతు. 215

ఉ. కావున నావాక్యములు సావధానచిత్త మ్మున నాలకింపుము. 217

తే. పొండవులు నీకు భ్రాతలు వారు నీకు, కీడు సేయఁ దలంపరు కోడెకాడ
యట్టివారి నిట్లొనరింప న్యాయ మగునె, వారు మీరుగలసియుండవలయు నెపుడు.

ఉ. పాలును నీరు పోలికను వారలు మీరును నున్న సర్వభూ
పాలురు మీకు దాను లయి వర్తిలు చుందురు పొండవేయులగా

ఆలమునం దెదుర్కొనఁగ నన్యులశక్యము గాదు గాన నీ
మేలును గోరుచుంటి నిదీ మేదనసోయెక నన్యుతింపనే.

తే. నీకతంబువలనను ననేకజనులు, నాశనంబును బలమట న్యాయ మటవె
శాంతనవముఖ్యు లెల్లరు సంధి నేయ, నలయు నని పల్కుచుండిరి తెలియ వింటు.

చ. జనవర పాపకార్యమును సల్పంగ బోకుము ధర్మ మొంచు నీ
జనకుండు చెప్పినట్లుగను సల్పంగ నుండుము పాడురాజనం
దనులెడ భ్రాతృభావమున దద్దయు సంధి నొనర్చి సౌఖ్యము
గను మనువాసుదేవునకుఁ గౌరవనాధుండు పల్కు నల్కుతోక. 221

క. గురుభీష్మాదులు నన్నున్, నిరతంబును దూరుచుండు సీవును నన్నే
పరుషములఁ బల్కుచుంటివ, యరయవు నిజమైనవృత్త మంబుజనాభా. 222

సీ. వననివాసమునకుఁ బరిపిరి మని కిన్క, వారలే మముఁ జూప నచ్చుచుండ
ధర్మసూనుండు మహాత్మాహముతోడను, నుబలాశ్మజునితోడ జూద మాడె
నుర్విరాజ్యాదుల నోడిపోవఁగ మేము, గరుణ నిచ్చితిమి మాఁగరమలక్ష్మి
మరల రెండవసారి మఱి జూదమున నోడి, ద్వాదశాబ్దంబులు పనమునందు

తే. నొక్కయేట నజ్ఞాతము నొనర సలుస, వలయు నన సమ్మతము బొంది వార లెల్ల
విధివశంబునఁ బోయిరి విషినములకు, నిందు నాదుత ప్తేమున్న దిందిరేత. 223

ఉ. తుత్రీయవంశమందునను జన్మము నొంది పరాక్రమంబునన్
ధాత్రీనిఁ బోవుచుంటి నెటు ధర్మపథంబున నున్నవాడ లో
కత్రీయ మేలునాకిపుడు కయ్య మనంగను భీక కల్లునా
శత్రుల నాజిలో దునిమి సర్వమహితల మేన యేలుదుక. 224

తే. పాండవులశౌర్యమునకును భయముఁ బొంది, సంధి కిచ్చగింపను నేను సమరమందు
శత్రువుల నెల్ల గెలిచెద శౌర్య మలర, నట్లు కాదేని స్వర్గమం దలరువాడ. 225

ప. రిపుల నోర్చి సర్వసర్వంసహాపట్టభద్రుండనై నిరంకుశముగా రాజ్య మేలుదు లేచేని
వీరస్వర్గ మలంకరింతు ననుదుర్యోధనునివాక్యముల కాగ్రహపడి వనజాత్ముండు
సభ్యుల కిట్లనియె. 226

క. కులనాశముఁ దనవలనన్, గలుఁగు ననుచుఁ దలఁపకుండఁ గయ్య మొనర్ప
దలఁచెడు నీదుష్టాత్ముని, గులనాశకు విడుచునెడలఁ గులవృద్ధి యగుక. 227

తే. దాన దోన మింతైనను గాని లేదు, నీచుఁ డగు కంసుని వధించి నేను మున్ను
దత్కులంబు రక్షించితి దాని నెల్ల. నణిగియుంటిరి నే జెప్ప నేల నింక. 228

ప. అంత విచిత్ర వీర్యాత్మజుండు గాంధారిని రావించి దుర్యోధనునకు హితంబు
జేమఁ బుటికొల్పిన నామె చెప్పిన వెల్లవమ్మయ్యె. 229

సీ. దుర్యోధనుం డంత దుశ్శాసనాదుల, శోడ సభాస్థలి వీడి పోయి

పనుదేవతనయుని బంధించునెడలను, కోరలు వీసిన క్రూరనగ్న

ములువోలె బాండుపుత్రులు చిక్కగల గని, తలపోయుచుండిరి ఖలులు నారు

సాత్యకి యారహస్యంబుల గ్రహించి, వాకిట సైన్యముఁ బడలపఱచి

తే. భార్తరాష్ట్రప్రియత్నము వైత్యభంజననకు భీష్మాదులకు నెల్ల వినఁగఁ దెలిసె

నాంబికేయుఁడు భయమున నాత్మజన్ము, నటకు రావించి దూఁపించె సధికముగను.

వలంత శ్రీకృష్ణుండు గేలిసేయుచు దుర్యోధనున కిట్లనియె.

231

—శ్రీకృష్ణుని విశ్వరూపము సాక్షాత్కరించుట—

తే. నేన యొక్కరుఁ డనుకొని నీవు నేఁడు, నన్ను బంధించఁగా నెంచి యున్నవాడ

వరయు మీ ట్లెందఁ అండిరోయరయుమనుచు, విశ్వరూపముచూపించెవిశ్వమయుఁడు.

తే. కురుపితామహముఖ్యులు పరమపురుషు, విశ్వరూపము గనుఁగొని వినుతిఁ జేసి

సంతసంబున మునిగిరి సభ్యు లెల్ల, మూర్ఖు గనిరి గాంధారేయముఖ్యు లెల్ల. 232

మ. భగవంతుం డగుదేవకీసుతునివిశ్వాకారముం జూడఁ గాఁ

దగుఁ బుణ్యం బొనరించినట్టిఘను లాధన్యాత్ము లైనట్టియా

పగసూనుండును ద్రోణుఁడున్ విదురుఁడున్ వారల్ మహాపాపనున్

జగదాధారునిఁ జూడఁగా నొరులకున్ శక్యంబె ధాతీసర్థిన్.

234

క. ఆకలకలము నిద్వి పృథ్వీకాంతుఁడు విదురుఁ బిల్చి విదురుఁడ చెపుమా

యీకలకల మే మనవుడు, శ్రీకృష్ణునివిశ్వరూపచిత్రం బని మనన్.

235

ప. విశ్వేశ్వరుండు విశ్వరూపముఁ జూపించుచుండె నని విని యాంబికేయుండు ఎమకుళిత

కరకమలుండై జగదీశ్వరు నిట్లు ప్రస్తుతించె.

236

సీ. ఓజగద్రీతుక రాజీవలోచన, నాయందు. దయఁ బూని వలిననాథ

సీవిశ్వరూపము నేఁ జూడఁగా నాకు, లోచనము లొసంగు లోకనాథ

యని వేఁడుకొనుటయు వనజోదరుఁడు దివ్య, దృష్టి స్రవించించె దేజ మలర

విశ్వరూపంబును వీక్షించి ధృతరాష్ట్రుఁ, డతిభక్తితోఁ గొనియాడి పలికె

తే. దేవ సీరూపుఁ జూచినదృష్టితోడ, నీచలోకముఁ జూడంగ నేను గోరఁ

గన్ను లెప్పటియట్లుగాఁ గ్రోల వలయు, ననిన హరిమాయఁ గను లెప్పటిట్లులయ్యె.

తే. విశ్వరూపము హరియించి శాశ్వతుండు, యాంబికేయునాసతిఁ గొని యాపగాత

మాజముఖ్యులు దనుఁ గొల్వఁ దేజమలరఁ, బోయెఁగుంతిగృహమునకు శ్రేయముగను.

అంతఁ బుండరీకాక్షుండు గుంతికి నమస్కరించి కౌరవసభావిశేషములఁ దెల్పిన

నాయమ్మ తనపుత్రులకుఁ జెప్పఁ జూచి కేవలములుఁ జెలిసినంత శ్రీహరి కుంతియను
మతినిఁ బొంకపునన్నిఁ కేవల సాంగమంబు వచ్చినభీష్మద్రోణవిదురాదుల
వెనుకకుఁ బో నియోగించి రహస్యముఁ జెప్పఁ గలదు. ఇంతవఱకు రా నియో
గించి తనయరదం బెక్కించుకొరి రహస్యంబున రాధేయునితో మాధవుం
డి ట్లనియె.

239

—కృష్ణుడు కర్ణుకు హితోపదేశము చేయుట—

ఉ. భానునిదివ్యమంత్రమునఁ గావనమూర్తివి నీవు కుంతికిన్
సూనుండనై జనించిన సూతసుతుంశపు గావు పాంశురా
ఘోషులలోఁ బ్రధానుడవు గోకులం గుం గూడ రాంగఁజే
సేను ధరాతలంబునకు ని న్నొసరించెన సార్వభౌముఁ గాన్.

240

తే. చక్రవర్తి వీ నగుదువు సంతసమునభర్మరాజాదిసోదరుల్ నిర్మలమున
నిన్ను సేవింతు) పాంచాలి నిశ్చయముగఁబరిణయంబగు ని న్నార్వణతనిఁగాంగ.

241

వ. అనిన శ్రీధరునకు రాధేయుం డిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చె.

242

నీ నే నిది ము నింటి నిఖిలలోకేంద్రం, కుంతీమహాదేవి కొలనుదరిని
ననుఁ గని నీటిలోనను విడనాడెను, చూచుకు గొరకి సూతపత్ని
పాలు ద్రావిన వాడఁ బసినాడు కాపు, చూతునకే నేను సుతుండ నంద్రు
సరగ నే నిష్పడు చక్రవర్తి నయిన, లోకులు నవ్వరా లోకనాథ

తే. అధిరథాదులు ననుఁ జెంచి రట్టివారి, ఋణము నే నెట్లు పుట్టును ననజనాథ
సూతుం డనిన న్నసూయతోఁజూడకుండె, కమ్మునటుచూచెనీసు యోధనుఁడునన్ను

తే. నన్ను నమ్మి యతఁ డనికీ నమ్మితిం చె, గర్భుం డర్జును గెల్చెడుగాక యనుచు
నట్లు నను నమ్మి యుండినయతని విడిచి, నేను నచ్చట ధర్మమా నీరజాక్ష.

244

నీ. దేవధర్మసుతుండు గీతే.తిం డై యొప్పు, సోమకనందన సోమదమ్మ
నలుగురుసోదరుల్ చెలంగ ఋత్విజులును, నీ పుషద్రష్టవై నెఱపు చుండఁ
గురుకుమారశతంబుగూడఁజులు గాంగ, యజ్ఞము నెఱవేలు యాదవేంద్ర
దాన సత్యతిపవిత్రం బగునీకురు, తే. త్రిమునందునఁ జివ్వ నలిపి

తే. నన్నుఁ బోలువా రెందఱో నాకమునకు, నరుఁగువారలు శ్రీకృష్ణ పరమపురుష
నాదుహితము గోరి పచించువాఁడ వీవ, యట్లుచేయవైతి విచార మయ్యెనాకు.

245

వ. అయ్యవరంబున.

246

తే. మాటు పల్కంగలేకను మాధవుండు, భానుసుతునకుసెల విచ్చి పంపి వైచె

సాత్త్వికమేతుః ఉయవరచక్రగమః, పాంశుశాసనుమాగుచుచు 247
 బ. అంతః గుంతికేవి కర్ణుని దనకుమాగు దని నిజంబు తెల్లి యునుచు మా గుంతిక
 గాక యని ధాశీరథీతీరంబునఁ జపంబొనర్చుకాసేనుని నెమిసా 248
 డామె కభివాదన మొనర్చి కులగోత్రీనామము తెలిసిగొనిన వాడొక్క కుమారు
 రాశీర్వదించి యి ట్లనియె. 249

—కుంతి కర్ణునితో సంభాషించుట—

చ. వినుము కుమార తొల్లియగవిందహితక్ష బహిరుగు నేను గా
 తనయుడ వై జనియించితివి తండ్రి విసంగదె నాగుమాట 250
 యనుజాలఁ జేరి సౌఖ్యముల నందుము నీ విఁక చక్రవర్తివై
 జననతమై పొనర్చు గురుజాంగల మేలుము శారశేన్వరా. 249
 ఆ. ధార్తరాష్ట్రీకును ధర్మరాజాదుల, కీపు ప్రభున నయ్యు బోధిపు మయ్య
 సూతసుతుడ వనుచు నాతండ్రి నీ కేల, తమ్ములందు జేరఁ దనయ రమ్ము. 250
 వ. పాండవులంజేరి పూజ్యసామ్రాజ్యమేలుకొ మ్మనుగుంతికదేవీకి గట్టుకొ ట్లని ను. 251
 క. నమ్మించితి దుర్యోధను, నమ్మానవనాగు విడిచి యమ్మా యింగ నా
 తమ్ములతోఁ జేరినయెడ, నెమ్మొయి నిందించుచుందు తెల్లగు నన్నున్. 252
 జే. అర్జునుడు సరాక్రమశాలి యగును గాన, వానివిక్రమమునకును నేను వెఱచి
 వచ్చి తినను కళంకము పడఁగ జాలఁ, దమ్ములను జేరఁజాల నోతల్లి నేను. 253
 వ. నేను దప్పక కురురాజునకై నీకుమారులతోఁ బోరుదు నీవు శ్రమపడి వచ్చితివి కా
 వున నర్జునుం దప్ప నలువురుకొడుకులు దలఁపడినను నేను జంపఁ జాల నని ప్రియ
 గావించి. 254

తే. పంచపాండవులందునఁ బార్థు డీల్లు, నెడల నే నుండువాడ నే నీల్లునెడల
 వార లయిదుగు రుండువా రారువురగు, కొడుకు లనుమాట నీ వింకవిడుపుమమ్మ
 ప. అంతః గుంతి శోకించి యర్జునుం దప్ప నల్వర రక్షింపు మని చేతఁ జేయి నేయి
 చుకొని యాతనిం గొఱిలించుకొని తనగృహమ్మున కేగె నంతః గృష్ణుగ డుపప్లా
 వ్యపురిఁజేరి పాండవేయుల సందర్శించి యి ట్లనియె 255

—కృష్ణుడు పాండవులదరి కేతెంచుట—

చ. సంధి యొనర్చఁగాఁ దలఁచి చాలఁ బ్రయత్న మొనర్చినాడ నా
 యంధసృపాలవాక్యముల నాత్మజుఁ డేమియు నాలకింపకే
 బంధువధంబుఁ జేయుటకుఁ బాల్పండె గావున ధర్మనందనా

బంధువు లంచు నెంచ కింక వారలతో నమరం బొనర్చుమా.

258

తే. కొరవులనభలోనను గలుగునట్టి,నర్వవృత్తాంత మెఱిగించె జక్రధరుడు

సమరమునకు సిద్ధమొనర్చునైన నమనుడు, ధర్మదేవతారూపుడు ధర్మరాజు. 259

వ. కురుకులనాశోద్యోగమునకై యెందమున విచారించి యెట్టకేలకు కృష్ణభీమపార్థుల

పేరగణమున యెందన మొనర్చు బ్రయత్నించు చుండె నయ్యెడ. 260

—కురుపాండవుల సమరోద్యోగము.—

తే. పాండవులకు సాహాయ్యముపడెడుకొఱకు,సాత్యకియుఁ జేదిధారుణీజాని యైన

ధృష్టకేతు వేతెంచెను వృష్టివర్షు, లేగుచెంచిరి సంగరోద్యోగమునకు. 261

వ. మఱియు యెందనందనుండు హాదేవుడును కేకయనాథుడును స్వప్నవృష్ట

దుర్యోధనుని విరాటభరణమణుడును బాండ్యభూమిశ్వరుడును ననేకవేల

రాజులు చతురంగబలములతో నేతేర నేడతొహిణు లయ్యె నంత. 262

తే. సైన్య మెంతయు గూడుక నకలభాగ,ములుగ విడతీయఁబడియుండెఁబోరఁదొడఁ

యొక్కొక్కభాగమునను నొక్కొక్కచోరు నధినాథుఁగాఁజేసిపెరియుచున్న.

తే. యుద్ధశాస్త్రుఁడెతుండు మహాగ్రమూర్తి,శత్రుభీకరుఁ డైనవిత్రీమూర్తి

కుంభజునిఁ జంపఁగా హామకుండమందు,నైనభుజవిర్యవిక్రీముం డనఘయశుఁడు.

వ. అట్టిశృంగద్యముని నర్వసేనాధిపతిగా నభిషేకించి రంత నర్వసేనల సిద్ధపఱచి

ధర్మసందనుండు సంకృదననుదనుం జూచి యిట్లనియె. 263

తే. నవ్యసాచి ని వీనర్వసైన్యములను,గంటికిని తెప్పఁబోలెను గాచుచుండు

మనల నెల్లరఁ గాపాడు మాధవుండు,గాన జయలక్ష్మీ మనకును గలుగుఁ గాక. 264

వ. అంత శుభముహూర్తంబున ధర్మరాజునానతి భీమనకులసహదేవులు తమతమను

దంబు నాననులైరి వార్ధుడు శ్వేతాశ్వంబులఁ బూన్చినరథారోహణం బొనర్చె

గృష్ణుండు జిష్ణునకు సారథియై రథంబుఁ దోలుచుండె సమరోత్సాహంబున యు

వీరు గొనర్చుసహనాదములు మిన్న ముట్టుచుండె నెల్లరుఁ గురుక్షేత్రసమీ

మందు హిరణ్యవతీనదీసమీపంబును జేరి రయ్యవనరమ్మున. 265

సీ. కరిపురమందునఁ గౌరవాధీశ్వరుం,డీవార్తఁ దా వినియెంతయేని

నర్వసేనలఁ గూర్చి సైన్యాభి కెల్లను,ద్రోణభీష్మాదుల రూఢి మీఱ

దండనాయకులుగాఁ దా నియమించెను, నన్ని బలంబుల నారయుటకు

గాంగేయు నధిపతిఁ గా నొనరించెను,నర్వసైన్యంబులసహితుఁ డగుచు

తే. బయలు వెడలి కురుక్షేత్రప్రాంతమందు,రమ్మ మగుప్రదేశంబున రాణ లెనఁగ

సాత్త్వికమేతుః ఉయివరచక్రగరుః, పాంశుభాజకుమారుః సాత్త్వికమేతుః. 247
 ప. అంతః గుంతీనేవి కర్ణునిః దనకుమారుః ఉని నిజంబుః తెల్లి, యువకుః మాన్యుః ఉద
 గాక యని భారతీరంబునఁ జపం బొనర్చుకాసీనుని నచిసా... నిర్మలమౌ
 డామె కభివాదన మొనర్చి కులగోత్రనామము తెలిసిగించిన నాయుమ్మ కుడరా...
 నాశీర్వదించి యి ట్లనియె. 248

—కుంతి కర్ణునితో సంభాషించుట.—

గ. వినుము కుమార తొల్లియరవిందహితుఁ జరిగియు నేను గా
 తనయుఁడ నై జనియించితివి తండ్రి వినుంగదె నానమాట ని
 యనుజాలఁ జేరి సౌఖ్యముల నందుము నీ విక చక్రవర్తి నై
 జననతమై పొనర్చు గురుజాంగల మేలుము కారశేషరా. 249
 ఆ. భార్తరాష్ట్రులకును ధర్మరాజాదుల, కీవు ప్రభువ వయ్యు బోవు మయ్య
 సూతసుతుఁడ ననుచు నాతండ్రి నీ కేల, తమ్ములందుఁ జేరఁ దనయా రమ్మ. 250
 ప. పాండవులంజేరి పూజ్యసామ్రాజ్యమేలుకొ మ్మనుగుంట దేవికి గట్టుని ట్లనియె. 251
 క. నమ్మించితి దుర్యోధను, నమ్మానవనాథు విడిచి యమ్మా యిగ నా
 తమ్ములతోఁ జేరినయెడ, నమ్మియి నిందించుచుండు రెల్లగు నన్నున్. 252
 తే. అర్జునుఁడు పరాక్రమశాలి యగును గాన, వానివిక్రమమునకును నేను వెఱచి
 వచ్చి తినను కళంకము పడఁగ జాలఁ, దమ్ములను జేరఁజాల నోతల్లి నేను. 253
 ప. నేను దప్పక కురురాజునకై నీకుమారులతోఁ బోరుదా నీవు శ్రీమపడి వచ్చితివి కా
 వున నర్జునుం దప్ప నలుపురుకొడుకులు దలఁపడినను నేను జంపఁ జాల నని ప్రతీన
 గావించి. 254

తే. పంచపాండవులందునఁ బార్థుఁ డీల్గు, నెడల నే నుండువాఁడ నే నీల్గునెడల
 వార లయిదుగు రుండువా రారువురగు, కొడుకు లనుమాట నీ వింకవిడువుమమ్మ
 ప. అంతః గుంతి శోకించి యర్జునుం దప్ప నల్వర రక్షింపు మని చేతఁ జేయి వేయి
 చుకొని యాతనిం గొఁగిలించుకొని తనగృహమ్మున కేగె నంతః గృహ్మం దుపష్టా
 వ్యపుఁడేరి పాండవేయుల నందర్పించి యి ట్లనియె 255

—కృష్ణుడు పాండవులదరి కేటెంచుట—

ప. సంధి యొనర్చఁగాఁ దలఁచి చాలఁ బ్రయత్న మొనర్చినాఁడ నా
 యరిధన్యపాలవాక్యముల నాత్మజుఁ డేమియు నాలకింపకే
 బంధువధంబుఁ జేయుటకుఁ బాల్పఁడఁ గావున ధర్మనందనా

బంధువు లంచు నెంచ కిక వారలతో నమరం బూనర్పమా.

258

తే. కౌరవులనభలోనను గలుగునట్టి,నర్వవృత్తాంత మెఱిగించె జక్రధరుడు

సమరమునకు సిద్ధమొనర్పసైన్య మనుడు, ధర్మదేవతారూపుడు ధర్మరాజు. 259

ప. కురుకులనాశోద్యోగమునకై డెందమున విచారించి యెట్టకేలకు కృష్ణభీమపార్థుల
పేరణమున ధండన మొనర్ప బ్రయత్నించు చుండె నయ్యెడ. 260

—కురుపాండవుల సమరోద్యోగము:—

తే. పాండవులకు సాహాయ్యముపడెడుకొఱకు,సాత్యకియుఁ జేదిభారుణీజాని యైన
ధృష్టకేతు వేతెంచెను వృష్టివర్షు, లేగుచెంచిరి సంగరోద్యోగమునకు. 261

ప. మఱియు ఒరాసంధనందనుం డగంహదేవుడును శేకయరాక్షసులకు సైన్యమృష్టు
దుపదాదులును విరాటధరారమణుండును బాండ్యభూమిశ్వరుండును ననేకవేల
రాజులు చతురంగబలములతో నేతేర నేడక్షౌహిణు లయ్యె నంత. 262

తే. సైన్య మెంతయు గూడుక సకలభాగ,ములుగ విడఁతీయఁబడియుండెఁబోరఁదొడఁ
యొక్కొక్కోభాగముందున నొక్కఁ జొక్క,పీరు నధినాథుఁగాఁజేసి బెలయుచుండు.

తే. యుద్ధశాస్త్రుఁడెఱిఁగెడు మహాగ్రమూర్తి,శత్రుభీకరుఁ డైనవిత్రీమూర్తి
కుంభజానిఁ జంపఁగా హోమకుండమందు,నైనభుజవీర్యవిక్రీముం డనఘయశుఁడు.

ప. అట్టివృష్టద్యముని నర్వసేనాధిపతిగా నభిషేకించి రంత నర్వసేనల సిద్ధపఱచి
ధర్మనందనుండు సంకృదననుదనుం జూచి యిట్లనియె. 263

తే. నవ్యసాచి నీ వీనర్వసైన్యములను,గంటికిని తెప్పఁబోలెను గాచుచుండు
మనల నెల్లరఁ గాపాడు మాధవుండు,గాన జయలక్ష్మీ మనకును గలుగుఁ గాక. 264

ప. అంత శుభముహూర్తంబున ధర్మరాజునానతి భీమనకులసహదేవులు తమతమయః
దంబుల నాసేనులైరి వాఙ్ముడు శ్వేతాశ్వంబులఁ బూన్చినరథారోహణం బూనర్ప
గృష్ణుండు జిష్ణునకు సారథియై రథంబుఁ దోలుచుండె నమరోత్సాహంబున యు
వీరు సొనర్చుసింహనాదములు మిన్న ముట్టుచుండె నెల్లరుఁ గురుక్షేత్రసమీ
మందు హిరణ్యవతీనదీసమీపంబును జేరి రయ్యవనరమ్మున. 265

సీ. కరిపురమందునఁ గౌరవాధీశ్వరుం,డీవార్తఁ దా వినియెంతయేని
నర్వసేనలఁ గూర్చి సైన్యాళి కెల్లను,ద్రోణభీష్మాదుల రూఢి మీఱ
దండనాయకులుగాఁ దా నియమించెను, నన్నిబలంబుల నారయుటకు
గాంగేయు నధిపతిఁ గా నొనరించెను,నర్వసైన్యంబులసహితం డగుచు

తే. బయలు వెడలి కురుక్షేత్రప్రాంతమందు,రమ్మ మగుప్రదేశంబున రాణ తెనఁగ

సంగరోత్సాహభరితు లై సరగ వారు, విడిసియుండిరి జగ దేకపరు లచట. 268

వ. పదునొకం డక్షిణిణులతో దుర్యోధనాదులును నేడమహామూల్యం బాంధవులును
గురుక్షేత్రప్రాప్తిమున విడిసి యుండిరని విని బలరాముం డేమించి పాంధవులచే
మర్యాద లొంది ధర్మరాజు నపలోకించి యిట్లనియె. 269

సీ. మీరును గౌరవుల్ పోరితంబునకయి, యాయిత మైతి రోయవనినాథ
దురము గాకుండగ నిరుదెగలకుఁ గూడ, సంగి నల్పు మటంటి శౌరితోడఁ
గాని యట్లాతండు కావించఁ డాయె మీ, యందునఁ బోలెకుండగుటఁజేసి
యైన లీలామానుషాకారయుతఁ డగు, సతఁ డెటుంగనిగర్మ మవనిగలదె
తే. జయము మీకు నిక్కంబుగా జరుగుఁ గాక, నావలనగదాయుధ్ధమునకాబ్రహ్మఁ
డైనదుర్యోధనునిచావు నేను జూడఁ, బాల తీరయాత్రలకును జనెడువాడ. 270

వ. అని బలరాముండు కృష్ణయుధిష్ఠిరానుమతిఁ దీర్థసేవ కరిగె. 271

తే. ఆకురుక్షేత్రమందున నాలమునకు, నుభయబలములు సమకూరి యుండునేళ
నానుయోధనుండు నులూకుఁ డనెడువానినొక్క నిని ధర్మజునిదరి కొనరఁ బంప.
వ. సమరమునకు సిద్ధపడుఁ డని యుధిష్ఠరున కెఱింగింప దుర్యోధనుం డులూకునిఁ బం
పెనని విని ధృతగాష్ట్రుండు సంజయుం డిది సంజయ! యులూకుండు ధర్మరాజు
దులతో నేమనియెనో వినవలతు నన సంజయుండు ప్రిచిత్రుటద్యున కిట్లనియె. 273

సీ. దుర్యోధనానుమతుండై యులు కుండు, పాడుకుమారులపాలి కరిగె
పాంచాలుఁడువిరాటప్రముఖులు గొలువంగ, రంజిల్లినాథర్మరాజుఁ గాంచి
దుర్యోధనుండు నీతోఁ గొన్నిమాటలఁ, బలుకంగ ననుఁ బాపె బాధిసేనని
చిత్తమందు నసూయఁ జెందక విన మయ్య, యనుండుధర్మజుఁడులూకునకుననియె
తే. నీవు భీమి జెందగ నేల నీచుఁ డాసు, యోధనుండు చెప్పవనునుడులోయులూక
సందియములేక చెప్ప నీ విం దనంగ, నాయులూకుఁ డిట్లని పల్కె సతనితోడ. 274

సీ. సంగరం బిష్పడు సంప్రాప్త మైనది, నాడు సంజయున కి వాడినట్టి
మాట లెల్లను మాహృదయంబునఁ, దగిలియే యున్నవి ధర్మరాజ!
మీరాజ్యభాగము మీకొసంగనియల్కు, ద్రౌపదీపరిభవదైన్యమునును
బావుకొనఁ దలంచి బలఁగంబుతోడను, మీ రరుఁదెంతురు పోరఁ దొడఁగి

తే. ఎంతయో మోదమందితి నింక మనకు, సంగరం బిది తప్పదు సత్వరమున
యుద్ధిసన్నద్ధులై మీర లుండ వలయు, మాపరాక్రమమెల్లను రేప కనుఁడు. 275

శు. రణరంగంబున దోణభీష్ముల మహావృజ్ఞ నివ్రోకింపుండే

యని వారిర్వుతో నెఱుంగునిమాయాఖండలప్రోద్ధులు

దును జీవించగలేదు వాయుజును మాదుశ్వాసనుం జరిపి యా

తనిరక్తంబును గొల్లెవారడ ననియెక దధ్యంబుగాఁ జేయనా.

276

తే. ఘల్లులుడు గాంజీవము దాల్చి నచ్చుచుండఁ జక్కెనుడు సారథ్యమునలుపుచుండ

మేము వెఱచి మీరాజ్యము మీ కొనంగువార మనుకొంటిరా యది వట్టిమాట.

సీ. అవిధం బగు నని యాత్మ నెంచుగరా, దానాడు నిండుసభాస్థలికిని

బాంచాలి నీడుకదచ్చియు వలఁగినిమ్మునులమహావిక్రమం బ

దెందు బోయెను రాజ్య మే నెచ్చుకటించు, నుత్సవగరు కేగి మహితయశుడు

వంటలవాఁడయ్యె వాయుతనూజుండు, సాగుడు పేజీహాసమును దాల్చి

తే. కన్య మొందరి మీ రట్లు గాని కేసు, మాధవు డెంతయేనియు మాయఁ బన్ను

నెడల సాగెడు మామొద్ద నితయేని, విన్నవించుచునుంటి నే నున్నదాని.

278

క. వదిలేలక్కణ్ణ మూర్తులు, విదేహిష్టనులు గూడి నచ్చించ గానీ

మది గొంచెపేని జరిగెను, నదమద మొగ్గించ గలకు శత్రులు నెల్లన్.

279

వ. అట్లు కురు రాజువాక్కులు జెప్పర ముహురకు నోపారు డిల్లెయె

280

తే. నీవు పోయి రాజువాక్తో నిట్లు లనుకు, కృష్ణసారథ్య మునవట్టిక్రీడిరథ మ

దెచ్చటకు నీవు పోయి నచ్చటకును, నిన్ను మెబడించుటంచు నెఱుంగ జెప్పు.

వ. అంత నులూకుండు వారియనుమతిఁ గౌరవేంద్రనకుఁ గృష్ణవాక్యము లెఱిగించె

గౌరవహంకారులు యుద్ధగర్భస్థలైయుండ గానెయుండు కరపులో నతిరథమ

హరథుని నిరూపించి కష్ట నర్థరథుండు పై తెలిపి పాడపులో నతిరథమహరథుని

నిరూపించి దుర్యోధనున కిట్లెఱు.

282

తే. పాండవులపైన్యమును జుపువాడఁ గాని, సాహ జూని శిఖిరిని సమరమునఁ

బాణముని నానయిన నేయునాపైఁగ, మఱి కేరు వేయగఁ జూచి యానోదగి.

వ. అనిన దుర్యోధనుడు ప్రసాదనాదకుఁ కరుణిభాషిపై బాణములయోగించి నాన

మేమన గానెయు, కిట్లు పాండవులను నిశ్రవీప్యకు నిరూప ముందరి

గాఢీరాజకన్యలను కువ్వరను దెచ్చితి నగ దాబ సామ్యుని నరియించె ననుట వి

దానిని వానికడకు బంపితి వాఁ డామె నొల్లకున్న నాబ మఱిగాదరి కేతెంచె

నన్యాసక్తహృదయ యగురాకన్యనునమ్ముకనుఁ బొక్షి నేయ నన నాబ నమ్మ జూచ

దపం బూనర్చి శ్రీ మై ప్రసాదకుఁ బన్నించి పిమ్మట పూజాకర్ణు డనుమునివలన

బురుషత్వ మొందె స్త్రీలను స్త్రీపూర్వులను స్త్రీనాములను నేను మార్కొనఁ
జాలఁస్త్రీపూర్వుండగుశిఖండితో నేనుబోరఁజాల నన దుర్యోధనుం డొక్కింత విచా
రించె.

284

తే. సర్వసేనాసమేతులై సంగరమును నలుప విరుజ్జేవారును జెలఁగుచుండి

చెన్నుమీఁతెడు నీకురుక్షేత్రమందు సమర కేళీవిశారదుల్ కార్యధనులు 285

ప. భీమార్జునులును గవలును ద్రౌపదేయాభిమన్యుఁడొక్కఁడును ద్రుపదవిరాటా
దినమస్తరాజన్యులు పాండవపక్షపాతులై యుద్ధసన్నద్ధులై యుండి రని చెప్పిన వై
శంపాయనుం గాంచి జనమేజయుం డవ్వలివృత్తాంత మెఱింగింపు మని కోరుటయు.

ఆ శ్వా సాంతము.

ఉ. భారతవర్షమందునను బ్రస్తుతికెక్కిన గ్రంథకోటిలో

భారతకావ్య మెంతయును బావన మైనదిగాఁ దలంచి యీ

భారతసత్కథామృతము వ్రాసి ప్రభుత్త మ నీ కొనంగితిన్

గారుణికాగ్రగణ్య యిది గైకొనవే గిరిజామనోహరా!

287

గద్యము—ఇది కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి

పుత్రికయును, కల్లూరి వేంకటసుబ్బరాయఁడుగారి

పత్నియును, రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాది గ్రంథకర్త

యును అగు విశాలాక్షమృచే

రచియింపబడిన భారత

కథామృతమునం

దుద్యోగపర్వము.

శ్రీరమేశ్వరార్య మస్తు.

(శ్రీ శ్రీ శ్రీ)

భారతకథామృతము.

వీష్ణువర్ణము.

—:—

- క. శ్రీకారుణ్యవయోనిః! లోకాతీతశ్రావ లోకేశ్వర! ది
వ్యాకార! భక్తరక్షక! కైకాం దయతోడ మమ్ము గావు మహేశా! 1
- వ. జనమేజయజననాథునికు వైకుంఠానుకముని నాథుం డిట్లు చెప్పఁ దొడంగె. 2
- కురునాండవల సమరసన్నాహము—

- సీ. కౌరవయోధులు కయ్యము నేండుగ, వచ్చిరి సేనాధిపతులవలన
నేయేపనులవారు చేయంగ వలయునో, చెప్పంగఁ బడిరి వా రప్పగిదిని
సమరసదీనునుఁ డాకురుసైన్యవా రాశిచంద్రునిఁ బోలె బ్రబలుచుండె
గుంభసంభవుఁడును గొమహిండు శృపుఁడును, శకునిశత్రులు సైన్యసహితు లగుచు
తే. సంగరోత్సాహమూర్తులై పొంగుచుండ్రు, పరంగ యదుభూషణుఁడుకృతవర్మమైధ
వుండు విందానువిందులు వండిమఁగలు, సోమదత్త భూరిశ్రవసులును మఱియు. 3
- తే. తనర భగదత్తుఁడునుబృహస్పతుఁడుగోస, లాధిపుఁడు సుదక్షుఁడును నమితవీర్యుఁ
డామహిష్మతీశుఁడు నీలుఁ డాచుర్య, మొదలు గాంగలవారలు భూమివరులు. 4
- వ. సాల్వసౌవీరాధినాథులును నక్తంశు లగునలుంబునహలాయుధులును గౌరవపక్షపా
తులై యుద్ధసన్నద్ధులై యుండి రంత రానా జగుదుర్యోధనుండు దుశ్శాసనున
కిట్లనియె. 5

- సీ. పగతుఁడసైన్యము పరిమార్చుభారము, దేవవ్రతుం డది తా వహించె
మనల నాతఁడు గాచు మనమెల్ల నాతనిఁ, గాపాడఁగా వలె నేపు మీఱఁ
బొండవసైన్యము పరిమార్చఁ గలను శి, ఖండిని నిర్జింపఁ గట్ట మనుచు
మన కౌతఁడు వచించె గనుక సాతనిపై శి, ఖండి గాకుండఁగాఁ గావవలయు
తే. అనుచు దుర్యోధనుఁడు పల్కు నంతలోనఁ, గురుకుమారశతం బెల్ల గూడి మూగి
యమరసదీనునునకు వారు కృమము మీఱ, బాసటయిలుచుండిరిప్రాధి చెలఁగ.
సీ. పాండుతనూజులు బలగ మెల్లను గూడి, సింహనాదంబులఁ జేయుచుండె
పదతాడనంబున వసుధ బీటలు వాఱ, గడఁ దాల్చె భీముఁ డుగ్గింబు గాంగ
తైలశాసనుఁడు ముక్త సమ్మతి విచ్చు కి, రీటుచు ధరియించి దీటు గాంగఁ
బాశుపతాస్త్రము భవ్యగాండీనిను, వనదుశరంబులఁ దాల్చి మఱియు
తే. దేవతల్లరవంబున దిక్కు లలరఁ, జక్కొధరుఁడు సారథ్యము నలుపుచుండ

- శ్వేతవాహనుఁ డరిపుభీకరుండు, నమర మొనరింప నిలిచె నాసమయమందు. 7
- తే. సంగరోత్సాహనిపుణులై శత్రువులను, వీరవాక్యముల్ కలుకుచు ధీరులైన
రిపుగజాంకుశములఁ బోలె విపులబలులు, మాడ్చినందను లున్నందు సమర మొనర్చు.
- తే. అవల వివిధాస్త్రపాణులై యాలమందు, నెదురుపడు శత్రువుల నెల్ల మద మడంచి
యమపురికి బంపుడ మటుంచు నమితకోపముననుసాధద్రోహాసీతనయు లుండి. 9
- సీ. పాంచాలనాథుండు బలమూర్తి మాతస్వండు, శాంతనవునిమృత్యు సమునిఖిండి
సాత్యకిమొదలుగా నకలోర్నినాథులు, చేకితానుండను కేచిభుండు
యరివీరమర్దనుం డాఘతోత్కచుండను, సంగ్రాహిణులకు పోరా న్నహుతిరి
పైన్యాభిక్తలుఁ బాంచాలునిసుతుండు శృష్టద్యుండు పాపుడై చక్క నిలిచె
- తే. నిట్లు లిరుతెగవారలు నెంచి యుండి, పోరానూపైవి నానలు వదిలి వైచి
శత్రువులఁ దనుమాడు నుత్సాహమునను, కలహులకును సంసిద్ధులై బలుచుండి.
- వ. అంత నజాతశత్రుగిండు శతకృతుపుత్రుగిం గాంచి యిట్లనెను. 11
- క. మనబలముల కన్నను గురు, జనవతిబల చుధిక మయ్యె శాంతనవుం డా
ఘనబలమున కధిపతియై, తనరెడ్డ వారలను గొల్వఁ దరమా మనకుక. 12
- తరలము. అనిన నవ్వుచు నర్జునుండను నగ్రజారిపుష్పవైశ్యకుక
గనిన భీతిని బొందఁ బోకుము గౌరవేంద్రుఁ డవగ్ముడై
తనరెడ్డ గావున నెంత వైశ్యము దాను గల్గిన నామం
దున జయంబది సీకుంగల్గును దొల్లి నారదు డిట్లనె. 13
- వ. ధర్మహీనులకు వైశ్యమధికముగా నున్నను ధర్మవంతుల స్వస్వైశ్యముతో రిపులఁ
బరిమార్తు రని చెప్పె మఱియు. 14
- సీ. భండనంబున గదాదండంబు ధరియించి, పోరెమిక్ భీముని భుజబంబు
నీ వెఱుంవె వాని నేరు మా రొక్కరును, వినుము శృష్టద్యుండును శిఖిండి
వారి శౌర్యంబును బాహుపరాకృతి, మీ వెఱుంగనిదొకో భూవరేణ్య
యభిమన్యుడ్రోదేమాడిపైఁగిబలులు వారి శౌర్యముల కెవ్వార లెచును
- తే. శాత్రువోద్వేజితంబు బవిత్రమైన, గాండినమునకు తెక్కలు కలిగె నపుడు
దేవ దేవు కటాక్షము తేజరిల్ల, మనకు జయమునఁ గొదవేమి మనుజునాథ. 15
- తే. ఇంతె కాక నీచక్రమ మీ వెఱుంగవు, నీ వలిగిన ముల్లోకము నెత్తి నచ్చు
నడలజయముఁ గాంచెదవీపుపుడమినాథ, యనుండును తానహమును బాంచాలనాథునినుతుండు
- వ. శాత్రువుల కసాధ్యం బగు యచల పూహముఁ బన్ను మని ధృష్టద్యుండున
కనుజ్ఞ పోనంగిన వతం డటొనరించె నంత నజాతశత్రుండు. 17

- నీ. వాయునందనపరిపాలితులై యుండు, సాత్యకిమత్స్యపాంచాలవిభులు
దక్షిణోతరముల దగ నిల్చి యుండిరి, కత్తిరక్షీతుఁడు శిఖండి భీష్ము
ముందుగా నిలుచుండె మోహరం పోరింపఁ, గాలుఁ ద్రవ్వదు నుండె లీలఁగాగ
నిరుతెగవారును దురమొరింగి, సంసిద్ధులై యున్న సమయమందు
- తే. మ్రోగె భేరిమృదంగముల్ వేగ వేగ, యుద్ధసన్నద్ధుల మయి మే ముంటి మనుచుఁ
జెప్పి కొని రొకరి కొకరు కేవలమెఱయ, నమరకేళీవి నోడు లా సమయమందు .18
- తే. సం రోతాహిమైన యాశనుననుతుఁడు, తనకు డివ్యాయుధము లరదముననుంచి
విషయభూచుండై చేతులు మొగిచ్చి, పాదచారియై భీష్ముని వారి కరిగె. 19
- ప. అప్పుడు. 20

—ధర్మరాజు భీష్మాదులవలన సమరానుష్ఠాతం జగుట—

- క. ఆతని పదకవాలచు లకుఁ భూతలమున శిరముపోక మొక్కి నుతిచెక
తాతా సమరమున కనుజ్ఞాతుండ నై వచ్చినాడ శల వీయఁ గడే. 21
- తే. ధర్మజుని శాంతమునకును ధర్మమునకు, విషయమునకును మెచ్చుచుభీష్ముడనియె
సంతసించితి నత్స నీశాంతమునకు, వర మొకటి వేడు మొనఁగెడు వాడనిపుడ.
- ప. అనిన శంతనసుతజ్యేష్ఠునకుఁ గుంతీసుతజ్యేష్ఠుఁ కిట్లనియె. 22
- తే. గరిమతో నాకు నీవును వర మొనంగు, వాడ వా నెడ వేడుచున్నాడ నేను
దేవయాని నిన్ద్రేచెడు తెఱపు మాకుఁ, దెలుపు మనుఁడు గాంగేయుండు పలికె నిట్లు.
- తే. ఆలమున నన్ను గెలువ సురాసురులును, నాకరంబున బాణ మున్నంతవరకు
పురహారుఁడు నన్ను మార్కొని పోరలేడు, నరు లనఁగ నెంతవారలు నన్ను గెలువ.
- తే. ఈపు కోరిన దాని నీ కిపుడు చెప్ప, సమయ మిది గాదు వేటొక సమయమందు
రమ్ము చెప్పెద నిప్పుడు పొమ్మనంగ, సంతసంబును బొంది యా శమననుతుఁడు.
- ప. భీష్మునకు మొక్కి గురుకృపశల్కులవద్ద సమరాను జ్ఞాతుండై తనబలముం జేర
సర్వసైన్యములతో నిరుతెగలును యుద్ధమునకు గడంగి రంత ధనంజయుండు శ్వేతా
శ్వంబులఁ బూర్చి నరభారోహణ మొనర్చి కపిద్వజం బలరాలఁ గృష్ణ సారథ్య
మొనర్చుచుండ దేవదత్తమును బూరించుచు రంగస్థలమున కేతెంచి శ్రీకృష్ణున
కిట్లనియె.

—శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునకు జ్ఞానోపదేశ మొనర్చుట—

- ఉ. కౌరవులందు నేనిపుడుకయ్య మొనర్చుట వేగిజోడనో
వారల నెల్లఁ జూడవలె వారిజలోచన వారిమధ్య కి

- శ్వేతవాహనుఁ డరిపుభీకరుండు, సమర మొనరింప నిలిచె నాసమయామందు. 7
- తే. సంగరోత్సాహనిపుణులై శత్రువులను, వీరవాక్యముల్ పలుకుచు భీష్మ తైస
రిపుగజాంకుశములఁ బోలె విపులబలులు, మాద్రసంకను బుండు సమం మొనర్చు.
- తే. అవల వివిధాస్త్రపాణులై యాలమందు, నెదురుపడు శత్రువుల జెల్లి మద మడంచి
యమపురికి బంపుడ మటుచు నమితకోపముననుసాదద్రాహ్మణీతనయు లుండి. 9
- సీ. పాంచాలవాఘండు బలమూర్తి మాత్స్యండు, శౌరేన ప్రసిష్యుత్వా నశుశిఖండి
సాత్యకిమొదలుగా నకలోర్నినాథులు, చేకితాచూడనా కేమిజు
యరివీరమద్దెను డాఘతోత్కచుండును, సంగ్రాహిణులగు పోతా సహాయుని
సైన్యాభిక్షల్లఁ బాంచాలునిసుతుండు శ్వప్తద్యుమ్నండు గొప్పై చక్క నిలిచె
- తే. నిట్లు లిఖితైవారలు నెంచి యూ, వాణిగుంబైని నెలలు నవలి నైచి
శత్రువులఁ దెనుమాడు నుత్సాహమునకు, గణాంకుడు సంసిద్ధులై బలుచుండి.
- ప. అంత నజాతశత్రుండు శతకృతుపుత్రుండు గాంచి యుల్లము. 11
- క. మనబలముల కన్నను గురు, జనపతిబల మధిక మయ్యె శౌరతనవుం డా
ఘనబలమున కధిపతియై, తన రేఖ వారలను గొల్వె గదపూ మనకున్. 12
- తరలము. అనిన నవ్వుచు నష్టమండను సగ్రీవారిపుష్పైశ్వరున్
గనిన భీతిని బొందఁ బోకుము గౌరివేద్రుఁ డనన్మండ్రై
తనరే గావున నెంత సైన్యము దాను గల్గిన నాలము
దున జయంబది నీకుఁగల్గును దొల్లి నారదు డీటన్. 13
- ప. ధర్మహీనులకు సైన్యమధికముగా నున్నను ధర్మపాలు స్వస్థసైన్యముతో రిపులఁ
బరిమార్తు రసీ చెప్పె మఱియు. 14
- సీ. భండనంబున గదాదండంబు ధరియించి, పోరెమిన్ భీముని భుజబాంబు
నీ వెఱుంపె వాని నేరు మా రొంగురు, వినుము శ్వప్తద్యుమ్నుండును శిఖండి
వారి శౌర్యంబును బాహుపరాక్రమ, మీ వెఱుంగనిదొకో భూనరేణ్య
యభిమన్యుడ్రావదేయాదిహైడింబులు వారి శౌర్యముల కెవ్వార లెరుగు
- తే. శాలిగోద్యేజితంబు బవిత్రమైన, గాండివమునకు తెక్కలు కలిగె నపుడు
దేవ దేవు కటాక్షము తేజరిల్లి, మనకు జయమునఁ గొడువేమి మనుజునాథ. 15
- తే. ఇంతె కాక నీషిక్రమ మీ వెఱుంగవు, నీ వలిగిన ముల్లోకము నెత్తి నచ్చు
నడలజయముఁ గాంచెదవీపుపుడమినాథ, యనుండునుత్సాహమును బొందెయమసుతుండు
- ప. శాలివుల కసాధ్యం బగు యచల పూహము బన్ను మని ధృష్టద్యుమ్నున
కమన్జునొనరిన వరండు భూనరించె నంత నజాతశత్రుండు. 17

నీ. వాయునందనపరిపాలితులై యుండు, సాత్యకిమశ్వస్వపాంచాలపథులు
దక్షిణోతరముల దగ నిచ్చి యుండునీ, కక్షిరక్షితరచు నిఖండి భీష్మ
ముందుగా నిలుచుండె మోహరిం పడ కించు. గాలుఁ గ్రవ్వమ నుండె లీలంగాగ
నిరుడెగవా ను దురకె. రింగు, సునీర్హులై యున్న శమయమున

తే. మౌగె భేరిమృదంగముల తేగ తేగ, యుద్ధశస్త్రస్థూ మయి మే ముంబి ముచుచు
జెప్పి కొని రొకరి కొకన శని మెజుచు, నకులకేదీనిలోను లా నమో ముందు .18

తే. సంహృత్సాహియై నా నమో నమో, తనకు దివ్యాముఖము లరచనుననుంచి
విజయభూమియై శివరాత్రి మొగిల్చి, నావహామై భీష్ముని వారి కరిగె. 19

వ. అప్పుడు. 20

—ధర్మరాజు భీష్మానుచలన సమరానుష్ఠానం కనుట—

క. అతని పడకనూలున కను భూతలమున కిరిమహాత మొక్కి నుకించె
తాతా సమరమున కను, జ్ఞాతుండ నై వచ్చివాడె కల పేయె గడె. 21

తే. ధర్మరాజు శాతమునకును ధర్మమునకు, విజయమునకు మెచ్చునాభీష్ముండనియె
సంతసించితి నత్స నీశాంసమునకు, వర మొకటి వేడు మొసంగెడు వాడనిపుడె.

వ. అనిన శంతనసుతశ్చేష్టునకుఁ గుంతీసుతశ్చేష్టుఁ కిట్లనియె. 22

తే. గరిమతో నాకు నీవును నర మొసంగె, వాడె వా నెడ వేడుచున్నాడ నేను
దేవయాజి ని గైలిచెడు లెఱపు మాకుఁ, దెలుపు మనుడు గాంగేయుండు పలికె నిట్లు.

తే. ఆలమున నన్ను గెలువ సురాసురులును, వాకరంబున బాణ మున్నంతవరకు
పురహరుడు నన్ను మార్కొలి పొరిలేడు, నరు లనంగ నెంతవారిలు నన్ను గెలువ

తే. ఈవు కోరిన దాని నీ కిపుడు చెప్పు, సమయ మిది గాదు వేటొక సమయమందు
రమ్ము చెప్పెద నిన్నకు పొ మ్మనంగ, సంతనంబును బొంది యా శమనసుతుండు.

వ. భీష్మునకు మొక్కి గురక్కపశల్మ్యాపద్ధ సమరాను జ్ఞాతుండై తనబలము జేరె
సర్వసైన్యముతో నిరుడెగలును యుద్ధమునకు గడంగి రంత ధనంజయుండు శ్వేతా
శ్వంబులఁ బూన్చి సరథారోహణ మొనర్చి కపిధ్వజం బలరాలఁ గృష్ణ సారథ్య
మొనర్చుచుండ దేవదత్తమును బూరించుచు రంగస్థలమున కేతెంచి శ్రీకృష్ణున
కిట్లనియె. 27

—శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునకు జ్ఞానోపదేశ మొనర్చుట—

ఉ. కౌరవులందు నేనిపుడుకయ్య మొనర్చుట వేరితోడనో
వారల నెల్లఁ జూడవలె వారిజలోచన వారిమధ్య కి

తేరును బోవని వ్యునుచుఁ దెల్పినఁ దేవకియనుఁ డయ్యెడన్

గారననేన న్బునుఁడు కన్యనగా నరచంబుఁదోలినన్.

28

సీ. కాంతేయుఁ డంతట కంచెబలమును, దేతిపారంగఁ జూచె దిక్కులందు
బంధుల నిష్ఠాఁ బాత్రుల బాత్రుల, మామలఁ దండ్రిల మాతులులను
దాతల గురువుల దాతృవయ్యెల, సర్వజనులఁ జూచి సవ్యసాచి
కడువిచారముతోడఁ గనుకెక్కువఁ జూచి, సలికె నాతడు మూఢభావు నట్లు

తే. స్వజననఁగూరమునకును శింకఁగల్గె, మూఢుఁ డైనదుర్వ్యధనుమూలమునను
సంగరింబు నాటిల్లెను బునినాథ, యేమిచేయుదుఁగృష్ణ నా కెఱుంగఁ జెప్ప. 29

తే. భంజనము చూడఁగా నొకట వడకుచుండె, గాండివముచేతజాతె దుఃఖముకలిగె
బంధువధమును నేనలుంగఁ జాల, వాసుదేవ నే నేమియుఁ బల్కుఁజాల. 30

తే. ప్రజలసేమముకై కదా భంజనమ్ము, సలువ నెంచిన వార మీజనము లెల్ల
శాశితరములవలయు సంగరమునఁ, జచ్చువారుకదే దేవ చక్రహస్త. 31

సీ. బంధుజనంబుల నధియించి యారత్త, మున నిండియుండిన భూతలంబు
నేలిన నేమి యి చేలకుండిన నేమి యుద్ధము నొనరింప నోయి కృష్ణ
దేవేంద్రుడవిని చెచ్చియిచ్చినఁ గాని, బంధువధ మొనర్పఁ బాలుపడను
కరము లాడవు కూరికర్కం బూర్వంగ, భార్తరాష్ట్రులువారు ధనదురాశ

తే. రాజ్యభాగము నొనంగక రణమునకును, బంధువధమునకును వారు పాలుపడిరి
దుష్టుల స్థానమిచ్చినఁ దొయజాత, మనము సమర మొనర్చుట మంచి దగునె. 32

క. మనము సయాదాక్షిణ్యము, లను విడి యుద్ధమున వారలను జంపు నెడన్
మన కేమిలాభ మయ్యెడు, నగభా యుద్ధంబుఁ జేయ నని పల్కె రహిన్. 33

క. అని పల్కుటకంపయునకు, వనజోదరుఁ డప్పు డిట్లు పల్కెను బెలుచన్
యనిచేయ దయంబున వి, ట్ల నునెడ రాజులకు ధర్మహాని కుమారా. 34

తే. స్వజననఁగూరమునకును శింక నొంది, భంజనము నేయ నని నీవు పల్కు టేల
రాజధర్మము గా డిది రాజపుత్ర, లెమ్ము భీతివిడిచి సమరమ్ముచేయు. 35

తే. సమరమందఁగఁ జచ్చుట క్షక్తియులకుఁ, బరమధర్మము గావునఁ శార్థనీవు
మోహమును విడనాడి యాయాహవంబు, సలుపు మనుకృష్ణునకు సవ్యసాచిపలికె.

తే. ఈకులక్షయమునకును రోగ గడగినఁ, బాప మబ్బును బుణ్యంబుఁ బరిహరించు
సరకకూఁవాసముఁ గల్గు నందతనయ, కావునను రాజ్యమునకును గాంతునేయ, 37

మ. మఱియుఁ గురువృద్ధులగుల్చి రాజ్యభాగము లనుభవించుట కన్న వారిని నమ్ము

తించుచు బిఠాటన మొనర్చి జీవించుట శ్రేష్ఠ మనుగుడాకేసునితో హృషీకేశుం
డిట్లనియె. 38

తే. నీవు చంపకున్న నీవీరవర్మలు, నాదుచేతఁ జచ్చినట్టివారె
శంకవిడిచి నీవునమరం బొనర్చుము, పాండురాజతనయ భస్మచరిత. 39

వ. శోకసంవిగ్న విషాదమానసుడును గరుణా స్వాంతుడై శరతరాసమాలివిడిచి రథం
బునఁ గూర్చున్న వానవాత్మజునకు వాసుదేవుండు సరమజ్ఞానోపదేశ మొనర్ప ని
ట్లనియె 40

చ. తెలిసినవార లెవ్వరును దీనికిఁ జింతిలఁ బోన రెష్టమన
దెలియనివానిపోలికను దీనుండవై యిటు లాడ నొప్పునా
యలఘుండ భారతాన్వయుండవై యిటు పల్కుట లాలకించి యా
యలతులు నవ్వుచుండు రిక నర్జున లెమ్ము రణమ్ము చేయనూ. 41

తే. మానవుండు చనిపోయిన వానియాత్మ, నాశముచు బొందఁ బోనను నరవరేణ్య
వీర లెల్లరుఁ జచ్చిన వీరియాత్మ, చావ చిక నమరరాసును నలుపు మయ్య. 42

చ. పరమపవిత్రీమూర్తి యగుపాండునృపాలుని నొడనుండవై
దురమునుగాంచి భీతిలుచు దుష్టులఁబోలె వచింప నొప్పునా
నరవర రాజ్య మొండఁగ రణం బొనరింపుము శత్రునిర్గమున్
బారి పారిఁ జంపి కీర్తులను బొందఁగజే ధరలోన భారతా. 43

తే. నీవరాక్రమమునకు మున్ నీదురిపులు, భీతిపడువారు నీ విట్లు నేతువేని
వార లెల్లరు నవ్వెడువార లట్లు, నవ్వింఁ బరాభవముగాదె నరవరేణ్య. 44

తే. సమరమందునఁ జచ్చిన శాశ్వత మగు, స్వర్గలోకమునందున సౌఖ్య మబ్బు
వైరులను గెల్పు నెడలను భౌధిమీఱ, రాజ్య మేలంగవచ్చును రాజపుత్ర. 45

వ. అని పార్థునకుఁ బరమజ్ఞాన మగువాక్యము లనేకములుచెలిపి తత్వజ్ఞానోపదేశ మొ
నర్చిభగవద్గీతల నుపదేశించి విశ్వరూపము చూపిన శ్రీకృష్ణవరమాత్ము ననేకవిధ
ములనన్ను తించి నవ్యసాది యజ్ఞానము వాసి జ్ఞానియై వీరసమర మొనర్ప నంసి
ద్ధుం డయ్యెనయ్యవనరమ్మున. 46

—కురుపాండవులయుద్ధము —

సీ. గాంగేయునిర్మితఁ గౌరవసైన్యము, పాండవసైన్యము భంజనమున
మూర్ఖునియొండొరుల్ ముఱిశరవర్షము, కురిపించు చుండిరి ఘోరముగను
శంకతననూనుని శౌర్యపరాక్రమున్, గని భీతిఁ జెందిరి జనము లెల్ల
పాండులనూజులు భయ మొందు చుండిరి, దుశ్శాసనాడు లాదురమునండు

తేరును బోసని మృదుచుఁ దెల్పినఁ దేవకిసూనుఁ డయ్యెడన్
గౌరవనేన నర్జునుఁడు కన్గొనఁగా నరదంబుఁదోలినన్.

28

సీ. కాంతేయుఁ డంతట కౌరవబలమును, దేటిపారఁగఁ జూచె దిక్కులందు
బంధుల మిత్రులఁ బౌత్రుల బుత్రుల, మామలఁ దండ్రిల మాతలులను
దాతల గురువుల భోక్తృలఁజేయుల, సర్వజనులఁ జూచి సవ్యసాచి
కడువిచారముతోడఁ గమలేశ్వరునిఁ జూచి, పలికె నాతడు మూఢభావు నట్లు
తే. స్వజనసంహారమునకును శౌకఁగల్గె, మూఢుఁ డైనదుర్యోధనుమూలమునను
సంగరంబు వాటిల్లెను జలజనాభ, యేమిచేయుదుఁగృష్ణ నా కెఱుంగఁ జెప్ప. 29

తే. భండనము చూడఁగా నొడల్ వడకుచుండె, గాండివముచేతజాతె దుఃఖమ్ముకలిఁగె
బంధువధమును నేనలుపఁగఁ జాల, వాసుదేవ నే నేమియుఁ బల్కఁజాల. 30

తే. ప్రజలనేమియుకై కదా భండనమ్ము, నలుప నెంచిన వార మీజనము లెల్ల
శాతశరములపాలయి సంగరమునఁ, జచ్చువారుకదే దేవ చక్రహస్త. 31

సీ. బంధుజనంబుల పధియించి యారక్త, మున నిండియుండిన భూతలంబు
నేలిన నేమి య దేలకుండిన నేమి యుద్ధము నొనరింప నోయి కృష్ణ
దేవేంద్రుఁడవిని చెచ్చియిచ్చినఁ గాని, బంధువధ మొనర్పఁ బాలువడను
కరము లాడవు కూరకర్కం బానర్పంగ, ఛార్తరాష్ట్రులువారు ధనదురాశ
తే. రాజ్యభాగము నొసంగక రణమునకును, బంధువధమునకును వారు పాలుపడిరి
దుష్టుల స్థానరించినఁ దోయజాతు, మనము సమర మొనర్చుట మంచి దగునె. 32

క. మనము దయాదాక్షిణ్యము, లను విడి యుద్ధమున వారలను జంపు నెడన్
మన కేమిలాభ మయ్యెడు, ననఘా యుద్ధంబుఁ జేయ నని పల్కె రహిన్. 33

క. అని పల్కుధనంజయునకు, వనజోదరుఁ డప్ప డిట్లు పల్కెను బెలుచన్
యనిచేయ భయంబున ని, ట్ల నునెడ రాజులకు ధర్మహాని కుమారా. 34

తే. స్వజనసంహారమునకును శౌక నొంది, భండనము నేయ నని నీవు పల్కు టేల
రాజధర్మము గా దిది రాజపుత్ర, లెమ్ము భీతివిడిచి సమరమ్ముచేయు. 35

తే. సమరమందునఁ జచ్చుట త్పత్రియులకుఁ, బరమధర్మము గావునఁ బార్థనీవు
మోహమును విడనాడి యాయాహవంబు, నలుపు మనుకృష్ణునకు సవ్యసాచిపలికె.

తే. ఈకులక్షయమునకును యేఁ గడగినఁ, బాప మబ్బును బుణ్యంబుఁ బరిహరించు
వరకకూపవాసముఁ గల్గు నందతనయ, కావునను రాజ్యమునకును గాంతునేయ, 37
మరియుఁ గురుకృష్ణులగుల్ని రాజ్యభాగము లనుభవించుట కన్న వారిని నమ్ము.

తిందుచు బిఱుటన మొనర్చి జీవించుట శ్రేష్ఠ మనుగుడాకేసునితో హృషీకేశుం
డిట్లనియె. 38

తే. నీవు చంపకున్న నీవీరవర్షులు, నాదుచేతఁ జచ్చినట్టివారె
శంకవిడిచి నీవునమరం బొనర్చుము, పాండురాజతనయ భవ్యచరిత. 39

ప. శోకనంవిగ్న విషాదమానసుండును గరుణా స్వాంతులై కరకరానములువిడిచి రథం
బునఁ గూర్చున్న వానవాత్మజునకు వాసుదేవుడు పరమజ్ఞానోదేవ మొనర్చ ని
ట్లనియె 40

చ. తెలిసినవార లెవ్వరును దీనికిఁ జింతిలఁ బోవ లేళ్ళుడున్
దెలియనివానిపోలికను దీనుడవై యిటు లాడ నొప్పునా
యలఘుడ భారతాన్వయుడవై యిటు పల్కుట లాలకించి యా
యలతులు నవ్వుచుండు రిక నర్జున లెమ్ము రణమ్ము చేయునూ. 41

తే. మానవుఁడు చనిపోయిన వానియాత్మ, నాశమును పొందఁ బోవను నరవ రేణ్య
వీర లెల్లరుఁ జచ్చిన వీరియాత్మ, చావ దిక నమరంబును నలుపు మయ్య. 42

చ. పరమపవిత్రమూర్తి యగుపాండునృపాలుని సంజనుండవై
దురమునుగాంచి భీతిలుచు దుష్టులఁబోలె వచింప నొప్పునా
నరవర రాజ్య మొండఁగ రణం బొనరింపుము శత్రున్వర్గమున్
బారి పొరిఁ జంపి కీర్తులను బొందఁగదే ధరలోన భారతా. 43

తే. నీపరాక్రమమునకు మున్ నీదురిపులు, భీతిపడువారు నీ విట్లు నేతునేని
వార లెల్లరు నవ్వెడువార లట్లు, నవ్వినఁ బరాభవముగాదె నరవ రేణ్య. 44

తే. సమరమందునఁ జచ్చిన శాశ్వత మగు, స్వర్గలోకమునందున సౌఖ్య మబ్బు
వైరులను గెల్పు నెడలను భౌధిమిఱ, రాజ్య మేలంగవచ్చును రాజపుత్ర. 45

ప. అని పార్థునకుఁ బరమజ్ఞాన మగువాక్యము లనేకములుదెలిపి తత్వజ్ఞానోదేవ మొ
నర్చిభగవద్గీతల నుపదేశించి విశ్వరూపము చూపిన శ్రీకృష్ణపరమాత్ము ననేకవిధ
ములనన్ను తించి నవ్యసాచి యజ్ఞానము వాసి జ్ఞానియై వీరసమర మొనర్చ సంసి
ద్ధుం డయ్యెనయ్యవసరమ్మున. 46

—కురుపాండవులయుద్ధము—

సీ. గాంగేయునిర్మితిఁ గౌరవపైన్యము, పాండవపైన్యము భంశనమున
మార్కొనియొండొరుల్ మఱిశరవర్షము, కురిపించు చుండిరి ఘోరముగను
శంతననూనుని శౌర్యపరాక్రమున్, గని భీతిఁ జెందిరి జనము లెల్ల
పాండుతనూజులు భయ మొందు చుండిరి, దుశ్శాసనాదు లాదురమునందు

తే. భీమసేను నెడర్కొని విక్రమమునఁ, బోరుచుండి దుర్యోధనుముదముఁ గాఁగ
ద్రావదేయాభిమన్య లాతనికి బాస, టైచిలిచి యుండి వారల ట్లాసమయము. 47

ప. రిపుసైన్యమున వా రెల్లవివిధాస్త్రప్రయోగ మొనర్చు చుండి రంత 48

సీ. భీష్మునితోడను విజయుండు పోరెను, దుశ్శాసనుని మఱి దుర్ముఖునియు
మాద్రదేయు లచ్చడు మార్కొన దుగ్గిదావి, పుత్తుడు గురునితోఁ బోరు చుండె
గౌరవసేనపై నారాచముల్ వైచి, చేకితాసుండు తర్కం దాకి పోరె
భీమసేనసుతుండు భీమబలుండు ఘటో, త్కచుండు మాయాయుద్ధకౌశలుండు

తే. మాయయుద్ధమం దస్త్రముల్ నేయుచుండె, రెండుబలము లివిధమున దండిగాగ
నొకరి కొక్కరు తీసిపోతుండ వారు, పోరుచుండిరి భుజబాగులగుచు. 49

సీ. పాండవసైన్యము పోరుష మేర్పడఁ, గౌరవసేనతోఁ బోరు చుండె
వీరులశిరములు వెన నటకుచు గదా, దండముతోడను విండిచేసి
హయములఁగొల్పుచు హయపారధులఁ జూచి, రథములఁ గూల్చిరి రథన మొనఁగఁ
గరికుంభముల నెల్లఁ గరకరనటకుచు, నలుపు నుండిరి మహానంగరమ్ము

తే. భీష్మపరిపాలితులు కురువీరు లెల్ల, వెనుకఁ దీయుటలే కుండ వివిధగతులఁ
బాండవేయసైన్యాభిని బ్రోధిగదిసి, యుక్కుమెఱచి నట్లుగఁబోరుచుండి వారు. 50
ఆసమయంబున.

11

దుర్యోధనప్రేరితుండు గాంగేయుండు, ప్రళయకాలపురుదుభంగి మెఱసి
శౌర్యముతోఁ వైరిసైన్యాభి నెల్లెను, నాహార మొనఁగెనిజాస్త్రములకుఁ
బాండవులందు నెవ్వారు భీష్మునితోడ, సమర బాసర్పంగఁ జాల రైరి
పౌభద్రుఁ డంతట శాంతనవుం దాకి, తాలవ్వజంబును నేలఁ గూల్చె
సేంహనాదముల్ పాండవుల్ చేసి రంత, క్రోధపరవశుఁ డయి నదికొమరుఁ డపుడు
దాకె నభిమన్యు నతని రథవ్వజంబు, విఱిచి పోరుచు నుండెనవ్వీరుతోడ. 52
అంత సూర్యుండు కిరణములవేడిమిఁ దగ్గించి యవరాంబుధిఁ గ్రుంకె రాగాజు భీష్ము

ఉ. ఆతనిగెల్పునట్టిఁడొకఁడైననులేడు మదియ నెనలో

నాతనిఁ జంపువాఁడ నని యెట్లనుఁ జంబకు నేను నమ్మితిన్

బూతచర్చితముండటను బోడిమి నిల్వంగ లేడు పార్థుఁడున్

నా తల పెట్టు గా నకుజనార్దన నా కెఱిఁగింప నే జయన్.

56

తే. అన్యదేయసాహాయ్యము నాచరింప నచ్చి యున్నారలె నక్షో పాధిపురుగు

వారి భీష్మశరయుల పాలుసేయ, నాకు నిష్ఠములే నయ్య లోకవాధ.

57

ఉ. కయ్యము మానివైచెదరు గాననమందుఁ జరింపఁ బోదు నే

నయ్యఁడ గండమూలముల నాఁకల్పవుత్తును గాఢ్య మేల నో

యయ్య భవస్సహాయమును నందజమున్ దగఁ గోరి నాము నా

నయ్యరవిందనేత్రుఁ డపు హయమపుత్రునితోడ విట్లనున్.

58

తే. వగపుమాను నికార్యమెఱుంగపు నీవు, నరుల లాభీష్మని నెల్ల రని తలఁచకు

కయ్యమునఁ గుశలుండు శిఖండి యతని, నెదురుకొనుఁ జింతఁ పొందుఁగ నేల నీకు. 59

తే. నకలదేశాధిపాధులు సమరముననుఁ, బ్రాణములైన నీయఁగాఁ బూచుకొనిరి

సాత్యకిశ్రమఖులమహాశౌర్యబలును, ని నెఱుంగక యుండు నుపీతలేశ.

60

క. చింతకుఁ జోటియొక నే, న్నాతనియైన యెట్టి మూఁ కౌర్యముతో భూ

కాంతుఁడ నమర మొనర్చును, శాంతనన్దని నెల్లఁగ ఁడు శతమఖమతుఁడున్.

61

వ. అని జలికె నంత నజాతశత్రుఁడు ధైర్యహింసాద్రుఁడు నేనాశ్రితియగున్వృష్టమ్య

ముంగొంచి శాత్రువాభేద్యంబగు క్రొంచన్యాహముఁ బన్న మని సేవీయ నతం

డట్లానరించె నంత గాంగేయుండు.

62

నీ. పాండుకుమారులు జన్నిన యాకొండ, హ్యూహులుకు నచ్యుత నెనంగ

నాహవమందున మోహరులును బన్ని, కంటేయస్థైర్యము గదియు చుండ

సంకులంబగు మహానమరం బాసర్చును, నానమయులున నిష్ఠయుండు

నాతనిని దాఁకి యాతనితేనవై, వివిధాస్త్రశస్త్రముల్ వేయు చుండ

తే. నరగఁ బార్వతుఁ డంత నాచార్యుఁ దాఁకి, ఘోరముగ నాతనిఁగూడి పోరు చుండ

భీముఁ డతనిబాసటయి వెనఁ దలిరై, నెల్లరును బోరుచుండి రహీనబలులు రిరి

వ. అంతఁ గలింగ భూవల్లభుం డగుశ్రీకృష్ణదేవుండు భీమసేనునితోఁబోరె భీముం డాతనిపై

న్యము భస్మీకలలముగావించి వానితమ్ముం డగుభానుమతుం దెగటార్చె నంత. 64

క. ఇరుతెగవారలును గడున్, దురముం బొనరించు చుండి దోర్బలశక్తిన్

బరవీరులఁ దెగటార్చెడు, పరమోత్సాహమున నుండి వా నెల్లరునున్.

65

స. అంత ద్వితీయదిననసాయంత్రమున నమర మాపి యెనరినిబిరంగులు నా-
గి యెరి.

61

దేవప్రియండు తృతీయదినమున, గరుడియొద్దమును బరంగం బన్నెడి
సుధసంభవుడును గొమరుండు గృపుడును, గృతవర్మలుంగు డె యతులిలముగ
నమరమును, బొండుసైన్యమును దాకి, మిక్కుట మగుశక్తి మెఱయుచుండ
వైరులపైఁ గ్రూరనారాచము త్రేవసి, యెందుఁజూచిన నతఁ డందు నుండె

తే. నరులసైన్యమధ్యమున విహారి యయ్యె, బొండువులు భీతితో నూచుకుండు నెడ-
దేవకీనందనుడు జగదీశ్వరుండు, పార్థుని గాంచి యిట్లు పలికె నపుడు.

62

ఉ. ఆలమునందు శాంతనవు నప్ర్రుగురు సుతుని గృపాదుల
గ్రాలంగ నాసుయోధుని గ్రక్కున గెల్చెదనంచుఁ బల్కి నీ
వేలను బేలవైతి విపు డియ్యెడఁ గయ్యము నీవుచేయఁ గాఁ
జూవాకో యట చనఁగ శౌరికి భారతభూషణు డచుకో.

63

వ. కృష్ణా! నే సంతశౌర్యహీనుండఁగాను భీష్మునకు వెఱచితి నని తలంచుకుము రథ-
ము భీష్మున కభిముఖముగా దోలు మన శతం డ స్థానరించె.

64

సీ. గాంధీవియంతట గాంగేయునిదాకి, భుజపరాక్రమమునఁ బోరు చుండె
నతనిరథంబున నఖిలశరంబులు, బూలుపూసినరీతిఁ బోలఁదోచె
మండిండుచు సంత మందాకినీసుతుం, డును ధనుష్టంకారమును బొనర్చి
సంక్రందనసుతువై శరములువైచెను, బొండుసైన్యము భయముచెందఁ

తే. గౌరవులు శాంతనవపరాక్రమమునకును, బరమసంతోషభరితులై పోరుషమునఁ
బొండువులసేనపైనను బడిరి వారు, వీరువారు సమానులై పోరు చుండిరి.

70

వ. పొండుసైన్యము వెన్నిచ్చి పోవుచుండ సాత్యకి వారి నాపి యొక్కపెట్ట గురుసై-
న్యముపైఁ దలఁడఁ గౌరవసింహనాదములు పొండువహానకారము లుప్పతిలై సరి-
తఁ గృష్ణుండు సాత్యకి నవలోకించియిట్లునియె.

వినుమా సాత్యకి నత్యముం బలికితి విశ్వంభరా దేవికి

జననాథాగ్రణి జేతు నీ శమచఙ్గా జంద్రాస్వయేశుక్ రహి

73

క. ధర్మపథబున నిలిచెను, ధర్మప్రద్యపుని సుగుణతత్పురు ననఘు

నిర్మలయశురాజ్యంబున, నర్మలి మీఱుగ వేగ నభిషేకింతు

74

క. అనిపలికి వాసుదేవుడు, తనదుసుదర్శనము చేతధరియించి రహి

ఘనసింహవాదమొనరిం, చెరు రిపునైవ్యంబు భీతి జెందుచు బాఱు.

75

వ పాచజన్యధరుడు పాచజన్యము పూరించి భీష్మునితో బోరువాడ నని యరదంబు డిగ్గ నుతికె.

76

క. పరమోగాకారంబున, బరమేశుడు నేల కుజికి వానిగని యా

కుసుపుతు) లెల్ల భయమున, బరితాపము నొందుచుండి భండనమందున్.

77

వ. అప్పుడు మందాకినీనందచుండు దేవకీనందను నవలోకించి.

78

నీ. దేవ జగన్నాథ దేవకీనందనా, నాయందుఁ గృపబూని నలిననాథ

ననుఁ గృతార్థునిజేయఁగను నెంచికదె సుద, ర్శనము చేతధరించి రథముజేగ్గి

నాపై కుఱుక నెంచినావు లోకేశ్వరా, నాతపంబు ఫలించినది మహాత్మ

రణమున నీచేతఁ దునుగుటకన్నను, వేటొకసుశృతుంబు పృథివిఁగలదె

తే. యనుచు వినయపూర్వకముగ నాపగేయుఁ, డనియె నర్జునుఁ డయ్యెడ నరకము జీసి

వాసుదేవునిపాణిని భక్తిజేత, బట్టుకొని యిట్లు లనియెరు ఫల్గునుండు.

79

నీ. గోపాలదేవ నీకోపము హరియించి, దయబూని శౌంతింపు దైత్యదమన

పాండవకోటితేపవుఁగాదె నీవిట్లు, ప్రతిపథంగ మొనర్చనచ్చు నయ్య

నలివాయ తేక్షణ నన్ను శమింపుము, నీనహాయుంబున కేనునేడు

కారవసేనను జ్ఞానమాత్రమందున, గెలువఁగాఁ గలనయ్య కృష్ణ నేను

తే. నీవు శత్రువధ మొనర్చ నెంచితేని, నను బరాక్రమహీనుఁ డనరె ధరితి

శౌర్య ముర నేనిప్పుడు సంగరమున, శత్రువులఁ దునుమాడెద స్వామి రమ్ము. 80

వ. అంత హృషీకేశుండు గుడాకేశునివాక్యములకు నంతసించి యరదం బెక్కి పార్థున

కు సారథ్యం బొనరించు చుండె.

81

తే. అంత నాల్గవదినమున నర్జునుండు, శౌరిప్రేరేపణంబున సమరమందుఁ

భోరుచుండెను జాహ్నువిపుత్రతోడ, బాహుబలపరాక్రమములు ప్రబలుచుండ. 82

నిరిర్జురు సమరంబున, భోరుచునుండి రతిశౌర్యమున విలసిలుచు

కౌరవులును బాండవులున్, వారిర్జురఁ బాచుచుండి పరమాద్భుతమై.

తే. అంత నపుడు కృష్ణమృగము నాహూతుడ, భృగవందనుని దానికి శౌర్య మరలు
సూరనారాచనుల వైపున పోరి నాని, విగతశీవులగాఁజేసి పీరవరుడు. 84

న. శబ్దము జంత కొచారహరులై ఛాండమాలంబులను గడిచి యభిమన్యునితోఁ బో
రు చుండె నంత. 85

సీ. దుర్యోధనప్రేరితులు కమ్ము లెల్లరు, మిగులు కోపంబున బోలి వారు
శౌర్యముతోడరు సౌభద్రుఁడారిరి, లెక్కనేయక నాతఁడుమ్ము మిగిలి
శరణాశ్రయమునఁ గురుకుమారులఁ గూల్చి, చిత్రహృద్రామము చేయుచుండె
యూగధుని దాకి మారుతసూనుడు, నాతఁడైవైదుమః నవసఁ గూల్చె

తే. రక్తమున నున్నగదచు గరవచుఁ దాల్చి, కురుసమగాహము నెల్లను గూల్చుచుండి
ప్రళయకాలకుడైనఁ బోలె బిగ్గదైవ్యమందు విహరించుచుండె నానంద మలర 86

న. అప్పుడు దుర్యోధనుండు భీమసేనుం జలవడుటయు. 87

క. వారిరువురునుం దలవడి, పారి లొకరికొకరు శిశిపోకుండుగాఁ

గొరవముఖులు కొండలు, రానాజునహాయమైరి రథసము గాఁగక. 88

న. వృకోదరుడు దుర్యోధనుమూర్ఛిల్లి జేసి జలసంధాకుల సేరుఁ గూల్చె నానమ
యమ్మున. 89

తే. అంతఁబ్రాహ్మణిమాధీనుఁ జనిలసుతుని, దాఁక నేత్రంచె నాఘబోత్కచుడు వడిగ
వచ్చి వానిమత్తగజులు వచునఁగూల్చె, నతనిదరిఁ సారపుఁతోఁ నని యొన ర్చె. 90

న. ఎదుఁజూనిన నందే వాయుకుంభనందచుండుమాయాయుధమొనర్చు చుండెనంత 91

తే. సూర్యుడై న్నగిరిజేతె కోభదరినె, చమ్మలెల్లను ముకులింఁచె దాల్మిలేక
నంజకెంబాయలలై రాగమయమందు, గురుపితామహుఁ డిట్లనె గురునితోడ 92

తే. రణముచాలిలె మిహారణు రాతి రమ్మె, మాయసంకులసమరము చేయునట్టి
వాడు మోహింబునఁ బోరవలడు కేడ, టనఁగ రణమునుజూనించి రందటపుడు. 93

న. అంత వైడవదినంబునఁ గురుపాండవులు ప్రభుతకాలమునఁ గాల్గకరిణీ కుముల నెఱ
వేర్చి విజయవాద్యములతో నంగరోత్సాహులై రంగస్థలమున కేతెంచి రంత. 94

ఉ. కారవదైవ్యమందునను గవ్వడి చేరి పరాక్రమంబునక
వైరులరూపుమాపుటయు వాసవసాదనుమును నెవ్వరె
వ్వారలు నిల్వఁజాలకను బాటుచునుండఁగఁ జూచి పల్కె గాం
ధారిమతాగ్రజు పపుడు దైవ్యముతో గురువర్ముఁ గాంచియున్. 95

తే. గురువరేణ్య మాచితిరె ప్పాణునింబును, పాటుచుండిరి మనవారుపానిఁ గాంచి
ఛాండపులలోన మేటి యా వాడుగనఁ, బార్థనేడువధింపఁగ వలయుమిఱు. 96

వ. దుర్గోదగ్రప్రేతాడై ప్రోణాచాక్షుండు పాండవసైన్యముగదిసి వాచుచు విశిఖవరం
పరలు వైచుచుండె నంత. 97

క. ఇరు తెగల వీరనయ్య, శరణంనుట్టములమంట జూబాప్తుని న
త్తిరణములబోలి వెలింకెను, సురలాకాశముననుడి నూచుచునుండన్. 98

చ. విరటన్మహాబలము భీష్మునిదాకెను ఏకమూలకన్
విరటునకున్ సహాయముగ వీరుడు పాన్ధుడు పోవుచుండగా
గురుసుతుఁ డడ్డనూటయును గొంతిసుతుం డరిగీకరుండు యా
గురుబలగంబులన్ ధరణిఁగూల్చుచు నుండెను కౌండ్ల మేర్పడక. 99

తె. అగ్గనాత్మజుఁ డభిమన్యుఁ డమితబలుఁడు, అత్మగతుమారుఁ దాఁక్కిని లలిఁ జెలంగ
తౌర్యమునఁ బోవుచుండెను తౌరియల్లు, ధైరవానిని బోలిన యట్టిఁజేవఁడు 100

తే. అంతట శిఖిరి ధృతరాష్ట్రగ్రగ్రసుతుని, దాకి నొప్పించుచుండెను దర్ప మలర
నపుడు భానుమతుఁడు శక్తిమాన్ధ్రగుంకె, సమరమునుమాచి రెల్ల రావయమందు.

వ. పాండవులంతఁ బ్రత్యూషకాలమున సింహనాదములతో వైరులతోఁ దలపడి రుత.

నీ. భాగీధేయుఁ డవ్వలను క్రాంచప్రాయహ, మును బన్ని పాండవులను గెలిచిన
దుశ్శాసను డొక దుర్మదాదులతోడ, మారుతాత్మజునితో మ రొక్కునుటయు
సామిరియంతట నరగున నరవము, నుండి నేలకుఁగి డండధరుని
కరణ వెలుంగుచుఁ గొరవనేసలో, జొచ్చి యాతఁడుమహానోరు డగుచుఁ

తే. గాలద డనమంబగు గదనుదీప్తి, శత్రుశిరములు చక్కలు నలుపుచుండె
దోమగాఁజనె నంతట ద్రువదనుతుఁడు, కురుకుమారుల నేలకుఁ గూల్చుచుండె 10

వ. ధ్మోద్యముడు మోహన బాణములఁ గొరవులు నిశ్చేష్టితులుగాఁ జేసె నంత. 10

తే. శ్వసనజుఁడు సమీక్షమునఁ గాసాఁచుడు, విమలజలమును ద్రాగి యప్పెనుక మధఁ
విశ్రామవిహారమునకు నుత్తమించి, కురుబలంబును ధరణిపై గూల్చుచుండె. 10

వ. అనమయమ్మునఁ గీవ కాంతకుండు ధార్తిరాష్ట్రాగ్రహన కిట్లనియె. 10

నీ. నీవుచేసినయట్టి నీచకార్యమునకు, ఫలము ననుభవింపవలయు నింకఁ
బరమపతివ్రతఁ బాంచాలతనయకుఁ, బరిభవ మొనరించు ఫలముఁగనుము
జాతుపగృహమునఁ జంపింపఁదలఁచిన, ఫలము ననుభవింపవలయు నింక
వివభాజనంబిడి వివసర్పములచెత్త, గఱపించుఫలమును గాంచఁగలవు

తే. మాయజూడమునందున మామవలన, ధర్మనందను ఘననందలను గొన్న
ఫలము ననుభవించెడు వేళనచ్చు నీకు, దుర్మదాదుల రమ్మునికానునుమువాడఁ

- నీచేరిన క్రూరములకు నాచిత్తము నిన్నుఁ దున్నినను శాంతియగున్
నీచా వహాగ్రీవాతక, రా చూచెమవాడ నీపరాక్రమ మింకన్. 108
- వీరాఱులు లాడెడు, వీరుడగు భీముఁగాంచి వెనఁగోపముతోఁ
గౌరిన శరణవాఢుడు, పోరంగఁ గొడఁగె నాయుపుత్రునితోడన్. 109
- బకానికుడు భుక్తిగనుచి మూర్ఖులై జేసిన గృహచార్యుండు దుష్టోపనునిఁ ద
నదురదమువై బెట్టుకొని చనియె నంత. 110
- గురుఁడును శస్త్రవ్యర్థుఁడై పారిపోగ నేనలనుగూడి పోరుచునుండన్
గురువృత్తి ను నాడెముడు, గురువర్తనఁ గాంచి నలికె గురుతుగ నంతన్. 111
- గురుఁడును జేసె యాచార్యవర్త, నేటి కీరణము మనము నిల్పవలయు
శరణ శ్రేష్ఠుల కాక గాక యని ననిచి, శిబిరములకును నే వేగఁజేరి రంత. 112
- అంత నుద్దమవివేకమునను వాని, నివిధముగ శతూర్యముల్ వెల్లయుచుండ
సహనాదము లెల్లడఁ జేయుచుంక, సమరమున కేగె నిరుదెగ్గనైన్య మంత. 113
- అంతటి శిఖిండి యాచార్యుని దాడి, బాణము లతనిపై వైచు చుండె
శిఖిండికి నకులనహదేవుఁ డతఁడెఱచె, సమరము నొనరించి శిఖిండిని
యూర్జిల్లఁజేసి కాఘాపాలుసారిని, రథమును గొంపోయె రణముచుండి
దొడ్డున పులితోడఁ జేకితానుఁడు పోరె, సాధదుఁడంత దుష్కాననుపయిఁ
గూరనారాచములైవై పోరు చుండె, వాముజునఁజేతినఁదలంచి వానిన పుడు
చెడఁగా నొల్లఁడయ్యెను శత్రుసేన, మర్దనం డభిమన్యుండు మాన్యయశుఁడు. 114
- మృగములమార్కొను మృగేంద్రునికరణి గ్రీష్మాదిత్యునిఁబోలు భీష్ముండు పాండ
వైష్ణవుఁ గవియుచుండ సాత్వికీశ్వరద్యుములు మత్తగజంబులఁబోలె గురుసై
న్యముగవిసి రంత నాటి కానాటియుద్ధము చాలించి యిరుతెగలును శిబిరమున
జేసెనంత.

- సీ. దేవ సీతామహా యీవాయునూనుడు, రోమారుణి నెత్తభీముని కను
యేరి కేనియుఁగాని చేరిమాంబుఁగదాక, తన గదాదుండము దాభరించ
నానుసోదరుల నీమేదినిఁ గూల్చి, సూ చుటకుంటి లేకాదియనున
వారిచావునుగోరి యూరకయుంటిరా, చింత లేనొకా మీ కొకుటమైన
- తే. అనిన దేవవ్రాతం జిటులతని కనిపెట్టెనుఁ నిటుచేయు చుచును వెనుక నీకు
నేను విదురుండు చెప్పిన నీవు వింటె, యోధులధర్మమును ముందుగా
- తే. పాండుమానులనిర్బంధ బంధుత్వము, నరముగా నర నరములను మె
వాయుజునిబాటిఁబడిన యెన్నరికిఁగాని, విడిచిపెట్టె తప్పించు. బాధితుడనీ.
- చ. దురక్షిలఁబోకు నీ వికను దోర్బల మేర్పడ నాతితోడ నె
గర మొనరింపఁగా నగును గౌరవనాథ నియంబుఁగ్గఁగా
వెలుపుచెలంగి తే నిటు లుపేక్షవహించునె యోషినట్లు నా
వరమపరాక్రమంబునను భండనముంబొనరింతు వారితోడ.
- వ. అనిఁల్కి వానింబుపించె నంత.
- క. అరదము భీమునిపైకిన్ దురముఁకుండోలునుక వృష్టద్యుమ్నం
డరయ శిఖండియు సాత్యకు, పరుడుగ గాంధేయుఁ దాకి రాసనుయమునన్
- మ. అనిమూర్ఖుడనుబుపురక బలము ల్లాపాండుపైఁవ్రుంబు మా
ర్కొని పోరంగఁ బ్రేక్షకీర్తియగు నెఱుఁగింతుం డింద్రున
దునుఁ డాకవృషి ద్రావదేయసహితుడై శత్రుగ్రంథుఁ దా
దునుమాడెన్ దనవారుమెచ్చఁగఁ బరులమాటంగ నెంతేనియున్.
- వ. అభిమన్యుఁబుటోత్కచులు శత్రుసేనావాహినీమధ్యమున విక్రమవీరవిహారం బా
రించుచుండిరంత.
- సీ. అయిరామతుఁ డష్టాయలంబనునితో, బోరి జీవములగోల్పోయె నంతి
నాఁబుటోత్కచుఁడు మాయాయుద్ధవిరుండు, మేకలమందలఁ దాకు నట్టి
వ్యాఘ్రంబువలె గురుబలములఁజైబడి వేటాడుచుండెను వివిధగతుల
మందాకినీనదీనందనుండును భగ, దత్తుఁ డద్భునునితోఁ దార్కొనియును
- తే. వాని నెదిరించు చుండిరి వాయుసుతుండు, కురుకుమారులతోఁ బోరి ఘోరముగన
దన గదాదండమునకు నాఁకునయశుండు, వారి నెఱుఁచుచుండె వవారిఁగాగ.
- తే. భండనోత్సాహపరవశుల పాండుసుతులు, సింహనాదము లవ్వడుచేయుచుండ
నబ్జమిత్రుండు తా నపరాధిఁ గ్రుంకె, రణముచాలించె నిరుతెగల్ రాతి రగుట.

- సీ. దేవ సీతామహా యీవాయునూనుడు, దోషాదులెరికేత శ్రీమహాశయము
యేరి కేనియుఁగాని దేరిమాదిఁగదాక, తన గదాదండము దానిరిం
నాదుసోదరుల నీమేదినిఁ గూర్చిన, నూరికుంటి లేకారమున
వారిచావునుగోరి మూరకయుంటివా, పొత లేవొకొ మీ కొకిరియ్యు
తే. అనిన దేవవ్రతుం డిటులతని కనిపెట్టెను: నీమహేయు నందఱు వెను నీకు
నేను విదురుండు చెప్పిన నీవు వింటి, మూర్ఖుడైనమందు: దాచుచు 11
- తే. పాండుమానులనిర్జింఁగ బశుకతికిని, వరముగా గల నానికు: వరమె రి
వాయుజునిబాజిఁబడిన యెన్నరికిగాని, వరముగా తప్పింపఁగ బాధింపఁడు. 12
- చ. దురపిలఁబోకు నీ వికను దోర్బల మేర్చిన వాఁతోడ నం
గర మొనరింపఁగా నగును గౌరవనాథ జయఁబుఁగ్గఁగా
వెఱుపుచెలంగి తే నిటు లుపేక్షపహింతు నె యోపినట్లు నా
వరమపరాక్రమంబునను భండనముంబొందితు వాఁతోడ. 13
- వ. అనిపల్కి వానింబుపించె నంత. 14
- క. ఆరదము భీమునిపైకిక్ దురముఁకుంవోనిమంక వృష్టద్యము: న్నం
డరయ శిఖండియు సాత్యకు, నుదుగ గాంధేయు: దాకి రాసమయముకన్. 15
- మ అనిమర్యోధనుఁబంపుచక బలము ల్గొనఁబాండుపైఁవ్రంబు మా
ర్కొని పోరంగఁ బ్రేక్షిస్తకీర్తియగు పాండుతీరుతుం డింపఁగం
దును: డాకవృడి ద్రావదేయఁసహితుడై శత్రుఁగద్గంబు: దా
దునుమాడెన్ దనవారుమెచ్చంగఁ బహుల్ దూఱంగ నెంతేనియున్. 1
- వ. అభిమన్యుఁబుతోత్కంచులు శత్రుసేనావాహినీమధ్యమున విక్రమవీరవిహారం బా
రించుచుండెరంత. 1
- సీ. ఆయిరావంతుఁ డప్తాయలంబనునితో, బోరి జీవములగోల్పోయె నంత
నాఁపుతోత్కంచుడు మాయాయుద్ధవీరుండు, మేకలమందలఁ దాకు నట్టి
వ్యాఘ్రంబువలె గురుబలములవైఁబడి వేటాడుచుండెను వివిధగతుల
మందాకినీనదీనందనుండును భగ, దత్త: డర్జునునితో: దార్కొనియును
తే. పానినెదిరించు చుండిరి వాయుసుతుండు, కురుకుమారులతో: బోరి ఘోరముగన
దన గదాదండమునకు నాఁపునయశుండు, వారి నెఱయిచ్చుచుండె నవారిఁగాగ. 1
- తే. భండనోత్సాహపరవశుల్ పాండుసుతులు, సింహనాదము లప్పడుచేయుచుండ
నబ్జమిత్రుండు తా నపరాధిఁ గ్రుంకె, రణముచాలించె నిరుతెగల్ రాతి రగుట. 1

- వ. ఇరునేనలును దమతమవికీకల కేసి రంత దుర్యోధనుడు భాతృమరణంబునకు విలపించుచుండె గద్దరి జేరెనె. చాలాజన కిట్లనియె 128
- క. కారవబల మెల్లను నిడ, లేచును నుండంగ నా నదీరూనుడు తా నూరక చూచుచునుండెను, చాచాజా జయ మి కెట్ల రణమున గలుగుక. 129
- క. కాపున నాతిని వింకక, భూకల్లభ రణమొనర్చు బోవల దనుచున్ నీవు వచ్చించిన పిమ్మట, చేతైరులు జాపువాడ నిశ్చయ మిదియుకా 130
- తే. భండనంబున నేనెల్లి పాడుచుకుంటి, నైగ్యనహితుల జతురంగసహితై వారలను గాలుపీటికి బంపివైచి, ననిన దుర్యోధనుడు మది హ్వనుడె 131
- వ. అంత నారేయి సుయోధనుడు మశ్యాసనసహితుడై గాంగేయునిదరి కేగి మాతని చరణసరసీరుహములకు మ్రొక్కి యిట్లనియె. 132
- సీ. శాంతనవా నీవు సమరము మొనరిడి, యద్బదిససములు నయ్యెగాదె నిక్కముగా నని నీవు నిల్చిరయెడ, బ్రహ్మచులైన గెల్వంగ జాల రేకారణంబుననోకాని విజయుని, బరిమార్చకుంటివి సరమపురుష నాయందుఁ గరుణ గాంగేయనీమికను, చాలింప గాఁదగు సంగిరమ్ము 133
- తే. సూర్యనందనునిక బంపు మార్గ యతఁడు, పాండవేయులమార్గొని భండనమున దండధరునిపీటికి బంపు తప్పకుండ, ననుచుదేవవ్రతుఁ డనె నతని కిట్లు. 134
- తే. ప్రాణములవయి. గలయాసెడదలివైచి, యోషిసంతటిచెఱుకును యుద్ధ మేను నలుపుచుంటి చరాక్రమకలితుఁడును, సక్కటక్కట న న్నిటు లాడఁదగునె. 135
- తే. నీకునాయుడు గలభక్తనేటితోడ, వరంగిపోయి నన్నిట్లాడదగదు నీకుఁ గొరివితోను దలగోకొనినయల్లు, నీనెత్తెచ్చికొంటివి ముప్పు నీచమతివి. 136
- వ. మఱియు సామంతులప్రొద్బవుచరాక్రమ మెఱిగించెద వినుము. 137
- సీ. భాండవవసమును గడిగెదహించెను, ఫాలలోచనుగెల్చె బవరమందుఁ బాశుపతాస్త్రముఁ బడిసి నా పాతఁడు, గాంధీవమునుగల దండిమగఁడు తమ్ములు నీవు గంధర్వచేఱిక్కిన, నిర్జించె వారల నిన్నుఁబ్రోవ నాచార్యతోడ నన్నాలమందున గెల్చి, విరటుగోబృందము వేస మరల్చె నట్టి యర్జునుతోడ నేనెప్పవాస, రములనుండి పోరుచునుంటి రమణమెఱయఁ గూలకున్నవాఁ డాతఁడిమాలమందు, నేనువానిగెల్వంగ జాల నిశ్చయ మిది. 138
- కుశగ్రాహనశంకపాపాబలము ముం దెవ్వరు నిలువలేరు. 139

- ఆ. పాండుసుతుల శౌర్యబలము తెలింగియు, వారితోడ నాడి గోరినావు
రణమునందు నీవుప్రబలశౌర్యమును, శత్రుజేనఁడునును సాగుమున. 139
- వ. యుద్ధసమయమున మాటలతోఁ జెప్పియోజనములేకు కావున శౌర్యమునశత్రువులపై
విజృంభింపుము. 140
- క. గాంధీవి గెల్వఁజాలు శిఖండిని మార్కొనఁగఁ జాలఁ గయ్యములోనక
దండిమగలవధియిందెడఁ, బొడవులను గెల్వఁగ కీడు బాహుబలాధ్యత్. 141
- ఆ. దేవనములు భవ్యతేజోవిరాజితుల్, రణవిఠాఁడులును వాజపుత్తు
లైన పాండురాజసూనులగెల్పుట, మాటలట్టికనునె మానవేద్య. 142
- వ. అనంతరము దుర్యోధనుడు గాంధేమానుసుతుడై తమ్ములతోఁ జన శిబిరంబున
కేగె సంత. 143
- ఆ. అంతఁ జెల్లివారె నాపగాపుత్తుగఁ, కార్మ్యశ్రమము ను గాగ్నిలోన్చి
యోధవరులతోడ యుద్ధభూమికిఁ బోయి, పోనమండ నంత ఘోరముగను. 144
- వ. శిఖండి భీష్మునిపైకిరాకుండఁ గౌరవులు కానియుండి రంత. 145
- క. దుర్యోధనప్రేరితుడై, శౌర్యమున నలంబునుండు సాధద్యుతితో
ధైర్యమున మార్కొనఁగ నా, నూర్యానుతుఁ డస్థవసుతుఁ జాతనిగెలిచెక. 146
- తే. భీముఁ డప్పుడు కౌరవవీరవరులు, నుగ్గు గామించుచుండె మహోర్ముగను
శాంతనవుఁ డుకృతాంతునినరణి నొప్ప, నట్టి కల్లాప్పఁ బొడవులగములను. 147
- వ. అప్పుడు కృష్ణుండు శిష్టున కి ట్లనియె. 148
- ఉ. అర్జున కంటె శాంతనవు నాకృతి కాలునిఁబోలె నొప్పె నా
దుర్జనభర్జనుం గలిసి దోర్బలమేర్పడగెచ్చి యవ్వలన్
దుర్జయులైన శాత్రువులఁ దున్నక నీ విటులూరకుంటివే
నిర్జరనాధనందన యనిం బొనరింపు మహోత్సవంబుగక. 149
- వ. అని రణపోత్సాహ మొనరించి పాంచజన్యశరుండు కిరీటిరథము భీష్మున కభిముఖ
ముగాఁ దోలుటయు. 150
- తే. పాండుపుత్తుల బలమున నుండువారు, తేరిచూడలేకుండిరి దేవవీరుని
యతనిముందున నిలఁబడి యడ్డునుండు, సంగరం బొనరింపఁగాఁ జాలఁడయ్యె. 151
- వ. అప్పుడు రోషకషాయితనేత్తుండై దేవకీపుత్తుండు గంగాపుత్తునిపైకిఁ బోనెంచి
రథంబునుండి నేకుక్కిక నాగాంధీవి యూరనిట్లుట్టికొని శాంతిఁ బుచ్చి నిధిమునఁ

- వ. ఇరునేనలును దహతమవిశీలకేరి రంత దుర్యోధనుడు భాతృమరణంబునకు విల
పించుచుండె గర్జుం దేవేంద్ర రాజున కిట్లనియె 128
- క. కౌరవబల మెల్లను గడ, తేరుచు నుండంగ నా నదీసూనుడు తా
నూరక చూచుచునుండెను, రాజాజా జయ మి కెట్లు రణమున గలుగుకో. 129
- క. కాపున నాతిని వికళ, భూవల్లభ రణమొనర్చ బోవల దనుచున్
నీవు వచించిన పిమ్మట, శ్రేష్ఠులు బుభువాడ నిశ్చయ మిదయున్ 130
- తే. భండనంబున నేనెల్లి పొడుచుతున్, నైన్యసహితుల జతురంగసహితులై
వారలను గాలుపీటికి బంపివైతు, నవిన దుర్యోధనుడు మది హ్వాసుండె. 131
- వ. అంత నారేయి సుయోధనుడు దుశ్శాసనసహితుడై గాంగేయునిదరి కేరి యాతని
చరణసరసీరుహములకు మ్రొక్కి యిట్లనియె. 132
- సీ. శాంతనవా నీవు సమరము మొదలెడి, యర్పదినములు నయ్యెగాదె
నిక్కముగా నని నీవు నిర్విచమడ, బ్రహ్మాదులైన గెల్వంగ జాల
రేకారణంబుననోకాని విజయుని, బరిమార్చకుంటివి షరమపురుష
నాయందుఁ గరుణ గాంగేయనీవింకను, చాలింప గాఁదగు సరిగరమ్ము
- తే. సూర్యసంధనునిక బంపు మార్గ యతఁడు, పాండవేయులమార్కొని భండనమున
దండధరునిపీటికి బంపు తప్పకుండ, ననుడు దేవవ్రతం దనె నతని కిట్లు. 133
- తే. ప్రాణములవయః గలయానవధలివైచి, యోపినంతిపీఠకును యుద్ధ మేను
నలుపుచుంటి బరాక్రమకలితుఁడగుచు, నక్కటక్కట న న్నీటు లాడఁదగునె. 134
- తే. నీకునాయందు గలభక్త సేటితోడ, దరిగిపోయి నన్నిట్లాడదగదు నీకుఁ
గారివితోకను దలగోకకొనినయల్లు, నీవెత్తెచ్చికొంటివి ముళ్ళ నీచమతివి. 135
- వ. మఱియు నాఖండలప్రదృశ్యపరాక్రమ మెఱిగించెద వినుము. 136
- భాండవనమును గడఁగిదహించెను, ఫలలోచనుగెల్పె బవరమందుఁ
బాశువతాస్త్రముఁ బడసి నా డతఁడు, గాంధీవమునుగల దండిమగఁడు
తమ్ములు నీవు గంధర్వచేఱికిన, నిర్జించె వారల నిన్నుఁబ్రోవ
పాచార్యతోడ న న్నాలమందున గెల్చి, విరటుగోబృందము వేన మరల్పె

- ఆ. పాండుసుతుల శౌర్యబలము తెలిగియు, వారితోడ నాకు గోరినాపు
రణమునందు నీవుప్రబలశౌర్యమున, రథుక్రేవన మనుమ పాంగుమొక. 139
- వ. యుద్ధసమయమున మాటలతోడ బ్రహ్మాననముచేరు కావున శౌర్యమునశత్రువులపై
విజృంభింపుము. 140
- క. గాంధీవి గెల్వఁజాలు శిఖండిని మార్కొనఁగఁ బాలుఁ గయ్యములొనక
దండిమగలవధియించెడఁ, బాండవులను గెల్వఁగి న బాహుబలాధ్వల్. 141
- ఆ. దేవసములు భవ్యతేజోవిరాఘత్, రణవిశాంతులును రాజపుత్రు
లైన పాండురాజసూనులగెల్పుట, మాటలట్టివగునె మానజేంద్ర. 142
- న. అనంతరము దుర్యోధనుండు గాంధేయానుచునుండై తమ్ములతోఁ దన శిబిరంబున
కేగె సంత. 143
- ఆ. అంతఁ చెల్లెవారె నాపగాపుతుండు, కాన్యార్థ్యమునను గాన్గిరిన్
యోధవరులతోడ యుద్ధభూమికిఁ బోయి, పాండుండె సంతఃకారముగను. 144
- వ. శిఖండి భీష్మునిపైకిరాకుండఁ గౌరవులు కావఁముండి రుగ. 145
- క. దుర్యోధనప్రేరితుండై, శౌర్యమున సలంకముండు సాధమ్యంతో
ధైర్యమున మార్కొనఁగ నా, నూర్యాయుఁడ ధర్మసముతుఁ డాతనిగలిచెకా. 146
- తే. భీముఁ డప్పుడు కౌరవవీరవరుల, నుగ్గు గామించుమండ మహోత్సముగను
శాంతనవుఁ డుకృతాంతునిసరణి నొప్పి, నట్టి పల్లార్చుఁ బాండవులగుములను. 147
- వ. అప్పుడు కృష్ణుండు శిష్టున కి ట్లనియె. 148
- ఉ. అర్జున కంటె శాంతనవు నాకృతి కాలునిబోలె నొప్పె నా
దుర్జనభర్జనం గలిసి దోర్బలమేర్పడగెల్పి యవ్వలన్
దుర్జయులైన శాత్రువులఁ దుస్మక నీ విటులూరకుంటివే
నిర్జరనాథసందన యనిం బొనరింపు మహోత్సవంబుగకా. 149
- వ. అని రణప్రొత్సాహ మొనరించి పాంచదస్యసరుండు కిరీటిరథము భీష్మున కభియుఖ
ముగాఁ దోలుటయు. 150
- తే. పాండుపుత్రుల బలమున నుండువారు, తేరిచూడలేకుండిరి దేవప్రేతుని
యతనిముందున నిలఁబడి యర్జునుండు, సంగరం బొనరింపఁగాఁ జాలఁడయ్యె. 151
- వ. అప్పుడు రోషకపాయితనేతుండై దేవకీపుత్రుండు గంగాపుత్రునిపైకిఁ బోనెంచి
రథంబునుండి నేలకుఁగ్గిన నాగాంధీవి యాతనిఁబట్టకొని శాంతి బుచ్చి రథమునను.

- వ. ఇరునేనలును దమతమవిశిషటకేగి రంత దుర్యోధనుడు భాతృమరణంబునకు విల
పించుచుండె గర్జుం డేతెంచి రాజాజన కిట్లనియె 128
- క. కొరవబల మెల్లను గడ, కేసుచు నుండంగ నా నదీసూనుడు తా
నూరక చూచుచునుండెను, రాజాజా జయ మి కెట్లు రణమున గలుగుక. 129
- క. కావున నాతిని నికక, భూవల్లభ రణమొనర్చు బోవల దనుచున్
నీవు వదిలించి పిమ్మట, కేవలము జూపువాడ నిశ్చయ మిదియున్ 130
- తే. భండనంబున నేనెల్లి పాడుచుతు, సైన్యసహితుల జతురంగసహితులై
వారలను గాలువీటికి బంపివైతు, ననిన దుర్యోధనుడు మది హ్వాచుండె 131
- వ. అంత నారేయి సుయోధనుడు దుశ్శాసనసహితుడై గాంగేయునిదరి కేగి సూతని
చరణనరసీరుహములకు మ్రొక్కి యిట్లనియె. 132
- సీ. శాంతనవా నీవు సమరము మొదలిడి, యద్వదివసములు నయ్యెగాదె
నిక్కముగా నని నీవు నిల్చిచమడ, బ్రహ్మాదులైన గెల్వంగ జాల
రేకారణంబున నోకాని విజయని, బరిమార్చకుంటివి సరమపురుష
నాయందుఁ గరుణ గాంగేయసీమికను, చాలింప గాఁదగు సంగరమ్ము
- తే. సూర్యసందనునికఁ బంపు మార్య యతఁడు, పాండవేయులమార్కొని భండనమున
దండధరునివీటికి బంపు తప్పకుండ, ననుడుదేవవ్రతు డనె నతని కిట్లు. 133
- తే. ప్రాణములవయః గలయానవడలివైచి, యోషినంతిపటిపజకును యుద్ధ మేను
సలుపుచుంటి బరాక్రమకతితుండగుచు, నక్కటక్కట నన్నిట లూడగదగునె. 134
- తే. నీకునాయందు గలభక్తి నేటితోడ, దరిగిపోయి నన్నిట్లాడదగదు నీకుఁ
గొరివితోడను దలగోకొనినయట్లు, నీవెతెచ్చికొంటివి ముక్త నీచమతివి. 135
- మఱియు నభండలప్రోద్ధవుఁడరాకము మెఱిగించెద వినుము. 136
- భాండవవసమును గడగిడిపొంచెను, ఫలలోచనుగెల్పె బవరమందుఁ
బాశుపతాస్త్రముఁ బడిసి నా హతఁడు, గాండీవమునుగల దండిమగఁడు
తమ్ములు నీవు గంధర్వచేజిక్కిన, నిర్జించె వారల నిన్నుఁ బ్రబోధ
నాచార్యుతోడ నన్నాలమందున గెల్చి, విరటుగోబ్ధుండము వేన మరల్పె

- ఆ. పాండుసుతుల శౌర్యబలము లెఱిగియు, వారితోడ నాజి గోరినావు
రణమునందు నీవుప్రబలశౌర్యమును, శత్రుజేనఁడునును సాంగుమింక. 139
- వ. యుద్ధసమయమున మాటలతోఁ బ్రయోజనములేదు కావున శౌర్యమునశత్రువులపై
విజృంభింపుము. 140
- క. గాంధీవి గెల్వఁజాల శిఖండిని మార్కొనఁగఁ జాలఁ గయ్యములోనక
దండిమగలవధియింఁచెదఁ, బొందవును గెల్వఁ డీను బాహుబలాభ్యుత్. 141
- ఆ. దేవనములు భవ్యతేజోవిరాజితుల్, రణవిశారదులును రాజపుత్రు
లైన పాండురాజసూనులగెల్పుట, మాటలట్టిదగునె మానవేద్య. 142
- వ. అనంతరము దుర్యోధనుండు గాంగేయానుమతుడై తమ్ములతోఁ దన శిబిరంబున
కేగె నంత. 143
- ఆ. అంతఁ దెల్లచారె నాపగాపుత్రుగను, శౌర్యవ్యవస్థమును గాంగేర్చి
యోధవరులతోడ యుద్ధభూమికిఁ బోయి, పోనిమండ నంతఃసారముగను. 144
- వ. శిఖండి భీష్మునిపైకిరాకుండఁ గౌరవులు కావనియుండి రంత. 145
- క. దుర్యోధనప్రేరితుడై, శౌర్యమున సలఁగునుండు సాధదుర్నితో
ధైర్యమున మార్కొనఁగ నా, మార్కొనుతుఁ డస్త్రచతుఁ డాతనిగెలిచెక. 146
- తే. భీముఁ డప్పడు కౌరవవీరవరు, నుగ్గు గామిదుదుండె నుహోగ్నియగు
శాంతనవుఁ డుకృతాంతునినరణి నొప్ప, పట్టి పల్లార్చు బొంకప్రబలగములను. 147
- వ. అప్పడు కృష్ణుండు జిష్ణున కిట్లనియె. 148
- ఉ. అర్జున కంటె శాంతనవు నాకృతి కాలునిఁబోలె నొప్పె నా
దుర్జనభర్జనుం గలిసి దోర్బలమేర్పడగెల్పి యవ్వలన్
దుర్జయులైన శాత్రువులఁ దున్నక నీ విటులూరకుంటివే
నిర్జరనాథనందన యనిం బొనరింపు మహోత్సవంబుగక. 149
- వ. అని రణపోత్సాహ మొనరించి పాంచదన్యధరుండు కిరీటిరథము భీష్మున కభియుఖ
ముగాఁ దోలుటయు. 150
- తే. పాండుపుత్రుల బలమున నుండువారు, తేరిమాడలేకుండిరి దేవప్రతుని
యతనిముందున నిలఁబడి యడ్డునుండు, సంగరం బొనరింపఁగాఁ జాలఁడయ్యె. 151
- వ. అప్పడు రోషకపాముతనేత్తుండై దేవకీపుత్రుండు గంగాపుత్రునిపైకిఁ బోనెంచి
రథంబునుండి నేలకుఁగ్గిర నాగాండీవి యూరినిఁబట్టికొని శాంతి యొంది రథమునఁ

గూర్చుండఁబెట్టె నయ్యవసరమున లోకశాంతిప్రపంచమున నెల్లరు సమర మాపి
రంత నజాతశత్రుండు దేవకీపుత్రుని ననలోకించి యిట్లనియె 152

దూడపై సగ్నిపడినట్లు తోయినాత్, శాంతిని పుండు రాద్రావేశన హితుఁడగుచు
మనబలమున ననేకుల సని వధించె, ననునె యును దేన నా కేదె యెప్పు. 153

నాకై పచ్చినవారలు, భూకాంతలు శాంతిని పుని భుజియింపమాన్
బోకారనేల కృష్ణా, లోకేశ్వర యెప్పుమయ్య లోకారాధ్యా. 154

యధముమాని కాంతారిముల కేగుచుమను ధర్మచందనునకు నందనందనుం
డి ట్లనియె. 155

ధర్మనందన నిరంతరసత్యస్థితిమున, సులరాచుండుడెడు సలఘుఁ డీవు
విపులజలతంబు విఖ్యాతిగాంచిన, ధర్మమూర్తివి నీవు ధారుణీశ
బాహుబలాదినందనుడవగు నీకు, రాజ్యము గూర్చు భారంబునాడి
చింతలొనాడు నీస్వాంతమునందున, నాభిజంబుననుంచినాడె బహువు
తెగువకు ధనంజయుండు జొరగకయున్న, శాంతిని పుని నేనుపధింతు సమరమందు
మీకుఁ గోనియిచ్చెదను నామేనినైన, దీనికిని పగవకు నీవు మానవేంద్ర. 156

గంగాపుత్రువధించెద, నంగరంగులునాను శమనతనూజా
మంగిళమయ్యెడు నీకుఁ, రంగుగఁ బట్టించుగట్టు రాజులెసంగున్. 157

అని ధర్మనందనుండు సంతసించి భీష్మునొకనాటవచ్చునఁగోరి గోపిండు ననుమతిపై
రహస్యమున గాంగేయునొద్ద కేగి. 158

కేలు ఘాలమండఁ గీలించి గాంగేయు, పాదపద్మములు ధర్మతొడ
వందనం బొనర్చి వానియాజ్ఞానుసారమున నధివసించె విమలయశుండు. 159

అంతఁ బాండవాగ్రజునకు భీష్ము డిట్లనియె. 160

పచ్చిన పనియడి యేవో, చెచ్చెట నెఱిగింపు దానితీయును బింక నీ
కిచ్చెనఁగ బనఁగ నా, నచ్చార్చిత్రుం డజాతశత్రుండు ఎలికన్. 161

అమరనదీకుమార విమలాత్మపి తామహ యస్మదీయరా
జ్యము లభియించు తెట్టులొకొ సైన్యము చావకయుండు తెట్లనన్
యమసుతుతోడ నిట్లనియె నప్పుడు శాంతిని పుండు ధర్మజా
క్రమముగఁబెట్టెద న్వినుము గౌరవనంశమఃశీవిభూషణ. 162

నేను రణములోన నిల్చివలకును, సైన్యనాశనంబు జరుగుచుండు

- రాజ్యలక్ష్మీ మీకు రాజ్యము ననునెడ, వసుప్రభుని కనియె యమసుతుడు. 165
- ఉ. దేవ మహానుభావ జగదీశ త్రిలోచనుడైన యామహా
దేవుని బోలె నుగ్రమునఁ దేజమునన్ ఘనుడైనవాడవుకా
నీవు రణంబునందునను నిల్చిన నెల్లంగఁ జాల రెవ్వరుకా
గావున నేను గోరినదికాదుఁకత్వముతోడఁ జెప్పవే. 166
- తే. నిన్ను మేమెట్టుగెలుతుమోనిశ్చయముగ, దాని మా కెఱింగింపుము దయవహించి
యనఁ గృపాంతరంగుండయి యమరప్రభుఁడు, ధర్మనందను కిట్లని తావదించె. 167
- తే. కామినీపూర్వుడైన శిఖండితోడ, నేను మార్కండేయగావున మానవేంద్ర
యతని మీముందునుంచుక యాలమందు, మీరల్లెరునాతోడఁ బోరవలయు 168
- వ. శ్రీపూర్వునిపై నేను బాణము ప్రయోగింపనని ప్రతంబుగావున మీరప్పుడు సులభ
ముగా నన్నునిర్దింపవచ్చునన సజాతశత్రుఁడు శంతనపుత్రుని కాకుణ్ణమున కంతరి
గమున సంతసించి శిబిరముచేరె. 169
- ఆ. పాండవాగ్రజంబు వాసుదేవునకును, గనదుతమ్ములకును దాతయనిన
పలుకులెల్లఁ జెప్పె ఫల్గుఁడు డప్పుడు, పాంచజన్యధరుని గాంచి పలికె. 170
- నీ. ఓజగద్భాగధవ రాజీనలోచనా, మందాకినీనగీనందనుగడు
మాపితామహుఁడు సన్మాన్యయశుగమను, కరుణానమేతుండు ఘనుఁ డశుండు
వంచన నాతనిప్రాణంబుఁగొనుటకుఁ, బుంధరీకాక్ష నాబుద్ధిగాదు
యస్మదీయశరీరమందలి బురదను, దనశరీరమునకుఁదగులునట్లు
- తే. చిన్నతనముననుండియు నన్నుఁ బెంచె, మాయవస్థలకును దుఃఖమానసుండయి
మమ్ముగారాబమునఁ జూడు నమ్మహాత్ము, వధ మొనర్పంగఁ జాల నోవాసు దేవ. 171
- క. ధర్మజుసోదరు లతిదుష్కర్ము లనెడు నపయశమ్ము గలుగఁగ నేల
ధర్మవిచారుఁ బితామహు, నిర్మలమూర్తిని వధింప నేరను గృష్ణా. 172
- వ. అనిన దామోదరుం డనేకవిధములఁదైర్యముచెప్పి ధనంజయుని భీష్మసంహారమా
కొడంబఱచె నవ్వల. 173
- తే. దశమదినమునందున విశదముగను, బాండవులబలగం బెల్లఁ బవరమునకు
వచ్చె సరు సేనలుఁగూడ పౌచ్చమీఁజి, బోరుచుండి రంతటమహాశూరు లగుదు. 174
- తే. ఇందుందు శిఖండి ముం దతని వెనుక, నన్నుఁడు బాణపాణియై యమరప్రభుని

గూర్చుండఁజెట్టె నయ్యననరమ్మున లోకబాంధవుండుక్రంకిన నెల్లరు సమర మావి
రంత నజాతశత్రుండు దేవకీపుత్రుని ననలోకించి యిట్లనియె 152

దూడై నెగ్గిపడినట్లు తోయబాట, శాంతనవుడు రాద్రావేశనహితుండగుచు
మనబలమున ననేకుల నని నభించె, నేనునెయును దేవ నాకేది తెలుపు. 153

నాకై నచ్చినవారలు, భూకాంతులు శాంతనవుని భుజబలమందా
బోకారనేల కృష్ణా, లోకేశ్వర తెలుపుమయ్య లోకారాధ్యా. 154

యష్టముమాని కాంతారములకేగుచుమను ధర్మనందనునకు నందనందనుం
డి ట్లనియె. 155

ధర్మనందన నిరంతరనిత్యవ్రతమున, నలరారుచుండెడు నలఘుఁ డీవు
విపులజలతంబు విభ్యాతిగాంచి, ధర్మమూర్తివి నీవు ధామణీశ
బాహుబలాదినంపన్నుండవగు నీకు, రాజ్యము గూర్చు భారంబునాది
చింతలోనాడు నీస్వాంతమునందున, నాభుజంబుననుంచినాడ బరువు
తెగువకు ధనంజయుండు జొరగకయున్న, శాంతనవుని నేనువిధింతు సమరమందు
మీకుఁ గోసియిచ్చెదను నామేనినైన, దీనికిని వగవకు నీవు మానవేంద్ర. 156

గుగాపుత్రువధించెద, సంగరరంగంబునందు శమనతనూజా
మంగళమయ్యెడు నీకుఁ, రంగుగఁ బట్టంబుగట్టు రానలెనంగుఁ. 157

అనిన ధర్మనందనుండు సంతసించి భీష్మనౌకసారివర్షింపఁగోరి గోవిందు ననుమతిపై
రహస్యమున గాంగేయునొద్ద కేగి. 158

కేలు ఫాలమండఁ గీలించి గాంగేయు, పాదపద్మములకు భక్తితోడ
నందనం పొనర్చి వానియాజ్ఞానుసారమున నధివసించె విమలయశుండు. 159

అంతఁ బాండవాగ్రజునకు భీష్ము డిట్లనియె. 160

వచ్చిన పనియదిఁ యేదో, చెచ్చెట నెఱిగింపు దానిజేయును నిత నీ
కిచ్చెదనిరం బనఁగ నా, నచ్చారీత్రుం డజాతశత్రుండు పలికె. 161

అమరనదీకుమార విమలాత్మపి తామహ యస్మదీయరా
జ్యమలభియింపు టెట్టలొకొ సైన్యము చావకయుండు టెట్లనె
యమసుతుతోడ నిట్లనియె నస్యడు శాంతనవుండు ధర్మజా
త్రమముగఁదెల్పెద నిన్వినుము గౌరవవంశమఃసీవిభూషణా.

నేను రణములోన నిర్మలవతికును. సైన్యనాశనంబు జరుగుచుండు

- రాజ్యలక్ష్మి మీను రాజులు కరుణ, కనుగొనని కనియె యమనుతుడు. 165
- ఉ. దేవ మహానుభావ జగదీశ త్రిలోచనుడైన యామహా
దేవుని బోలె నుగ్రమునఁ దేజమునన్ ఘనుడైనవాడవు
నీవు రణంబునందునను నిల్చిన బృహదాది దేవ్యుల
గావున నేను గోరినదికాదుకోకత్వముతోడఁ జెప్పవే. 16-
- తే. నిన్ను మేమెట్లుగొలుతుమొనిశ్చయముగ, దానిమా కెఱిగింపుము దయవహించి
యనఁ గృపాంతరంగుడయి యమరవ్రతుడు, ధర్మనందను కీర్తిని తావదించె. 165
- తే. కామినీపూర్వుడైన శిఖండితోడ, నేను మార్కండేయగున మానవేంద్ర
యతని మీముందునుంచుక మూలమందు, మీరలెల్లరునాతోడఁ బోరవలయు 161
- వ. స్త్రీపూర్వునిపై నేను బాణము ప్రయోగింపనని వ్రతంబుగావున మీరప్పుడు సులభ
ముగా నన్ను నిర్దింపనచ్చునన నహతవ్రతుడు శంతనపుష్పిని కామణ్యమున కంత
గమున సంతసించి శిబిరముచేరె. 16
- ఆ. పాండవాగ్రజుండు వాసుదేవునకును, కనదాతమ్ములకును దాతయనిన
పలుకులెల్లఁజెప్పె కల్లుండు దహ్వుడు, పాంచదశ్యధనుని గాంచి పలికె. 16
- నీ. ఓజగద్బాధవ రాడీనగోచనా, ముగ్ధాకిసీనదీనందనూడు
మాపితామహుండు సన్మాన్యయశుగామను, కనునాసమేషుండు ఘనుఁ ధర్మ
వంచన నాతనిప్రాణంబుఁగొనుటకుఁ, బుండరీకాక్ష నాబుద్ధిగాగు
యస్మదీయశరీరమందలి బురగను, దనశరీరమునకుఁదగులునట్లు
- తే. చిన్నతనముననుండియు నన్నుఁ బెంచె, మాయవస్థలకును దుఃఖమానసుడయి
మమ్ముగారాబమునఁ జూడు నమ్మహాత్ముఁడవ మొనర్పఁగఁ జాల నోవాసు దేవ. 16
- క. ధర్మజుసోదరు లతిదుష్కర్ము లనెడు నవయశమ్ము గలుఁగఁగ నేలా
ధర్మవిచారుఁ బితామహు, నిర్మలమూర్తిని వనింప నేరను గృష్ణా. 17
- వ. అనిన దామోదరుం డనేకవిధములధైర్యముచెప్పి ధనంజయుని భీష్మసంహారమా
కొడంబఱచె నవ్వల. 17
- తే. దశమదినసమునందున విశదముగను, బాండవులబలగం బెల్లఁ బవరమునకు
పచ్చె నీరు సేనలుఁసూడ హెచ్చుమీఁకఁ, బోరుచుండి రంతటిమహాశూరు లగుదు. 17
- తే. ఆమరదు శిఖండి ముగ దతనిచేనుక, నష్టమును బాణపాణిమై యమరవ్రతుని

గూర్చుండబెట్టె నయ్యననరమ్మున లోకభాంధ్రపుండుక్రంకిన నెల్లగు సమర మాపి
రంత నజాతశత్రుండు దేవకీపుత్రుని ననలోకించి యిట్లనియె 152

దూడపై సగ్ని పడినట్లు తోయినాత్, శాంతసప్తండు రాద్రావేశసహితండుగుచు
మనబలమున ననేకుల నని వధించె, ననునయును దేవ నాకేటి హెలుపు. 153

నాకై వచ్చినవారలు, భూకాంతలు శాంతసప్తని భుజబలమందా
బోకారనేల కృష్ణా, లోకేశ్వర హెలుపుమయ్య లోకారాధ్యా. 154

యన్తముమాని కాంతారములకేగుచుమను ధర్మసందనునకు సందనందనుం
డి ట్లనియె. 155

ధర్మసందన నిరంతరసత్యవ్రతమున, సులరాసురుడెడు సలఘుం డీవు
విపులజవతంబు విఖ్యాతిగాంచిన, ధర్మమూర్తివి నీవు ధానుశేశ
బాహుబలాదసంపన్నుడవగు నీకు, రాజ్యము గూర్చు భారంబునాది
చింతబోనాడు నీస్వాంతమునందున, నాభుజంబుననుంచినాడ బహువు
తెగువకు ధనంజయుండు జొరగకయున్న, శాంతసప్తని నేనువధింతు సమరమందు
మీకుఁ గోసియిచ్చెదను నామేనినైన, దీనికిని వగవకు నీవు మానవేంద్ర. 156

గంగాపుత్రువధించెద, సంగరరంగంబునను శిమనతనూజా
మంగళమయ్యెడు నీకుఁ, రంగుగఁ బట్టంబుగట్టి రాతెసంగుఁ. 157

అనిన ధర్మసందనుడు సంతసించి భీష్మునొకసాలహస్యంఁగోరి గోపించు సనుమతిపై
రహస్యమున గాంగేయునొద్ద కేగి. 158

కేలు ఘాలమండఁ గీలించి గాంగేయు, పాదపద్మమునకు భక్తితోడ
వందనం బొనర్చి వానియాజ్ఞానుసారమున నధివసించె విమలయశుండు. 159

అంతఁ బాంశవాగ్రజునకు భీష్ముం డిట్లనియె. 160

వచ్చిన పనియది యేవో, చెచ్చెట నెఱిగింపు దానిజీయును నిశ నీ
కిచ్చెదవరం బనఁగ నా, సచ్చార్చిత్రం డజాతశత్రుండు పలికె. 161

అమరనదీకుమార విమలాత్మపి తామహ యస్మదీయరా
జ్యమలభియించు తెట్టులొకొ సైన్యము చావకయుండు తెట్లనక
యమనుతుతోడ నిట్లనియె నస్వండు శాంతసప్తండు ధర్మజా
నమముగఁదెల్పెద నిన్వనము గౌరవనంశమఁబిభూషణ. 162

నేను రణములోన నిచ్చివలకును, సైన్యనాశనంబు జరుగుచుండు

- రాజ్యలక్ష్మీ మీకు రాజ్యము గనునెడ, వసుప్రతున కనియె యమసుతుడు. 165
- ఉ. దేవ మహానుభావ జగదీశ త్రిలోచనుడైన యామహా
దేవుని బోలె నుగ్రమునఁ దేజమునన్ ఘనుడైనవాడవు
నీవు రణంబునందునను నిల్చిన గెల్వంగఁ జాల రెవ్వరు
గావున నేను గోరినదికాదుఁకత్వముతోడఁజెప్పవే. 166
- తే. నిన్ను మేమెట్టుగెలుతుమోనిశ్చయముగ, దాని మా కెఱిగింపుము దయవహించి
యఁగ గృహంతరంగుండయి యమరప్రతుడు, ధర్మనందను కిట్లని తావదించె. 167
- తే. కామినీపూర్వుడైన శిఖండితోడ, నేను మాంకనఁగావున మానవేంద్ర
యతని మీముందునుంచుక యాలమందు, మీరలెల్లరునాతోడఁ బోరవలయు 168
- ప. స్త్రీపూర్వునిపై నేనుబాణము ప్రయోగింపనని ప్రతంబుగావున మీరప్పడు సులభ
ముగా నన్నునిర్దింపవచ్చునన సజాతశత్రుడు శంతనపుష్పిని కాకుణ్ణమున కంతరి
గమున సంతసించి శివిరముచేరె. 169
- ఆ. పాండవాగ్రజండు వాసుదేవునకును, దనదూతమ్ములకును దాతయనిన
పలుకులెల్లఁ జెప్పె ఘ్నిఁబు డప్పడు, పాంచజన్యధరుని గాంచి పలికె. 170
- సీ. ఓజగద్భాగధవ రాజీనలోచనా, మందాకినీనగీనందనుగడు
మాపితామహుడు సన్మాన్యయశుగమను, కరుణానమేతుండు ఘనుడతఁడు
వంచన నాతనిప్రాణంబుఁగొనుటకుఁ, బుంహరీకాక్ష నాబుద్ధిగాదు
యస్మదీయశరీరమందలి బురదను, దనశరీరమునకుఁదగులునట్లు
- తే. చిన్నతనముననుడియు నన్నుఁ బెంచె, మాయవస్థలకును దుఃఖమానసుడయు
మమ్ముగారాబమునఁ జూడు నమ్మహాత్ము, వధ మొనర్పంగఁ జాల నోవాసుదేవ. 171
- క. ధర్మజుసోదరు లతిదుష్కర్ము లనెడు నవయశమ్ము గలుగఁగ నేలా
ధర్మవిచారుఁ బితామహు, నిర్మలమూర్తిని వధింప నేరను గృష్ణా. 172
- ప. అనిన దామోదరుం డనేకవిధములదైర్యముచెప్పి ధనంజయుని భీష్మనంహారము
కొడంబఱచె నవ్వల. 173
- తే. దశమదివసమునందున విశదముగను, బాండవులబలగం బెల్లఁ బవరమునకు
పచ్చె సరు సేనలుఁగూడ హెచ్చుమీఱఁ, బోరుచుండి రంతటమహాశూరు లగును. 174
- తే. ఓమధుని శిఖండి మాం దతని వెనుక, నష్టనుడు బాణపాణియై యమరప్రతుని

- మార్కొనఁదలంచుచున్న సమయమునందు, గురుబలంబు రణమునకుఁబఱచివచ్చె.
 వ. పాండవబలముపైఁ దలపడిన భీష్మనితఁడే బోరి విరాటానుఱుండగు శతానీకుండు వి
 గతజీవుండై నెంతఁ గలహదాశాంతివచ్చు నవలోకించి యుట్లనియె. 174
- క. మీరిలుంగలుంగఁగ మూల, ధారితలోనను నియంబుఁ దప్పకక్కొక
 భారతపితాగర్భనే నాక్షత్రముఁ దెలుపునై యికిఁబొందునయ్యుగా. 175
- వ. అనిన నవ్యహానుభవపురా నవ్యహాను కేచురై క్షిప్తినియె. 176
- సీ. అనిన బెక్కుపైఁద్యము దనుముమీరే నెక్కుతనఁజేసిందితి రాజరాజ
 యావ్రకరంబు నని నేనెనమాన్విత్తేనను నెప్పుడొడిచినట్టి బుర్రునా
 నేటితో నొచ్చితి నిదివాదా దాక్రిహములునెప్పుడు నొరకొనెన
 నేటిరణమున నేక్షకజానకం, గొర్రెపై నెఁ జివంగవలయు
- తే. వారు నేనును నుండుట నట్టిహాబు, వానిచచ్చిన నే నుండు నెనుధలోన
 నేను జచ్చిన వానింబు నొప్పుయం బుట్టినదుర్భేదము మెచ్చె నతనినుడులు. 177
- తే. అంతట శిఖండి భీష్మని క, మునుఁకముఁబొతనరములువైచి యానమయమందు
 నావగేయుని నొప్పుచి యనియు నిల్లి, సరివాక్యము లాతిండు పైరమునను. 178
- ఆ. పరిశురామునకును ప్రతిపదఁడై సత్త, నెదిచినాపు ధిరవేఁ గులవృక్షులు
 నీదుభుజబలంబు నీపరాక్రమమును, పనికిరావు నాచుబలముముందు. 179
- వ. మదీయకొదండపాండిత్యంబున నిన్నునంతకునింటి నతిధిగాఁ జేయుదు నని శిఖండివ
 ల్కుటయు. 180
- తే. భీష్ముండు శిఖండివాక్యముల్ వినెనుగాని, వానిమాటలకు న్మాఁకుఁ పలుకకుండె
 నతనిపై వానిబలముపైసగాని, నేయకము చూచుతుండఁ గాంగేయుఁ డపుడు. 181
- క. నరుఁడంత శిఖండి బురిగ్కరించుకొని యెదురుకొనియు శాంతనవునిపై
 శరవర్షముఁ గురిపించెను, బరికింపఁగ శత్రుసేనభయముదంగళా. 182
౪. అప్పుడు వ్రోవం పశ్చత్తామను విలిచి యుట్లయె. 183
౫. తడఁబడుచుండెను నచయ బాణంబులు మృత్యుత్రంతంబులమహిమతశిగె
 జిత్తము నానదియైతి కెచ్చిము, గతుఁడ నేమిందు నోకుమార
 విజయుపూనిక నెఱవేఱెడు ననుచున, దోచుచున్నది నాకుఁ దొడరినేడు
 గాంగేయునకుఁ గీడుఁగలిగెడునొక నేడు, మాడు మల్లిదె నీవ్రచూడు మిపుడు

తే. కురుబలములపై గ్రద్దలు పురులువిచ్చి, యాడుచుండె నత్వరముగనటుగు మీపు
చేయవలె నావగేయునహయ మనుడు, బ్రాణిభీష్మనహయమై త్వరగఁ జనియె. 184

తే. అట్టులు శిఖండి వెనుక నయ్యెన్తునుండు, భీష్ముపై వివిధాస్త్రముల్ వేయుచుండ
మరి శిఖండి యస్త్రములు గురియుచుండె, శరములనుమాటు నేయఁడు శాంతనవుఁడు.

చ. భరతకులప్రదీపకుండు పాశుండు చేవన శతనూతిపై
శరములపైచి కూర్చొనను నల్పిరి పాశులు సింహనాదముల్
కుసుమల మెల్ల పైస్యమున ఘోరివిచారము నొంది పిమ్మటఁ
గరములనున్న బాణములు కత్తులు నన్నియు వీడి రయ్యెనకా. 186

ఉ. కౌరవవీరనయ్యుకుఁ గన్నులయందలినుకాల్పలై
పాతెను సంగరోత్సుకతఁ బాసిరి చేతులయత్త్రశస్త్రముల్
జాకెను వారలందఱికి శౌర్యమందగ్గెను భీతచిత్తులై
వారలుపైగ్రస్తముక విడిరి ప్రాణుండు శాంతనవుండు కూలుటకా. 187

తే. శాంతనవుఁ యిటువహుండ శరములూత, గాఁగఁ గైకొని పవళించె ఘనయశుండు
సంజయఁడొక్కఁ గానె నుండుసంగతివిని, మాంచి కేయుండు దక్షిణ్ధియందుమునిఁగె.
కత్తుల పగు నురసఁజేసెదనుం జూచి సుగల్లుకు నీతండు దక్షిణాయనమునమర
ణించునెమో యని విచారించుచుండఁ వారికి శాంతనవుం డిట్లనియె. 189

నీ. కాలగతిఁ దొంది వేలుపులార నే, మేనఁ బ్రాణములుండినాను నుండి
మీరలునాకై విచార మొందఁగ రాదు, నత్యవతిఁబెచ్చి శరతునునకుఁ
బెట్టి నేయంగ నాశిశ్యభక్తికి మెచ్చి, స్వచ్ఛందమరిణుని జనకుఁ డొందఁగె
నద్వరమహిమను దనువునాఁడెనుగు, నిందులకైమీకు గుంపనబుడు

తే. అనుచు గాంగేయుండు శరములునుబడినను, గయ్యమాగి యాశరత్పగతుండునైన
భీష్ముఁ గన్గొన నిచ్చతోఁ వేగముగను, గౌరవులు బాంపపులు వానిఁ జేరి రపుడు. 190

వ. దుర్యోధనుండు భీష్మనకుమ్మడువులగు తలగడలఁదెప్పించుమని కోర నప్పుడు గంగా
పుత్రుం డొద్రఘత్రుంగొంచి శరశయ్యకుఁ దలగడక్రిందఁ దూపులఁబెట్టెనుని యాజ్ఞా
పించిన నతిం డ్లొసరించె భీష్ముఁ డప్పడెల్లగువిన నిట్లయె 191

చ. పరగెనున్న రాయణము వచ్చెడు నగతికు నిట్లుగానె యు
శరములశయ్యయందున నె సారెకుఁ బ్రాణముతోఁజెనునాను కే

- నరయఁగ నంతదాక నను నారసి ప్రోవుదు మీర ల్లెల్లఁ
గురుకులముఖ్యులార రణకోవిదులార యటంచుఁబల్కినఁక. 192
- వ. ధీమాదిత్యుని సంరక్షణమునకై యనేకులు నియమింపఁబడి రంత. 193
- తే. దేవప్రతుఁడు పానీయంబు దెమ్మనుటయు, విమలసలిలముదెచ్చి రవ్వీరవరులు
దానిఁజొరకుండ నాతండుసవ్యసాచి కిట్లని పల్కెను సమ్మతమున. 194
- క. శరత్పూగతుండ నాకీ, సరములలో నీరుద్రాగ సమ్మతి లే దీ
ఘటలోననున్న జలమాక, స్వరితంబుగఁదెమ్ము నాకు వాసవతనయా. 195
- వ. అనిననర్జునుండు పితామహునకునమస్కరించి బాణమును బర్జన్యమంత్రాభిమంత్రి
తంబుఁ గావించి వసుధరపై వయిచి యందలిజలంబును దెచ్చి శాంతనవుని తృప్తుఁ
డీర్చెనంత. 196
- తే. విజయుశక్తికి నక్కురువీరులెల్లి, నదృశతంబును బొంది రాయమరప్రతుఁడు
రణవిజయుఁడ వీ వగు మని యనుగఁ బ్రేమ, శ్వేతవాహను దీవించె శ్రేయమాలర. 197
- న. అంత భీష్ముండు దుర్యోధను నుపలక్షించి యిట్లనియె. 198
- నీ. అర్జునుం డీతఁ డత్యద్భుతచగితుండు, గోపాలదేవుండు ప్రాపి తనికి
వీనిని నిర్జించువీరు లెవ్వరులేరు, దెగినవారలకును వగవకుండ
నున్నవారలను దుర్యోధన బ్రదికింపఁ, దలఁపు నీ కింతటఁగలిగెనేని
పాండవులకు రాజ్యభాగ మొసంగుము, సగము రాజ్యం బేలఁ దగును నీవు
- తే. అనిన మాటుపల్కకపోయె నాతఁడపుడు, నంతఁ గౌరవపాండవుల శాంతనవుని
యాజ్ఞ నౌదల ధరియించి యచటినుండి, శిబిరములకును బోయిరి శ్రీఘముగను. 199
- వ. అంత శరత్పూగతుండగు దేవప్రతుని సమీపించి రాధేయుం డి ట్లనియె. 200
- తే. సూతసుతుఁడఁ గర్ణుండును జూడు నన్ను, నిన్నుఁగనుఁగొనఁగా వచ్చియున్నవాఁడ
ననిన నాలింగన మొనర్చి యమరవృతుఁడు, భానునందనుతోడను బలికె నిట్లు. 201
- తే. నీవు రాధేయుఁడవుగావు భూవరేణ్య, కురుకులప్రవీరుండవు గొంతిసుతుఁడ
వీవు పాండునందనుఁడవు గావున నికఁ, బాంధులనుగూడు నీనిజభ్రాతృవరుల. 202
- వ. కర్ణుం డవ్యాకృతము లంగీకరింపక దుర్యోధనుని విమచుట పాడిగా దని యాతనిసెలవు
గొని శిబిరమున కేగె భీష్ముండు శరత్పూగతుం డయ్యె నని భీష్మపర్వసంగ్రహవృ
త్తాంత మెఱింగించిన వైశంపాయనుని జనమేజయుం డవ్వలివృత్తాంత ముడు
గుటయు. 203

ఆ శ్వాసాంతముఁ

మ. నిరతంబున్ భవదీయపాదయుగళిన్ జిత్తంబులోనిల్పి నీ
పరకశ్యాణచరిత్రమున్ వినుటకై వాంఛింతు నెల్లప్పుడున్
బరమేశా! భరతాన్వయశులకథన్ బాటించి నీకిచ్చితిన్
గరుణాస్వాంతముతోడఁ దైకొనుమిదే కాత్యాయనీస్లుభా!!

201

గ ప్య ము.

ఇది కవిరాజుశ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి పుత్రీకయును,

కల్లూరి వేంకటసుబ్బరాయఁడుగారి పత్నియును,

రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాఢ గ్రంథకర్తయును, అగు

విశాలాక్షమ్మచే రచియింపఁబడిన

భారతకథామృతమునందు

భీష్మపర్వము

శ్రీరమేశ్వరార్పణమస్తు.

(శ్రీ). (శ్రీ). (శ్రీ).

భాగవతము.

ద్రోణ పర్వము.

క. శ్రీరంజిలైడుభవదా, కారంబును గనులఁ జూడఁ గాక్షించిననా
కోరిక దీర్చు భవత్పద, నీరేజులును భజింతు నిఖిలోర్విశా. 1

వ. జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లు చెప్పఁ దొడంగె. 2

—ద్రోణాభిషేకము.—

తే. గంగతనయుఁడు శరతల్పగతుఁడు వైన, పిదప రారాజు కర్ణాడవీరవరులఁ
గూడి ద్రోణునిదరి కేగి గురునిపాద, సదృశులకును బ్రణమిల్లె భక్తితోడ. 3

తే. అమృతాత్మునకును మ్రొక్కి యఖిలసైన్యములకు నేనాధిపతి వయిచెల్లఁగునునుచు
జేడికొనె సుయోధనునుచు విని యెత్తుడు, సర్వైన్యాగితి గాఁగ నమ్ముచు. 4

వ. అంత దుర్యోధనుండు ద్రోణాచార్యుని నేనాధిపతిగా నభిషేకించినంతట నయ్యాచార్యుండు
రారాజున కిట్లనియె. 5

క. అనిమిషనవీలనూజుని, వెనుకను నను గొరిమించి స్వర్గీయమణా
నను నేనాధిపతి జేసితి, మనమున ముగ మయ్యె నీదుమన్నన కౌశలీ. 6

వ. నీభక్తికి సంతసించితి నొకజర బాసంగెడఁ గోరుకొమ్మన రారా ఇట్లనియె. 7

చ. భుజబలసాగరుం డయినపురుషుఁ డీవఁగుగాన మా కిట్ల
విజయముఁ గల్గు నీవలన వీరవఁబుడఁడ చూచుమనఁ భ
ర్మజు నిటు సట్టితె మ్మనిన మాటను ద్రోణుఁడు నమ్ముచి న
ర్మజు నటె సట్టి తెచ్చెనను రాకుమారక నీదుకోరికకా. 8

వ. గురునిసత్తిజ్ఞుఁ గురురా జ్లొకడు సాటించుదుడఁ గర్మజుఁ డాలకించి విచారిండు
చుండ నతని కష్టముం డిట్లనియె. 9

తే. అగ్రజా గురునిసత్తిజ్ఞ కాత్మలోనఁ, జితఁ బొందవలదు మీరు సుతయేని
నాయెడలునఁ బ్రాణులు లున్నంతవఱకు, దేవ నినుఁ బట్టి నెవ్వారి కొ వశంబు. 10

ఆ. ద్రోణునకును గాదు స్థాణున కైనను, దరము గాదు నిన్నుఁ బరిభవించు
కోరినాడు రాజు పేరానతోడను, నిన్నుఁ బట్టు మనుచు నృపవర్యే. 11

ఆ. నకలభవనము లొకసరి యెత్తి వచ్చిన, సంగరమున నీవు భంగపడవు
గోడఁ జింత మీకు మానవేశ్వర యని, ధైర్యనాతుఁ జేసి భర్మనుతుని. 12

వ. పాండవు లనంతరమున సంగరోత్సాహదోహాలులై యుండఁబాండవసైన్యాధిపతి య
గుధృష్టద్యుమ్నుండు ద్రోణు నెదుర్కొన సంసిద్ధుడై యుండె నంత. 13

తే. అపుడు కపికేతనముధవశాశ్వములును జక్కి సారధ్యమునఁ గాలచక్కిమట్లు
విలసితం బగునట్టియావిజయరథమశత్రువులకు భయము గల్గె సంగరమున. 14

తే. సోదర చయమ్ముతోడ వృకోదరుండు, పుత్రు లగునభిమన్యూఁడిభుజబలులును
ధర్మజునిఁ బరివేష్టించి తనరుచుడి, రుద్రగురునిపృథ్విజ్ఞ వా రాత్మఁ దలఁచి. 15

వ. ద్రోణఁడరిపాలితంబగుఁ గారవసైన్యము యుద్ధరంగమ్మునకేతెంచె నయ్యవసరమ్మున.

(కొరవ పాండవయుద్ధము)

సీ. ఉభయబలములందు నొప్పిసశంఖభే, రీరవాదులు చాల బోరుకొనియె
సంగరమంగళస్వనములు చెలరేగె, ద్రోణుఁ డస్పడుమహాస్థాణునట్లు

పాండవసైన్యముపైఁ బడి శరపరం పరలు వైచుచుబెట్టుమర మొనర్చె
పాండవనేనాధిపతి ద్రువదసుతుండు, దాఁకె నాచార్యుని వీఁకతోడ

తే. అంత సౌభద్రుఁ డరిసేన నపుడు కదిసె, శల్యుఁ డతని నెదుర్కొనునమయమందు
వాయుజం డడ్డుగా వచ్చి వానితోడఁ, బోరి విగతరథుం జేసె పౌరుషమున. 17.

క. భీమార్జునదుఃఖదసుతులు, భీమాకారులు ప్రతాపవీరాగ్రీఁమ లై
భూమిఁ గలభాను లటు సంగ్రామంబున నలరుచుండ్లి కొరపు లడలక. 18

ఆ. కర్ణనందనుండు కౌంతేయసేనపై, నస్త్రులాఘవంబు నపుడు చూపెఁ
బాండురాజసుతులబలశౌర్యములఁ గని, పరుగు లిడుచు నుండె గురుబలంబు. 19

వ. అట్లు పారిపోవుసైన్యముఁ గాంచి యాచార్యుం డి ట్లనియె. 20

తే. పారిపోకుండు మీర లోపీరులార, రండు పౌరుష మలరఁగా భండనమ్ము
సలుపుఁ డని వారి మరలించి చాపగురుండు, పౌరుషమున విజృంభించి పో రొసర్చి

వ. ద్రోణుఁ డజాతశత్రుఁ గాంచి వాడిశరప్రియోగంబానర్చుచుండెనయ్యవసరమ్మున.

తే. ద్రోణునకుఁ బట్టుపడె ధర్మసూనుఁ డనుచుఁ, గౌరవులసైన్యమందునఁ గలకలంబు
సింహనాదము లెల్లడఁ జేసి రంత, నాకలకలమాలించె న యుష్టమాను. 23

వ. అగ్రజనకు మోసము వాటిల్లె నని కడువేగంబున నేతెంచి. 24

క. గోపతిపుత్రుండు కవ్వడి, కోపాటోపంబుతోడ గురుసైన్యముపైఁ
జాపాచార్యునిపైఁక, బ్రాపుగఁ దనశితశరముల వైచుచునుండెక. 25

వ. ధనుర్గుణటం కారంబున దిశలు పగులించుచు నాదివిజరాజపట్టికొరవసైన్యము
చెదరఁ గొట్టెనంత. 26

- తే. కట్టి బాణాంధకారముఁ గలుగఁ జేసి, సంధ్యసమయము చనుదొందె జలమిత్రుఁ
డస్తమించె నయ్యిరుతెగ లలసి యుంట, నాదినమునకు గయ్యము నాపిరంత. 27
- వ. అమ్మఱునాఁడు గాంధారేయాగ్రిజుండు సమగనన్నాహ మొనర్చుచుండె నంతఁ
గుంభసంభవుం డి ట్లనియె. 28
- తే. అర్జునసమీపమున నున్న యమతనూజు, బట్టుటకు నెట్టివారికి వశముగాదు
సవ్యసాచి యందున లేనిసమయముందు, ధర్మజుని బట్టవశ మగు ధారుణీశ. 29
- ఆ. ఎవ్వరైనఁ గాని నింద్రితనూజుని, ధర్మరాజువద్దఁ దనరకుండఁ
జేయువార లేని శ్రేయము గల్గును, బట్టఁగల నజాతవైరి నపుడు. 30
- వ. అప్పుడు త్రిగైశ్వరుం డగుసుశర్మ సుయోధనున కి ట్లనియె. 31
- తే. పార్థుఁ డెన్ని యోసాన్లు నన్ బరిభవించె, నేడు సంగ్రామమందున నేను గాని
యర్జునుఁడు గాని విజయము నంద వలయుఁ, గాన నతనిఁదోడ్కొనిపోవఁగలను నేను. 32
- వ. ద్రోణుం డంతఁ గాంతేయాగ్రిజుఁ బట్టవచ్చు నన గురుకురురాజులు సమ్మతించి
రంతఁ గృపాశ్వత్థామకృతవర్మసోమదత్త బాహ్లికశకునిశల్యులు పొడవేయుల నెదు
ర్కొనఁ జోయిరి. 33
- ఆ. ఆత్మిగర్తు లంత నాపాండవేయులకడకుఁ బోయి విజయు గయ్యమునకుఁ
నిలిచి రన్న యాజ్ఞవలన శ్వేతాశ్వుఁడు, వారితోడ నరిగె బో రొనర్చ. 34
- తే. సవ్యసాచి యన్నను బాసి చనియెఁ గానఁ, గౌతుకంబును బొందుచుఁ గౌరవులును
బాండవుల సేనవైఁ దలఁపడిరి కిన్క, నిశితశరములఁ బఱపిరి విశదగతుల. 35
- వ. ద్రోణుండు పాంచాలురవైఁ గ్రూరనారాచముల వైచుచుండె. 36
- తే. పాత్యకిని గృతవర్మపాంచాలఁడతిని, బాహ్లికుండు లక్ష్మణుఁడు సుధద్రుసుతుని
దుస్ససేనుఁడు సహదేవుతోడ నాశిఖిడితోడ వికర్ణుఁడు కలియఁబడిరి. 37
- క. మరియు ననేకు లనేకులఁ, గురుపాండవసైన్య మెల్ల ఘోరముఁ గాఁగన్
దుర మొనరించుచు నుండిరి, గురుదుగ్ధపదజు లంత మాటుకొని రయ్యెడలన్. 38
- వ. ఇరుబలంబుఁ ననేకులు వీగులు మడసియుండి రంత. 39
- తే. అంతఁ బ్రాగ్జ్యోతిషాధీశుఁ డయినవాడు, ఘనుఁడు భగదత్తుఁ డనునరకునిసుతుండు
పరఁగ నుప్రతీకం బరుగరిని బుప్పి, కలదుచుండెను బాండవబలము నెల్ల. 40
- క. అరయంగ నుప్రతీకమా, గరువలిసుతువైకిఁ బోవఁ గని మారుతి మేన్
దొరఁగె నని పాండవబలము, పరితాపము నొందుచుండె భండవమందున్. 41
- వ. భీమసాత్యకినకు సహదేవాభియ్యుద్రాపదేయులు నుప్రతీకముపై శరపరంపరలఁ

- గురిపించుచుండి రయ్యవసరమ్మున. 42
- క. ఆకోలాహలము నిద్విని, పాకారితనూభవుండు పసు దేవసుతుం
డౌ కృష్ణుఁ గాంచి గు ట్లను; నాకలకల మేమి చెప్ప మచ్చుత నాకుఁ 43
- వ. సంశస్త కుల నురుమాడువానవికి వాసుదేవుం డి ట్లనియె. 44
- తే. పార్థ ప్రియోత్తమేశుండు పగతు డైనపాండవులనేనఁ గలచెడు వాఁడు గానఁ
సుప్రీతికముతో వాని తోడిఁ గూల్చ వలయు నీ విపు డనునెడఁ శల్లుఁడను. 53
- తే. తనదుసుప్రీతికముతోడ మనబలుఁడు, గలచుచుండెను గావున గమలనాభ
వాయుపుత్రాదులకు బోరు భరమఁ గల్గుఁగాన మన మేగి సైన్యమాఁగావవలయు. 45
- వ. మసరభము భగదత్తునివైపుగాఁ గో నిమ్మన భగవానుం డుల్లసరించె. 47
- తే. దేవదత్తము పూరించి దేశలు మ్రోగి, గాంధీవంబును సాఁచి కట్టి విడువ
నిపుడు భగదత్తుఁ డద్దాని కాగ లేక సుప్రీతికమేతుండై తోడిఁ గూలె. 48
- తే. అంత సౌబలుండును దనయనుజనహేతుఁడగుచు నిర్జనుం డాఁక యమరనాభ
సుతుఁడు శ్వేతవాహనుఁ డతిశూరమూర్తి, సౌబలుని విలోకించుచు సరఁగఁ బలికె
- తే. మాయఁ బన్ని రాజ్యముఁ గొని మమ్మునాఁడు, కాననములకుఁబాపితికొతుకమున
నట్టిద్యూతము గా దిది యని యెఱుఁగుము, సంగరం బిది నాతోడ నలుపుమోరి. 50
- వ. అంత శకుని కొంతేయునితోఁ బోరి యాగ లేక పాటిపోవుటయు. 51
- క. మారుతసందనుఁ డంతట, కౌరవసైన్యంబు నుగ్గు గావించెడుత
ద్వీరావేశంబునకుఁ, వైరులు భీతిల్లి వెఱచిపాటిరి దెనలక. 52
- క. కురుసైన్యంబాయుధును; శరములవేడికిని దాళఁ జాలక వేవే
బరుగిడుచు నుండె గర్జుండు, సుర రాజతనూజుఁ గవిసె శూరత్వమునన్. 53
- ఆ. భానుఁ డస్తమించె భాసుగకాంతి నోఁ దమము పర్యె నెల్లధరణియందు
సంగరంబు నాఁడు చాలించి యోధులు, విడుదలకును జనిరి వేగముగను. 54
- వ. పాండవేయులు విజయము చేకూరునని సంగరమంగళస్వరంబులఁ బోరుకొల్పు
చుండిరి. 55
- తే. అంతటఁ ద్రిగర్తు లరుదెంచి యమరరాజు; సుతుఁడఁ గళ్యాణమూర్తిని సురుచిరాంగు
నర్జునునిఁ గొనిపోయిరి యాలమునకు, సగ్రజనియాజ్ఞమై బాఘు డరిఁగె నంత. 56
- వ. అసమయంబున. 57

—* అ భి చు న్యు ని వ థ *—

క. యమసుతుని బట్టగాఁ దగు; సమయం బిది యని తలంచి చాపాచార్యుం

- డిమర నతఁడు చిక్కుటకై, కమలవ్యూహంబుఁ బన్నెఁ గడువేడుకతోన్. 58
- వ. అపద్మవ్యూహంబునఁ బాండవులు చిక్కున ల్లొనరించె. 59
- క. అపద్మవ్యూహంబును, బ్రాపుగ భేదించువిధము పార్థుఁడెఱుంగున్
గోపాలదేవుఁ డెఱుంగున్, నాపార్థతనూజుఁ డెఱుంగు నభిమన్యుఁ డొగిన్. 60
- సీ. అపుడు ధర్మతనూజుఁ డతివిచారంబున, వ్యూహము భేదింప నూహఁ జేసి
సంగర కేవీళారదం డైనయాభీభత్సునుతు నరిభీకరు నల
సౌభద్రుని గని నమ్మతి నిట్లను, నీకమలవ్యూహ మీపు చించి
నీవారి నెల్లరఁ గాపు మీ వీవేశ, నర్జునుం డిందులే డనఘచరిత
- తే. యనుఁడు మారుతనందనుం డనియె నిట్లు, మొగ్గరము నీవు చించుము పుత్ర మేము
వైరివీరుల నెల్లర వధ యొనర్తు, మనుఁడు నభిమన్యుఁ డిట్లనె యమసుతునకు. 61
- సీ. వైరివైశ్యంబు నాబలపరాక్రమమున, భయ మందిదిశెలకుఁ బాటి పోవ
దొంగిలొడు నాదగుదోర్బలశౌర్యము; గని స్వాంతమందునఁ గడకఁ జెంద
వానపసుతుఁడు సుభద్రయు ననుఁ గన్న, ఫలముఁ గనులఁ గాంచి యలరుచుండ
మాతులం డైనరమావల్లభుఁడు మెచ్చ, మీకు సంతోషము మెయికొనంగ
- తే. నన్మదీయపరాక్రమ మతిశయిల్లి, నేను వ్యూహంబుఁ జొచ్చెద నిశ్చయముగ
వైరివీరులఁ జెడఁడు వాడ నిక్కఁ, జింత విడనాడుఁడి మీరు చిత్తమందు. 62
- స. అని నారపుఁ దేరు దే నియోగించిన నతం డ ట్లొనరించె నంత నర్జుననందనుం డా
న్యందనారోహణ మొనర్చి విజయోల్లాసియై యరదము దోగ్రాసీకంబుపైకిఁ బఱ
పించె నంత. 63
- సీ. తన కడ్డపడుచున్న భారణీశ్వరులను, గురుకుమారుల నేలఁ గూల్చుచుండి
శాస్త్రవాభేద్య మాచార్యనిర్మిత మగు, మొగ్గరంబును జొచ్చి మోహరించి
మధ్యాహ్న కాలము మాత్రండుకైవడి, నత్తైర్వగఁభీర్వ మఁ దుచుఁడు
సమీపతాండవ బోలె నాకారముం దాల్చి, సింహనాదంబును జేయుచుండి
- తే. తిచిదనుర్గుణంబుం క రమునను దిశెలు, బగులఁ జేయుచు రిపులకు భయము గాఁగఁ
గౌరవులరిధంబుల నుగ్గగా నొనర్చి, సారథులఁ గూల్చి వాయములఁ జంపుచుండె.
- క. భీభత్సాకారంబున, భీభత్సుతి మాభవుఁడు పీఠాగ్రోదయై
ప్రాభవమునఁ బోరొనరించె, సౌభద్రునిముందు నిల్వఁ బాలకు వైరుల్. 64
- తే. కౌరవుల సేవమధ్య విహరిమునకుఁ, జెలఁగి పీఠుఁగురాసులఁ జేయుచుండె
- క. విజయరేవున వ. శ. జెఱుగఁ డైన, యెరిగితో నరిక బోలువారవనిఁ గలరె. 65

- వ. గురుకృపాశ్వత్థామకర్ణాదులు తమసైన్యములతో సభిమన్యు దాకి రతండును. 67
- తే. దండతాడితొరగ మల్లు మండిపడుచు, నకలబ్రహ్మాండభాండము సదమద మగు
విధమునను బూబ్బ లిడుచును విజయ సుతుడు, వివిధవిశిఖరంపరిల్ వేయుచుండె. 68
- తే. వారిపై సకలాస్త్రముల్ నైచుచుండ, సైన్యమెల్లను జెదరె నాసమయమందు
గురుడు సైన్యసమూహమునరయ లేక, విన్నబోయిచూచుచునుండె విజయసుతుని.
- సీ. పద్మజాండంబులు పగుల నార్చుచు నంతి, సౌభద్రుఁ దాకె దుశ్శాసనుండు
వానిని గనుఁగొని వాసవిసుతుఁ డను, నలనాడు నిడుసభాస్థలమున
మా కొనర్చినయవమానమ నకు నీకు, ఫల మందఁ జేసెద ఖలుఁడ యనుచు
బలికి దుశ్శాసనుఁ దలకొని యతనితోఁ, గరలాఘవంబున దుర మొనర్చె
- తే. దుస్సనేనుడు సౌభద్రుదోర్బొ తత, శరపరంపరలకుఁ నాగఁ జాలఁ డయ్యెఁ
బాటఁ దోడఁ గెను వెనుకకు భీరుఁ డగుచు, నర్జునాత్మల భజబల మలాతి యగునె.
- వ. అసమయంబున. 71
- ఉ. భీముఁ డజాతశాత్రవుఁడు పిగులు మాద్రతనూజు లంతి సు
త్రామతనూజపుత్రునకుఁ దాము సహాయ మొనర్ప నెంచి వా
రామెయి మొగ్గరంబుఁ జొర నవ్వఁడు సైంధవుఁ డప్పనచ్చి యు
ద్దామశరంబుల న్వయించి తద్దయు శౌర్యముఁ జూపె వారికిఁ. 72
- వ. పాండవులపద్మహ్వాహంబును బ్రవేశింపలేక పోయి రాయవసరంబున. 73
- సీ. కౌరవసైన్యము గొంతేయులను దాకె, నాజలజన్మాహమందు నున్న
సౌభద్రు సంత దుశ్శాసనుండును దాకె, పోరుచుండిరి మహాఘోరముగను
వృష సేనుఁ డనియెడువీరుఁడు కర్ణుని, సుతుఁడు దుర్యోధనసుతునిఁ గూడి
యభిమన్యుఁ దలపడి రావృష సేనుండు, తా మూర్ఖుఁగొనె నరదంబునందు
- తే. ధార్తరాష్ట్రాగ్రజునినిజతనయుఁ డైన, లక్ష్మణుఁడు దీర్ఘనిద్రఁ జెలంగె నంతి
శౌర్యమున విజృంభించుచు సవ్యసాచి, తనయుఁడరిసైన్యమంతియుఁడునుముచుండె.
- వ. సౌభద్రుండు కోపాటోపంబున సుయోధసుకడ కేగుచుండె నంత. 75
- క. కురువీరు లవ్వ డెల్లరు, దురితం బని యెంచకుండదుర్మతులైయూ
యరదముపై బడియును విగతరథుం జేసిరి సుభద్రానయం గట్టా. 76
- క. అప్పుడు దుశ్శాసనసుతుఁడప్పార్థతనూజుపైకి సయ్యెడ గడతోఁ
జప్పన నుఱికినయెడ వా, రప్పుడు సమరం బొనర్చి రతిశౌర్యముతో. 77
- చ. ఇరువురనుం గదాయధు లహీనపరాకిమ శాలులయ్యెడఁ

దురమునకు దలండ్డి దోర్బలవిక్రమసాహసంబు న
య్యిరువురయాయుధంబులును నిర్వరకుం దగిలెన్ గ్రమంబుగా
నిరువురు నేలఁగూలి రపు డెంచె దరలబెవిధాత్మచెల్లు ముల్.

73

తే. కెరవేందునిసైన్యము గడకతోడ, సింహనాదము లెల్లడఁ జేయుచుండఁ
బాంపవేయసైన్యంబునఁ బరిమదఃఖిభావులై చేసి రాహు రవంబులంత.

79

ప. ధర్మనందనం డభిమన్యునిమరణమునకొక దరిఁ గాస్పశ లేని శోకసాగరనినున్నుండై
యనేకవిధంబులఁ బలవించుచుండె.

80

తే. అంత సంశక్తికుల సైన్య మర్జునుండు, దునిమి తనశిబిరమునకు వనజనాభు
తోడ నేతైచుచుండెను దుశ్శకుసము,లెన్నొకని వికలాత్ముండై విన్నబోయె.

81

క. పాండవశిబిరంబు న కాఖిలంబును డేగు. దెంచె గమలేశునితో
బాంపవసైన్యం బెల్లను, గాండ్డివి గాంచి కనులఁ గార్చిరి జలముల్.

82

సీ. కృష్ణుఁ డప్పాటను గ్రీషిని గూడుక శిబిరము లోనికిఁ జేరి నరిగె
సౌభద్రమరణము శ్రీనణములం బడి, కదళీతరువుఁబోలి కట్టి గూలి
పుత్రునిసుగుణముల్ బుద్ధులు శౌర్యముల్, సౌందర్యమును గూర్చి చాలఁ దలఁచి
పేరీమఁ దలఁచి బహువిధములుగాఁ గనఁ, బలవించుచుండెను ఫల్గుణుండు

తే. పుండరీకాక్షునకు మడిఁ బొర్లిపొర్లి, వచ్చుదఃఖిము నాఁగుచు పార్థుఁ నప్పు
ఊరడించె నయ్యెడలఁ దా నుచితభంగి, నెంత చెప్పిన శాంతింప డింద్రసుతుఁడు. రికి
ప. అభిమన్యుకి ధావిధాన మాలించి నిలింపఁపఱిసందనుండు చంపభానుని కైవడి భీభత్సా
కారుండై సింధుదేశాధీశుని సైంధవు నల్లి సూర్యాస్తమయం బగుతఱికి వధింతు
ననియు నట్లొనర్చకున్న నగ్నిం జొత్తు ననియుఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసె.

84

క. ఆపార్థుం డపు డంతట, గోపాలుఁగాంచి పలికె గోవింద హరి
యోపురుషోత్తమ కేశవ, కాపాడుము నాప్రతిజ్ఞఁ గడచనకుండన్.

85

తే. పిదపఁ బుత్రశోకార్తిమై వేగుచున్న, యాసుభద్ర వోదార్పగ నర్జునుండు
వనజనాభునితోడను జనియె నంత, విపులదఃఖార్తి యగుఁడనప్రియను గాంచె.

86

ప. కృష్ణార్జునులు సుభద్రనూతడించి యుత్తరనూతడించిచనిరంత ద్రౌపది యరుదెంచి
యిరుకేలను త్రరాసుభద్రలనూతడించి యాలింగన మొనర్చి ఘోరముగా విలపించి
వారిలోదార్చి పాండవశిబిరమున కేగె నంత.

87

(సైంధవపథ)

తే. సింధుదేశాధినాథుండు సైంధవుండు, పొన్నునిప్రతిజ్ఞను విని భయము చెంది
దాత్తరాష్ట్రాగ్రీవాని జేరి తన్నుఁ బ్రోవు, మనుచువేడెదత్పదాజ్ఞమునను వ్రాలి

ప. దుర్యోధనుండు సైంధవునితో ద్రోణునిదరికేగి యర్జునుపత్తిజ్ఞుం డెలిపి జయద్రోణుం
గావు మన నాచార్యుండు సింధురాజున కి ట్లనియె. 89

క. నీవాధనంజయునకున్, భావంబున భీతి బొందవలదు మహేశా
నాపెనుక నీవు నిలఁబడు దేవేంద్రుడు గెల్వలేడు తెలియఁగ నిన్నున్ 90

తే. ధైర్యవంతుఁడవై కులధర్మమునకు, వెలితి గాకుండ మదిలోన భీతి విడిచి
సమరముం బొనరింపుము సైంధవుండయనుచు ధైర్యశాలునిఁ జేసెనతనిగురుఁడు. 91

సీ. వీరుఁడాచార్యుండు కౌరవసైన్యము, సంసిద్ధులరచెను సమరమునకు
దనుకకటపూహ మనుమొగ్గరంబును, నియమించి ముందున నలిచి యుండె
బాంచాలతనయునిఁగిరిపాలితం బగు, పాండవసైన్యము దండిమీఱ
సింహనాదంబును జేసె శౌర్యం బేర్చి, కురుబలంబును దాఁక నరుఁగులెంచె

తే. సైంధవునివధోద్యోగము నలుప నెంచి, యర్జునుఁ డబాతశాస్త్రపు ననుమతమున
నతనిరక్షణకొఱకు సాత్యకిని నిలిపి, స్వందనారూఢుఁడై వచ్చె సమరమునకు. 92

సీ. కౌరవసేనలోవీరులగుండెలు, బెదరెడునట్లు గా విజయు డంత
దేవదత్తంబును దివిరి పూరించుచు, గాండీవమును దాల్చె గరమునందు
నుభయబలంబులు యుద్ధ మొనర్పఁగ సింహనాదంబులఁజేయుచుండె
దుర్మర్షుండు పాఠునితోడఁ దలపడి భండన మొనరించి పాఠిపోయె

తే. దుస్ససేనుఁడు పాఠునితోఁ దలపడె విజయుఁ డాతని పై ననువిశిఖములను
బరపుచుండ సైపగలేక వాడు వేగనరదముం దగి బరువెత్తె గురునిదరికి. 93

ప. పార్థుం డంత సైంధవుం డున్నచెనకుఁ జూపునిలిపి మొగ్గరము ముందునిలిచియున్న
ద్రోణునిఁ గాంచి హరియనును. 94

తే. విజయుఁ డంత సైంధవుం డున్న వెనుకదిక్కు నిల్చి మొగ్గరంబునముందు నిలిచియున్న
గురువ రేణ్యుద్రోణునిఁగాంచిహరియనుమతివినయపూర్వకముగ మ్రొక్కియనియెనిట్లు.

చ. గురువర మాకు మే లొనరఁ గూర్చఁ దలంపుడు మీరు మాకు నీ
సరసిజనాభునట్టి రని స్వాంతమునందుఁ దలంచుచుండు మో
పరమదయాక రా సుజనభాంధవ మీకరుణార్ద్రదృష్టి మ
మృరయుండు మ్రొక్కుచుంటి నని యర్జునుఁ డంతట వెండి యి ట్లనెన్. 95

క. మీయశ్వత్థామను బలె, శ్రేయంబుగ నన్నుఁ బెంచి చెప్పితివిద్యల్
ధీయుత మొగ్గరముం జన, నియం గదెనా కనుజ్ఞ నిఁక నోయనఘా. 96

క. చనువుననుజేసి పితృసము, నిను వేడుచునున్నవాడ నే సింధుపతిన్
దునుమఁగఁ బ్రీతిజ్ఞఁ జేసితి, ననఘా నాక్రతినఁ దీర్చు నుతిదయతోడన్. 97

క. చనువుననుజేసి పితృసము, నిను వేడుచునున్నవాడ నే సింధుపతిన్
దునుమఁగఁ బ్రీతిజ్ఞఁ జేసితి, ననఘా నాక్రతినఁ దీర్చు నుతిదయతోడన్. 98

వ. అంత దోష్టుడు కొంతేము గాంచి నన్ను గెలువకుండ సైంధవుని గెల్వఁ జాల
వని పలికె నంత. 99

మ. అరయం బొందుకుమార శేఖరుడు తా నాచార్యుతో మార్కొనెన్
సురరాజ్యంబును డాగునాత్మమునిపై శూరత్వ మేపారఁగాఁ
గరిపించెన్ ఘనబాణవర్షమును బోర్కొ నొప్పఁగా నయ్యెడన్
గురువీరుల్ భయమొంది చూడఁగ నటన్ ఘోరాజిరంగంబునన్. 100

వ. కృతవర్మ యన్జుచునితోఁ బోరి మూర్ఖులై, శతాయుధప్రముఖులారని దాఁకి యం
తకు నిఁజికితిఁగు లైని. 101

క. కొరవసైన్యం బంగు వి, హోరం బొనరించునట్టియన్జునుఁ గని గాం
ధారేయుఁ డ్రుగుచుననిన్, జేరి వదించె నవినితి చిత్తము చెందన్. 102

తే. అన్జును మొగ్గరములోని పరుగ నిచ్చు, తేల తత్పక్షపాతివై తేల ననుచు
నతని దూరిన రారాజు నని మె నిట్లు, ద్రోణుఁడెంతయు శాంతముఁ దోచునట్లు.

తే. ధర్మజుని బట్ట నేఁబ్రయత్నం బొనర్తు, సవ్యసాచి కీ వడ్డుగాఁ జనుము వేగ
సైంధవుని గా మచుండుము జనవరేణ్య, యనుచుఁ బొపించె నాతని నన్ద్రుగురుఁడు.

వ. దుర్యోధనుండు దుశ్శాసనాదులతో నరిక, ధర్మస్త్రద్యుమ్నుండు దోష్టునితోఁ బోరు
చుండె నంత. 105

నీ. అట్లు శ్వేతాశ్వన కడ్డుపడఁగవచ్చు, దుర్యోధనుం గాంచి తోయజాతుఁ
డర్జునుఁ గన్గొని యనియె నోమిత్రమా, సైంధవుకడ కేగునమయమందు
మన కడ్డుపడె నంతకునిఁ బోలెఁ గురురాజు, వచ్చుచున్నాఁడు పార్థ కంటె
యాపథలకును మీ కాలవాలము వీడు యీబాణములరుచి యెఱుంగ డిలఁడు

తే. కాన నీతనిఁ గూల్చును కొరవేద్ర, చేయుమిట్టై న శౌర్యము చెదరిపోరి
సైంధవుఁడు పారిపోయిన జచ్చుచాని, తోడు తనునమానుం డగువాడు సుమ్మి.

వ. అని శౌరి పొందని సుయోధనుతో మార్కొనఁ బోతాహ పజుచె. 107

నీ. అపల్కు లాలించి యమరేంద్రసూనుండు, దుర్యోధనునితోడ దుర మొనరై
విగతరథుఁ జేసె వృష సేనుఁ డంతట, నెనమండుగురతోడ నింద్రసుతుని
దాఁ కెను గాని యాపాకారిసూనుండు, నించుకేనియును జలించకుండ
కూరినారాచముల్ వారలపై వైచి, సైంధవునిదెనకుఁ జనుచునుండ

తే. శమనసూనుఁడు గురునితో నమరమునకుఁ గడఁగ తా నోడిపోయె నక్కలమందు
నాయలంబునుఁ డంతట ననిలసుతుని, సుతుఁడు హైహింబుతోఁ బోరి ట్రోణిఁ గూలె.

నీ. మొగ్గరంబును జేరఁ బోయినకవ్వడి, దేవదత్తంబును దివిరియొత్తె
నాధ్యుని నివి యాధర్మసూనుండు భయముతో నిట్లని పలికె నన్ద్రుకు
సాత్యకివిజయుఁడు సైంధవు నుఱుమాడ, నేగి దా నొక్కరుఁ డిప్పి డటకు
నక్కొరవులచేతఁ జిక్కె నేమో యని, సంశయ మయ్యె నాస్వాంతమందు

- తే. పాంచజన్యరవం బది ప్రబలు చుండె, వీరపురుషసహాయము కోరి చేయు
సమయ మియ్యది చనుదెంచె సత్వరమున; పార్థునకు సహాయ మొనర్ప వలయునీవు॥
- వ. సంగరంబున బంధుమిత్రసాహాయ బానర్పుట కడుపుణ్యము. కృపాశ్వత్థామాదులు
జయద్రోణు గాచుటకై విజయుడేరి యుదురు. 110
- తే. ఒంటి నతడు రణక్షోణి నున్నవాడు, దైవ మెట్టిభావంబు గాంఢీవియందుఁ
బూనెనో నాకుఁ దెలియదు మున్నతండు; రణము నీసహాయమున గొల్తుననికొకె.
- క. హరియును నీవును మాకుఁ బరమాపులు గాన నాదుప్రకాశ విని యా
నకుఁ దెచ్చి రిపుల నోర్చియుఁ బరితాపము దీర్చు నాకు బాహుబలాధ్య. 112
- వ. అప్పులకులకు ధర్మజుని వీక్షించి సాత్యకి యిట్లనియె. 113
- నీ. భవదీయరత్నకై పార్థుండు నన్నుంచి పోయె నాలమునకు భూవరేణ్య
చక్రినంరక్షితశౌర్యోజ్వలుం డగు; పతనికి భయ మేమి యమలచరిత
యనిన ధర్మసుతుండు తనమనంబున భీతి సందేహమును విడఁ జాలఁ డమ్యె
సాత్యకి యంతట శమనజప్రీతిఁ దై పార్థునొద్దకు నరుగ నెంచి
- తే. అడవిలోపలఁ బడియెను ననల మట్లు కౌరవులసైన్యమును జొచ్చి ఘోరమైన
బాణవర్షముఁ గురిపించె వారిపైన సాత్యకిప్రభావ మెన్నఁగ శక్యమగునె. 114
- వ. జలనలధనునర్చనధరణీపతులు సాత్యకి దాకి యమాలయంబు జేరి రంత. 115
- తే. దుస్సనేనుండు పాతెరు ధూర్తుఁ డగుచు వాయుజుండు యుధిష్ఠిరుపంపువలననంశ
నర్జనునకు సాహాయ్యమై యరుంగుడెంచి కౌరవులబల మెల్ల నుగ్గాడుచుండె. 116
- తే. దోణుశౌర్య ముడిపి మరుత్పుత్రుఁ డుత సాత్యకిసుచిత్రసమరము సరవిఁ గాంచి
కీర్తి నేమముతోడ నున్నాడ లంచు హనిరాకకు నెరుగుగాఁ దాను జూచె. 117
- క. శత్రుంజయాది కౌరవ పుత్రులు వాయుజునితోడఁ బోరిరి వే వే
గాత్రంబుల విడనాడిరి మిత్రసుతుండు పోరె నానమీరసుతునితోఁ. 118
- నీ. కర్ణుండు భీముని గదిసి బల ముడిపి విగతరథుఁ జేసి వీకతోడఁ
దిండిపోతువు నీవు తిని యుండనేరక ననిసేయ రా నేల యల్పవీర్య
యని యధికంబుగా నాడె నీచోక్తులు కుంతివాక్యంబునఁ గూల్చు డమ్యె
మారుతసూనునిసారథి నే రొక్క తేరు సిద్ధము చేసి తెచ్చె నటకు
- తే. యరదమందు నానీనుడై యనిలసుతుండు విన్నబోయినమోముతో విజయుఁ జేరె
సాత్యకియు వేగముగ నవ్యసాచిఁ జేర నంత భూరిశ్రీపుండు తా నరుంగుడెంచె.
- వ. ఆభూరిశ్రీపుండు సాత్యకి దాకి నేలంగూలె. సూర్యోస్తమయ మమ్యె నని యర్జు
నునిప్రతి నెఱవేఱ దని దుర్యోధనుండు సంతసించుచుండె. దుర్యోధనదుశ్చాసనవృ
షసేనాదు లర్జునుం దాకి రయ్యవసరంబున. 120

- తే. ఆతఁ డిందుకయ్యెనియు భీతిలేకశిఖరంపర వారలఁ జెదరఁ గొట్టె
 సైంధవుండు నన్ను చెనకును జనుచునుండఁ గర్ణుఁ డతనితోఁ బోరె మహార్ణవమున. 121
- క. దుర్యోధనాగి లెల్లరు సూర్యసుతునహాయమునకుఁ జొచ్చిరి వేవే
 వీర్యోద్రేకులు వారలుశౌర్యాటోమునఁ జనిరి సైంధవు దరికిన్. 122
- ప. వా రెల్లగు సంగ్రంధననందనుని మార్కొని సైంధవున కడ్డుగానిన్పిరాయవసరంబున.
 ఆ. అర్జునుండు తా జయద్రోహు వధియింపదారిఁ గానలేక శౌరిదిక్కు
 పొద్దు చూచుచుండఁ బుగహూతపుతుని పౌతినఁ దీర దనుచుఁ బలికి రపుడు.
 ప. అర్జును పౌతిజ్ఞభంగ మయ్యెనని కౌరవులు సింహనాద మొనర్పఁ గృష్ణుండు జిష్టున
 కిట్లనియె. 125
- తే. పార్థ యీవిధమున భంజనం బొనరింప నేప్రయోజనంబు నిందులేదు
 సైంధవునివధించు సమయము చనుచుండె తద్విధం బొనర్పఁ దలంప వేల. 126
- క. ఇనుఁ డపరాంబుధికినిఁ బాఁ జనియెడు సమయంబు వచ్చె సంగ్రంధననం
 దన యొకయఁపాయ మిప్పుడు వినిపింతు జయద్రోహుడు వేగమ కూల్క. 127
- సీ. మరుగుఁ జేసెడువాఁడ మార్తాండమండలం బపుడు సూర్యుండు గ్రుంకె ననితలంచి
 సైంధవకౌరవుల్ సమరము విడుతురు నీనుప్రీతి నదీరు స్వపవరేణ్య
 యని మాయ తిమిరమునను బ్రభాకరుని వే మరువుగాఁ జేసెను మాధవుండు
 అంతఁ గౌరవు లినుఁ డపరాద్రో కేగి నా డని సంతసించిరి మనములందు.
- తే. సైంధవుండు మోదమున నాకసమును జూచె నంత శ్రీహరి పార్థున కనియె నిట్లు
 ప్రొద్దుచూచెడు సైంధవభూరమణుని మంత్రకమ్మ దునిమెడు సమయమిదయ్యె. 128
- ప. అనిన వాసుదేవానుజ్ఞను వాసవి శితశరంబును విడిచి సైంధవశితంబు హరించె నంతఁ
 బొంచజన్యధరుండు పార్థున కిట్లనియె. 129
- క. సురరాజనందనా యీ శిరమును నేలబడ కుండఁ జేయు మనంగా
 శరనైపుణ్యంబున నా శిరమును గందుకము బోలె జిష్టుండు త్రిప్పెన్. 130
- ప. అంతసర్జనుండు ముకుందున కిట్లనియె. 131
- క. పరమేశ కృష్ణ నే నీశిర మెంతటివరకు నీవిశిఖముల లోనన్
 దిరుగాడఁ జేయవలెనన హరి యిట్లని పల్కె నప్పు డర్జునుతోడన్. 132
- సీ. వినుము వృద్ధత్రుఁ డనుసింధుదేశాధిపునితపోమహిమ గాచినది వీని
 సవలనొక్కదినము నాకాశవాణి యీ, సైంధవునిశిరంబు సంగరమున
 మునుమాడఁ బడు నన విని సింధునాథుండు, తనతపోమహిమము దనదుమీఱు
 నెవఁ డీతనితల మహిం బడవేయునో యతనిశిరంబు సహస్రభిన్న

- తే. ములుగు నయ్యెను ననిశాపమును బాసంగి, చేసె సైంధవురాజ్యభిషిక్తుఁ గాఁగ
నతఁడు వసులఁ దపమొనర్ప నరిగె నవల, పార్థ యీశిరమిల మీఁదఁ బడఁగరాదు.
- సీ. అనఘ వృద్ధతృత్రుడ నతిదూరమున శఁమంతకపంచక మం దతండు
తప మొనర్చుచు నుండె విపులకీతును బూని, కావున నిటు చేయఁ గడఁగు మతని
తొడవైన నీతల పడు నెల్లు చేయుము, పాశుపతాస్త్రము వలన నగును
బాణము మఱియుండు నైచినఁ గా దన, నర్జునుఁ డానుడు లాలకించి
- తే. పాశుపతమును జేఁ బూని భక్తితోడ, మ్రొక్కి దానిఁ బ్రయోగింప నక్కజముగ
నాశిరమును గొంపోయి యవ్వాశుఁతము, పడఁగి జేసె వృద్ధతృత్రు తొడలపైన. 135
- వ. తపోనిష్ఠ నున్నవృద్ధతృత్రుఁడు కనులఁ దెరిచి లెచు చుండఁగా సైంధవుని శిరము
నేలఁబడి వృద్ధతృత్రుని శిరము నహస్తిభిన్నము లయ్యె నయ్యెననరమ్మున.
- తే. పాండవుల సైన్య మందలివారి లెల్ల, సింహనాదము లెల్లడఁ జేయుచుండి
రాంబికేయుఁ డివ్వార్తఁ దా నాలకించి, సైంధవుని చావునకును విచార మొందె.
- వ. సుయోధనునివలన గులత్తుయ మగుచుండె నని పలవించె నంత. 137
- సీ. పాంచాలుఁ జంపక బాణము విడనాడ, ననిపౌతిజ్ఞ నొనర్చె నస్త్రగురుఁడు
పాండవేయులతోడఁ దండిగాఁ బోరెను, నలుదిక్కు లందునఁ గలుఁగువార
లాండ్లారుతోడఁ గోపోద్రోకమున వారు పోరుచు నుండిరి ఘోరముగను
దుర్మదబాహ్నిఁగ దుర్మర్షణాదులు నిలితినూజుచే నంత మొంద
- తే. కురుసమూహ మెల్లెడలను గూలిపోవ, ధార్తరాష్ట్రాగ్రిజండు రాధాతనూజు
గాంచి వైరులపై విజృంభించు మరుడు, నినసుతు డిట్లుపలికె నా జనవరునకు.
- క. పాండవబలంబు నెల్లను, గాఁడవిసమేతముఁ గను గౌరవనాథా
భండనమున గెల్తు ననఁ గృపు డిట్లనె నపుడు సూర్యపుత్రుని తోడన్. 139
- సీ. ఘోషయాత్రకు మీరు కోరికఁ బోయినఁ గంధర్వపతి పట్టి కట్టి నపుడు
పాండుపుత్రులు ధర్మపరు లయి నిన్నును, గురురాజుఁ బోవుట మరచినావా
వారలు నీవును బోరు తెన్నుడును నేజాడ నట్లుటివి నేడు వెడఁగ
తును నెడఁ గానీనుఁ డలిఁగి యిట్లని పల్కుటచేప్పన దంతయుఁ జేయువాఁడ
- తే. బాహుబలుఁడ నీతో నాకుఁ బనియ దేలనయిన సైచితి నిపుడు నీ వనిన దా,
నన్ను మఱి యేమి యనిన నీనాల్కఁ గోకి, నైచెద నటంచుఁబల్కెనుబౌరుషమున.
- సీ. మాతులు దూషించు మార్తాండుసూతిపై, కుటికె నశ్వత్థామ పోటిఁ గొనంగఁ
గౌరవేంద్రుఁడు వాని వార్చించి మనలోన, మన మిట్లొనర్చు సమయము గాదు

అని బ్రతిమాలిన నాద్రాణి శాంతించి, పాండవసైన్య మప్పగించి దాకి
చీకాకు బటచెను బోకాచ్చె గొండజు, ధర్మజాదులు వాని దార్మికుటయు
తే. సోపదత్తుఁ డంతట మహాద్ధాముఁ డగుచు, సాశ్వతిని దాకి కాలుని సరస కేగె
గృపునితో శిఖండి రణోగ్రకేళి సలిపె, కర్ణదుర్యోధనాదులు క్రూర్య మలర.
తే. సాత్యకిసఁ గూడి పోరఁగ శమనసుతుని, పేరితుఁడు ఘటోత్కచుఁ డరిభీకరముగ
మాయయుద్ధ మొనర్చె రాధేయుతోడఁ, గర్జుఁ డరిభీతి నొందె యుద్ధార్ణవమున.
వ. కర్ణుండు చావు దప్పించుకొన నింద్రదత్తం బగుశక్తి ఘటోత్కచుని పైఁ బ్రయో
గించిన నావ్రాడింబుఁడు నేలఁ గూలె నంత.

తే. పాండవులసైన్య మాహారవం బాసర్చె, గృష్ణుఁ డటసంతసంబునఁ గ్రీడఁ గాఁగ
సింహనాద మొనర్చె నాశ్రీశుఁ గాంచి, సంతసించితి వేమనె సశ్యసాచి. 144

వ. అర్జునునకు శ్రీనివాసుం డిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చె. 145

వ. అనిమిషనాథుఁ డిచ్చినమహామయశక్తిని గాంచె గర్జుఁ డీ
రణమున నిచ్చు నే నేటుల రక్షణఁ జేయుదునో యటంచు నా
మనమునఁ జూతఁ బొందతిని మాన్యచరిత్ర ఘటోత్కచుండు గూ
లెను గదె తత్ప్రయోగమున లేదు భయం బింక నీకు నర్జునా. 146

. ఇనసుతుఁడు ఘటోత్కచుపై, దనశక్తిం బరపె గాన దద్భయ మింక నీ
కునుఁ గల్గె బోవ దెప్పుడు, రణమున నిక గెల్వఁ గలవు రాధాతనయున్. 147

. అనినఁ జక్రధరునివాక్యముల నభినందించి సవ్యసాచి యాతని సనేకవిధంబులఁ
బ్రస్తుతించె నయ్యవసరమ్మున. 148

. ఘనుఁడు దోణుఁడు మత్తగజమును బోలెను, బాండవసేనపైఁ బడియె సంత
నా నిచ దుష్టదావసికుండును, మత్స్యేశ్వరుండును మడిసి చ్చరి
యర్జునుఁ డంతట నాచార్య మార్కొనివివిధాస్త్రశస్త్రముల్ వేయుచుండె
నపుడు ధృష్టద్యుమ్నుఁ డాగురూత్తంసుని, మాద్రేయులం గూడి మార్కొనియెను

. గురుఁడు కలాంతకుని బోలె గోమునను, మండిపడి పాండవులసేనఁ జెడనటమె
నలని మార్కొన నెవ్వరికైనఁ గాని వశముగా కుండె నప్పడా భండనమున. 149

. ప్పడు హృషీకేశుం డి డాకేశుం గాంఢి యి ట్లనియె. 150

దోణుని మరణము.

గురుని వధింపంగ సుగ్రాసురూకు శక్యంబుఁ గాదు చూడగ నిందె

వ్వరి కేసి శక్య మగునె షోకింపఁగ నామనుడులు పార్థా వినుమా. 151

కావున నే సుపాయము నొకం డెఱిగించెద నాలకింపుమా

యీ విటు లెంత పరి. న నితని గొప్పగ లేవు నిక్కమా

కాపునఁ గుంభసంభవుని గాంచి గతించెను ద్రావిడి నేడనఁ

నాపును బాణము నివ్వఁ ధనంజయు యాతని నీవు గెల్వనె.

152

వ. అశ్వత్థామ హతుఁ డయ్యె ననిన విని నిశ్చేష్టుడైనఁ గురుని వధింఁ వచ్చు నీయ
సత్య మాడుమని సచ్చిదానందుండు చెప్పిన భీమాద్భుతులు సమ్మతించి రహితశత్రుం
డు మిక్కిలి విచారించుటయ .

153

ఆ. అంత సంగరంబు నందు సశ్వత్థామ, యనెడు కుంజరంబు హతము నొంద

కరువలిసుతుఁ డంత గురున కశ్వత్థామ, హతము నొంచె నిష్క్ర డని నచించె. 154

సీ. ద్రోణుడు తనదుపుత్రుని శౌర్యబలపరాక్రమములఁ దలఁచి యాపిములమూర్తి

యితరులవలనను హతము గా డని యెంచి, పెదచవిఁ బెట్టెను భీమునుడులు

పాంచాలబలముఁ గలంచుచు మాయుఁ, పరుకు గ గ్రమ్ముటఁ దలఁచుచుండె

తనయు నిశ్చయవార్త ధర్మ నడిగిన, నిజము చెలియునని నిశ్చయించి

తే. ధర్మనందను దరి కేగి తనయు నిజము, వార్త తెలుపు మటంచుచు బలుకు నెడఁ

గమలనాభుండు వేగమ శిమనతనయుఁ గాంచి యిట్లని పలికెను గరుణతోడ. 155

చ. గురుఁ డిట్ల పోరుచుండినను గూలెడు నీబు మెల్లఁ గాన భూ

వర మిది సంశయింపకుము వ్రాణము రక్షణనేయు నేళిలో

దురితము గా దసత్యమును ద్రోమని తోడను ద్రావిడి నేడు తా

ధరణినిఁ గూలినాడనియు దప్పక చెప్పము పాండవాగ్రహ.

156

వ. అంతఁ బ్రభంజననందనుండు ధర్మనందనుఁ డిట్లనె.

157

సీ. సరసిజోదరు వల్ల గురుండు కూలె ప నుపా యులు నే నానించి యనఁచుచరిత

మాశవాధీశుని మత్తగజం బది కూలె సశ్వత్థామ యులమందు

నంత నే గురుఁ గాంచి యనఁకు యశ్వధామ హతుఁ డయ్యె నే డని యన్నవాడ

నామాట లాలించి యాచార్యుడట తా ని రాకరించెను సుమ్మి రాజరాజ

తే. సత్యమును నీవలన వినఁ జాపగురుండు వచ్చి నిన్నడుగుచునుండఁ బార్థివేంద్ర

శౌరి పల్కినెల్లూల సమ్మతించి గురునితోడ సశ్వత్థామ కూలె ననుము. 158

తే. ధర్మనందనుఁ డంతట దైత్యదమన యనిలనందను వాక్యము లాలకించి

చాపగురున కశ్వత్థామ చచ్చె ననుచు మఱియు బిగ్గరగాఁ బెట్టె మనజుభిండు.

క. తరువాత నెమ్మదిగ గుంజర మని పచియించె నంత జనపతిపలుకుల్

శరము లటు చెపులసోకిన గురుఁ డొకవృక్షంబుఁ బోలెఁ గూలెను ధరకున్. 160

సీ. ఆయుధంబులు వీడి యాచార్యుఁ డంతటఁ బ్రసన్నుడై చింతఁ బొగులుచుండ

నంత ధృష్టద్యుమ్నుఁ డతనివెనుకనుండి యతని కంతము దున్నె నంతలోన

వాడట్లాఁపుట పాడి గా దనియును సాత్యకి దూషించె జాలవఱకు
గౌరవబలము లాహారవంబులతోడఁ బాఱఁ దొడంగెను దూటముగను

తే. ధార్తరాష్ట్రాదిప్రభువులు చైన్యమునను నేమియుం జేయ జాలక నిటులనటుల
బరుగులెత్తుచునుండిరి వారిఁ గాంచి దాని కత మేమి యనియు శ్రద్ధాఁగి పలికె.

ప. ద్రోణవధావిధాన మాలించి యశ్వత్థామ విచారించి పాండవులచే నాచార్యున కట్టి
పరాభవ మయ్యె నని శౌర్య నేత్రపరవశుండై పాండవబలముపై నారాయణాస్త్ర
ము విడువ నయ్యదికార్చిచ్చు బోలెఁ జుట్టుముట్టె నయ్యవనరంబున. 162

తే. అష్ట దాయాస్త్రజాలల కాగలేక పాండవుల సైన్య మాహారవం బానర్చె
వారినండఱఁ గన్గొని శౌర్య పలికె తేరు లం దుండి దిగుడయ్య వీరులార. 163

స. అరిదములనుడిగి యాయుధముల నేలఁ జెట్టుడి మీర లో వీరులార
యాయుధహీనుల నా యాస్త్రమేమియుఁ జేయఁగఁ జాలదుచెప్పచుంటి
ననయోధు లెల్లరు నాయుధములఁ దీసి, పృథ్వీపై నుండిరినేగముగను
గాని భీముం డట్లు తానొనర్చఁగ లేక, వారలకిట్లనె వీరులార

తే. వాహనములనుండియు దిగవలదు మీరు, మఱియువజ్రాయుధోప సమానమైన
యాయుధములతోడ గదాయుధమునఁ గలుఁగు వైభవమంతయుఁ దెలుపువాడ.

ప. వైరుల భీతిల్లఁ జేయుదు నని తేరుడిగకయున్న నరనారాయణులు తేరుడిగి యర్జున
వారుణాస్త్రమహిమఁ గాలకయున్న భీమసనుంగాంచి యిట్లనిరి. 165

తే. ఇమృహాస్త్రంబుఁ గడిమియించెప్పటికినిఁ గలుఁగఁబో దశకృముగానఁబలికితిమిటు
గాని శిశ్యంబయినయెడ దానికేము; నూటకుండఁగఁగలమె యీయూర్విలోన. 166

ప. అని బలవంతముగా భీమునిఁ దేరుదొప్పెన నయ్యాస్త్ర మవలఁ బ్రశాంతింబొందె. 167

తే. ధార్తరాష్ట్రాగ్రీవం డంత ద్రాణిఁగాంచి, యనియె నయ్యాస్త్రముమఱల నరులపైన
విడుమనఁగ ద్రాణియిట్లనె బృథ్వీపతికి, మరలక్షిఁగ బ్రయోగింపమనకుఁ దగదు.

ప. ద్వితీయప్రయోగ మొనర్చిన సల్లొనర్చిన వారినె యీయాస్త్రము దహించు నని
యాగ్నేయాస్త్రము ప్రయోగించిన నది యర్జును బ్రహ్మాస్త్రమున సంక్షీణం బగు
టయు. 169

తే. తనకుదివ్యాస్త్రమహిమము దక్కువౌట, సిగ్గులేక యాలము ప్రవేశించితి నని
యాయుధాస్త్రాదు లన్నిటివచట విడిచి, ద్రాణియరదము దిగి వేగఁ దరలిపోయె.

ప. లంత నాగ్నేయాస్త్రము సంక్షీణంబైనఁ గైటభాంతకుండును గిరీతియుఁ బొంచ
జన్యదేవదత్తంబులఁబూరించిరి. పాండవ సైన్యము సేహన దములొనర్చె. చేదవ్యా

సుం డశ్వత్థామకుఁ గృష్ణార్జునుల మహిమం బెఱింగించె. వేదవ్యాసుం డర్జునునకుఁ జర
మేశ్వరమహిమ నెఱింగించె నని చెప్పిన ద్రోణపర్వమువిని జనమేజయుం డవ్వలవృ
త్తాంతమువైశంపాయను నడుగుటయు.

171

ఆ శ్వాసాంతము.

శా. కైలాసాచలవాసుడైన శివుఁడే కాపాడువాడంచు నీ
భూలోకంబున నెల్లమానవులు నిన్ బూజింపఁగాఁ జూచితిన్
బోలన్ భక్తివి భారతామృతములోఁ బూజించి నా నిట్లు నిన్
కైలాసాచలవాస దీనిగరుణన్ గైకోవె మృత్యుంజయా.

172

గ ద్యము.

ఇది కవిరాజుశ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి పుత్రికయును,
కల్లూరి వేంకటసుబ్బరాయఁడుగారి పత్నియును,
రాజ్యలక్ష్మీవరిణి యాది గ్రంథకర్త్రీయును, అగు
విశాలాక్షమ్మచే రచియింపఁ బడిన
భారతకథామృతంబునందు
ద్రోణపర్వము
శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు.
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

(శ్రీ)

భారత కథామృతము.

శ్రీకృష్ణ - ర్వమ శ్రీకృష్ణ

- క. శ్రీకాంతాప్రియనేవిత లోకైకనుశ్రవణ లోకాధ్యక్షా
నికరుణ గోరితిని నను గైకొని గాపాడుమయ్య కరుణించిశివా. 1
- వ. వైశంపాయనమునివల్లభుండు జనమేజయ మహీవల్లభునకిట్లు చెప్పఁచొడంగెట్లుద్రో
ణవధానంతిరమున దుర్యోధనుండు కృపాశ్వత్థామానుమతుండై కర్ణుని సర్వసేనాధి
పతిగా నభిషేకించెనంత. 2

—కథాదుల యుద్ధము.—

- తే. కర్ణసేనాధిపత్యముఁ గలిగినంతఁ గురుబలముసిద్ధమైపోయె చురమునకును
నుభయబాములు రణమునకుత్సహింప సింహనాదములెల్లఁజేరి గెనంత. 3
- తే. భానుతనయునిచేతను బాండుసుతులు తప్పకీలెదరని సుయోధనుఁడుతలఁచె
సూతఁడని చతురంగ సమేతముగను ఘోరముఁడు గూల్చుననియొత్పాండుసుతులు.
- తే. కౌరవుల సహాయంబును గోరివచ్చి షేమధూర్తి యనుకులూత భూమివిభుండు
భీమునిందాకి వానియద్రూమవిశిఖ బలమునకొనెలఁగూలె నాభండనమున. 5
- సీ. రాధేయుఁడతఁ బ్రాకమోపేతుఁడై పాండవసైన్యముపైనఁబడియె
నపుడు ధృష్టద్యుమ్నుఁడసాత్యకినిఁగూడి పోరుచునుండెను ఘోరముగను
దుశ్శాసనుండుత దోర్బలోపేతుఁడై పాండవసైన్యముపైనఁబడియె
మాద్రేయుఁడశనిమార్కొని ఘోరమా గతిఁబోరివాని మూర్ఛితునిఁజేసి
- తే. కర్ణుఁడంతట సహదేవుఁగాంచివీఁకఁ దాఁకనేతెంచునెడల మాద్రీకుమారుఁ
డైననకులుఁడతని కడ్డుగానువచ్చి పౌరుషంబున నిట్లనె వానితోడ. 6
- ఆ. కరుణఁబూని నన్నుఁ బరమేశ్వరుండు నాముందుఁజెట్టె నిన్ను మూర్ఖచిత్త
కౌరవులకుఁ బాండుత్మోనాధసుతులకుఁ గయ్యెమయ్యెనీడు కౌరణమున. 7
- వ. నిన్నుఁ జూచినదాది నాశిరంబులు నీశిరంబును దాఁక నాతురత సడుచున్న వన
వానికి గర్జుని డిట్లనియె. 8
- తే. రాజనీతివిశారదా రాసుతుఁడవు నముమహాస్త్రివిదుండవునైనసీవు
న గ్నిహడంగవచ్చునానకుల రణము లోనఁ బొరుషమును జూపనొనుగాని. 9
- వ. అని యయ్యవసరంబున.
- చ. ఇరువురుపోరికి దొడగిరెంతయు శౌర్యబంబు లొప్పుగా
సరసిజమిత్రనందనుఁడు శౌర్యధనుండల మిదిసందనుక

విరభునిఁ జేసి యాతనికి వేఱి యపాయ మొనర్చుకుండఁ గాఁ

భారి నవమానమున నలిపి పుచ్చెను గుంతినుసుల్ దలంచుచున్.

11

తే. అవల సంత దృష్టమృత్యుఁ డాకృష్టమృత్యుఁ డాకి విరభుఁడై యోడెనుధర్మసుతుని
దాకి దుర్యోధనుడొత చైతన్య మొనర విరభుఁడై వెనుకకుఁ బోయె వేగముగను.

ప. అంతఁ బ్రభాకరుండు పశిమాంబుధి స్తంకుటయు నెల్లరు సమర మాపి తమతమ
శిశిరముల కేగి రంత ద్వితీయదివసంబునఁ గల్లుండు దుర్యోధను నవలోకించి
యి ట్లనియె.

13

సీ. ఏవాని నని లోన నేను గూల్తు ననుచు మీరలు నమ్మి యున్నారొ యట్టి
పార్థునితోఁ దలఁపడ వలయును నేడు శరభాసువంబున శౌర్యమందు
సుర రాజుతుండు నానరిరామ పూర్వము విశ్వకర్మ యోహగై విజయ మనెను
నస్త్రుము వజ్రకి నతఁడు నెక్కులున భాగ్యపున కొనంగై భాగ్యపుండు

తే. పరమకరుణాతిరేకమువలన నాకు నొనఁగె నాశ రాసనము నో యుద్విరాధ
దానివలన సంగ్రామములోన నేడు విజయు వధియించి నీ కతిప్రీతిఁ గూర్తు.

14

ప. మఱియొక విశేష మెఱిగించెద నాలకింపుము.

15

సీ. క్రీడికి సారథి కృష్ణుండు గావున నది యసాధ్యం బగు నవనినాధ
యతనితో సమముగా నరదము నడుపుట, శల్యుని కొకనికే శక్తి గలదు
నెట్లు లైనను శల్యు సేదినంబున నాకు, సారథిగాఁ జేయఁ గోరుచుంటి
నట్లు గావించిన నర్జునునే కాక, బలము సంతయుఁ గూల్చి వచ్చువాఁడ

తే. అనిన దుర్యోధనుండు శల్యు నధికభక్తి, నన్ను తించి కన్లునిచుడుల్ విన్న వింప
ముం దనూయభావంబును బొంది యున్న, శల్యుఁ డిట్లనె గౌరవజనవిగునకు.

16

ప. కృష్ణునితో నమానముగా నరదము నడపుచు వనుటకు సంతసింపితిఁ గల్లునికిసారథ్య
మొనరించెద నని వచించె సంత.

(శల్యునిసారథ్యము)

చ. దురమున కేగుదెంచుచును దోయజమిత్రునుతుండు మద్రభూ
వరుఁ గని శల్యభూరమణ పార్థునివైపుగ మీర లిప్పు డీ
యరదము దోలఁగా వలయు నాతని మార్కొన సుతస్సహించితిన్
గురుకులరాజశేఖరుఁడొరికఁ దీర్చెదఁ బార్థుఁ గూల్చెదన్.

18

ప. దుర్యోధనున కానందము గలుఁగునట్లు పొడవబలము చెండాడెద నన శల్యుం డ
వ్యాకృష్టముల కలిగి కల్లున కి ట్లనియె.

1

తే. నీవును ధనంజయును నృపవరేణ్య, యివివహకుఁ బోరియుట నేనెఱుంగనొక్కొ-
యిప్పురపరాక్రమము జగమెఱిగియుండు, ఘల్లుఁబుడుజగద్విఖ్యాత బాహుబలుడు.

వ. నీవు శ్వేతాశ్వుం గూల్చుఁ జాల వతనిపౌరుష మెఱిగింతు వినుము. 21

సీ. పాంచాలపురికి నేతెంచెడువేళ నా,యమునాతటంబున నర్జునుండు
సంగారపద్ముని నాజి గెల్వంగ లేదె, ఘోషయాత్రకు మీరు కోర్కె జనిన
ధార్తరాష్ట్రాగ్రజు ధర్మించుగంధర్వనాథుని గెల్పె ధనంజయుండు
ఖాండవవనము వేడ్కను దహన మొనర్చి,వజ్రిముఖులవల్ల వరము లొందె

తే. మఱియు మాచూకిరాతు నుమామహేశు,నాలమునున గెలిచి దివ్యాస్త్రులను
గాంచె నట్టివరాక్రమకలితు నరుని,గెలుతు నంటిని కలలోనిపలుకు లనియె. 22

తే. చేయఁ జాలనిపనిని నేఁ జేయును నని, చెప్పటది పాడిగా దిటు చెప్పఁ బోకు
కుంభజపితామహాదులఁ గూడి రాజు, విరటుగోదృందమును బట్ట విడిచె నతఁడు. 23

వ. ఆతనిబాణములవేడిమి కాగలేక మీరు పాటినచ్చిన సంగతి జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొ
మ్మన సంగభావిభుం డలిఁగి మద్రాభావిభున కిట్లనియె. 24

తే. అర్జునాస్త్రునిద్యాపాటవాదు లెల్ల,నే నెఱిఁగినంత దానిని నీ వెఱుంగవు
సర్పసుయ మగుదారుణాస్త్రాను లెల్ల, సవ్యసాచిపై కేక నానక్తి నొందె. 25

సీ. మద్బలపౌరుషమహితశౌర్యంబులు, తెలియక నీ విట్లు పలికినావు
నేడ రణంబునఁ గ్రీడికేశవులను, నుక్కడఁగించెద నిక్కముగను
కఙ్గికపిద్మజగాండీవప్రభ లవి, పిఱికివారలకును భీతిఁగొలుపు
నన్ను బోలినశూరునకుఁ గొంచెమేనియు, భయము గల్గింపవు పాడివేంద్ర

తే. వేయుచుది ముకుందులు వేయుచుది, పార్థులును భండసమురకు వచ్చిరేని
నమర మొనరింతు వారితో శౌర్య మలర, శౌర్యహీనుడ వగుదువు శల్య నీవు. 26

తే. శౌర్యహీనత నిట్లనఁ జాలి నానొ,పక్షపాతమువలనను బలికినానొ
యిట్టిపిఱికివాక్యము లన నింక నీకుఁ,బాణములు దక్క వనియెంచవలయు నోయి.

సీ. పాపదేశమున నుద్భవము నొందిననీకు, దుర్బుద్ధి కాక నద్బుద్ధి యగునె
మద్రోశ్వరుండు దుర్మార్గుఁడు దుర్బుద్ధి, పరదారలందున వాంఛితుండగు
నని జగంబులు చెప్పకొనియెడుమాటలు, నిజ మయ్యె నిష్పడు నీచబుద్ధి
భవదీయవంశము వారు ముందుగఁ గల్లు,దరువాతఁ జనుబాణుల ద్రావి రేము

తే. పలువురకుఁ బుట్టి కలుద్రావువార లైన, మీకులంబువారలకును మీకుఁ గూడఁ
దెలియ వుచితానుచితములు పలుకు లనుచు, నట్లు దూషించెను ద్రోణుసంగవిభుడు.

జ్. తన కోవిషరీతుండై కానీనుండు గదాదండమున శల్వుని సంహరింపఁ గోరి కొంత
శాంతించి యూరకుండై నంత మద్రేశుండు మార్తాండసూతి కి ట్లనియె. 29

నీ. సూతతనూజ నే నీ తరుణులున, హితము నీ కెఱిగింప మతిఁ దలంతుఁ
గౌరవాధీశ్వరుకార్యార్థినై నీడు, నరదము నడువఁగా నరుగుదెంచి
హితబోధ నీకు నే నెఱిగింపకుండుట, పాడిగా దని యిట్లు పలికినాఁడ
భండనమాదు శుభాశుభాదులఁ గూడ, సారథిపలుక నౌ జనవరేణ్య

తే. నేను నీ కిట్లు చెప్పిన నింతలోన, నాగ్రహంబును బొందిన నంతమాత్రా
మాను నని యెంచితో నేను మానఁ బోను, జిన్నదృష్టాంతము నిన్ను విన్నవించు.
తే. ఒకపురంబున ధనధాన్యయుతుఁడు నైన, వైశ్యుడల రాచునొక్కఁడు వానిగృహము
వాయన మొకండు చేరెనువానినుతులు, కాకి కెగిరి లనుబెట్టి సాకుచుండు. 31

క. కాకము వైశ్యగృహంబున, సాకం బడి తనకుసాటి చర్చింప నిలం
గాకి యొకఁ డుండఁ బోదని, వీరకను జరియించుచుండఁ బృథ్వీరమణా. 32

తే. ఒకదినమున వైశ్యునినుతు లొనరఁ గూడి, సాగరమున మరాళరాజములఁ గాంచి
వాయనమునకుఁ జూపించి వాని గెలుపు, మనుడు కాక మప్పలుకుల నాలకించి. 33
ప. ఆయంచలగుంపులో బలమగు హంసం గాంచి నాతోఁ బరతె మ్మని పల్కె
నయ్యెడ. 34

నీ. కలహంస లెల్లను గాకినిఁ గని నవ్వి, మమ్ము మార్కొన లేవు సుమ్మి, నీవు
హంసలతోడ మహాభీమధ్యంబునఁ, బటతేరఁ గా లేవు వాయనములు
నిష్కారణంబుగా నీవు భంగము నొంద, వలదు సుమ్మిది మానవలయు ననఁగ
వాయన మంత నాపలుకుల నాలించి, పటతెమ్మటంచు నే పట్టుపట్టె

తే. వాయనము బలవంతమువలన నపుడు, వారి రుపురుసాగరముపైఁ బటది రవల
వైశ్యునింట నెంగిలిఁ దినువాయనమ్ము, భంగపడియె నాహంసగునలన నధిప. 35

తే. వైశ్యునింట నెంగిలిఁ దిన్న వాయనమ్ము, దక్కుగ పట్టును లెక్కఁ దలఁప నట్లు
కారవులయెంగిలులఁ దివి కర్ణ నీవు, పాండవుల ఫిక్కిరించెడు వాడవైతి. 36

తే. నీవు గర్వాతిరేకివి నీకు నేడు కీడు తప్పక గల్గును గ్రీడివలన
వనజనాభార్జునుల నెదుర్కొనఁ దరంబె, వీరును గూడి పోరుము వారితోడ. 37

ప. అవ్యాధ్యములకు రోషకషాయితేతుండై మండిపడుచు మార్తాండనందనుం
డి ట్లనియె. 38

నీ. నన్నుఁ గాకము చేసి నరు మరాళము చేసి, కథఁ జెప్పుచుంటివే కలుషచిత్త
గాండివిభజపరాక్రమ మెట్టి దనుచుచు, నే నడుంగఁగ లేదు నిన్ను శల్య

శత్రుబలంబుల సన్నతిఁ జేసెడు, దష్టుడ వగునిన్నుఁ దునువ వలయు
 రారాజు నిను నాకు రథసారథి వొనర్చె, గావునఁ బ్రీతికిఁగి వీవు నేడు
 తే. అనవసరవచనములు నీ వాడ నే, భండనమున మదీయాస్త్రపాటవమునఁ
 దనరఁ గృష్ణజిహ్వఁబనుమాంకొనెడు వాడఁననుచుఁగొంచెముశాంతించియనియెనిట్లు.
 ౧. నరనారాయణులమహా, పరాక్రమము నే నెఱుంగనివాడను గా నో
 ధరణీశ యెంత చెప్పిన, దురమును మానంగఁ జాల దోర్బలి నగుటకా. 40

—కర్ణుడు తనశాపవృత్తాంతము శిల్పనకుఁ జెప్పట—

తే. నేడు రణరంగమందునఁ గ్రీడి యైన, మడియ వలె లేక నే నైన మడియ వలయు
 వైకుంఠ దలంచి నా కెప్పు ధయము లేదా, పరశురామాదివిప్రీశాపంబై భయము. 41

౨. తచ్చాపంబుఁ దలంచిన నాగుండె లవియు నెఱిగింతు వినుము. 42

౩. నే నస్త్రవిద్యుల నేర్వఁగా మది నెంచి, పరశురామునిఁ గాంచి బ్రాహ్మణుడ
 నని బొంకి యతనిచే నఖిలాస్త్రవిద్యలు, నేర్చితి నాతండు నెయ్య మలర
 నకలాస్త్రముల నా కొనంగి బ్రహ్మాస్త్రము; నాకు నొసంగె నాలోకవినుతుఁ
 డాపత్సమయమున నది ప్రయోగింపుమా, యనిజామదగ్నుఁ డాజ్ఞను నొసంగె

తే. అంత నొక్కదినంబున నతడు నాదు, తొడల శిర ముంచి నిద్రించె బుడమినందు
 వలనఁ బరుగొండు నాతొడఁ దొలుచుచుండె, నల్ల గాలువలై పాతె నచ్చటచట 43

తే. పరశు రామునకును నిద్రభంగ మగునో, యనుచు దానిఁగొట్టఁగఁ జాల నైతి నేను
 గొంతపడికి సిద్ధుర లేచి గురుఁ డతండు, నాద నూరువులను గారు నల్లఁ గాంచె. 44

౪. దానికారణ మెఱింగి నాసాహసమ నకు మెచ్చి పరశురాముడు న న్నవలోకించి
 యిట్లనియె. 45

తే. విప్రులకుఁ దల్మి యిట్లఁట వింత గాచె, నీవుబ్రాహ్మణుడవు గావు నిజముదెలుపు
 మనఁగ నే సూతృత్వండు నని వచింప, నాగ్రహించె నావైని నయ్యఁఘముమూర్తి.

౫. మదీయకపటకృత్యమున కలిగి సంగ్రామరంగమున బ్రహ్మాస్త్రభార్గవాస్త్రంబులు
 జ్ఞప్తికి రాకుండు నట్లు శాపం బొసంగె నవ్వల గల్గు బ్రాహ్మణ శాప మెఱిగింతు
 నాలకింపుము. 47

౬. అభ్యాసమునకు నాయస్త్రము నొకనాఁడు, విల్లెక్క పెట్టి నే విడుచుచుండ
 నొకశిరం బది దాకె నొకగోవుదూడకు, నపు డొకభూసురుం డాగ్రహమున
 ననుఁ గాంచి యాతఁ డిట్లని పల్కె నియ్యది, హోమధేనువు వత్స మారికూళ
 ౬: పై శరమును బూని వైచితిగాన, శాప మిచ్చెద నీకు జ్ఞాన హీన

- తే. సంగరంబున నీరథచక్రము లవి, భూమిలోనికిఁ గ్రుంకు నీ వేమహాత్ము
గెలువ నెంచితో యాతని వలన నీను, సమరరంగమందున చావు సంభవించు. 48
- వ. అని తనశాపవిధానం బెఱింగించి రథము సమరాంగణమ్మునకుఁ బో నిమ్మన శల్యుం
డ స్టానరించె. 48
- సీ. భానుతనూజుండు పాండవసేనపైఁ గవిసెఁ బరాక్రమకలితుఁ డగుచుఁ
బొంచాలబలములఁ జించి చెండాడెను, బాండవాగ్రీవాఁ దాఁకి పారుషమున
విశిఖజాలంబుల విడిచి కుంతీవాక్య, బద్ధుఁడు గావున వాని కెట్టి
కీ డొనరింపక వీడె ధర్మసుతుండు, నతని బాణాన్నికి నాఁగ లేక
- తే. భండనము వీడి విడిదకుఁ బాటి పోయె, బాండవబలము లెల్లను భయముతోడఁ
బరుగు లిడె నలుదిశలకుఁ బవనతనయుఁ, డీనజుదెనకును బోనిచ్చెఁ దనదురథము.
- వ. దివ్యాస్త్రప్రయోగంబున భీముఁడు కన్ఘనిమూర్ఛాపరవశుం జేసె నంత. 51
- సీ. రాధేయుఁ డంతట రథము మీఁదను జచ్చి, నట్లు మూర్ఛచుబడె నంతలోన
ధర్మరాజునకు సూతసుతుం డొనర్చిన, పరిభవంబునకును బ్రీతియొనర్ప
నిలతనూజుండు తనతేరు దిగి కర్ణు, రథముపై కుఱికియు రథసమునను
గరవాలమున నాలుకను గోయ నెంచిన, మద్రేకుఁ డిట్లనె మారుతిఁ గని
- తే. భూవరేణ్య సూతసుతుండు చావ లేదు, మూర్ఛలో నుండెవెనుకకుఁ బొమ్మునీవు
నీవు నాల్కను గోసిన నితఁడు చచ్చు, నితనిఁ జంపంగ నర్హును ప్రతినగాఁడె. 52
- వ. కావున నీవు కర్ణుని పధింప వల నన భీముఁడు సమ్మతించి కురుబలంబుఁ గదిసి ఘో
రముఁగాఁ బోరుచుండె నంత. 53
- తే. సమరము సుశర్మాదినంశక్తులను, సర్వసైరథఁ బునఁ బడె నతఁడు వారి
రాద్రీమున మఁటఁ గ్రక్కుశరముల విడిచి, దండధరువురికిని బాపుచుండె నంత.
- సీ. పాంచాలబలములపైఁ గృపాచార్యుండు, నిశితశరంబుల నే్వయుచుండె
నంత శిఖండి తా నతని నెద రొక్కిని, పోరుచునుండెను ఘోరముగను
గౌరవపక్షము గోరి వచ్చినదండఁగరుఁ డనురాజు వేదండసహితుఁ
డగుచు నంతం బొందె నంతట మలయధ్వజుండు ద్రాణిని దాఁకి ట్లోని గూఠె
- తే. సాత్యకి నకులసహదేవసమరశాస్త్ర, నిపుణు లెల్లగు గుమి గూడి విపులశక్తిఁ
గౌరవసమూహమెల్లడఁ గలఁచుచుండె, సమరమతిఘోరయుతముగాసాగుచుండె.
- వ. ఆసమయంబున. 56
- సీ. భానుతనూజుండు భార్గవాస్త్రంబును, బాండవసైన్యముపైన విడిచె
నంతో భ మయ్యెను శత్రువులకు నది, పాండవు లాహారవము లొసర్ప

నర్జనుం డీవార్త నాలించి యరుదెంచి, మధ్యాహ్నమార్తాండుమాడ్కిఁ దనరు
కర్ణమోమును గాంచి కంసమృదునునితో, ననియె ని ట్లతిపివముగ నతండు
తే. సూధవా నేఁ డిదేమొ యీరాధచుతుఁడు, ఫాలనేత్రానతారము పగిది దనరె
వీనివెనఁ జూచుటే నాకుభీతిఁ గలుఁగు, నితనితోఁ గయ్య మొనరింపనేనుజాల. 57
వ. పార్థుం డచ్యుతుని రథంబు శిబిరంబునకుఁ బో నిమ్మనియె నంత ధృష్టమృతమృదు
లారాధేయు నెదుర్కొనిరి. 58

తే. అంత నానమయంబున నర్జునుండు, ధర్మజుఁడు బంబులులోనఁ దనరకునికి.
నగ్రజుం డేడి యనుచు నయ్యనిలతనయు, నడుగ నా తఁడి ట్లని పల్కె నర్జునునకు
వ. అగ్రజుండు కర్ణునివలన నొప్పింపఁబడి శిబిరమున కేగె నీవాతనిసేమం బరసి
ర మ్మనటయు. 60

క. అంతట శ్రీకృష్ణార్జును, లెంతయుఁ ద్వరితంబుఁ గాఁగ నేగిరి యచటన్
స్వాంతంబునఁ జింతించెడు, కౌంతేయాగ్రజునిఁ జూడఁ గా నిర్వృరునున్. 61
వ. కృష్ణార్జునులు శిబిరమున కేగి ధర్మజుం గాంచి నమస్కరించిన నతం డాయిర్వర
నాలింగన మొనర్చికొని కర్ణుని వధించివచ్చిరను నంతోపంబున నజాతశత్రుని డిం
ద్రపుత్రుని గాంచి యి ట్లనియె. 62

—ధర్మరా జర్జునుఁ భినందించుట—

క. సుర లైనను రాధేయుని, దురమందున బలముతో నెదుర్కొనఁగాఁ జా
లరు పరశురామశిష్యుని, బరికింపఁగ నెటువధించి వచ్చితో చెపుమా. 63

సీ. అఖిలాశ్రువిద్యల కాలవాలుండును, ధైర్యగాంభీర్యాదిధన్యమూర్తి
యతనికి సమలులే రవనీతలంబున, దేవసమాసని దివ్యమయుని
రాధాతనూజుని రణరంగమందున, నాపద లేకుండ ననఘులార
కడతేర్చితిరి మీరు కడకఁ గల్గెను నాకు, నింతకు ముందు వాడే నయితిమి

తే. పార్థుండు సాత్యకియును వచ్చి చూడ, నతఁడు నాశరీరంబున పఖిలమైన
యశ్రుశస్త్రాదుల వ్రైచె నట్టివేళఁ, బరిభవమ్ము గలిఁగెనాకుఁ బార్థవింఁబె. 64

క. కౌరవబంబు లంతట, మారుతికోపాగ్నిఁ బరఁగి మఱిమఱిదిశలం
బాచివఁ గర్ణుండును జనె, నీరీతిని శిబిరమునకు నే వత్తునయో. 65

వ. అని పనికి మఱియు ని ట్లనియె. 66

సీ. ద్వాదశవర్షముల్ వనవాసమున నుండి, కర్ణు నెట్లు వధింపఁ గల మొయనుచు
నాహరనిద్రల నన్నిటి విడిచితి, రణమున నాఁగొతనయవఁన

నైనఁ బరిభవము నంది యుండఁగ లేకు, కర్ణుఁడు నను బెట్టుకప్తములను

జెప్పట కేనాకు సిగ్గగు చుండెనా, పరిభవ మెల్లనీవలనఁ దీతె

తే. బాహువీర్యశౌర్యబులఁ బ్రోఁడు డయిన, కర్ణు నెట్టు లుక్కుడఁగింపఁ గలిగినానొ
యతనిబంధులు మిత్రము లాత్మజన్ము, లెట్టులూరక యుండిరో యెఱుంగఁ జేయు.

క. నీ వేమియునొవ్వక యే, యావీరుని నేలఁ గూల్చు లాశ్చర్యం బొ

నావిధ మెఱుంగఁ జెప్పము, నాపినుఁబిండుఁగాఁగ నాయనుజన్మా.

68

తే. సంగరమున నేనొకరుండ నవ్వసాచి, గూల్చు నని ప్రగల్భము లాడు కురువరుసకు
సంతనముగూర్చుచుండెను శౌర్యమూర్తి, కర్ణుఁడాడినపలుకు లేకడకుఁ బోయె. 69

భవదీయభుజబలంబును, బ్రవియలశౌర్యంబుఁ దేటవడినదొకో భూ

ధవుఁ డగును యోధనునకున్ వివరింపఁగ నాకుఁ దెలుపు విజయుండ వేగన్. 70

తే. అధికగర్వోన్నతు డగునతనిశిరము, నతనిబాధులు మిత్రులు నాత్మజులును

గనులనీరు మున్నీరును గాఁగ నేవ్వ, నెట్లు దుష్మాడిరాడవోయెఱుంగఁ జెప్పును. 71

వ. అంతఁ బొడవాగ్గిజుం గాంచి గాండివి వినయమున నిట్లనియె.

72

తే. నేను సంశప్తకులతోడ నేఁ డచటకు, గయ్య నూచరించుచుండఁ గర్ణుఁ డంతఁ

దనపరాక్రమ మేర్పక మనబలాబుఁ, గలఁచె మనవారు పోయిరి నలుదెసలకు. 73

తే. అట్టికలకలము న్విని యసఘచరిత, రయము మీఱ నేతెంచితి రంగమునకు

నీవు నొప్పింపఁ బడుటాది నేను వింటి, వినఁగ వచ్చితి నీనేమమును వరేదగ్గి. 74

వ. మహాపురుషా! యిదే కమవేగంబునఁ బోయి భవదీయపరితాపంబుడిట్ల రాధేయు వ
ధించి వచ్చెన ననుజ్ఞ నిమ్మన నమ్మనుజేమింపు గాండివి గాంచి కర్ణుఁడు చావ
లే దని యలింగి యిట్లనియె. 75

—ధర్మరా జర్జునుని దూషించుట—

సీ. సంగరమందున శత్రులఁ జంపుట, వారిచే జచ్చుటే పౌరుషమ్ము

లివి రెండు వీరుల కెనఁగుగుణంబులు, శత్రులచే నొచ్చి సంగరమ్ము

విడిచి రారా దట్లు విడిచివచ్చితి నేను, జలకనఁగా నైతి శూరులకును

నేఁడు కర్ణునకు నే నొడితి నన నేల, నీ వొడిపోతివి నిశ్చయముగ

తే. భీముఁడును గవ లోడిరి భీతు లగుచు, మతియు మనతోడ నీకసమర్థునండు

నోడె నెల్లర మాతనికోడినాము, కటకటా యెట్లు వచ్చెను గాలమహిమ. 76

76

వ. మనము రణంబు కేగ నణుమాత్ర ప్రయోజన ముండఁ బోవ దో

యనుజ జటాజినాదు లిప్పు డందఱమున్ ధరియించి వేగమే

వనములలోఁ జరిగెము తమ బొనరించెద మన్నదీయు హ

వనమునఁ గాక రాజ్యమున వైభవ మొందుట కర్హులౌదురే.

77

తే. లేనియెడల దుర్యోధను లీలఁ గొలిచి, సాధువృత్తుల నాతనిసన్నతించి

నేవఁ జేయుచు నుండ మీచింత లేల, రాజ్య మేల శౌర్యం బేల రాణ లేల. 78

సీ. అనికి నీ వీరీతి వెనుదియుచు వటన్న, సంగతిఁ చెలిసిన శౌర్య ముడిగి

దైతవనమునంచె వర్తించుదును గదా, గానీనుఁ జూడఁగ లే ననునెడ

సగ్రామమునకును సమ్మతింపక పోదు, రాధాతనూజుని రణమునందు

వధియింతు నన్నస్రీపతి మెల్లను గూడ, వమ్మయి పోయెను జౌరుషమ్ము

తే. శత్రుమధ్యను రాధాతృజన్ముఁ డతఁడు, నన్ను నొప్పించ నూహక యున్నవాఁడ

వీవు భీతిల్లు దనుచు నే నెఱుంగ నైతి, నిట్టిపాటుచూహిచు నే నెందుఁ గాన. 79

సీ. అగ్నిదత్తం బైనస్యందనంబును గల్గి, శ్వేతవాహనములు వెలయుఁ గాంచి

కపికేతనంబును గాండీపమును గల్గి, శౌరి సారథ్యము సలుపుచుండ

రణరంగమందన రాధాతనయునకు, భీతిల్లి వచ్చితే విజయ నీవు

నిన్ను నే నేమందు నేటిచిరంబున, నభిమత్యుఁ డైనను నాహిషింబి

తే. తనయుఁడు ఘటోత్కచుడు నుండినను గాని, నాకుఁబరిధన మిట్టిది రాకపోను

గుంతి కీవు పుట్టకయున్నఁ గువలయమున, నాకు నీపాటు లేవియు లేక యూహ. 80

వ. అయినను.

81

తే. కర్ణునెడ నీకు భయ మైన గాండివమును, శౌరి కర్పించి రథికుఁ నలిపి యశవి

కీవు సారథి వైనను నీతఁ డైనఁ, గర్ణునధియింపకుండునా దుర్జయుండ.

82

వ. అనుటయు నయ్యవసరమున.

83

తే. ధర్మజుఁ డాడుచుచులకుఁ దనమనమున, నలిగి యర్జునుఁ డాతనితలను నటక

వాలు బూనినఁ గృష్ణుఁ డాపార్థుఁ గాంచి, యిట్లు పల్కెను ధర్మజుఁ డెఱుంగకుండ.

సీ. వైరు లెవ్వరు కానరాకీస్థలంబున, ఖడ్గము దాల్చితి కరమునందు

నెవ్వరి వధియింప నియ్యది దాల్చితి, కురువీరు లిచట నెవ్వరును లేరు

మన మిచ్చట యుద్ధిశ్చిరుని నేమ మారయ, వచ్చియుంటిమి కదా పౌరవేంద్ర

కోధ ముడుగు మనుగోవిందుతోడను, బల్కెఁ గోపంబునఁ బార్థుఁ డిట్లు

తే. దేవ గాండీవ మొలులకు దీని నెవ్వ, రియ్యచుందురో పారల నీనుఁజేసి

తలను నటకఁ బ్రీతిజ్ఞును నలిపినాఁడ, ప్రీతి నెఱవేఱుఁ జూపెద వానినిపుడు. 85

తే. ఇందు కీ వేషు యందునో నందతనయ, నీవు చెప్పినయట్లుగా నే నొనర్చు

ననుచు శ్వేతాశ్వఁ డడిగిన నచ్యుతుండు, విన్నవించె బార్థున కిట్లు విన్నుటయుగ.

తే. ధర్మనందను వధియింపఁ దలఁచితీవు, దానిమాటుగా మాటుమీ మానవేంద్రుఁ
బ్రాజ్ఞులను నిందఁ జేయుట వధనమాన, మనినసమ్మతించె మహేంద్రీతనయుఁడవును.
వ. పుండరీకాక్షుననుమతిని గాండీవి పాండవాగ్నిజుని కిట్లనియె. 87

—అర్జునుఁ డగ్రజుని సిందించుట.—

సీ. సంగరమందున శాత్రువీరుల, పీచ మహాపర జాలువీరవరుఁడు
బాహుబలుం డగువాయుతనూజుండు, నన్ను మాషించిన న్యాయ్య మగును
సంగ్రామమందున శత్రులకు జడిసి, పరుఁగిశివచ్చినపిరికి వీవు
నన్నిట్లు పలుకుట న్యాయహీనం బగు, నందు కనన్తుండ వలఁతి వీవు
తే. నాదుశౌర్యవిక్రమములు నాదుబలము, నీ వెఱికిగి యిట్లొకిది నీచమతిని
చివ్వయందున నీ వేమి చేయలేని, శౌర్యహీనుఁడ విట్లన సాగు టేల. 88

తే. శాత్రువచయము నెల్లను సంగరమున, నొక్కమొడకుఁ జే జాలియగుటై న
భుజబలనముదుర్చి లామాద్రీపుత్రు లిట్లు, మాఁడ జాలిరె నన్నిట్లు దుస్వభావ.

సీ. జూద మాడితివి మున్ మోదముతోదానఁ, గురుకుమారులతోడ దుశము కల్గె
నీమూలమున, గదా నిఖిలరాజ్యంబును, నాశ మయ్యెను ధననాశ మయ్యె
దాస్యజీవనము గాంతారవాసము గల్గె, నీమూలమునఁ గదా నిశ్చయముగ
నిట్టికష్టంబుల కెల్ల మూలంబవు, సిగ్గు లే దించుక యెగు లేను .

తే. రణ మొనర్చ జాలనినీవు మనము బోన, శాంతిఁగొనియూరకుండకచపలుఁడ వయి
యిట్టివోల్లదములు పల్కు నేల నీకుఁగీడులకు మూల మగునట్టి వాడవీవు. 90

తే. నీదుకారణమునఁ గదా నిశ్చయముగ, బాలుఁ డగునభిమన్యునిఁ గోలుపోతి
మాకుఁ గల్గుకష్టములకు మావెతలకు, నీవు కారణ మగుచువు నీచ మతిని. 91

తే. ఇట్లు మాషించి శాంతివహించి పార్థుఁ, డగ్రజుని నిందఁ జేసినయందులకును
దనదుతలఁ గోసికొనఁ బోవ దైత్యదమరుఁ, డడ్డుపడి ధనంజయునితో ననియె నిట్లు

వ. సక్రిందననందనా ! శాంతింపు మని మఱియు నిట్లనియె. 92

చ. గురులను నిందఁజేయునెడఁ గోరిక నాత్మచుతిం బొనర్చ నా
దురితము పోసి పోవు నని తొల్లిమహాత్ములు పల్కుచుం డ్రెలక
మరణముతో నమాన మగు మాన్యుఁడ యాత్మచుతిం బొనర్చినన్
భరతకులాలవాల యటుపల్కువె యాత్మచుతిం బొనర్చవే. 94

వ. హృషీకేశునివాక్యములు గుడాకేశుం డభినందించి యగ్నిజునవలొకించి యిట్లనియె

—అర్జునుం డాత్మస్తవం బొనర్చుట.

సీ. అగ్రజా జగమున హరుడు దక్కంగ నన్ను, శాలువా డెవ్వ ప గలుగఁ బోడు
దశదిశలను గెల్చి విశదశీర్షిఁ జెలింగ, రాజసూయమునకుఁ బ్రాథమిఱ
నెంతధనము చెచ్చి యిచ్చియుంటినో నీవు, దక్షిణము దానిని ధారణేశ
సంశస్తకులను సుశర్మాదివీరుల, వధియింతు నెందఱోవైరివరుల

తే. నెంతయో కురునేననే నిలకుఁ గూల్చి, నాడ గౌరవరణమున నాడుచేతఁ

గూలి రెందఱో వీరులు కురువరేణ్య, నన్నుఁ బోలువాఁ డెందైన నున్న వాడె.

ప. అని పలికి యజాతశత్రునిచరణారవిదములపై వ్రాలి యింద్రనందనుండు పెండ్లియు
నిట్లనియె. 96

తే. నన్నుఁ గృపతోడఁ జూచుము నరవరేణ్య, దేవ నేను బల్కిననుడుల్ భావమును
నుంచకుండ క్షమింపఁ బ్రార్థించుచుంటి, జ్ఞానహితుడ నే నైతి శమనతనయ. 97

సీ. నే నసత్యంబాడఁ బోను నాతనువు ప్రాణింబులు నీయధీనములు సుమ్మ
నాయందుఁ గరుణించి నరనాథ యిప్పుడే, వాయుజుపాలికిఁ బంపు నన్ను
వానిసంగరమును వాసి కౌరవనేనఁ, దునుమాడి కర్ణునిఁ దునిమి వత్తు
ప్రతిసఁ జేయుచునుంటి రాధ నీదినమునఁ, బుత్రహినుని జేసి పుచ్చువాడ

తే. అట్లు కాదేని నే నైన హతుడ నొదు, నాజ్ఞ యొసఁగి న న్బృపుమా యాబమునకు
ననుచు నన్న పాదంబులయందుఁ బడియె, నిఖిలలోకవీరుండు శతమఖిసుతుడు. 98

ప. అప్పలుకుల కలుక వీడక ధర్మజుం డనుజున కిట్లనియె. 99

సీ. ఏది యెల్లైన నా కేమి నామూలము, వలనఁ గష్టంబులు వచ్చె నీకుఁ
గులమునకును జేటు కూర్చిననాతల, నఱకవలయు నీవు నఱకు మింక
నఱకకుండఁగ నీవు మఱియు న నిప్పుడు, కృపతోడఁ గాచిన విశేషములకుఁ
బోయి తపంబును బొనరించుచుండెద, మీరు సౌఖ్యంబున మెలఁగ వచ్చు

తే. వైరులను గెల్చి బలహీనుఁ బట్టభద్రుఁ, జేయఁ దగధు భీముని రాజుఁ జేయ వలయు
ననుచు శయ్యాతలము వీడి యరుగుచుండ, నతని వారింది యిట్లనె నచ్యుత్తుండు.

తే. బాలభావుండు గాడె యీసాల్గుఁబుడు, వీనివైనఁ గోపముఁ బూన నొనె నీకు
నర్జునుని లేవ్వు నైపు మోయవనినాథ, యనుచు ధర్మజుఁ బ్రార్థించె నవ్యయండు.

ప. అనినఁ గృష్ణవాక్యములకుఁ గలఁక దేక్షి ప్రసన్నుండై నధర్మజుననుమతిఁ గృష్ణార్జు
నులు కర్ణవధానందనిమగ్నులై సమరమున కేగి రంత.

—శ్రీకృష్ణభీమపాథులు సమరమునకేగట.—

- తే. నకులసహదేవసాత్యకుల్ ప్రకటయశులు, పారుషమున విజృంభించి కౌరవేంద్ర
సైన్యముఁ గవిసి రంతట శ్వసనసుతుఁడు, కురుకుమారుల నెల్లరఁ గూల్చుచుండె.
వ. అంత దుశ్శాసనుం డతని నెదుర్కొన నతం డతని కి ట్లనియె. 104
- తే. ప్రీతిన నెఱవేర్చు కొనియెఱు వాడ రమ్మి, యనుచుగంభీరముగఁబల్కియతనిదాఁకి
ఘోరసంగ్రామ మొనరించి క్రూరు నతనిఁ దనగదాదండవహిమను ధరణిగూల్చె.
క. కరునలితనూజుఁ డాతని, యురమును ప్రక్కలుగఁ జేసి యోహాన్ రంజో
కురువీరులార వేగమె, పరికింతురు కాక నాప్రభావము మీఱల్. 106
- తే. ధార్తరాష్ట్రకులభిష్ట దైన్యచిత్త, యోరిదుర్యోధనా రార యోరి నీచ
నాప్రీతిన నెఱవేర్చుచున్నాడ నోరి, యడ్డుపడువార లున్నెడ నరుఁగుదెండు. 107
- వ. అని భీమసేనుండు మహాగ్రాహరుండై దుశ్శాసనుని రక్తము పాన మొనర్చి ద్రా
పదీపరిభవముఁ బాపనెంచి. 108
- క. ఆతుచ్చుని వధియించిన, చేతులతో భీముఁడపుడు చెచ్చెర నతికి
ప్రీతిని వేణి న్ముడువఁగ, నాతఁడేక్షరణము మోర మంచెరు దానక. 109
- తే. అంత వృషసేనుఁ డినసుతుసాత్యజన్ముఁ, డతఁడు శ్వేతాశ్వునిదాఁకిహతముగొండె
వానిమృతికి విచారించె భాను సూనుఁ, డపుడు ద్రాణి దుర్యోధను కనియె నిట్లు.
తే. పాండవులతోడ మానుము భండనమును, సంధిఁ జేయుము వారితో జనవ రేణ్య
నీడు మేలును గోరి యే నే వచింతు, ననిన వినఁడు సుయోధనుఁ డతినినుడులు.

—కర్ణుని మరణము.—

- సీ. వృషసేనుమృతికిని విలపించి కర్ణుండు, గాఁడివి వధియింపఁ గాఁ డలంచి
మనమునఁ దొండర మద్యేశ్వరునిఁ గాంచి, రథము నిత్వరముగా రాజ నీవు
పార్థుండు నివసించు వైపుగాఁ దోలుమ, యనునెడ నాశల్యుఁ డగ్లోనర్చె
గర్జు నే నెప్పుడు గవియుడనో యని, యువ్విభులూఁడును సొండె గజ్జి
తే. పార్థభానుతనూజులు భండనమున, నొకరి కొకరును దీయక ప్రకటితముగ
ఘోరసమరం బొనర్చిరి వారిరువుర, పాటిలేనిబాహుబలులు శౌర్యధనులు. 112
- క. యోధాగ్రేసరుఁడు మహా, కోధానలనన్నిభుండు గుంతికఁ దొలిచూల్
రాధేయుం డాపాండవ, యోధులతోఁ బోరె సంగరోత్సాహమునక. 113
- వ. కర్ణుండు ప్రయోగించిన సర్పముఖవిశిఖములు కిరీటికిరీటంబును నేలం గూల్చె నయ్య
వనరంబున. 114
- సీ. కృష్ణానుమతుఁ డైనక్రీడి యనేకమల్, విశిఖమల్ కర్ణుపైవేయుచుండె
దుర్యోధనుండు యోధులను రాధేయన, హాయముగాఁ బుపె నట్టియెడల

పార్థభానుజు లట్లు భండనం బొనరింప, రాధేయు రథముచక్రంబు లపుడు
 భూమిలోనికి గ్రుంకి పోయె గడ్డునివైన, నారాచము లైచె నర్జునుండు
 తే. అంత మదిని రోప ముడిగి చింతితోడె, గడ్డు డపుడు గాడివిని గాంచి రథము
 చక్రములు భూమిలోఁ గ్రూకె నవ్యసాది, చక్రముల నెత్తువఱకును సమర మాపు.
 తే. నీవు రథముపై నుంటి వి నేను భూమి పైన నుంటి నధర్మపు భండనంబు
 పాడిగాదు నీబోంట్లకుఁ బార్థ సమర మాపు మనుచును బల్కె నయ్యగ్గునునకు.
 తే. కృష్ణుఁ డవ్యాకృతము వ్వని క్రీడిఁ గాంచి, కర్ణుఁ డొనరించునట్టిదఁష్కార్యములను
 జెప్పి కర్ణుని శిరమును శీఘ్రముగను, జొల్లనేయు మనుచుఁ జెప్పె నల్లనయ్య. 117
 వ. అర్జునుం డంత నొకఘోరశరంబు విడువ నయ్యది కర్ణుని బుడమిం, గూల్చె నయ్య
 పసరమ్మున. 118

తే. కౌరవు లొనర్చి రప్ప డాహరణములు, సింహనాదముల్ పాండవుల్ చేసిరనుచు
 సంజయుండు చెప్పగ విని స్వాంతమందఁ, నాంబికేయుండు దుఃఖించె నధికముగను.
 వ. దుర్యోధనుండు కర్ణునిమృతికి మిక్కిలి విలపించుచుండె సంతఁ గృష్ణార్జునులీ వార్త
 ను ధర్మనందనున కెఱింగింప శిబిరమున కేగి రజాతశత్రుండు వారి నిర్వురఁ గొంగి
 లించె శ్రీకృష్ణుండు ధర్మరాజుతో సరససల్లాపము లాడుచుండె బాండవులు కర్ణవధ
 వలనఁ బ్రముదితమనస్కులై యుండి రని కర్ణపర్వవృత్తాంత మెఱింగించిన నైశంపా
 యనుని జనమేజయుం డవ్వలికథావిధాన మడుగుటయు. 120

ఆశ్వాసాంతము

చ. భరతకులప్రదీపకుల భవ్యచరిత్రము లాలకించెన్
 దురితము లెల్లఁ బోవు నని తోచుట భారతసత్కథామృతం
 బరయఁగ నే రచించితి మహాత్మ భవత్పదపంకజంబులన్
 స్థిరముగ నిల్చికోఁ గదవె దేవ పరాత్పర రాజశేఖరా. 121

గద్యము.

ఇది కవిరాజశ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారిపుత్రీకయును,
 కల్లూరివేంకటసుబ్బరాయుడుగారి పత్నియును,
 రాజ్యలక్ష్మీవరణయాది గ్రంథకర్త్రీయును, అగు
 విశాలక్షమ్మచే రచియింపఁ బడిన
 భారతకథామృతంబునందు.

గర్జనము

శ్రీపరమేశ్వరార్చనము
 శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ

శ్రీ రస్తు : భారతకథామృతము

శల్యపర్వము .

- క. శ్రీనగజావల్లభ నీనామోచ్చారణమున నిఖిలాఘుబుల్
బోనయి సకలశుభంబులు, జానుగ సమకూరుచుండు జంద్రార్థిధరా. 1
- ప. జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లు చెప్పెం దొడంగె నట్లు మశ్శాననవృషనేన
కర్ణులమరణా నంతరమున దుర్యోధనుం డొకరహస్యప్రదేశంబున వారికై విలపించు
చుండఁ గృపాచార్యుం డాతనికడ కేగి హితబోధగా నిట్లనియె. 2
- (కృపాచార్యుండు దుర్యోధనునకు హితబోధచేయుట.)—
- నీ. ఓయిసుయోధనా యుద్ధ మొనర్చుట, ధారణీశ్వరులకు ధర్మ మైన
దాని కడ్డంబుగ నే నొకమాటందు, నీమేలుఁ గోరుచు స్వస్వరేణ్య
సమరవిద్యానిధుల్ శాంతనవుండును, దోణికన్లులు మహాత్మింగమశులు
పొండనేయులచేత భండనమందున, మడసిరి వింటివే మాననీయ 3
- తే. బంధుమిత్రాదు లెల్లరు వారివలన, గోలుపోయిరి ప్రాణముల్ వేలువేలు
వాసుదేవరక్షితు లగుఁబొందునుశులు, చెక్కుఁ జెదరక యుండిరి క్షీణితలేంద్ర. 3
- మత్తకోకిల. శ్వేతవాహనుఁ డుగ్రుండైవడి జివ్వయందున నెండతో
భూతలేంద్రుల నేలఁ గూల్చును భూరిశౌర్య మెలర్పఁగా
నీతనూజుల భాతృనన్యుల నేలఁ గూలిచె గాదె యో
భూతలేశ్వర యాజి నల్పెడుబుద్ధి నీ విక వీడుమా. 4
- తే. వాయుసుతవాయుసాహాయ్యవశమువలన, నర్జునాన్ని యాకురునేన నడరికొల్పు
నోయి నీవు నీతమ్ములుకా యోధవరులు, సైధవునిఁ గాంచి రాతనిఁ జంపె గట్టివ 5
- క. కౌరవులఁ గెల్చి కదె య, వీర్వురు జయద్రోధు వధించె విజయుండు మహా
పారుషనమేతుఁ డాతఁడు, ధారణిలో నెవరిసముండు ధరణీనాథా. 6
- ప. మతియు నర్జును పరాక్రమ మసామాన్య మని నీ వెఱుంగుదువు. 7
- తే. పదియు నేఁడుదినంబులఁ బవర మయ్యె, నలసి యుండి మీయిరువురబలమువారు
పొండవబలముమాత్రము పాకశాస, నాత్మజునిపౌరుషంబున నతిశయిల్లు. 8
- తే. నీబలంబున యోధుల నెమ్మొగములు, వేడిలోఁ గలతామరతూడులట్లు
వాడియుండ నిప్పగిది నీబలము గెలువఁ, బాద్యనకుఁ జులకన యగుఁ బాద్యవేంద్ర. 9

- సీ. సాత్యకిభీములసాహాయ్యమును గొని, మనసేనఁ గవియుఁ బాద్మనకు మేము
నందఱ మొక్కయె త్తని నీవెఱుంగుము, పవమానసూనుని ప్రీతినలందు
నొక్కటి తీతె నింకొకటి తీరఁగ నుండె; సంధిః జేయఁగ మంచినమయ మిదియె.
నాపలుకుల కీవు కోపగింపఁగఁ బోకు, సంగర మయ్యె నిష్కారణముగ
తే. జనము చచ్చిరి మోడుగా జనవరేఁబ్బ, క్రోధమును వీడు మిఁక దీర్ఘకోపునకును
శుభము లేదునఁ గల్గి వోయిభపురిశ; నాదువాక్యము లాలింపు నయము మీఱ.
వ. వైరులచేఁ గూల్పబడువేళ సంధిగోరుట పరమకర్తవ్యంబనియార్దులు పట్టుదురు.
తే నాకుఁ గలయోధవర్గము న శమొందె; నాజభారిము నాతలయందఁ బడియె
నీవుసర్వజఁ జూడుము నెమ్మిత్తోడ, గౌరవించు నతఁడు నిన్నుఁ గౌరవేస్త్ర. 12
క. ఆతఁడె నీరాజ్యంబును, బ్రీతిఁ జెలఁగ నీ కొనంగు విను నాదునుసుల్
భూతలనాయక నీకుఁ, ఖ్యాతిఁ గలుఁగుచుండు దానఁ గరిపురనాథా. 13
తే. నీదుమేలు గోరినవాడ నేను నాదు, మాటలను ద్రోసివేయక పాటివేయు
చక్రధరుఁడు ఓనికి మదినమ్మతించు, మిగతవారు ధర్మజమాట మీఱ రధిప. 14
వ. లాతఁ గృపాచార్యునకు దుర్యోధనుం డిట్లనియె. 15

—సుయోధనుఁడుకృపుని హితమునిరాకరించుట—

- తే. దేవ నాయభివృద్ధిని నీవుఁ గోరి, సెలవాసంగినదానికిఁ జిత్తమందు
మోద మయ్యెను నీనుడు లాదరింప, నిచ్చ లేకుండె నాకు నదేల యనిన. 16
మ. కపటద్యూతము పన్ని రాజ్యము మహాకాట్యుత స్థాంచి యా
ద్రుపదేశాత్మజ చీట లొల్పి సభలో దూషించి యప్పట్టుననే
వివినావాస మొనర్చ, జేసియ, గడుక విక్లేశముం గూర్చియే
నిపు డాధర్మజ సంధి గోరు టనఁగా హీనంబు, గాదే గురూ. 17
సీ. నాఁడు పాండవదూత నందతనూజుండు, సంధికార్యంబును నలుప నెంచి
యెన్ని నీతులఁ బత్కి నే విన నైతినే, నప్రియ మాడితి నతనితోడ
నపు డనేకులు గూడి యభిమన్యునివధింప, నియమించియుంటిని నిశ్చయముగ
రణరంగమున బంధులను మృత్యుపాలన, బెట్టి గన్నలఁ గాంచి యిట్టులుంటి
తే. హయసూనుండు తనగలక్రతిన నొకటి, దుస్సనేను నెడలఁ దీర్చె దొడరఁ గంటి
బాండవులకు నే భీతిల్లు వాడె నగుచుఁ సంధిఁ గోరుట యిఁక నేల సంభవించు. 18
తే. ఇంతయే కాక పక్షిను హీశ్వరులును, నాకు వా రెల్ల నరిగావు లైకొలువఁగ
నేల నాచుఁగ చెఱఁగుటకుండు, యర్థులను బ్రోచి శత్రుల హితమొనర్తు. 19

వ. చతుస్సముద్రముద్రిత సుహృదుడలం బవక్రివిక్రిముఖున బరిపాలించు నావాక్యము లాలకింపుడు. 20

తే. ఎట్టులైన బాండవులతో నీదినమున, భండనం బొనరించెడు వాడ నేను మీర లిందుల కేమియు మారుపల్క, కూడ నమ్మతించి యనుజ్ఞ నిడు నాకు. 21

వ. అనినఁ గృపుడు వాని కేమి యుం బల్కుక నూజకుండెనంతఁ గృపాశ్వత్థామశబ్దము సుయోధనున కిట్లనిరి. 22

ఉ. భూతలనాథ మానుషులు పోల్చి వినంగదె మీర లెల్ల రీ రాతిరి యిందున స్మనల నా దలపాఠులు కర్ణుఁ గూల్పుటఁ భూతను మీ కొనర్తు రని గల్గెను నదియు మీక వేగమే యీతటి మీఱ లొండుకడ కేఁగ నొను రహస్యనంగతిఁ. 23

తే. ఇచటినుండియె నుపము వేతచటి కైవ, నరిగి బలముల సంస్థిపఱచి కేపు నమరమును బొనరింపంగ సాగుడ మన, నాసుయోధనుఁ డది మెచ్చె నాత్మలోన.

వ. అంత దుర్యోధనుండు వారి నెల్లర పెటఁ బెట్టుకొని నరస్వతి తీరమ్మున కేగెనంత. శ ల్య భి షే క ము .

నీ. గురుకృపాశ్వత్థామవసుల మనుజ్ఞతో, దుర్యోధనుం డప్పు దొరలుముందు శల్యధరానాథు సర్వసైన్యములకు, సేనాపతినిఁ గా గఁ జేసి యుండె నమరమునందునఁ జావనినారల, యుద్ధ మొనర్పంగ సిద్ధపఱచెఁ జారులనలనను సర్వవృత్తాంతము, విని ధర్మజుండు నందతనయుఁ గాంచి.

తే. శల్యు సైన్యాధిపతిఁ గాఁగ పలిపియూడి, బలమునెల్లను నొయితంపఱచె నంట నాసుయోధనుఁ డోయిమహానుభావ, నీవు సెంచిచ్చినట్లుగా నే నొనర్తు. 26

వ. కర్తవ్య మెఱిగింపు మని ధర్మనందనుండు వసు దేవనందనుం గోర నవ్వరమాత్ముఁ డిట్లు ప్రతివుత్తర మొనంగె. 27

తే. శల్యుబలము నే నెఱుంగుదు శమనతనయ. శౌర్యధైర్యములందు న శాంతనపురి కుంభసంభవుకన్న నెక్కుండగుననిండు, వానితోఁ బోర నేరికి వశముఁ గాదు. 28

నీ. సేనాపతిగ వానిఁ జేయుటవలనను, మఱియువిజృంభించు మద్రీవిభుండు భీమాపాఠులును గవియు లేరువానిని, సాత్యకి నిర్విఁగాఁ జాలఁ డందు వినుము ధృష్టద్యుమ్నుండును జెనకఁగ లేడు, శల్యు మూర్ఖునఁ గను జాల రెవరు నీవు చాలుడుగెల్వ నిభము ఘ్రజేశ్వరు, నిన్ను మించినవార లున్నవారై

తే. మేనత్తామ యమఘ్నఁ గృపఁ బూనకుండఁ రాజ్యధర్మ మునుసరించి రణమునందు.

శల్యుడర్ప మహిమ నోపగవశేష్య, సర్వరాజ్యము నీమవశ మగు నవల. 29

తే. ఆపగేముఁ యన్రోష. డయ్యర్కనుతుఁడు, మడిసియుండిరి పార్థునిమహిమవలన
మధ్యభూమిశ్వరునిరపు చుడియఁ జేయు, మహలఁదృటిలోనఁగురువాధుఁడత మొందు.
వ. అని నారాయణుడు విన్నవించిన సమ్మతించి పాండవాగ్రజుండు శల్యుని మా
ర్గొన బలముల సమరమునకు సిద్ధ మొనర్చుచుండె నయ్యవసరమ్మున. 31

—(శల్య పాండవుల యుద్ధము.)—

తే. ఉభయబాము లే తెచ్చె నాయుధమునకు, నిరుబంబులలో వీరవరులు తమను
బాహుబలశౌర్యముఁ బోష వైవీర, వరులతో బోరుచుండిరి పౌరుషమున. 32

వ. అంతఁ గురుపాండవుల పదునెనిమిదవనాటియుద్ధ ప్రారంభ మగుటయు నయ్యెడఁ
గర్జపుత్రులు చిత్రసేనతత్యుకర్ములు నకులునివలనఁ జచ్చుటయు శల్యభీమసేనుల
గదాయుధాబును నయ్యె నంత. 33

ఉ. భీముడు శల్యభూకరుని వీరక జెలుగుడు మూర్ఖుఁ బుచ్చగా
నామహితాత్ముఁ డాకృపుడు నయ్యెడ నయ్యది కాంచి వచ్చి యా
భూవమిరేణ్య శల్యుఁగొని పోయెను రంగమునుండి యంత ను
త్రతామతనూజ మార్కొనిరి ద్రాచి కృపాదులువీరు లయ్యెడక. 34

వ. దుర్యోధనుండు దృష్టద్యుమ్నుని మార్కొనియె నంత. 35

తే. పోరు ఘోరమైయొప్పెను బోరుసెలఁగఁపాండునందను లంతట దండిమీఱ
సింహనాదము లెల్లడ జేయుచుండిరిరుతెగలుఁ బోరుచుండె వా రరయ నంత. 36

తే. శల్యధర్మనందను లతిశౌర్య మలర, నొకరికొకరు తీయక వార లొకరినొకరును
వివిధశస్త్రాస్త్రజాతముల్ వేయుచుండిరి చూచువారిమదికి భీతిఁ దోచునట్లు. 37

వ. శల్యబాణములకు ధర్మజుండు మూర్ఖుఁడయ్యె నయ్యెడ సురభుం డనుబాంచాల
కుమారుఁ డశ్వత్థామచేఁ జచ్చె నురల శల్యధర్మపుత్రులు ద్వంద్వయుద్ధ మొనర్చు
టయు విరభుండెనశల్యు నశ్వత్థామ తమయరదమున నెక్కించికొని పోయె మరల
శల్యధర్మరాజులుసమర మొనర్చి రయ్యవసరమ్మున. 38

సీ. ధర్మనందనుఁ డంతఁ దనభుజబలపరాక్రమములతో శల్యుఁ గవిసె నపుడు
మద్రాధిపాధునిమహితరథంబును, విరుఁగఁ గొట్టెను ధర్మవృద్ధివరుఁడు
సారథిఁ జంపి యశ్వముల నేలకు గూల్చి, శక్తి ప్రయోగించె శల్యుమీఁద
విగతజీవుం డు వెన మద్రభూపతి, భూతలంబునఁ బడి పోయె నతం

తే. శల్యమరణమునకు బంధుజాల మెల్లఁగోపమున ధర్మసుతు నెదుర్కొనఁగఁ బార్థ
దుష్టపదనూనులు నారలఁ దోర్బలమున, సంహరించిరి యప్పు డానమయమందు. 39

తే. పాండవబలమునందునఁ బలసివిజయఁ, సూచనార్థము గాఁగను శుభము గూర్చు
మంగళమృదంగవాద్యముల్ రంగు మీఱ, సింహవాదము లెల్లఁ జేయుచుండి.
వ. కౌరవు లాహాకారము లొనర్చుచుండ దుర్యోధనుండు శల్కుని మరణమునకు విల
పించి సాల్వుని పాండవులం దాఁకు మని పలికె నంత. 41

తే. సాల్వుఁడు గజాధిరూఢుడై సమరమందుఁ బాండవులవైనబాణముల్ వ్రేచుచుండ
వైరి నేనలపై నేర్పుఁ బరపుచుండ, వానినేలకుఁ గూల్చెను బార్వతుడు. 42

వ. శకుని సహదేవుని మార్కొని మడిసె హతశేషులు గుఱాకేసుని మార్కొని హ
తులై రంత సుయోధనుమార్థ్యులును గృష్ణార్జునులు ప్రసంగించుచుండి రంత
దుర్విషహప్రభృతికూమారులు భీమునిచే నంత మొది రులూకుడు సహదేవుని
చే మృతుఁ డయ్యె గురుబలంబున కృతకృపాశ్వత్థామదుర్యోధనులే మిగిలి యుండిరి
రణరంగ మల్ల కల్లోలమై యుండె నంత. 43

చ. కురుకులవంశపాంసనుఁడు క్రూరసుయోధనుడంత మద్రభూ
వరుమరణంబు దా వినిన బాష్పము లంతటఁ గారె గన్నులన్
గరముల చాపముల్ ముఖవికాసము సంగరకౌతుకంబునన్
బారిపారి నొక్కసారి గనె పోయెను నేలకుఁ జారి యయ్యెడన్. 44

—సుయోధనుఁడు ద్వైపాయనమునదాగుట—

సీ. అక్కట పదునొకం డత్తాహిణీసైనికుల కధినాథుడు కురువిభుండు
నూర్వరతోఁ బుట్టు సర్వమహీశుండు దుర్యోధనవిభుండు దురమునందు
నొంటరిగాఁగఁ దా నుండెఁ గౌరవసైనికులు వార లెల్లఁ గూలి రవని
గృపుఁడు నశ్వత్థామ కృతవర్మలును వారుఁ ముపురె జీవించిరా బవరమందు

తే. అపుడు దుర్యోధనుండు తా నాజి విడిచి, గదను ధరియించి యొంటరిఁ గదలిపోయి
పాండవులకునుగనఁపడకుండఁ దాగె, నొడయఁడతఁడు ద్వైపాయనుమడుగునందు.

వ. ద్వైపాయనంబనుమడుగున జలస్థంభనవిద్యచే దాగినసుయోధనునిపాలికిఁ గృపకృత
వర్తాశ్వత్థామ లేగి యిట్లనిరి. 45

చ. కురువర మాసహాయమున ఘోరరణం బొనరింపు మిం కిటన్
దురమున కేగుఁ దేరఁ గదె దోర్బలవిక్రమసాహసంబునన్
భరతులఁ బొందునందనుల బట్టి వధింపు మటంచుఁ బల్కుఁగాఁ
గురుపతి యప్పు డిట్లనియెఁ గొందలమందుచు వారితోడుతన్. 46

తే. అలసి యుండె నాడు శరీర మార్కులార, మీర లెల్లరు నలసియున్నార లేమె

యిప్పుడు విశ్రాంతి గొనవలె నెనఁగ మీరు, నలుపుదమురేపటిదినముసంగరమ్ము.
 వ. అనిపల్కె నంతఁ బాండవులు దుర్యోధనుడు ద్వైపాయనమునఁ దాగి. యుంటఁ
 జారులవలన విని వానిని తెదకుచు వచ్చుచుండి రంత నశ్వత్థామ దుర్యోధనున
 కి ట్లనియె. 49

సీ. కారవాధీశ్వర కౌతేయు లేతెంచు, దూశిరి చూడుము భండనమున
 వీరితో నిష్ఠుడు పోరుదమా లేక, యెచ్చటికైనను నేగి వారి
 పెనుకర మ్మొచుచు నాజ్ఞ నొసంగువారమా, యనిన దుర్యోధనుఁ డనియె నిట్లు
 సంగర మొనరింప సంతసమే లేడు, యిప్పుడు మీ రెవ్వోటి కేని యరిగి
 తే. రాత్రిచేళ నిచ్చోటకు రండు మీర, లమల మగుజలస్థంభవిద్యావిశేష
 మునను నే నిందు దాగియుండినను సన్ను, పాండవేయులు గుర్తించువారు కారు.
 వ. అని పలికినఁ గృపాశ్వత్థామకృతవర్మలు దుర్యోధనుని పోషిని పోరి రయ్యవన
 రంబున. 51

తే. అంతఁ జారులవలన వృత్తాంత మెల్ల, నెఱిగి పాండవు లిచ్చోటి కేగుఁదెంచి
 యందు భారతరాష్ట్రాగ్రజ నరసి వారు, వానిఁ బైకి రప్పించఁగ వడుపు తలఁచి. 52
 వ. జలాశయంబునఁ గలనుయోధనుం గూర్చి పెద్దయెలుగున నజాతశత్రుం డి ట్లనియె.

సీ. కారవాధీశ్వర భారుణీనాయకు, లరికాపులై కొల్వ నవని నెల్ల
 నేకఛత్రంబున నేలినవాండవు, శత్రుల నిర్జించి సంగరమున
 నిన్నటివఱకును నీవు మాజోడవు, ఘోరపూ కీర్తిని బో రొనర్చి
 నీకై రణంబున భూకాంతు లెల్లరు, బ్రాణముల్ వీడిరి వారిఁ గాంచి
 తే. పిఱికితనమున నిట్లుగా బేల వగుచు, నీరమంచున దాఁగుట నీకుఁ దగునె
 కృతధర్మముఁ గా దిది జనవరేణ్య, లేచి రమ్మ పై కతినేగ లేచి రమ్మ. 54

ఉ. శూరుండ వంచు నీవు మును తోడిఁ దనర్చినయట్టివానినిన్
 భీరుఁ డటంచు నెల్ల రును బిల్వఁగ న్యాయము గాదు కావునన్
 వీరులు మెచ్చునట్లు గను వీరరణం బొనరింపు మిట్లుగా
 నీరమునందు దాఁగుటలు నీ కుచితం బగునే కురూర్వహః. 55

తే. అంతమంది బాంధవులు సీమాత్మజులును, నఖిలు రణరంగమాడునఁ జావఁ జూచి
 యిట్టివనిఁ జేయ నీమన మెట్లు లొప్పె, మాన మెక్కుడు పాణినమానముగదె.
 క. రారాజ కౌరవేంద్రుఁడు, భీమండ్ల పాండవులకు వెన్నిచ్చెను దా
 నీరమున దాఁగి నాడని, భారుణి జనులందు నిన్ను ధరణీనాథా. 57

- లే. భయము దూరముగా నీవు బాటఁ దోలి, రణ మొనర్ప సంసిద్ధుడై రమ్ము పైకి
చావో లేక జయమొనీకు సంభవించు, జయము నజయమును దైవసమ్మతములు.
- తే. మమ్ము గెలిఁగితివేని యో మానవేంద్ర, నీవొగినముద్ర ముద్రితభూపలయము
శంకలేకఁ బాలింతువు చచ్చి తేని, స్వర్గమాదునఁ గాంతువు సౌఖ్యములను. 59
- వ. అనిన యుధిష్ఠిరవాక్యములకు రోహిణితనైత్తుండై ధార్తరాష్ట్రాగ్రజుండు పాండ
వాగ్రజున కిట్లనియె. 60
- తే. పాండవాగ్రజ మీకును బవరచుచు, నె భయమున దాగఁగ లేదు నిశ్చయముగ
సమరమందు నాయాసము సంభవించె, బడలికను బాషఁగా నెంచి వచ్చితి నిట.
- తే. మీరు సమరమం దలసియున్నారు కాన, నేటి కింక విశ్రమింపుడు నృపవరేణ్య
యవల రణ మొనరింపఁగ నయ్యెడునన, బాండవాగ్రజుఁ డిట్లనె వానితోడ. 62
- వ. విశ్రమించినకాలము చాలు నింక విశ్రమింపవలదు గావున వేవేగ మమగుచుంసి ర
మ్మన మర్యోధనుండు ధర్మజున కిట్లనియె. 63
- సీ. ఎవ్వారికొకకు నే నీరాజ్యభాగము, నాశించి పోరాట మాడినానొ
యట్టితమ్ములు లక్ష్మణాదికుమారులు, ననిలోన మీచేత హతులై మైరి
యింక నే నీరాజ్య మెవ్వరికొకకు నై, పోరాడువాఁడను భూతలేత
మిమ్ము ధృష్టద్యుమ్నస్రముఖాదివీరుల, దర్పహీనులఁ జేయఁ దలఁపెకాని
- తే. కురుపితామహ కర్ణుఁడు గురుఁడు లేమి, నాకు సంతోష మొందును లేకపోయె
రాజు నకు బంధుమిత్రులు ప్రబలకున్న, రాజ్య మదియొకరాజ్యమే రాజచంద్ర. 64
- క. నీతమ్ములు పరిజనులును, నీతరుణులు సుఖము నుండ్రు నిశ్చింతుఁడవై
ఖ్యాతిమెయిఁ జారుపంబున, భూతల మింక నేలుకొనుము పూరుకులేంద్రా. 65
- తే. ధాత్రిఁ బాలింపు నీ వింక ధర్మరాజు, సమర మే నొల్ల వింక రాజ్యంబు నొల్ల
రాజ్య మెల్ల నీ కిచ్చి యరణ్యములకుఁ బోయి తాపనవృత్తినిఁ బూనువాఁడ. 66
- తే. రథగజతురంగహీన మారాజ్య మెల్ల నీతలనె గట్టుకొని యేలు భూతలేత
యన సుయోధనుఁ పల్కులకల్కబొంది, ధర్మజుఁడు వానికిట్టు లుత్తరమొసంగె 67
- సీ. దాన మందుట రాజధర్మముగాఁ బోదు, నీ విచ్చుభాగ్యము నేను గోర
సమరమందున నిన్ను సంహార మొనరించి, రాజ్యముఁ బాలింతు రాణ లెనఁగ
మము నీవు గెల్చిన మహి యేలుకొనవచ్చు, రాజ్యము మా కిచ్చురాజు వైన
గురుకులంబున కిట్టిఘోరముగల్గునా, సంధిఁ గోరఁగ వచ్చుచక్రధరుని
- తే. వాసుదేవునితోడను బాండవులకు, నూది మోషఁగఁ జాలినతోడి నొసఁగ

- ననినమాటలు మరచి యిట్లనట యేల, వైరులకు రాజ్య మిచ్చెడు ప్రభువుగలఁడే.
 క. నామాట లొకింపుము, భూమిశ్వర ధర్మమార్గమును జూడుము సం
 గ్రామం బొనర్చు దగును, ద్వామబలాధ్యుండ విట్లు తగునే పలుకఁ. 69
- ఎ. అని పలికినఁ గాంతేయాగ్రజునకు గాంధారేయాగ్రజుండి ట్లనియె. 70
- తే. మీగు బంధుమిత్రాదిన మేతులకును, నేను యోధవీరాదివిహీనుఁ డగుదు
 మీర లొక్క రొక్కరు వచ్చి పోరునెడఁ, మిమ్మునందఱఁగూల్చెదమిక్కుటముగ.
 సీ. ఒకనితో నెల్లరు యుద్ధ మొనర్చుట, ధర్మముఁ గా నని తలఁపవలయు
 నట్లు నేయకయున్న నందఱుం గూడఁ బట్టి వధించెద బలము కలిమి
 కృష్ణునకును నీకుఁ గ్రీడికి భీతిల్లి, యిట్లంటిననుచు మీ రెంచవలదు
 సమరమునందు ధర్మము మీకుఁ దెలుపఁగా, నిట్లు నే నంటి మహితలేశ
 తే. అనిన ధర్మజుఁ డాతని కనియె నిట్లు, కావలసిన సత్త్వాదుల నేవియెన
 నిచ్చువార మాలమునకుఁ జొచ్చి యింక, నెవరితోఁబోరువాడవోయెఱుఁగఁజేయు.
 ఎ. అనిన సుయోధనుండు వృకోదగునితో గదాయుద్ధ మొనర్తు నని యాహ్వాదంబు
 నుండి వెలువడి వచ్చె నంత భీమసేనుండును సంసిద్ధుం డయ్యె. 73
- క. బలరాముండు వారిబలా, బలములఁ గనుఁగోఁగ నటకు వచ్చినమీఁదఁ
 బలరామునకుం గురుఁతి, యిలఁ జాగిలి మ్రొక్కె నప్ప డెంతయు భక్తిఁ. 74
- ఎ. ధర్మరాజవాసుదేవాడు లతని నాలింగన మొనర్చి రంతరాహేణేయుండు పాండవా
 గ్రజునకుఁ బ్రభాసతీర్థప్రభావమును మంకణమహామునిమాహాత్యాభివర్ణనమును గు
 మారస్వామిప్రభావాభివర్ణనమును కుమారస్వామి తారకాక్షుం జంపి దేవతలకు
 మోదముగూర్చుటయుఁ బ్రభావతి యనుమునికన్యాప్రభావమును గురుక్షేత్రప్రభా
 వాభివర్ణనమును దెలిపి క్రమృత నజాతశత్రున కి ట్లనియె. 75
- తే. ధర శమంతపంచక మది దురితహరమా. నందుఁ జచ్చిన స్వర్గము నొందఁ గలరు
 అచటఁ గయ్యము చేయఁ బుణ్యం బనంగ, నమ్మతించి వా రెల్లను చనిరి యటకు.
 ఎ. బలరామప్రేరితులై వా రందఱు శమంతపంచకము చేరి రయ్యవనరంబున 77
- దుర్యోధనుండు తొడలు విరిగిపడుట.—
- తే భీమదుర్యోధను లృహభీకరముగఁ, దమగదలతోడ నాజికిఁ దలపడుటయుఁ
 గృష్ణుననుమతి మీఁదను గ్రీడిచేత, నూరువులనప్పళించెను వారుచూడ. 78
- ఎ. భీముం డయ్యది కాంచి దుర్యోధనుని తొడలు విఱుఁగుఁ గొట్టి వానిని వామపా
 దంబుఁ దగ్గిన బలరాముండు కోపించుటయు నతనికి వాసుదేవుండు తగునమా
 థానము చెప్పె నయ్యెడ. 79

తే. దుష్టుడు సుయోధనుం డంతఁ దోయజాతఁడు, సర్వవిధముల నిందించునమయమందు
నచ్యుతుండు ప్రత్యుత్తర మతని కొనఁగెఁ, బోయె బలభద్రుఁడునునిజపురమునకును.

ప. పాండవులు కృష్ణసాత్యకులతో శిబిరమున కేగి రంత. 81

తే. అగ్నిదత్త మైనయర్జునుని రథంబు, కాలిపోయె సంతఁ గొనఁజైరి
కరిపురమున కేగి గాంధారి నూతార్చు, దనమనంబులోనఁ దలచుచుండె. 82

ప. అంత శ్రీకృష్ణుండు గాంధారి నూతార్చి పాండవులదరి కేతెంచె యుద్ధవార్తల ధృ
తరాష్ట్రున కెఱింగించు సంజయుండు దుర్యోధనుం గాంచి విలపించి కృష్ణుఁ నీవార్త
కృపాశ్వుతామాదుని కెఱింగించి ధృతరాష్ట్రున కెఱింగించె నయ్యాంబికేయుండు
తనకుమారుని దుస్థితికి విలపించె నశ్వత్థామాదులు దుర్యోధనుం గాంచి సంతా
పించి రశ్వత్థామ పాండవుల సంహరింతు నని దుర్యోధనానుమతుండై చనియె
దుర్యోధనుం డేకాకియై సంగరిరంగమందుఁ దనగతిం దలంచి విలపించుచుండెఁ
బొండురాజనందనులు విజయలక్ష్మీసమేతులైయుండి రని చెప్పిన విని జనమేజయుం
డవ్వలివృత్తాంతము దెలుపుమని వైశంపాయను నడుగుటయు. 83

ఆ శ్వా సాం త ము.

ఉ. వ్రాసితీ సంగ్రహంబుగను భారత కావ్యము దీనియందునన్
బ్రాసలు వర్ణముల్ యతులు వ్యాకరణంబు గణింప నైతి నా
చేసినతప్పలన్ నయిచి చేకొని పోవుము నాదుకావ్యమున్
భాసుర మైననీదుపదపద్మయుగంబు భజితు నీశ్వరా.

84

గ ద్య ము.

ఇది కవిరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి పుత్రికయును,
కల్లూరి వేంకటసుబ్బరాయఁడుగారి పత్నియును,
రాజ్యలక్ష్మీసరిణయాది గ్రంథకర్త్రీయును, అగు
విశాలాక్షమ్మచే రచియింపఁ బడిన
భారతకథామృతంబునందు.

శ్రీ లక్ష్మీ పర్వము

శ్రీ పరమేశ్వరార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రస్తు భారతకథామృతము

సా ప్తి క ప ర్వ ము

- క. శ్రీసర్వేశ్వర శంకర, బాసురచుగుణాలవాల యరమేశ్వర కై
లసాచలవాస మహా, ల్లాసా మ మ్మేలుమా లలాటాక్ష శివా. 1
- వ. వైశంపాయచుండు జనమేజయున కవ్వలివృత్తాంత మిట్లు చెప్పా దొడంగె నట్లశ్వ
త్థామ దుర్యోధనానుమతుండై కృపాదులతో నొకపటవృక్షచ్ఛాయను విశ్రమించి
యుండె నయ్యనసరమ్మన. 2
- అశ్వత్థామనువు లగుద్రావిదేయాదుల సంహరించుట.
- చ. తరువున గూబయొడొక్కఁడు తద్దయు విద్దురఁ బోవుకాకులన్
బారిపాకి జంపుచుండ గుగుపుత్రుఁడు కన్గొనె నవ్విధంబు ని
ద్దురఁ గొనుశత్రువీరులను దుమ్ముట మే లగు నంచు నెంచుచున్
గురుసుతుఁ డంత నాకృపునకు న్వచియింపఁ దలంచి యిట్లనున్. 3
- ఉ. మాతుల యుద్ధమందున ననూనుపవీరుఁ డొకండు దోమినిన్
ఘాత యొనర్చి నాఁ డతనిఁ గాలునిప్రోలికిఁ బంపునంతకున్
నాతల యెత్తి నే దిరుగ న్యాయము గాఁ గనుపింపఁ దయ్యె నీ
రాత్రి పాండవేయశిబిరంబున నిద్రితుల న్వధించెదన్. 4
- నీ. ఈరేయి పాండవ పీఠవరేన్దుల, నిద్రించువారల నే వధింతుఁ
బాండవవీరశవములఁ బెట లొనర్చి, భూతాళికెల్లను బ్రీతిసేతు
నీచు ధృష్టద్యుమ్నుని నధించి నను గాని, పరిభవమున శాంతిఁ బడంగ నగునె
శత్రుల నెల్లర సంహార మొనరించి, కృతకృత్యుఁ డయ్యెద ఖీతితలమున
- తే. ననఁ గృపాచార్యుఁ డిట్లనె నతనితోడ, శత్రువుల సంహరించుట చాలమేలె
యిపుడు తొందరపడ నేల నింతసీపు, డస్సితివి విశ్రమింపఁగార దగు గుమార. 5
- తే. విశ్రమింపుము నేటికి పనుతచరిత, రేపు మన మెల్లరము గూడి రిపులఁ గూల్చ
నగును నీకు మేము సహాయ మగుచునుండఁ, బాండవుల సీపువధియింపవచ్చునయ్యె.
- వ. మనలను మార్కొన దేవేంద్రునకు శక్యము గా దనుకృపాచార్యున కశ్వత్థామ
యిట్లనియె. 7
- నీ. అరుల జయింపంగ నాసక్తిగలవాఁడు, ద్రవ్యము దాసక్తి దనరువాఁడు
నిదురఁ బో రనుమాట నీవే యెఱుంగుదు, చంపె నాచార్యుఁ బాంచాలసుతుఁడు

- దానిని గన్గొని యే నిటు లున్నాడ, భరియింప జాల నాపరిభవమ్ము
కొరవేందుగ్గిండు భగ్నోరుడై పడియుండె, శత్రుల నెల్లరః జంపకుండ
తే. నిదురయేలవచ్చును నాకు నిశ్చయముగ, సాప్తికనమయమున బాండుజవరేణ్య
సుతులఁ జతురంగబలనమాహితుల నారి, జంపి పిమ్మట నిద్రింతు శౌర్య మడర.
- వ. అప్పలుకు లాలకించి కృపుండు దోశాయని కి ట్లనియె. 9
- సీ. నీచిత్తమందున నిర్మలధర్మము, నూహింపఁ గాఁ దగు నోకుమార
హితులు చెప్పిననీతు లెంచి యాలింపుము, సద్వర్తనంబున సంచరింపు
కోపంబు నీమది గూడ దెప్పటికిని, నావాక్యము ల్విను నయముమీఱ
శత్రువిహీనుల శరణు జొచ్చినవారి, విగతరథుల సుప్తిని గలవారి
- తే. హత మొనర్చుట నీచమా నందు జరులు, చచ్చినట్టిరు నిదకు సాఁగువారు
నొకటియందు శవము లట్టుబుండి ధరణి, పడి నిదురఁ జెందు వారిఁ జంపంగరాదు.
- తే. ము న్నధర్మ మెఱుంగక యున్నవాడ, విప్లవీపాప మొనరింప నేల నీకు
నీదినము విశ్రమింపవే యెల్లి నీవు, పౌరుషము చూపవచ్చును వైరులందు. 11
- వ. అశ్వత్థామ మాతులునివాక్యములు విశ్వసింప నేరకఁ దనపూన్కి స్థిర మొనర్చి ఖ
డ్గాదిసాధనములం బూని పాండవశిబిరమున కేగె నయ్యవసరంబున. 12
- తే. అతఁడు శిబిరములోనికి నరుఁగునెడల, శివుఁడు భూతాకృతి దాల్చి చెలఁగెముందు
నదియె భూత మటంచు దానస్త్రుములను, వైచే గురుసుతుఁ డన్నియు వ్యర్థమయ్యె.
- వ. అయ్యవసరంబున. 14
- క. మును దానిని భూతము గా, దని శివుని నృనమునందు ధ్యానించుచుఁ దా
దన కార్యము నెఱవే టిన, గనియుపహారంబానంగఁ గల ననివేఁ డె. 15
- వ. ఆత్మోపహారంబానంగుడు నని ప్రార్థించిన ద్రాణికిఁ బరమశివుండు ప్రత్యక్షమై వై
రిపీరులఁ దున్నాడ నొకమహాయుధం బొనంగి యదృశ్యుఁ డయ్యె నంత. 16
- సీ. కుంభసంభవనిజ సంభవుం డంతట, బాండవశిబిరము దండ కడగె
నందు నిద్రాసక్తుఁ డైనధృష్టద్యుమ్ను, ని శిఖండినిక దున్నె విశిఖమహిమ
బాంచాలు రెల్లర వధియించి ద్రావణీ, తనయపంచకమును దునిమి వైచె
నపుడు తాఁ గృతనరకృతపులవద్దకుఁ బోయి, వృత్తాంత మెల్లను విసఁగఁ దెలిపె
- తే. నంత నామువ్వురును గూడి యానమయము, దొడలు విడిగి ధరిత్రీవైఁ బడినవాని
నాసుయోధను గన్గొన నరిగి రంతఁ, గనుల నీరుఁగార్చుచు గురుతనయుఁ డనియె.
- తే. నకలరాజచక్రింబును బ్రకటితముగ, భక్తితో నిన్నుఁ గొలువ నీవసుధ నేలు
చక్రీవర్తివి నీ విట్లు సమరభూమి,దిక్కు లేకుండఁ బడితె పృథ్వీరేణ్య. 18
- వ. గదాయుద్ధప్రవీణుం డగుని న్నొకపీరుండు గదాయుద్ధమున నిష్ణానరౌనా యని యి
ట్లనియె. 19

సీ. బలభద్రుడును శిష్యవర్గమును విన్ను, కౌర్యమూర్తి వటంచు సంతసించి
భీమునకే ధాత విజయంబు గూర్చి యాతనికోర్కి సఫలమై తనరఁ జేసెఁ
గంటి తెచ్చయుఁబోలెఁ గాసాడితిని మమ్ము, నీవు మడియుచుండ భూవరేణ్య
మే మీసమయమున నేమిచేయఁగ లేక, మూరకుండిన వార మోసరేంద్ర

తే. న్యాయమును దప్పకుండఁగ నాజి సల్పి, యీశమంతసంచకమున నీల్లువలన
స్వర్గలోకము గొందెడు వాడ వగుదు, వేము నీశోడ రాకుంటి మిభపురీశ. 20

వ. నాశక్తివంచనములేకుండ శత్రువర్గము నిర్మూలముచేసి నీ కానందముఁ గల్గించును
కృత మనుభవించితి. 21

సీ. పాండవశిబిరము పరగఁ బ్రవేశించి, సాష్టిక మయ్యెడు సమయమందు
నీచు ధృష్టద్యుమ్నుని శిఖండిని నృతీపాచాలముఖ్యుల వధ యొనర్చి
కౌరవదీనుతులు మొదలుగ నెల్లరఁ జంపి, సకలబలంబులఁ జంపినాడ
వాసుదేవసహితపాండుతనూజుల, సాత్యకిప్రముఖుల జాడ లెఱుంగ

తే. నవిన దుర్యోధనుఁడు తనయాత్మలోన, సంతసించెఁ బొంచాలుర చావునకును
ద్రాణినిం గాంచి యోమహాత్మా భవత్స, రాక్రమబెన్నఁగా నాకు రాదునుమ్ము.

వ. భూలోకంబున మీరుసర్వసౌఖ్యము లనుభవించుచుండుఁ డని రారాజగు దుర్యోధ
నుండు ప్రాణంబులు విడిచె నంత. 23

—ధృతరాష్ట్రుడు పుత్రీమరణమునకు విలపించుట—

సీ. దుర్యోధనప్రభుమర్మరణంబును, సంజయువలనను నరవి నెఱిగి
వైచిత్రీవీర్యుండు భరియింపఁగా రాని, దుఃఖసాగరమునఁ దొరఁగి తొరఁగి
మొదలునఱకువృక్షమును బోలె ధరణిపైఁ, బడి శోకమగ్నుడై యడలు చుండె
గాంధారిదేవి యాగరిత కోడండ్రయుఁ, బరితాప మెఱిగింపఁ దర మెవరికి

తే. ఆంబికేయుఁ శంతట దనయాత్మజన్ముఁ, దలంచి సంజయుఁ గన్గొని పలికె నిట్లు
నీతికోవిద సంజయౌ నీరజాత్ము, దయను బొందుతనూజులు తనరుచుందు. 24

సీ. హరిరక్షణంబున నలరారుపాండవుల, కీడేమియును లేక వేడు కలర
జెలఁగెద రనుచు. నీపలికినపలుకులు, నాచేతము దహించె నాఁగ వింటె
కుగుకుమారశతము ఘోరరణంబున, వైరులచేఁ గూలినా రటంను
నాలించి నాహృదయంబుఁ బగులకుండె, వ్రజనిర్మిత మేమొ పరఁగ నిదియు

తే. అకట యంధుడ నైయున్న యట్టి నాకు, బాలకులవిహారంబుల లీల లైన
వినుచు సంతసించుదు నని కొనిననాకు, నెట్టువచ్చెను సంజయౌ యేమి నేతు. 25

వ. అని తనతనయులఁ దలంచి పరిపరివిధంబుల విలపించి దుర్యోధను నుద్దేశించి యిట్లు
ని ప్రోహించె. 26

- సీ. చతురంగబలములనహితుండ వైననీ,వొంటిగా రణమున నుంటివొక్కొ
రణము గల్గు నటంచు వెనుక నే నన్ననుభీష్మాను లుడిచి భీతి యేల
పాండుపుత్రులకును భయ మొంద నంటివి,రణరంగకుశలుఁ డౌ రాధనుతుండ
పాండుతనూజులఁ బరిమార్చునంటివి,నీ విట్లు పలుకుట నేను నమ్మి
తే. జయ మగునటంచు నెంచితి స్వాంతమందు,నూఱుగురుసోదరులతోడఁ ఘోరముగను
నీకు మరణము కల్గె ననిలనుతుండు,నీతోడలు విఱుగఁగఁ గొట్టి ఘాతనలిపె. 27
- వ. అని విచారించుచుండ విదురుం డాతని నాశ్వాసిండుచుండె నంత. 28
- తే. బాలసూర్యోదయం బయ్యె వాసుదేవ, సాత్త్వకులును సహోదగుల్ శమవతనయు
నన్ను తింప ధృష్టద్యుమ్ను సారథి వడి,ధర్మనందనుకడకును నగలి వచ్చి. 29
- వ. ధృష్టద్యుమ్ను శిఖండిద్రా౪పదేయు లశ్వత్థామవలన హతులగుటఁ దెలిసినజాతశత్రుం
డు ప్రతివింధ్యాగులకొఱకు మిక్కిలి విలపించె నంత. 30
- తే. ద్రా౪పదీదేవి యంతటఁ దననుసుతులు,నమసి రని విని చాలదుఃఖమును బొందె
బాండవులశిబిరం బేడ్పు నిండియుండె,శమననందనుతోడఁ బాంచాలి పలికె. 31
- తే. అధికపాపాత్ముఁ డాచాన్యునాత్మజుడు, నిద్రఁ బోవుచునుండిననిచుగులఁ గని
హింసఁ జేసె నయ్యది నన్ దహించుచుండె, వాని దాఁకినధింపఁగ వలయుమీరు .
- వ. వానిం బరిమార్చినఁ గాని మదీయచిత్త మునకు శాంతిఁ గల్గి దని ద్ర౪పదరాజవం
దినివాయునందనుం గాంచి యి ట్లనియె. 32
- క. గురుసుతునతి దుష్టాత్మునిఁ,బరాభవింపంగఁ బోవ వలె నని కోరన్
మరుత్తనూభవుఁ డంతట,గురునందను నవ్వ డెదురు కొనఁగాఁ బోయెన్. 34
- వ. నకులుని సారథిగాఁ జేసి భీముం డశ్వత్థామ నెదుర్కొనఁ బోయె నంత నమ్మచుజేం
దుగ్గిన కమ్మురాంతకుఁ డి ట్లనియె. 35
- క. అనిలతనూజుఁడు దోగ్గిణ,యనిఁ దాకఁగ నొంటి గాఁగ నరిగెను గురునం
దనునకుఁ దండ్రి యొనంగిన,ఘనబ్రహ్మశిరోశ్రు ముండె గౌరవనాథా. 36
- వ. ద్రోణుండు బ్రహ్మశిరోనామాశ్రుమును శిష్యవాత్సల్యమున మనపార్థునకుఁ గూడ
నొసంగె నశ్రుగురుం డాయశ్రుము నదులపైఁ బ్రయోగింబ వల దని యశ్వత్థామ
కెఱింగించె. 37
- క. ద్రోణాయని చిరజీవుం,డేనెఱుంగుదు నీ వెఱుంగుదు వెల్లె రెఱుగఁగా
బాణము లనేకములు గా,వానికిఁ గలిగినవి యోనభాకరతేజా. 38
- తే. పెక్కుశరము లున్నవి యని వీరవరుల,నరకుఁ గొనఁ డెవ్వరినిఁ గాని గురుసుతుండు

- మున్ను మీ రరణ్యులను నున్న వేళ, నతడు నాపురి కెత్తెంచి యనియె నిట్లు. 39
- క. నాయొద్దబ్రహ్మ శిరమను, నీయస్త్రము గలదు దీని నిదె నీ కిత్తుక
నీయొద్దచక్రమును నా, క్రిము మనుచు నడికె నన్ను నిభపురరాధా. 40
- వ. అందుల కశ్వత్థామతో నే నిట్లంటి. 41
- తే. నాకు పలదు నీయస్త్రము లోకవిమత, నాకుఁ గలయస్త్రములలోన నీకు పయ్య
దానిఁ గైకొను మనుచును నేను బలికి, రాదుచక్రఖడ్గాదుల నొదరమున. 42
- వ. వానిముం దుంచిన నతండు సుదర్శనచక్రమును స్వీకరింపఁ దలంచి చేత నెత్త
బోయి దాని నెత్త లేక యూరకున్న వాని కిట్లంటి. 43
- ఆ. తుహినశైలమందుఁ దొల్లి పండ్లఁడొడ్డు, విపులభక్తితోడఁ దప మొనర్చి
యీసుదర్శనంబు నేను గైకొని పరాక్రమముతోడ నుంటి యైలమున. 44
- ఆ. ఇంతవఱకు నన్ను నీచక్ర మడిగిన, వార లెవరు లేరు వసుధలోనఁ
బార్వతిశుఁ గెల్చి పాశుపతముగొన్న, యర్జునుండు దీని నడుగలేడు. 45
- వ. నీ వీచక్రము గొని యేరితోఁ బోయెను వన నతండు నీతోనే పోరెన నని పల్కి
వెడలిపోయె నిష్ఠ డాబ్రహ్మశిరోస్త్రము భీమునిపైఁ బ్రయోగించు నేయో మన
మాతనికి నహాయ మొనర్చు బోవున మనిన. 46
- ఆ. ధర్మనందనుండు దైత్యాదిపల్కుల, సమృత్తిచే జక్రి నవ్యపాది
గూడి పోయె నంతి గురుపుత్రుఁ తేరఁగా, మార్గమందుఁ గనియె మాచులి నట. 47
- అశ్వత్థాసు బ్రహ్మస్త్రము ప్రయోగించుట—
- నీ. వ్యాసమాసింద్రుని వానస్థులబువ, ద్రోణిఁ పాఠ్యుఁగాంచి తా నొనర్చు
పాపకార్యమునకుఁ బరితాపమును బొంది వారి నెనుక్కొన గోరి మరల
నస్త్రగురుఁ డొసంగునాబ్రహ్మశిరమును, ముత్యించె నంతట మహితగతుల
నగు నపొడవ మంచునాయస్త్రమును బ్రయోగించె బంజపులపై గించుడగుచు. 48
- తే. అప్పు డాబాణవహ్నికి నచ్యుతండు, పార్థ యియ్యుడ సూదితే బ్రహ్మశిరము
నీవు బ్రహ్మశిరోస్త్రము వేవిమవుము, నీమథాత్యవద్యుఁ గావు మాదరమున. 48
- వ. అని దామోదరుండు పల్కిన. 49
- ఆ. పాల్గుణుడు వేగ బ్రహ్మశిరంబును, విడిచె ద్రోణిపైన విడువఁ గానె
రెండుశరము లంత నొంపొంటినిం దాకి, పోలెడు మాచరించుభంగిఁ దనరె. 50
- ఉ. అనయంబులోనన మహాత్ముండు నారదమానివద్యుండున్
వ్యాసముసింద్రుఁ డచ్చటికి వచ్చి శరంబుల నొంగ నెంచియున్
తే నని మధ్యగా నిలిచి పీఠల వాడలఁ గాంచి యిట్లుగా

జేసితి రేల మీరనుడుఁ జెచ్చెరఁ బార్థుడు మాని కిట్లనున్.

51

చ. మునివర యస్త్ర మస్త్రమునఁ బొందును శాంత మటచు నెంచుచున్

దన రెడునస్త్రరాజమును ద్రావీషయిన్ విడనాడియుంటి మీ
రసఘులు గాన నా కెటులయాజ్ఞ నొసంగిన నస్త్రరాజమున్
జన నుపసంహరించుగతి నల్పద సంచు వచించి యవ్వలన్.

52

వ. అని పలికి పార్థుడు బ్రహ్మశిరోస్త్ర ముపసంహరించె నశ్వత్థామ యట్లు పసంహార
మొనర్ప లేక పారాశర్యున కిట్లనియె.

53

సీ. భీముఁ డధర్మసంగ్రాహమునందున, దుర్యోధనునిఁ గూల్చి తొడలు విడిచె
నూరకుండక యంత వీర లెల్లరుఁ గూడ, నన్ను మార్కొనవచ్చినారు దేవ
ప్రాణభయంబున నే నస్త్ర మిదియుఁ బ్ర, యోగించియుంటి నోయోగివర్య
యగు నపాండవము నాయస్త్రమువలనను, దస్పదు నామాట తప్ప దనిన

తే. అందులకు సత్యవతిసూనుఁ డతనిఁ గాంచి, చాపగురుఁడు నీయస్త్రము సవ్యసాచి
కొనఁగియుండెమున్నొక్కటిపానఁగువేళిమ, నాతఁడుపసంహరించెనాయస్త్రమిపుడు.

వ. నిన్నును బాండవులను రక్షింప గోరినమావాక్యములను విశ్వసించి నీ వీయస్త్రము
నుపసంహరించి నీశిరోరత్నము పాండవుల కిచ్చి నీవు కామరూపవర్జితుండవై తపం
బాసర్పు మనుకృష్ణద్వైపాయనున కశ్వత్థామ యిట్లనియె.

55

తే. తాపసోత్తమ పార్థుడు దై వతాంశ, సంభవుఁడు గాన నాతఁడీ శరము నుపహ
రింపఁ గల్గె నే నుపసంహరింపఁ జాల, ననుచు వ్యాసునితో ద్రాణి యనియె నంత.

తే. పాండవేయదారలకు గర్భంబు లెల్ల, హానినల్పిన పిమ్మట నస్త్ర మిదియు
శాంతిఁ బొందెడు నని పల్కఁ జక్రీధరుఁడు, ద్రాణిఁ గన్గొని యిట్లని తా వచించె.

తే. పాండుపౌత్రుల నెల్లర వధయొనర్చి, యూరకుండక పాండవదారలకును
గర్భముల హరించెద నంటి నిర్భయుండ, కాపు మొకగర్భమైనను గరుణతోడ.

58

వ. ఒక్కగర్భము గాచి మిగిలినగర్భములు నీయస్త్రజ్వాలల ధగ్ధమాగపింపు మన గు
రునందనుండు దేవకీవందనున కిట్లనియె.

59

తే. పక్షపాతము చే నిట్లు పలికినాపు, నీవు పల్కిన యట్లుగా నే నొర్ప
గలుగు నాశరమున హాని గర్భములకు, నీవు రక్షించు గర్భము నే నెఱుఁగుదు.

60

క. ఉత్తరగర్భము బోవఁగ నిత్తటి సీమదిఁ దలంచి తీవిధమున నీ
చిత్తమునఁ దలఁపకనిసి, త్యుత్తరము నొసంగె వారికి ద్రోణసుతుండున్.

61

స. నీవాక్యప్రకారము నెఱవేఱ దభిమన్యుఁత్తిగర్భము మదీయాస్త్రంబున ధ్వంసము
కాకమాన దచునశ్వత్థామకు మాధవుఁ డిట్లనియె.

62

- తే. మున్నుపప్లావ్యమం దొకభాసురవరుఁ, డుత్తరను గాంచి పల్కెనీయుదరమందుఁ
బ్రాణములు పరిక్షిణించు బాలుఁ డొకఁడు; జననమొంది పరిక్షితుఁ డనఁగ నొప్పు.
- వ. అమ్మహానుభావునివాక్యము లమోఘము లని పల్కి సరోవంబున గురునందనుగాం
చి బాలఘాతి వగునీవు దుర్గంధమునఁ గృశించుచు మూఁడువేలవత్సరము లిలవై
నుండు మని శపించె వేదవ్యాసుండును శ్రీకృష్ణశాసము తప్ప దని పల్కె నంత న
శ్వత్థామవ్యాసానుమతిమైఁదనశిరోరత్న భూషణముపాండవులకొసంగితపింబోయె.
- ఆ. పాండురాజసుతులు వాసుదేవునితోడఁ, బురికి నేగుచెంచి పుత్రశోక
విహ్వలమున నున్న వెలుదిపాంచాలిని; యూరడించి రెల్లవారుఁ గూడి. 65
- ఉ. ద్రోణే యొసంగురత్నమును ద్రోణి కిచ్చిరి వార లెల్ల ర
జ్ఞానన యాశిరోమణినిఁ బ్రాణివశేఖరుఁ డైనధర్మరా
ట్టునుని దాల్చు మఁటయును సుందరి కి నృదిఁ దృప్తిఁ గూర్చఁ గా
మానవనాథుఁ డంతటను మాసకమున్ ధరియించి భాసిలెన్. 66
- వ. అంతఁ గాంతేయాగ్రజునకుఁ గృష్ణుండు శివప్రభావం బెఱిగించి రుద్రుఁడు దేవత
లొసర్చుచుజ్ఞము నేయుటయుఁ దెల్పి ధర్మనందనద్రోణదులను వాసుదేవుం డా
శ్వాసించె నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డవ్వలివృత్తాంతమును జెప్పుమనివైం
శంపాయను నడుగుటయు. 67

ఆశ్వాసాంతము

- చ. నిరతము భక్తి శ్రీధ గొని నిన్ను భజించుచు నుంటి నయ్య నీ
చరణయుగంబె ది క్కనుచు స్వాంతమునందున నమ్మి యుంటి నీ
భరతులనచ్చరిత్రమును వ్రాసి భవత్పమందుఁ జేర్చితిన్
గరుణఁ దలిర్ప నన్ను దయఁ గావుము శీతమయాఖశేఖరా. 68

గ ద్య ము.

ఇది కవిరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి పుత్రికయును,
కల్లూరి వేంకటసుబ్బరాయఁడుగారి పత్నియును,
రాజ్యలక్ష్మీవరిణయాది గ్రంథకర్త్రీయును, అగు
విశాలాక్షమ్మచే రచియింపఁ బడిన

భారతకథామృతంబునందు

సౌప్తికపర్వము

శ్రీమద్రామాయణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రస్తు భారతకథామృతము

శ్రీ పర్వము

- క. శ్రీ మహానీయగుణాంచిత, ప్రేమాకర సుస్వభావ విశ్వేశ్వర నీ
ప్రేమామృతమిడి భరతక, ధామృతమిడిస్వీకరింపు మభవమహేశా. 1
- ప. వైశంపాయనుండు జనమేజయున కనంతరకథా విధాన మెఱిగింపఁ దొడంగె. 2
- తే. అట్లు దుర్యోధనుఁ డీలై నన్నవార్త, సంజయునివలన న్నని జనవరేణ్యుఁ
డాంబి కేయుండు నుంఖాబ్ధియందుఁ గూలి, చాలవిలపించుచుండిన సమయమందు. 3
- ప. అప్పుడు సంజయుం డాధృత రాష్ట్రుని నవలోకించి యిట్లనియె. 4

—సంజయుండు ధృతరాష్ట్రుని నూటడించుట.—

- నీ. ఓమహాధరణీశ సామాన్యునట్లుగా, శోకింపఁగా రాదు నీకు దేవ
యెవ్వరి కై యిటు లేడ్చుచునుంటివి, నీదుఃఖమునకును లేదు తెఱవు
సర్వసైన్యంబులు సకలాభినాథులు, బంధుమిత్రులును మీఁపఁతుమందుఁ
గురుపితామహుఁడును గుంభజముఖ్యులు, సీపుత్రశతకము నృపలలామ
తే. శత్రువులచేత మడిసిరి సంగరమున, మేనుఁ దొరగినయాప్రీతివానికొఱకు
నీవు దుఃఖింపఁ దగినదే నిశ్చయముగ, నైన ధైర్యము తెచ్చుకొ మృదులచరిత. 5
- ప. బంధువులకుఁ దిలోదకదానము లొనర్చు మన నాంబి కేయుండు సంజయు నవలో
కించి యిట్లనియె. 6

—ధృతరాష్ట్రునిశోకము.—

- ఆ. దీనవృత్తి కలిగెఁ దెలియ నోసంజయ, యన్యుదనుకుఁ బాతుఁ డైతి నకట.
అక్కలేనియట్టిపక్కినిఁ బోలె నా, బ్రతుకు వ్యర్థమయ్యె వసుధలోన. 7
- నీ. పాండవదూతయై నను దేవసూనుండు చనుదెంచె నిచటికి సంధిగోరి
యాతఁ డనేకముల్ నీతులు చెప్పెను, నాపగేయుండు నాయస్త్రగురుండు
ఘరగురామాదులు ఘరమతపోధనుల్, హిత ముపదేశించి రెనఁగ నాకు
వారు చెప్పినహితవచనము లేమియు, వినఁ జాల నైతిని వెఱ్ఱినగుట
తే. పాండుసుతులకు నేను లోభత్వమునను, నర్థరాజ్య మొనఁగ కుంటి నక్కటకట
క్రూరచిత్తుండ నేను నాకారణమున, సకలబంధులు సమసి రోసంజయుండ. 8
- క. నాకీడుఁ దలఁపకుండఁగ, నాకొంతేయులధనమున కాశించితి నే
నే కుటిలాత్ముండ నైతిని, లేకుండిన నట్టు లగునె లేశం బేనిక. 9
- తే. బంధువులనెల్లరను మృత్యువాఁతద్రోసి, నట్టి నా కింక బ్రదుకేల నవనిలోన

గతజననసుకృతము లేని కతమువలన, ఘోర మిట్లయ్యె నే నతికూరుడఁ గదె.10
 ప. అని విచారించువైచిత్ర్యవిద్యునకు దుఃఖోపశమన మొనర్చ గావిదురు డిట్లనియె.

—(వ్యాసాదు లాంచికేయు నోదార్చుట)—

- సీ. పిరికివారల నైన భీకుల నైనను, జంపుటలోనను శమనుఁ డెందు
 సందేహ మొందఁడు చక్రివర్తికినైన, బలవంతులగు నైన వచ్చుఁ జాపు
 ప్రతిహాసపునకు ను రణరంగముందునే, సంభవింపదు చాపు జనవరేణ్య
 పుట్టినవారలు గిట్టక పోదుగా, యందఱు చచ్చెడునట్టివారె
- తే. తనువు రూపు యావనము నిత్యములు గావు, యిందుకై విచారించు టదేల నీకు
 నన్ని సంగతు వెఱిగినయట్టివాడ. నీవు దుఃఖాపఁ బోకుము భూవరేణ్య. 12
- ప. విదురసంజయు లూరఁజొచ్చునంత ధృతరాష్ట్ర నూరార్చఁ దలఁచి కృష్ణద్వైపాయనుం
 డిట్లనియె. 13
- తే. తనయ నీ వెఱుంగుదు సర్వధర్మములను, నన్ని విషయము లెఱిగినయట్టివిన్న
 నూరఁజొప నేతెంచితి నోయివత్సి, పుత్రమరణదుఃఖం బిటు పొందఁ దగునె. 14
- తే. కౌరవులకుఁ బాండవులకు ధారుణీశ, వైర యది నీ వెఱుంగక వచ్చె నొక్కొ
 డీనికారణ మెల్ల నీసూనుఁ డగును, విధివశంబును దప్పింప వేఁడు దగునె. 15
- క. మిత్రులు బాంధవులును నీ, పుత్రులు భీష్మాదియోధముఖ్యులు మఱి నీ
 శత్రులు స్వర్గముఁ గాంచిరి, పుత్ర వారికివిచారమును బొందకుమా. 16
- సీ మొదట విదురుఁడు తా నిది మెల్ల నెఱిగియే, హితము బోధించె నీ కెంతయేని
 విన్నవైతి వయ్యది తనయ యితే కాన, దైవనశముఁ దప్పఁ దరముకాదు
 దాని మాన్వఁగ నేరి కేని శక్యముగా, దొకచిశేషము విను మోకుమార
 పెనుక నే నొకనాఁడు వెడలితి నాకమ్మ, భూదేవి యపు డింద్రముఖ్యులఁగని
- తే. నాదుభారముఁ దగ్గింపఁగాఁ దలంచి, యత్న మొనరింతు మనుచు మీ రనిరి కాని
 యట్లొనర్పఁగ లేదు మీ రనఘులార, దారిఁ గాన్పింప కుండె నాభారమునకు.17
- ప. అని పలుకుధరాదేవిం గాంచి నారాయణుం డిట్లనియె. 18
- తే. సరఁగధృతరాష్ట్రుఁ డనియెడుచక్రవర్తి, సుతుల సూర్యురఁ గాంచును క్షితితలమున
 సందు దుర్యోధనుం డనునగ్రసుతుని,వలన నీభార మది తగ్గఁ గలదు నిజము. 19
- తే. వాని బ్రోవంగఁ గొందఱు వానిఁ జంపఁగొందఱును బ్రయత్నించివారందఱునోగి
 నాకుకుత్సేత్రమునయందు నాజి సల్పి, పుడమివల్లిభు లెందఱో మడియఁ గలరు. 20
- ప. దాని నీభారము దగ్గ నని భూదేవికి మాధవుండు వచించె నియ్యది దైవనిర్మాణ
 మని తలఁచి శోకం బుడిగి పాడునందనులు నీనందను లని భావింపు మని పల్కివ

వ్యాసవాక్యములకుఁ గలఁకఁ జేరి ధృతరాష్ట్రుండు పాలికలని కేగ నెంచి సంజయు నవలోకించి యిట్లనియె. 21

తే. సంజయూ కుంతి గాంధారి సాధ్వ్యలిపుడు, గురువధూమణులను దోమకొనుచు చిటకు వేగరా వలె ననియును విన్నవింపుమనిన నతఁ డట్లినర్యఁ దా నంతలోన. 22

సీ. అపుడు శోకంబెల్ల నాకారమును దాల్చె, ననుచట్లు గానుండి రచటివారు శిరములఁ జేతుఁ జేర్చుకొనెనువారు, కనుల బాష్పంబులు కార్చువారు వైటజారఁగఁ గుండఁ బాడుకొనెనువారు, తలలను మోడుచుఁ జెరుగువారు పరుగెత్తువారలై వార లెల్లఁ గూడఁ, బవరచు దీర్ఘపథులకొఱకు 23

తే. పుత్రబంధుల కొఱకును మిత్రులకును, సర్వవిధమున నేడ్చుడుజుంజముఖులు కురువధూమణు లెల్లఁ పరమదుఃఖి, భరితలై పాలికలనికి సరగఁజనిరి. 23

—ధృతరాష్ట్రుండు కౌరవాంగనలతోఁ బాలికలనికేగుట—

ప. వైచిత్ర్యవీర్యుండు సర్వభారతభార్యాసమేతుండై పాలికలని కేగుచుండఁ గృష్ణకృత వర్మాశ్వత్థామఁలు వారి కెమరై విలపించి యిట్లనిరి. 24

క. ధరణీశ చింతిలకునీ, వరతనయులు శౌర్యధనులు పౌరుష ములరక దురముం బాసర్చి వారలు, సురలోకము చేరినారు సుమ్మి మహాత్మా. 25

ప. అని కృపుండు దీనవక్తయుఁ బుత్రవిహీనయు నగుగాంధారి కిట్లనియె. 26

సీ. భవదీయపుత్రులు వైరివీరులఁ గూల్చి, వీరమరణ మొందినారు తల్లి యట్టివారలఁ గూర్చి యాత్మలో నీపు వి, చారింపఁగా రాదు సాధ్యమిన్న దానాదులుత్తమధర్మములొనరుఁ, గలిఁ గెడుఫలమునఁ గంటె మిగుల ననిలోనఁ జచ్చుట లభికపుణ్యం బని, వేదముల్ ఘోషించు వింటి వమ్మ 27

తే. అనుచు గాంధారి నూరార్య నాకృపుండు, మువ్వరునువారియచుచుతిఁ బొందిరవల చనిరి కరిపురి కాశ్యపాచార్యుఁ డరిగె, ద్రౌణివ్యాసాశ్రమముచేరె దప మొనర్ప. 28

ప. కృతవర్మద్వారక కరిగె విచిత్రవీర్యాశ్వుజుండు పాలికలని కేతెంచు లొలకించి ధర్మ జుండు కృష్ణానుమతుండై సజాయానుజముగా నాతని కెమరేగిన నెల్లఁగు ధర్మజు దులఁ గాంచి. 29

—ధర్మరాజు తమ్ములతోనాంబికేయుం జూడఁబోవుట.—

సీ. ధర్మరాజునకును ధర్మగుణయు లేదు, తాతల మామల భ్రాతృనరులఁ దనయుల ముఖ్యుల ననిఁ గూల్చినాఁ డని, యర్జునుని గాంచి యనిరి యిట్లు యాశిఖండికి వెన్న నడరి గాంగేయునిఁ, జంపి యుండె నితండు సాహసమున భగిని దుస్సలకుచు భర్తయాపైఁగవు, మునిమె నీతం డని యనెడువారు 30

- తే. ఇల్లు కొండలు పల్కిన నెల్ల వినియు, ధర్మనాదముఁ దూతలఁ దలను వంచి
పుత్రమరణములనను బొందుచున్న, యాభిశేషమునకుఁ జేరె నంతలోన. 29
- వ. అజాతశత్రుఁ డని కాపుత్రుని సమీపించి తత్పాపము, కెఱిగి బంధుమిత్రముల
మరణమునకు మిక్కిలి శోకించి నంత భీమాద్వంద్వమున నహదేవులు భృతరాష్ట్రమునకుఁ
దమనామము లెఱిగించి రంత. 30
- తే. భీమనేరునివాక్సము వినిన వెరుక, నాంభిశేషముఁడు కోపము నందియుండ
నామదేవుఁడు విన్నించి వాముతసయు, నతనివద్దకుఁ బోవల దని వచించె. 31
- వ. భృతరాష్ట్రము భీముని దశసమీఁమునకు రమ్మని కోరుటయు నయ్యవనరంబున.
- క. భీమశ్రీహంసమున న, యోమయ మగుప్రతిమఁ దెచ్చి యొగ కృష్ణుడున్
భీముఁ డితఁడే యని యా, భూమిగునియును నుంచె బోడిమి తోడన్. 32
- వ. భృతరాష్ట్రము డని భీముఁడే యనియు నెంతే జిత్తమం దెంచి తా
నతికోపంబున దానిని నిలువఁగా నబ్జాక్షుఁ డాదేశకీ
సుతుఁ డద్దాని గాంచి నన్ని పలికెన్ ట్రోడితలాధీశ్వరా
యతిశోభోన్నతే భీముఁ డీతె నని నీవానందముం బొందితే. 34
- సీ. అతఁడు నీచే జావఁ డవనీతలాధీశ్వరీచేతనిష్ఠుడు నిశ్చయముగ
విలువఁ బడినయది భీమనేరుఁడుగా డ, యోమయప్రతిమయే యోమహాత్మ
యీ విట్టిఁ డని యెంచి యీయుక్తిఁ బన్నితిఁ గాకున్న నెడఁ బరాక్రమమునందు
నీగమానుఁడు లేకు నీచేఁబడినవాఁడు, మరల బ్రదుకలేకు మాన్యచరిత
- తే. పుత్రమరణదుఃఖంబునఁ బొక్కునీ వ, ధర్మపథమున భీమునిధారణీశ
చంపఁ దలచితె పాథుఁ జుపునెడల, నీతనయులు జీవితురా నిజము చెపుము. 35
- తే. సకలవేదశాస్త్రములఁ జదివి నీవు, సర్వధర్మము లెఱిగినిజవరుఁడవు
నీదుబుద్ధు లెవటి కేగ నీదుమేలు, కోరి చెప్పనీతు ల్విసకుంటివి మును. 36
- వ. భండనము కాకపూర్వము భీష్మద్రోణాదు లెన్ని నీతులు చెప్పిన విన వైతివి నే
నురాయణారి నై వచ్చి చెప్పిన విన వైతివి. 37
- క. అలనాఁడు నిండుసభలో, పల సాన్నిధ్యోజములను బట్టుక యీడ్చెన్
దులువ యగు నీతనూజం, డలనాటిచరిత్రమెల్ల ననఘ ముఱచితే. 38
- వ. భీమునిపై నలుక వహించుట న్యాయహింసయు నీతనయులకై విచారించకు వీరినే
నీతనయులుగాఁ జూచికొమ్మచుక్కిణీవల్లభునకు గాంధారివల్లభు డిట్లనియె. 39
- క. దేవా వసుదేవాత్మజ, నీవువచించిన దదెల్ల నిశ్చయ మనఘా
నే విజ్ఞానవిహీనుడఁ, గావున నే యిట్లు వచ్చెన్ గమలదళాక్షా. 40

తే. తనయులందునఁ గల్గినయనుఁగుఁ బ్రేమ, విడిచివైచెద నే నింక విశ్వనాథ
సాండురాజతనూజులే వారలింక, నాకుమారు లయ్యెద రయ్య నలిననాథ. 41

వ. కోపవిపరీతుండనై భీమునం దొనర్చినయపకృతి మనంబున నూచక సన్న శమింపు
మని బ్రతిమాలె నంత. 42

ఆ. అంబికాతనూజననుమతిమోదను, బాండురాజసుతులు భవ్యమతులు
సర్వలోకనాథసహితులై గాంధారి, సాధ్వీ నూజడింపఁ జనినవేళ. 43

—వ్యాసాదులు గాంధారినాశ్వాసించుట—

తే. కాంక్ష గాంధారిధర్మభూకాంతుఁ గాంచి, తనయశోకాతులతఁగడు నైవ్యమునను
యమతనూజునిదీవింప కలుకతోడ, శాప మీయఁ దలంచె నానమయమందు. 44

వ. ఆవృత్తాంతంబు దివ్యదృష్టి నెఱిగి సాత్యవతేయుఁ డరుదెంచి యాసాధ్వీ కిట్లనియె.

చ. నిరతము సత్యమార్గమున నేఁ జరియించునజాతశత్రువైఁ
దరుణి యిటల కోపమును చాల్చితి వమ్మ సతీలలామ నీ
వరసుతుపైన నెంతయును వత్సృతం దనరారుమమ్మరో
స్థిరమగుభక్తితోడుతను జేయును నీకు నితండ నేవలకా. 46

వ. ఈతనిశపింపకుము మఱియొకవిశేష మెఱింగింతు నాకర్ణింపుము. 47

సీ. దుర్యోధనుండప్పు దురము కేగెడువేళఁ, బ్రాణమిల్లెఁ గదె నీకు భక్తితోడ
నమరము కేగెద జయము గల్గెఁగ నాకు, నాశీర్వదింపుచూ యనియె నిన్ను
నందుల కీవు నీనందనునిం గాంచి, యిట్లని పల్కితి విండువన
ధర్మ ముండెడుతావుఁ దప్పక జయలక్ష్మీఁ పొిస్తిండు నని నీవు పలుక లేదె

తే. నీవు పల్కినయట్లుగా నిశ్చయముగ, ధర్మపరు లగుఁ బాండురాత్మనయు లెల్లఁ
గైకొనిరి వారు జయలక్ష్మీఁ గాన నింక, వీరియెడఁ గోపభావము వీడు మమ్మ. 48

వ. అని పలికిన నమ్మనీంద్రున కమ్మహాసాధ్వీ యిట్లనియె. 49

తే. నేను వీరియందు నసూయ లేనిదానఁ, గుంతి కెట్టులా నా కట్టికొడుకులు గదె
నందియంబు లే దింతయు సమ్మనీంద్ర, ధార్తరాష్ట్రులై క్రూరులు తలఁచిచూడ, 50

సీ. ధార్తరాష్ట్రులు ఖలుల్ ధర్మహీనులు గానఁ, గౌరవకుంఠమునఁ గలిఁగెఁ జేటు
సాండువుత్తుండు ధర్మపరుఁడగుట జయించె, గమలాలయేశుండు కనుఁగొనంగ
ననిలాత్మజుఁడు కోపమునను సుయోధను, నూరువుల్ విఱిచినాఁ డోమునీంద్ర
యిట్టిదుష్కార్యము నితఁడు చేయుటకు నా, డెందమందునఁ జింత బొందుచుంటి

తే. అనిన భీముఁ డామెను గాంచి విన్నఁడు ముల్ల, ధర్మమును నధర్మమునోతల్లియైయుగ

నాదుప్రార్థనరక్షణకయి యాదురాత్మ, నూరుభగ్నము గావించి యున్నవాడ. 51
క. అలనాడు నిడుసభలో, పలను రజస్వలయు నేకవస్త్రయుఁ గృష్ణక

దలఁ బట్టి యీడ్చి వారలు, వలువల నొలువంగ లేచె పావనచరితా. 52

సీ. దుర్యోధనుం డంత ద్రుపదరాజాత్మజన్, దనయూరులందుఁ గూర్చొను మటంచు
సన్నఁ జేసెను గాదె సాగ్ని నే నది గాంచి, తత్కాలకోపము దవిలికొనఁగ
నతనితోడల్ తెగ్రుంతు నని బ్రతిజ్ఞనొనర్చి, యున్నాడ నోయమ్మ యుత్తము లగు
రాజతనూజులు ప్రతిన భంగంబును, నైవఁగ నెందున సమ్మతలగు

తే. ఇట్టికార్య మపుడె చేయ నెంచియుంటి, ధర్మతనయుఁడు వారిచే దల్లి నన్ను
ద్వాదశాబ్దముల్ వసులలోఁ దనరి యవల, జనని యజ్ఞతపాసము సలిపిరాము. 53

సీ. అజ్ఞాతవాసమునై నపిమ్మట మేము, సాధిఁ జేయఁ దలంచి చక్రీధరుని
హస్తీపురికిఁ బాపి యతని కిట్లుటిమి, యన్నదమ్ములనుతు లైన మనము
పరులెల్ల మనలను బరికించు నట్లుగా, కలహ మొందుట మంచి కా దటంచు
దుర్యోధనునితోడఁ దోయజవాభుని, జెప్పఁ బాపితిమి మే ముష్ట దతివ

తే. ఆపలుకులకు శాంతింప కాఖలుండు, రణముఁ బెంచె గావున ధర్మరాజునకును
రాజ్యలాభ మయ్యెను నాదుఁ బ్రతినఁ దీరె, ననుఁడు గాంధారి యిట్లనె ననిలజనకు.

సీ. తనయ నీ విపుడు చెప్పినదుష్కృతంబులు, చేసె నాపుత్రుడు చెనఁటియగుచు
వాఁ డట్టిచాపు చావఁదలంచినట్టిఁడే, కాని కారణ మొందు కలదు విరుము
శత్రుల నెందున సంహరింతురు కాని, వారి నెత్తురు ద్రాఁగువారు కలరె
యని నంత నామెతో ననిలతనూజుడు, విసయముతో నిట్లు మనవిచేసె

తే. ద్రుపదరాజతనూజను విపులసాధ్వీ, గేళములఁ బట్టి యీడ్వ నావేళమునను
దున్ననేను వధించి నెత్తురును ద్రావు, నట్లు ప్రతినఁ జేసినవాడ నమ్మనేను. 55

క. ఘోరాజి నతనిఁ దాఁకితిఁ, గౌరవవీరులకు భయముఁ గల్గించుటకై
యారుధిరము వదనంబునఁ, జేరిచితిని నాప్రతిజ్ఞ జెల్లెను దల్లీ. 56

ప. నెత్తురుఁ ద్రావునట్లు నటించితిఁ గాని నేను మానుషరక్తముఁ ద్రావునంతమూఢా
త్ముడఁ గా నన గాంధారి పాండవేయుల నవలోకించి యి ట్లనియె. 57

తే. నూలుగురు పుత్రు లందుఁ గుమారులార, మీకు నెగ్గు సేయనివాఁడుగాకయొక్కఁడు
లేక పోయెనా యొక్కఁ డైన బ్రాకటముగఁ, బ్రతికియుండిన మీకడ్డు వచ్చునొక్కొ.

ప. అంతఁ బుత్రశోకాతురయై పల్కినగాంధారితోఁ జింతాకులమానసుండై యుధిష్ఠి
రుం డి ట్లనియె. 59

తే. వకలమగుబాధుల ననేకజనవరులను, నీతనూజులఁ జంపిననీచుఁ డైన
నన్ను కాపమునను జుపు కన్నఁ దల్లి, చంపకున్న శిష్యింపుము సాధ్యమిన్న. 60

క. క్రూరం బాసరించితి నా, కీరాజ్యం బేలనుజనయిత్రీయన గాం
ధారి విని యేమి పల్కుక, యూరక యుండెను విచారయుక్త మనమునఁ. 61

వ. అంతఁ బాండవులు గాంధారియాజ్ఞ వలనఁ దనవారికై విలపించుకుంటే దేవికడ కేగి
కుంతిగాంధారు లొకరినొక రూఱడించుకొనుచుండి రంత. 62

—(గాంధారిరణనిహతులగు దుర్యోధనాదులకొఱకు శోకించుట.)—

సీ. బాద రాయఁబడయవలన గాంధారికి, దివ్యదృష్టిఁ గలిగెఁ దేజ మరల
నంతట నాసాధ్వీ హతులైన సుతులను, గనుఁగొన నమరరంగమున కరిఁగె
రణరంగమంతయు రక్తప్రవాహమై, భూతపిశాచసంప్రీతి కయ్యె
భీభత్స మైనట్టియాభండనంబునఁ, గురువధూమణు లెల్లఁ బఱచివచ్చి

తే. పాండవులచేతఁ గూలినదండిమగలఁ, జనుల బంధుల మిత్రుల సత్తులఁ గాంచి
సర్వవిధముల దుఃఖించు సమయమందుఁ, గవిన వారి కెల్లను భీతిఁ గలుగుచుండె. 63

వ. అప్పుడు గాంధారీదేవి శ్రీకృష్ణాదులతో సమరాంగణనిహతు లగు వీరాగ్రేసరుల
గుణంబు లభిప్రర్థించుచుఁ జెప్పెను దుర్యోధను కశేబరముం గాంచి విలపించి నేలకుఁ
గూలి యాతని మేనుచేత నిమురుచు మాధవునితో ని ట్లనియె. 64

సీ. తోయజనాభ యీదుర్యోధనుఁడు మున్ను, సంగరమున కేగుసమయమందు
జయముఁ గాంచఁగఁ గోరి జనయిత్రీ ననుఁ గాంచి, దీవింపు మని పల్కె దేవదేవ
ధర్మ మెచ్చట నుండుఁ దనయ యిచ్చటనే, గలుఁగును జయమని పలికియుంటి
నది గాక యిట్లుంటి నాలమునందున, నోడి వచ్చుటకంటె నోకుమార

తే. మరణమును బొంది వీరుఁడై పరమపదము, చేరుకొన మంచి దంటిని శ్రీనివాస
నాదువచనానుసార మీనరవరుండు, మడిసె యుద్ధమందున వింటె మహితచరిత.

సీ. లఖలమహీనాథు లరిగాపులై కొల్వ, సర్వభూతల మేలుచక్కవరి
ఘోరరణంబునఁ గూలి యెట్లుండె నో, పరికించి చూచితే పద్మనాభ
విదురుండు దండియు వీనిక నేకముల్, నీతులు జెప్పిరి నీరజాత్
వీడు నీతుల నెల్లఁ బెడచెవిఁ బెట్టెను, గావున ని ట్లయ్యెఁ గంసదమన

తే. కాల మాసన్న మైనయీఖలున కపుడు, హితము లేల రుచించెడు నెంచి చూడఁ
బధియునొక్కఁ డడఁపిణివల్లభుండ, ధరణిఁ గూలెను గంటివే దైత్యదమన. 66

వ. అని గాంధారిదుశ్శాసనవికర్ణాదికుమారశతంబును గర్ణశకునియభిమన్వాద్యుల మృత
కశేబరములం గాంచి విలపించి శరతల్పగతుం డైన భీష్మాదిత్యుం గాంచి దేవకీనంద
నున. కి ట్లనియె. 67

సీ. వలనొప్పఁ దండివివాహముకొఱకు నై, వాహిక మొల్లక వాసుదేవ
బ్రహ్మచర్యంబునఁ బ్రబలినాఁ డీతఁడు, త్రిజగములందునఁ దేజమునను

శౌర్యమం దితనికి సాటియెవ్వరు లేరు, గాంగేయుఁ డీతఁ డీకయ్యమందు
శరత్పు గతుఁ డయ్యె సకలేశ్వరేశ్వరా, యీతఁడు దేవసంభూతుఁ డగును
తే. కాని సరమాత్మఁ డీతఁడు కాదు దేవ, తనువు నిష్టమైనప్పుడు తాను బాయ
నాపి యుండె మహామహుఁ జాపగేయు, నితనిఁ బ్రస్తుతిఁ జేయఁగా నేరితరము. 68
వ. ఈతం డమరపురి కేగినఁ బాండవులకు ధర్మాధర్మము లెఱింగించు వా రుండ రప్ప
షురు లిష్వరుపోత మునివలన సకలధర్మాధర్మము లెఱింగిన మే లగు నని
ద్రోణశిష్యాదిరాజులక భేదములఁ గాంచి పుత్రశోకమగ్నమానస యగుగాంధార
రాజనందన కోపమ్మున నమ్మురాంతకున కి ట్లనియె. 69

—గాంధారి శ్రీకృష్ణుని శపించుట—

ఉ. కౌరవపాండవేయు లిటు కయ్య మొనర్పఁ దలంచి యున్నెడన్
వారల నాపఁ జాలకయ భండనముం బొనరింపఁ జేసి యీ
కౌరవవంశముం జెఱుపఁ గాఁ దలపోసినయట్టివాఁడ వో
క్ూరుఁడ నీదుమూలమున ఘోర మి టయ్యె సటంచుఁ బల్కుచున్. 70

తే. సకలధారుణీనాథులనంగరమునఁ, జంపివైచినాఁడవు నీవు సారసాక్ష
కురుకుమారుల నెల్లరఁ గూల్చి నీవు, నాశన మొనర్చినాఁడవు న్యాయహీన. 71

క. నీవే జ్ఞాతుల కిట్టుల, నీవైరముఁ గల్గఁ జేసి తియ్యది నిజమా
నీ వనుభవింప వలె నది, కావున శపియింతు నిన్నుఁ గంజదళాక్ష. 72

వ. భవదీయవంశస్థు లిట్లే వైరంబున మేను దొరంగెదరు మీ రప్ప డివ్విధంబున శోకిం
తు రింక ముప్పదారేండ్లకు నీవు దిక్కులేని వధం బొందెద వని శాప మిచ్చిన
గాంధారిం గాంచి నవ్వుచు నవ్వనజోదరుం డి ట్లనియె. 73

తే. దేవి శాప మిచ్చితివి నీ వీవధంబు, యాదవకులనాశన మగు ననుచు మున్ను
ముని యొకఁడు శాప మిచ్చెను గినుకతోడ, మరల దాని నిచ్చితివమ్మమాన్యచరిత. 74

వ. యాదవులవధింప దేవేంద్రాదుల కశక్యము గావునఁ వమలోఁ దాము కలహించి
మడియుదు రన గాంధారి నిశ్చేష్ట యయ్యె నంత ధర్మజుండు సమరనిహతు లగునక
లబాంధవులకు డహనాదు లొనర్చి ధృతరాష్ట్రముఖ్యులతో బాగీరధి కేగి యెల్ల
రకుఁ దిలోదకదానంబు లిచ్చుచుండఁ గాంగేయాగ్రజునకుఁ గుంతీదేవి యి ట్లని
విన్నవించె. 75

—కుంతి ధర్మరాజునకు గర్భుండు తనపుత్రుడని తెల్పుట—

నీ. ధర్మవందన చిన్నిలనమున నుండియు, ధార్త రాష్ట్రమైత్రిఁ దనరె నెవఁడు
నెవ్వనిభుజుల మెవ్వనిశౌర్యము, గని సుయోధనుఁడు తాఁ గయ్యమునకు
గడఁగె నో మీతోడఁ గౌరవతనయుల, పెట్లనికోటయై వెలసె నెవఁడో

యమరు లెల్లరుఁ గూడ నానంద మొందఁగ, నెవ్వఁడు నొప్పించె నెనఁగ మిమ్ము
తే. అత్రుశత్రువిద్యానిధి యమలమూర్తి, యట్టికర్ణుఁడు రాధేయుఁ డతఁడు కాఁడు
భాస్కరుని దివ్యమంత్రప్రభావమునను, నా తనూజుఁ డై జన్మించి నా డతఁడు. 76
వ. అని కాసీనునిజన్మవృత్తాంత మెఱింగించినఁ బండవులు హాహాకార మొనర్చి మిక్కిలి
విలపించి ధృతరాష్ట్రాదు లెల్లరు విచారించి రంత నజాతశత్రుండు జనయితి
కి ట్లనియె. 77

తే. ఎవనిశౌర్యాతిరేకము నెల్ల నెఱిఁగి, ధార్తరాష్ట్రులు మాతోడఁ దలపడిరొకొ
యెవరిశౌర్యమువలన మహిళు లెల్లఁగొరవేంద్రున కరిగాపు లైరొ తల్లి. 78
తే. మహిని యుద్ధమునందున మ మ్మొవండు, బాధఁ బొందించెనో యట్టిభానురాంగుఁ
గర్జుఁ డగ్రజుఁ డని మాకు నిర్ణయించి, చెప్ప కెట్లులు దాచితి చెనఁటి వగుచు. 79
తే. అతని ననిని మార్కొనుటకు నర్జునునకుఁ, దక్క నేరివశం బయ్యెఁ దల్లివెంటె
యతఁడు మా కగ్రజుం డని యనునెడలను, బోరు మా కిట్లు రాకుండఁబోవుఁగాదె.
వ. అని యనేకవిధంబులఁ గర్ణుం దలంచి విచారించి యాభానుసూనునకుఁ దిలోదకదా
నాదు లన్నియు యథావిధిగా నజాతశత్రుండు నిర్వర్తించె నని చెప్పిన విని జనమే
జయుండు వైశంపాయను నన్వలికథావిధానముడెల్పు మని కోరుటయు. 81

ఆ శ్వాసాంతము.

మ. నిరతంబుఁ భవదీయపాదయుగళిఁ జిత్తంబులో నిల్పి నీ
వరకళ్యాణచరిత్రము స్వినుటకై వాఙ్మతు నెల్లవృక్షుఁ
బరమేశా భరతాన్వయేశులకథన్ భవ్యాత్మ నీకిచ్చితిఁ
గరుణాస్వాంతముతోడఁ గైకొను మిదే కాత్యాయనీవల్లభా. 82

గ ద్వము.

ఇది కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి పుత్రికయును,
కల్లూరి వేంకటసుబ్బరాయఁడుగారి పత్నియును,
రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాది గ్రంథకర్తయును, అగు
విశాలాక్షమ్మచే రచియింపఁ బడిన
భారతకథామృతంబునందుఁ

శ్రీ పర్వము
శ్రీపరమేశ్వరాంజలిమస్తు
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

- వ. కౌరవపక్షపాతియు మహాగుణవిభూషణుడును శౌర్యపరాక్రమవంతుడును నగు
మదీయాగ్రజుఁ గర్జుం డట్టివానిగోల్పోవుకతన రాజ్యలాభము గల్గినయ్యశ్శాహము
మనశ్శాంతియు లేదని మఱియు నిట్లనియె. 9
- క. రణరంగము సండునఁ గ, ద్వునివలనను నొచ్చియుంటి నొయ్యన శిబిరం
బున కేతెంచితి నవ్వల, మనముదన నేవించార మన్నుండనైతిన్. 10
- నీ. ఆసమయంబున నానేమమారయఁ, గ్నష్టుఁ డేతెంచెను గీర్ణిశ్శోడ
నప్ప డర్జునుఁ గాంచి యమితకోపంబున, దుర్జయుఁ డైనయాకర్ణువధముఁ
గావింపకుండఁగ నీ వేలవచ్చితి, వనుచు దూషించితి నధికముగను
నాతనిశౌర్యము నధికముగాఁ జేసి, కర్ణుఁ జంపించితి దుర్జయుఁడను
- తే. అట్టిభ్రాతను గోల్పోతి నవనిలోన, రాజ్య మేల భోగము లేల రాణువేల
యతఁడు జీవించియుండి నట్లయ్యె నేని, మాకు నడ్డమెయ్యెదియుండు లోకవినుత. 11
- తే. అతనిదేహము కుంతిదేహమును బోలు, బాంశరాజాగ్రీనునుండు పావనుండు
నస్తుశస్త్రవిద్యానిధి నమితబలుఁడు, దేవనముఁ డైనకర్ణునిచావుఁ గంటి. 12
- క. ఆకర్ణుఁడు జూడమ్మున, నాకెరవనాధునకుఁ బ్రియం బొనఁగూర్చెన్
వీకను మము నిందించెను, నాకది కోపంబు లేను నారదమానీ. 13
- చ. సోదరఘాతి నైతి నిలసూర్యతనూభవుఁ గోలుపోయితిన్
లేను శమంబునుం దమము లేను సుఖం బది రాజ్యలాభమే
మోదముఁ గాక పోయినది భూస్థలి జ్ఞాతులఁ గోలుపోయితిన్
నేదురితాత్ముఁ డైతిని మునీశ్వర యే మని పల్క నయ్యెడున్. 14
- క. అర్జునభీకరుఁ డగునా, కర్ణునిజన్మంబు వినఁగ గౌతుక మగునీ
దుర్జయవిచాగునకు నా, స్వర్ణశరీరునిచరిత్ర సాంతయు చెప్పుమా. 15
- వ. అని విచారించుజనవల్లభు నోదార్చి మునివల్లభుఁ డిట్లనియె. 16
- నీ. ధర్మతనూజ పృథాదేవి కన్యయై,యలరారువేళల ననఘయశుండు
దుర్వాసుఁ డేతెంచి తోయజాననకును,భాస్కరమంత్రముఁ బరఁగ నొనఁగె
గొంతకాలమునకుఁ గుంతిమహాదేవి, జాహ్నువీన్నానము నలుప నరిగి
ముని మంత్రమహిమయు గనుఁగొనఁ గా నెంచి, జ్ఞానహైవ్యమున నాసరసిజాక్షి
- తే. నిన్నుఁ బోలినవానినిఁ జిన్నిసుతుని, నాకు నొనఁగు మటంచును బ్రాకటముగ
బాలభాస్కరుఁ బ్రార్థించె బడఁతిమిన్నదాన నేతెంచె మిత్రుఁ డుదారచరిత. 17
- వ. నలిశాస్త్రం దాజలవాక్షిం గూడిన నద్యోగర్థమున నపాజకవచకుండటం డగుకర్ణుండు

శ్రీరస్తు. భారతకథామృతము.

శాంతిపర్వము.

- క. శ్రీశర్వాణీప్రియ జగ, దీశ రమానాథవినుతయీశ్వర దయతో
నీశాంతిపర్వముచుగొను, మాశంకర శతులొనర్తు మహితచరితా. 1
- ప. జనమేజయమహారాధునకు వైశంపాయనముచిరాధుండు ధర్మనందనుజిత్తమునకు
శాంతిం గూర్చు శాంతిపర్వవృత్తాంత మిట్లు చెప్పె దొడంగె. 2
- తే. పాండునందనులు సకల బాంధవులకు, నుదకర్మము లొనరించి సవయు లగుచు
గాంగతీరమునందు నిష్క్రమ మగు, నొకకుటీరము నిర్మించి ప్రకటితముగ. 3
- ప. దైవనన్నిభు లగు బాండవేయులు ధృతరాష్ట్రవిదురసర్వభారతభార్యానమేతంబుగా
నాకుటీరంబున నివసించి రంత వ్యాసనారదాదిమహర్షు లరుదెంచిన నెల్లరు వారికిఁ
బ్రణమిల్లి రంత నారదుం డజాతశత్రు న కిట్లనియె. 4
- సీ. విశ్వనాథుండును శాశ్వతుండును యోగి, వందితుఁ డైనయీనందనుతుండు
మీయెడఁ గరుణించి మీ శ్రేయముం గూర్చువలన జయముమీకుఁ గలిగె గెననఘ
విజయునిభుజబలవిభవమువలనను, జయము గల్గెను మీకు జనవరేణ్య
ధర్మనర్తన మెందుఁ దనరారునచ్చట, జయముఁ గల్గుచునుండు సదమలాత్మ
తే. లిసన ధర్మజుఁ డిట్లనె మునివగునకు, నోమహాత్మ తాపసివర్య యోదయాత్మ
మీరు సెలవిచ్చునట్లుగా నీరజాత్ము, కరుణ భీమాద్భుతులపరాక్రమమువలన. 5
- ధర్మరాజు కన్లుచిగూర్చి శోకించుట.
- క. పరమమునీశ్వరులును గురు, వరులును దీవించుకతన భారతరణమం
దరుడుగ జయంబుఁ గాంచితి, బరమమునీశ్వరవిషాదభరితుఁడ నైతిన్. 6
- చ. రణమున నెల్ల బాంధవులచాణముఁ దీయుట చేతఁ బార్థనం
దనుఁ డభీమన్యుఁ డీల్గుటయు ద్రౌపదిపుత్రుల గోలుపోవుటకా
జనవరు లెల్ల నాకొఱకు. జచ్చుట చేత విచార మయ్యె నో
మునివర చెప్పుచుంటి విను ముఖ్యముగా నొకవాక్య మియ్యెడన్. 7
- సీ. సర్వోత్తమం బగుశౌర్యవిక్రముఁడును, గురుకుమారులపట్టుకొమ్మయగుచు
సంగరంబున మమ్మా సర్వవిధమ్ముల, భాధ లొనర్చినబల్లెనుండు
సకలసుగుణపూర్ణుఁ డకలుషమూర్తియు, స్వర్ణవర్ణుఁ డైనకర్ణుఁడతఁడు
మాయగ్రిజుం డని మాయమ్మ వచియించె, నుదకదానమువేళ నోమునీంద్ర
తే. యంతరంగము నిష్ఠుల నలముకొనియె, గుణవిశారదు నాతనిఁ గోలుపోతి
నిట్టిదుష్టున కెట్లుండు నట్టిభ్రాత, యక్కటక్కట యేమందు ననఘచరిత. 8

వ. కౌరవఃక్షపాతియు మహాగుణవిభూషణుడును శౌర్యపరాక్రమవంతుడును నగు
మదీయాగ్రజుఁ గర్జుం డట్టివాని గోల్పోవుకతన రాజ్యలాభము గల్గినయుత్సాహము
మనశ్శాంతియు లే దని మఱియు ని ట్లనియె. 9

క. రణరంగము నందునఁ గ, ద్దనివలసను నొచ్చియుంటి నొయ్యన శిబిరం
బున కేతెంచితి నవ్వల, మనమందున నేచిచార మగుఁడనైతిక. 10

సీ. ఆసమయంబున నాసేమమారయఁ, గృష్ణుఁ డేతెంచెను గీడితొడ
నవ్వు డర్జునుఁ గాంచి యమితకోపంబున, దుర్జయుఁ డైనయాకర్ణవధముఁ
గావింపకుండఁగ నీ వేలవచ్చితి, వనుచు దూషించితి సధికముగను
నాతనిశౌర్యము సధికముగాఁ జేసి, కర్ణుఁ జంపించితి దుర్జయుఁడను

తే. అట్టిభ్రాతను గోల్పోతి నవనిలోన, రాజ్య మేల భోగము లేల రాణువేల
యతఁడు జీవించియుండి నట్లయ్యె నేని, మాకు నడ్డమెయ్యెదియుండు లోకవినుత. 11

తే. అతనిదేహము కుంతిదేహమును బోలు, బాండురాజాగ్రీనూనుండు పావనుండు
నస్త్రుశస్త్రవిద్యావిధి నమితబలుఁడు, దేవనముఁ డైనకర్ణునిచావుఁ గంటి. 12

క. ఆకర్ణుఁడు జూదమ్మున, నాకౌరవనాథునకుఁ బ్రియం బానఁగూర్చెన్
వీకను మము నిందించెను, నాకది కోపాబ్జు లేను నారదమానీ. 13

చ. సోదరఘాతి నైతి నిలసూర్యతనూభవుఁ గోలుపోయితిక
లేదు శమంబునుం దమము లేకు సుఖం బది రాజ్యలాభమే
మోదముఁ గాక పోయినది భూస్థలి జ్ఞాతులఁ గోలుపోయితిన్
నేదురితాత్ముఁ డైతిని మునీశ్వర యే మని పల్క నయ్యెడుక. 14

క. అర్జవభీకరుఁ డగునా, కర్ణునిజన్మంబు వినఁగ గౌతుక మగునీ
దుర్జయవిచాగునకు నా, స్వర్ణశరీరునిచరిత్ర సాంతము చెపుమా. 15

వ. అని విచారించుజనవల్లభు నోదార్చి మునివల్లభుఁ డి ట్లనియె. 16

సీ. ధర్మతనూజ పృథాదేవి కన్యయై,యలరారువేళల ననఘయశుండు
దుర్వాసుఁ డేతెంచి తోయజాననకును,భాస్కరమంత్రముఁ బరఁగ నొనఁగఁ
గొంతకాలమునకుఁ గుంతిమహాదేవి, జాహ్నువీస్నానము నలుప నరిగి
ముని మంత్రమహిమము గనుఁగొనఁ గా నెంచి, జ్ఞానహైన్యమున నానరసిజాక్షి

తే. నిన్నుఁ బోలినవానినిఁ జిన్నిసుతుని, నాకు నొనఁగు మటంచును బ్రాకటముగ
బాలభాస్కరుఁ బ్రార్థించె బడఁతిమిన్నదాన నేతెంచె మిత్రుఁ డుదారచరిత. 17

వ. నలినాస్తుం డాజలజాక్షిం గూడిన సద్యోగర్భమున సహజకవచకుండలం డగుకర్ణుండు

జమ్మించె నంతఁ బ్రద్యోతనుఁ డావివ్యులతాంగి కన్యాత్వముదూషితము గాకుండ
వరం బిచ్చి చనియె. 18

ఉ. సుందరి కుంతి యంతటను సూర్యసమానవిరాజమానుఁ డౌ
నందనుఁ గాంచి చింతిలుచు నాతిసువర్ణవిరాజమాన మా
మందసమందుఁ గర్ణుని సుమాస్త్రసమానుఁ బరుండఁ బెట్టి తా
నందలిసాగరంబునను నయ్యది వైచెచు సాహసంబునన్. 19

వ. లోకవిశ్రేష్ఠప్రేరితముగా నముద్రమున నరుదెంచుఁగాంచన పేటికలో దివ్యరత్నప్రభా
భాస నానుండగునందచు వైచి నదిలో దిగవిడిచి తనయింటి కేగె నయ్యవరమ్మున.

ఉ. అంతఁ దరంగవేగమున నయ్యది సూతునిచేతఁ జిక్కినన్
స్వాంతము వేడ్కతో నతఁడు జయ్యన దానిని విచ్చి స్వర్ణన
త్కాతుని సుదరాంగుఁ డగుఁగర్ణునిఁ గన్గొనె నాతఁ డంతటన్
సంతన మేర్పడన్ దనదుసాధ్యకొసంగెను రాధ కయ్యెడన్. 21

క. రాధా సుందరి యంతఁగు, లాభారునిఁ బోలె నున్నయకులాత్ముని శ్రీ
నాధనముఁ బెంచె సుతువలె, రాధేయు డయ్యెనతఁడు రాజవిశ్వాజా. 22

సీ. విజయుఁడనుర్విద్య విని భానుసూనుండు, ద్రోణునివద్దకుఁ దాను బోయి
యస్త్రవిద్యలలోన నసమానుఁ గాఁ జేయు, మనుచును బ్రార్థించె జనవరేణ్య
సూతసూనుం డని యాతని భావించి, నమ్మితింపకఁ బోయెఁ జాపగురుండు.
తరువాతఁ గర్ణుండు పరశురామునిఁ గాంచి, బ్రాహ్మణుండ నటంచుఁ బలికెఁ బొంకి

తే. ఆస్త్రవిద్యల నేర్పడీ యధికముగను, ననుచు జామదగ్గు వలన నభ్యసించె
నస్త్రశస్త్రాది శరవిద్య లనఘమూర్తి, బాహుబలపరాక్రముండు నీభ్రాతయతఁడు. 23

తే. అంత నొక్కదినంబున నస్త్రవిద్య, లాతఁ డభ్యసించఁగ నొక్క యవనిసురుని
హోమధేనువు కర్ణునిద్దామశరము, నందు నను బడి మృతిఁ జెందె నంతలోన. 24

వ. రాద్రావేశపరవశుండై యమ్మహీసురుండు రణరంగమునఁ గర్ణునిరథచక్రిములు
భూమిలోఁ గ్రుంకు నట్లు శాపం బిచ్చె నంత నొకానొకదినంబున. 25

సీ. పరశురాముం డంతఁ బవళించె దాతని, తొడలపై నను నిద్రితుండగు నట్టి
నమయమునందున సరఁగఁ గీటక మొందు, రాధేయుతొడ నొల్పె రక్త మంతఁ
గాల్వలె పాఱి మేల్కొనిజామదగ్గుండు, తోయజాపునిసూను తొడను గాంచి
రక్తము గారు కారణ మేమి యనునెడఁ, గానీనుఁ డాగీటకమును ఖాపె

తే. గీటకస్వరూపము విడి గీటకంబు, రాక్షసస్వరూపము గాంచి రాము మొక్కి

ద్రోశుఁ డనురక్కనుఁడ నేను దపసివర్య, శాపమోక్షణ మయ్యెను స్వామి నాకు.
వ. బృగుపత్ని నవహరించినకారణంబున నతం డలిగి కీటకము గ మ్మని నన్ను శపిం
చె నినుఁ గాంచి శాపమోక్షణ మొందితి నని యథేచ్ఛం జనె నంతఁ బరుశురాముఁ
డు కర్ణున కి ట్లనియె. 27

సీ. ధరణీసురుల కిట్టితాలిమి యుండదు, నీ వెవ్వఁ డగుదువో నిజము దెల్పు
మనినఁ గర్ణుం డను మునివరేణ్య నేను, నూతకుంబుఁడ రాధసుతుఁడ ననియె
నతనికపటమున కాత్మలోఁ గోపించి, వికల మయ్యెడు నస్త్రవిద్య యనుచు
శాపం బొసంగెను జమదగ్ని రాముండు, రాధేయుఁ డాధృతరాష్ట్రునిగొ
తే. సుతుండు దుర్యోధనునకుఁ దాహితుండు నయ్యె, శాపమిచ్చెఁగర్జునకుముఖజగతిసురుండు
పరశురాముఁ డవ్వలను శాపం బొసంగె, గర్జువృత్తాంత మియ్యది కారవేంద్రీ.
తే. మీకు హిత మొనర్పఁ బాకారియాతని, కవచకుండలములఁ గైకొనియెను
గుంతివరముఁ గోరె శాంతనవుం డర్ధరథుఁ డటంచు నలుకఁ బ్రబలజేసె. 29

క. అర్జవముఁ బోలుననిలోఁ, గర్జకతోరమున మద్రీకాంతుం డపుడీ
కర్ణునిఁ గలంచి వైచెను, గర్జుండు తా నీల్గె నిట్టి కారణములచేన్. 30

వ. ఇన్ని కారణములవలన గాండీవి కర్ణుం డెలిచె నన విని యన్నరపతి కన్నీ రొలుక
శోకవ్యాకులితచిత్తుండై యుండఁ గుంతీదేవి కాంతేయాగ్రిజున కి ట్లనియె. 31

సీ. ఈ విద్విధముగ మహితలనాయకా, వ్యసనముఁ బొందుట యనుచితంబు
నేను గర్జునితోడ వానిజన్మాదుల, నెఱిగించియుండితి నిట్లు లయ్యెఁ
దమ్ములతోడ యుద్ధం బొనరించుట, యనుచిత మంటిని వినక పోయెఁ
బుండరీకాక్షుండు పురుషోత్తముండు పెక్కు, విధములఁ బల్కిన వినక పోయె
తే. నెన్ని చెప్పిన వినఁ డాయె నేమిసేతు, ధార్తరాష్ట్రుల విడనాడఁ దలఁప ననియె
దుర్జయవిచారుఁ డైనయాకర్ణుకొఱకు, నీవు దుఃఖంపఁగా నేల నృపవరేణ్య. 32
వ. అనిన జనయిత్రి వాక్యముల కనన్యౌపది ధర్మరాజు స్త్రీలకు రహస్యగోపలక్షణ
ములు లేకుండు నట్లుగా శపించి రణమున మడిసినబంధుల కెల్ల నుత్తరకీయలు
నిర్వర్తించి వివ్వచ్చునాననం బాలోకించి యి ట్లనియె. 33

—జాయానుజులు ధర్మరాజు నాశ్వాపించుట—

సీ. తమ్ముఁడా జ్ఞాతులందఱు సంగరంబున, మనచేతనే కదా మడిసినారు
అక్కటక్కట యిట్టియనుచితం బొనరింప, నెంతపాపం బయ్యె నింతలోన

- బంధునాశన మగు వైభవం బేలను, రాజ్య మదేల ధరాతలమున
వల్కలాదుఁ డాల్చి వనవాసమున కేగి, తన మొనరించుటే ధర్మ మగును
తే. ఆత్మవధ మొనరించినయట్టిఁ డైతి, రాజ్యమిషమున మనమెల్ల రణమునందుఁ
గుక్కులను బోలెఁ బోరియుఁ గోట్లకొలఁది, జనులఁ జంపియున్నార మోసవ్యసాది.
వ. మఱియు నభిమన్వాదికుమారులు లేనియీ రాజ్యం బెవ్వ రేలునును కానల కేగి
తపం బాచరించుట పరమోత్తమం బనినఁ దేజోధనుఁ డగుధనంజయుం డారాజేందు)
న కి ట్లనియె. 35
- సీ. ధర్మనందన యిట్టి ధర్మము గల్గునా, శత్రు లెల్లరఁ గూల్చి సంగరమున
నడవులకేగి భిక్షున్నము భుజియింపఁ, దగదు తగదు నీకు ధర్మరాజ
ధర్మపథంబున ధరణీతలంబును, నీర్వికరించితి విట్లు చేయ నేల
నకలశాస్త్రపుల నాశనముఁ జేయఁగ నేల, భూపాల మది గోర్కి పాడమ నపుడు
తే. ఇంతమందిశాస్త్రపసేన నెల్లఁ గూల్చి, రాజ్య మేలక నిష్ప డరణ్యములకుఁ
జనినఁ బరిహసించును గాదె జనములెల్ల, రాజ్యలక్ష్మి భరింపుము పూజ్యచరిత. 36
- తే. నకలబంధుల నాపుట సాకుటకును, గలిమియేప్రధానంబగు నలలితాత్మ
ధనము నధికమార్జించుటే ధరణిలోన, రాజులకుఁ బునుషార్థము రాజరాజ. 37
- వ. ఆనమయమున నజాతవైరికి నకులుం డి ట్లనియె. 38
- క. వైరుల నిర్దింపక నే వారలు రాజ్యంబు నేలు వారలు కలరో
రారాజ ధర్మరక్షణ, కై రాజ్యం బేలుమయ్య కొరవనాథా. 39
- తే. ధర్మమార్గము దప్పనిధరణివరుఁడు, సుగతిఁ జెందు నటంచును శ్రుతులు పలుకు
గోపిరణ్యదానంబులఁ గోర్కి సలిపి, భూసురులఁ దృప్తి బొందింపు భూవరేణ్య.
వ. అరణ్యంబుల కేగెద ననుట నీబోఁటివారి కుచితముగా దని మఱియు ని ట్లనియె.
సీ. దేవతల్ వేదవిధిప్రవర్తకులును, బ్రాహ్మణులును నట్టివార లందు
న్యాయముచేత ధనార్జన మొనరించి, దేవభూదేవులఁ దేజమలరఁ
బూజ లొనర్చుము పూరువంశేశ్వర, మనకులధర్మము వినవె సీవు.
జనులసేమంబును గనుఁగొనఁగా వలె, రాజ్య మేలఁగనలె రాణ మెజయ
తే. రాజధర్మ మొనర్పనిరాజవరుఁడు, దోషపథమునఁ బోవు నిర్దోషియైన
దానధర్మము లొనరింప దగును గాని, తగునె వనుట కేగుట నీకు ధర్మరాజ. 42
- వ. అంత సహదేవుం డాకొంతేయాగ్రజున కి ట్లనియె. 43
- సీ. వంశధర్మంబును వదలకఁ జరియింపు, మగ్గిజా నామాట లాలకింపు
నీవ చుట్టంబును నీవ నెచ్చెలియును, నీవ తండ్రివియును నీవ గురుఁడ

- నీవలె నన్యహా దైవ మెందున లేదు, వేడినుడుల నిన్ను వేడుచుంటి
గాన విషాదవాక్యముల సైపుము నీవు, నుచిత మైనను లేక యనుచిత మైన
తే. అడవులకు నీవు పోవరా దధికమైన, దక్షిణాదు లొసంగి యధ్వర మొనర్చి
విపులను దృష్టి బొందించి విమలచరిత, సర్వసర్వసహను బోవు జగము లలర.
వ. ధర్మజుండు తమ్ములయుచితవాక్యములను విని యూహకుండె నంత ధర్మాధర్మవిదర్శ
నశీల యగుపాంచాలి యన్న రేందుగిని జేరి యి ట్లనియె. 45
- క. ఈ రాజ్యమునకు గాదా, వైరులు జంపితివి ధర్మవర్ధన నీవు
గోరికతో నేలక గాం, తారములకు బోవ నీకు దగునే నాథా. 46
- నీ. దండనార్తుల నెల్ల దండింప కుండుట, పార్థివేందుగినకు బాపంబు గాదె
యలనాడు కారపుల్తులువలె నిండునభామధ్యమునకును బాప మనక
యేకవస్త్ర రజస్వలాకాంత యనకుండ, నన్ను దోడ్కొని వచ్చినారు కాదె
దుర్యోధనుం డతిదుర్మార్గుడైనన్ను, దనతోడ గూర్చుండు మని వచించె
తే. దుస్ససేనుడు వస్త్రముల్ తొడరి వలిచె, గేలిచేసె రాధేయుఁ డవ్వేళ నన్ను
నిట్టి దోషము లుండుట లెఱిగి మీరు, వారలను వధియించిరి వసుమతీశ. 47
- క. ఇందులఁ ద ప్పేమున్నది, కొందల మందంగ నేల గురువల్లభ యా
నందమున రాజ్యమేలపె, యిందుకులాభరణ దీని కేటికి వగవన్. 48
- ఉ. కారపు లట్టిదుర్మయము గల్గినవారలు వారిచేతకున్
వారు ఫలంబుఁ గన్గొనిరి వారలకై దురపిల్ల నేల నో
భూరమణాగ్రగణ్య కురుపూజ్యరమక భరియింప వే యికన్
భారతవంశ కేఖర ప్రభాకర తేజ యమాత్మనంభవా. 49
- తే. సర్వసర్వసహారమ చంద్రవంశ, భూషణా నీవు భరియించి పూజితముగ
యాగములఁ బెక్కు లొనరించి యశము మీఱఁజనులఁ బ్రేమఁ బాలింపుముజనవరేణ్య.
- తే. పరసతీహరుఁ డగువాని బంధుభూతి, బరధనాపహరణునిని బాపమతిని
గరదుని గృహదాహకుఁ గతినచిత్తుఁజంపి సుకృత మందఁగ వలె జనవగుండు. 51
- చ. దురితము లేన్నా చేసి రిల దుష్టులు కష్టులు భార్తృకాష్ట్రుల
కురుకులవంశపాంసనులఁ గూలుచు పౌతయు మేలుగల్గు నీ
ధరణికి గల్గుభారమును దగ్గును వారలు పోయినంత నే
భరతకులాధినాథ కులపావన నీ వికఁ జింత పీడుమా. 52
- వ. అని పాంచాలి పల్కిన మాఱు పల్కినియుధిష్ఠిరున కింద్రనందనుండు
జనకున కతనిభార్యతో నైన సంవాదమునుఁ జెప్పినంత దేవస్థాణుమహాముని

ధర్మరాజునకు హితోపదేశ మొనర్చె నంతఁ బారాశర్యుండు సుద్యుమ్నుచరిత్రం
బును సేనజిత్తువాక్యములను జనకున కశ్యకుండు చెప్పినరీతిని జెప్పి నంతట శ్రీకృష్ణుం
డు పోడకరాజచరిత్రంబును బర్వతనారదుల వృత్తాంతంబును సువర్ణప్రసాదచరిత్రంబు
ను చెలిపిన నంతటఁ గృష్ణద్వైపాయనుండు ధర్మరాజునకు ధర్మము తెలింగింప
నిట్లనియె.

53

సీ. అబ్జబాంధవునుదయాస్తమయములందు, నిద్రించు పెంతయు సీచతరము
గురుతిరస్కారము పరదారగమనము, సేవకులను దయఁ బ్రోవకుంట
భూసురుం డేతేరఁ బోషింపకుండుట, యవసీసురధనావహరణములును
శరణార్థి జేపట్టి యరసిరక్షింపక, గోభూసురులహత్యఁ గోరుటయును
తే. పాపకర్మములనుచును బలుకుచుండు, సంగరమున శాత్రువులను జంపుటయును
విప్రుకల్మిఁ గైకొనువారి వెన వధించుటఁగము వొందదు వినమయ్య యమలచరిత.
తే. మతియుఁ బ్రాణహానియగునమయమునందు, నన్నపానాదు లవి లేక యున్నతటినిఁ
చెలిసి కల్లుద్రావినఁగానిఁ గలుఁగ దింత, యేనిదోషము నైన నో యిభపురీశ.

55

తే. ప్రాణహానినమయమునఁ బరిణయంబు, వేళ ధనధాన్యములు పోవువేళ లందుఁ
బలుకవచ్చు ననత్యంబు పలుకునెడలఁ, బాప మింతయుఁ గలుఁగదు పార్థివేంద్ర.

56

సీ. స్వప్నంబునందున స్థలన మయ్యెడునేని, బ్రహ్మచర్యము చెడఁబడదు సుమ్ము
యాదోషపరిహార మగ్నిహోత్రమునందఁ, వేల్పువలయు నేయి విధివిధమున
నగ్నిజండుండైన నతఁడు సన్యాసియై, యుండినఁ బరిణయం బొల్లకున్నఁ
దమ్ముఁడు తానె యుద్వాహ మాడఁగ వచ్చు, ధర్మలోపము రాదు ధర్మరాజు
తే. ఆపులకు రషణార్థమై యడవిఁ గాల్చి, యజ్ఞకార్యమునందున నాపువధము
చేయుటయుఁ గీడు గా దని చెప్పచుండు, రాజవంశభూషణ పాండురాజతనయ.

ప. తపోదానయజ్ఞాదులవలనఁ బాపంబులు పరిక్షీణంబు లగును బ్రాయశ్చిత్త మెరింగిం
చెద నాకర్ణింపుము.

58

చ. వినము కపాలమందు నను బితుము నెత్తుచు నేకకాలమే
తిని నను మాంసభోజనము దిన్నను గృచ్ఛములం బానర్చినక
అను వగునశ్వమేధ మనుయాగ మొనర్చినఁ దీర్థసేవనం
బును బానరించునాతనికిఁ బోవుచునుండును బ్రహ్మహత్యలున్.

59

ఆ. పత్నరం బాకండు పరమనియతితోడఁ, దీర్థసేవనంబుఁ జేయునేని
పరసితిగమనము పాపముపోవును, భరతవంశవార్ధిపారిజాత.

60

తే. పుణ్యకర్మము లనొనర్చు భూసురులకు, ధనముచే దృష్టిజేయుచు దనరునేని

పూర్వభవకృతపాపముల్ పోవుచుండు, రవినమానతేజా పాండురాజపుత్రు. 61

సీ. వావిగానట్టిది వనితను బొందిన, నాటుమానంబులునార్ద్రవస్త్రు
భారణంబును భస్మభారణంబును భస్మ, శయనము నియతిన సలిపెనేని
పోవు నాపాపము పూరుకులాధీశ, నటకం దగనిమానిన సటకువాడు
దిర్యగ్వధంబను గౌర్యము చేసిన, మూడుదినంబు లప్పురుషుండు

ఆ. తనదుచేత మదినిఁ దలపోసికొనుచును, వాయుభక్షణంబుఁ జేయునేని
నరంగ నొక్కలక్ష సావిత్రీఁ జేసిన, నైనఁ బోవు నఘము మానవేంద్రు. 62

తే. సచ్చరిత్రుఁ డతిధిపూజ నలుపకుండ, భోజనము చేయుఁ గా గాదు రాజరాజ
పాత్రుల నపాత్రుల నెఱింగి పితృపాంబు, దానధర్మాదు లొనరింపఁ దగు మహేశ.

వ. ప్రియశ్చిత్తము లల్పము లైనను ఘోరపాపములఁ బోగొట్టును భారతయోధన
ధంబునకు సీయంతఃకరణమున జనించినకరుణ పశ్చాత్తాపము నిన్నుఁ బ్రవీక్షించి జే
సె నని చెప్పి పాత్రాపాత్రపురుషుల తెఱంగు గెఱింగించెనంతనావ్యాసవచనము
లాలించికొంత శాంతించి కౌంతేయాగ్రీజుండు ధృతరాష్ట్రవిదురాదులతో జాయా
నుజనమేతముగఁ గరిపురికింబోవనెంచె నంత నెల్లవిపులు ధర్మప్రభువున కిట్లనిరి.

క. ధర్మాత్ము లైనతమ్ములు, నర్మిని నీవనువుఁజేయ నవసీతలమున్
ధర్మమున నరసిపోవుము, ధర్మతనూభవ మహాత్మ ధరణీరమణు. 65

వ. అయ్యవనరమ్మున. 66

తే. భీమసేనులడురథమును బ్రీతిఁ గడప, సవ్యసాచి ఛత్రంబును నరవిఁబట్టి
మాద్రీసుతులు వింజామరల్ మఱియు వైవాయాదవాధీశ్వరుండు వెంట నరుండుఁ దేర.

తే. దివ్యరత్నమయం బయి తేజరిల్లు, కనకమయరథంబున నెక్కి కరినగరము
దగఁ బ్రవేశించె నంతట ధర్మరాజు, పౌరులెల్లరు నమ్మోద భరితులైరి. 68

చ. అనఘుండు ధర్మనందనునియాగమనంబును సంతమున్ను గా
విని పురిలోన నెల్లరును వేడుక నొంది గృహదులందు ర
త్ననికరతోరణంబులను దద్దయుఁ గట్టిరి సర్వభూతముల్
వినుతు లొనర్చుచుండఁ బృథివీపతితాఁ జనె రాజగేహమున్. 69

సీ. భూసురాశీర్వాదములు విస్తరింపఁగా, రాజమందిర మేగె రాజరాజు
సకలభూతములు విశ్వంభరామరులును, బట్టభద్రుండ వయి ప్రబలు మనుచు
యమసుతునకుఁ జెప్పి యాభిషేకాదినం, భారములను సమకూరుచుటయు
మణిమయాసనమున నూనవాధీశ్వరుఁ గూర్చుండఁ జేసిరి కోర్కె లలర

తే. నెల్లరకు నుచితాననా లేర్పరచిరి, సాత్యకినమేతుండయి నేడ్చుచక్కోధరుండు
ధర్మనందనుప్రక్కను దా వసించె, రాజులెల్ల వసించిరి ప్రక్కలందు. 70

వ. ధృతరాష్ట్రవిదురసంజయకృపాదిమఃఖ్యులుఁగుతీగాంధార్యాదిసాధ్వీమణులునుసమీ-
పకాంచనాసనమ్ములపై నధిష్ఠించి రయ్యవసరమ్మున. 71

సీ. అంతట మాధవు ననుమతంబునఁ జేసి, ధౌమ్యుఁడు వేడ్కతో ధర్మసుతుని
నభిషేక మొనరించె నఖిలన్యపాలుగు, కానుక లొనఁగిరి కడకతోడ
వివిధమంగళతూర్య వీరనాదంబులు, బోరుకొల్పింబడె బాలుపుమీఱ
దేవత లంతటఁ బూవులవాసలు, కురిపించుచుండిరి కోర్కలలర.

తే. చెలఁగఁ బార్థుఁడు పట్టాభిషిక్తుఁ డయ్యె, వాయుజుఁడు యునరాజుగాఁ జేయఁబడెను
సకలదాసధర్మంబులు ప్రకటితముగ, సలిపె ధర్మన్యపాలుఁ డానమయమందు. 72.

వ. అప్పుడు ధర్మనందనుండు ముకుళితకరములుండై ముకుండుని విలోకించి యిట్లనియె.

సీ. దేవ మహాదేవ దీనరత్నా పరా, పుండరీకాక్ష యోపురుషవర్య
నీదయాపాత్రుఁడ నేనగుటను జతురభివేలావలయ మగునట్టి
భూచక్రమునకును మొగిఁ జక్కవర్తివై, పాలింప నుంటిని బద్ధనాభ
వేదమయుం డని వేదహపుం డని, సర్వజగములు ని న్నాటుచుండు

తే. నిన్నుఁ బ్రస్తుతిఁ జేయంగ నేను జాల, శ్రీసుదర్శనధర కృష్ణ శ్రీనివాస
దేవకీఁరపుత్రక దివ్యగాత్ర, యనుచుఁ బ్రస్తుతిఁ జేసె నయ్యాదవేంద్రు. 74

వ. అట్లతివైభవంబునఁ నిందువంశాధీశ్వరుం డగుధర్మరాజు పట్టాభిషిక్తుడై రాజ్యమే-
లుచు నొకనాఁ డుదయమానఁ గృష్ణునినదనంబున కేగి పరమధ్యానానంత్రం డైన
యాయోగీశ్వరేశ్వరునకుఁ బ్రణమిల్లి యుధిష్ఠిరుం డిట్లనియె. 75

సీ. దేవ మేఘశ్యామ దివ్యనామా రవిప్రతిమానతేజ యోపరమపురుష
నీరజలోచనా నేడేల నీ విట్లు ధ్యానించుచుంటి వత్సధికముగను
గడువిత నా కిది కలఁగెను గావునఁ, గారణ మెఱిఁగింపు కమలనాభ
యనుచుఁ బ్రార్థింపంగ నచ్యుతుండు నజాత, శత్రున కిట్లనె నమృతమున

తే. దివిజ గంగ యెవ్వనిఁ గాంచి యవనిలోనఁ, బావనంబుగ నయ్యెనో భార్గవుండు
సకలవిద్యావిశారదు సకలుషమతి, నెవనిఁ దనప్రియశిష్యుఁగా నెంచి యుండె. 76

తే. అట్టిభీష్ముఁడు శరతల్పమందు నుండి నన్నుఁ దనచిత్తమున భక్తి సన్నతింపు
నందువలన నామానస మతనిఁ జిక్కె, గారణం బిది వింటివే కారవేంద్రు. 77

వ. అని పల్కిమఱియు. 78

క. అతఁ డుత్తరాయణమునకు, మతి నెదురుఁగఁ జూచుచుండె మహిమాన్వితుండై
యతఁడు నిలిపె బ్రాణంబుల, సతనికడకుఁ బోయి రావె యపనీనాథా. 79

తే. అతఁడు మరణించె నేని యి య్యవనితలము, సర్వమును మరణించినసరణి నుండు
కావ నాతనికడ కేగి కారవేంద్ర, సకలధర్మము లెఱుఁగుట సమృతంబు. 80

- వ. అనపుడు సజాతశత్రుండు కే లోడ్చి దేవకీపుత్రున కిట్లనియె. 81
- తే. మున్ను గాంగేయునంగతి విన్నవాడ, నతడు నకలధర్మాధర్మరతుఁ డటంచు
నతనివలన ధర్మార్థము లాలకింప, సంతసంబు నా కెంతయు సారసాక్ష. 82
- సీ. నిన్నొకదానిని నే వేడుచున్నాడ, నన్ను మన్నింపుము నళిననేత్ర
యమ్మహాత్ముం డగునాపగానుతుఁడుదా, నుత్తరాయణముకై చిత్తమందు.
నెదురుచూచుచునుండ నిందిరాసుందర, నీరాకఁ గోరును నెమ్మనమునఁ
గావున నాయందుఁ గరుణానమేతుఁడై, విచ్చేయు మచటకుఁ బృథ్వినాథ
- తే. యనిన సమ్మతమును బొంది యాదపుండు, పాండవులవెంటఁ బెట్టుక భవ్యమైన
యరదమందు నానీనుఁడై సురనదీత, నూజనిం గనఁ బోయె నారాజుతోడ. 83
- వ. అక్కడ భీష్ముం డేకాగ్రచిత్తమున శ్రీకృష్ణు నిట్లు ధ్యానించుచుండె. 84
- సీ. ఎవఁడు ధరాభార మెల్లఁ దీర్చుగ నెంచి, దేవకీతనయుఁడై తేజరిల్లె
యదువంశదుగ్ధాబ్ధియందు శశాంకుఁడై, వసుదేవసూతియై పొనఁగె నెవఁడు
యెవనిపాదాబ్జంబు లెల్ల మానీందురీలు, జపియించుచుండురు సంతతంబు
బృందారకుల మహాబృందము లెల్లను, నేవించు నెవ్వనిఁ జిత్తమందు
- తే. సవ్యసాచికిరణమున సారథియగు, నట్టి మేటి సర్వాతీతు నాదిదేవు
సర్వయోగీశ్వరేశ్వరు సరసిజాక్షుఁ, గృష్ణదేవుని మదిలోనఁ గీర్తిసేతు. 85
- వ. అని యనేకవిధంబుల శ్రీకృష్ణుని వినుతించుచుండె సంత యదూర్వహుండు కురూ
ర్వహునకుఁ బరశురామచరిత్రంబు చెప్పి పాండవవ్యాసాదులతో భీష్మునెదుట సా
క్షాత్కరించె సంత శాంతనపుం డహ్మాధపున కిట్లనియె. 86
- క. లీలామానుష విగ్రహ, శ్రీలక్ష్మీకేళిలోల శ్రీగోపాలా
యాలింపవె నానుడులను, శ్రీలీలామదనదేవ శ్రీహరమేశా. 87
- సీ. సర్వజగములకు సాక్షివి కర్తవు, మార్తవు భర్తవు నగుదువీవు
పరమేశ భవదీయశరణాగతుండను, మోక్షపదవికి నపేక్షఁ గొంటి
నిన్నుఁ బూజించెద నిన్ను నేవించెద, శరణు దాసుఁడ నన్నుఁ గరుణఁ జూడు
మని వేడుకొనునెడ వనరుపానేతుండు, గంగాతనూభవుఁ గాంచి పలికె
- తే. శాంతనవ నీధుభక్తికి సంతసంబు, నన్ను భక్తితో, గొలుచుచునున్న వారి
హృదయకమలములందున ఘనముతోడ, సతతమునసించుచుండును సదయహృదయ.
- తే. నీయభీష్టము నెఱవేర్తు నిశ్చయముగ, నేఁబడ్డాటుదినములకు నింపువీఱు
వనజఘోషుఁ డుత్తరాయణమునఁ జరించు, మాఘశుద్ధపక్షై కాదశి మాన్యచరిత. 89
- తే. అపుడు నీదేహమును వీడి యమలమూర్తి, పుణ్యలోకములకు నీవు పోవఁ గలవు

- వీరబెల్ల సీపాత్రులు కౌరవేంద్ర, నామవాక్యముల నిన్ను నయముమీఱు. 90
- ఉ. ధర్మతనూభవు డితఁడు తాతపు నీవలనన్ సమస్తమా
ధర్మ మధర్మముం దెలిసి ధన్యతఁ బొందఁగ నేగుదెంచె నో
నిర్మలమూర్తి సీ వితనిని గరుణాత్మ ననుగ్రహించుచున్
ధర్మము లన్నిటిం దెలిపి ధన్యుని జేయు మజాతశాత్రున్. 91
- వ. అని పల్కిన దేవదేవునకు దేవవృతుం డి ట్లనియె. 92
- సీ. యాదానరా భవవీయమృదువాక్యజాలము, లస్మదాత్మకు నవి యమృతమట్లు
లానంద మొనఁగూర్చె నోనందనందనా, సకలధర్మాధర్మచక్షుఁ డీవు
నీముండుఁ బలుకుట నీరజభవునకు, శక్యము గాదు నాశక్య మగునె
నే నేమి పలుకంగ నేరుతు నోయయ్య, వశము గా దయ్యె నోవాసుదేవ
తే. శరములు శరీరమునకును జాలఁదగిలి, మిగుల యావేదనంబునఁ బొగులుచుంటి
నవయవంబులు వశముగావబ్బనాభ, శక్తి లేదు విశేషమా నుక్తులాడ. 93
- క. నాయందు గరుణతో నీవే యెది హిత మగునో దాని సీసమయములొ
వీడుమనూనుఁ డెఱఁగఁగాఁ, జేయుము వందనము గొమ్ము శ్రీగోపాలా, 94
- వ. మఱియు నీముందు నే నితనికి ధర్మము లుపదేశించుట గురునిముందు శిష్యుఁడు
వచించిన ట్లగు నని వినయకపూర్వకముగాఁ బల్కిన గాంగేయునకు వాసుదేవుం
డి ట్లనియె. 95
- సీ. సంభాషణంబున శక్తిఁ గల్గెడు నట్లు, శరవేదనము లేనిసరవి గాఁగ
నాకలిడవ్వలు నడఁగి పోయెడునట్లు, వర మిచ్చితిం గొను పరమపురుష
యని వాసుదేవుఁ డాయమరవృత్తునకును, వర మిచ్చె నాతనికరుణవలన
శరవేదనము దగ్గె సంభాషణంబున, శక్తి లభించె విస్తారముగను
తే. శాంతనవుఁ డపు డెంతయో సంతనమున, విశ్వనాథునిభక్తితో వీనుతిఁ జేసి
ధర్మజునకు ధర్మంబులఁ దాను జెప్ప, వాడ నని సమ్మతించె నాభవ్యమూర్తి. 96
- ఃవ. గోవిందుం డానాఁడు పాండవులతో హస్తిపురి కేగె నంత సమ్మతునాఁడు సర్వకౌర
వులతోఁ దమ్ములతోఁ బుండిరీకాక్షునితోఁ బాండవాగ్రజుండు భీష్మునిపాలి కేగె
నంత దేవకీపుత్రుండు దేవవృతుం గాంచి యి ట్లనియె. 97
- తే. పరమపావను లైనయీపాండవులకు, సకలధర్మము లెఱిగింపు శాంతనవుఁడ
యనినఁ భీష్ముఁడు కృష్ణున కనియె నిట్లుధర్మనందనుఁ డడిగిన దాని జెప్పుడు. 98

వ. అంత నజాతశత్రుండు సర్వకారవానుమతుండై పితామహుని పాదారవింధములకుఁ
బ్రణమిల్లి వజ్రాశ్రమధర్మములను రాజధర్మములను శిష్ట మని కోరిన నమ్మనుజేం
ద్రున కమ్మందాకినీసందనుం డిట్లనియె. 99

తే. రాజధర్మముల న్మొందు రాజరాజ, నీకు నే విన్నవించెదఁ బ్రాకటముగ
నవహితుండవై వినుము నాయన్న యనిన, సధికసంతోషమునుబొందెయమనుతుండు.

వ. భాగీరథీసందనుం డిట్లు చెప్పినారంభించె. 101

క. తనమేలు గోరుభూపతి, యనిమిషులకుఁ బూజఁజేసి యవనీసుకులం
దున భక్తిజూప వలయున్, వినుమా నృపధర్మములను విశ్రుతచరితా. 102

సీ. దాంతియు శాంతియు దానధర్మము గల్గి, రుజనమొనర్చుచు నమలమతిని
బ్రజలనేమము చూచి పరిపాలన మొనర్చి, సమరమొ నర్చుట శౌర్యమునను
రాజగుణము లివి రాజగుణములందు, క్షత్రి యోత్తములకు సంగరగు
పరమధర్మం బని పలుకుట రాధ్యులు, రవి సమతేజయో రాజనంద్ర

తే. వేదవేత్తయు శాంతుఁడు విప్రవరుఁడు, శస్త్రము ధరించి సమరము నలిపెనేని
వానిని వధింప వచ్చును బాధివుండు, తొలిమినుకు లిట్లు పల్కు నోలలితమూర్తి.

క. భృత్యులయెడల వరేంద్రుం, డత్యంతాసక్తితోడనలరుట చెడుగొఁ
బ్రత్యహము జనులనేమం, బత్యమలమతిం దలంప నగు భూపతికిన్. 104

వ. మఱియు గర్తవ్యవివేకములేవివాని నవినీతి నేయువానిని గురు వైనను వరేంద్రుండు
విడనాడవలయుఁ బ్రజలక్షేమాభివృద్ధికిఁ బాటుపడురా జభివృద్ధి నొందును. 105

క. పరధనము నపహరించెడు, ధరణీరమఃఖాడు చూడఁ దనమచుజలచే
నిరతంబుఁ గీడుఁ గాంచును, బరధనముం గోరరాదు పాశ్చిపుఁ డెందుకా. 106

తే. అల్ప మైనను శత్రువు లగ్నివిషము, లట్లు గావున వైరుల నవనివిభుండు
నార్జవంబునఁ జెఱువనొ నవనినాధ, రాజధర్మము లివి వింటె రాజతేజ. 107

వ. అని దేవప్రభుండు రాజధర్మము లెఱిగించి దండనీతిప్రకారంబును వైద్యుం డను
రాజచరిత్రంబును దెలిసి ధర్మజనకు వర్ణాశ్రమధర్మము లెఱిగింపఁ దలంచి. 108

తే. శాంతియుఁ దమంబునత్యమాశమముమూఁడు, వర్ణముల కుండఁగాఁదగువరగుణములు
ధరణిసురులకుఁ దప ఖది ధర్మ మగుట వార లతినిష్ఠ దాని నల్పంగ వలయు. 109

సీ. పరిణయమును మాని గురునేవఁ జేయుచు, వేదాధ్యయనమును వేడ్కఁ జేసి
తనకు నెందైనను నమరాగమే లేక, యేరితోడను బగఁ గోరికొనక

భైతృశనమున దివసములు గడపుట, బ్రహ్మచర్యాశ్రమ వ్రతము సుమ్ము
తనదారతో సుఖింబునఁ దన రాముచు, గరుణయుఁ దాల్చియు గలిగియుండి

తే. సజ్జనులతోడ మైత్రిని నలుపుచుండి, నిరతమును భగవద్ధ్యానపగుఁడు నయ్యు
సత్య మాడుచు దీనుల సాకుచున్న, నిది గృహస్థాశ్రమం బగు నిభపురీశ. 110

క. మానినితోడుత నైనన్, దా నొంటిగ నైననరిగి తపియించుచు నా

కానసములందు నుండుట, వానప్రస్థాశ్రమంబు వసుధాధీశా. 111

వ. ఇట్టియాశ్రమాంబులఁ జొరఁబడువా రవసీనురాలే యగురురు పరిశుద్ధు లగువైశ్యక్ష
త్రియులు గూడ నిందుఁ బ్రవర్తింప నగు ననిన ధర్మజుడు కేహ్మడ్చి పితామహా!
రాష్ట్రజనుల కర్హంబు లగుధర్మము లెఱింగింపు మన నమ్మహీశతి కమ్మహాత్ము
డి ట్లనియె. 112

సీ. మానవుల్ రాజును మర్యాదగాఁ జూడ, వలె నట్లు గానిహో వైరు లెల్ల
జనవల్లభుని వారు సరకుఁ జేయఁగఁ బోరు, రాష్ట్రజనుల్ సదా రాజునందు
భయభక్తులు గలిగి వర్తింపవలయును, జనక భావంబున జనరరుండు
ప్రజలనుఁ జూడనౌ వారి నేమమునకై, తలఁచుచుండ వలయుఁ దనమనమునఁ

తే. బతికి వెఱచుచుండఁగ వలెఁ బ్రజ లెపుడును, బ్రజలు పెద్దఁజేయఁగలేనివసుమతీకు
సరకుఁగొన రెవ్వరును గాన సర్వజనులు, రాజుపై భక్తితోడనుబ్రబలవలయు. 113

వ. మఱియు రాజధర్మము లెఱింగింతు నాకర్ణింపుము. 114

సీ. యాగంబులు స్మహాభోగంబులును గూడ, మనుజేంద్రురక్షణ మానవులకు
నెఱవేఱవలయును నరులకు నృపతీయే, యాత్మ యనెఱుగీతి నలర వలయు
నారామములకుఁ సంచారస్థలములోఁ బు, రద్వారములకును రాజవరులు
రక్షకభటుల నేర్పఱచి యుంచఁగ వలె, శాత్రువీరుల సంగతులను

తే. దెలియఁగా నమ్మకంబును గలుఁగువారిఁ, జారులను నియోగించుట చాలమేలు
కోట నేమరకయ పోవ మేటివీర, భటుల నియమింపవలయును బౌధివుండు. 115

వ. రాజులు ముం దే కయ్యమునకుఁ గాలుఁద్రోవ్వక సామదానదఁడోపాయముల శా
త్రపులమనమును మరలింప వలయును. 116

సీ. అవసీద్రవద్యులు వివిధాయుధములతోడఁ, గలిగి యుండఁ దగు నెక్కొలమందు
రణరంగమందున వెనుదీయకుండెడు, యోధుల సేనగా నుంచ వలయు
ధర్మార్థకామముల్ తా నెఱుంగ వలయు, సత్వరజస్తమస్పద్గుణములు
తెలిసి యుండంగను వలయు సమాత్యుల, బంధుల మిత్రులవసుధజనుల

తే. ధనముఁ గల్గు కోశాగారమును సతంబు, నరయుచుండఁగ వలయును బరమధర్మ

- చాలన మొనర్చుచుండగ వలయునుమ్మి, ధర్మనందన వింటె యీధర్మములను. 117
- వ. ధర్మార్థకానుము లొకప్పుడు నశించినను మరలధర్మవిప్లవం జేసి సుస్థిరముగా వర్ధిల్లుఁ గావున నరేంద్రులు ధర్మమే భూషణముగాఁ గాపాడి కోవలయు సురాపానాదిదు ర్వ్యసనంబులఁ జిక్కఁగూడదు. 118
- ఆ. పుణ్యకార్యమును బాలుపారఁ జేయుచుఁ, గ్రీతువు లాచరించి యతులితముగ నమలమూర్తు లైనయట్టిమంతులతోర, హస్యములను దెలుప నగు నృపతికి. 119
- క. దేవత లను భక్తిని భూ, దేవులఁ బూజించు చుండి తేజం బలరక్ష భూవలయంబును నేలెడు, భూవిభుఁ డత్యధికకీర్తి బొందు నృపాలా. 120
- తే. రాజు యజనంబు లొనరించి తేజ మలర, దేవతల సర్వకాలముఁ దృప్తిఁజేయ మూల మగుఁబురోహితుఁడయీభూతలమునఁగాన సత్పురోహితుఁ డుండనొన్మపతికి. 121
- క. పరిశుద్ధిలేనివారలు, పురోహితులు సేచదశలఁ బొందుదు రెపుడుఁ ధరణీశ్వరునకుఁ గీమలు, పురోహితుఁడె శాంతిఁ జేసి ప్రోవఁగ వలయుఁ. 122
- తే మహితయశుఁ డౌపురోహితుమంత్రరత్న,ణము ప్రధానము గావున నరవరుండు విపుల జపతపోధనుఁడును విజ్ఞుఁ డైన, వానినిం బురోహితుఁ గల్గిప్రబల వలయు, 123
- వ. అని దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమునకు ని ట్లనియె. 124
- సీ. ధనధాన్య మధికమై తనరుస్థలంబున, హాని గల్గకయుండ సరయ వలయు నట్లుచూసినయెడ నాథనాగారము, వృద్ధి బొందుచునుండు పృథ్వీనాథ ప్రతిపత్సరంబును బ్రజలు వర్ధిల్లిన, రాజులకు ధనంబు ప్రజలుచుండుఁ గూర్గ లోవారికి ఘోరశిక్ష యొనర్చి, వారిధనము ప్రజావల్లభుండు
- తే. తనధనాగారమునఁ జేర్చఁ దగును సుమ్ము, ప్రజల బలవంతపెట్టక వారివలన ధనము నభివృద్ధి జేయనొ మనుజవిభుఁడు, ధర్మ మొందుండునో లక్ష్మీతనరు నచట.
- తే. మఱిపరాంగనాగమనము నరవరుండు, సల్పె నేనియు నతనిరాజ్యంబునందు వర్షములు గురియఁగఁ బోవు ప్రజల కందు, దైన్యము గల్గుచుండును ధారుణీశ.
- క. ధనమున దురాశ గల్గిన, జనపతి ధర్మంబు విడిచి సర్వధనాదుల దను గోల్పోవుట కా కిలఁ, గొనియెడు దుర్యశ మతండు గురుకులనాథా. 127
- వ. అని భీష్ముండు ధర్మజునకు రాజభాండాగారాభివృద్ధినిఁ దెలిపి ధర్మప్రకారంబును స మరంబునఁ బాడియు సమరానివర్తనంబు నింద్రాంబరీసంవాదంబును శకునావళికు నంబులఫలంబును రాజు పగలయెడ నుండువిధానంబు దెలిపి రథసూక్ష్మ మెఱింగింప ని ట్లనియె. 128
- సీ. ధర్మనందన విను ధర్మసూక్ష్మంబును, దల్లి తండ్రియును నత్యధికభక్తి నేవింపఁదగువారి నేవింపవలయును, వారియ జ్జల నడువంగ వలయు

నాగమత్రయమును నగ్నిత్రయమును, లోకత్రయమును బ్రాకటముగ
దైవత్రయమునఁ దల్లిగొరవ మది, యెక్కుడుగా నొప్పు నిభవురీత

తే. తల్లిదండ్రులం దతిభక్తిఁ దసరువాఁడు, మూడులోకములందునఁ బూజితుండు
గురుపదంబుల భక్తితోఁ గొలుచునాతఁ, డుత్తమోత్తముఁ డయ్యెడు నుర్విలోన.
వ. అని చెప్పి పాపనిస్తరణప్రకారంబును దండనీతిప్రకారంబును ధర్మార్థకామములతె
ఱంగును శరణాగతరక్షణఫలంబును గపటోపాన్యాసంబును గ్నాధ్రజంబుకోపాఖ్యా
నంబును దపావిధంబును సత్యస్వరూపంబును వాచికదండనాపాఖ్యానంబును మొదల
గుపరమపవిత్రచరిత్రంబు లెఱింగించి యజగరచరిత్రము దెలిపి శాంతనవుండు కౌంతే
యోగజన కాచారవిధి నిట్లని చెప్పందొడంగె.

130

సీ. రాజమార్గంబున రథ్యయందుఁ బురీష, మూత్రముల్ విడరాదు భూవరేణ్య
శుచికినైస్నానంబురచియింపవలయును, సంధ్యాసమయముల జలజహితుని
నారాధన మొనర్చు టధికధర్మం బగు, నుదయాస్తమానము లుర్విజనులు
నిద్రఁ బొందుటమహానింద్యము పంచార్చ, భావాన్నమును దింట భవ్య మగును
తే. ఇతరులను నిందచాల్సేయు టెపుడు తగదు, తడికడములతో నింద్రింపఁ దగ దెపుడును
నుదయ మగుసూర్యుని జూచు టొప్పుగాదు, పాపకృత్యము దాచుట పాడిగాదు.
తే. సురతఁ బ్రకటింపఁగా రాదు ధరణిలోన, గురునిశుశ్రూషయును బ్రహ్మకులభజనము
సలుప నాయువెచ్చును లక్ష్మీ గలుగు మిగుల, పుణ్యమును గలిగించును భూతలేంద్ర.
వ. అన్యస్త్రీలను వస్త్రుహీనలుగి నుండఁ జూడ రాదని యాచారవిధి యోగప్రకారము
నెఱింగించిన ధర్మనందనుండు సంతసించి సత్యాసత్యవృత్తాంతంబులఁ జెప్ప మని కో
ర నావగేయుఁ డిట్లనియె.

133

సీ. సత్యంబు వలుకుట సకలధర్మంబుల, కెక్కుడుగా నగు నెఱుంగ వలయు
సన్మతంబుఁ బల్కుట యధికపాపంబుల, కెక్కుడుగా నగు నెఱుంగ వలయు
నితరులభాగ్యము నెంచి హరింపఁగాఁ, జూచువారలతోడ సూన్యతంబు
పలుకు టదెంతయో పాపకృత్యం బగునట్టివారి వధించు టర్హమగును
తే. భూతములకు హిత మొనర్చుభాంకులెల్లఁ, బరమధర్మము లనుచునుబలుకుచుండ
భూతములకు బాధ లొనర్చుభూమిజనులు, పాపఫలమును గాంతురు పార్థివేంద్ర.
వ. అనినఁ బాపంబులు నిర్వర్తించువా రెవ్వ రన నమ్మహాత్ము డమ్మనుజేందుని
కి ట్లనియె.

135

సీ. వర్ణాశ్రమాచారవంతులు శబ్దాదివిషయంబులందున విరహితులును
సతిధిపూజకులును నశ్వనరతులు, నగ్నిహోత్రీపరులు నమలమతులు

- రణరంగమందున వేనుకఁదీయనివారు, సాధుపోషకు లగుసజ్జనులును
సర్వదేవతలతో నము లని యెఱుఁగుమా, భగవాను నిత్యము భక్తితోడఁ
వే. బ్రస్తుతించినవారినిఁ బరముఁ డెఱుఁడు, బ్రోచుచుండును విష్ణుండు భూవరేణ్య
వాసుదేవుఁడు మీయందుఁ బరమకరుణఁదనరుచుండెను దురితము దలఁప వశమె.
వ. ధర్మనందనా! ధర్మార్థకామముల తెఱిం గెఱింగింతు నాకర్ణింపుము. 137
- నీ. కామమధిక మైనఁ గలధర్మములు రెండు, నాశనమును బొందు నరవరేణ్య
కామతృప్తిఁబొంది నరకనివాసమును బొందు, దుష్టచిహ్నమునఁ నొప్పుఁ బోవు
సాధుజనులు వానిసన్నిధి నుండరు, సువ్యాదు లుండఁగఁ జోరు సురుచిరాంగ
కాన ధర్మస్థితిఁ గలుగఁగాఁ జేసెడు, సర్థమం దభిలాష నలరవలయు
తే. ధర్మస్థితిగలఁ బ్రయత్నం బొనర్చి, వలయుఁ గామాకులుం డెట వలవ దెఱుఁడు
నిష్కలమున వర్తించువాఁ డెల్లదిశల, భూమికాంతను బొందును భూవరేణ్య. 138
- వ. దృష్టదృశియు సరస్వతియు ననునదలలో న్నానమొనర్చిన నెట్టిపాపము లైనను
నశించును. 139
- చ. యమసుత పాపముఁ తోలుతనై యొనరించిన నైనఁ గాని పా
పమునకు భేద మొందినను వాఁడు సుబుద్ధిఁ జెలంగి ధర్మమా
ర్గమునఁ జరించు నంతటనె కల్గినపాపము నాశనంబునై
క్రమముగఁ బుణ్యలోకమును గైకొను భారతవంశభూషణ. 140
- చ. దమము దలిర్చుటే యధికధర్మము నత్యధికంబు నైనపు
ణ్యము నది మోక్షసాధనము నయ్యెడు కౌరవవంశభూషణ
దమమును వీడియున్నయెడ ధర్మము సిద్ధినిఁ బొంద దెచ్చడున్
దమమునకన్న నెక్కు డగుధర్మము లేదు ధరాతలంబునన్. 141
- క. దమవంతుఁడు కామకోర్కె, ధములను లోభాదు లెల్లఁ దాఁ గెల్పును శ్రీ
లము మైత్రీ కరుణ మొద లవి, దమము వలనఁ గలుగఁ గాదె ధరణీనాథా. 142
- తే. కొండగుహయందు నియతితో నుండువాఁడు, బ్రహ్మపదమును గొంచును రాజచంద్ర
మణిదమోహితం డగు మానవునకు, వచ్చు నిక్కము మహానీయబ్రహ్మపదము.
- వ. అని చెప్పినపితామహునకుఁ బ్రణమిల్లి తపోవిధాన మెఱింపు మను ధర్మజునకు
గాంగేయుఁ డిట్లనియె. 144
- నీ. తపము సర్వమునకుఁ దానె మూలం బగు, గ్రమము మీఱఁగ నట్టియమలతపము
వ్రతతంత్రము లొనర్చువా రొనరింతురు, గందమూలాదులఁ గైకొనెదరు
యన్నమువదలుటే యధికతపం బని, యార్దులు పల్కుదు రనఘమూర్తి
తపముచేఁ బంచవిధము లగుఁ బాపముల్, నాశన మొందును సరవరేణ్య

- తే. తపమునను సత్యశౌచముల్ విపుల మగును, పెతలభూదేవగణములవినుతఁ గలుగు
నకలసిద్ధులు చేకూరు సంతతంబుఁ, దప మొనర్చెడువాఁ డిల ధన్యుఁ డధిప. 145
- వ. అనిన మందాకినీశందనున కభివందనం బొనర్చి పాంశునందనుండు సత్యప్రకారము
చెప్ప మనుటయు నదీనందనుం డిట్లనియె. 146
- తే. సర్వధర్మములకు నిధి సత్య మగును, సత్య మత్యంత సుఖ మగు జగతిలోన
సత్యమున మోక్షము లభించు సత్యమునకు, నశ్వమేధము సాటిరా దండుబుధులు. 147
- వ. అసత్యమాకంటఁ బాపము సత్యముకంటఁ బుణ్యము లేదు. 148
- క. పంచమహాపాతకులున్, బంచత్వము నొందువేళఁ బ్రాయశ్చిత్తం
బొంది యొనరించు నెడలను, బంచమహాపాతకములు వదలును వారిన్. 149
- తే. అన్యత మిలఁ బాతకం బగు నట్టిదైన, వనితలందు మరణమునఁ బరిణయమున
సర్వధనములు పోయెడునమయమందుఁ, బల్కు నెడలఁ బాపము గాగు పార్థివేంద్ర. 150
- క. లేనిదగుఁ పాప మితరుని, పైనను జెప్పనెడఁ జాల పాపము గల్గు
వానిపయిఁ జెప్పపాపము, తా నొననరించినఫలంబుఁ దప్పకకల్గు. 151
- వ. ధర్మార్థకామాభిలాష వదలి సుఖదుఃఖములను బొందక దైన్యమదాదుల విడిచి
యుంటయే మోక్షసాధనము మఱియు విష్ణుమంత్రప్రభావ మెఱింగింతు నని యా
పగేయుఁ డిట్లనియె. 152
- అ. పరమభక్తితోడఁ బరమేశు విష్ణుని, నిందియముల నిగ్రహించి సతము
ధ్యానముం బొనర్చునమలస్వరూపుని, పాపములు నశించు వసుమతీశ. 153
- క. సురపితృపూజలయందునఁ, బరమనియతితో ననంతం బరమేశ్వరునికొ
నిరతముఁడలంచుపావక, పరిచర్యఁ దలంచువాఁడు పాపరహింజ్. 154
- సీ. సర్వకాలములందు సర్వేశుఁ గొల్పిన, వాఁడు ముక్తు డగు వసుధ నకల
కర్మములందునఁ గలుగుఫలముకంటఁ, సీశుఁ గొల్పినఫల మెక్కు డగును
భూదానగోదానములఁ బొనర్చుటకన్న, విష్ణుసేవఫలంబు వెలయుఁ జాల
నశ్వమేధసమాప్త మాచరించుటకన్న, బొందరానిఫలంబు బొంద గలఁడు
- తే. అనిన విని ధర్మనందనుం డధికపార్ష, మునను గృష్ణున కాపగావుతునకును
భక్తితోడను బ్రీతిమిల్లి పలికె నిట్లు, లనఘ తెలుపు మధ్యాత్మవిద్యావిధంబు. 155
- వ. భీష్ముండు యుధిష్ఠిరున కధ్యాత్మవిద్య నెఱింగించి కాలచక్రప్రకార మెఱింగింప
నెంచి యిట్లనియె. 156
- తే. కాలచక్రము వ్యక్తమై క్రాలునట్టి, సప్తదారలు గలయది జనవరేణ్య
మఱియు నిది మనస్తత్వమై తిరుగుచుండు, నిష్పవయము జ్ఞానంబున నెఱుంగవలయు.

వ. మఱియు సత్వరజస్తమోగుణాతిశయంబున మోహదులు గలుగుచుండును వివేక
మువలన మోహదుల వీడవలయును. 158

తే. ఆర్యవర్గులు సద్వృత్తి నభ్యసించి, మోహములను వదలుదురు భూతలమున
నాదరము ప్రవృత్తియు లక్షణాన్విత మగు, నదియు ధర్మోదయంబున నగు మహేశ.

తే. ఎంతసామంతులకు నైన నెంచి చూడ, దేహమందభిమానము ద్రెళ్ల కుండ
శోకమోహదుఃఖాదులు రాకపోవు, టధిక దుస్తర మయ్యెడు నవనినాథ. 160

వ. నేదాంతవిదుం డగువాఁ డే దేహభిమానము వదలుటకై ప్రయత్న మొనర్చును
మఱియు. 161

తే. కానలోఁ బ్రవేశించివృక్షంబు లెల్ల, గనెడువానికిఁ గుతుకము గలుగునట్లు
లరయ సంసారవనములోఁ దిరుగువాఁడు, కోర్కెఁగాని వైరాగ్యము కోర డెప్పుడు.

సీ. రోగమునకు మందు రోగి నైకొనునట్లు, సంసారరోగవిశ్రాంతికొఱకు
సత్యశౌచంబుల శమదమంబుల నెల్ల, నభ్యసంపగ వలె నవనిలోన
నిట్లొనర్చినయెడ నెల్లమోహంబులు, విడనాడి పోవును విమలచరిత్ర
యిందియంబులకును నెల్లభూతముల క, హంకార మునికిపట్టె యెసంగు

తే. స్మృతియు సంప్రీతియును గూడ సృష్టిలోన, సత్వగుణములై యలరాగుజనవరేణ్య.
రాగలోభరోషాదులు రాజనములు, దర్పశోకాదు లయ్యవి తామసములు. 163

వ. జ్ఞానమున కేగుణములు విఘ్న మొనరించుఁ గావున. 164

తే. సాత్వికము నవలంబించి సర్వజనులు, తామసము రాజసంబును దాము వదలి
మఱియుఁదత్వవివేచనఁ జొరవలయును ధర్మగుణరత్న భూషణా ధర్మరాజ. 165

తే. జ్ఞానమును గోరుకొనియెడుమానవుండు, ముందు సత్యశౌచాదుల నొంద వలయు
మఱి యహంకారమమతల మఱివ వలయు, ముక్తిఁ జెందు నట్లైనను భావరేణ్య.

వ. అనిన సాఖ్యవంతుం డెట్టి వాఁడెఱింగింపు మనుకొంతేయాగ్రజునకు శాంతనవుం
డి ట్లనియె. 167

సీ. సర్వవర్ణంబులు శమముఁ దమము గల్గి, యుండఁ గా వలయు నీయుర్విలోన
క్షీతిసురునకును విశేషించి దమశమాహితవృత్తు లుండిన నింపుమీఱు
శౌచ ముక్రోధము సత్యము శాంతము, దైన్యరాహిత్యము దమగుణములు
దుర్వాదహీనత దురభిమానము లేమి, నిందాస్తుతుల వర్జనీయ మగుట

తే. సాధుజనసంగమంబును సర్వభూత, దయయు గురుసేవనంబును దప్పకుంట
యిల జితేంద్రియత్వమును నహింసయును సు, శీలభావము వివి సుగుణాలఘాల. 168

వ. ఇవి సత్వగుణంబు లియ్యవికలవాఁ డిహలోకసాఖ్యంబులొందు నని మఱియు
ని ట్లనియె. 169

- తే. దినమునకు రెండుమూఱులు దినచు మధ్యమధ్య భుజియింపకుండెడుమానవుండు
పరఁగు నాతం డిల నదోవవాసి యనఁగ, సావధానుండ వై విను సార్వభౌమ. 170
- క. ఋతుకాలంబున నే తన, నతి సాంగత్యం బొనర్చి సర్వదినములం
దతిథుల వేల్పుల, గొల్చెడు, నతఁడు సదాబ్రహ్మచారి యగు లోకేశా. 171
- తే. తనదుపంక్తిఁ గూర్చుండినమమజుంకును, దనభుజించువిధమున భోజన మొనంగు
నతఁడు విధుసాశనుం డగు నసఘవర్య, ధర్మసూక్ష్మత తెఱఁగిది ధర్మరాజ. 172
- ప. మఱియు భృత్యులు భుజించినపిదప భుజించువాఁ డమృతాశియుఁ బగలు నిద్రింపని
వాఁ డస్వప్నుడు. 173
- సీ. కలిమిలేములు రెండు కలవు దైవాయత్త, ము లవి పురుషయత్నములును గావు
శత్రులఁ జెఱచుట మిత్రులఁ బ్రోచుట, యును నాపదలయందు మునుఁగకుంట
యనునివి కూడ దైవాయత్త ములె యగు, మనుజయత్నము లేదు వినఁగ నెందుఁ
దెలివి లేమికతంబువలనను నేఁ గర్త, నని తలంచుచు నుండు రవనిజనులు
- తే. కాన చేనికి మనుజుండు కర్త కాఁడు, సిద్ధసిద్ధులయందున స్థిరముకాని
సుఖమునందు దుఃఖమునందు సుంతయేని, జితఁ బొందక యుండుటే శ్రేష్ఠ మగును.
- ప. సకలకర్మములును దైవవశంబున నగు నని తలంచు వాఁడు మహనీయుఁ డన
నొప్పను. 175
- క. దాంతుండు ప్రజ్ఞావంతుండు, శాంతుం డగువాని మానసం బాయాన
శ్రాంతము గా చెందు న ని, శ్చింతండు యుండవలయు షీతిలో నధిపా. 176
- ప. అంతఁ కౌంతేయాగ్రీజుండు శాంతనవున కభివందన మాచరించి పితామహాల్మ్య
యెవ్వరియందు వసించియుండు నన నవ్వసూత్తముఁ డి ట్లనియె. 177
- క. గురుభక్తి నెఱపువారలు, నిరత మతిధిచేవఘాజ నెఱపెడువారల్
పరధనము గోరునట్టిరు, సిరులును సంపదలఁ గాంతుఁ షీతివరచింటే. 178
- తే. నత్య మాడెడువారలు శాంతమతులు, దానశీలురు ను న్మహాత్మాగపరులు
పరనతులఁ గోర కుండెడువారలందు, నిశ్చయముగ శాశ్వతలక్ష్మి నిలిచియుండు.
- సీ. పరధనంబులయందుఁ బరదారలందుఁ బ, రాజ్ఞుఖచిత్తులై ప్రిబలువారు
బ్రాహ్మణప్రియులును బగటిజామునయందు, బవళింపకుండెడు ప్రాజ్ఞులందు
వృద్ధులయందును వెలఁదులయందును, శౌచనిరతులందు నదయులందు
సతిధిపూజ లొనర్చువానక్తులందును, శమద మోన్నతు లగుజనులయందు
- తే. కలిమిలేమి నిక్కంబుగాఁ జెంగుచుండు, గామమును గోధమును గల్గి గర్వలైన
వారితందును బరుషముపలునువారి, డరికిఁ జేరగాఁ జాలదు సిరి నృపాల. 180

- వ. భిక్షువు వేమక కూరచరిత్రములఁ బొద్దులు పుచ్చవారలను లక్ష్మీ మెచ్చఁ బోదు బుద్ధి నీతి తమ శాంతి ధృతి సమ్మతి శ్రద్ధ యనునీయేమగును దేవతలు లక్ష్మీ నభివృద్ధిఁ బొందింతురు. 181
- నీ. సకలదిక్కుల కేగునర్జ్యేంద్రియంబులఁ, దనయుల శిక్షించుఁ దండ్రీఁ బోలె శిక్షించి యెందునఁ జేరఁగా నీయక, మనమందు నిశ్చలమునఁ జెలంగి యుంట యదెంతయో నుత్తమపద మగు, ధర్మములం దది ధర్మ మగును నివ్విధంబుగ నరుఁ డింద్రియంబుల నెట్టి, విషయంబులందున వెడల నీక
- తే. తలఁపు లుడిగినయెడలను దప్పకుండ, మోక్షమును బొందు నాతఁడు పూరువంశ్య పాము కుబుసము విడచెడుపగిది గాఁగఁ, బుణ్యపురుషుఁడు పాపముల్ పోవిడుచును
- ఆ. బంధనముల గొప్ప బంధనమైనది, కామ మనఁగ నొప్పుఁ గాన దాని విడుచు వాఁడు మంచువిడిచినచందునిఁ బోలె, తేజరిల్లుచుండు రాజరాజ. 183
- వ. పరతత్వోపాసనానక్తుడును జ్ఞానవంతుడును సూర్యునివలన మంచ విడిచి నట్లు పాపముల వీడి సుఖింతురు. 184
- క. ధనధాన్యశుకశత్రీము, లను విడి ఘను లైనపుత్రులను వీడి నరుం డనువుగఁ గానలకుం జని, ఘనతపముం జేయ ముక్తి గలుఁగు నృపాలా. 185
- తే. సంస్మృతిని లంపటుం డగుజనుఁడు వ్యర్థుఁ, డగును మృత్యుదేవత యూడు నతనిదరిని నట్లు గలమృత్యుదేవత యతనిమింగుఁ, గాన సంసార మతిమఃఖకారి యగును.
- వ. మూఢచిత్తం డగువా డింద్రియలోలుండై యనేకవ్యసనంబులఁ బొందుఁ గావున.
- తే. సర్వవాంఛలును ద్యజించి యుర్విలోన, సత్యశౌచశాంతంబుల శమదమములఁ దాల్చి యుండినమనుజుఁ డీధాత్రిలోన, సమృతమయమోక్షమునుబొందునమలచరిత.
- వ. దురన్న శాల్యన్నంబులు భూశయ్యామృదుశయ్యలు లోహ కాంచనములు శీతోష్ణములు సుఖదుఃఖములు సమాన మని యెంచువాఁడు మోక్షము గాంచును. 189
- నీ. న్యాయపరుం డైననరుఁ డెవ్వఁడో వాఁడు, వందనీయుఁ డటంచుఁ బలుకుచుందు) ధర్మార్జనమున నౌధనము కొంచెం బైన, ధర్మము నొనరింపఁ దలఁచుసేని యది మహాఫల మని యతులు పల్కుచునుందు), మునుల ఋణము దీర్చ బుద్ధియేని వేదాధ్యయనమును నేడ్కఁ జేయఁగ వలె, నమరులఋణమును యజ్ఞములను
- గీ. జేసి తీర్చంగ వలె బూజఁ జేసి యతిథి, ఋణము శ్రాద్ధంబులను చిత్తఋణము దాన వ్రతములను మానవఋణంబు వరుసఁ దీర్చ, వలయునయ్యధర్మతనూజపసుధలోన.
- తే. ధర్మపథమున నడచు టుత్తమ మనర్హుఁ, డైన విష్ణుసంకీర్తన నర్హుఁ డగును నరుఁడు ధర్మరూపణను జ్ఞానంబు నొందు, సత్యసంసేవ నిహపరసౌఖ్య మొందు. 191

వ. ఆహితాగ్ని యగువాఁ డత్యంతపుణ్యు డగుచు శూన్య లగువారు విప్రసంసేవన
మున నిహపరలోకసౌఖ్యములఁ గాంతారు. 192

తే. అవనిజనులు జీవన మనిత్యం బటంచు, సుఖము దుఃఖముఁ గలిగిన సూతయేని
యేమిటక ధర్మకార్యము లెపుడు చేయు, వారు పుణ్యలోకంబులఁ బడయఁ గలరు.

తే. పాపకార్యము కొంచెమై పరఁగు నైన, దానిఫలము ననుభవింపఁ దప్ప దెపుడు
నల్పఫలకారి యైనను సనవరతము, పుణ్యములఁ జేయవలయు నగణ్యచరిత. 194

తే. బ్రాహ్మణుఁడు యాగములొనర్చవలయు రాజు, సంగర మొనర్చవలయు శౌర్యమలర
వైశ్యుఁడు ధనార్జన మొనర్చవలయు శూన్యకులుఁడు విప్రశుశ్రూషణసలువలయు

వ. ధర్మలబ్ధి బగుధనంబు బహుఫల మిచ్చుచు బాపలబ్ధి మగుధనము నిష్ఫలము. 196

తే. తపము సత్యము కంటె నుత్తమము విద్య, దుఃఖసుఖ కామకోపముల్ తొడరి విడిచి
మోక్షమునకు యత్నింపఁ నొఁ బూరుషుఁడు, సావధానముగా విరు చక్రవర్తి. 197

తే. మోక్షమునకు యత్నింపక పూరుషుఁడు, సంరణకూపమందు నాసక్తుఁ డైన
రెండవది జన్మ మందు నాతుడు ముక్తి, బొందఁగా లేడు వినుమయ్య భూపవర్య.

తే. మోక్షమునకుఁ గావక్రొధములును రెండుఁపరమశాస్త్రపు లని తలఁపంగ వలయు
రెంటిని నశింపఁగాఁ జేయుకంటె ముక్తి, నొందు సాధన మొండొకఁ డుండఁబోదు.

వ. పరిగ్రహమును బరిత్యజించి సకలారంభములను వదలిన మహాత్మునకు దుఃఖము
గలుగదు మోక్షము సులభ మగును. 200

తే. ఇంద్రియజయంబు నొందుట హింస లేమి, పరమవై రాగ్య మొంది చపలత విడుట
యిట్టిగుణములు గలిగిన నెట్టివాని, కాత్మ మహిమయు సరచేత నలరుచుండు. 201

ఆ. పుత్రదారబంధమిత్రసంసక్తుఁడు, నడుసులోనఁ బడినహస్తీ బోలె
వలను జిక్కినట్టిపక్షిచందంబునఁ, బరమదుఃఖ మొందు వసుమతీశ. 202

వ. ధర్మాధర్మములను సత్యాసత్యములను దొరంగ వలయు నని చెప్పి భీష్ముఁడు యుధి
ష్ఠిరునకు సరనారాయణసంవాదంబును విష్ణు దేవునిమహిమను నారాయణుండు నా
రదున కువదేశించినతత్వమును భగవద్వా ముచ్చవసంబును హయగ్రీవమాహాత్మ్యం
బును వ్యాసునకు నారాయణసందసత్వము గలిగిచక్రవర్తమును భృగునిచరిత్రంబు
ను బద్మం డనుసర్పరాజు భృగునిఁ గానవచ్చుటయు మొరలగునవి యెఱింగించె
నని శాంతిపర్వవృత్తాంతసంగ్రహ మెఱింగించిన వైశంపాయనునకుఁ బ్రణమిల్లి జన
మేజయుం డవ్వలివృత్తాంతము చెప్ప మని కోరుటయు. 203

ఆ శ్వాసాంతము.

ఉ. దేవ ! భవత్పదాబ్జములు దేజము మీతెఱుఁగఁజేసి వాకులకుఁ
సూపులఁ బూజ నేయుచును బ్రోదిగ భారతకావ్య మిచ్చితి
నీ విది నీకరింపు మని నెమ్మిథఁజెంచుచు నుంటి నెప్పుడున్
జాపును బుట్టెను గొననిసౌఖ్య మొనంగు ముమామహేశ్వరా.

204

గద్యము.

ఇది కవిరాజశ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారిపుత్రికయును,
కల్లూరివేంకటసుబ్బరాయఁడుగారి పత్నియును,
రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాది గ్రంథకర్తయును అగు
ఏశాలాక్షమ్మచే రచియింపఁ బడిన
భారతకథామృతంబునందు

శాంతిపర్వము.

శ్రీఽరమేశ్వరార్చనము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ రస్తు . భారతకథామృతము .

అనుశాసనికపర్వము.

- క. శీమంతుఁడవై వెలసిన, నీమహిమం దెలియ వశయె నిఖిల జగములున్
నీమీఁద నిలిచియున్నవి, స్వామీ! నాకృతి గ్రహించి సాక్షివై కరుణా.
- వ. జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లు చెప్పు దొడంగె నట్లు శాంతిపర్వమున దివ్య
జ్ఞానదేదీప్యమానుం డగుశాంతనపునివలనఁ గాంతేయాగ్రజుండు సకలధర్మము
లెఱింగి యతనికి దండప్రణామం బాచరించి వినయభూషణుడై దీపించుచు ని
ట్లనియె. 2
- చ. అనఘ సమస్తధర్మముల నాత్మకు శాంతిగ నీవు చేప్పినన్
వినినను నామనంబునకు వీరవరేణ్య శమంబు లేదు నే
నని నఖిలాత్మబంధువుల నందఱఁ జంపితి శాంతి యెట్లు నా
మనమునఁ గల్గినో చెపుమ మాన్యచరిత్ర సురాపగాత్మజా. 3
- క. ఓభాగీరథినందన, లోభమున సుయోధనుండు లోలాత్ముడు మా
తో భండన మొనర్చెను, లోభునివలె నైతి నేను లోకపవిత్రా. 4
- క. మాకారణమునఁ గాదే, యీకారవవంశమునకు నింతలు పుట్టెన్
లేకున్ననిట్లు నగునా, నా కెట్టిక శాంతి కలుగు న్యాయవిచారా. 5
- తే. అనిన భీష్ముఁ డియె నయ్యవనివతికి, ధర్మజా విచారము నొందఁ దగదు నీకు
చంపుటకుఁ : దాగాఁడు జగతి జనుఁడునిందలకునొకయితిహాసమెఱుఁగుమన్న.
- వ. అని గౌతమీఁ డిట్ల జగకాలమృత్యుసంవాదంబును నగ్నిదేవుఁడు సుదర్శన యను
శన్యను వివావాము చెసికొనుటయు సుదర్శనునింటికి ధర్మదేవత యతిథియై వచ్చు
టయు నింద్రమితంగసంవాదంబును విశ్వామిత్రునకు బ్రాహ్మణ్యంబు గల్గినతెఱం
గును వీతహవ్యుం డనురాజునకు బ్రాహ్మణత్వము గల్గినప్రకారంబును దైవపారు
షంబులతెఱంగును నాశ్రియం బవరిత్యాజ్య మనుటయు గరుత్మంతునిచరిత్రమును
గద్రువకొడుకులకు జనమేజయునివలనఁ గల్గినశాపంబును గజకచ్చపంబులతెఱంగును
అందుం డేద్రుని జయించి యమృతము దెచ్చి కద్రువకుఁ జూపుటయు హింసవద్దనకు
పైదకవల దేశింపఁగూడదనుటయుభృంగశర్వుం డనురాజు స్త్రీ
యలఁ గాంచినవిధంబును నిఁద్రుండు భృంగశర్వునకుఁ గోరినవరంబు లిచ్చు
టయు సత్సంభూతుండు నాకొనకుఁ దేశించినతత్వప్రకారమును గరుత్మంతుఁడువిష్ణుని
పహిమ మనలకుఁ శాంతియొక్కఁడు గరడఁ కుఁ దేశించి యత్యంతవ్యక్తా

రంబును నష్టావకృమునికుమారచరిత్రమును ఉత్తరదిశ యష్టావక్కుని చిత్త శుద్ధిఁ బరీక్షించుటయుఁ దెలిపి దానపాత్రభూతులతెఱంగు గెఱింగింప నెంచి శాంతనవుండు కాంతేయాగ్రజనిస్వాంతం బలర ని ట్లనియె. 7

తే. ధర్మజా బ్రాహ్మణుఁడు నిజధర్మమునను, జెలఁగు నెడ దానపాత్రుఁడౌ నిల నతండు లింగి యైనను గాని యలింగి యైన, నాతనిని విచారించుట యనవసరము. 8

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు గంగానందచున కి ట్లనియె. 9

చ. కురుకులనాథ శ్రీధ్రులను కూడి యొసంగెనుదాన మెచ్చుచున్ దురితము నొందనేర దని తొల్మినుకు ల్వచియించు నన్న నా సురనదిసందనుం డనియె శుద్ధులు భవ్యులు నైవవార లా దర మలరారఁ గా నొసఁగుదానము పాపహరంబు ధర్మజా. 10

వ. నావుండు బితామహునకుఁ బాత్రుఁ డిట్లనియె. 11

తే. పితృలకార్యములందున విప్రీవరునిఁ, జేయుదురు పరిశీలన శ్రీయ ములర నటులె దైవకార్యములందు నవనినురుని, వలయు నే పరిశీలింపఁ పారవేంద్రీ. 12

వ. అనినఁ బరిశీలింపవలె నని దేవవృత్తు డాభూవరున కి ట్లనియె. 13

సీ. నత్క్రియాపరుఁడు కాఁ జాలని వానికి, నపరంజి నొసఁగినయట్టివారు పదియేడ్లు నరకనివాన మొనర్తురు, సావధానత విను జనవరేణ్య సర్వవిధంబులఁ జదువుల నేరిచి, తనవిద్యచేత నితరులకీర్తి నాశన మొనరింప నాశ చేసినవాని, బ్రహ్మహత్యాఘంబు వచ్చి ముట్టు

తే. వేయియశ్వమేధము లొకవేపు నిల్పి, సత్యమొకవైపునందున నరఁగఁ దూచు నెడల సత్యవాక్యమునకే యెక్కునైన, గౌరవంబును గలదయ్యెఁ గౌరవేంద్రీ. 14

తే. మద్యమాంసముల్ వదలుటే మానవునకు, బ్రహ్మచర్యము కంటెను బహుశ మైన పుణ్య మగు శమగమములు పొంది యుంట్ల, భూప్రదత్తణ మొనరించుపుణ్యమనఘ.

తే. రేవకడలును బవలును మాపులు నొగిఁగ్రీమము మీఱక . ధర్మార్థకామములను నాచరింపఁగ వలె నటు లాచరించు, నపుడు దానియం దానక్తి యనుచితంబు. 15

తే. గురుని విప్రనిఁ బూజించునరుల కెల్ల, నధికపుణ్యము గల్గెను నవనినురుని వేదముల నగ్ని హోత్రీమున్ విమచువాఁడు, మిగులఁ బాపము బొందును మేదనీశ.

వ. అనిన దానపాత్రుల నెఱింగింపు మన నజాతశత్రునకు శంతనపుత్రిం డి ట్లనియె. 16

సీ. పాండవోత్తమ విను వసుధామరులయందు, సత్యసంధులు సర్థిజనులు మఱియు క్రొధహీనులు మహాగణులు ధీరవతులు, దాతృత్వ తేంద్రియల్ శాంతమతులు సర్వభూతసము లు శవ యతల్ నజకర్మ, నిరతులు నగువారు ధరణిలోన

దానపాత్రము లగు మానవనాయకా, సదమలవేదము చదవుచాడు

తే. మఱియు వట్కర్మనిష్ఠులఁ బరఁగు వాడు, తత్త్వవిదులైన బ్రాహ్మణోత్తముల కిచ్చు
దానము సవాసోగుణ మగు ధర్మరాజు, సావధానుఁ డవము కీని నీవు వినుము. 19

తే. విశ్రుతశ్రుతంబులు శీలవృత్తములును, గలుగువానికి దానము దెలియునిచ్చు
వలన నంతాభివృద్ధియౌ బ్రాహ్మణుడు, తృప్తి గొనిన సర్వామయల్ తృప్తులధిశ.

వ. యోగ్యుం డగు బ్రాహ్మణుడు బిత్తకార్యంబులఁ దృప్తి వహించిన బిత్తదేవతలు
పరితృప్తులగుదు రనిన కీని పూజాకాలములం దెలుపు మన గాంగేయుండు పాండ
వాగ్గోజున కిట్లనియె. 21

తే. రాజపూర్వాష్టాముననరరాష్ట్ర మెపుడు, దేవపుత్రపూజలకు నెన్నదివ్యమగుచు
మధ్యసమయమునందున మానవులకుఁ బూజలకుఁ దగుకాలము పురుషవర్య. 22

వ. అమంతోకము భుక్తశేషము నగుద్రోవ్యము రాక్షసులు గైకొందు రట్టిదానిని దాన
మా చేయరాదు. 23

తే. మాననీయ ద్రోవ్యంబున మానవులను, దేవపితృలనుఁ బూజింప దివ్య మగుచు
దేవపితృకార్యములఁ బాపభావులైన, వారలకు నన్న మిడుట నిష్ఫలము రాజ. 24

తే. మత్తుఁ బతితునిఁగ్గిలు నున్మత్తు చుండు, దేవలకు జకిత్సకు నుచ్చభావు ఖలు గృ
తఘ్ను రాజయశ్శ్రయుతు నర్తకుని నోను, విక్రియుని వేదవిక్రయున్ విద్యహీను.

అ. వడ్డి కిచ్చి బ్రదుకు వానినఁ బాత్రవి, క్రయుని దేవపితృలకార్యములను
విడువవలయు నన్న విని ధర్మనందనుఁ, శాపగేయుతోడ ననియె నిట్లు. 26

వ. పితామహా దేవవైతృకుంబు లగుదానంబులకుఁ బాత్రభూతుల నిరూపింపు మన సు
రాపగేయుండు కురూర్వహున కిట్లనియె. 27

నీ. భోజనాదులఁ దృప్తిఁ బొందించు వాఁడును, సోశలవలనను నోలుపోయి
ధనముఁ గోరెడువాఁడు తక్కువగు స్వేనా, హముచేయ నర్థించునట్టివాఁడు
గురుఁ దల్లిదండ్రులన్ బరమసాక్షినిసతికా, బ్రతులఁ బ్రోచెడు బుద్ధివాఁడు
శమదమోన్నతియును శౌచసత్యములను, వ్రతములుఁ గాఁ గల్గింపఁగువాఁడు

తే. సర్వకాలభిక్షులన సలుపువాఁడు, మఱియు క్షిప్రాపకము మోదపరుఁడుశుచియు
నైనవిప్రుడు దేవపితృదూతైన, కార్యములకుఁ దగినవారు కౌరవేంద్ర. 28

నీ. సత్రము సాలయఁ జలిపందిరుల్ మఱి, రచ్చకొట్టాంబుల వ్రచ్చుటయును
గురుజనంబులఁ దిరస్కరణం బొనర్చుట, వేదవిక్రయమును వేదనింద
యన్మతంబులను బట్టి యవని జీవించుట, సంధిభేదనమును శాంతి లేమి
పరదారఁబొందుట పరదారలను పొందఁ, దగినమంత్రాదుఁ దా నెఱుంగుట

తే. శాస్త్రవిధ్వాసనము కృతజ్ఞతయు లేమి, నృద్ధులకుఁ దాపసులకుఁ భీతిఁ గొలిపి
పంసనల్ భృత్యులకు మునివరుల కిడక, తనయులకుఁ బెట్టకుండఁగఁ దాను దినుట.

వ. ఇవి నరకలోకనివాసప్రదంబులు మఱియు. 30

తే. విషము శస్త్రకేశాదులు విక్రముచే, శస్త్రములచేతఁ గన్యాదిజనుల విప్ర)
జనుల నొప్పుఁ దరియుట దనకుఁ గురు, భక్తిఁ గౌఞ్భృత్యుని విడుట పాతకము. 31

తే. బాటలోఁ గంటకంబుల నాటుటయును, గొయ్యలను బాతి చెఱుపును గోరుటయును
నేరమును లేక శిక్షింపఁ గోరుటయును, నారకనివాస మొనఁగును నరవరేణ్య. 32

న. నెవములేక శిక్షించి ప్రజలహింసించి వారివలన నన్యాయముగా బన్నుగోనుజనన
రుడు నరకనివాస మొందును. 33

తే. గోవులకుముక్కుఁ గట్టఁగఁ గోరువాడు, ముష్కములనుఘాతయొనర్చు మూర్ఖమతియు
మేత వేయఁకఁ బాల్గోనుఘాతుకుఁడు, నరకలోకముఁ గొతును ధరణిరాధ. 34

వ. దేవకార్యముల కొనర్చినచతుహింస యరమతిపా బని యూర్పులు పల్కుదురు. 35

తే. దీను లగువారలకు నన్న పానములను, హేమనస్త్రాదుల నొనంగి ప్రేమతోడఁ
బ్రోవవలె నిట్లు వారలఁ బ్రోచువాఁడు, యరమతితోపమును బొందుఁ బార్థివేంద్ర.

తే. రచ్చకొట్టముల్ మఱియు రా రామములను, బావులును గుటలొనరించి భయముఁ గల్గ
వారిఁ గాపాడి కష్టల వాహనముల, వాసదాశీల నొనఁగుట ధర్మ మధిప. 37

తే. కీడు చేసినవారలఁ గూడ పైచి, చెలులఁ జుట్టాబులను వేడ్కఁ జెలఁగఁ బ్రోచి
దుష్కృతంబుల నొనరింపఁ దొడరకుండు, నాతఁ డుత్తమగతిఁ జెందు భూతలేశ. 38

వ. పుణ్యపాపకారణంబుల తెఱుగెఱిగించితి నొక నేమి తెప్పనలయునో కోరు మన ధ
ర్మజం డాధర్మాత్మున కిట్లనియె. 39

తే. బ్రహ్మహత్యాసమము లగుఁ బాపము లని, కర్మలను గొన్ని యందు రక్కారణంబు
నాకు నెఱిగింపు మన్న గంగాకుమారుఁ, కనియె బాంశవోత్తమున కిట్లునుపువ్విట.

నీ. కృశుఁ డగుచిప్రుని విశదమా రీతిని బిలిచి యన్నంబును బెట్టకుంట
యుత్తమకులమును సుత్తమవిద్యయు గల్గబ్రాహ్మణునివృత్తిఁ గైకొనుటయు
సరమున ద్రావంగ నరుదెంచు గోవుల విఘ్న మొనర్చుట వేదములను
శాస్త్రములను నింప నప్పుట బధిరవం, గర్భభద్రంబులఁ గైకొనుటయుఁ

తే. గోపమున నూరిలో రచ్చకొట్టములను, నవసునంచున నన్నిని వైచుటయును
విప్రవర్యులను బరాభవించుటయును బ్రహ్మహత్యాసమాపముల్ రాజరాజ. 41

న. సుగుణసౌండర్యశీలునకుఁ గన్య నియ్యక ధనంబున కాశించితగనివరున కిచ్చుట దా

నికీ విచారము: గలిగించుట బ్రహ్మహత్యతో: మల్యమన ధర్మజండు భీష్మునకు
మొక్కి పుణ్యతీర్థవిశేషము లెఱిగింపు మనఁ బితామహు! డిట్లనియె. 42

తీర్థవిశేషములు.

తే. చంద్రభాగయంకున విశిష్టయును సూర్యమాల్గిని నేడుదినములు మానవుండు
స్నానసంధ్యాజపాదులు సలిపె నేని, మునిసమానుఁ డగును వాఁడు వినుము పార్థ.

వ. కాశ్మీరవనమందలి మహాకడులలో స్నాన మొనర్చిన నాక లొకప్రాప్తి గలుగును.

తే. పుష్కరింజభానవైమిశమునను స్వర్గ, బంధు విద్రూహమునందుఁ బావనమగు
వానియందు స్నాన మొనర్చువార లెల్ల, రచ్చరలలోడ విహరిత్రు సచ్చరిత్ర. 45

వ. ఇంద్రతోయము కరతోయము కుశేశయము హిరణ్యలింగపుం ద్రిరాత్రోపవా
స మొనర్చిన వారశ్వమేధుల మొందుదురు గంగాద్వారము నీల భూధరము కుశా
వర్తము బ్రహ్మకమున స్నాన మొనర్చిన వారు నాకలోకనివాసము గాంతురు. 46

క. వరభాగీరథియందున, దురితంబులఁ దొలఁగునట్టితోయము లాడక
నరుఁ డిహపరంబులును, బరమసుఖంబులను బొందుఁ భారత వింటే. 47

వ. భృగుతుంగమున మహాహృదమున మూఁడుదినము లుపసవృత మొన ర్చువారు
బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాతకములు విడనాడుదురు. 48

సీ. విను కాన్యకుబ్జయం దనలముతోడ ని, వాస మొనర్చెడువాఁడు రాజ
యుభయలోకములందు నొందుఁ గీర్తులు సిరుల, సుందరికాహృదమందు నరుఁడు
స్నాన మొనర్చినజన్మా రంబున, సుందరాకారుఁడై ఖోణి బుట్టు
వైమానికమున నివాస మొనర్చిన, స్వర్గలోకసుఖంబు వాఁడు గాంచు

తే. కృత్తికాంగారకములను గీర్తిగాఁగ, నేవఁ జేయుటవలనను క్షీతినరుండు
సకలపాపములఁ దొలఁగి స్వర్గమునకుఁ, జరును వింటె తీర్థాభ్యాసముచు నరేంద్ర.

వ. కలికాశ్రమమున బ్రహ్మచర్య మొనర్చిన జన్మరహితుం డగును గృత్తికాశ్రమమున
బ్రహ్మచర్యము సలిపిన శివలోకనివాసము గల్గును. 50

తే. చిత్రకూటజనస్థాన నేవ వలన, రాజ్యలక్ష్మి చేకూరును రాజరాజ
గంగ యమున సంగమమును గాంచువాఁడు, శ్వమేధయాగఫలము ననుభవించు. 51

క. వైవస్వతతీర్థంబును, నేవించిన సకలతీర్థసేవాఫలమున
వావిరిని బొందుమనుజుఁడు, భూవర యిది వినినయెడలఁ బుణ్య మధికమా. 52

వ. పర్యాయగలో మూఁడుకోట్లపదివేలతీర్థములు నివసించు నందున్నాన మొనర్చినవాఁ
డు మోక్ష మొందును గంగయందును బ్రహ్మశిరమునందునను స్నాన మొనర్చి
నిర్భయఁడై యున్నావాఁడు చంద్రలోకము గాంచును కాశిత్యమును నేవించినఁ

బుండకీకాఫ్వరఫలం బొందుచు రామహృదబున జలక మాశిన సకలకల్మషము
లఁ దొరఁగును జమదగ్నిని సేవించినఁ బుణ్యలోకముఁ గల్గుచు విధ్వయందున దా
మహాదాబునను నీరమాశినఁ బాపరహితులై పుణ్యలోకము గాంతురు. 53

ఉ. సర్మదత్తిర్థమందున మనంబున భక్తిని స్నానముఖ్యన
త్కర్మములం బొనర్చినను ధన్యుడు రాజకుమారుఁ డయ్యెడు
నర్మలి జంబుమార్గమునయందు పసించినవాఁడు పుణ్యుడౌ
ధర్మజ పాన్ది నేవనము దాల్మినిఁ గొల్చినఁ బాపహినుడౌ 54

వ. కోశాముఖతండకీకాశ్రమములఁ దప మొనర్చి నిరాహారుడైనవాఁడు దేవకశ్యల
కళిపతియై జరామరణరహితుఁ డగును గుల్యస్నాన మశ్వమేధఫలం బొనంగును
బ్రహ్మనరస్సు సేవించినఁ బొటరీకఫల మగును విజారకస్నాన మగ్నిష్టోచుఫలం
బగును. 55

చ. నరుఁ డిలఁ దీర్థసేవనమునందుఁ దమంబు శమంబు శాంతితో ,
బరఁగుచు సర్వపాపములఁ బాయును భూవర తీర్థయాత్రలక
నిరతము మానసంబునను నెమ్మిఁ దలంచినయట్టి వానికిన్
దొరకును సర్వతీర్థములఁ దోయము లాడుఫలంబు భారతా. 56

వ. శిష్యపుత్రస్తే హితులకు సద్విషయంబుల నెఱిగించిన వాఁ డుత్తమలోకనివాసి
యగుననియ నేకవిధంబులఁ జెప్పె నయ్యవసరమ్మున వసిష్ఠాత్మిపుబ్రహ్మగౌతమవిశ్వా
మిత్రాదులు శరతల్పగతుం డగుభీష్ముం జూడ నేఱెంచి యమ్మహాత్మునిపదములకుఁ
బ్రీణమిల్లి రయ్యవసరంబున. 57

తే. ధర్మనందనుఁ డంతటఁ దాత కధిక, భక్తితోడఁ బ్రణమిల్లి పారవేద్య
యేనదులు పుణ్యమయమగు నెఱుగఁజేయు, మనుఁడు శాంతనపుండ్రు లనునతనికి.

తే. వేయిపాపముల్ చేసినపిదప గంగ, స్నాన మొనరించు నెడలను భానుతేజ
మునను జీకటి పోయెడు పోల్కిఁ గాఁగ, సర్వపాపహరణహా సార్వభౌమ. 59

తే. ఎన్ని వేలవత్సరము లిం దెవనియెమ్ము, లుండునో గంగలోపల దండిమీఱ
నన్ని వత్సరములు నాతఁ డమరనాథ, లోకవాసము గాంచును లోకవినుత. 60

క. గంగాస్నాన మొనర్చిన, బొంగుచు మానవుండు దివముఁ బొందెడు ననుచుక
గంగామహాత్వ మంతయుఁ గాంగేయుండు ధర్మజునకుఁ గరుణ వచించెక. 61

వ. గంగ లేని దేశంబులు హీనంబులు నూఱు చాంద్రాయణవ్రతంబులు గంగాస్నానము
నకు సాటిరావు గంగానదితోఁ దుల్య మైనదిలేదు శరణు లేనివారికి గంగాదేవి శ
రణము. 62

తే. గంగమీఁడుగా వచ్చెడుగాలి యెఱచి, దేహమునున సోఁకునో తెలియవాఁడు
నకలపాపములఁ నొఱుంగి న్నకటిరముగ, నూర్వలోకములను బొందు నోమహీశ.

వ. గంగను దలంచుచు నితరజంబుల స్నాన మొచ్చిన సర్వపాపహర మగును న
మధ్యఁడై గంగను హఠవివాడు పశుతుల్యుఁడనఁ బరఁగురు భర్మనందనా! గంగా
మాహాత్య మెఱింగింప నిన్ద్రునకు శక్యముఁ గా దని వాసుదేవవారదసంవాదప్ర
కారమును వాసుదేవభూదేవసంవాదప్రకారమును నారద సంచమాణాసంవాద
బును దేవశర్మ యనుమునిభార్య కుచి చరిత్రగారు చెలిసి గాంధర్వాదివివాహ
ములతెఱుంగఁజేసింప నెంచి యిట్లనియె. 64

క. కులమును జీలము విద్యయు, గలవాని జేరఁ బిల్వించి కన్యాదానం
బలరంగ నొసంగ వలయును, జలభారాపూర్వకమునఁ జూడ్రుకులేంద్రా. 65

వ. అది బ్రహ్మవివాహము కన్యక వసుని గోరుకొనుట తత్త్రిమ వివాహము పర
స్పరానురాగవివాహము గాంధర్వము శుల్కము గ్రహించి కన్య నిచ్చుట యసుర
వివాహము గన్నియఁడు బలిమిని బలాత్కరించుట రాక్షసవివాహ మని మఱియు.

తే. తల్లిదండ్రులు లేనట్టిదాని భాత్య, హీనురా లగుకన్యను మానవుండు
పరిణయము చేసికొనుటయేదురితమగును; మఱియఁదెల్పెదవినుమయ్యమానవేంద్ర

వ. బ్రాహ్మణుండు శూద్రాద్రాతికన్యను వరింపరా దని యెఱిగించి యాకాసాదిపుత్రభే
దాదు లెఱింగించి చ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసంబును జ్యవనుండు యోగబ
లంబునఁ గుశికుసకు నాకలోకము చూపుట మొనలగునని యెఱింగించి దానవిశే
షము లెఱింగింప నెంచి మందాకినీనందనుం డిట్లనియె. 68

—దానవిశేషములు—

నీ. కాంస్యోపదోహయుఁ గాంచనశృంగయు; ధవళాంబరంబుల దాల్చినదియు
నావును భక్తితో నవనీసుకులకును, దానమిచ్చినమహాధర్మ మగును
దాన మిచ్చినవారు దానికాయంబున, నెన్నిరోమము లుండు నన్ని వేల
దివ్యవత్సరములు దేవలోకంబున, వసియించుచుండును వసుమతిశ.

తే. మఱియుఁ దమకులంబున నేమతరము వారి, స్వర్గమునకును బంపెడు వా రగుదురు
ధరణిఁ గన్యకాగృహముల దాన మిచ్చు పుణ్యమును స్వీకరితు రగణ్యచరిత. 69

వ. కన్యాగృహజలకనకాంబరాదుల దాన మిచ్చునా గుభయలోకంబులఁ బూజ్య ల
గుదురు. 70

తే. మూచకుఁడు కోరుపస్త్రపు లమలమతిని, బ్రీమము మీఱనొసంగుటే శ్రేష్ఠమగును
పఖలదానములు స్మించినది యటఁచు, నార్యచర్యులు పలుకు రవనిలోన. 71

వ. మఱియు సర్వభూతములకు దానముచేయుటకుఁ జె గొప్పదగుదానము లేదు వీ రశ
యన ముత్తమదాన మని వాహినీనందముండు ధర్మచందన కి ట్లనియె. 72

తే. శత్రునైన దీను నయిన శరణుఁ గోరు, నెడల నాటనిఁ గాపాడి యెనఁగువాఁడు
ధరణిఁ బురుషోత్తముం డనఁ బరఁగుచుండు, నసయుమఱియుఁ గాంగేయుఁ డిట్లనెనతనికి.

తే. ఆకలిం గొన్నతనయుల నరయ లేక, యాచన మొనర్చఁ చెలియనియట్టివాని
నరసి తగినద్రవ్యం బిచ్చునఁ జిహ్వా, నందుఁ బరమందు సౌఖ్యములొందునధిప.

తే. సర్వకాలములందు యజ్ఞము లొనర్చు, కామదోష రహితు లగుభూమినుటల
పెడకి కాపాడుచుండు టీప్తధ్వజోన, నధికధర్మ మనుచు నందు శార్వవరులు. 75

వ. అనిన యాచనాచారములలో నెయ్యదిదానార్హం బన ధర్మజునకు వాహినీనంద
నుఁ డి ట్లనియె. 76

సీ. యాచించువానికి నవల నిచ్చుటకుఁజె, యాచింపఁ గోరు వీఁ డని యెఱిగి
యిచ్చినఫల మని యెక్కువఫల మిచ్చు, యాచించుబర్హనో హితవముబ
యైన నడుగుదాని నతిదయతో నిచ్చి, పోషించుటెంతయో పుణ్య మగుచు
బ్రాహ్మణోత్తములకు భక్తితో గొభూసు, వర్ణదానము లిచ్చువాఁడు ధరణి

తే. నకలదారయజ్ఞఫలము నరపిఁ గాంచు, యజ్ఞమునకన్న దానమే యధికమయగు
ననిన ధర్మజుఁ డానందమునఁ జెలుగి, జాహ్నువీసూతి కిట్లనె నవినయముగ. 77

తే. కురుపితామహ వింటె యీశుచులమునఁ, బెక్కుదానముల్ గలవని విన్నవాఁడ
నన్నిటను గొప్ప దగుదాన మనఁగు నాకుఁ, చెలిపిన గృతార్థుఁడ జేయు దేవ నీవు.

సీ. ధర్మతనూభవా దానము లన్నిట, భూదాన మెక్కుమ భూతలమున
నకలనందలకు నకలసుఖములకు, భూమికారణ మగు నోమహేశ
భూదాన మనిన మహాదానములలోన, నుత్తమ మని కేర్తి నొంచె నయ్య
భూమిదాన మొనర్చునానుజుం డి, కనకరజతవస్త్రధనములు మఱి

తే. వివిధరత్నము లొకతూరి విప్రలకును, నిచ్చినట్టిఫలము నొందు నిధిపుకిత
భూమికెంతటి యాయువో భూమిదాన కర్తయన్నాత్మ నాకలోకమున నుండు. 79

తే. అల్పభూమిదాన మొనర్చి యధికఫలము, బొందు రా జగువాఁడ భూమిదాన
ఫలము నైనను రణహతఫలము నైనఁ, బొందవలె నిది యాలింపు పురుషవర్య 80

క. మేదినినాయక వింటే, భూదానమువలనఁ గల్గుపుణ్యము ద్విజహ
త్యాదిమహాపాతకముల, నేదియు లేకుండ జేయు నిధిపురనాథా. 81

తే. భూమిదాన మదెంతటిమూర్ఖులనఁ, గైకొనినఁగాని పాపముఁ గలఁగఁ బోవు
భూమిదానాశ్వమేధముల్ భూతలమున, నమయులని యాశ్వులందును శమవతన య

వ. దాద్ర్యంబునఁ బరితపించువిప్రునకు భూదాన మొనర్చినఁ దత్ఫలము నుతీప నజు
నకు శక్యము గాదు గోచర్కముతటిపరిమితి గలభూమి దాన మొనర్చినఁ బోవు
పాపము కోటివేలవత్సరములు ఘోరతప మొనర్చినఁ బోదు మఱియు. 83

క. దురమునఁ జచ్చినవారలు, గురుపూజను జేయువారు కువలయమందున్
ధరణీదాన మొనర్చిన, నరులకును సమము కాకు నరవర వింటే. 84

వ. మున్ను భూదేవి నరుల కిట్లనియె. 85

తే. మానవోత్తములార నన్ మానకుండ, దానములను బానర్పుడు దానివలన
రెండులోకములందున మొడు గాఁగ, సౌఖ్యములఁ బొందువా రని సరవిఁ బలికి.

తే. నన్ను దాన మొనర్చుచున్ననరుడు, మూర్ఖుఁ డైనను బుణ్యము పొందఁగలడు
సందియం బిందు లే దని తమ వచించె, ననుచు భీష్ముడు వచియించె జనవరునకు.

సీ. రత్నగర్భంబు ధరాస్థల మెల్లను, భూదాన మొనరించుపూరుషునకు
హస్తీయు వనితాదు లఖలరత్నము లిచ్చు, వలనఁ గల్గుఫలము గలుగుచుండు
ధనమును గూర్చెడి ధరణీదాన మొనర్చు, వానినిఁ జూచి యీవసుధలోన
సకలభూతంబులు సంతసమును బొందు; వసుధదాన మొనర్చవలయు నృపతి

తె. పార్థివుడు పాపములకు నావాస మగుట, వసుమతీదానమునఁ దనసాపములను
నాశన మొనర్చ వలయును న్యాయ మలర, ధర్మనందన వింటే భూదానఫలము. 88

వ. పూర్వు లిచ్చినభూమి నాకృమించిన మూర్ఖుఁ డిర్వదియొకతరములవారితో నరక
లోకనివాస మొందును. 89

తే. మునులు దేవోత్తములునన్నమునునుతిస్త్రు, క్రతువులన్నమువలననేకలుఁగుచుండు
నన్నమున భూతములు దృప్తు లగుచు నుండు, నన్నదానముతో నమ మైనదేది. 90

వ. పవిత్రాన్నదానముతో నమ మగునది ముల్లోకములను లేదు. 91

తే. ప్రాణములకు నాధారమై పరఁగుఁగూడు, దనగృహమునందు వారికిఁ దక్కువైన
నన్నమును దాన మిడవలె నతిథులకును, దాని లేదనఁ గా రాదు ధర్మరాజు. 92

వ. ఆకలి యనుబాలుని వృద్ధుని వనితను నతికృమించుట మహాపాతక మయ్యెడు. 93

తే. దేవపితరుల కన్నముఁ దృప్తిఁ జేయ, వలయు నితరుల కన్నము వైచునపుడు
కులము వృత్తము లడుగుట కూడ బెండు; నడుగ కన్నదానమొనర్చుటధికఫలము.

తే. అన్నమును బెట్టుచునుజుఁ డిహంబునందు, బరమునందును సౌఖ్యముపడుచునుండు.
సకలభోగము లొందును బ్రీతితముగ, నన్నదానముఁ బోలిన దపని లేదు. 95

వ. అనిన సత్కథాదాన పహివము కెప్పు వన సప్తవపురముఁ డపర్ధున కిట్లనియె
సీ. స్వర్గ దానంబున నెకకథ వ, ము కిచ్చు, 94 ము సత్కథ గాఁగఁ గలుగఁచుండు

నపరంజిదానంబు నాయుఁపొదం బగు, భావశుద్ధియు మహాపావన మగు
స్వర్ణదానంబును సలిపినయాతఁడు, సర్వదానఫలంబు నుద్విగ్ధ గాంచుఁ
బాసీయదానము పరమోత్తమఁ బగు, గోలఁకుల బావుల నిలఁ జేయువులఁ

తే. ద్రోవుట త్యుత్తమం బగు ధర్మ మగును, నివియె యుత్తమలోకము లిచ్చుచుండు
నవని నెవఁడు త్రవ్వించుజలాశయమున, గోవు లుదకము దప్పికిఁ గ్రోలు నందు. 96
ప. వానివంశము వారందఱు పుణ్యలోకములఁ గాంతురు యెవరొనర్చినతటాకమున
మూసపు లవధృఢస్నానము లొనర్తురో యట్టిపుణ్యుండత్యుత్తమలోకమునొందును.
తే. సర్వదానములందున జనవరేణ్య, యుత్తమము చిలదాన మియ్యుద్విలోన
వినుము తిలదానమందునఁ బితరులెల్ల, నిత్యశుచు లగుచుండు రోసత్యమూర్తి. 98
ప. ధర్మనందనా! తపోవంతులకంఠెను గోవులగౌరవం బెక్కుఁ డని యాఁడులు నుడు
వుదు రాబకింపుము. 99

తే. ఆవు కుపచార మొనరించునట్టివాఁడు, పాపరహితుఁడై పొందును బరమపదము
నావుపాలమృతం బని యజుఁడు పలికె, నావుదాన మమృతదాన మనఁగ నొప్పు.
ప. ఒకగోవును దానమిచ్చినఁ బుణ్యలోకము గల్గును బెక్కుగోవుల దాన మొనర్చినఁ
మోక్షము గలుగు నన్నోదకదానము లత్యుత్తమ మైన వనియుఁ చిలదాన మతిప
విత్ర మనియుఁ చిలదానవిషయకయమబ్రహ్మణసంవాద మెఱింగించి నృగుఁడు శ్రీకృష్ణ
ష్టానివలనఁ బాపవిముక్తుఁడై పుణ్యలోకముల కేగుట గోప్రభావవిషయకశ్వేతకే
తుచర్మితమును బృహస్పతి మాంధాతకుఁ దెలిపినగోదానవిప్రకారమును గోవున
కుఁ గపిలత్వము సిద్ధించుటయు వేదవ్యాసుఁడు శుకునకుఁ దెలిపినగోప్రభావమును
సుమిత్రమునిచేఁ బోషింపఁ బడుగోప్రభావము గోవులురంతిదేవునియజ్ఞపశువులై
గోలోకమునకుఁ బోవుట కపిలగోమహానుభావత్వము శ్రీగోనంవాదంబును దెలిపి
నుసర్ణదానమహిమ నెఱింగింపఁ దలఁచి యి ట్లనియె. 101

సీ. స్వర్ణదానము మహాపావన మైనది, పావనమాతృకు వంశమునకు
స్వర్ణదానంబును సర్వపాపంబులు, నాశన మయ్యెడు సరవరేణ్య
బ్రాహ్మణోత్తములకు రజతసువర్ణముల్, దాన మొనర్పము ధర్మరాజు
కలుషనాశన మగుఁ గనకమాహాత్మ్యము, నధికతేజోమయ మవనిలోన
తే. స్వర్ణదాన మొనర్చినవాఁడు ధాత్రీ, నగ్నివలెఁ బరిశుద్ధుఁడౌ ననఘచరిత
సర్వపాపహరుం డగు జనవరేణ్య, యనిన ధర్మజుఁ డత్యంతహర్ష ముంబె. 102
ప. అంతశాంతనవుండు కౌంతేయాగ్రజునకుఁ బితృపూజావిధాన మెఱింగించి యత్రిమ
హాముని నమి కెఱింగింపఁ శ్రద్ధాయ విశేషంబును గృత్తి యనురక్తుని వృషాద
ఓర్చిచే మృతినొడఁటయు సూర్యుడవడగ్ని నెవఁడఁబను సూర్యున కపశ్యానుష్ఠే

యంబు లగుధర్మములను సర్వవృద్ధిసామాన్యధర్మనిరూపణప్రకారంబునుపరాశర
మునిప్రణీతధర్మములును ధర్మజ్ఞున కెఱపించి యాసర్మలాత్ముం డీట్లనియె. 103

- సీ. ధర్మార్థకామముల్ ధర్మము చెప్పక, నడచెడువారలు పుడమిలోన
సతులు కోరం దగు సౌందర్యమును పొంది, వారిచేతను గోరం బడియుఁ గూడ
నిష్కామములై యుండి విడిచివ్యాదులఁ గల్గిచగర్వము గలుగకుండఁ
దనభార్యయుఁడు వృద్ధుని బొందు వారలు; సత్కృతతత్తులు శౌచవిధులు
తే. విపులజడతపోనిధులును వినుతఃకుశులు, గూఢధర్మము గన్యసకోవిదులును
మూఁడులోకములందును బూజితులును, వందనియు లగుదురయ్య సుందరాంగ.
వ. అనిన విని ధర్మనాపరుండు తటాకనిర్మాణఫలము చెప్పవేయని కోరిన భాగీరథీనం
దనుం డీ ట్లనియె. 105

- తే. ఏతటాకమునందున భూతలమున, సర్వకాలము నిడుగా జలముఁ గల్గు
నాతటాకమ్ము నిర్మించినట్టివాఁడు, పరమపదమును గాంచును బాధివేంకట. 106
వ. మఱియు ననేకయజ్ఞము లొనర్చినసుకృతమును సర్వోత్తమంబగు లక్ష్మీకీర్తుల
లను గాంచును. 107

క. ఫలవృక్షాదుల నాటిన, నిలఁ బడులకును నివాస మేర్పఱచుటె యహఁ
దెలియ విను మయ్య మాతఁడు, డలరంగ నిహపరములందు నతిసుఖ మొందున్. 108

- సీ. కారవేశ్వర తటాకముల నిర్మించినఁ, చిత్రదుల మదికి నప్రీతిఁ గలుఁగు
భూరుహచ్ఛాయను లోయెడవారును, పూవులవలన వేల్పులును మఱియు
ఫలములఁ బ్రత్యదేవతలును మోడింతుర, లేదలనాటినఁ గల్గుఁ బరమపదము.
ననిన ధర్మతనూజుఁ డనఁడు గంగాతమ్మజు, గృహధర్మములను నా కెఱుంగఁ జెప్ప

తే. మనిన గాంగేయుఁ డీట్లనె నతనితోడ, ప్రత్యదేవకీయలఁ జేయ వలె గృహస్థుఁ
డట్లొనర్చి చూడఁగవలె నతిభిక్షాజకు, నతిభి వచ్చినఁ బూజింప నగు సతంబు.

తే. తాను భుజియింప నుద్యోక్తుఁ డైనఁ గాని, యతిభు లెవ్వరురాకున్న నగ్నిముఖము
నందు హోమము నొనఁదించి యవగతుడఁడు, బంధుమిత్రులతోఁ గుడువంగవలయు.

- వ. గృహస్థధర్మము నడపిభోజన మొనర్చిన నిహపరలోకంబున నమితసౌఖ్యము లభిం
చును. 111

—పూజావిధానములు—

తే. పుష్పములచేత వేల్పుల బూజఁజేయ, వారలకు మంచిమనముయి పరఁగుఁ గాన
పుష్పములు సుమనసు లని పొందె బేరు, సుమనములఁ బూజమెచ్చెదరమరులభిష.

- క. పరిమళమగుఁ బుష్పముల, సురలను బూజింప వలయు సుగుడిరభక్తికా

- దురితములు దొలగఁగా నిహ, పరసౌఖ్యము లొందు చున్దు ప్రజలున శేంద్రా. 113
- వ. పుష్పములతో దామరలుచుతులదీక్షములు వేల్పులకుఁ బరచుచు శోషముగల్గించును.
తే. పుష్పములను కైకొని భక్తిఁ బూజింపజేచు, దేవతలు పరమప్రీతి. దేశరిల్లి
నరుల కిచ్చెద రష్ట్రదేవరము లెల్లఁ, గానవారిఁ బూజించుట కడుచుక్కతము. 114
- తే. దీపదానముత్తమ మగు దీపమగును, వర్తి ఘృతము సమాఖ్యగా వైన వలయు
నట్టిదీపదాన మొకప్పు నట్టివాఁడు, నాయురైశ్వర్యకీర్తులగు ననిచ. 115
- తే. దేవునకుఁ బ్రియంబుగ నిచ్చుదివ్య మైన, దీప మహాహరించిన వాఁడుపాపియగును
గుడ్డివాఁడగు నభలోన గుఱులమీఁద, దీప మిశివనైశ్వర్యము లేపుమీఁత. 116
- వ. దీపదానమునకు శోభ్యతం బత్వ్యుత్తయం బగును నీపము చక్కఁగ వెలింగినదీపదా
త నకలైశ్వర్యము లనుభవించును. 117
- తే. దేవతల కుపహారము దెలియ నొనఁగి, పిదప భజియింప వలయును విప్ర) లిలను
నట్లుచేయక పోవువాఁ డనుకుఁ డగును, సురల కుపహార మిచ్చుట పరమశుభము.
- తే. దీపదాన మన్నిటిలోన దివ్య మగును, దీపదాన మొనర్చిన దివ్యతత్వ
మైనజ్ఞానోద్భవం బగు నవనినాథ, సాపథానుఁ డవైవిను స్వాంత మలర. 119
- తే. దేవసాన్నిధ్యమందున దీప మెన్ని, నిమిషములు వెలింగించునో నెమ్మి మనుజుఁ
డన్నిదివ్యవత్సరము లయ్యమరపుచు, సర్వసౌఖ్యములను బొందు సార్వభౌమ. 120
- వ. అని యింద్రునకు మతంగమునితో నైన సంవాద మెఱింగించి యాపగేయుండి
ట్లనియె. 121
- సీ. ధర్మతనూజ సదాచార మాయువు, వృద్ధినిఁ బొందించు విశ్వమందు
నంతియె కాకుండ సంతతి కీర్తులు, వృద్ధిఁ బొందించును విమలచరిత
యాచారహీనున కాయు వల్పుం బగు, నాచారసంపన్నుఁ డగుట మేలు
గురులవాక్యంబులు నిరసింపఁ గారాదు మఱియు బ్రభాతాస్తమానములను
- తే. నబ్జహితుఁ జూడఁగా నాయు వల్పు మగును, సంజదేవపూజాదులు నల్పువలన
హింస యన్యతకోపాదుల నెంచి విడుట, వృద్ధి యయ్యెడ నాయువు పృథ్వినాథ.
- క. పరదారగమనవాంఛయు, బురుషులకుం గలుగునెడల భూతలనాథా
పరికింప నాయువెంతయు, హరించి వైచెడును, గాన నది మానవలె. 123
- ఆ. వంశనాశన మగుఁ బరదారగమనము, పుణ్యమును హరించుఁ బురుషులకును
బంధుమిత్రు లెల్ల వాని దూషితురు, నరక మొందుఁ దాదని నరపరేణ్య. 124
- వ. మఱియు నాయురైశ్వర్యముల హరించును బరకాంతలలో గురుభూసురభృత్యబుధుల

భార్యాదు లాముపుఁ గనుకీఁగు ముగోహాకితుఁడు కాన్తఁ బరవార వాచయ
కార్యము. 125

సీ. దేవాలయమున పీఠిని గోపురాలను, మలమూత్రముల వీక్షించుచి గాదు
ప్రాజ్ఞుఁడును మూర్ఖుఁడైన భోజన, మును జేయవలయును జనవరేణ్య
నిలిచి భోజనమును నలుపుట పాపము, నిలిచి మూత్రము విడువలన నశుము
వేదముచదివెను వేళితిరంబును, బట్టి నిద్రించుట పాడి గాదు

తే. రెండుచేతుల దల గోకుచుండ రాదు, శిరము నూనె దేహమునకుఁ జేర్చ రాదు
గురునితోఁ గయ్య మాడుట గురిత మగును, ధర్మసంపద విసవె యీశ్వరములను.

చ. గురువులతో నసత్యమును గోరి వచించిన నాయు వల్పు హా
దురితనము చుట్టివచ్చెను దొడ్డతనం బది కాదు కాపునక
నిరతము సత్యవాక్యములనే పలుకు దగు నట్లు లైన నా
నరుఁ డిహమందున స్వరమునందున సౌఖ్యము లొందు భూపరా. 127

తే. క్షత్రియులకు ముసలులకు గర్భిణులకు, భారవాహకులకు దుర్బలజనులకు
దారియందు నాటకము దగులు ననక, మార్గ మిచ్చుట మంచిది మాన్యచరిత. 128

వ. బ్రాహ్మణోత్తములు వృక్షములు దేవాలయములు కనఁబడినఁ బ్రదక్షణనమస్కా
రము లొనరింపవలయును పౌణ్యమాన్యమావాన్యలందు బ్రహ్మచర్యవ్రత మవలం
బింప వలయు. 129

తే. ఉభయసంధ్యలయందున నిభపురీశ, నికరఁ బొందుట యెంతయో నీచ మగును
దల్లిఁ దొడిగి కాచారికిఁ దప్పకుండ, మొక్కవలె నిరతుంబును బూరుషుండు. 130

సీ. గర్భిణీసతులసంగమము గోరుట మహా, దురితకార్యం బగు ధరణినాథ
పశ్చిమోత్తరములొప్పొక్కల శిర ముంచి, పవ్వళింపఁగ రాదు పాప మగును
జినిగినపలుపునందునఁ బవ్వళించుట, యనుచితకృత్యమౌ నమలతేజ
పుష్పములందుఁ చెల్లుచు బహిమఁ గలవి, ధరింపఁ గాదగుఁ బరమపురుష

తే. మాపు స్నానమొనర్చినఁ బాప మగును, స్నానమును మాని రాత్రుల సంజవేళ
దనదుదేహము దుడిచిన దానివలనఁ, బావనం బగుచుండును బాధిపేదగి. 131

తే. స్నానాంతరమందు గంధాదు లలముట ప్రాశస్త్యము నొందు. 132

వ. వస్త్రముఁ దడి విడిచుట పాప మగును బహులు గట్టుక విడిచినవస్త్రములను.

గట్ట రాదు మడత మార్చి కట్టరాదు, శాస్త్రపద్ధతి ను మ్మిది సార్వభౌమ. 133

సీ. లులను మూమాచినట్టిపదార్థము, భుజియింపఁగా రాదు భూతలమున

నన్యచిత్తముతోడ నాహారము గొను, టరుచితకృత్యహా నయ్యుండుట
యన్నము దూషించు టతిపాతకం బగు, నుష్ణచునములుట యొప్పుగాదు
దధి మధు పీతపదార్థములను రేయి, భుజియింపఁ గా రాగు పుణ్యమూర్తి.

తే. యొరులు చూచుపదార్థము నొకఁడు తింట ,తనదుపంక్తినిఁగూర్చున్న జనములకును
వేతె యొక్కవిధంబుగా బెట్టుటయును, విషనమానభోజనములు వృద్ధిపాద. 134

వ. భుక్త శేష మితరుల కిచ్చుట మహాపాతక మయ్యెడు. 135

తే. పగటియందున సురతము పాప మగును, కోర్కెవాక్కురుపూబులు కూడ చెరు
కన్యలను బొందు టనుచితకర్మ మగును, వినుము పతితాంగననుముట్టిననునఘమగు.

తే. ఆచమనము నొనర్చెడునట్టివేళ, నీరు దొరుకక పోయిన నెమ్మనమునఁ
బ్రాణవ ముచ్చారణ మొనర్చి భానుఁజూచిదక్షిణపుకర్ణముస్పృశింపఁదగున రేంద్ర.

వ. ఇట్లొనర్చిన నత్యంతపాపనం బగును. 138

తే. తనదునక్కసెల్లెం డ్రొన్నదమ్ములకును, గురువులకును దార్పిద్ర్యము గూరె నేని
తనస్మహమునకుఁ గొని వచ్చి తనదుశక్తి, వారిఁ బోషింపవలయు నవార్యతేజ.

తే. సంజకాలమునందునఁ జదువుటయును, భోజనం బొనరించుట పోల చెరు
రేయిఁ చిత్తకార్యములనేని జేయువలన బాప మేమియు గలుగదు పార్థ వింటె.

వ. తెలస్నానాదులకుఁ దిథివారాదులఁ బరిశీలింపవలయు. 141

క. కులమును శీలము రూపముఁ గలకన్నియలను వరింపఁగాఁ దగు మనుజుఁ
డిలఁ దనవిడ్డట కగు మౌ, గళములకుఁ గోల్పవలయుఁ గదె దేవతలఁ 142

క. పిలువనిబంధుగృహమునకు, నిల భోజనముం బొరన్ప నేగుట చెడు గాఁ
దలిదండ్రు లన్నలకుఁ ద, మ్ములకు హితుం డౌట మేలు పూరుపుఁ దధిపా. 143

తే. క్షత్రియుం డగునాతఁ డశ్వముల నెక్కి, యుద్ధ మొనరించుటను నేర్చియుండవలయు
యుద్ధతంత్రముల నెఱిగి యుండవలయు, దండనీతిశాస్త్ర మెఱుంగఁ దగు మహేశ.

తే. ధరరజస్వలాంగనఁ గూడుపురుషులకును, బాతకము గాననటు చేయఁ బాడిగాడ
ఋతుపుకాలమునందున సతులఁ బొంద, వలయు ధర్మానుసారము లలితమూర్తి.

వ. ఆయుర్వృద్ధికరం బగునాచార మశశ్యము నడుప వలయు. 144

నీ. సకలధర్మముల కాచారము మూలము, యగు నాయురభివృద్ధి యందువలన
లక్ష్మీయుఁ గీర్తియు లలి వృద్ధిఁ బొందును, నాచారములలోన నఖిలభూత
దయఁ గల్గియుండుట ధర్మోత్తమం బగు, నఖిలవర్ణుల నధికదయను
నారయ వలె నని యాచార్యులు పలుకుదు, రనఘ యాయుర్ధముల్ విసంగ దయ్య

తే. తమ్ము లగ్రజునందునఁ దగినభక్తి, గొలువవలయుఁ దదాసతి సలు పవలయు

- నతఁడు దమ్ములయందున నమితభక్తి, తోడ నలరారవలయు నోడేడ వింటె. 147
- వ. అని యుపవాసవిధి చెడిగొన నొచ్చి భీష్ముని పట్టెను. 148
- తే. పావనం బగువానిలో బ్రాహ్మణుడు, పావను దగునతనిఁ గొల్వొగ వలయుఁ
దల్లికంఁజును గొప్పదా నైవ ములను, లేచును నామ్యు లందును మేదినిశ. 149
- మ. హరననత్కుమార సువాదప్రకారమును సత్కుమారుడు రుద్రునకు సాంఖ్య
యోగము తెలు గెఱిగించుటయు నంత బ్రహ్మస్వతి ధర్మరాజునకు ధర్మవిశేషము
లెఱిగించ నిట్లెను. 150
- సీ. మరణము బొందిన నరునకు ధర్మము హయ మే కల్గెను ననవిరాధ
కాన బ్రతికియున్న కాలములోన, హయము లొనరింప దగ మహాత్మ
బ్రతికినవేళ ధర్మము లొనర్చినవాఁడు, నికలోకము గాంచు సురుచిరాంగ
కాన జనులు నర్వికాలములందును ధర్మ మొరచ్చు టుత్తమము సుమ్మి
తే. పాపి యగువాఁడు నికలవాఁడు దగును, తల్లిదండ్రుల కపకృతిఁ దలచువాఁడు
నకలపాపలోకము లొందు జరవరేణ్య, తల్లిదండ్రుల బ్రోచుట ధర్మమగును. 151
- వ. పరదారలఁ బొందువాఁడు గృహస్థుఁడగుటకు జన్మము లెత్తును. 152
- తే. తనదుమత మనుపూర్వకమున నొకనికి, నిష్టలని చెప్పి యట్లుగా నీయకుండ
మఱియు నొక్కని కిచ్చుమానవుడు, వాఁడు క్రిమిజన్మ మొందును పార్థివేంద్ర.
- తే. బ్రాహ్మణుని స్త్రీని బొందినవాఁడు ధాత్రి, నరకకూఁడునునం బగు బురుగుఁబోలె
నగ్రిజనిఁ దిట్టనట్టివాఁ డవనిలోన, గొంచమై జన్మ మొందును గౌరవేంద్ర. 154
- వ. ధనాభిలాష నిరాయుధులఁ జూపినవాఁడు ఖగజన్మ మొందును. స్త్రీవధానుహాపాత
కుఁ డేకపితమహానికము లనుభవించును. 155
- సీ. ఇనుమును వెండిఁ గనకము స్వరియించు, మనుష్యుఁడు కోరిజన్మమును గాంచి
వాయసభవము గువ్వయుఁ గ్రిమి పుట్టుక, బొందుచుండును భూతలేశ
గంధవస్తువుల సంగ్రహ మొరచ్చినవాఁడు, చూచువై పుట్టును తోడిలోనఁ
గాననన్యార్థము గావించవలయును, వా రిరులోకముల వైభవమును
తే. నకలసుఖములఁ గాంత్రునిస్సౌశయముగ, దానమున సర్వపాపముల దరలిపోవు
నన్ని దానములందున నన్నిదాన, మెక్కుఁ డని యామ్యు లందు రోయిభవురీత. 156
- సీ. నకలసత్త్రియలందున నజ్ఞులను, నేవఁ జేయుట యుత్తమజీవితంబు
న్యాయవిత్తమువలనను వేయిలోక, భూసురాన్నదాన మొనర్పఁ బోవు నఘము.
కై. దైత్యులకుఁ బెత్తి యన్నము వానివలన, శిశిలమగునంగముల్ గలపీతిసురులను.
బోయెనాతఁ డనశ్శయముఁ బొందుచును, నూర్వరోకాదు లన్ని యు నోమహీశ.

వ. వేదార్థపరచారంబున విప్రులను భూదానంబున రాజులు నూర్వ్యలోకము గాంతు రని యనేకధర్మము తెలిసిగిది బృహస్పతి దేవలోకమున కేనే నంత భీష్ముండు ధర్మజు నకు నహింసాస్వరూపము నిరూపించి చెప్పి వేదవ్యాసునివలన గీటకమునకుత్తమ లోకముఁ గల్గుట, వ్యాసమైత్రీయసంవాదంబును నారదపుండరిక సంవాదంబును శ్రీకృష్ణచిత్రచరిత్రంబును సుమామహేశ్వరసంవాదంబును బరమేశ్వరుండు పార్వతికిఁ దనశృతానవానతకుఁ గారణము చెప్పటయు వర్ణాశ్రమనిరూపణమును శివుఁడు పార్వతికిఁదనస్వరూపము చెప్పటయు శివుఁడపార్వతికిఁ రాజత్వమహిమాలితయము చెప్పటయు వర్ణకర్మపరిపాలకంబుల తెఱంగును నాయుర్వృద్ధిక్షయంబులకుఁ గారణం బును స్వప్నాదులతెఱంగును బార్వతికిఁ బరమేశ్వరుండు మానసికవాచికకాయుకము లఁ ద్రివిధపాపములఁ జెప్పటయు దానఘటికేషముల తెఱంగును ధర్మవిశేషములును సాంఖ్యప్రకారంబును నాత్మ సాయుజ్యప్రాప్తిసాధనము నెఱింగించి శాంతనవుండు కాంతేయాగ్రజునకుఁ బార్వతి తెల్పినవతివ్రతాధర్మము నిట్లెఱిగించెను. 159

—ప తి వ్ర తా ధ ర్మ ములు.—

క. ఋతుమతియుఁ గాక షణ్ము, ధృతఁ గలనతి కన్య యనఁగఁ దనరెడు నిల న య్యతివకుఁ బెండ్లి నొనర్పఁగ, నతలితముగఁ దండ్రి యన్న లద్దులు సూడక. 160

తే. వారు మించివరునిఁ జూచి వాని కతివ, నొనఁగి పెండ్లిచేయం దగు బాసఁగరీతి నటు వివాహ మైనదిమొద లబ్ధినేత్ర, పతియె దైవ మటంచును మతిఁ దలంచు. 161

చ. వవజడశాపి. యెప్పుడును భర్త యనుజ్ఞను బొందియుండియూ తని కెదురాడ కుండఁ గను ధర్మ మొనర్చుచు నాధునాజ్ఞతో ననువుగ వేల్పులం గొలిచి యథులఁ బ్రోచుచు నుడనొప్పు ని ట్లనయము సంచరించు నది యశాను మహాసతి ముజ్జగంబులన్. 162

క. పతికి ననుకూల మగున, ద్రవ్యములఁ జేయుటయె గృహిణి ధర్మం బగు నీ ట్లితి దనగృహగృహ్యములను, నతి మోఁకునఁ జేయ వలయు నదమలమూర్తి. 163

తే. ఉత్తమాంగన గృహకృత్య మొనరఁ జేసి, భర్తకింపగునట్లుగా వంట నలిపి నతము నతనికిఁ బ్రియముగా సంచరింప, వలయు నది జగజ్జననితపాత్రమగును.

తే. పనుల యెడఁ గొంచెమేనియుఁ బ్రాలుమాల, కలరిధర్మార్థకామముల్ సలలితముగఁ జేయుచుండఁగ వలె నిట్లు చేయుచుండి, నవతులందు విరోధము నలువరాదు. 164

వ. నవతికిఁ బ్రియముగ సంచరించి ప్రాణకాంతున కానంద మాపాదింప వలయును.

తే. ఇవిధంబుగఁ జరియించునిండువదన, నర్వలోకనమన్మృతుల్ సన్నతులును బొందు నిహపరసాఖ్యముల్ పొందుచుండు, బరమాసాధ్వీవినఁతింప వశము గాదు.

తే. భర్త యగువాడు తనకిచ్చినస్తువులను, మరల నాతం డడుగునెడ మానసమునఁ గలమినుమాతఁ డలఁచక గరితమిచ్చ, వినయమునఁదెచ్చియీ వలెవిభవ కెందు.

సీ. భర్త యిచ్చినదానిఁ బరమ మోక్షమునఁ, కైకొన వలయును గరిత లెందుఁ బుత్రునితో నైనఁ బాలఁతి యేకాంతి, లములందు నుంట భర్త మది కాదు భవవత్తుఁ డనుచు నిర్ధను డనుచుచు మది, రోగిహీనుఁ డటంచు రోగి యనుచు రూపవంతుఁ డటంచు రూపహీనుఁ డందు, బంధితు డని మూఢభావుఁడనియు

తె. భేద మొంచక మదిలోన నాదరమునఁ, జేయవలయు శుశ్రూషలు శ్రీయ మలర సతికిఁ బతికంటె దైవము జగతిలోన, నేటి లే దని యెత్తురు విబుధవరులు. 169

తె. దేవితృప్తపూజలొనరించు పూవుఁబోడి భర్తకును మేలుఁ గలుగఁగ వలయుననియు భావమందున బ్రధింపవలయుఁ బరుని గరితలకుఁ బతికా కొక్క గతియుఁగలదె. 170

క. పతిభక్తిఁ గలిగి యెందును సతులు ప్రవర్తింప వలయు జగతీస్థలిలో బతిభక్తివలన సంగన లతులతసౌఖ్యంబుఁ గాంతు రవసీనాథా. 171

సీ. సర్వకాలము వీర సంచరించెడునది, పతులయందును దనసతులయందు.

స్నేహము లేనిది గేహకార్యంబుల, నేరుపు లేనిది ఘోర మైన

రాక్షసి యగు నట్టిరాక్షసి యెప్పుడు, నన్యతంబుఁ బల్కెడునట్టిదగును.

నెపుడు నిద్రను బోవ నెంచెడునట్టిది, పొరుగింటఁ బ్రాద్దులఁ బుచ్చునదియు

తే. నారకమునకుఁ బోదురు వారె కాక, భర్తకులమున నుండినవారిఁ గూడ, నారకము బొందఁ జేసెడు వారగుదురు, సతి కనర్హధర్మము లివి య్మృతలేంద్ర.

క. తొలుత నవివేకవశమునఁ జెలి యొకడుష్కార్య మెంచి చేసినయెడ న స్వల సత్కార్య మొనర్చిన దొలిఁ గలపాపములు పోవుఁ దోయలి కధిపా. 173

తే. భర్త మరణము బొందినవార్తఁ దెలిసి, దుఃఖ మినుమంతయును లేకఁ దోయజాక్షి పరునితోఁ గూడ దానును మరణ మొందు, నెడలఁబుణ్యలోకముఁగాంచునిభపురీశ.

ప. దుఃస్వప్న లగుఁ బుత్రులు కలిగిన నాపుత్రులఁ ద్యజించి భర్తతో మరణించునది పరమసాధ్యి యని యుమామహేశ్వరసంవాద మనునితీహాసమెఱింగించి భీష్ముండు ధర్మరాజునకుఁ బరప్రాప్తి భూతజన మెఱింగింప నెంచి యి ట్లనియె. 175

తే. లన్న యో పాండవోత్తమా యాలకింపు, మేఘరమపురుషునిఁగొల్చి యిలనరుండు సకలశుభములఁ గాంచునో జపములందు, నుత్తమం బెద్దియో విను ముచితరీతి. 176

—విష్ణుసహస్రనామ ప్రభావము.—

సీ. సఁసారబంధమ్ము సహసిపాయెడుదాని, విను మెఱిగించెన జనవరేణ్య సకల లోకములకు సకలదేవతలకు, దేవుఁ డంతయు లేని దేవుఁ డెవఁడా

పురుషోత్తముం డనువరనామధేయుడు, దివ్యనామసహస్రదీపితుడు
సఖలకాలంబుల నత్యంతవిమలుండు యజమానుఁ డైనవాఁ డవ్యయుండు

తే. అయినవాని నారాయణు నన్నియెడలఁ బూజఁ జేయంగనలయును భూతలేశ
యతఁడ. సకలేశ్వరుం డను నాఖ్య వడసె, నననిఁ గొల్పించుఁడుఁ టము లాతిపోవు. 177

క. మహనీయుని విష్ణునిఁ బ్రీ, త్యహమును బూజించు నెడల ధరణీసురుడుకా
బహుపుణ్యంబును గాంచెడు, నిహపరసౌఖ్యంబు లొందు నిసనమతేజా. 178

తే. సర్వకాలములందును జక్రధరుని, బరుని హరిని నేమించుట పరమధర్మ
మనియు ధర నెన్నఁగఁ బడు నిసనమాన, తేజ ధర్మతమాభవ రాజరాజ. 179

క. సకలజగత్కరణుఁడును, బ్రకటితతేజుండు హరిని భజించు నెడకా
సకలాఘంబులు పోయెడు, సకలసుఖంబులును గలుఁగఁ జంద్రకులేంద్రీ. 180

ప. వేయదివ్యనామములుఁ గలనారాయణు నుపాసించుట యఖలకల్పమహారణం బని
గాంగేయుండు విష్ణుసహస్రనామమహామంత్ర ముచ్చరించి ధర్మనందనున కిట్లనియె.

తే. భూరిగుణ యోగవిఖ్యాతకారణములు, నిల ఋషిసమాజపరిగీతములును విష్ణు
భవ్యనామసహస్రముకా భక్తితోడఁ, బొగడునెడఁ బుణ్యలోకముఁ బొందు నరుఁడు.

సీ. దినదినంబును విష్ణుదివ్యనామసహస్రమును బరించెడువాఁడు వినెడువాఁడు
నిహపరసుఖముల నెనఁగుచు నుండును, విప్రుఁడు వేదాంతవేద్యుఁడగును

క్షత్రియుండు పఠించి జయమును గాంచును, వైశ్యుండు ధని యగుఁ బఠనమానను
శూద్రుండు పఠించి భద్రము గాంచును, నెల్లరుఁ డమకోర్కు లెనఁగఁగాంతం

తే. రథికభక్తితోడ భజించునట్టివారు, గాంచు ఫల మింత యంతనియెంచఁ దరమె
దివ్యనామసహస్రము దినదినంబు, బఠన మొనరించువారికి భయము లేదు. 183

ప. విష్ణునామసహస్రము పఠించువారు బలతేజంబుల తోడను గాంతితోడను బ్రసి
ద్ధిగాంచి రోగదుఃఖాదు లొందరు. 184

తే. పఠనమాత్రం బోవును సర్వపాపములును, సర్థయులేముగఁ బఠించునట్టివాఁడు
సకలపాపముల్ విడివడసౌఖ్య మొంది మోక్షమును బొంద నర్హుఁ డౌ నోక్షితేశ.

ప. విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రము బఠించు వారికి రాగద్వేషకోభాదులుఁ గలుఁ
గనేరవు. 186

తే. అనుచువిష్ణునామసహస్రమాపగేయుఁ, డపుడు ధర్మరాజునకు మహాగుణునకు
నిచ్చె నుపదేశ మొతయు నిచ్చుతోడ, ధర్మనందనుఁ డయ్యది తా గ్రహించి. 187

ప. పితామహునకుఁ బ్రణమిల్లి పూజానమస్కారముల కెవ్వరు భాజనము లెఱింగింపు
మన నదీనందనుం డిట్లనియె. 188

- సీ. పూజానమస్కృతుల్ పొందుట కొఱకును, బ్రాహ్మణోత్తములు సత్సాతు లధిప
వారలచెరువును గోరినయెడల మ, హేమద్రిడు నెఱియించు నిభపురీశ
బ్రాహ్మణులను దృష్టికరించినవారికి, సర్వశుభములు జరుగుచుండు
ధర్మసేతువు లగుభార్యుణీమగు లన, దేవతలకుఁ గూడ దేవతలును
- తే. బ్రాహ్మణులలోన వృద్ధుఁడు బాలఁ డయ్యు, నెంచ కుండఁ గవారిఁబూజించవలయుఁ
బ్రాహ్మణులగుబ్రాహ్మణోత్తముల్ వందలీయ్యు, లనియు నెన్నంగవలయునుజనవరేణ్య.
- ప. బ్రాహ్మణప్రాజా నమస్కారములు పరిమోత్కృష్ట మని నుహించి పవనకార్తవీ
ర్యాష్ట్రసంపాదంబును వాయుదేవుండు కార్తవీర్యాష్ట్రుని కత్రిస్త్రీభృతులమహిమ
చెప్పట కృష్ణనిద్రభావంబును బ్రాహ్మణాదభావంబును దూర్వాసుండు కృష్ణుని
మనశ్శుద్ధి బరీక్షించుట యనుగోపించుటయుఁ జెల్పిన గాంగేయు నెల్లగుఁ బ్రశం
శించి రయ్యననరమ్మున యనుపాశాభరణాయమానుఁ డగుపుండరీకాక్షుండు పాండ
వాగోజున కిట్లనియె.

190

— శివమహిమము. —

- తే. భక్తితో శతరద్రీయవన సలిసి, శివుని మదిలోన భాగ్యము చేయఁజెట్టి
యాతఁ డిహపరిసౌఖ్యము లందు మెలఁగుఁ, బరమశివునిమాహాత్మ్యమువశమెఱెలుప.
- క. శివుండు మహాదేవుఁ డని, భువి నొకనామంబుఁ గలదు పురహరు నతనిన్
దవలి భజించినమనుజుఁడు, ప్రవిమలసౌఖ్యంబుఁ గాంచుఁ బావనచరితా. 192
- తే. అమ్మహానుభావునకుఁ గోపమ్ముఁ గలఁగు, ధర్మహీనముల్ చేసినఁ దక్షణంబె
నాశనంబును గాంతు, జలంబు లెల్లఁ నఖిలకల్మషహర మగు నతనిసేవ. 193
- క. పరమేశు శివుని బొగడఁగఁ, బరమేష్ఠికి వశము గాదు సహజతి నతనిన్
నిరతంబును నేమించిన, నరునకు సర్వార్థసిద్ధి నరవర కలుఁగుఁ. 194
- తే. శివునిమహిమమా భక్తి లోఁ దవుల వినిన, గలుగుసర్వార్థసిద్ధులుఁ గరిపురీశ
భక్తజనులపాపంబులఁ బుష్పకళన, హరిఁ డనఁగఁ దేను కలెఁగిన వాతలికిని. 195
- ప. ఉగ్రత్వంబున దుడుగి డయ్యె మహాతీ యను బ్రఖ్యాతిఁ గాంచుట మహాదేవుఁ డ
య్యెఁ గర్మములకు శుభాకారః మిచ్చుటవలన శివుఁ డయ్యెఁ బరమశివున కనేకది
వ్యనామములు గల పని దేవకీనందనుండు జెల్పిన సాదరమున వినిన ధర్మజునకు
గాంగేయుండు ధర్మసూక్ష్మప్రకారంబును సాధ్వసాధుల నిరూపించి చెప్పియిట్లనియె.
- ప. తొలిజననంబునందునను దొడ్డతనంబున వృద్ధఁ గొల్పినకా
గలిమియు విద్య సౌఖ్యమును గల్గు నహింసను గల్గియుండినన్
గలిగెడు నాయురాయతులు గావున సర్వశుభశుభంబులుకా

గలుగుచు బూర్వపుణ్యమున గౌరవనామక ధర్మచందనా. 197

ఉ. దానము వృద్ధసేవనము ధర్మము నుం దనముకా నహింసయుకా
బూనిన సర్వకామ్యములు పూరుచిభూషణ తీరు గావునకే
దానము వృద్ధసేవనము ధర్మములు బానరిపు నీ వనకా
దానికి సంతసంబునను ధర్మతనూజుడు కొల్పె భీషణకా. 198

వ. అనేకధర్మాధర్మములు బోధించి ధర్మజిత్తుం జేసి సర్వకారప్రముఖ్యను మధ్యాహ్న
మార్తాండునిమాడ్కి దేజరిల్లుచున్నకొంతేయాగ్రజు గాంచి యుపలావించి దివ్య
జ్ఞానవిశేషుం డగుశాంతనపుం డిట్లవియె. 199

సీ. ధర్మనందన నీవు ధర్మతత్పరుడవు, సరశుభంబులకును భాజనమవు
నీబుద్ధి సద్ధర్మనిష్ఠతో నుండును, యాయాతిఃబోలె నీయవిభోన
భూరిదక్షిణాను భూసురుల కొనంగి, చేయుము సుఖములు క్షేయ ముల
నకలధర్మములందు శ్రద్ధతో మెలగుము, రాజధర్మములకు భాగ్యగనుము

తే. ప్రజలమది రంజన మొనర్చు రాజరాజ, బంధుమిత్రులు చితరు లావారు కూడ
వృక్షమునఁ బక్షు లుండినవిధముఁ గాఁగ, నాశ్రయించెద రయ్య ని న్నవనిలోన.

తే. పొమ్ము కరిపురి కిష్టమ భూతలేశ, సూర్యుండు త్రరాయణ మొందఁ జూచి నీవు
నానమిషమునకు రమ్ము భానురాంగ, బంధువులతోడ సుఖముండ వయ్య నీవు.

వ. అని యాటవించి ధర్మజుని గాంచి భీష్ముడు వాక్పూరికిఁ బంపించిన సతండు తద
నుజ్ఞాతుండై కరిపురి కేగి గాంధారిపృథరాష్ట్రుల గౌరవించి నకలభూమండలాధిపత్య
మొనర్చుచుండ నంత సూర్యుండు త్రరాయణము చేరుటయు. 202

— భీష్మనిర్యాణము. —

సీ. ఆసమయంబున సంతకనందనుఁ, డాంచి కేయునిఁతోడ నతులితముగఁ
గుంతిగాంధారులఁ గూడుక శ్రీకృష్ణ, సాత్యకుం యుయుత్ససంజయులను
గృపుని ధౌమ్యాదులఁ గ్రీడి భీమాదుల, ముత్రకోవిదు లగుమంత్రివరుల
బరివారమును గూడి బయలు వెడలి భీష్మ, శియనతలము చేరి సమ్మతమున

తే. మురవిభంజనాదులతోడ నరదము దిగి, భీష్మనొద్దకుఁ జని కడువినయమునను
ప్రణతు లొనరించి తత్పాదవనజములకు, మునుల కెంతయుభక్తితో మొక్కినంత.

వ. భవదాజ్ఞానుసారముగా నకలబంధుమిత్రాదులతో వచ్చితి మముఁ గనువిచ్చిచూడు
మన గాంగేయుండు సంతసమ్మునఁ దుచ్చేతితో ధర్మచందను చేయిఁబట్టికొని. 204

తే. తండ్రీ ! మేలుచేపితి వయ్యధర్మరాజ, నీదుభక్తి మెచ్చితి స్వసవరేణ్య
మాఘమాసము వచ్చెను మార్యచరిత, శుక్లపక్ష మిందు మహోత్సుకత నాకు.

వ. అని ధృతరాష్ట్రం గాంచి కవుగిలించి విజ్ఞానదేవీప్యమానుం డగుశాంతనవ్రాడి
ట్లనియె. 206

సీ. సకలధర్మజ్ఞానసుకలుఁడ వగు దీవు, వృద్ధసేవనమును వేదశాస్త్ర
ముల్ నెఱిగినదిప్యమూర్తి వౌదువు నీవు, బాదరాయణకృపవలన మఱియు
దేవరహస్యముల్ చెలిసి యుజితి వయ్యకా నగుకార్యముల్ కాఁగలవియె
యట్టికార్యంబుల కనఁగు నీయాత్మలో, వ్యసనము చెందుట యనుచితంబు

తే. వాస్తవముగఁ దలంచినఁ బాన్లు లెల్ల, నీవు కన్నపుత్రులు గారె భూవరేణ్య
కాన వీరినిఁ బాలించి కౌరవేంద్ర, వీరివలన శుశ్రూషలు గోరుమయ్య. 207

సీ. ధర్మనందనునందు దయఁగల వాఁడవై, చేయ నౌకార్యముల్ చేయుటకును
నతని నియోగించు మయ్య ధర్మజనకు, నీయందు నొత్తయో నెయ్య ముండఁ
గాంతేయుఁ డీతఁడు కలుచుభావుఁడు కాదు, వాత్సల్యమునఁ జూడవలయు నితని
నీదుకుమారులు నీతివిహీనులు, నిజధర్మ మెఱుంగనిచమతులు

తే. వాసిమృగములెక్కి వారి కొఱకుఁ, జుతఁ బొందకు మయ్య నీదిత్రమందుఁ
దండిఁ బోలెఁ బొండవులను దయఁజెలంగఁ, బోవుచుచుడుమునతముచుభూవరేణ్య.

వ. అని దేవప్రతుండు దేవకీనందనుని గాంచి యి ట్లనియె. 209

సీ. దేవదేవాత్మకా దేవకీనందనా, శంఖచక్రగదాదిసాధనుఁడవు
వాసుదేవుండవువరదుఁడవును సర్వలోకేశ్వరుండవు శ్రీకరుఁడవు

పరమపురుష నీకుఁ బ్రణమిల్లు చుంటిని, నన్నుఁ గరుణఁ జూడు నభినవాభ
దేవోత్తమా కృష్ణ నీవు నాబలమవునీకు నే భక్తుండ నిన్నుఁ గొలుతు

తే. నేనుదారసుతాదులు లేనివాఁడ, నిన్ను రక్షకుఁగాఁ గోరి యున్నవాఁడఁ
బరమపదమునకును బోవ నరసిజాత్, నాకు ననుమతి నీ గదే లోకవినుత.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 211

తే. దేవ పాండునందనులకు నీవు ధరణి, రక్షకుండవై యుండుమీ యేక్షణమున
నీవె తండ్రివి వారికి దేవదేవ, యనుఁడు నాపగేయున కిటు లనియె శౌరి. 212

తే. శంతనునియందునను నీకుఁ జాల భక్తి, కాన మృత్యువు నీయాజ్ఞలోన నుండె
నీకు నే నాజ్ఞ నిచ్చితి నీవు పోయి, వసువులందునఁ గలియుము పరమపురుష. 213

వ. అంత నాశంతనపుత్రుండు ధృతరాష్ట్రాదులఁ గొంగిలించుకొని విప్రులకు ధర్మము
లొనర్చి ధర్మజ నభినందించి శౌరికిఁ బ్రణామమర్పించి యాభాగీరథీనందనుండు
సమాహితచిత్తుండై యూర్ధ్వగతిఁ గైకొనియె బ్రాణంబాత్మశిరమును భేదించుకొని
యాకపంబున కెగసె సురలు విరులసోపలు గురియ దేవమందుభులు మొఱసె నంతఁ

బాండవులు భీష్మునకు నగ్నిసంస్కారాదివివిధకర్మము లొనర్చి భాగీరథి కేగి వా
రెల్లరు భీష్మునకుఁ దిలోదకదానము లొనర్చి రంతఁ బుత్రశోకాతుర యైన
గంగాదేవిని శ్రీకృష్ణవ్యాసాదు లూరడించుటయు ధర్మసందమండు సర్వభారతులతోఁ
గృష్ణసహితుడై కరిపుని కేగి భూమంకలాఖండలునిం బోలెఁ గౌరవరాజ్యలక్ష్మీనిఁ
బరిపాలించుచుండె నని చెప్పిన నవ్వలివృత్తాంతము చెప్ప మని జనమేజయుండు
వైశంపాయను నడుగుటయు.

214

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. తప్పల నన్నిటి నివ్విడిచి తాలిమితోడ మహానుభావ యిం
దొప్పల స్వీకరింపఁ గదె యోపరమేశ్వర భక్తితోడ నేఁ
జెప్పితి నీపదాబ్జములఁ జేర్చితి నన్య మెఱుంగఁ జాల నా
కెప్పుడు నీదయామృతము నీయఁ గదయ్య హిమాయశుశేఖరా.

215

గ ద్య ము.

ఇది కవిరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి పులికయును,
కల్లూరి వేంకటసుబ్బారాయఁడుగారి పత్నియును,
రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాదిగ్రంథకర్త్రీయును, అగు
విశాలాక్షమ్మచే రచియింపఁ బడిన
భారతకథామృతంబునందు
నానుశాసనికపర్వము
శ్రీ పరమేశ్వరార్చనము.
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రస్తు, భారత కథామృతము.

అ శ్వ మే ధ ప ర్వ ము .

- క. శ్రీకమలజాదినన్నత, లోకాతీతప్రభావ లోకాధ్యక్షా
నీకు సమర్పించితి నే, నీకావ్యము స్వీకరింపు మిందు విభూషా. 1
- వ. జనమేజయమహీపాలునకు వైశంపాయుడు డవ్వలివృత్తాంత మిట్లు చెప్పె దొడం
నె నట్లు గంగాతీరమ్మునఁ బాండవేయులు బాంధవుల కుడకదానము లొనర్చి యె
ల్లరు కరిపురి కేతెంచి రంత సర్వప్రజారంజకముగా నజాతశత్రుుడు రాజ్యమును
బరిపాలించుచు నొజదినంబున సమరనిహతు లగుజ్ఞాతులకై విచారించుచుండ ధృత
రాష్ట్రుం డాపాండవాగ్రజుఁ బాదివి పట్టుకొని యి ట్లనియె. 2
- న్యాయాదులు ధర్మరాజు నాశ్వాసించుట.—
- నీ. సర్వరాజ్యంబును క్షత్రధర్మంబునఁ, నైకొనినాడవు కాదె తనయ
న్యాయమార్గంబున నలరారునీ వేల, వ్యసనము గాంతువు పార్థివేంద్ర
దుఃఖము విడనాడి దొరవైననీ వికఁ, దమ్ములతోఁ గూడి ధర్మరాజు
పుడమి రాజ్యంబును భోగముల్పొందుము, చింతింపఁగా రాదు సుతయేని
- తే. నావలనగాదె యి ట్లయ్యె మేదినిశ, విచరనంజయహితముల వినకపోతి
దుష్టుఁ డగుసుయోధనునుడుల్ తొడరి వింటి; పుత్రమోహసాగరమునమునిగిపోతి.
- వ. నావలననే జ్ఞాతివధు బయ్యె నని పల్కినఁ బూడరీకాక్షుుడు పాండవాగ్రజున
కి ట్లనియె. 4
- క. కురుకులనాయక రణమున, మరణంబును గాంచినట్టి మాన్యుల కొఱకై
పరితాప మొంద నేలా, పరమగతికిఁ జనిరి వారు భారత వింశే. 5
- చ. దురమునఁ బోవువారి కయి దుఃఖముఁ బొందకు నీకు నవ్వరా
కరసుతుఁ డాపగేయుఁడును జాలఁగ జెప్పిరి ధర్మసూక్ష్మముల్
ధరణినిఁ బోచుచుండు మతిధర్మయుతంబున నెల్ల వేళలఁ
నరులను బిడ్డ లట్లు నరనాయక చూడుము పాండవాగ్రజా. 6
- ఎ. పశుదేవనందనునివాక్యము లాలకించి కుంతీసందనాగ్రజుడు సత్యవతీనందనున
కి ట్లనియె. 7
- ఆ. కర్ణుఁ జంపినాడ గాంగేయుఁ జూపి నా, నఘముఁ బాసి పోవ యతివరేణ్య
శానవుడు కేగి కడుగొచ్చుతోడను, దన మొరర్తు నాజ్ఞ నిపు డొనఁగుడు. 8

చ. అనవుడు బౌద్రాయణమహాముని ధర్మజుఁ గాంచి యిట్లనుకొ
జనవర నీకు ధర్మములు నర్వ విధంబుల మేము చెప్పినన్
వినక యిటాడ నేటికి వివేకవిహీనుని బోలె దేనికొ
మనుజుఁడు కర్త కాఁడనియు మానుడులందున నాలకింపవే.

9

సీ. ఈశ్వరానుజ్ఞమై నెనఁగుశుభాశుభ, ములు పాపమున శంకఁ గలిగె నేని
యాగంబు లొనరించి యది పాపి కొనరాదె, యశ్వమేథ మొనర్పనఘము లెల్ల
నాశముఁ బొందెడు నరనాయకా నీవు, భరతాదులను బోలె నిరత మొందు
దానధర్మ మొనర్చి తనరారు మనునెడ, వ్యాసున కిట్లనె యమసుతుండు

తే. అశ్వమేథయాగంబున నఖిలయైన, పాపములు పోవునంబును పంశితులును
నీదువాక్యానుసారము నిశ్చయముగ, నశ్వమేథయాగ మొనర్తు విశ్వవిరుత. 10

వ. అనిన ధర్మనందనునివచనముల కెల్లరు సంతసించి రంత వేదవ్యాసుఁడు మరుత్తుని
చరిత్రము యుద్ధిష్ఠిరున కెఱిగించి మరుత్తుఁడు సంవర్తుని దనయజ్ఞమున కుడద్రో
ప్తగా నియమించుట సంవర్తుఁడు మరుత్తునియజ్ఞమున కుపద్రప్తయగుట యగ్ని దేవు
డింద్రనందేశంబును మరుత్తునకుఁ జెప్పటమరుత్తునియజ్ఞము హవిర్భాగములకై దేవ
త లేతెంచుటయుం దెలిపె నంత శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మజునకు మనస్తాపాపశమనము చే
యుటయు వ్యాసనారదాదులు ధర్మజుని వీడ్కొని నివాసస్థానముల కేగి రంతట శ్రీకృ
ష్ణుం డర్జునునకుఁ దత్వజ్ఞానస్థిరీకరణము చేయుటయు శ్లేష్మాదిరోగవికారములని
రూపించుట తత్వజ్ఞానవిశేషప్రసర్యనము నంతర్యాగప్రకార నిరూపణమును నింద్ర
యమనః పరస్పరసంవాదంబును జీవాత్మస్వరూపనిరూపణప్రకారమును జనకు
నకు బ్రాహ్మణవేషధరుం డైనయమునితోనైనసంవాదంబును గురుశిష్యసంవాదం
బును మనోబుద్ధ్యహంకారాదితత్వప్రకారమును నవ్యక్తనామనిరూపణము సత్యం
బవశ్యానుష్ఠేయం బని యెఱింగించి శ్రీకృష్ణుం డర్జునున కిట్లనియె.

11

—(కృష్ణుఁడుద్వారక కేగుట)—

క. జనకుం డగువసుదేవుని, గనుఁగొనఁ గాఁ జిత్తమందుఁ గల్గెన్ గానన్
జనియెద ద్వారావతి కే, ననుటయు నింద్రాత్మజుండు హరి కిట్లనియె.

12

సీ. కమలేశ నీయభిగమనేచ్చ దీర్చంగ, నే నెంతవాడను నీరజాక్ష
ధర్మపుత్రునకు వృత్తాంతము చెలిపిన, నతఁడు ని న్భంపెడు నబ్జనాభ
కౌరవపైన్యాభిఁ గడచినారము మేము, నీదయామృతమున యాదవేంద్ర
గురుభీష్మకర్ణులఁ గూల్చియుంటిమి మేము, నీసహాయంబున భానురాంగ

- తే. శత్రువీరవరుల నీవు సంహరించి, జయము మా కిచ్చినాడవు శ్యామలాంగ
 నీదయావిశేషంబున నిశ్చయముగ, రాజ్యపూజితుఁ డగు ధర్మరాజు నిజము. 13
- సీ. మాధవా నీదగుమహిమ వర్ణింపఁగ, బ్రహ్మాదులకుఁ గూడవశము గాదు
 యజ్ఞాదు లెల్ల సీయమౌరూపం బని, విజ్ఞాను లందురు విశ్వనాథ
 వాయువు నీదగుశ్వాస మటండ్రు నీ, క్రోధము మృత్యువు శ్రీధరుండ
 నీప్రసాదము లక్ష్మీ నీవలనం బ్రీతిఁ, జెలఁగ సౌఖ్యంబులు గలుఁగుచుండు
- తే. సర్వకాలచూలకు నీవు సర్వభూత, ములకు నాధారభూతుఁడౌ పుడమిలోనఁ
 గొళికుండు నారదుండు పరాశరుండు, నీప్రభావము చెప్పఁగా నేను వింటి. 14
- వ. సర్వలోకాత్ముండ వగునీవు నాకు బ్రహ్మవిద్య నుపదేశించితి వనిన దేవకీనందనుం
 డభినందించె నయ్యవనరంబున హిప్పీ కేశగుడాకేశులు ధర్మజులాలి కేగి మ్రొక్కి-
 రంత సర్వనుం డన్న కి ట్లనియె. 15
- ఉ. కౌరవనాయకా వినుము కంజదళాక్షుండు చాలకాల మై
 ద్వారవతీపురంబుఁ దనదారలఁ బుత్రుల బంధుమిత్రులఁ
 బౌరులఁ బౌసఁ గావునను వారలఁ జూడఁగ గోరె నీతఁ డీ
 శౌరికి ద్వారకాపురికిఁ జయ్యనఁ బోవ ననుజ్ఞ నీయవే. 16
- సీ. బంధుజనంబులఁ బౌసి యీకృష్ణుండు, మనతోడ మండెను మాన్యచరిత
 జననీజనకులును సతులును బుత్రులు, నెదురు చూచుచునుండు రితనిరాక
 వారిఁ జూడ నితండు కోరుచున్నాఁడు, నీ వానతిచ్చిన వృషపరేణ్య
 ద్వారకాపురి కేగి తద్బంధువులఁ గాంచి, యశ్వమేధము వేళ కరుఁగుదెంచు
- తే. ననుచు నర్జును డనఁ గౌతుకాబ్ధి మునిగి, కమలనాభుని గన్గొని యమసుతుండు
 ఫాలనమునఁ గేలు మోడ్చుచు భక్తితోడ, బలికెఁబరమాదరముననాలలితమూర్తి.
- సీ. దేవయౌ యదువంశ దీప నీకతమున, మాకు రాజ్యముఁ గల్గె లోకనాథ
 బెడిదంపుటిమమలఁ కడచి వచ్చితి మయ్య, నీదయాశ్వుతమున యాదవేంద్ర
 సకలజగంబులు సర్వేశ నీయందు, వర్తించుచుండు నోవనజనాభ
 వాగీశ్వరున కైన వశముగా దోకృష్ణ, నిన్ను వర్ణింపఁగ నీరజాక్ష
- తే. నిన్ను బాసియుండుటకు నోసన్నుతాంగ, సమ్మతింపక యుండె నాస్వాంత మిపుడు
 నైన నీప్రియాణం బాపు టనుచితంబు, ద్వారకకుఁ బోయి రావయ్య దైత్యదమన.
- ఉత్సాహము. ద్వారకాపురమున కేగి తల్లి దండ్రీ మిత్రులఁ
 దార సుతులబంధవులను దర్శనం బొనర్చి యౌ
 సారసాక్ష పౌరజనుల సమ్మతింపఁ జేసి యే

చేర రమ్మ వేగ మిటకు శ్రీరామామనోహరా.

19

తే. అశ్వమేధయాగ మొనర్తు నప్పటికిని, బంధుమిత్రులతోఁ గూడి ప్రభవమున
నరుఁగుఁడెంచుమీచిటికిఁబరమపురుష, యనుచున చ్యుతునకు మొక్కిల్లజనవరుండు.

ప. పెద్దలకు వందనములు పిన్నలకు దీపలనలను చెప్పు మనునజాతశత్రు నభినదించి
శ్రీకృష్ణుండు పాండవానుమతుండై కుంతిద్రావమలయాజ్ఞ సుభద్రా దోహ్దాని సా
త్యకినమేతుండై ద్వారకాభిముఖుండై చని మార్గమందు నుదంకాశ్రమము చేరె న
య్యోడ నుందంకుం డామాధవున కి ట్లనియె.

21

చ. భరతులపాలి కేగితివి భండనమందున నెల్లవారినిన్

గరుకులపంశశేఖరులఁ గూల్చితి వక్కట యెల్లవారిపైఁ

గరుణను జూపఁగా వలదె కౌరవనాశము గోర వచ్చునే

పరమదురాత్ముఁ డీ వనుచుఁ బల్కెను నిష్ఠురవాక్యమల్ గడున్.

22

ప. కృష్ణా! పక్షపాత సహితుండవై కదా భార్తరాష్ట్రులం గూర్చి పాండవులకు రాజ్యమి
ప్పించితి వనుతాపసున కాపురుషోక్తముఁ డి ట్లనియె.

23

తే. తపసిరాయ సంధికి నేను దగువిధముల, నలిపి యుంటిఁ బ్రయత్నము శాంతనవుఁడు
మొదలు గాఁగలకురుకులముఖ్యు లెల్ల, హితము చెప్పిన వినరువా రెంతకేని.

24

క. కౌరవులు పాండవులతో, ఘోరరణము సల్పి కానె కూలిరి వారల్

చేరిరి యుత్తమగతి కె, వ్వారలు దైవవిధిఁ గడచువారు మహాత్మా.

25

ప. అని పలికినఁ గోపపరీతుండై తాపసుఁడు గోపాలున కి ట్లనియె.

26

తే. చాలుఁ జాలు నీగుణములు చాలఁ దెలిసె, గౌరవులనాశమున కీవె కారణుడవు
నీకు శాపం బొసంగెద నిశ్చయముగ, ననినఁ దాపసేంద్రున కిటు లనియె శౌరి.

27

సీ. ధర్మవంతులఁ బ్రోచి ధర్మహీనులఁ గూల్చి, జగమెల్ల నడపెడుస్వామి నగుదు

నాదుసామర్థ్యము నాపరాక్రమమున, గనుఁగొన లే వైతి మునివరేణ్య

బ్రహ్మవిష్ణాదులై బహునామములతోడ, నేను జగంబున నెనఁగుచుండు

దుష్టాత్ము లైనట్టిదుర్వోధనాదులఁ, బాండవేయులను గల్పంగ నెంచి

తే. నాదుశక్తి ధారను బోసి నాడనేను, బాదరాయణాదులు తపోవశమువలన

నాచరిత్ర మెఱింగి యన్నా రటంచు, బలికెఁ బరమేశ్వరుండు డడ్డు వానితోడ.

28

ప. అని పలికి తనవిశ్వరూపము చూపిన నుదంకుం డాశ్చర్యమానసుండై శ్రీకృష్ణు న
నేకవిధముల నన్ను తించి తన్నుఁ బోవు మని వేడిన దామోదరుండు ప్రసన్నుఁ
డై సాత్యకిసుభద్రాదులతో ద్వారకాపురి కేగె నంత.

29

తే. ధర్మజుం డశ్వమేధముఁ బా నొనర్ప, సత్ప్రయత్నము లన్నియు నలిపి యుండ

వినియుఁ గృష్ణుఁ డయ్యాదవవీరవరులతోడఁ గరిపురి కేఠెంచె వేడు కలర.

30

ప. ఆనమయమున.

31

తే. ఆంబికేయపాండుతనూజ లఖలజనులు, గుంతి గాంధారి ద్రౌపది కాంత లెల్లఁ
జక్కధరురాక కెంతయు సంతసిలిరి, విడువలేర్పరై వారికి విడుగుఁ డంత. 32

— పరీక్షిజ్ఞనము. —

ఆ. ఆనమయములోన నభిమన్యుఁడైన యా, విరటరాజపుత్రి వినుతసాధ్వీ
విగతజీవుఁ డైన మగధిశువుం గాంచె, బాండవులు విచార భావు లైరి. 33

క. కుంతిసుభద్రయు ద్రౌపది, యెంతయు మనములు గలంగ నేడ్చుచునుండఁ
అంతఃపురం బ దంతయు, నెంతో చీకాకుఁ బొందె నెనకం బేక్ష. 34

వ. ఆనమయంబున సాత్యకీసమేతుండై పాంచజన్యధరుం డేతెంచి మిక్కిలి విచారింఁచె
గుంతిసుభద్రలు కృష్ణున కిట్లనిరి. 35

సీ. దేవ జగన్నాథ నీవె మా కిల దిక్కు, యభిమన్యునకుఁ గల్గినట్టినుతుఁడు
వంశాకురం బని వంశరక్షకుఁ డని, నమ్మి యున్నారము నలిననాథ
విగతజీవుం డయి వెనఁ బాలుఁడు జనించె, కాపు మియ్యెడ వీని గమలనాథ
ద్రోణి బ్రహ్మశిరోశ్రుతశ్రవ్యోగంబున, దుర్దశ యిట్లయ్యెఁ దోయజాత.

తే. ఉత్తరాగర్భసంభూతు నుజ్వలాంగు, బాలు రక్షింతు ననుచు గోపాలదేవ
ప్రీతిన నల్పితి ద్రోణితో వాసుదేవ, ప్రీతినఁ దీర్చుకాలం బిది వచ్చె నయ్య. 36

తే. మమ్ము గృహతోడఁ జూడుము మధువిनाశ, గర్భవేదనాభరమునఁ గాల్చుచున్న
విరటరాజనందనయందు విశ్వనాథ, ప్రేమఁ జూపు మటంచును వేడుటయును. 37

వ. అప్పు డప్పరమేశ్వరుండు వారి నెల్లర నూటఁబించి యశ్వత్థామబ్రహ్మశిరోశ్రు ముప
సంపాదించి యాయర్భకుఁ బెన్నుపై నుంచి యిట్లనియె. 38

సీ. వైరులయం దైనవమధాతలంబున, నన్యతము నే నాడ నైతి నేని
సంగ్రామమందున శత్రువర్గమునకు, భయ మొంది పాటని పాడ నేని
ధరణీసురులకును నిరతము భక్తితో, జెలఁగి శుశూప్సులు చేతు నేని
సత్యప్రీతంబు నానత్యవ్రతం బేని, యర్జునుపైఁ బ్రేమ నలరు నేని

తే. పాండురాజతనూజులపాత్రుఁ డైన, యుత్తరాగర్భసంభూతుఁ డుజ్వలాంగు
డీతఁ డభిమన్యునందనుఁ డీక్షణమున, లబ్ధజీవితఁ డగుఁగాక లలితగతుల. 39

క. అని పల్కెను వనజాక్షుఁడు, జనియించిన బాలుఁ డంత సత్వరగతిమై
కమలను విచ్చుచు నెల్లెడఁ గనుగొనుచుండె బరమేశ్వరకరుణార్పితఁడై, 40

వ. అట్లు నజీవుం డైన బాలుం గాంచి కుంతిసుభద్రద్రౌపదు లత్యంతానంద మొంది
రయ్యవసరమ్మున. 41

ఉ. ఉత్తర యంతనల్లన మహోత్సుకతం జని చిన్ని బాలుఁ దా

నెత్తుక వచ్చి శ్రీహరికి నొత్తము భక్తి నమస్కరించె దా
నత్తటి బాండవేయులు మహాత్ములు నొత్తన మొంది రెల్ల రా
జోత్తము లక్కుమారునకు నొప్పగ నిచ్చిరి పెక్కు కానుకల్.

42

వ. కృష్ణాదు లాయభిమన్యునాత్మజునకు కానుక లొసంగి పరీక్షిత్తును నామకరణం బా
సర్పి రంత.

43

(అశ్వమేధయాగము.)

సీ. హిమవన్నగము కేగి విమలాత్ము లగుఁ బాండు, తనయులే తెంచిరి ధనముతోడ
నభిమన్యు నందనుఁ డగుఁపరీక్షిత్తుని, రక్షించి నట్టియారక్షకునకుఁ
బాండుతనూజులు పరిచర్యఁ జేసిరి, కొనియాడి రెల్ల రావినుతయశుని
నొత్త వ్యాసమహర్షి యరుదేర వా రెల్ల, భక్తితో మ్రొక్కి రావ్యాసునకును

తే. అత్తపసి వారలం గాంచి యశ్వమేధ, యాగమునకుఁ బ్రయత్నింపుఁడనివచింప
ధర్మజుఁడు నంతసంబున దైత్యదమనుఁ, డైనవాసుదేవుతోడ ననియె నిట్లు.

44

సీ. అశ్వమేధ మొనర్తు ననఘ యీభారము, నీవు వహింపు మాదేవదేవ
తల్లివి మా కిలఁ దండ్రివి గురుఁడవు, నాపుండ వీ నగు దబ్బనాభ
సర్వజగములకు సర్వభూతములకు, నాధార మీ వన మాధవుండు
ప్రత్యుత్తరంబు గాఁ బార్థున కిట్లనె ధర్మజ యీతపోధనుఁడు పల్కు

తే. నట్లు లశ్వమేధ మొనర్చి యనఘుఁ డగుము నన్న దీనియం దెదిచేయుమన్నఁగాని
తప్పకుండ నేఁ జేయుదు ధానుశీశ సందియం బంద కింతయు స్వాంతమందు.

45

క. ఈయాగంబునకును నేఁ జేయఁదగుఁబ్రయత్నములను శీఘ్రము గా నేఁ
జేయుదు ననుచు వచించుడు, నాయెడ వ్యాసుడు పల్కె నవనీశునితో.

46

మ. అనఘా ధర్మతనూజయాగమునకై యావత్ప్రయత్నంబులన్
దనరం జేయుము యత్తమాశ్వ మిపు డోధాత్రిశ వేదోక్త మొ
ప్పును దాని నిడువంగ నొ నదియు విశ్వం బెల్ల రాష్ట్రంబులన్
జని నీకీర్తిని వృద్ధిఁ జేయును గదే చంద్రాన్వయాధీశ్వరా.

47

వ. ఆయశ్వసంరక్షణార్థ మొకపీఠాగ్రేనరుండు దాఁ, వెన్నంటి పోవలయు ననుటయు.

48

సీ. ధర్మజుఁ డంతటఁ దనదు సేవకులచే, సర్వకళ్యాణలక్షణములు గల
వారువంబును దెచ్చి వ్యాసునిమూడుంచి, దీనివెంటకు జనుధీరుఁ డెవఁడో
వివరింపుఁ డనునెడ విజయుఁ డీయజ్ఞాశ్వ, రక్షణార్థము పోవురాజరాజ
వాయుజనకులులు వారు రాష్ట్రంబును, రక్షించుచుడుగు బ్రౌఢిమీఱ

తే. కడఁగి నహదేవుఁడు కుటుంబ కార్యములను, జూచుచుండెడు గావుత సొంపుమిగుల

- ననిన ధర్మజుఁ డెంతయు హర్ష మంది, యర్జునుఁగాంచి యిట్లనె నతనితోడ. 49
- తే. అనుజ! వ్యాసప్రబోధితుఁ డైన నేను, వాయువము వెంట నిను బంపువాడ నైతి
దీనిరక్షించు భారము యూని నీవు, దీనివెంటను బోవుము దేజ మలర. 50
- తే. రాజులందఱితో ధర్మరా జొనర్చు, యాగమును జూడ రండను మనుజు నీవు
అనుచు నర్జునునకుఁ బల్కి యమచతుండు, హర్షసంభూతమనమున నలరుమీతె.
వ, భీమనకులసహదేవులకు వారివారిఁగనుల నియోగించి యజాతశత్రుఁడుయజ్ఞదీక్షితుఁ
డయ్యె నయ్యెడ. 52
- సీ. అగ్రజానుమతినయ్యశ్వముతో నేగ, ననుమతిఁ బొందె సయ్యర్జునుండు
కాంచనభూషణాల్ గడువేడ్క ధరియించి, గాఢపాణముల్ గరము దాల్చి
యదరముపై నెక్కి యజ్ఞాశ్వమును గావ, నుత్తరాభిముఖుడై యొనర నరిఁగె
సంతఁ ద్రిగర్త దేశాధీశు లెల్ల రా, యశ్వముఁ బట్టఁగ నరుగుఁదేర
- తే. సతఁడు వారలఁ గన్గొని యనియె నిట్లు, రాజనందనులార నిరంతరమును
ధర్మకార్యము లొనరించు ధర్మరాజు, చేయు యజ్ఞవిఘ్నంబును జేయఁ దగదు. 53
- తే. సకలరాజవరేణ్యులు సన్నతించి, శ్రీముఖిపరరాజుతాఁ జేయఁబోవు
యాగమునువిఘ్న మొనరించుటచుచితంబు, పాపమగుఁగానవినుఁడునావాక్యములను.
- ఆ. దీని కడ్డు రాక మానవేశ్వరులార, మమ్ముఁ గృపను జూచి మమతతోడ
నధ్వరంబుఁ జూడ నరుదేర వలయును, ధర్మపుత్రునాజ్ఞఁ దప్పకుండ. 55
- శా. వా రామాట నిరాకరించియును భీభత్సున్ వడిన్ మార్కొనన్.
ఘోరాజం బొనరించి వారిఁ గెలిచెన్ గుంతీసుతుం డయ్యెడన్
వా రాపార్థుని గోరి రంత శరఃఖన్ వారిఁ గటాక్షించి యా
రారాజానుజుఁ డంత వారువముతోఁ బ్రాగ్జ్యోతిషం బేగినన్. 56
- తే. తత్పురీశ్వరుఁ డగువజ్ర దత్తుఁ డంత, నశ్వమును బట్టఁ గోర్కితో నరుఁగుదెంచె
బార్థుఁ గన్గొని యంతట వజ్రదత్తుఁ, డపుడు బవరం బొనర్చె మహాధికముగ. 57
- వ. అర్జునుండు వజ్రదత్తు నోడించి పరాభవించి యిట్లనియె. 58
- సీ. శమనతనూజుండు సవనదీక్షితుఁ డయి, యశ్వము వెంట న న్ననుపునపుడు
దీనిఁ బట్టఁగ నెంచుమానవనాథుల, వధియింప వల దని పలికె గానఁ
గరుణించి నాడ నక్కారణమున నిన్ను, నీవు బంధులఁ గూడి నృపవరేణ్య
యజ్ఞము వీక్షింప నరుఁగుదె మ్మని పల్కి, సింధుదేశంబును జేరె సంత
- తే. సింధుదేశాధినాథులు సైంధవునకుఁ, బుత్రపౌత్రులే కావున మున్ను వైర
కారణంబును విడువక క్షిప్తోడ, సమరమును జేయ వచ్చిరి శౌర్య మలర. 59

వ. అశ్వము కష్ట వచ్చితసింధు దేశాధీశు నర్జును షోడించి సైంధవనందను నుజు
మాడుటయు దుర్యోధనానుజ యగుదున్నల పొతుగ్గి గొనివచ్చి వీని గావు మని
ధవంజయు శరణంబుఁ గోరె నర్జునుం డతని విడిచి మణిపూరున కేగె నంత. 60

సీ. అష్టరంబునకును నధినాథుఁ డైనట్టి, బభ్రువాహనుఁడు తాఁ బాఠుఁ గాంచి
తనజనకుం డని మనమున మోసిచి, విజయున కెదురేగె విషయమునను
మొక్కినఁ గవ్వడి యక్కుమారు గని, యావరింపక నిటు లనె నతనికి
యజ్ఞశ్వ మెను రైవ నయ్యది పట్టుట, శ్రుతియధర్మము జగతిలోన

తే. నిట్లు విషయముతోఁ బల్క నేల నీకు, రాజలక్షణ మిది కాదు రణవిహీన
పోవు మిట నుండి వేవేగఁ బోవు మనఁగ, దీనుడై పోవుచుండ నాసూనుఁ డంత.

వ. అష్టదు ము న్నర్జునుని వరించినయులూపి యచురాగాంగన యట కరుదెంచి బభ్రు
వాహనునితో ని ట్లనియె. 62

తే. నేను నీతల్లి నగుదును నీహితంబుఁ, గోరి యిట వచ్చి యుంటిని గొడుకుకుట్టి
తండ్రి యనుమతిఁ గాఁగ నాతనిని నీవు; దాఁకు మతి కౌర్య మేపార ధారుణీశ. 63

తే. బభ్రువాహనుఁ డంతటఁ బాఠుతోడఁ, బోరఁ దొడఁగెదా నెంతయో పారుషమున
వానిబాణమున మహేంద్రమానుఁ డంత, విగతజీవుఁ డై పడియెను బృథ్వీమీఁద.

వ. అంతఁ జిత్రాంగద ప్రార్థించిన నులూపి సంజీవమణిచే నర్జునుని బ్రతికించె నులూపి
యర్జునునితో వసువులకోపప్రసాదాదు లెఱిగించె నంతఁ గాంతేయుండు బభ్రువా
హనుని నకుటుంబపరివారముగా యజ్ఞమున కాహ్వానించి జరాసంధపాత్రుఁ డగు
మేఘసంధితో సమరం బొనర్చె నంత. 65

సీ. గాఢారవతులతోఁ గయ్యము నొనరించి, వారల నోడించి వంగ ద్రవిడ
కేరళ కర్ణాట భూరమణుల శెల్చి, వారి నెల్లరఁ దనవశ మొనర్చి
ద్వారకానగరము దరి కేగి యదుకుమారుల వల్ల మన్నన లలరఁ గాంచి
తనదునేమంబును ధర్మరాజుకుఁ దెల్పు, చారులఁ బూపించె నవ్యసాచి

తే. యమతనూభవుఁ డయ్యెడ యజనదీక్షఁ, దాల్చి యజ్ఞమునకు వచ్చుధరణిపులకుఁ
దగినవిడుదుల నేర్పర్చి తాను వారి, నధికగౌరవ మేపార నాదరించె. 66

వ. అంత హస్తినాపురమున. 67

సీ. గౌరవార్థంబుగఁ బారు లెల్లరుఁ గూడి, ప్రతిగేహమందున రమ్యముగను
వివిధ శృంగారముల్ వేడుకఁ జేసిరి, మంగళవాద్యముల్ మఱియు మోగె
నెచ్చటఁ జూచిన నచ్చట ధర్మజు, గుణములు వినుతింతు మనుజు లెల్ల
నేవంకఁ జూచిన నావంకఁ బాదుల, ధర్మకార్యంబులే తలఁచుచుండు

తే. ధర్మజునిరాజ్య మాచంద్రితారకముగఁ, బరిభవిల్లివలయు నని కరుణతోడఁ
బరమమునులు దీవిచెడువార లైరి, నాకమును జూలె నాహస్తి నాపురంబు. 68

వ. మఱియు సంగీతగానమువలనను పండితాగధజనస్తోత్రములవలనను రమారమణచ
రణారవిదనేవకులతోడను యాగమును జూడ వచ్చినభూపాలురతోడను సర్వజన
ములతో హస్తి నాపురము మిక్కిలిపొకాకించె నంత నర్జునుండు ద్వారకనుండి పం
పించినచారుం డేతెంచి యజాతవైరి కిట్లనియె. 69

సీ. అనఘ నీయాజ్ఞమై యజ్ఞాశ్వముచు గావ, నే నేగి యుటిని నృపవరేంద్ర
పార్థివేంద్రులు మనవశ మయి రెల్లకు, నశ్వమేధము చూడ నవనిపతులు
కోరికతోడను గూడి వచ్చుచునుండి, నరరాధ యందున నానుతుండు
మణిపూరనాధుండు గుణసాగరుం డగు, బభ్రువాహనుండును వచ్చుచుండె

తే. నిన్నుఁ దర్కింపఁ గోర్కితోఁ గన్న సుతుండు, వచ్చు ననుచురాపార్థునివచనములుగఁ
చెలిసి నంత ధర్మసుతుండు చెలువు మీఱు, స్వాతంత్ర్యమునున నెంతయో సంతసించి.

వ. కృష్ణుఁ కాశుభవార్తఁ చెలిసి యాహులకు ముగివిశేషముఁ గావ్క లాసం
గ నంత. 71

సీ. ఆమరుచటిదిన మమరేంద్రసూరుండు, సనరాశ్వరాజము సహితుఁ డగుచు
వచ్చుచున్నాఁ డరువార్తను నానించి, ధర్మజకృష్ణసాక్షకులు మఱియు
మారుతాత్మజుండు మాదేయులును వార, లాంబికేయాదులు సతులితముగ
నర్జును నెచుకుకో నరిగి వారాతని, గొంగిలు జేప్పిరి కౌతుకమున

తే. అర్జునుండు రాజభానికి ననుగుడెంచి, కుంతిగాంధారులకు మొక్కిల్కఁ గోర్కితోడ
వారివలన దీవన లొందె వార లెల్ల, నవ్యసాదిని గన్గొని సంతసిలిరి. 72

వ. బభ్రువాహనుండు కుటుంబసమేతుడై యరుడెంచె నంతట యాగదినము సమీపిం
చుటయు. 73

తే. వివిధమంగళతూర్యముల్ వెలయుచుండ, భూసురాశీర్వచనములు పొడలుచుండ
నప్పరనలు నృత్య మొనర్చి యలరుచుండఁ, బుచ్చ వర్షముఁ గురియంగ భూవరుండు.

వ. పరమపవిత్ర మగునశ్వమేధయాగ మొనర్పఁ బ్రారంభించి యనేకదానధర్మము
లొనర్చె సుప్రయోగముగా నయ్యధ్వరము సాత్యవతేయండు నెఱవేర్చె ధర్మసం
దచుండు యజ్ఞమున కరుంగుడెంచినధరణీశ్వరుల నెల్లర సబహుమానముగాఁ పీ
ఢొలిపె నని వైశంపాయనుండు జనమేజయున కెఱిగించి సత్తుప్రస్థచరిత్రంబును
నకులంబు బ్రాహ్మణులకుఁ జెప్పటయు యముండు సత్తుప్రస్థునికడ కతిథియై వచ్చు
టయు సత్తుప్రస్థుండు సకుటుంబముగా బ్రాహ్మణాకమునకుఁ బోవుటయు నగస్త్య

మహాముని ద్వాదశ్యవాక్షికయజ్ఞప్రభాజమును జమదగ్ని మహాముని పితృదేవతలకా
పంబున నకులంజై పుట్టినకథను చెప్పిన ప్రశంపాయనుం గాంచి జనమేజయుఁ డవ్వ
లివృత్తాంత మడుఁగుటయు.

75

ఆ శ్వా సాం త ము.

చ. దురితము లెన్ని చేసితిన్ దోషపథంబున గురింగకుండ న
న్నరయుము ప్రేమతోడను మహాప్రభువా భరతామృతం బిదే
గరిమను నీ కొనంగితిని గైకొన వే దయతోడ మా కిలన్
బరమశుభంబు లీఁగదవె బాలకశాంకధరా మహేశ్వరా.

6

గ ద్య ము

ఇది కవిరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి పుత్రికయును,
కల్లూరి వేంకటసుబ్బారాయఁడుగారి పత్నియును,
రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాదిగ్రంథకర్త్రీయును, అగు
విశాలాక్షమ్మచే రచియింపఁ బడిన
భారతకథామృతంబునందుఁ

అశ్వమేధపర్వము

శ్రీ పరమేశ్వరార్చనమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రస్తు.

భారత కథామృతము.

ఆశ్చర్యమవాస పర్వము.

- క. శ్రీమన్మంగళమూర్తిని, గామాంతకుని నృపేశు శారీరభాగ్నా
బ్రేమాకారుని దైవల,లామునిఁ బూజితు నిను లలాటాక్ష శివా. 1
- వ. జనమేజయమహివల్లభునకు వైశంపాయనుం డిట్లు చెప్పఁ చొడంగె నశ్వమేధయాగ
మొనర్చి ధర్మనందనుండు తమ్ములతో ధృతరాష్ట్రగంధారులకు శుశూప్స లొన
ర్చుచుండె నంత. 2
- చ. తనయులు లేనియక్కొకత ధర్మతనూజుడు తీర్చి యాంబికే
యునకును సర్వకాలమును నొప్పగ నేవ లొనర్చునాతఁ డా
తనయులభక్తి కెంతయును దాలిమి సంతస మొంది యాత్మనం
దనులకు మావసంబునను దానువిచారము నొందకుండెడుకా. 3
- క. ధృతరాష్ట్రనాజ్ఞ నాధర్మతనయుఁ డతిపుణ్యకార్య రంజితుడై దా
నతతము ననేకదానము,లతులితముగఁ జేయుచుండె నానమయములోక. 4
- క. పురజనులు ధర్మనందనుఁడరిపాలనమందు సౌఖ్యవడి రధికముగా
వరఁపతి ధృతరాష్ట్రుం డీ,వరతనయులయందుఁ జాలవత్సలుఁ డయ్యెన్. 5
- ఆ. పాండుసుతు లొనర్చుచరిచర్యవలనను, బుత్రేదుఃఖ మెల్లఁ బోగ విడిచి
యధికతోషమునను నాంబికేయుండు గాంధారి తనరుచుండి తలఁప నంత. 6
- ఉ. ధర్మజరాజ్యపాలనము ధారుణి నెంతయుఁ గీర్తిహేతు వౌ
ధర్మవిచారుడుకా సుగుణ తత్పరుఁ డాశ్చితరక్షకుండు న
తక్కుర్న లొనర్చువాఁ డతఁడు దాతయు నేతయు బోకనాథుఁ డా
యర్థిలిపిత్నితోడ నలరారుచు నేలుచునండె రాజ్యముకా. 7
౮. ఆతఁ డశ్వమేధయాగ మొనర్చియు,దానధర్మములను దనరఁ జేసె
బ్రజలు సుఖముఁ గనిరి రాజ్యపాలనమున,విమలకీర్తిఁ గాంచె యమసుతుండు. 8
- అట్లు ప్రజానురంజితుడై యుధిష్ఠిరుండు సహోదరసమేతుడై సహధర్మచారిణి
యగుకృష్ణతో రాజ్యపాలన మొనర్చుచు వైచిత్రీవీర్యానుమతి ననేకదానధర్మము
లొనర్చి యాతనికిఁ బీఠికఁ గల్గించుచు గోదానభూదానవస్త్రరజతసువర్ణదానాదు
లొనర్చుచుఁ దనకుఁ జూడకు లొనర్చుచుండె గుంతీద్రౌపదీసుభద్ర లత్యంతభ
క్తితో ధృతరాష్ట్రగంధారులను నేవించుచుండు రివ్విధంబున బదునేనువత్సరంబు
లయ్యె నంత నాంబికేయుండు ధర్మనందను డసయొద్దకు రావించి యిట్లనియె. 9

- ఉ. కోరవపాండవేయులకుఁ గయ్యము గల్గెను దాని కంతకుఁ
గారణ మేన యయ్యెదను త్మోహతిఁ జేసితి నానుయోధనున్
గూర్చుని లోభమాననునిఁ గూళను గావున నిట్టి వెల్లఁ జే
కూ రెను భీష్ముఁ డచ్యుతుఁడు కుంభజముఖులు పల్కు-వాక్యముల్. 10
- తే. వినక పోయితి నే నవివేకి నగుట, నేను విన నైతి గాంధారిసీతు లెల్ల
విదురసంజయుల్ చెప్పిన వినక పోతిఁ, దశ్శుల మనుభవించితిఁ దనయులార. 11
- తే. వీరపురుషోచితంబుగా వార లెల్ల, మరణమును జెంది కాంచిరి పరమపదము
లొన దానికిఁ జింతింపఁ బోను గాని, నీదునాజ్ఞకు వేచితి నేను దనయ. 12
- ప. ఏ కార్యంబేని యొనర్చిన భూకాంతు నాజ్ఞపైఁ జేయుట శ్రేష్ఠము గావున నావాక్య
ము లాలకింపుము. 13
- ఆ. మాకులంబునను నమరమునఁ జచ్చుటో, యడవిఁ దప మొనర్చి హత మగుటయొ
యట్లు జరుగుచుండె నాచార మాటను, దప మొనర్పఁ బోదు విషవములకు. 14
- క. భూరమణా నేనును గాం, ధారియుఁ గానలకుఁ బోయి తపము సలిపి పె
పార సుగతిఁ గాంతుము మా, కోరిక నెఱవేర్చు మయ్య కుంతి తనయా. 15
- ప. అని తనమనోరథ మెఱింగించిన నరేంద్రునికు ధర్మజుఁ డిట్లనియె. 16
- సీ. అనఘ నీ వీరీతి వ్యసనముఁ బొందుచు, గాంతానమేతుడై కాన కేగ
నాకు రాజ్యం బేల నాకు భోగము లేల, నమ్మించి యిటు లేగ న్యాయ మగునె
తల్లియుఁ దండ్రీయు దైవము గురుఁడును, మాకు నీవే కద మాన్యచరిత
కాంతారమున కీవుఁ గదలి పోయినయెడఁ, గరిపురి నే నుండఁ గాను జాల
- తే. నేను సీతోడఁ జనుదెంతుఁ గానలకును, నన్ను వదలి పోయినయెడ నాకు .
దుర్యశం బది కల్గెడు నార్య సీవు, నన్ను విడనాడి పోవుట న్యాయ మగునె. 17
- క. రాజోత్తమ నీ విలకుఁ, రాజపు గాకుండ నేను రాజు నగుదు నా
రాజపు నిను నియమింపఁగ, రాజును నేఁ గాను నీవె రాజపు తండ్రీ. 18
- తే. ధార్తరాష్ట్రులదుష్కృతిఁ దలఁప నేను, దైవయోగమువలనను భూవరేణ్య
వారలకు మాకునుం గూడఁ బోరు కలిఁ గెదాన నింతలు పుట్టెను మానసీయ. 19
- క. కుంతిని గాంధారిని నే, స్వాంతంబున గౌరవించు సమముగ నోభూ
కాంత నను విడిచి మీరలు, కాంతారము కేగ నేల కరిపురనాథా. 20
- తే. సీవు గాంధారితోడను బోవుచేని, నీదు వెనువెంటఁ గానకు నేను వచ్చి
నీకు శుశ్రూష లొనరించి లోకవిహిత, పాపి కొనియెడఁ జిత్తతాపంబుఁ దండ్రి. 21
- ప. అని వినయంబున ధృతరాష్ట్రనిచరణసరోదుహమ్ములపైఁ బడి వ్రాలిన నతం

డయ్యజాతశత్రుని లేవ నెత్తి కొగిలించి మార్ధాఘ్నిఁ మొనర్చి యిట్లనియె. 22
 తే. పుత్ర మాకు శుశ్రూషలు మున్నునుండి, చేయు చుండిన వాడపు శ్రేయమలర
 నేను వృద్ధుండ నైతిని గాన నింక, విపుల తపమొకర్పఁగఁ బోదు విపినములకు. 23
 వ. అని ధృతరాష్ట్రుడు వన వానమునకుఁ బోవుదు ననుటయు ధర్మనందనుడు వారిం
 చుటయు నానమయాబునదివ్యదృష్టి గాంచి వేడవ్యాసుఁడగుదెంచి వారిచేఁ బూజ
 లొంది సుఖానీనుండై యుధిష్ఠిరు నవలోకించి యిట్లనియె. 24

సీ. ఆంబికేయుం డనున స్థానరింపుము, వృద్ధుఁ డీతఁడు సుతవిరహితుండు
 గాంధారికిని గూడఁ గానల కేగుట, సమ్మత మై యుండె జనవరేణ్య
 యీతనికులము సృష్ట్యతలేశ్వరు లెల్లఁ, బొందుసౌఖ్యము నితఁ డొంద వలయు
 నని చెప్పి వారల నాశీర్వాదించియూ, యాంబికేయునకును నాజ్ఞ నొసఁగి
 తే. వ్యాసుఁ డరిగె సంతటఁ దపోననమునకును, రాజ్యవిషయము లాధర్మరాజునకును
 దెలుప వైచిత్ర్యవీర్యుడు తలఁచి మదిని, బలికె సతని కిట్లు రహస్యతలమునందు.

సీ. విద్యానమేతుల వృద్ధభాసురులను, సంతృప్తిఁ జేయుము సంతతంబు
 వా రుపదేశించువాని నీతులను నీ, మనమందు నుండుము మానవేంద్ర
 పరరాజ్యమందలివార్తలఁ దెలియఁగఁ, బంపుము నమ్మినవారి నరసి
 పురరక్షణంబును బానఁపించు పనియందు, భక్తిపిశ్వా సముల్ పరఁగువారి

తే. వీరులను సయోగింపుము వినతచరిత, యాత్తజనుల సంగనలను నగయుపనికి
 మంతుని గూడిచేయుము మంతనమును, హాస్యసంభాషణముమహాహానిఁ దెచ్చు.

తే. దుష్టజనులను శిక్షింపఁ దొడరునపుడు, వారినేరమునకుఁ దగువఱకు శిక్ష
 చేయుచుండఁగ వలయును న్యాయమునను, ధనము చేకూర్చవలయు నోధర్మరాజు.

ఆ. రాష్ట్రజనులఁ బ్రోచి రాజ్యమునకు హాని, జేయువాని శిక్ష చేయవలయు
 భయము భక్తి గల్గువాని నేనాపతిఁ, జేయవలయు రాజశేఖరుండ. 28

తే. అనఘనీరాష్ట్రమండురహస్యములను, వైరు లెఱుఁగకుండెడునట్లు పరఁగ వలయు
 వైరివరులరహస్యముల్ భయింపలనఁ, దెలిసికొనుచుండవలయును లలితమూర్తి. 29

ఉ. శాత్రవపదు లున్నెడల సంగరమందున వారిఁ గూల్చి లో
 కత్రయ మేలు మోయనఘ కౌరవభూషణ ధర్మరాజ యో
 పుత్రక నీకు నీతులను మున్నుఁ బరాశరపుత్రుఁ డాపగా
 పుత్రుఁడు దేవకీసుతుఁడు పోడిమిఁ జెప్పిరి కాదె యెంతయు. 30

తే. అయిన నీయందు వాత్స్ల్య మురుచుంటఁ, గొన్ని నీతులఁ దెల్పితి నన్న నీకు
 నీమనంబున నియ్యవి యోషఱయ, ప్రోచుచుండుము రాజ్యము భూతలేశ. 31

వ. అని ధృతరాష్ట్రుడు రాజనీతివిశేషములను శత్రురాజుల జయించుటకును జెప్పి
యభ్యంతరమందరమున కేగి గాంధారిం గాంచి యరణ్యమునకుఁ బో ధర్మజుఁ డ
నుజ్ఞ నిచ్చె నన నెప్పు డరణ్యమున కేగువ మను నచ్చెలువకు నావికేయుఁ డి
ట్లనియె. 32

ఆ. ఇంకఁ దడయ నేల నిందీవరాక్షి యా, ప్రధననిహతు లైనబాంధవులకుఁ
బుణ్యగతులుఁ గల్గఁ బుణ్యకర్మ లొనర్చి, మనముపోద మనియె మనుజువిభుఁడు. 33

క. పురజనులయాజ్ఞఁ గాంచుట, పరమోత్తమ మని తలంచి వసుధేశ్వరుఁ డా
పురముఖ్యులఁ బిలుపు మనకా, బురజనులం బిలిచె ధర్మపుత్రుం డాశకా. 34

వ. అప్పు డావిచిత్ర వీర్యాత్మజుడు పౌరులం బిలిచి యి ట్లనియె. 35

సీ. మునలి తపంబును బాసరించుకొనఁగఁ గాం, తారము కేసుట ధర్మ మనుచు
మీర లెఱింగి యున్నారలు శంతను, భూపతిరాజ్యముఁ బ్రోచునప్పు
డేకొఱుతయుఁ గూడ లేక పాలించెను, నతని యనంతర మాప గేయు
పాలనమం దీరుఁ బహుసౌఖ్య ముదితి, హిసర విచిత్రపీఠ్యుండుఁ గూడ

తే. ధర్మమును దప్పకుండఁగ ధర్మశిఁ బోచె, బాడు భూపతిరాయుండుఁ బరమభక్తిఁ
బట్టభద్రుడై రాజ్యము పోషి నేలె, ధర్మజు డిట్లు రా జయ్యె ధన్యులార. 36

ఉ. ఈతనిచచ్చరిత్ర మిల నెల్ల నెఱింగినవార లౌట నే
నీతటి మీకుఁ జెప్పటది యేల సుయోధనుఁ డాతతాయి యై
యీతనియందు వైరమున నెగ్గు లొనర్చెను లెక్క- లేక యా
ఘాతుకుఁ డంత గయ్యమునఁ గాలునివీటికి నేగె వింటి కే. 37

సీ. దుర్నయపరు డైనదుర్మోధనుఁడు మహీ, చక్ర మేలెను మున్ను సాధులార
శమనతనయునితో నమరంబు నొనరించి, సర్వమహీశులఁ జావ జేసి
కులముల నెన్నియోఁ గూలిచి వైచెను, నతనిచెయ్యలను మీయాత్మలందుఁ
దలఁచుచుండక మహాధర్మానుసారము, ధర్మచక్రము నేలుధర్మతనయు .

తే. భక్తి విశ్వాసములఁ గొల్పవలయు మీర, లిదియె మీకు నే జెప్పఁగ నెంచియుంటి
బరమకరుణానమేతులై వనములకును, బో ననుజ్ఞ సీయుండు పౌరముఖ్యులార. 38

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రపాత్యములకుఁ బౌరు లెల్లరు విచారించి రప్పు డందొకవిప్రుం
డాంబికేయున కి ట్లనియె. 39

చ. భరతకులప్రదీప విను పల్కుచు నుంటిని నాను పల్కు మీ
కురుకులపంశ శేఖరులు గొప్పతనంబునఁ బ్రోచి రెల్లరి

ధరణిని వారిఁ బోలఁ దగు ధర్మవిచారుఁడు గల్గి రెంచునన్
బరమపవిత్రమూర్తు లగుభారతవంశజ లోనరేశ్వరా.

40

ఉ. దేవ పరాశరాత్మజుడు తెల్పినయట్టులుగా నొనర్పు మా
భూవరుఁ డైనశంతనుఁడు ప్రోచినతీతున నీకుచూరుఁ డీ
భూవలయంబు నేలె మును బూరుకులాధిప వానిచేతలం
దేవిధ మైనలోపమును నెంచఁగ లేదు మహితలేశ్వరా.

41

ఆ. అజనిప్రేరణమున ననఘ యీకారన, పాండవేయులకును బవర మయ్యె
నిరుతైఃకుల నాప హిలై జనతయ, మాతఁ డొకని వలన నగుట కాదు.

42

చ. సమరము చేసి చచ్చుటలు క్షత్రియవీరుల ధర్మ మాయ శా
స్త్రములు వచించునుండెడును ధారుణినాయక యట్లానర్చి నీ
కొమరులు నాకలొకమునఁ గోగ్గులు సౌఖ్యము లొందుచుండ్రి నీ
వమరఁ దపోపాత్యమున నన్యులు పొందనిసౌఖ్య మొందుమా.

43

ఆ. నీవు చెప్పినట్లు నృపవర మా కింక, రక్షకులగుఁ బొందురాజసుతులు
వారునిరతధర్మవతపరాయణులు మా, యాదుఁ బ్రేమతోడనుండు రధిప.

44

ఆ. ఇంద్రలోకమైన నేు శక్తిఁ గలారు, పాండురాజసుతులు భవ్యమతులు
మమ్ముఁ బ్రోచుటెంత మాకు వారే చెల్లి, దండ్రులగుదు రింక ధారుణీశ.

45

వ. అనిన నాంబికేయుం డమందా నందకందళిత హృదయార విండుండై పౌరుల వలన
వనవాసానుజ్ఞాతుడై వారల వీడ్కొల్పెనంత.

46

క. భారత రణంబు నందున, ధారుణిపైఁ గూలునట్టి ధన్యాత్ముల కిం
పార సుగతిఁ గల్గుటకై, భూరమణుఁడు చేయఁ దలంచె బుణ్యక్రియలన్.

47

వ. భీష్మాదులకుఁ బుణ్యకర్మము లొనర్చి వనంబున కేగఁ దలంచి ధృతరాష్ట్రుండు
విదురున కీ ట్లనియె.

48

తే. యమతనూభవుకడ కేగి యతని తోడ, నాజిఁ జచ్చినవారికి మీ జనకుఁడు
శ్రాద్ధకర్మ లొనర్పఁగ నమ్మతించె, తగినయేర్పాటు నినుఁ జేసి తనరు మనియె.

49

వ. అనినఁ గౌరవభాగ్యస్వయాపూ డగువిదురుం డజాతవైరి కడ కేగి యాంబికేయు
వాక్యముల విన్నవించుటయు.

50

తే. శమన తనయుఁడు దానికి సమ్మతించె, సవ్యసాచియుఁ గవలును సమ్మతించ
వాయుజుఁడు సమ్మతిలకున్నఁ వానిఁ గాంచి, పాకశాశన పుత్రుఁడు పలికె నిట్లు.

51

తే. ముదుకఁడును విశేషముమనముఖ్యుఁ డైనజనకుఁ డగుధృతరాష్ట్రుండుజ్ఞాతులకును
శ్రాద్ధ కర్మము తొనరింప నమ్మతించి, మనల నర్థించెధనము నో యనిలతనయ.

52

- క. నీవందు కొడం బడకీ, భావంబును జూపి ధర్మవ్రతభంగంబొ
భూవరుఁ డొనర్పు దానికి, నీవిటువిఘ్నం బొనర్చ నెంచుట తగునా. 53
- వ. అనిన నింద్రనందనునకుఁ బ్రభుజననందనుఁ డి ట్లనియె. 54
- చ. మునుపు పితామహాది కురు ముఖ్యుల కెల్లను శ్రాద్ధకర్మలకు
మనమొనరించి యిట్లు తగ మా యటుచేయఁగ నాంబికేయుఁడుకు
మనలను బెట్టుబాధలవి మానసమౌనున నాటియుండె నీ
ధనమిపుడీయు టెందులకొ దానిని జెప్పము వాసనాత్మజా. 55
- తే. మఱియుఁ బాంచాల గాట్సుతకు సహితసాధ్వీ, పరిభవంబొనరించునువనమునకును
మనలఁ బంపించినప్పడీ మనుజవతికిఁ, బ్రేమమౌనునఁ బోయెనో విజయచెపుము. 56
- వ. అని పలికినయనిలసుతుని శాంతచిత్తుఁ జేసి కౌంతేయాగ్రజుండు విదురున కి
ట్లనియె. 57
- క. మాతండ్రి యాంబికేయుం, డాతం డొనరింపఁ దలఁచునవి చేయుటకుకు
బ్రీతి యగు మాకు నెల్లను, నాతం డొనరించుదాని కడ్డముఁ గలదే. 58
- క. నాయంటఁ గలధనంబునఁ, జేయఁ దలఁచునట్టివతఁడు చేయఁగ వచ్చుకొ
నాయాశ్రమలం దలఁచుచు, వాయుజుడను మాట కలుఁగ వలదని చెపుమా. 59
- క. మాతండ్రి కిచ్చ వచ్చిన, రీతిని భూసురుల కెల్లఁ బ్రీతిఁ జెలంగకొ
నాతతధనం బొనఁగు మని, మాతండ్రికిఁ దెలుపు విమర మాన్యచరితా. 60
- వ. ధర్మజునివచనములకు విమరుండు ముదం బంది గాంధారిధవునికడ కేగి ధర్మపుత్రు
నివాక్యము లెఱిగింప నతండు మిక్కిలి యానంద మొందె నయ్యవనరమ్మున. 61
- చ. ధనమును రత్న రాసులును ధాన్యములున్ ధృతరాష్ట్రపాలికిన్
జనపతి ధర్మనందనుఁడు చయ్యనఁ బంపెను నాంబికేయుఁడుకు
దనయశతాళికిన్ మఱియుఁ దద్దయు భక్తిని జాహ్నువీతనూ
జనకును శ్రాద్ధకర్మములు చొప్పడఁ జేసెను శాస్త్రునమ్మతికొ. 62
- వ. మఱియు నానమయంబున వైచిత్రీవీర్యం డనేకాగ్రహారములను గోభూసువర్ణము
లను మహీసురలకు దాన మొనర్చె నంత. 63
- తే. అంత వనమున కేగఁగ నాత్మఁ దలఁచి, సాధ్వీ గాంధారనందనసహితుఁ డగుచు
వల్కలాజినములఁ దాల్చి పార్థివుండు, పురమువెడలె భూమీసురుల్ ముందునడువ. 64
- క. కుంతియు ద్రౌపది మొదలగు, కాంతలు కనుఁ గవలనీరు కాలుచు నుండన్
జింతాకులులై నడచిరి, కౌంతేయాగ్రజుఁ డతండు కడుదుఃఖంఁచెకొ. 65
- వ. శోకాకులచిత్తుం డగునజాతశత్రుండు ధృతరాష్ట్రున కి ట్లనియె. 66

- తే. ఓమహారాజ మముః బాసి యోమహాత్మ్య వననివాస మొసర్వగఁ జరుచునుంటె
యనుచు నేలకుఁ బడుచు లేచుచు నతండు, రాబి కేమునితోఁ గూడి యడవి కరిగె.
- తే. మారుతియుఁ బాకశానని మాద్రీసుతులుఁ గృపయుముత్సుసంజయులు గ్లేశమంది
పెంబడించిరి యాతని వెనుక నపుడు, పాండవులు మురు వనికేగుపగిది నుండె. 68
- తే. ఎడకన్నును వానక న్నెఱుంగ నట్టి, పడఁతుకలు చిత్తతోడను నడచుచుండి
రాబి కేముఁడు పురి దాటి యవనిసురుల, బాసుల నిలువగనియోగపఱచెనంత.
- సీ. వినుచుడు ధృతరాష్ట్రపాటఁ బోఁ దలఁచెను, సంజయుఁడును బోవ నమ్మతిఁచె
గృపయుముత్సులరాక నృపతిసమ్మతిలక, ధర్మచతుఃపద్దఁ దరచుఁ డనియె
గోడండ్రీ నెల్లరఁ గూర్చితో వెనుకకుఁ, బోవఁగ నియమిఁచె బాలఁతు లెల్ల
గాంధారిదేవికిఁ గారవేశ్వరునకుఁ, బ్రణమిల్లి శోకము ప్రిబలుచుండఁ
- తే. జరుచు నుండిరి వెనుక కానమయమోచు, శమనసుతుఁడుకుంతినిఁ దనజననిఁగాంచి
తల్లి మాతండివనులకుఁ జరుచుచుండె, బోవువాఁడ నే నాతనిసేవఁ జేయ. 70
- ప. నీవు శోడండ్రీ దోహ్నినిపురి కేగు మన నమ్మహాసాధ్వి యమ్మనుజేంద్రీన కి
ట్లనియె. 71
- తే. తనయ నీ కి ట్లొనర్చుట ధర్మ మగునె, యచునుతింపఁడు నీరాక కవనినాథుఁ
డదియె నే నొనరించెడు నట్టి దగును, వీరిపెంట నే నేగెడ విషిసములకు. 72
- ప. గాంధారిధృతరాష్ట్రులకుఁ గాంతారమునఁ బరిచర్య లొనరించుచుడు నని పలికి.
- తే. వీరు కాంతారములకును వెడలుచుండ, నేను మాత్ర మిచట నుండ నేల తలఁతు
మిగులఁ బాప మొనర్చినమగువ నగుటఁ, బాపహర మగు నేను వనులకేగ.
- తే. దేవసముఁ డైనకర్ణుని దివ్యమూర్తి, వానిపుట్టుకఁ దాఁచితిఁ బాప మనక
నాదురితపరిహారమా నటవి లోనఁ, దప మొనర్చుచునుండిన ధర్మరాజు. 75
- సీ. కలసి యుండెద నేను గాంధారితోడను, నీవు భూసురులకు నృపపరేణ్య
వివిధదానంబులు పెనఁ జేయుచుండుము, నే వనులకుఁ బోదు నిశ్చయముగ
మాద్రదేయులుడు బ్రేమముతోడ నుండుము, భీమార్జునులు గవల్ విపులభక్తి
నిరళ మొనర్తురు నీదు నేవాకృతుల్, రాజ్య మేలుచునుండు రాజరాజ
- తే. పరమసాధ్వీశిరోమణి భాసురాంగి, ద్రుపదరాజసందనయందు విపుల మైన
గారవమునఁ జెలంగుడు మీర వింకఁ, బురములోనికిఁ బోవుడు పుత్రులార. 76
- ప. అనిన విని భాష్పాకులితలోచనుండె పాండవాగ్రజుడు తల్లి కి ట్లనియె. 77
- సీ. నిన్నుఁ గానకుఁ బూపి నిమిషకాలంబైన, నివసంపఁ జాలము నిశ్చయముగ
తల్లి నీ వేగిస ధరణిరాజ్యం బేలుచున్న వాటిల్లు నేఁ జెప్పచుంటి

ఈజ్యభాదాదినిర్వహణక్రిమంబును, జెప్పవా రెవ్వరో చెప్ప మమ్మ
నీకుఁ దోచినరీతి నిత్య మిచ్చట నుండి, దానాదు లొనరింపు తల్లి నీవు

తే. తల్లి లేనివారలు మాదితనయు లకట, వారి విడిచి పోవుట నీకుఁ బాడి యగునె
వనములకుఁ బోవ వల దని బహువిధములఁ, దల్లికినిఁ జెప్పి పార్థివచే ధర్మరాజు. 78

వ. అప్పుడు భీమాద్వననకులనహ నేవద్రావదీనుభద్రాదు లామెచరణంబులపై వ్రాలి
విలపించిన నామె తనపట్టినపట్టునందే దృఢనిశ్చయ యగుటయు. 79

ఆ. అంత ధర్మపుత్రుఁ డామెనుఁ దోడ్కొని, ముందుఁ బోవుచున్న ముసలు లైన
తల్లిదండ్రులకును దగఱితి వచియించి, యప్పగించి వచ్చె నప్పగిదిని. 80

వ. అజాతశత్రుఁడు కుంతీదేవిని ధృతరాష్ట్రాదులకడ నప్పగించి తాను దనవారితో
హస్తినాపురి కేగె నావైచిత్ర్యవిద్యుండు విదురసంజయ గాంధారి కుంతీసమేతుడై
శతయావరాజ్ఞి యాశ్రమము చేరి యచ్చటఁ దపోనియతి నుండె. 81

తే. ఆకురుక్షేత్రసామీప్యమందు నున్న, యట్టిశతరూపరాజ్ఞి యాశ్రమమునఁ
బత్నితో ధృతరాష్ట్రుండు పరమనియతి, నుండెఁ గుంతి వారికెఁ జేయుచుండె నేవ. 82

సీ. సంజయుఁ డంతట సంతత మాంబికే, యాదులనేవల నలరఁ జేసి
హరిచింతనాలోలుఁ డై నెగడుచునుండె; విదురుండు నప్పుడు విపులభక్తిఁ
బాసర నియతి జటిభూతకేసుండు ది, గంబరుఁడై యుండెఁ గడుఁ జెలంగి
వారియాశ్రమమున దూరముగా నైన, యాశ్రమమందున నతులితముగఁ

తే. దప మొనర్చుచు నుండెను; విపులముగను, బరగు హస్తినాపురమునఁ బొండునుతులు
నొక్క-దినమున నొకరితో నొక్క రొకరు, నాంబికేయాదులనుగూర్చి యనుకొనిరిటు.

తే. వృద్ధుఁడును సుకుమారుఁడు వీరవర్యుఁ, డాంబికేయుండు నిర్జన మావనమునఁ
దపము చేయుచుఁ దా నెట్లు తనరి నాఁడొ, కోమలాంగులుగాంధారికుంతియునయ్యె.

తే. ఎడకన్నును వానక న్నెఱుంగనట్టి, వార లాకందమూలాదిఫలములఁ దిని
సలు పు తెట్లొకొ తనమును సంజయుండు, విదురుఁ డెట్లున్న వారలో వివేసమందు.

చ. మనలను బాసి యుండుటకు మానసమందున నిచ్చ లేనియా
జనని భయంకరాటవిని నల్పుచునుండెఁ దపం బదెట్టులో
మనలను బాసి యెట్లచట మానిన, యున్నదొ పెద్దలెల్లరుక
జనిరి వనంబులోఁ దపము నల్పగఁ బంథులు గూలి రక్కటా. 86

వ. తపం బాసర్ప బోయినధృతరాష్ట్రాదుల కొఱకును సమరినిహతు లగునభిమన్యు
ద్రావదేయాదులకొఱకును బొండవులు విచారింపుచుండ నహదేవుడు ధర్మపు
త్రున కిట్లనియె. 87

తే. అగ్రజా యిట్టివృత్తాంత మంతయు మును, నీకు నెఱిగింపఁగా నెంచి నేను పెఱచి
నాడ జనయ్యితి కుంతి కాననములోన, నేవిధమునున్నదో చూడఁగా వలయును. 88

తే. అమ్మహాదేవి తనబావ కక్కకు నొగి, నేవ లెటు చేయుచున్నదో భూవరేణ్య
కాంచఁ గోరికఁ గల్గెను గాన మనము, నామె నిష్పడుచూడఁబో నర్హ మగును.
వ. ధృతరాష్ట్రగాంధారులను గుంతినిఁ జూడ జిత్తము తత్తటపడు చున్న దన ద్రౌపది
యు వల్లె యనుటయు నంతఁ గాంతేయాగ్రజుఁడు వృద్ధుల నందర్పించునుత్సాహ
మునఁ బ్రయాణనన్నాహ మొనర్చుటయు. 90

చ. భరతకులైకభూషణుఁడు పాండుతనూజుఁడు ధర్మరాజు న
ల్వరు తనతమ్ములం గలసి యొప్పుగ ద్రోవదితో సుభద్రతోఁ
గురుకులకాంత లందఱను గూడుక పోయె వనంబులోనికిన్
బరమపవిత్రు లైనతనవారలఁ జూచెడువేడ్కుఁ జేయుచుకా. 91

వ. కురుక్షేత్రంబున కేగి శతయూపరాజుర్ని యాశ్రమంబున రథావతరణం బొనర్చి ధృ
తరాష్ట్రం డె దేగె నన నచ్చటివా రాతండు యమునానదికి స్నానమొనర్పఁ
బోయె నని చెప్పటయు. 92

ఆ. ధర్మవందనుండు తనతండ్రి కెదురేగ, నఖిలజనులతోడ యమునకేగి
వచ్చుచుండినట్టివారి గాంధారిని, నాంబికేయుఁ గుంతి నతఁడు కాంచి. 93

ఆ. భక్తిపూర్వకముగ భ్రాతలతోఁ గూడి, వందనము లొనర్చె వారలకును
వారిచేత నున్న నీరకలశముల, నతఁడు స్వీకరించె నధికభక్తి. 94

తే. సరిగ నహదేవుఁ డుతట జననిఁ గాంచి, కౌగిలించుక విడిచెను గనుల నీరు
నగత శతయూపరాజుర్ని యాశ్రమమున, కెల్లవార లేతెంచిరి యెంచిచూడ 95

వ. వా రెల్ల రప్పొడవుల నాశీర్వదించి రంత ధృతరాష్ట్రం డజాతశత్రున కి ట్లనియె.
నీ. ధర్మజా మీకు నిత్యము సౌఖ్య మయ్యెనా, పౌరులు నీయాజ్ఞ బద్ధు లగుచు
భయము భక్తియుఁగల్గి వర్తిలుచుండ్రో నీ, నఖిల లెల్లరును గూడ సుఖులె చెపుమ
బాంధవుల్ సంతోషభరితులై యుండిరా, సచివులు నీయాజ్ఞ నలుపుచుండ్రె
మున్న రాజులఁ బోలె నున్న వాడవె నీవు, ధర్మము నడుపుదే ధారుణీశ.

తే. దేవ భూదేవులకుఁ బూజ దినదినంబు, నలుపుచున్నాడవే నీవు నమ్మతమాన
ననుండు ధర్మజుఁ డి ట్లని యాంబికేయు, తోడఁ దాఁ బల్కె నెంతయు వేడు కలర.

క. జనక భవదీయవాక్యము, లను మనమున నిల్చి యుంటి లలిఁ జెలఁగఁగ భూ
మినిఁ ప్రోచుచుంటి మీమీ, తనువులు తపములకు నోర్చి తనరునె చెపుమా. 98

తే. జనని కుంతి శుశ్రూషలు నమ్మతమాన, మీకు నలుపుచున్నదా లోకవిమత

- సంజయుడు మీకు శుశ్రూష నలుపునొక్కొ, విదురుఁ డెచ్చటచుండెనో వేగఁజెపుము.
- తే. సోదరులను వధించినయీదురాత్ముఁడలఁచు నొక్కొ యెడ్డైన గాంధారి దేవి
తల్లి యామహాదేవి తాఁ దప మొనర్చి, యెట్టులున్నది చెప్పమా యిందువంశ.
- వ. అనినఁ బాండవాగ్రజునకు విచిత్రవీర్యాత్మజుం డీ ట్లనియె. 101
- సీ. అసఘ తపంబున నాయాస మే లేదు, కుంతి మాయందు సుస్వాంతమునను
బరమభక్తిఁ జెలంగి పరిచర్యఁ జేయు నీ, పెదతల్లి గాంధారి విపులతపము
చేయుచునుండెను శ్రేయ మెలర్పఁగ, సంజయుడును దపశ్చరణనుండి
నేవఁ జేయును మాకుఁ బావనమూర్తి యా, విదురుఁ డీచెంగటి విపినమందు
- తే. ఘోరతప మొనర్చుచునుండెఁగొడుకుకుట్టు, నాగఁదగ్గడివాక్యములుమనమునమెచ్చి
తక్షణమున విదురుఁ జూడ ధర్మసుతుఁడు, నరుఁగు చుండెఁ దా నవ్విడురాశ్రమంబు.
- వ. ధర్మనందనుం డంత దిగంబరు డగు విదురుం గాంచి యి ట్లనియె. 103
- తే. ఓమహాత్మ విదుర నన్నుఁ బ్రేమఁ జూచు, నిన్నుఁ గన్గొన వచ్చితి నిలుపు నిలుపు
మనుచు నెలుఁ గెత్తి పిలిచిన నావిదురుఁడు, ధర్మజునిఁ గాంచినిలుచుండెదరువుదరిని.
- వ. అజాతశత్రుం డతని సమీపించి యతఁడులోచనములు మూసికొనియుంటఁ గాంచి
పెద్దయెలుంగున ని ట్లనియె. 105
- క. నినుఁ జూడ నేను వచ్చితి, గను విప్రుము నన్ను దయను గనుఁగొను మనఁ గా
విని విదురయోగి యంతటఁ, దనకన్నులు విప్పి చూచె ధర్మతనూజున్. 106
- వ. విదురుం డంత యోగబలము గైకొని దేహము ద్యజించి అజాతశత్రుని దేహముం
జొచ్చె నంత నప్పార్థాగ్రజునకు. 107
- సీ. తేజంబు బలమును దెలివియు నాతని, కెక్కుఁడు కాఁ జొచ్చె నక్కజనుగ
జీవరహిత మగునావిదురునకుఁ దా, నగ్నికార్య మొనర్చ నాత్మఁ దలఁచె
సంత నాకమునుండి యమనందనా ధర్మ, విదుఁ డగునట్టియీవిదురునకును
వహ్నికార్య మొనర్చ వల దని విన వచ్చె, ధర్మతనూజుఁ డాతలఁపు మాని
- తే. యరిఁగె శతరూపరాజుర్ని యాశ్రమమున, కాంచి కేయాదిముఖ్యుల కందఱకును
విదురువృత్తాంత మెల్లను విశదముగను, దెలుప నాశ్చర్యమునను వా రలరి రంత.
- తే. అంతఁ బాండవసహితుఁ డానాంచికేయు, జూడఁ దలఁచి పరాశరసూనుఁ డంత
నరిగె శతయాపరాజుర్ని యాశ్రమంబు, వ్యాసునకు మ్రొక్కి రచ్చటి వారలెల్ల. 109
- వ. సుఖాసనాశీనుండై సత్యవతిసందనుం డాంచి కానందను నవలోకించి యి ట్లనియె. 110
- సీ. అంబికానందన యారణ్యవాసము, చేయఁగ నీమది స్థిరము పడెనె
సుతు లీలుగుట నగుళోకము నీమది, నుంచక యుండితే యుర్విసాధ

- గాంధారిదేవి యీకాంతారవాసత, పోవ్విష్ట కోర్చెనా మానసీయ
వెనువెంట మీతోడ వనుల కేతెంచుప్ప, ధాదేవి నిష్ఠతోడ దప మొనర్చి
- తే. మీకు శుశ్రూష లొనరించునే కుమారు, డయిననాపయి నిల్పుదేదయ వ్యకోద
రాద్దునులఁ గవలను దృవదాత్మజాత, వత్సలతమీఱఁజూతువే భవ్యచరిత. 111
- క. శాంతికి మూలంబై నీ, స్వాంతము నిర్మలత గొనెనొ జనవర నా కీ
వంతయు వచింపు మన నతఁ, డంతట నిట్లని వచించె నందఱతోడ. 112
- నీ. విదురూడు లోకైకవిజ్ఞాని యాతండు, దేహము విడుచుటఁ దెలిసికొంటి
దండధరు డతండు మాండవ్యశాసంబు, వలనను శూద్రభావంబు నొందె
ధర్మదేవత యగునిర్మలాత్ముఁ డతండు, చతురాస్యునాజ్ఞానుసారముగను
నతఁడు విచిత్ర పీఠ్యాధీన మగుజ్ఞేత్ర, మునను బ్రవర్తింపఁ దనరె వినుడు
- తే. ధర్మదేవావతారుడౌ ధర్మసుతుని, కాయమునఁ బ్రవేశించెను గడఁగియతఁడు
విదురువృత్తాంత మెల్లను వినఁగఁ, దెలుప వ్యాసుఁ గన్గొని గాంధారివల్లభుండు. 113
- వ. తపోనిష్ఠాదులం గూర్చి ముచ్చటించుటయు నంత సాత్వ్యవశేయుం డాంచి కేయున
కి ట్లనియె. 114
- క. మీచింతఁ బాపుకొఱకై, మీచెంతకు వత్తునిపుడు మిక్కిలిదయతో
మీచిత్తమందుఁ గోరిక, వే చేసెను వాడ నయ్య విమలచరిత్రా. 115
- వ. నిశ్శంకముగఁ గీమనంబునఁ గలయభిలాష మెఱింగింపు మనుబాదరాయణునకు
వైచిత్ర పీఠ్యుఁ డి ట్లనియె. 116
- చ. పరమమునీంద్ర మీ రనినవాక్య మమోఘము గాఁగ నయ్యెడు
వరము నొసంగువాడ నని ఁల్కిరి కావున నేను నోరితి
గురుకులవీరు లెల్లరును గూలిరి కయ్యములోన వారలన్
గరుణను మాకుఁ జూపవలె గొతుక మిద్ది పరాశరాత్మజా. 117
- ల. దుష్టబుద్ధి యైనదుర్యోధనుడు మున్ను, పాపదూరు లైనపాండునుతుల
తో దురం బొనర్చి తాఁ దమ్ములను గూడి, ధరణిఁ గూలె గాదె తాపసీంద్ర. 118
- తే. అతని కొఱకై యనేకమహాస్పృహతులు, సమరరంగమునందున జచ్చినారు
వార లెందుండిరో తెల్ప వలయు మీరు, దాన నావగఁ బొయును మానినాథ. 119
- వ. అనునాంబికేయునివాక్యము లెల్లర కానంద మాపాదించె నంతగాంధారీమహాదేవి
వ్యాసమానీంద్రునిపాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యి ట్లనియె. 120
- తే. అనఘ మానీంద్ర చంద్ర మహానుభావ, నీతపోమహిమవలన నిశ్చయముగఁ
జూపు మనిన ముల్లోకమంతచూపఁ గలవు, పుత్రులనుజూపుటనంతమునివరేణ్య.

తే. పృథయు నేను దోవడియు సుభద్రయునొగి, శతకుమారులనతులును సమరమౌగు
దునిగినట్టిభాంధవులను గనుగొనంగ, నభిలషించుచునుటిమో యఖిలవేది. 122

తే. లపుడు కుంతి మనంబున నాత్మజన్ము, గర్భుఁ డుఁచి విచారింపఁ గాంచి వ్యాసుఁ
డామె నూరార్చి యచటివా రాలకింప, నాధ్వ గాంధారి కిట్లనె నమ్మతమున. 123

సీ. నీవు నీపుత్రుల నీనహోదకులను, గనుగొనుదాన వోగరితమిన్న
కర్ణుని వీక్షింపఁ గలదు కుంతిదేవి, పాంచాలి దేవి సుభద్ర లిందె
వారికుమారుల బుధువర్గంబును, గనుగొన నగుదురు వినుతచరిత
యిట్టికోరికఁ దీర్ప నిచటి కేతెంచితి, నీకురు గుంతికి భూవరునకు

తే. భారతరణమృతులఁజూపఁ గోరియుంటి, మీయభీష్టము దీర్చెద మీర లెవరు
పుత్రమిత్రబంధులకును పౌత్రులకును, చింతఁ బొందఁగ రా దమ్మ స్వాంతమందు.

క. భారతరణమున ముగిసిన, వీరులు వా రెల్లఁ గూడ వేల్పులకు సముల్
వారలు పరమపదంబునఁ, గోరిక తో నున్నవారు కోడల వింటే. 125

సీ. ధృతరాష్ట్రుఁ డన నొప్పు నితఁడు గంధర్వుఁడు, ధృతరాష్ట్రుఁడై పుట్టె షీతితలమున
మరుదంశమునఁ బొందునరపతి జన్మించె, ధర్మాంశమునఁ బుట్టె ధర్మరాజు
పవనాంశమున భీముఁ డవవరించెను నరుఁ, డనుముని యర్జునుఁడై జనించె
నశ్వినుల్ కవ లయి యవతరించిరి తల్లి, వసుదేవతనయుఁడై పరఁగె శౌరి

తే. కలిఁగె దుర్యోధనుం డిలఁ గలినిజాంశ, నినునియంశఁ గర్ణుం డిల జనన మొందె
జంధ్రునంశ సౌభద్రుఁడు జన్మ మొందె, ననలునంశ ధృష్టద్యుమ్నుఁ డైజనించె. 126

తే. దైవగురుఁ డశ్రుగురుఁ డయి ధర జనించె, ననిలునంశ శిఖిండి తా జనన మొందె
వసువులంశ గాంగేయుండు ప్రబలె రుద్రు, నంశ నయ్యె యశ్వత్థామ యమ్మవెంటె.

వ. అని గాంధారికి బల్కి వ్యాసుం డెల్లవారల కుల్లము లుల్లసిల్ల నప్ప డిట్లనియె.

తే. మీమనములఁ జింతను బాపి మేలు గూర్తు, మీరు భాగీరథీనదిఁ జేర రండు
బవరమందునఁ జచ్చినబాంధవులను, మీర లచ్చటఁ గాంతురు కోరి కలర. 129

వ. అని వారి నెల్లరఁ బొండవాదిజనులతో నదీతీరమునకుఁ గొంపోయె నంత సమ్మరు
నాఁడు ప్రభాకరోదయంబున వ్యాసభట్టాగకుండు భాగీరథీనలిలంబులలో మునిగి
భారతరణవీరులారా! యిందగుం డని పెద్దయెలుంగునఁ బలికె నయ్యవసరమ్మున.

సీ. ధృతరాష్ట్రముఖ్యులమతుల కద్భుతముగా, బాదరాయణునితపంబువలన
దొడరి గంగానది దుర్యోధనాదికు, రుకుమారశతమును బ్రకటితముగఁ
గర్జసాబలులును గాంగేయద్రోణులు, సౌభద్రద్రౌపదీనత్తనయులు
గాన వచ్చిరి యందుఁ గలవారి కెల్లను, ధృతరాష్ట్రుఁడుకు వానినతికిఁ గూడ

- తే. దివ్యదృష్టి లభించెను దేజమలర, నట్లు కానంగ వచ్చిన యాత్మబంధు
పులకు ధృతరాష్ట్రముఖ్యులు చెలువుమీఱ, నముచితాచారముల నెల్లనలిపిరంత.
- తే. వ్యాసుమహిమ కద్యతమును బడిరి వారు, భరతరణమృతు లంతట వారివారి
లోకములకుఁబోఁదలఁచియుఁ బ్రాకటముగ, నలిలమందునమునిగి రాసమముందు.
- ఆ. వ్యాసుఁ డందుఁ జొచ్చి పతుల ననుగమింపఁ, గోరునతులఁ బిలిచె గౌరవమున
భరతభార్య లపుడు వైచిత్ర వీర్యాది, వృద్ధులకును క్రిమొక్కి వేడ్కతోడ. 133
- వ. వితంతు లగువార లెల్ల రానలిలంబులందుఁ జొచ్చి తమతమపతులం గలసి రంత
ధృతరాష్ట్రుండు బంధుమిత్రులతో నిజాశ్రమంబున కేతెంచినఁ బాండురాజనంద
నులు వైచిత్రవీర్యానుచుతులై బంధువులతో గజపురరాజ్యమేలుచుండుటయు. 134
- ఆ. అట్లు పాండుతనయు లాదికాతనయుని, యాజ్ఞఁ గాగఁ జనిరి హస్తిపురికి
సంతఁ గొంతలోన నాకలహాశనుఁ, డనుగుఁడెచె నప్పు డచ్చటకును. 135
- ఆ. యమతనూజుఁ డంత నాతనికర్ఘ్యపా, ద్యాదివిధు లొనర్చి యర్హాపీఠ
మందు నుంచె సంత మనుజేశ్వరుం గాంచి, బ్రహ్మపుత్రుఁ డిట్లు పలికె నవల. 136
- సీ. అంబికానందనుననుమతులై మీరు, హస్తిపురికి వచ్చి రప్పగిదిని
గొంతట మీతండ్రి కుంతి గాంధారియు, సంజయుని గూడి సార్వభౌమ
గంగాపరిసర మాకాననంబున కేగి, వాముభక్షణమును వా ర్షలుపురు
గేసి ఘోరతపంబు జేయఁ దొడంగిరి, యిట్లుండఁగా వార లొకదినమున
- తే. నాపగా స్నాన మొనరించి యాశ్రమాంబు, వారు పోవుచుండఁ భటారవములతోడ
నడవి నలుచిక్కులందున నగ్ని పొదలె, వారలెందునఁ బోఁ జాల రైరి పార్థ. 137
- వ. అప్పు డాంబికేయుండు సంజయు నవలోకించి యి ట్లనియె. 138
- తే. మాన్యచరిత సంజయ యొకమార్గము గని, యగ్నికీలయందుండి యవలి కేగు
నేను గుంతి గాంధారియుఁ గాని రాము, నాఁగ సంజయుఁ డిట్లనె వరవరునకు. 139
- తే. ఇట్లు నీ వనుటల మహీత లేక, చిన్ననాటినుండియును బెంచితివి నన్ను
నిట్టి నినువిడ నాడ నా కెట్లుతగదు, మిమ్ము విడనాడి పోనన సమ్మతమున. 140
- వ. మీ రే గతికిఁ బోయిన నే నాగతికిఁ బోదు ననుసంజయునకు ధృతరాష్ట్రుం డగ్ని
జ్వాలలనుండి యెల్లెయిన బయటికిఁ బొమ్మని బలవంతము చేయ నాసంజయుండు
హిమశైలరాజ మారోహించె సంత. 141
- ఆ. అవిదిత్ర వీర్యనాత్మజుండును మఱి, సుబలరాజతనయ సుగుణీ.

- కుంతి వారు మువ్వరు కూడఁ బోవఁగ లేక, నిశ్చలనముతోడ నిలిచి రచట. 142
- క. పరమేశ్వరుధ్యానమున, బరమేశ్వరునీక్షణమున వా రుతట ము
వ్వరు నచటను గూర్చుండిరి, దరికొన ననలంబు వారి ధరణీవాధా. 143
- వ. ఇట్లు పాణింబులఁ బాసి యామువ్వరు పరమపదము జేరి రని చెప్పిన విని పాండ
వేయులు మూర్ఛిల్లి వారికై యనేకవిధంబుల విలపించిన నారదుండు వారల నూ
రార్చి ధృతరాష్ట్రాదులకు శ్రాద్ధక్రియ లొనర్చు డని తపబోకమున కేగఁ బాండవు
లమ్మునీందుఁ నాజ్ఞానుసార మొనర్చి రని చెప్పిన విని జనమేజయధరారమఁబు
డనంతరవృత్తాంతము చెప్పమని వైశంపాయను నడుగుటయు. 144

—ఆ శ్వా సాం త ము.—

- మ. శివలింగంబును బూజఁ జేసినయెడఁ జేకూఱు సర్వార్థముల్
శివుడే లోకము లన్నిటిక గరుణతో నృప్తిండువాఁ డంచు నీ
యవనీచక్రమునందు మానవులు ని న్నర్చింతు కాదే సదా
శివ నా కావ్యము నీదయామృతమునక జేకొమ్ము సర్వేశ్వరా. 145

గ ద్య ము

ఇది కవిరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి పుత్రికయును,
కల్లూరి వేంకటసుబ్బారాయణుగారి పత్నియును,
రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాదిగ్రంథకర్త్రీయును, అగు
విశాలాక్షమ్మచే రచియింపఁ బడిన

భారతకథామృతంబునందుఁ

ఆశ్రమవాసపర్యము.

శ్రీ పరమేశ్వరార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రస్తు. భారతకథామృతము.

మా న ల ప ర్వ ము.

- క. శ్రీసర్వేశ్వరకేశవ, భాసురసుగుణాలవాల పరమేశ్వరకై
లాసాచలవాస శివా, భాసిల్లుభవత్పదముల భజియుతుశివా. 1
- వ. వైశంపాయనుడు జనమేజయున కప్పలివృత్తాంత మిట్లు చెప్పం దొడంగె. 2
- తే. ద్వారకాపురి కొకనాడు నారదుడు, గణ్యమానియు సుతీయునుగాభిసుతుడు
వాసుదేవుని జూడంగె నానఁ జేసి, వచ్చుచుండి తత్పురస్సొంతమునకు. 3
- వ. ఆనయంబున. 4
- తే. యదుకుమారు లెల్లరుఁ గూడ ముదముఁగదుర, సాంబునకుఁగరాకృతినలిపి తెచ్చి
వచ్చుచుండినయట్టితాపసుల కెల్ల, వందన మొనర్చుచుండిరి వార. 5
- వ. అమ్మానినీవేషధారి యగుసాంబుని బభ్రునిభార్య యని చెప్పిన నమ్మవీందుల లాత్మ
దృష్టి నక్కఱకార్య మెత్తిగి కోపమున యాదవుల కిట్లనిరి. 6
- తే. అంగనావేషధరుడగు నట్టిఁ డితమ, జలజనాభునిపుత్రుఁడు సాంబుఁ డగుచు
మీరు గుమ్మఁ బరిపాసించువారు కాన, నిట్లవత్సము పల్కి రోహిణులార. 7
- తే. పానఁగసాంబునికడుపునముసల మొకడు, కలుఁగు నదియె యాదవకులతయ మొనర్చు
శౌరి రాహిణేయుఁడక్క నకలయాద, పులు నశితురు ముసలమువలన నిజము. 8
- తే. రాహిణేయుండు తనదగుదేహము విడి, సాగరమునఁ బ్రవేశించుఁ జక్రధరుఁడు
భూశయనమున దేహమ్ముఁ బొంది విడుచు, మానుఁ డీప్రకారం బగు మానకుండ. 9
- వ. అని పలికియునులు భక్తవత్సయు డగుదేవకీందనుని జూడకుండఁగ నే తమతా
వుల కేగి రంత. 10
- చ. కరిపురమందు ధర్మజుఁడు కౌరవరాజ్యరమోనతిమణి
బరమదయానమేతుఁ డయి పాలనఁ జేయుచునుండె సోదరులే
నిరతము తన్ను గొల్వఁగను నీరజలోచన యాజ్ఞ నేనితోఁ
బరమసుఖంబులం గొనుచుఁ బార్థివమూఁఖుఁడు ఖ్యాతిగాంచెడున్. 11
- వ. అట్లు యుధిష్ఠిరుండు సర్వప్రజాసందకరముగ రాజ్య మేలుచున్న సమయమ్మున. 12
- ఆ. ఆవికేయపత్ని యైనయాగాంధారి, పౌత్రధరున కపుడు శాప మొనఁగె
దాని గడుపు వచ్చె ద్వారకాపురమున, నుర్నిమిత్తము లవి తోచుచుండె. 13
- తే. అంత సాంబునిగర్భమునందు నొక్క, ముసలము జనించె యాదవపుత్రులెల్ల
రమ్మనంబును బొంది రాయజ్జనాభు, నకును దెలియంగఁ జెప్పిరి ప్రకటితముగ. 14

వ. శ్రీకృష్ణుం డావృత్తాంత మాలించి యమ్మనలమును హడిచేసి సాగరములోఁ బార
వేయ నియమించిన వా రట్లానరించి రంత ద్వారకలో గాంధారిశాపప్రభావంబున
ననేకమహోత్సాహములు జరుగుచుండె. 14

క. జలజోదరుండు ను నృత్య, బలరాముండు తక్కు మిగతవారెల్లరు వి
ప్రళ బాధించుచునుం గురు, పుల నపమానించుచుండి రొగి యాదపులున్. 15

తే. యాదవాంగన లెల్లరు నాత్మవిభుల, మాటలను గొంచె మేనియుఁ బాటినేయ
కుండ లజ్జావిహీనలై యుండి రపుడు, చాల దుర్నిమిత్తంబులు జరుగుచుండె. 16

మ. కమలావల్లభుఁ డన్నిటిక గనుఁగొనెన్ గాంధారిశాపప్రభా
వము చేకూరె యదుక్షయం బనుచుఁ దా భావంబులో నెంచుచున్
గ్రీమ మేపారఁగ నీయదుక్షయము వేగం పొను గానన్ నము
ద్రముతీరంబున నైన మేలనుచు నారాజీవనేతుంగి డొగిన్. 17

క. యాదపులనెల్లరఁ బిలిచి, యాదామోదరుండు పలికె నందఱతో నో
యాదపులారా వేగము, పోదము మన మానముదుర్గి బూజించుటకై. 18

సీ. లబ్ధాక్షుఁ డట్లను నారేయియందు నా, శ్రీకృష్ణచక్రము చిత్రముగను
జనులు విస్మయ మొందఁగను దివంబున కేగెఁ, బరఁగనుగీవ శైబ్యములు మతిము-
మేఘపుష్పంబు నామెయిఁ జూడఁ గానె వ, లాహక మనఁబడు వాహనమును
శౌరిరథం బది చక్రము పోయిన, యామార్గమునఁ బోయె నంతలోన

తే. వాసుదేవుఁ డాయాదనవ్రవరులఁ గని, యభ్యి బూజింపఁ బోవుట కాజ్ఞ యొనఁగె
నర్వయాదవు లప్పుడు శౌరియాజ్ఞ, సాగరమును బూజింపఁ బో సాగి రంత. 19

వ. అనేకభక్త్యభోజ్యాదులతోఁ బాలు పెఱుఁగు నేయి శర్కరాదులతో గంధాక్షతపు
ష్పాదులతో యాదవు లెల్ల నముద్రమును బూజింప నేగివఁ గృష్ణుండు వారివెనుక
వాహనావోహణ మొనర్చియు బలరాముండు కాలినడకను బోయి రంత. 20

క. ఘనఁ డగునా బలభదుర్గిండు, వనజోదరురుతోడఁ జెప్పి వనమందుఁ దపం
బును జేయ వర్తె యాదవు, అనువుగఁ బూజించి రప్పు డంభోరాశిన్. 21

వ. యాదవులు దాముదెచ్చినభక్త్యుడు లాయభికి నైవేద్యమొనఁగి రయ్యవనరమ్మన.

తే. లజ్జాపీఠమున నాకృతవర్మయ, చారుభేష్టఁ డవల సాత్మకీయును
వనజనాభుఁడును పృథ్వీముండు న్మోద, లైసయదుకుమారు లుదఁ జువుడు. 22

వ. సురాపానం బాచరించి యొడలు తెలియక నొకరి నొకరు దూషించు కొనుచుఁ
బరియాచకము లాడుచుండి రంత. 24

అ . మద్యపానమునను మత్తుఁడై సాత్మకీ, కన్ను లెఱ్ఱ జేసి క్రూరమనక

- కేలఁ గట్టి దాల్చి కృతవర్మపై కేగి, యతనిశిరము దుంచె నంతలోన. 25
- వ. కృతవర్మ మడిసినఁ దద్బంధువు తెల్లరు కోపోద్రోకమున సాత్యకితోఁ బోరుచుండి రా సమయమున. 26
- తే. వెనుకఁ జూంబునిగర్భముననుఁ గలిగిన, మునలమును బొడిఁగాఁ జేసి పొసఁగ వారు సాగరంబున వైచిననమయమందె, పొడి యదెల్లను దంగయై పోల దోచె. 27
- వ. యాదవృత్తి తెల్లరాతుంగను లాగి దానితోఁ బో రొనర్చుచుండి రంతట. 28
- సీ. చక్కాయుధుం డంత సాత్యకినిం గావఁ, దల పూనఁ డయ్యెను దనమనమునఁ బ్రదక్షిణుం డంతటఁ భ్రోధి భోజులఁ దాఁకె, మద్యపానంబున మదము నొంది దేవామఱి, లేమియుఁ దెలియఁ జాలక వారు, యాదవు లొండొరు లాడి నల్పి బాసిరి పోరులు పృథ్వీయుం డనిరుద్ధ, సాబాదిమాఖ్యులు సాత్యకియును
- తే. వారలు శరస్వరకలహవాంఛితు లయి, హతము నొందిరి యంతట నద్ది కాంచి నుబల దీక్షితు శాపము మనసునఁ దలంచి, నిర్వికారుడై కృష్ణుడు నెగడుచుండె. 29
- వ. అమ్మమ్మకుఁ దనికడకుఁ దారుకుండును బభ్రుండును జని యిట్లనిరి. 30
- తే. అఖల దోహదపుల్ మడిసిరి యాదిదేవ, ఘనుఁడు బలరాముఁ డేదెసఁ జనినవాడొ యతనిజాణ నరసివత్త మనుఁగుండేరు, మనుఁడు వారితో వనజాక్షుఁ డరిగె నంత.
- క. తరువు దోహదమునందున, పరమేశ్వరుఁ డపుడు కాంచె బలభద్రుని నొగ్గి సరఃజోషురుం డంతట, నరయఁగఁ దారుకునితోడ ననె నిట్లనుచున్. 32
- తే. హస్తీ గట్టి బోయి యర్జునాదులఁ గాంచి, యదుకులక్షయంబు నవలఁ దెలిసి పార్థివరాజు నిటకు నడిగర మృనునెడఁ, దారుకుండు పోయె దంతిపురికి. 33
- వ. కృష్ణుం డయదుకులక్షయవృత్తాంతము బలరామున కెఱింగింప నతండు మిక్కిలి విచారింపఁ నత హరి బభ్రుం గాంచి యాదవాంగనలను బురము విడిచి రహ్మని తెల్పు ముఖ యాజ్ఞాపించుటయు బృథుండు పోవుచుండఁ బోయిపాఁ డొకం డాబభ్రుని వధించిన భూనిశాపమున శాశ్వత్య మొంది శ్రీకృష్ణుండు బలరామున కిట్లనియె. 34
- సీ. అగ్రజా యాదవుల్ హతుడై యెల్లరు, రథగజంబులను దురంగములను బరిఁ జేర్చి వత్తు సీతరువువద్దనె నీవు, నివసింపు మనుచు మాధవుఁడు వేగ ద్వారకాపురి కేగి వసుదేవునిం గాంచి, యల్లన నతనితో ననియె నిట్లు యగ్రజుండు తిపంబు నాచరింపఁగఁ బోయె, నేను దపింపఁగ నేగువాడఁ
- తే. గారవకుండయము మున్నఁ గాంచినాడ, యాదకులక్షయముచూడ నైతి నేను బంధుహితు మైకట్టయ్యాఁ డ్దేవమున, నేను సమిపము నుండునెడ నేను దండీ. 35

- జ. నే డెల్లి పార్థం దేతెంచు నని వసుదేవుని యాదవకాంతల నెల్లర నూరార్చి తా
నతివేగ బలభక్తునిసమీపమున కేగె. 36
- తే. పరగ బలరాముడును యోగబలమువలన, దేహమును విడచాడియాదివ్యమూర్తి
చే ననంతనియందున వెలయుచుండ, దివ్యదృష్టి నెఱిగె దేవదేవు డదియు. 37
- ప. యదుపుంగవుం డగువాసుదేవుం డరణ్యమున సంచరించుచు ధరిత్రిలోఁ దా నొన
ర్చు బోయినకార్యములు పూర్తి యగు తెఱింగి మునులశాసము గాంధారిశాపము
దలంచుచు గాఢసమాధి నొంది ధరణీతలశయనుం డయ్యె నయ్యెడ. 38
- ఆ. బోయవాఁ డొకండు పురుషోత్తముం గాంచి, హరిణ మిది యటంచు నాత్మదలఁచి
బాణమును విడువఁగఁ బద్మదళాక్షుని, పాదతలము దూఱి బాణ మపుడు. 39
- ఆ. వేటకాఁడు మనుజుఁ డొటఁ గనుంగొని, మాధవునకుఁ డా నమస్కరించి
కనుల నీరు కాల్యఁ గట్ట నేడ్చుచునుండ, నూఱిడించె వాని శౌరి యపుడు. 40
- ప. వాని నూరార్చి దేవకీపుత్రుండు నిజపదంబు నొందుటయు. 41
- సీ. అ ట్లూర్థలోకమునందు నిజపదము, గైకొన నేగినకంసదమను
కెదురుగా నెల్లరు నేతెంచి రంతట, నమరులు దేవేంద్రుఁ డధికభక్తి
స్వాగతమిచ్చిరి జలజోదరునకు నా, వాసుదేవున కిట్లు వజ్రి పలికె
ధర్మరక్షణకు యాదవవంశమునఁ బుట్టి, నరకకంసాదులఁ బరమపురుష.
- తే. హత మొనర్చిన వాడ వోయయ్య నీవు, ప్రతియుగంబున నిట్లు ధర్మార్థముగను
జన్మ మొంది దుర్జనులను సంహరించి, సజ్జనులఁ బోచుచుందువు స్వామి నీవు. 42
- ప. అంత విధాత యరుదెంచి య నేకవిధంబుల భగవానునిఁ బ్రస్తుతించె నట్లు యాదవ
వంశమున దేవకీవసుదేవులకు నందనుండై జన్మించి పరాత్పరుండు నిజరూపం బగు
విష్ణురూపము ధరించి వైకుంఠమునకు వేంచేసె సంత. 43
- ఆ. దంతిపురికిఁ బోయి దారుకుఁ డంతటఁ, బాండవులకు శౌరివచనములను
యదుకులతయంబు సంతయు నెఱిగింపఁ, బార్థులతివిచారిభావు లైరి. 44
- ప. అంత సర్జనుం డగ్రజానుమతి దారుకువెంట ద్వారక కేగిన వాసుదేవునిపత్ను లా
వాసవిం గాంచి మిక్కిలి శోకించి రంత నాతండు వసుదేవునిఁ జూడఁ బోవ నతండు
కన్నీరు కార్చుచు నాసంక్రందననందనున కి ట్లనియె. 45
- తే. నాయనా యర్జునా విను నాడునుడుల, సకల మగుసురాసురతతి సంహరించు
యాదవుల కారణంబున హతము నొందఁ, గనులఁగాంచియు న్నాడనుగౌరవేంద్రీ.
- ప. సాత్యకిపౌద్యమ్నానిరుద్ధాదులు మడియట వినియుఁ జాప నైతిని. 47
- సీ. ఎట్టికార్యం బైన నెంచి చేయఁగలాడు, మృతఁ డొరీక్షీతు నతులితముగ
బ్రతికించినట్టిఁడు పద్మదళాక్షుండు, యదవంశకలహము నాపకుండ

- నతఁ డిది యంతయు నావశ్యక మని యు, పేక్ష వహించెను విజయ వింతు
యజునివశమున నట్లే యుండఁగా నోపు, నని యాతఁ డనునెడ నాలకించి
తే. జిష్టుఁ డెంతయు మదిలోనఁ జింతఁ బొంది, నేనఁ దేర్చుచు వసుదేవు నాదరమున
శౌరి యెచ్చోట నుండు నాజాడఁ దెలుపు, మనుడు వసుదేవుఁ డిట్లని నర్జునునకు.
- సీ. యాదవు లెల్లరు హతు లైన పిమ్మటఁ, గమలనాభుండు నాకడకు వచ్చి
నను నేదఁ దేర్చుచు నాతండ్రి విధివశుల్, వృష్టిభోజాంధకవిరు లెల్ల
సళియించి రిపుడు ధనంజయుఁ దోడితే, దారకుఁ బంపితి దంతిపురికి
నతఁ డీపురంబున కరుదెంచు నీయందు, భయము భక్తియుఁ గల్గి ప్రబలుచుండు
- తే. నీవు చెప్పిన స్థానరించు నావిజయుఁడు, నాకు నతనికి భేదము లేక యుండు
నతనిఁ జేపట్టి పురి నేలు మయ్య యింక, నతఁడు బాపు నీదువిచార మనఘచరిత.
- క. బలరాముఁడు యదుముఖ్యులు, కలహింఁక యున్నతటిని గానల నియతిన్
జెలఁగ నరిగె నేనును నా, బలరాముని బోలె నరుగు వాఁడను దల్దీ. 50
- ఆ. మది విచార ముడిగి మహితచరిత నాకు, నాజ్ఞ నిమ్ముతపము నాచరింప
నర్జునుండు నీదునాజ్ఞఁ బ్రవర్తించి, నీదునేవఁ జేయు యానవేంద్ర. 51
- వ. మృతు లగుయాదవులకుఁ బ్రార్థుండు వహ్ని కార్య మొనర్చు నని ముకుందుండు త
పింఁ బోయె నర్జునా! నీ వీద్వారకను రథగజతురగాదులను గృష్ణునాజ్ఞఁ బరిపా
లింపు మనిన నత్యంతదుఃఖాకులుఁడై వానివి వసుదేవున కిట్లనియె. 52
- సీ. వాసుదేవుఁడు లేనిద్వారకాపురమున, మీరు వసించుట మేలుగాదు
ధర్మనందనుఁ డిది తాను మున్నె వచించె, రథగజంబులను దురంగములను
యాదవవనితల నఖిలబాలురతోడ, ఖాండ్వవస్థము గడువడిగను
జేరుపు మనియును జెప్పియుండెను గానఁ, జింతను బాయు నీచిత్తమందు
- తే. మీర లెల్లఁ దత్పరికిని జేరవలయు, ననుచు దారుకుఁ గన్గొని యర్జునుఁ డని
శౌరి యెచ్చోటి కేగెనో స్వాంతిమందుఁ, జూడఁ దత్తట మొందుచున్నాఁడ నేను.
- వ. అని వసుదేవునాజ్ఞను ధనంజయుండు శ్రీకృష్ణమందిరమున కేగి నేటికేభవనాఁడు
ద్వారకాపురి నంబుధి ముంచు నని యెఱిగి యావాసుదేవుని మందిరమున శయ
నించుటయు. 54
- తే. తెల్లవారుచుండఁగ వసుదేవుఁ డంత, యోగసింధును గైకొని యూర్ధ్వలోక
మునకు నేగె నర్జునుఁ డది వినియు వేగ, నతని కడ కేగి పిలపించె నధికఘోషము. 55
- వ. అంతఁ గాంతేయుండు వసుదేవున కగ్ని కార్య మొనర్చినఁ దత్పత్ను లెల్లరుఁ ధమ
నాధునితో నగ్నిం జొచ్చి ప్రాణంబులఁ బాయుటయు. 56
- సీ. అర్జునుం డంతట నభితిరంబున, సకలయాదవులకు సమ్మతమున
నగ్ని కార్య మొనర్చి యే దారుకుని, గూడి, బలరామకృష్ణుల్ తపం బొనర్చు

- సరిగిరకానకు సరిగి యం దొకదేన, వాసుదేవునికలేబరముఁ గాంచి
 పరితాప మొంది యప్పరమేశ్వరున కవు, డగ్నిసంస్కారాను లాచరించి
 తే. మరల నాతఁడు ద్వారకాపురినిఁ జేరి, యచ్చరము మరుదివమున నభిముఁడు
 నని యెఱిగి బాలవృద్ధుల నంగవలను, భటుల రథగజామల నతిత్వరితమునను. 57
- ప. ఇంద్రావనమునకుఁ గైకొని పోవుచు మార్గమధ్యమునఁ బాచవటమున విడిసె నంత.
 తే. ఆతఱిని సతులఁ గని కిరాతు లెల్ల, వాఱిసొమ్ము లపహరింపఁ బోయి దాఁకి
 రద్దనుండు దుస్తరంబగునట్టికప్ప, మొది కాచె గొండఁ గృష్ణుఁడగుదరులను. 59
- ప. రుక్మిణ్యాదులను బలరామపత్నిని రక్షించె నాతఁ గిరాతు లాదుర్జను నోర్చి యాద
 వాంగవల సొమ్ము లపహరించుటయు దేవతల కజేయుండగుఁ దనకు శక్తి తగ్గు
 టకై పార్థుఁడు విచారింపి వారి నెల్లఁ దోడ్పాని యిద్రప్రస్థమున కేగుటయు.
 క. తరువాత నర్జునుం డాకరమాత్మునివార్త యెల్లఁ బత్నుల కెఱిగిం
 ప రయంబున వారల ముందరికిం జని పరితపించె దైవ్యాతురుడై. 61
- ప. వా రెల్ల రతనివాపోవుటకుఁ గారణ మడిగి యాపార్థునివలన బలరామదేవకీనంద
 నుల వృత్తాంత మెఱుఁగుటయు నంత రుక్మిణి జంబవతి మొదలగువాసుదేవుని
 పత్నులును బలరామపత్నియు నగ్నిప్రవేశ మొనర్చిరి సత్యభామాదులు తపింపఁ
 బోయి రంత నర్జునుండు వేదవ్యాసాశ్రమమున కేగి యనుకులక్షయంబెఱిగించి
 యమ్మునీంద్రునిచే నూగడింపఁ బడి కరివురి కేగి ధర్మనందనునితో సర్వవృత్తాంత
 మెఱిగించె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయను నన్వలివృత్తాంత
 మడుగుటయు. 62

ఆ శ్వా సాం త ము.

- ఉ. నేరిచినట్లు వ్రాసితి మునినీవరస్తుత విశ్వనాథ నా
 నేరము లెన్ని యుండినను నెమ్మినిఁ బ్రోవు మటాచు మౌక్తిక
 భారతసత్కథామృతము వైభవ మొదఁగ నీవీక్షరింప వే
 శీరమణిమనోరమణ సేవితపాదసహోరుహద్వయా. 63
- గద్యము — ఇది కవిరాజు శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి పుత్రికయును
 కల్లూరి వేంకటసుబ్బారాయణుగారి పత్నియును.
 రాజ్యలక్ష్మీపరిణయాదిగ్రంథకర్తనియు నగు
 విశాలాక్షమ్మచే రచింపఁ బడిన
 భారతకథామృతంబునందు
 మాసలపర్వము.
 పరమేశ్వరార్చనమస్తు
 శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ రస్తు .

భారతకథామృతము .

—:—

మహాప్రస్థానికపర్వము .

క. శ్రీపార్వతీమహార, తాపనజనహృదయలోల చైవలలామా

నీపాదార్పణః క్షేయదుః, గాపాషుము దయను గరళ కంఠ మహేశా.

1

వ. జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డవ్వలివృత్తాంత మిట్లు చెప్పందొడంగె నట్లుదేవకీ
నందన పరలోకప్రాప్తియు బలభద్రనిపరమానందమును యాదవక్షయమును వ్యా
సహితభాషణములను దెల్పిన విని గాఢీవికిఁ బాండవాగ్రజుఁ డిట్లనియె.

2

పాండవులప్రస్థానము .

క. చిత్తము ప్రస్థానముచకుఁ, దత్తతమును బొందుదుడెఁ దమ్ముడ వింతు

యిత్తతి నాదుప్రయత్నము, చిత్తంబున మెచ్చి జేగఁ జేయు కుమారా.

3

చ. అనియు నజాతశత్రుఁడవు డబ్బదశేషుణ యాజ్ఞసేనిఁ బా

వనిఁ గవలొ గనుగొనియు వాఛిత మెల్ల నెఱుంగఁ దెల్పెఁ దె

ల్పిన విని వారలెల్లరును వేడుక బొంది మహీశు మెచ్చియున్

వనమున సంచరించుటకు వారును దత్తత మొంది యుడిసన్.

4

చ. అంత ధర్మనందనుం డభిమన్యునందనుం డగుపరీక్షిన్నరేంద్రుని సర్వసర్వంసహా
రాజ్యమున నభిషేకించి సర్వదాము లొనరించి సకలసద్గుణభద్ర యగునుభద్ర
కిట్లనియె.

5

చ. మనుమని కీపరీక్షితికి చూకురురాజ్యము నే నొసంగితిన్

వనితరొ యాదవేతుఁ డగువజ్రున కిచ్చితిఁ గొంత రాజ్యమున్

దనరఁగ రెండువంశముల ధైర్యముతోడను నీవె బ్రోవుమా

వనమున కేము పోదుము దపం బొనరించుకొనంగఁ దల్లిరో.

6

క. ధరణీచక్రంబునకున్, బరీక్షితుం డయ్యె తోడు బాలుం డతనిన్

గరుణామతివై నీవే, నిరతంబును బ్రోవవలయు నీరజవదనా.

7

వ. అని ధర్మనందనుండు పరీక్షితున కనేకరాజనీతు లుపదేశించి యన్వల.

8

చ. భారతయుద్ధమండ్యగడుఁ బ్రస్తుతిఁ జెంది గతించువారికిన్

భూరమణాగ్రగణ్యులకుఁ బుత్రులకున్ భృతరాష్ట్రముఖ్యు లా

కౌరవకోటికిన్ సుగతిఁ గల్గ నొనర్చె ననేకదానముల్

ధామణినాయకుం డయినధర్మతనూజుడు సంతసంబునన్.

9

మ హా ప్ర స్థా ని క ప ర్వ ము.

- క. భూదానంబులు మఱి క, న్యాదానంబులు గనకమహాదానంబుల్
మాదముతోఁ జేసెను ధౌ, మ్యాదిపురోహితుల కెల్ల నాసమయములోన్. 10
- ఉ. పాదుల నెల్లరం బిలిచి వారలఁ గన్గొని యిట్లు పల్కె నో
పారవ రేణ్యులార గుణవందితులార మదీయపౌతునిన్
ధారుణినాథుఁ జేఁతిమి ధన్యుఁ బరీక్షితు నుత్త రాసుతుఁ
మీ రతిభక్తితోడ నిఁక మీఁదఁ బరీక్షితునిన్ భజింపుఁడి. 11
- క. మాయేపురకు న్నాటగు, నీయభిమన్వాస్థ్యజ్ఞునకు నెంతయు భక్తిఁ
జేయుఁడు నేవ లితఁడు మీ శ్రేయము లొనఁగూర్చు పౌరశ్రేఖరులారా. 12
- క. అని పౌరుల సూరార్చియు, జనపతి వీడ్కొలిపె వారి సత్వరగతిఁ దా
వనవానదీక్షఁ గైకొని, యనుజులతో నుదతితోడ నలరారుటయుఁ. 13
- ప. పాండవు లంతఁ బాంచాలీసహితులై జటావల్క్లలంబుల ధరించి వనమునకు బయ
లువెడలుటయు వారి నొకశుకనము వెంబడించె నంత. 14
- చ. చని చని వార లెల్ల రొక సాగరతీరము చేరఁగానెయ
ర్జున కమలేశుచక్రి మది సొంపుగఁ బోయె దివంబుఁ గాండివం
బును విడువం దలంపవొకా బుద్ధినిహీనుఁ డ వైతి వొక్కొ యీ
ధనువును మున్ను నే వరుణదైవముదగ్గరనుండి తెచ్చియుఁ. 15
- ప. నీ కొనంగితి నయ్యది నే నిపు డాతని కీ వలయుఁ గావున గాండివము విడనాడుము.
- క. అని విన వచ్చినఁ గుఱి, తనయుఁ డగునవ్యసాచి తద్గాండివముఁ
వననిధిమధ్యమునందున, దనవారలు చూడ నైచెఁ దత్సమయమునఁ. 17
- (భీమార్జుననకులసహ దేవద్రావిడులు దేహత్యాగ మొనర్చుట)
- ప. అంతఁ బాండవులు పాంచాలీసారమేయములతో భూప్రదక్షిణ మొనర్పఁ బశ్చి
మోత్తరసముద్రంబుల సతిక్రిమించి హిమాలయంబుఁ దాఁటి మేరుపర్వతసమీప
మున కేగి రయ్యెడ. 18
- తే. యోగ మెడలుటవలన నయోనిజ యగుఁ ద్రావిదీదేవి యంతట ధరణిఁ బడియె
వాయునందనుఁ డంతటఁ బత్నిగతినిఁ, దెలియఁ జెప్పి ధర్మజునితోఁ బలికె నిట్లు. 19
- ఉ. ప్రాణగుధర్మరూపిణి శుభప్రదురాలు మహాత్మురాలు నీ
ద్రావిది యోగహీన యయి ధారుణిపైఁ బడుకారణంబు నే
నీపగిదిన్విస న్వలతు నియ్యది తెల్పు మటంచుఁ బల్కుగా
నావృధివీతలేందుఁ డపు డాతనిఁ గన్గొని పల్కె ని ట్లొగి. 20
- తే. వాయునందన వినవై యీవారిజాక్షి, సర్వకాలములందున సవ్యసాచి

యందుఁ బక్షపాతంబున నలరె గాన, నీని కిటు వచ్చె నని సమాధాన మొనఁగె.
తే. అట్లు హృదయ బాసి వారగుచుండ, దేహముచు బాసి యానహదేవు డంత
ధరణిఁ బడినను భీముఁ డాత్ముగతిని, నన్న కెకేగింప ధర్మజుఁ డనియె నిట్లు. 22

క. ఏడు తనకన్నఁ బ్రాజ్ఞుడు, లే డని గర్వింపుదున్ బ్రేమకతమునన్
వీ డిద్విధమున భరణ బడి, నాఁ డని సహదేవుఁ బాసి నరవరుఁ డరిఁగెన్. 23

వ. పాండవు లట్లు పోవుచుండ నకులుడు నేలం బడిన భీముడు ధర్మజున కి ట్లనియె. 24

తే. ఇమ్మహానుభావుం డగుఁడమ్ముకుఱ్ఱ, ధానుశీనలిఁ బడియె నాకారణంబు
నాకె జీగింపవే యన నరవరుడు, వాయుమానునితోడను బల్కె నిట్లు. 25

క. ఇతఁడు తనతో సమానుఁడు, క్షీతి నెవ్వఁడు లే డటంచుఁ జిత్తములోనన్
సతతము గర్వించుట చే, నితనికి నిటు వచ్చె ననియు నెఱిగింది వెనక. 26

వ. నకులునిఁ బాసి వారగుచుండఁ గొంతలో నర్జునుండు నేలం బడిన వృకో
డనుండు యుధిష్ఠిరున కి ట్లనియె. 27

నీ. పాండవాధీశ యీగాండీవి యి ట్లయ్యె, నిర్మలాత్ముఁ డితండు నిశ్చయముగ
నితనియం దన్వతంబు నెందు గన్పట్టఁ బో, దితఁ డిద్విధముపడ నేమికతమొ
యనిన ధర్మజుఁ డిట్లు లనిలాత్మజున కనె, నితనియందును సత్య మొందు లేడు
కొరవులందరఁ గడఁగి యొక్కదినాన, వధియించెద నటంచుఁ బలికె గాదె

తే. పలికి యారీతి నీతఁడు సలుపఁడయ్యె, నెఱి ధనుర్ధరు లందఱ నిందఁ జేయు
నదియె కారణ మగుట నీయర్జునునకు, నిట్టి గతినంభవించె నీ వెఱుగు మయ్యె. 28

వ. అని యర్జునుని విడిచి భీమసేనధర్మనందను లరుగుటయు భీముం డంతనేలం బడి
నేఁ బడుటకుఁ గారణ మే మనిన సజాతశత్రుం డి ట్లనియె. 29

తే. రాజనందన నీదగుభోజనంబు, సత్యధికముగ నుండెడి దదియుఁ గాక
బలముఁ గల దని గర్వము గలదు నీకు, నన్వతములఁబల్కుచుండు వీనవృషధవుడు.

తే. అందువలన నీ కి ట్లయ్యె నని వచించి, మాటుమాటాడ కుండగ మారుతి నటఁ
బాసి శునకద్వితీయుఁడై పార్థివేంద్రుఁ, డరుగుచుండెను బహుదూర మడవిలోన. 31

తే. అట్లు శునకసమేతుఁడ య్యమసుతునకు, దివ్యరథము నైకొని వచ్చె దివిజరాజు
తద్రథంబునఁ గలకాంతిదళదళలను, బరిధవిల్లుచునుండె నప్పగిది జూడ. 32

వ. మఱియు నయ్యింద్రరథముతో నరుదొచిన సిద్ధసాధ్యాదులు స్తోత్రము లొనర్చు
చుండి రంత. 33

తే. పరమవైభవమునఁ బాకళాననుఁ డప్తు, తనదుముందు నిలువ ధర్మరాజు
భక్తితోడఁ గృతపాదాబ్జము వ్రాలె, నతఁడు సంతసించె నితఁడు గాది. 34

—ఇంద్రధర్మజుల సంవాదము.—

- క. సురలోకనాథుఁ డంతట, కుసురాజోత్తమునిఁ గాంచి కూరిమితోడన్
సరనాథ స్వందనం బిదె, త్వరలో నిది యెక్కి రమ్ము స్వర్గమునకున్. 35
- వ. అనిన విచారంబున యుధిష్ఠిరుం డింద్రు న కి ట్లనియె. 36
- సీ. నాతోడఁ బుట్టువుల్ నాతోడఁ జనువెంచి, మరణము నొందిరి సురవరేణ్య
యత్యంతసుందరి యగుద్రాపదీదేవి, యోగవిహీనయై యుర్విఁ గూలె
నాకుఁ దోడై వచ్చినారు వారలు లేమి, నీతోడ సురపురి నేను రాను
కావున నిష్పడు దేవోత్తమా నీవు, సరమకృపామతి వారిఁ దెమ్ము
- తే. తమ్ముకుఱ్ఱలు మఱియును ద్రాపదియును, లేకపోయినయెడల నోలోకనాథ
యమరసాయజ్య మేల నా కని వచింప, నింద్రుఁ డి ట్లని పల్కె- మహేశ్వరనకు. 38
- తే. ధర్మజా దుఃఖ మొందకు తగదు నీకు, దమ్ము లాద్రాపదీసహితమ్ము గాఁగ
సమరలోకమునకు వచ్చి రమలచరిత, వారినందునఁ గనుఁగొన వచ్చు నీవు. 38
- క. కావున విచార మొందకు, నీ పతిధర్మాత్ముఁ డౌట నృపకులతలకా
నీ వీదేహము తోసే, దేవపురంబునకు రమ్ము దివ్యగుణాఘ్యా. 39
- వ. అనిన ధర్మజుండు సంక్రొగదనున కి ట్లనియె. 40
- తే. పురము నే బయల్పెడలిన మొదలు గాఁగ, సారవేయుము నాతోడ సమ్మతమునఁ
బరమభక్తితోడుత నిదే వచ్చుచుండె, దీనియందు నెయ్యముతోడ నేను నుంటి. 41
- క. కావున దీనిని నాతో, దేవోత్తమ నాకమునకుఁ దెచ్చుటకై నీ
వీవలె ననుమతి నిష్పడు, నావుడు ఋభురాజు పల్కె- సరనాథునితోన్. 42
- తే. ధర్మజా నీనుడు ల్విచిత్రముగ నుండె, శునకమునకు దేవత్వము భనర్జుఁడెట్లు
దీని విడనాడి వచ్చిన మానవేంద్ర, కఠినమానసుఁ డవు నీవు కావు సుమ్ము. 43
- వ. కాలయాసన మొసర్చక స్వందన మధిష్ఠింపు మని ధర్మజునకు మహేంద్రుం డి
ట్లనియె. 44
- సీ. ధర్మతనూభవా తగదు కోపము నీకుఁ, గోపము ధర్మము గూల్చి వైచుఁ
గుక్కకు స్వర్గ మ దెక్కడ లభించుచు, నిట్టియభిప్రాయ మేల నీకు
సన్నిహితం బయి యున్న శుభంబును, గైకొను మయ్య యోకారవేంద్ర
యనుఁడు ధర్మతనూజుఁ డమరేంద్రునిం గాంచి, నీవత్సమును బొందితెలియఁ బలికె
- తే. భక్తియుక్తుని విడుచుట బ్రహ్మహత్యఁ, బోలు నని వచియింతురు పుణ్యనిధులు
దేవలోకము నాశించి దేవరాజు, నేను దీనిని విడువను నిశ్చయముగ. 45
- వ. అనిన ధర్మనందనున కింద్రుం డి ట్లనియె. 46

- సీ. వృత్తము లొనర్చెడువాడు కుక్కను వాకి, సుకృతశీలము డగు సుకుచిరాంగ
శునకముఁ బాయు దీనిని నీవు పాసిన, స్వర్గలోకసుఖముఁ జాల కలుఁగు
జనమతిపాత్రుడై సత్కార్యము లొనర్చి, యమరత్వ మొందుట కానపడవు
వాయుజార్జునుల ద్రావదిని మాద్రేయుల, విడిచి యీశునకముక విడువలే వె
తే. యనిన ధర్మతనూజుఁ డిట్లతని కనియె, సకలలోకంబులకు నీవు స్వామి వగుదు
ధర్మముల కెల్ల బ్రభువపుత్రుండీ నీకు, దెలియ కున్న నా కెక్కువ తెలియునొక్కొ.
తే. ద్రావదిని నాదుతమ్ముల దైవరాజ, వీడఁగా లేదు వారలె విగతజీవు
లైరి వారికై శోకించు టనుచితంబు, భక్తులను విడనాడుట పాప మగును. 49
- వ. కావున నావాక్యము లాలకింపుము. 49
- ఆ. నాకలోకసుఖము నాకు లేకుండిన, లేక పోవుఁ గాక లోకనాథ
శునకమును విడువగ మన మొప్పుకున్నది, దేనపునికి రాను దేవరాజ. 50
- క. నను విడనాడుము నీ విఁక, ఘన మైనతపం బొనర్చి కడువేడుకతో
నిను సేవించెడువాఁ డను, వనభూములలోన నుండు వాసవ యనినన్. 51
- వ. అట్లు ధృఢవిశ్చయముడై యెక్కుధర్మరాజుపల్కు లాలకించి శునకరూపముతో ను
న్నధర్ముండు శునకాకారము విడిచి నిజరూపంబున సాక్షాత్కరించి యజాతశత్రుం
గాంచి పుత్రప్రేమంబున నిట్లనియె. 52

(ధర్మరాజుస్వర్గమున కేగుట)

- సీ. నీపుణ్యవృత్తము నిర్మూళ్యద్ధము, భూతదయయుఁ గన మోద మయ్యె
భూలోకమున నిన్నుఁ బోల రెవ్వారలు, యముఁడ నన్నెఱుఁగుమోయమలమూర్తి
మును గానలోన నీవినతదైర్వ్యము జూచి, యున్నవాడను గాదె యోకుమార
యపుడు నీతమ్ములయందున నొక్కని, బ్రదికితు ననియును బలికినాడ
తే. అవ్వచనముల నెల్ల నీవాలకించి, తల్లు లిద్దఱ మదిలోనఁ దలఁచి నకులు
బ్రదుకఁ జేయు మటంచును బలుకఁ గానె, నీదుధర్మబుద్ధికి మెచ్చి నేను మదిని. 53
- వ. నీనల్వరుతమ్ములం బ్రదికిచితి నామనంబున నిన్నుఁ గాంచి ప్రమాదంబయ్యెనిన్ను
బోలువాడు స్వర్గమున నైన లే డని యి ట్లనియె. 54
- సీ. నీవు దేవముతోడ దేవలోకము కేగి, యందలి వారెల్ల రలరునట్లు
సకలశుభంబులు ప్రకటితంబుగఁ బొందు, మనియు వచించె నయ్యంతకుండు
నా నమయంబున నానందమగున్లై, దేవమునీంద్రులు దేవవిభుఁడు
గంధర్వసిద్ధులు కాలుఁ డశ్వినులును, ధర్మనందను నెత్తి దయ దలిర్ప
తే. వ్యంధనారూఢుఁ జేసి రాసమయమందుఁ సిద్ధసాధ్యులు వినుతులఁ జేయుచుండ
ధర్మనందనుఁ డంత బృచదారకేంద్ర, సహితుడై నాకమునకునుఁజనియె సంత. 55

వ. అప్పుడు నారదుం డెల్లరకు హృదయరంజకముగా ధర్మసందనుసుగుణకల్యాణగుణము లభివర్ణించి చెప్పటయు ధర్మజుఁ డప్పరమతపోధనున కి ట్లనియె. 56

తే. నాదుఁతమ్ముల నల్వర నాకుఁజూడ, మనమునందుఁ గోర్కి జనించె మునివరేణ్యచూచువటకు నా కేమియు సుఖము లేదు, నాదుఁవత్నినిఁ దమ్ముల నాకుఁ జూపువ. అవ్యాక్యముల విని పురందరుం డాయుధస్థిరున కి ట్లనియె. 58

తే. నీదుఁ బుణ్యవశంబున భూవరేణ్య, వచ్చితివి బాంధిత్తోఁ బుణ్యపదమునకును మర్త్యభావము బాంచె నీమన మిచటను బాంధవులఁ జూడవలె నని వాంఛ కలిగె. 60

క. అసఘ యతిదుర్లభం బది, మూనులను సిద్ధులను దేవముఖ్యుల నిచటన్ గనుగొనుము ధర్మజా నీ, యనుజులు నినుఁ బోలియుండ నర్హులె చెపుమా. 60

ఆ. పుణ్యపదవివాగు పొంద నర్హులు గారు, వసుధలోనఁ గల్గుబంధు లెల్లరారు సుమ్మిచటకు రాజేంద్ర నీ విక, శ్రమము విడుపు మనియె నమరవిభుఁడు. 61

వ. అప్పు డింద్రున కమ్మహేంద్రుఁ డి ట్లనియె. 62

తే. దేవ మీ రేమి పల్కిన భావమందు, నాకు నమ్మతి లేకుండ నాయనుజులఁ గాంచి పుత్రమిత్రాదులఁ గాంచువాడ, బాంధవులఁ గానకున్న నే బ్రహ్మకఁగలనె. 63

తే. నాదుదమ్ములనుం గాంచి మోద మలర, నవల దివ్యభోగంబుల ననుభవించు నీవు కరుణాంతరంగుడై దేవదేవ, నాకు నావారలను జూపు ప్రాకటముగ. 64

వ. అని ప్రార్థించె నని వైశంపాయనుండు తెల్పిన నాలకించి పరమసంతోషభరితుడై జనమేజయభూపాలుం డవ్వలవృత్తాంతము చెప్ప మని కోరుటయు. 65

—ఆ శ్వా సాం త ము .—

చ. ఘన మగుభారతామృతము గైకొని వ్రాయఁ దలంచి నప్పు డీ వినుతచరిత్ర మెవ్వరికి వేడుక నిత్తునో యంచు నెంచుచున్ దనయకు భర్తనారయవిధంబున ని న్గని నీ కొసంగి నా ననుపగు కావ్యకన్యను దయామతిఁ గైకొను మిందు శేఖరా. 66

గద్యము—ఇది కవిరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి పుత్రీకయును

కల్లూరి వేంకటసుబ్బారాయఁడుగారి పత్నియును

రాజ్యలక్ష్మీవరిణయాద్యింధకర్త్రియు నగు

విశాలాక్షమ్మచే రచింపఁ బడిన

భారతకథామృతంబునందు

మహాప్రస్థానికపర్వము

పరమేశ్వరార్చనము

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ రస్తు . భారత కథామృతము.

స్వర్గారోహణ పర్వము .

- క. శ్రీరంజల్లి భవత్పద, సారసయుగ్మము భజితు సర్వేశ్వర యో
దారిద్ర్యదుఃఖనాశక, కారుణ్యముతోడ మమ్ముఁ గావు మహేశా. 1
- జ. జనమేజయుండు వైశంపాయనుం గాంచి మత్స్యతామహు లగుపాండవులును భారత
రాష్ట్రులును స్వర్గంబున నెట్లు ప్రవర్తించిరో తద్రుతాంతము వినిపించి నన్నుఁ
గృతార్థుం జేయు మనిన వైశంపాయనుం డిట్లు చెప్పెం దొడంగె. 2
- తే. బంధుదర్శనమును గోరి పల్కువాని, బాండవాగ్రజుఁ గాంచి యిద్రుండు మెచ్చి
తగినదూత నొక్కనిఁ బిల్చి ధర్మజునకు, బాంధవులఁ జూపు మనియునుబలికెనంత.
- వ. ఆ దేవదూత ధర్మజుని గొనిపోవుచుండ నారదాదు లతని వెంబడించి పోయిరి. 4
—ధర్మరాజు స్వర్గంబున బంధువులఁ జూచుట.—
- తే. శమనసుతుఁ డంత నున్న తాననమునందుఁ, జెలఁగి భానునిపోలిక నలరువాని
దేవకన్యాపరివృత్తుడై తేజరిల్లు, నాసుయోధనుఁ గన్గొనె సంతలోన. 5
- వ. అట్లు దివ్యభోగములతోఁ దులఁదూగుఁడుర్యోధనుం గాంచి ధర్మజుండు ముసీంద్రు
ల కిట్లనియె. 6
- చ. మునివరులార యీతఁ డఱిమూర్ఖుఁడు లోభుఁడు వీనిమూలమై
జనవరు లెందఱో మునుపు సంగరమందునఁ జచ్చినా రిలక
జననత సాధ్యి ద్రోవదిని సభ్యులముండఱ మానభంగముఁ
మును పొనరించి నాఁ డితఁ డపూజ్యుఁడు వీనిని జూడఁ దప్పగుకా. 7
- తే. నకులసహదేవ భీమ ధనంజయులను, ద్రాపదీదేవియుం గలతావునకును
నన్నుఁ గొనిపోవుఁ డోమునినాథులార, వారివరి నే వసించెడువాడ ననిన. 8
- వ. నారదుండు నవ్వచు నవ్వసుభారమణున కిట్లనియె. 9
- సీ. తనశరీరమును యుద్ధమునఁ ద్యజించెను, ధృతరాష్ట్రస్థపునగ్రసుతుఁ డితండు
దేవతాసంభావ్యుఁ డై వెలుంగుచు నుండఁ బుణ్య లిలనిఁ నెంతో భూవరేణ్య
యితఁడు రాజుల నని హత మొనరించెను; నది పాప మెట్లగు నమలనిరత
యితని దాష్కృత్యము లిచటఁ బల్కెఁగ రాదు, కాన సూరకయుండు కౌరవేంద్ర
- తే. అనిన ధర్మతనూభవుఁ డనియె నెట్లు, పాపబుద్ధి నజ్ఞపరితాపబుద్ధి
క్షుణ్ణు నాశ మొనఁగి; కుశల యితఁడు, దేవతల కెట్లు పూజితుఁడై వెలింగె. 10

తే. అయిన నవి యటండఁగ నీయునునఘచరిత, తమ్ములనుబుధురుత్తులద్రావడిఁగన
దత్తము బొందుచున్నాడఁ దావనంద్ర యనియు నచ్చట మురులతోననియెనిట్లు.

సీ. దురమందు నను దొల్లి మరణించువారికి, శాస్త్రకర్మల చేను నల్పుచుండఁ
గుంతి కర్ణునిఁ దనకొడు కని చెప్పెను, నదిమొవలుగ నమ్మహాత్ముఁ జూడ
నభిలాష కల్గె నే నతనిఁ దలంచిన, నుల్లము సంతాప మొందుచుండు
నతఁడు జీవింపఁగా నర్పింప లే నైతి, నని విచారము కల్గె ననఘలూర

తే. కర్ణుని జూడఁగడుకొర్కి కలిఁగె నాకుఁ, గానఁ గరుణానమేతులై హానులూర
యన్నయగు కర్ణుఁ డెచ్చట నలగుచుండు నతని నాకుఁ జూపింపుడియతులితముగ.

ప. ద్రుపదవిరాటభీష్మద్రోణదులను నాయన్నదమ్ములను జూడక తాళఁ జాల ననినన
మ్ముసీందు లమ్మనుజేందుని కి ట్లనిరి. 13

క. కురురాజోత్తమ నీకుఁ, సురనాథుఁడు చెప్పె వారిఁజూడు మటంచుక
సురదూతతోడ నటు చని, పరికింపుము నకలమైన బంధపు ననన్. 14

ప. అంత నేవదూత కుంతీనందనుని ముందునకుఁ దోడ్కొని పోయిన నందుర్గంధవస్త్ర
నమేత మార్గంబును, దుష్టజాతునహితంబును నసివత్రవనంబును వైతరణీనదియ
యాతనాబాధితు లగుఁబాపాత్ములను గాంచి ధర్మజుఁ డాదుర్గంధము సహింపలేక
ముందునకుఁ బోవుచుండ నారకబాధాపీడితులు కొందరా ధర్మజున కి ట్లనిరి. 15

సీ. పురుషోత్తమా నీవు పోకు మిచటకుండి, పుణ్యుడవీ విందుఁ బొల్చుకతనఁ
బరిమెళయుక్తహా వాయువు వీచెను నందున మాదుఃఖ మడఁగిపోయె
మాకు సౌఖ్యము గల్గె మదికిశాంతముఁ గల్గె,నినుమహా త్మునిమేముగనులఁజూడ
నత్యధికం బగు యాతనాబాధలఁ, బాసి యుంటిమి మేము పరమపురుష

తే. నీవు నతత మిచ్చోటున నిలుతు వేని, షేము సౌఖ్యము గాంతుము మేదిసీత
నతతమును నిందు నివసింపఁ జాల వేని, నీలుము కొంచెముకాలమునలలితాత

ప. అనిన విని ధర్మనందనుండు కటకటంబడి మీ రెవ్వరన వా రి ట్లనిరి. 1

సీ. నేను గర్హండను నే భీమనేనుండ, నే నర్జునుండను నే నకులుండ
నే నహదేవుండ నేను బాంచాలి నొ, దేను దృష్టదృష్టుం డే శిఖండి
ద్రావదేయూదుల మోపురుషోత్తమా, యని పల్కుపల్కుల నాలకించి
ధర్మతనూజుండు తనమనమందున, గడు విచారించియుఁ గటకటంబడి

తే. అక్కటా వీరి నెటు జేసె నహహ దైవ, మెంతయో నీచుడన నొప్పు నిట్లొన
వాసవాద్యమరులు నీచభావు లయ్యు, యుక్తమునయుక్తము నెఱుంగకుండిరొక్కొ

సీ. వీరు కీ జేమియుఁ గోరి నేమినివార, లేమి చేయవారి కిట్లు వచ్చె

నిట్టికష్టంబుల నీమహాత్ములకుచు, గలిగింపవచ్చు నాకలుషమతులు
సత్యవ్రతస్థులు నిత్యదానరతులు, సర్వోత్తములు వీరు సజ్జనులును
సతీంద్రులును దీక్షాపూరితులు లోనర్పిరి, తగనిచోటను వీరు తనరుచుండి

తే. పుణ్యముల నేమి చేయనిమూర్ఖుడైన, ధార్తరాష్ట్రాగ్రజుడు సుతదారసహిత
పుణ్యలోకసుఖంబులఁ బొందుచుండె, ధర్మహీన మై కన్పట్టె దైవకృతము. 19

సీ. ఈగకాలంతయు నేనియుఁ బాపము, వీరు చేసి రటంచు వినఁగ లేదు
పాపలోకమున నివాసము వీరికిఁ, గలిగించె విధి నేమి పలుకవచ్చు
నని విచారంబున నాధర్మమానుష, తా విన్నమాటలే తలఁచుచుండి
యిది దైవమాయయో యిది స్వప్నమో కాని, నిశ్చయింపఁగఁజాల నిజమిట్లేమొ
తే. అనియుఁ బరమాకులేంద్రియముఁడై యతండు, శోకవిహ్వలమనమున సుక్కిఁనుక్కి-
యలుక దేవేంద్రియై నను గలుఁగఁ గాన, దేవదూతతో నిట్లనె భూవరుండు. 20

స. దేవోత్తమా! నరకమున నున్న బాంధవులఁ బాసి రాఁ జాలనని మీదేవేంద్రిని
తోఁ జెప్ప మన నతండు దేవేంద్రిన కావత్ప్రాంత మెరిగించిన నాశక్కుండు నక
లదేవగణంబుతో నట కేటెంచె నయ్యవసరంబున. 21

సీ, పాపులు యాతనాబాధితు లగుటలు, వేగమే మానెను పిత గాఁగ
దుర్గంధ ముతయుఁ దొలఁగెను గ్రద్ధాది, పక్షిజాతంబులు పాతిపోయె
సస్తిపుంజము లెల్ల సదృశ్యమై పోయె నసిపత్రవనము లేదచటఁజూడ
వైశరణియుఁ బోయె, బరిమళగంధము, వీచుచునుండెను వేడ్కగాఁగ

తే. మలయమారుత మెల్లెడ నలరుచుండె, సకలదిశలు నిర్మల మయ్యె సాధ్యసిద్ధ
గరుడగంధర్వు లెల్లరుఁ గౌతుకమున, వలయుతమవర్తనంబులు నలుపుచుండి, 22
వ. నలుపు లాదిత్యాదికిన్న రకింపును దేవతలు లెల్లరు. బాండవాగ్రిజునిచుట్టుం బరివే
ష్టించి యుండి రాకొంతేయాగ్రిజునిగుణమణులఁ బ్రశంసించు చుండి రంత నిం
దుండు నిరుపమాన తేజోవిరాజితుం డగు యుధిష్ఠిరున కిట్లనియె. 23

సీ. భూవరోత్తమ విను దేవతలందఱు, వగచిరి నీ విందుఁ బరఁగుకతన
నినుఁ రోడుకొని పోవఁ జనుదెంచి రెల్లరుఁ, గోపము విడుమయ్య కువలయేళ
నీ పుణ్యవశమున నీవరమపదము, నందున వసియింతు విండుకులజ
నరకలోకమునకు నరుదెంచువారికి, రాక తప్పదు సుమి రాజరాజ.

తే. పుణ్యపాపము లనరెండు పొడలుచుండు, పుణ్యమున నాకలోకము పొంద వచ్చు
బాహ్యకృతమున నరకనివాస మగును, నాదునుడు లాలకింపు మేదినీశ,

- తే. స్వల్పపుణ్య మొకర్చినవాడు మును, శ్వేతాశోహణపర్వము నరకః గాంచు
స్వల్పపాప మొకర్చినవాడు మును, నరకశోకనాగము గాంచు దురితమార. 25
- వ. ముందు నరక మొందినవాఁ డపగ మరాత్త మగుశ్వేతాశోహణము గాంచు. 26
- తే. కర్ణుఁ డుత్తమలోకముఁ గాంచి వాఁడు, హస్తకై విచారింతులు హాను నీకు
వాఁ డిప్పుడు మహాన్నతిఁ బొందిరాఁడు కాన, నీవుకొలఁద్యమున్నకు భానమును. 27
- తే. ఆనఘచారిత్ర వినుము భీమాష్టనాని. నర్వభాంధవులను గాంచి స్వర్గమందు
సంతసించుచు నుండు చుష్కంతభరత, యిఁ ఘ్ను లొందినపదివినిఁ బొందు మయ్య. 28
- వ. రాజసూయశ్వమేధము లొనర్చినభిక్షుఁడూ మనుభవింపుము. దేవగంధర్వాను
లెల్లరు నీకుఁ బుణ్యవిశేషము లెఱిగింప చేతెంచి దన ధర్మజుఁ డెల్లరను లేచి గౌర
వించె నంత సంత్రందనుండు ధర్మాత్మజున కిట్లనియె. 29
- తే. ఇదియె యాశాశగంగ యౌ నిభవునిశ, దీవిలో స్నాన మాపము మానవేద
దేవభావ మలరు నిన్ను దేజ మలర, న్వజనులను గాఢు వహ్ని హోచక్రవర్తి. 30
- వ. ఆప్సకు ధర్ముండు ధర్మశాజుఁ గాంచి యిట్లనియె. 31
- సీ. వనపానముందున ద్వైతవనమునందు, శుభకముతోడను జనెనువేశ
ననుజవర్గమునందు నాదేవగిరినమీ, పశుశను నినుఁ గాంతు ననూమూర్తి
యపకారబుద్ధితే దనఘ నీ కెందును, శమనిమోక్షతుఁడవు శాశుకపురు
బరమశోభితుఁడ నై పరిధవిల్లుము నీవు, నరకము చూకనౌ నరచకుడు
- తే. అవ్విధంబున నై నిన్ను నమరవిభుఁడు, నేకు నిటఁ జేర్చినారము నిజము తనయ
కర్ణభీమాష్టనాదులకప్తములును, మే మొకర్చినమాయయే మిహితేజ. 32
- వ. వా రెల్లరుఁ బుణ్యలోకనివాసులై యుండిరి చింత నక్కును. 33
- తే. దివిజగంగతోయము లాడు మననినాధ, మనుజభావము విడనాడి మాన్యచరిత
దేవభావము వేగ నేతెంచు నీకుఁ, బరమచుఖములు గల్గు నవార్యచరిత. 34
- వ. భాత్సముఖ్యు లగు కర్ణాదులుం గాంచి పరమైశ్వర్య మనుభవింపు మని పలికి. 35
- క. యముఁడంతయునిష్ఠిరుఁ డన, కొమరుని నాశాశగంగకును గొని చని నా
విమలాత్ముఁ డానదీన్నా, నము చేసెను వేగ విడిచె నరభావంబున్. 36
- తే. జాహ్నువీన్నాన మొనరించి జనవరుండు, మనుజదేహము విడనాడి మనుతతోడ
దేవదేహము గైకొని తేజలిని, వైరమస్సిగోకమాల్ వదలి పోయె. 37
- ఆ. దుర్గుణముల వదలి ధూమరహిత మగు, సన్నిదేవుఁ బోలె నలరుమీతె
నారదాదిదేవనాయకుల్ దోడు రాఁ గొంతదూర మరిగి కుంతికొడుకు. 38
- ఆ. కనకపీఠమంజుఁ డనరాచువాఁడును, నాయుధాలిఁ దాల్చి యలరువాఁడు
నరుని నేవలొందునారాయణునిఁ గాంచి, మదిని సంతసించె మనుజవిభుఁడు. 39
- . అప్సల దివ్యదేహధారు లగు కర్ణాదుల భీకునకులనహ దేవులం గాంచి సంతసించి

దానిచే వియ్యగముగాంచి, తనతోటకు తీసికొనిపోయె. 41

ప. ఆమె సాన్నిధ్యమున నున్న వారేపు రామపుత్రులు వారె తల్లి దానిచేయు
లనఁ గీర్తె గాంచి రసము త్రవ్వె. 42

సీ. ఆతనిఁ గన్గొను మతఁడు మితఁడికి, నన్న యాధృతరాష్ట్రుఁ డనెడునృపతి
యితఁడు నీయగ్రజఁ డిససంభవుం డగు, కౌంతేయుడై పుట్టి కారణమున
రాధేయుఁ డితఁ డయ్యె రాజేంద్ర శ్రీకృష్ణయమపుంగవులఁ జూడు మచట నదిగొ
చందునిఁ బోలెను సౌందర్యమూర్తి యశా,నభిమన్యుఁ జూచితే యమలమూర్తి

తే. పాండుభూపాలుఁ డీతఁడు పౌరనేంద్ర, కుంతిమాదుఁ గులాతనిఁ గొల్చుకాంత లరుగొ
యితఁడు భీష్ముఁడు వసువులం దలరుచుండె, దేవగురుదరి ద్రోణుని నీవు గనుము. 43

ప. నుగ్రివదవిరాటాదులును దక్కుంగలసర్వబాంధవమిత్రాదులును ధర్మనందనున కిం
దుగ్రిండు చెప్పె నని జనమేజయుడు వైశంపాయనునకుఁ జెప్పిన విని యమ్మహీరమ
ణుఁ డమ్ముడింద్రిం గాంచిమహాత్మా యీకౌరవపాండవాదులు నాకలోకనివాసు
లై స్థిరముగా నుండురా లేక మరల మానవజన్మ మెత్తుదురా యది తెల్పు మన
వైశంపాయనుండు జనమేజయున కి త్లవె. 44

— జనమేజయుఁడుదానాదు లొనర్చుట. —

సీ. కురుకులోత్తమ దేవ గుహ్య మీవిషయము,దానిని విను సావధానుడ వయి
యనఁఁడు డాచార్యముండు డతఁడు నక్షత్రుమా,రునిఁ జేరి యుండెను జనవరేణ్య
ధృతరాష్ట్రభూపతి సతితోడ గూడి కుచేరలోకము గాంచె విమలచరిత
పాండుభూపాలుండు పత్నిద్వయముతోడ,నింద్రలోకమున కేగియుండె

తే. వినుము యభిమన్యుఁ డతఁడుచంద్రునిఁగవిసెను,కుంభజన్ముఁడుదేవతాగురునిఁ జేరి
డావరాత్మకుఁ డయ్యె గాంధారవిభండు, సూర్యునందుఁ గర్ణుడు చేరు నార్యవీనుత.

తే. స్వర్గమున నుయోధనుఁ డతిసాఖ్య మొంది, సరకలోకకష్టంబుల ననుభవించి
యవలఁ గల్గియందుఁ జేరినాడ తనియనుజ,లందఱును రక్కసుల జేరి రిండుకులజ.

ప. విరాటదృష్ట కేతుచేకీతానభూరిత్రవశ్యల్యయుత్తరలు విశ్వనామదేవతలం జేరిరి దృ
ష్టన్యముండు డగ్నిం బ్రవేశించె గాంగేయుండువసువులం జేరె ధర్మజవిదురులుకా
లునిం జేరిరి. బలభద్రుఁ డవతంతుం జేరె గృష్ణుండు విష్ణుం డయ్యె నర్జునుఁ డింద్రుం
జేరె భీముఁడు వాయువుం జేరె మాద్రేయు లశ్వినులఁ జేరిరి ద్రావది ముకుందచర
జాంభవములు సేవించుచుఁ దత్పదముచేరు గోపిక లస్సరస లైరి రుక్మిణి లక్ష్మిం
జేరె నని చెప్పి వైశంపాయనుం డాజనమేజయున కి త్లవె. 47

